VILNIAUS UNIVERSITETAS

JOACHIMAS LELEWELIS

DVEJETAS BIBLIOGRAFINIŲ KNYGŲ

3 tomai

VILNIUS

VERSUS AUREUS

TOMO RENGIMĄ IR LEIDYBĄ RĖMĖ

LIETUVOS KULTŪROS TARYBA

KASA IM. JÓZEFA MIANOWSKIEGO
FUNDACJA POPIERANIA NAUKI

VILNIAUS UNIVERSITETAS

JOACHIMAS LELEWELIS

DVEJETAS BIBLIOGRAFINIŲ KNYGŲ

III tomas

STUDIJA

IR ANOTUOTA ASMENVARDŽIŲ

RODYKLĖ

VILNIUS
VERSUS AUREUS
2016

UDK 01(438)(091)
Le-165

STUDIJOS AUTORĖ AUŠRA NAVICKIENĖ

ANOTUOTĄ ASMENVARDŽIŲ RODYKLĘ SUDARĖ
VIDAS RAČIUS IR VIKTORIJA VAITKEVIČIŪTĖ

DAILININKAS MAKETUOTOJAS SAULIUS BAJORINAS

REDAKTORĖ ONUTĖ GUDŽIŪNIENĖ

ISBN 978-9955-34-651-7 (3 tomas)
ISBN 978-9955-34-340-0 (bendras)

TURINYS

PRATARMĖ

Skaitytojui į rankas įteikiame trečiąjį Joachimo Lelewelio (1786–1861) mokslinio veikalo *Dvejetas bibliografinių knygų* (*Bibljograficznych ksiąg dwoje*, Wilno, 1823–1826) tomą, paskutiniąją lietuviškosios veikalo publikacijos dalį[1]. J. Lelewelis buvo sumanęs išleisti trijų tomų kūrinį, tačiau paskutinysis tomas – Lenkijos inkunabulų katalogas – nebuvo publikuotas, neturime ir jo rankraščio. Šis trečiasis tomas, kurį sudaro studijinis straipsnis apie J. Lelewelį ir jo *Dvejetą bibliografinių knygų*, išsami anotuota asmenvardžių rodyklė, apimanti pirmojo ir antrojo tomo asmenvardžius, ir keliakalbės veikalo santraukos, papildo lietuviškojo lenkų kalba parašyto kūrinio vertimo du tomus – 2011 m. paskelbtas *Pirmąsias bibliografines knygas* ir 2015 m. pasirodžiusias *Antrąsias bibliografines knygas*.

Iki šiol J. Lelewelio *Dvejeto bibliografinių knygų* šaltiniotyrinių kritinių publikacijų neturėjome. Lenkiška jų leidybos tradicija pradėjo formuotis XIX a. viduryje, tačiau klostėsi nesėkmingai. 1858 m. Poznanės knygininko J. K. Żupańskio iniciatyva, J. Leleweliui dar gyvam esant, buvo pradėtas leisti jo raštų daugiatomis rinkinys, kuris pavirto 18 tomų veikalu. Iš pradžių buvo numatyti 7 tomai, bet po J. Lelewelio mirties

---

1 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*: 3 tomai. Vilnius, 2011–2016. (Fontes et studia historiae Universitatis Vilnensis).

T. 1: *Pirmosios bibliografinės knygos*. Parengė A. Braziūnienė; iš lenkų kalbos vertė A. Baliulienė; komentarų autorius V. Račius. 2011. 320 p., [5] sulankst. iliustr. lap.

T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos*. Parengė A. Braziūnienė; iš lenkų kalbos vertė A. Baliulienė; komentarų autorius V. Račius. 2015. 448 p., [12] sulankst. iliustr. lap.

T. 3: *Studija ir anotuota asmenvardžių rodyklė*. Studijos autorė A. Navickienė; anotuotą asmenvardžių rodyklę sudarė V. Račius, V. Vaitkevičiūtė. 2016, 486, [2] p.

išaugo iki 20. Tačiau *Dvejetui bibliografinių knygų* skirti XIV ir XV tomai nebuvo realizuoti. Pirmas *Dvejeto bibliografinių knygų* faksimilinis leidimas išėjo 1927 m. Varšuvos leidėjo Hieronimo Wilderio iniciatyvą. Jis įprasmino *Dvejeto bibliografinių knygų* pasirodymo šimtmetį, tačiau veikalo mokslinei publikavimo tradicijai įtakos neturėjo. Papildyta keliais pirmojo ir antrojo tomo priedų įdėtiniais lapais su J. Lelewelio raižiniais ši originalo kopija J. Lelewelio veikalą padarė gana plačiai prieinamą.

Vilniaus universiteto knygotyrininkai *Dvejeto bibliografinių knygų* mokslinę publikaciją pradėjo rengti daugiau kaip prieš penkiolika metų. Dokumentinės komunikacijos mokslų vidinės reikmės, poreikis aktualinti J. Lelewelio kaip knygos mokslininko palikimą, tęsti Vilniaus universiteto mokslo paminklų skelbimo lietuvių kalba tradicijas paskatino planuoti J. Lelewelio veikalą kaip mokslinę šaltiniotyrinę publikaciją, ir buvo pradėtas vykdyti daugiau kaip dešimtmetį trukęs *Dvejeto bibliografinių knygų* trijų tomų leidinio projektas. Jis tapo viena iš reikšmingesnių pastarųjų dešimtmečių knygos mokslo paminklų publikavimo iniciatyvų šalyje[2]. Projekto pradžią galime sieti su 2004 m., kai rengiant Aleksandro Wiktoro Bohatkiewicziaus *Veikalo apie visuotinę bibliografiją* mokslinį šaltiniotyrinį leidinį Aldona Baliulienė į lietuvių kalbą išvertė *Dvejeto bibliografinių knygų* antrojo tomo nedidelį tekstą „Kas yra bibliografija“[3]. Kartu su komentarais jis buvo paskelbtas kaip minėto veikalo priedas. Praėjus kuriam laikui iš Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto mokslininkų ir Vilniaus universiteto bibliote-

---

[2] BURY, Richard de. *Philobiblon, arba Apie meilę knygoms = Philobiblon, sive de Amore librorum.* Vertė I. Jackevičienė; projekto autorius D. Kaunas. Vilnius, 2001. CXXVII, 23, [2] p.; BOHATKIEWICZIUS, A. W. *Veikalas apie visuotinę bibliografiją.* Parengė A. Braziūnienė, A. Navickienė, S. Rankelienė. Vilnius, 2004, 270 p.; NAUDÉ, G. *Patarimai kuriančiam biblioteką.* Sudarė A. Pacevičius. Vilnius, [2007]. 250 p.

[3] BOHATKIEWICZIUS, A. W. *Veikalas apie visuotinę bibliografiją...*, p. 209–238.

kos Retų spaudinių skyriaus darbuotojų buvo suburta rengėjų komanda, kurios iniciatyva ilgametę patirtį bei didelį talentą turinti vertėja A. Baliulienė pradėjo abiejų tomų teksto vertimo darbus. Gavus Józefo Mianowskio mokslo rėmimo fondo (Kasa im. Józefa Mianowskiego) paramą 2007 m. birželyje lankytasi Lenkijoje ir dėl šio leidinio koncepcijos konsultuotasi su žymiausiais Lenkijos knygotyrininkais, sukaupti ir studijuoti lenkų mokyklos lelewelianos knygotyros veikalai, pildyta jau anksčiau Krokuvoje kaupta archyvinė medžiaga, kuri panaudota rašant šį studijinį straipsnį. Vertimas ir komentarų rengimas truko ne vienerius metus: A. Baliulienė atliko milžinišką darbą prakalbindama J. Lelewelį lietuviškai, Vidas Račius – rašydamas komentarus ir anotuotą asmenvardžių rodyklę, leidykla „Versus aureus" ir Vilniaus universitetas užtikrindami projekto finansavimą. Kai vertimas ir komentarai buvo sukomplektuoti į vientisą visumą, tapo aišku, kad leidinį aiškinantys ir komentuojantys tekstai išaugo į savarankiškus informacinius kūrinius ir ilgokai ieškota sprendimų, kaip juos paskelbti. Išeitį padiktavo rengėjų ir leidėjų galimybės. 2011 m., Almai Braziūnienei sujungus vertimą ir dalykinius komentarus, susidarė lietuviškas pirmojo tomo tekstas su potekstiniais paaiškinimais, kuriuose komentuojamos įvairios su J. Lelewelio tekstu susijusios realijos, kai kurie lenkiškų ir lotyniškų veikalų pavadinimai, o 2015 m. pasirodė pagal tokią pačią koncepciją parengtas antrasis tomas. Pirmojo tomo rengimą ir leidybą parėmė Vilniaus universitetas, Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija, Lietuvos kultūros ministerija, Józefo Mianowskio mokslo rėmimo fondas; antrojo tomo – Vilniaus universitetas ir Lietuvos kultūros taryba. 2016 m. gavus papildomų lėšų imtasi trečiojo tomo, kuriame skelbiamas išplėtotas studijinis straipsnis ir perpus sutrumpinta anotuota asmenvardžių rodyklė (jos antroji rengėja Viktorija Vaitkevičiūtė komandą papildė paskutiniame projekto etape), taip pat – leidinį pristatančios santraukos užsienio kalbomis.

Pabaigus daug laiko ir visokeriopų pastangų pareikalavusį projektą leidinio iniciatorių vardu dėkojame visiems prisidėjusiems ir padėjusiems realizuoti sumanymą. Esame dėkingi

leidinio svarbą supratusiems rėmėjams: Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcijai, Józefo Mianowskio mokslo rėmimo fondui, Lietuvos kultūros ministerijai, Lietuvos kultūros tarybai. Nuoširdžiai ačiū visiems projekto dalyviams: apdovanojimo nusipelniusiai A. Baliulienei, enciklopedinių žinių ir poliglotinių gebėjimų turinčiam V. Račiui ir V. Vaitkevičiūtei, leidyklos „Versus aureus" vadovui dr. Arturui Mickevičiui, jos dailininkui ir maketuotojui, aukšto lygio profesionalui Sauliui Bajorinui bei didelę patirtį turinčiai redaktorei Onutei Gudžiūnienei. Nuoširdžių padėkos žodžių nusipelnė tarptautiniai ekspertai iš Vroclavo – knygos mokslo teoretikas profesorius habilituotas daktaras Krzysztofas Migońis ir profesorė habilituota daktarė, Europos knygos mokslo istorikė Anna Żbikowska-Migoń, kurie padėjo rasti galimybių pažinti išplėtotą *Dvejeto bibliografinių knygų* istoriografiją ir perimti lenkų knygotyros mokyklos patirtį. Labai ačiū recenzentams ir konsultantams Vilniaus universiteto aplinkoje – profesoriui daktarui Arvydui Pacevičiui ir daktarei Rimai Cicėnienei. Už pagalbą verčiant studijoje panaudotų dokumentų ištraukas su dideliu dėkingumu minėtinos Irena Daugirdaitė ir Irena Katilienė, o už darbingą rankraštynų atmosferą – visada paslaugūs ir malonūs Vilniaus universiteto, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių ir Retų spaudinių skyrių darbuotojai.

Svarstant Komunikacijos ir informacijos mokslų krypties istorijos perspektyvas svarbu tęsti J. Lelewelio kaip dokumentinės komunikacijos mokslų grupės pirminio mokslo kūrėjo tyrimus. Publikacijos rengėjai tikisi, kad lietuviškai prašnekintas ir pakomentuotas J. Lelewelio tekstas padės tai padaryti ir bus svarbus ne tik akademinei bendruomenei, bet ir platesniam Vilniaus universiteto ir Lietuvos mokslo istorija besidominčiam skaitytojų ratui.

AUŠRA NAVICKIENĖ

№ 125.

Bibliograficzne [książki dwie.
rozbierają i pomnażają dzieło
Jerzego Samuela Bandtkie
z historji biblioteki uniw. Jagiell. w Krakowie.

---

quaeque ipse miserrima vidi
Et quorum pars magna fui. Virg. Aen. II. 6.

Zdarzył mi los być przed laty bibliotekarzem: przywiązany do tego obowiązku z innych zatrudnień moich. Jakiekolwiek ciasne były wyobrażenia moje o bibliotekarstwie, w krótkim czasie doświadczeniu, przeświadczyłem się jak prędko spotykać się zdarza z licznemi, aż nazbyt liczną w tej mierze instrukcyją. I obowiązek, i ludzkość, nakazywały być ochoczym do przyjmowania ciekawych gości. Niebrakło admiracji, pochwał, ponieważ grzeczność chętnie przepłacano grzecznością. Towarzyszyły jej pytania, jako skutek ciekawości, a za pytaniami następowały przestrogi, rady, życzenia a niekiedy napomnienia. Wasze szafy nieładne i niezgrabne, trzeba żebyście je odmienili: pierwszym bibliotekarza obowiązkiem, starać się o dogodne miejsce i szafy, a wasze tak źle pomalowane, tak niegustowne. Te kolumny co stoją po środku, bibliotekę wprawdzie przyozdabiają, ale że drewniane, staną się gniazdem robactwa. Nieoczyszczając się [illegible] je potem i napojić go [illegible]

J. Lelewelio rankraščio *Dvejetas bibliografinių knygų* antrojo tomo pradžios puslapis. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, f. 9-923

J. LELEWELIO portretas
Litografija (apie 1829 m.), sukurta pagal S. Oleszczyńskio piešinį.
Fotokopija G. Achremowicziaus, 1938 m.
Vilniaus universiteto biblioteka, f. 2-585-2

Aušra Navickienė

JOACHIMAS LELEWELIS IR JO *DVEJETAS BIBLIOGRAFINIŲ KNYGŲ*

Mokslas buvo viso mano gyvenimo užsiėmimas. Jis yra antroji mano Tėvynė. Jeigu kada teikčiau kokį nors patarnavimą manajam kraštui, tai ne kur kitur, tik mokslo lauke.[4]

Joachimas Lelewelis

XVIII a. pabaiga ir XIX a. pirmoji pusė – laikotarpis, kai Europoje formavosi bibliografija, arba bibliologija, vadintas pirminis mokslas, apimantis dabarties giminiškus knygotyros, bibliografijos, bibliotekininkystės ir kitus dokumentinės komunikacijos mokslus. Šiais klausimais domėjosi ne tik prancūzų, vokiečių ir anglų šalių, bet ir mokslo naujovėms imlūs buvusios Lenkijos ir Lietuvos valstybės mokslininkai. XIX a. pirmaisiais trimis dešimtmečiais Vilniaus universitetas tapo viena iš novatoriškų Europos aukštųjų mokyklų, kurioje buvo iškelta ir realizuota pirminio mokslo apie knygą studijų idėja, parengti svarbūs šios srities teoriniai ir istoriniai veikalai. Vilniaus universiteto absolventas ir jo profesorius J. Lelewelis (1786–1861), vadinamas XIX a. Lenkijos ir Lietuvos poliistoriku[5], prisidėjo prie dabartinių komunikacijos ir informacijos

---

4 Lenkiškų ir lotyniškų dokumentų, laiškų ir atsiminimų ištraukas į lietuvių kalbą išversti padėjo A. Baliulienė, Irena Daugirdaitė ir Irena Katilienė.

5 Jo veikalų bibliografiją sudaro apie tūkstantis įrašų, kurie fiksuoja beveik trisdešimties mokslo šakų (archeologijos, bibliografijos, bibliotekininkystės, bibliotekų istorijos, biografistikos, diplomatikos, epigrafikos, filigranistikos, genealogijos, inkunabulistikos, istorijos teorijos ir metodologijos, istorinės geografijos, heraldikos, kalbotyros, kartografijos, knygos istorijos, knygotyros teorijos ir metodologijos,

krypčiai priskiriamų fundamentinių ir taikomųjų knygos mokslų (knygotyros teorijos ir metodologijos, knygos istorijos, bibliografijos metodikos, bibliotekininkystės, bibliotekų istorijos, rašto istorijos, diplomatikos, filigranistikos, kodikologijos, paleografijos, inkunabulistikos) kūrimo. Kaip jų pradininkas mokslininkas atsiskleidė dviejų tomų veikale, pavadintame *Joachimo Lelewelio dvejetas bibliografinių knygų, kuriose išnagrinėti ir papildyti Jerzio Samuelio Bandtkie's du veikalai, Krokuvos spaustuvių istorija – taip pat Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos istorija ir pridėtas Lenkijos inkunabulų katalogas* (Joachima Lelewela bibljograficznych ksiąg dwoje, w których rozebrane i pomnożone zostały dwa dzieła Jerzego Samuela Bandtke Historja drukarń Krakowskich – tudzież Historja bibljoteki uniw. Jagiell. w Krakowie a przydany katalog inkunabulow polskich). Vilniaus universiteto tipografo Józefo Zawadzkio lėšomis ir jo spaustuvėje 1823 m. Vilniuje pasirodė pirmasis veikalo tomas, o po trejų metų ir antrasis. Trečiasis tomas, numatytas kaip Lenkijos inkunabulų katalogas, nebuvo išleistas.

Dvejeto bibliografinių knygų istoriografija

J. Lelewelis kaip bibliografija vadinto mokslo žinovas buvo pripažintas dar prieš išspausdinant *Dvejetą bibliografinių knygų*. Mokslinių tyrimų objektu veikalas tapo XX a. pradžioje, o lenkų, lietuvių ir rusų istoriografijoje susikaupė dešimtys jo tyrinėjimų. Pirmųjų apibendrinimų ėmėsi lenkų mokslininkai. Dėl XX a. pirmojoje pusėje vykusių mokslų diferenciacijos procesų ir humanitarinių mokslų erdvėje besiformuojančių savarankiškų knygotyros, bibliografijos ir bibliotekininkystės mokslų apie J. Lelewelį rašė asmenys, save tapatinę su viso-

---

kodikologijos, kultūros istorijos, Lenkijos senovės ir viduramžių istorijos, meno istorijos, literatūrologijos, mitologijos, numizmatikos, paleografijos, teisės istorijos, visuotinės istorijos) kūrinius (*Bibliografia utworów Joachima Lelewela.* Opracowały H. Hleb-Koszańska i M. Kotwiczówna. Wrocław, 1952. 201, [2] s.).

mis trimis šakomis. Vienas pirmųjų, analizavusių J. Lelewelio požiūrį į XIX a. bibliografija vadinto mokslo teoriją, buvo Mieczysławas Rulikowskis. Šį klausimą jis aptarė įvadinėje knygotyros paskaitoje, perskaitytoje Aukštesniuosiuose moksliniuose kursuose[6] Varšuvoje 1916 m. ir vėliau nagrinėjo savarankišku leidiniu paskelbtame tekste[7]. Jo pradėtą darbą tęsė Stanisławas Lamas, 1918–1919 m. periodiniame leidinyje „Przegląd Księgarski" pristatęs *Dvejeto bibliografinių knygų* turinį ir J. Lelewelio kaip teoretiko įžvalgas[8]. Tarpukario metais išsamiausiai J. Lelewelio pateiktą bibliografijos teoriją ir jos ryšį su Europos knygos mokslo teoretikų pažiūromis išanalizavo lenkų teoretikas Stefanas Vrtel-Wierczyńskis[9] ir čekų knygotyros pradininkas Ladislavas Janas Živný[10]. (Pastarojo veikalas Stepono Batoro universitete Vilniuje buvo išverstas į lenkų kalbą ir išspausdintas Varšuvoje 1936 m.) Minint *Dvejeto bibliografinių knygų* pasirodymo šimtmetį 1927 m. Varšuvoje dienos šviesą išvydo fotografuotinis 1823–1826 m. veikalo leidimas[11], papildytas keliais pirmojo ir antrojo tomo priedų įdėtiniais lapais su J. Lelewelio raižiniais. Jis prisidėjo prie šio mokslo istorijos paminklo sklaidos, tačiau, nepalydėtas komentarais ar straipsniais, nepadarė įtakos ištirtumo būklei. Iš to meto tyrėjų dar paminėtini Halinos Zdikowskos-Ja-

---

6 Wyższe Kursy Naukowy.

7 RULIKOWSKI, M. *Księgoznawstwo. Przeszłość oraz stan obecny więdzy o książce i nowe w nej kierunki.* Warszawa, 1935. 81 s.

8 LAM, S. Joachima Lelewela „Bibliograficznych ksiąg dwoje". *Przegląd Księgarski,* 1918/1919, r. 1 (7), nr. 9/10, s. 217–223.

9 VRTEL-WIERCZYŃSKI, S. *Bibliografia, jej istota, przedmiot i początki.* Lwów, 1923. [2], 141, [1] s. (Archywum Towarzystwa Nauk w Lwowie. Dział 1. T. 2. Z. 1.)

10 ŽIVNÝ, L. J. *Bibliografia i bibliologia. Pojęcie, przedmiot i rozwój.* Przekład z czeskiego. Przerobił i uzupełnił A. Łysakowski. Warszawa, 1936, s. 35–41.

11 *Joachima Lelewela bibljograficznych ksiąg dwoje.* T. 1–2. Warszawa, 1927.

sieńskos[12], Zygmundo Mocarskio[13] ir Józefo Korpałos tekstai, kurie sulaukė skirtingų vertinimų. H. Zdikowska-Jasieńska vėliau buvo kritikuojama už tai, kad istoriografijoje išplatino nekritišku šaltinių vertinimu pagrįstą teiginį apie ironišką ir neigiamą J. Lelewelio požiūrį į bibliografiją ir bibliotekininkystę ir jo nenorą šiomis veiklomis užsiimti. J. Korpała iki šiol cituojamas dėl vertingų įžvalgų apie J. Lelewelio įnašą planuojant Felikso Bentkowskio *Lenkijos literatūros istorijos* (Historia literatury polskiej) antrąją laidą ir dėl J. Lelewelio teorinių svarstymų analizės vėliau paskelbtame jo bibliografijos mokslo istorinės sintezės darbe[14].

Šeštajame dešimtmetyje Lenkijoje pasirodė ypač daug veikalų, reikšmingų J. Lelewelio kaip knygos mokslininko biografikai ir aptariamo veikalo tyrinėjimams. Stefanas Vrtel-Wierczyńskis savo antrajame apibendrinančiame teoriniame veikale[15] dar kartą analizavo J. Lelewelio teorines įžvalgas. Helena Więckowska parengė straipsnį[16], kuriame gvildeno J. Lelewelio skaitytas bibliografijos paskaitas ir jo bibliotekininkystės darbus. Ypač daug ji nusipelnė publikuodama J. Lelewelio egodokumentiką (laiškus ir atsiminimus). Mokslininkės parengti monumentalūs daugiatomiai leidiniai[17] tapo vertingu šaltiniu XIX a. biografistikos ir mokslo istorijos darbų auto-

---

12 ZDIKOWSKA-JASIEŃSKA, H. *Joachim Lelewel twórca „Bibljograficznych ksiąg dwoje“*. Kraków, 1929. 60, [3] s.

13 MOCARSKI, Z. Joachim Lelewel jako bibliograf i bibliotekarz. Iš *Congrès International des bibliothècaires et des Amis du Livre tenu à Prague 1926*. T. 2. Prague, 1929, s. 388–391.

14 KORPAŁA, J. Dzieje drugiej edycji Historii literatury polskiej Bentkowskiego. Otbitka z *Silva Rerum*, 1929, IV, zeszyt 6/9, 17 s.; KORPAŁA, J. *Zarys dziejój bibliografii w Polsce*. Wrocław, 1953. 231, [1] s.

15 VRTEL-WIERCZYŃSKI, S. *Teoria bibliografii w zarysie*. Wrocław, 1951, s. 35–41.

16 WIĘCKOWSKA, H. Joachim Lelewel – sylwetka bibliotekarza. *Bibliotekarz*, 1952, r. 19, s. 2–12.

17 LELEWEL, J. *Listy emigracyjne*. Wydała i wstępem poprzedzila H. Więckowska. T. 1–5. Indeks ogólny. Kraków, 1948–1956; LELEWEL, J. *Dziela. T. 1. Materiały autobiograficzne*. Opracowała H. Więckowska. Warszawa, 1957. 448 s.

riams. Formuojant lelewelianos šaltiniotyrinę bazę prisidėjo ir Helena Hleb-Koszańska, ir Maria Kotwiczówna, sudariusios ir 1952 m. Vroclave paskelbusios mokslininko darbų bibliografiją[18]. Lelewelianai ypač reikšmingų analitinių darbų parengė Jano Muszkowskio mokiniai. Irena Treichel apgynė magistro baigiamąjį darbą apie *Dvejetą bibliografinių knygų* kaip pirmąjį bibliotekininkystės vadovėlį ir paskelbė tris straipsnius[19]. Juose išplėtojo atlikto tyrimo rezultatus, pirmoji susistemino faktografiją apie trečiąjį neišspausdintą J. Lelewelio veikalo tomą. Kitas J. Muszkowskio mokinys, Witoldas Nowodworskis, tapo pirmosios ir vienintelės monografijos[20] apie *Dvejetą bibliografinių knygų* autoriumi. Jis studijavo Vilniaus Stepono Batoro universitete (parengė magistro darbą apie J. Lelewelio studijų metus Vilniuje) ir dirbo jo bibliotekoje tuomet, kai J. Lelewelio atminimo įprasminimas Vilniaus universiteto aplinkoje buvo ypač suaktualintas (1926 m. universiteto biblioteka įkurdino J. Lelewelio testamentu jai paliktą vertingą kolekciją, o 1929 m. vyko J. Lelewelio palaikų, pargabentų iš Paryžiaus Monmartro kapinių, perlaidojimas Vilniaus Rasų kapinėse). Vėliau W. Nowodworskis tęsė tyrinėjimus ir parengė disertaciją apie J. Lelewelį kaip bibliotekininką ir bibliografą, kuri išplėtota iki monografijos. Nors į ją nespėta įtraukti paminėtų I. Treichel įžvalgų apie planuotą trečiąjį tomą, W. Nowodworskis atliko iki šiol išsamiausią ir kompleksiškiausią *Dvejeto bibliografinių knygų* kaip mokslo paminklo tyrimą, taip pat šis mokslininkas gali būti vadinamas ir lelewelianos knygotyros biografistikos tyrimų pradininku.

---

18 *Bibliografia utworów Joachima Lelewela...*, 201, [1] s.

19 TREICHEL, I. Joachim Lelewel jako bibliograf. *Biuletyn Ośrodka Bibliografii i Dokumentacji Naukowej PAN*, 1955, r. 3, nr. 7, s. 3–10; TREICHEL, I. Niewydany tom trzeci „Bibliograficznych ksiąg dwojga“ Joachima Lelewela. *Przegląd Biblioteczny*, r. 23, z. 2, s. 145–157; TREICHEL, I. Pierwszy polski podręcznik bibliotekarski. *Roczniki Biblioteczne*, 1957, r. 1, z. 1/2, s. 167–230.

20 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje“ Joachima Lelewela. Studium historychno-bibliograficzne na tle epoki*. Wrocław, 1959. 287, [1] s.

Monografijoje autorius ne tik rėmėsi išsamiausiai J. Lelewelio gyvenimo tarpsnį iki 1830–1831 m. sukilimo ir emigracijos analizuojančiu bei patikimais šaltiniais dokumentuotu Arturo Śliwinskio[21] monografiniu tyrimu, bet papildė pastarojo išaiškintų šaltinių bazę ir knygotyriniais aspektais išplėtojo J. Lelewelio – knygos mokslininko – gyvenimo aprašymą iki 1818 m. Iš vėlesnių metų lelewelianos knygotyros biografistikos darbų paminėtini tekstai šakiniuose informaciniuose[22], mokslo populiarinimo leidiniuose[23] ir siauriems klausimams nušviesti skirti moksliniai straipsniai[24].

W. Nowodworskio tyrinėjimų rezultatais iki šiol rėmėsi dauguma lenkų tyrėjų, kurie vertino J. Lelewelio istorines ir teorines įžvalgas apibendrinančiuose mokslo apie knygą istorijos darbuose: Anna Żbikowska-Migoń Lenkijos mokslo apie knygą studijoje[25], Krzysztofas Migońis apibendrinan-

---

21 ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny. Lata 1786–1831.* Wyd. 2. Warszawa, 1932. 455 s. (Wyd. 1, 1918.) Taip pat prieiga internetu: https://archive.org/stream/joachimlelewelzaoosliwuoft#page/28/mode/2up

22 Lelewel Joachim. Iš *Encyklopedia wiedzy o książce.* Wrocław–Warszawa–Kraków, 1971, s. 1382–1383; WIĘCKOWSKA, H. Lelewel Joachim. Iš *Słownik pracowników książki polskiej.* Warsawa–Lódż, 1972, s. 504–505.

23 WIĘCKOWSKA, H. *Joachim Lelewel. Uczony, politik, człowiek.* Warszawa, 1980. 183 s. KUBÓW, S. Joachim Lelewel. Iš *Sylwetki polskich bibliologów.* Wrocław, 1983, s. 31–48; HOSKINS, J. W. *Joachim Lelewel. Scholar. 1786–1861. Bio-bibliographic sketch.* Washington, 1986; KIENIEWICZ, S. *Joachim Lelewel.* Warszawa, 1990. 248, [1] s.; KRZEMIENIECKI, L. *Joachim Lelewel: narodowy portret sztukmistrza.* Wrocław, 1991 ir kiti.

24 ERGETOWSKI, R.; SKURA, A. Przyjaźń Joachima Lelewela z Jerzym Samuelem Bandtkiem w świetle ich korespondencji. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf:* Materiały międzynarodowej sesji naukowej 20–22 marca 1986 r. zorganizowanej prez Bibliotekę uniwersytecką w Warszawie oraz Instytut bibliotekoznawstwa i informacji naukowej Uniwersytetu Warszawskiego w 200 rocznicę urodzin Joachima Lelewela. Warszawa, 1993, s. 81–104 ir kiti.

25 ŻBIKOWSKA-MIGOŃ, A. Tradycje polskiej bibliologii. *Akta Universitatis Wratislaviensis. Nr. 121. Bibliotekoznawstwo,* 1970, t. 6, s. 6–8.

čioje mokslo apie knygą monografijoje[26], Stefanas Kubówas mokslo populiarinimo veikale apie lenkų bibliologus[27]. Minint J. Lelewelio dviejų šimtų metų gimimo jubiliejų ir subūrus tarptautines mokslininkų pajėgas straipsnių rinkiniui parengti[28] pasirodė A. Żbikowskos-Migoń darbas[29], analizuojantis *Dvejeto bibliografijos knygų* šaltinius, Bartłomiejaus Szyndlerio straipsnis apie J. Lelewelį kaip savo darbų iliustratorių[30], Ryszardo Ergetowskio ir Adamo Skuros svarstymai apie J. Lelewelio ir J. S. Bandtkie's bičiulystę[31], Marios Radwanskos tyrimas apie J. Lelewelio veikalų citavimą lenkų istoriografijoje[32]. Šiame rinkinyje taip pat buvo paskelbti Pawlo ir Wojciecho Jarkowskių laiškai J. Leleweliui 1819–1831 m.[33] Po kelerių metų leleweliana papildė Bohumiło Karkowskio monografija apie J. Lelewelio veikalą *Bibliotekų istorija* (Dzie-

---

26 MIGOŃ, K. *Z dziejów nauki o książce*. Wrocław, 1972, s. 69–70.

27 KUBÓW, S. Joachim Lelewel. Iš *Sylwetki polskich bibliologów*. Wrocław, 1983, s. 31–48.

28 *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf*: Materiały międzynarodowej sesji naukowej 20–22 marca 1986 r. zorganizowanej prez Bibliotekę uniwersytecką w Warszawie oraz Instytut bibliotekoznawstwa i informacji naukowej Uniwersytetu Warszawskiego w 200 rocznicę urodzin Joachima Lelewela. Warszawa, 1993. 434 p., [1, 23 iliustr p.].

29 ŻBIKOWSKA-MIGOŃ, A. Bibliograficznych ksiąg dwoje Joachima Lelewela wobec wcześniejszej światowej literatury bibliologicznej. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 117–135.

30 SZYNDLER, B. Joachim Lelewel jako ilustrator dzieł własnych. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 160–175.

31 ERGETOWSKI, R.; SKURA, A. Przyjaźń Joachima Lelewela z Jerzym Samuelem Bandtkiem w świetle ich korespondencji. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 81–104.

32 RADWAŃSKA, M. Cytowania bibliograficzne dzieł Joachima Lelewela w najnowszym piśmienictwie księgoznawczym. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 328–350.

33 ROGALA, J. Listy Pawła i Wojciecha Jarkowskich do Joachima Lelewela z lat 1819–1831. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 353–369.

je bibliotek)[34], pagal tematiką artimą *Dvejetui bibliografinių knygų*. Sekdamas lenkų istoriografijos tradicija B. Karkowskis pateikė šio kūrinio atsiradimo ir jo turinio analizę, susistemino duomenis apie paties J. Lelewelio bibliofilinius polinkius, jo asmeninę biblioteką, nors ir nepasiekė W. Nowodworskio tyrimų gylio ir nuoseklumo. Pastaraisiais dešimtmečiais išskirtini K. Migońio straipsniai, kuriuose autorius tiesiogiai nenagrinėjo *Dvejeto bibliografinių knygų*, bet teoriškai pagrindė knygos mokslų istorijos tyrimų svarbą ir Rytų Europos knygotyros mokyklų prieš Antrąjį pasaulinį karą (lenkų, rusų, ukrainiečių ir kt.) bruožus[35].

Nuo XX a. vidurio rengiamuose rusų autorių apibendrinančiuose bibliografijos ir knygotyros mokslų istorijos darbuose daugiausia susitelkta į rusų teorinės minties analizę. Kalbant apie šiandienos tyrinėjimus Rusijoje išskirtina Natalijos Lelikovos fundamentali monografija[36]. Joje išgvildentas XIX a. ir XX a. pirmojo trečdalio bibliografijos ir knygotyros mokslų raidos periodas Rusijoje, o įvadinėje dalyje apie Europos knygos mokslo istoriją, remiantis lenkų mokslininkų įžvalgomis, įvardijami J. Lelewelio pasiekimai.

Pirmasis lietuvis, prisidėjęs prie duomenų apie *Dvejetą bibliografinių knygų* kaupimo, buvo XIX a. pabaigoje Lenkijoje gyvenęs ir dirbęs Maurikijus Mykolas Stankevičius. Jis tyrinėjo lietuvių spaudos istoriją ir bibliografiją[37]. Analizuojant

---

34 KARKOWSKI, B. Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela. Studium bibliologiczne*. Łódź, 1995. 166, [4] s.

35 MIGOŃ, K. Особенности восточноевропейского книговедения и формирование национальных научных школ до Второй мировой войны. *Knygotyra*, 2007, t. 48, p. 9–21; MIGOŃ, K. Парадигмы науки о книге двести лет тому назад и сегодня. *Knygotyra*, 2010, t. 54, p. 44–53.

36 ЛЕЛИКОВА, Н. К. *Становление и развитие книговедческой и библиографической наук в Росии в XIX – первой трети XX в.* Санкт-Петербург, 2004, с. 54.

37 M. Stankevičiaus plunksnai priklauso nemažą atgarsį to meto lenkų, rusų, vokiečių mokslinėje spaudoje sukėlusi antroji knygotyrinė S. B. Chylinskio XVII a. verstos ir Londone spausdintos Biblijos studija (1886 m. Krokuvoje paskelbtas pusantro lanko apimties

XIX a. šaltinius M. M. Stankevičiui pavyko atskleisti, kad *Dvejeto bibliografinių knygų* pirmajame ir antrajame tome kaip priedai planuotos, bet nepaskelbtos raižinių lentelės (1823–1826 m. leidinyje trūksta keturių lentelių) buvo publikuotos 1854 m. J. Lelewelio knygoje *Lenkų raižytojo albumas* (Album rytownika polskiego). (Žinią apie atradimą į mokslinę apyvartą įvedė S. Wierczyńskis XX a. antrojo dešimtmečio pradžioje[38].)

Tarpukario Lietuvoje specialiai J. Leleweliui skirtų tyrinėjimų nebuvo, tačiau rengdamas nacionalinės bibliografijos leidinius jo darbais naudojosi Vaclovas Biržiška[39], taip pat jie buvo aptariami bibliografijos mokslo istorijos apžvalgose[40]. Lenkijos okupuotame Vilniuje, be minėtų studentiškų W. Nowodworskio pastangų, dar reikėtų išskirti Tadeuszo Turkowskio (slapyvardis Jerzis Czarneckis) šaltiniotyros publikacijas[41]. Jo parengtame monumentaliame Zawadzkių leidybos firmos dokumentų rinkinyje buvo publikuoti Józefo Zawadzkio laiškai J. Leleweliui ir kitiems svarbiems XIX a. mokslo ir kultūros veikėjams, J. Lelewelio ir kitų asmenų laiškai spaustuvininkui ir jo sūnui Adamui, kurie suteikia žinių apie J. Lelewelio asmenybę, gyvenimą, jo kūrinių leidybą.

Lietuviškoje istoriografijoje *Dvejetas bibliografinių knygų* tyrimo objektu tapo pusę amžiaus vėliau nei Lenkijoje. Kelių

---

tekstas) ir į aukštesnę pakopą lietuvių bibliografiją pakėlęs veikalas *Lietuvių bibliografija* (Bibliografia litewska, Kraków, 1889). Apie jį Vaclovas Biržiška rašė, kad veikalas *ligi šiol lieka rimčiausias lietuviškos bibliografijos darbas, nutraukęs saitus su sena, registracine bibliografijos tradicija ir nurodęs lietuvių bibliografijai naujus kelius.* (BIRŽIŠKA, V. Lietuviškos bibliografijos istorija. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių ir retų spaudinių skyrius, f. 47–294.)

38 WIERCZYŃSKI, S. Tablice do „Bibliograficznych ksiąg“ Lelewela. *Exlibris*, 1920, nr. 3, s. 55–56.

39 BIRŽIŠKA, V. *Lietuvių bibliografija*. D. 1–4. Kaunas, 1924–1939.

40 BIRŽIŠKA, V. Lietuviškos bibliografijos istorija..., f. 47–294.

41 *Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi z archiwum drukarni i księgarni Józefa Zawadzkiego w Wilnie z lat 1805–1865*. Zebrał T. Turkowski. T. 1–3. Wilno, 1935–1937.

kartų tyrėjai lituanistinėmis įžvalgomis papildė veikalo nagrinėjimus, tačiau stambesnių apibendrinamų darbų neparengė. Nuo XX a. šeštojo dešimtmečio iki amžiaus pabaigos daugiausia šioje srityje nuveikė Rebeka Rozet, Vladas Žukas, Levas Vladimirovas ir Julija Čepytė. Juos veikalas domino kaip Lietuvos knygos istorijos, bibliografijos, bibliotekininkystės empirinių duomenų ir teorinės minties šaltinis. R. Rozet straipsniuose ir disertacijoje apie bibliografijos mokslą XIX a. pradžios Vilniaus universitete[42] analizavo bibliografijos mokslo būklę pradiniu jos raidos etapu ir pateikė įžvalgų, kurios vertingos periodizuojant pirminio mokslo apie knygą tapsmą Lietuvoje. V. Žukas lietuvių bibliografijos istorijoje[43], nagrinėdamas bibliografinių priemonių sudarymo procesą, bibliografijos mokslo ir studijų plėtotę iki 1940 m., apžvelgė bibliografija vadinto mokslo dėstymą XIX a. Vilniaus universitete ir čia paskelbtus darbus. Vėlesnius jo straipsnius paskatino minėtas 200-ųjų J. Lelewelio gimimo metinių minėjimas. Dalyvaudamas Varšuvoje vykusioje konferencijoje profesorius pasidalijo mintimis apie J. Lelewelio įtaką lietuvių knygotyrai (jo straipsnis buvo paskelbtas jau minėtame J. Lelewelio jubiliejui skirtame mokslinių straipsnių rinkinyje[44]), o kitoje jubiliejinėje konferencijoje Vilniaus universitete remdamasis korespondencijos medžiaga jis aptarė Dio-

---

42 РОЗЕТ, Р. И. Лекционный курс П. О. Ярковского по библиографии. *Советская библиография*, 1957, вып. 42, с. 56–60.; РОЗЕТ, Р. И. Вильнюсский университет – инициатор преподавания библиографии в первой половине XIX века. *Vilniaus valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto Mokslo darbai. Istorijos–Filologijos mokslų serija*, 1973, t. 3, p. 128–134; РОЗЕТ, Р. И. Роль Виленского университета в развитии библиографии в Литве в первой половине XIX века. Диссертационная работа. Вильнюсский гос. у-тет им. В. Капсукаса. Науч. рук. доцент Ленинградского гос. Библиотечного института им. Н. К. Крупской М. А. Бриксман. 384 с. *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 76–321, 351, 34 lap.

43 ŽUKAS, V. *Lietuvių bibliografijos istorija (iki 1940)*. Vilnius, 1983, p. 47–48.

44 ŽUKAS, V. Joachim Lelewel w księgoznawstwie litewskim. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 261–271.

nizo Poškos ir J. Lelewelio ryšius[45]. Šiame renginyje mokslinį pranešimą perskaitė ir L. Vladimirovas, papildydamas žinias apie *Dvejetą bibliografinių knygų* kaip Lietuvos knygos istorijos šaltinį. (Vėliau tekstai buvo paskelbti konferencijos medžiagoje, o L. Vladimirovo straipsnis 2002 m. antrą kartą publikuotas profesoriaus 90-osioms gimimo metinėms skirtame straipsnių rinkinyje[46].) Institucionalizavus komunikacijos mokslus ir Vilniaus universitete įkūrus Komunikacijos fakultetą Genovaitė Raguotienė sutelkė autorių kolektyvą bibliotekininkystės vadovėliui parengti. Šiam leidiniui skirtame jos straipsnyje apie bibliotekinės minties raidą Lietuvoje J. Lelewelio *Dvejetas bibliografinių knygų* buvo pristatytos kaip bibliografijos ir bibliotekininkystės vadovėlis[47]. Išskirtini J. Čepytės teoriniai tyrimai[48]. Mokslininkė J. Lelewelio kūrinio nenagrinėjo, tačiau gvildeno XIX a. bibliografija vadinto mokslo kūrėjų Europoje (Michaelio Deniso, Guillaume François Deburo ir kitų) ir J. Lelewelio kolegos, Kremeneco licėjuje dirbusio P. Jarkowskio teorinius ieškojimus ir pateikė originalių įžvalgų apie pastarojo kaip teoretiko nuopelnus.

---

45 ŽUKAS, V. Joachimas Lelevelis ir Dionizas Poška. Iš *Joachimas Lelewelis = Иоахим Лелевель:* respublikinės mokslinės konferencijos, skirtos įžymaus mokslininko ir demokrato, VU prof. Joachimo Lelevelio 200-osioms gimimo metinėms paminėti, medžiaga. Vilnius, 1987, p. 85–91.

46 VLADIMIROVAS, L. „Две книги библиографии“ Иоахима Лелевеля как источник по истории книги в Литве и России. Iš *Joachimas Lelewelis = Иоахим Лелевель...*, p. 134–145. (Perspausdinta L. Vladimirovo straipsnių rinkinyje *Apie knygas ir bibliotekas*: straipsnių rinkinys. Vilnius, 2002, p. 204–214.)

47 RAGUOTIENĖ, G. Lietuvių bibliotekinės minties istorijos bruožai. Iš *Teoriniai bibliotekininkystės pagrindai.* Vilnius, 1995, p. 4–27.

48 ČEPYTĖ, J. Pawelo Jarkowskio bibliografijos reiškinių klasifikavimo bandymai XVIII a. pabaigos–XIX a. pradžios Europos bibliografijos knygotyrinės paradigmos kontekste. *Knygotyra,* 2010, t. 54, p. 74–92; ЧЯПИТЕ, Ю. Г. Ф. Дебюр и М. Денис – первые представители библиографоведения и книговедения. *Knygotyra,* 1979, t. 6, p. 96–102.

Lietuvos mokslo žemėlapyje įsitvirtinant naujai krypčiai – komunikacijos ir informacijos mokslams, jau kelis dešimtmečius nauja lietuvių tyrėjų karta grynina kitokį požiūrį į šių mokslų ištakas mūsų šalyje[49] ir svarsto jų istorijos gaires[50]. Keliuose apibendrinančiuose Lietuvos knygotyros mokslo istorijos tekstuose (knygos mokslo raidos Lietuvoje periodizacijai skirtame šios studijos autorės straipsnyje[51], jos studijoje apie Vilniaus teoretiką A. W. Bohatkiewiczių[52] ir Ingos Liepaitės straipsnyje apie Lietuvos knygotyros mokyklos raiškas[53]) atkreiptas dėmesys į XIX a. Vilniaus knygos mokslų fenomeną, nors J. Lelewelio veikalas plačiau nenagrinėtas. Plėtojant šią temą prieš keletą metų pasirodė straipsnis, skirtas *Dvejetui bibliografinių knygų*, kuriame lyginant veikalo problematikos aprėptį ir šiandienos Lietuvos komunikacijos ir informacijos mokslų sampratą buvo grindžiamas požiūris į J. Lelewelį kaip komunikacijos ir informacijos mokslų kūrėją[54].

---

49 BOHATKIEWICZIUS, A. W. *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*..., 270 p.; NAVICKIENĖ, A. Knygotyros raida Lietuvoje: periodizacija ir chronologija. *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 9–35; JANONIS, O. *Lietuvos ir išeivijos bibliografijos chronologija (iki 1990)*. Vilnius, 2007. 297 p.; KAUNAS, D. *Bibliotheca Georgii Comitis de Plater: Jurgio Platerio biblioteka – Lietuvos knygos kultūros ir mokslo paminklas*. Vilnius, 2012. 296 p.

50 GLOSIENĖ, A. Komunikacijos ir informacijos mokslai. Iš *Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų plėtros problemos*. Vilnius, 2004, p. 159–177; MACEVIČIŪTĖ, E. Komunikacijos ir informacijos mokslai. Iš *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius, 2007, t. 12, p. 618–619.

51 NAVICKIENĖ, A. Senasis Vilniaus universitetas – knygotyros studijų ir mokslo pradininkas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2000, t. 36, p. 9–24.

52 NAVICKIENĖ, A. Knygos mokslo teoretikas Aleksandras Wiktoras Bohatkiewiczius. Iš BOHATKIEWICZIUS, A. W. *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*..., p. 10–65.

53 LIEPAITĖ, Inga. Lietuvos knygotyros mokyklos koncepcijų raiška akademiniuose kursuose. *Knygotyra*, 2010, t. 54, p. 93–110.

54 NAVICKIENĖ, A. Joachimas Lelewelis – knygotyros ir kai kurių kitų komunikacijos ir informacijos mokslų kūrėjas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2013, t. 60, p. 33–62.

Apibendrinant J. Lelewelio *Dvejeto bibliografinių knygų* tyrimų analizę galime teigti, kad lenkų, rusų ir lietuvių kalbomis parašyti tekstai atstovauja dviem skirtingoms mokykloms, apima daugiau kaip šimto metų laiko tarpsnį ir atspindi rodomą išskirtinį dėmesį šiam mokslo paminklui. Dominuojančios lenkų mokyklos atstovai daugiausia nuveikė ne tik kurdami šaltiniotyrinę jo tyrimų bazę, bet ir siekdami sukauptų duomenų apibendrinimų. W. Nowodworskio fundamentali monografija, kurioje išanalizuota XVIII a. pabaigos ir XIX a. pradžios Europos ir buvusios Lenkijos ir Lietuvos valstybės knygos mokslų būklė, pateikta J. Lelewelio kaip knygos mokslininko biografijos faktų, nagrinėtos veikalo parengimo aplinkybės, jo turinys, mokslinė vertė ir poveikis Lenkijos bibliologijai, tebėra vienintelis tokio pobūdžio darbas. Lietuvių tyrėjai, iš knygos istorijos, bibliografijos ir bibliotekininkystės mokslų pozicijų žvelgdami į *Dvejetą bibliografinių knygų ir* analizuodami jose pateiktą lituanistinę faktografiją, iki šiol nesiėmė kompleksiškai nagrinėti J. Lelewelio teorinių nuostatų ir knygos tyrimų metodologinių naujovių poveikio Lietuvos knygotyros mokyklai. Plėtodamasi humanitarinių ir socialinių mokslų sankirtoje šiuo metu ji išgyvena dinamiškos kaitos etapą. Poreikis iš naujo peržiūrėti savo istoriją Europos mokslinių mokyklų kontekste skatina plačiau pažvelgti į XIX a. pradžios mokslo istorijos reiškinius.

Šioje studijoje bus siekiama išryškinti svarbesnius J. Lelewelio gyvenimo ir mokslinės kūrybos faktus, kurie padėtų geriau suvokti skelbiamo mokslo veikalo atsiradimą, jo turinio savitumus ir svarbą. Remiantis jau minėtu įdirbiu, susistemintomis ir kritiškai įvertintomis įvairių laikotarpių lenkų ir lietuvių istoriografijos žiniomis, nepublikuotais ir publikuotais šaltiniais bus ieškoma atsakymų į klausimus: kaip šeima ir studijos prisidėjo prie J. Lelewelio kaip pirminio knygos mokslų kūrėjo tapsmo; kokiu gyvenimo laikotarpiu buvo rengiamos ir spausdinamos jo *Dvejetas bibliografinių knygų*; ar gyvendamas emigracijoje J. Lelewelis ketino išleisti trečiąjį veikalo tomą; kuo savita veikalo architektonika, kaip veikalo turinio kompozicija koreliuoja su J. Lelewelio bibliografija vadinto mokslo samprata;

kaip *Dvejetas bibliografinių knygų* ir jų metodologinės naujovės paveikė Lietuvos knygos mokslų raidą Lietuvoje? Šiam tikslui kaip šaltiniai daugiausia pasitarnavo patys XIX a. mokslo apie knygą teoriniai veikalai (G. E. Groddecko[55], P. Jarkowskio[56], A. W. Bohatkiewicziaus[57], J. S. Bandtkie's[58], J. Lelewelio[59] ir

---

55 GRODDECK, G. E. O znaczeniu, celach i osnowie literatury w powszechności. *Tygodnik Wileński*, 1816, nr. 12, s. 186–196.

56 РОЗЕТ, Р. И. Лекционный курс П. О. Ярковского по библиографии. *Советская библиография*, 1957, вып. 42, с. 56–60.

57 BOHATKIEWICZ, A. *Rzecz o bibliografii powszechney na otworzenie tego kursu w Cesarskim Universytecie Wileńskim dnia 10 stycznia 1829 roku napisana przez Alexandra Bohatkiewicza*. Wilno, 1830. 74 s.; BOHATKIEWICZIUS, A. V. *Veikalas apie visuotinę bibliografiją...*, 268 p.

58 BANDTKIE, J. S. *De primis Cracoviae in arte typographica incunabulis*. Kraków, 1812. 8 s.; BANDTKIE, J. S. *Historya drukarn Krakowskich, od zaprowadzenia druków do tego miasta aż do czasów naszych, wiadomością o wynalezieniu sztuki drukarskiey poprzedzona. Przez Jerzego Samuela Bandtkiego, D. Fil: Professora Bibliografii i Bibliotekarza Universytetu Krakowskiego; Członka Krol: Towarzystwa Warszawskiego Przyiacioł Nauk, Tow: Nauk w Wyższey Luzacyi, Tow. Wrocławskiego Rozmnożenia Nauk i Przemysłu*. Kraków, 1815. 504 s.; BANDTKIE, J. S. *Historya Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie przez Jerzego Samuela Bandtkiego Fil. D. Professora Bibliografii i Bibliotekarza w Universytecie Jagiel Krak: Członka Towarzystwa Król: Warszawsk. Przyiacioł Nauk, Krak. Uczonego, Wyższey Luzacyi gerlickiego i Wrocławskiego do Pomnożenia Industryi i Nauk*. Kraków, 1821. 205 s.; BANDTKIE, J. S. *Historya drukarn w Krolestwie Polskiem i Wielkiem Xięstwie Litewskiem jako i kraiach zagranicznych, w których polskie dzieła wychodziły przez Jerzego Samuela Bandtkie Doktora Filozofii i Bibliotekarza w Universytecie Krakowskim, Członka Towarzystwa Królewskiego Przyiacioł Nauk w Warszawie, Towarzystw Uczonych Krakowskiego, Górney Luzacyi i Wrocławskiego*. T. 1–3. Kraków, 1826. T. 1, 448 s.; T. 2. 299 [1] s.; T. 3. 256 s.

59 LELEWEL, J. *Joachima Lelewela bibljograficznych ksiąg dwoje, w których rozebrane i pomnożone zostały dwa dzieła Jerzego Samuela Bandtke Historja drukarń Krakowskich – tudzież Historja bibljoteki uniw. Jagiell. w Krakowie a przydany katalog inkunabulow polskich*. T. 1–2. Wilno, 1823–1826; LELEWEL, J. *Bibliograficznych ksiąg dwoje*. Autograf. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 9–923; LELEWEL, J. Dzieje bibliotek przez...

kitų veikalai[60]), kurie studijuoti *de visu*. Kitai panaudotų šaltinių grupei priklauso egodokumentika – J. Lelewelio ir jo amžininkų laiškai ir atsiminimai. J. Lelewelis nugyveno ilgą ir sudėtingą mokslininko, politiko, visuomenės veikėjo gyvenimą. Iki mūsų dienų vien įvairiems asmenims ir įvairiomis temomis rašytų laiškų išliko per kelis tūkstančius. Šis palikimas dešimtmečius aktyviai skelbiamas specialiai jiems skirtais daugiatomiais leidiniais ir įvairių periodinių leidinių ar teminių rinkinių publikacijose. Vis dėlto šiandien dar nemaža korespondencijos dalis tebėra rankraščiais pasklidusi po institucines ar asmenines bibliotekas ir archyvus Lenkijoje, Lietuvoje, Šveicarijoje ir kitose šalyse. Su šeima J. Lelewelis aktyviai susirašinėjo studijų metais ir profesoriaudamas Vilniuje. Iš Vilniaus ir Varšuvos laikotarpių yra išlikę jo laiškų kolegoms ir leidėjams, taip pat ir tų asmenų susirašinėjimas su J. Leleweliu. Rašant tekstą daugiausia buvo studijuota Vilniaus leidėjo Józefo ir jo sūnaus Adamo Zawadzkių[61], Krokuvos universiteto profesoriaus J. S. Bandtkie's[62], jaunesnio jo brolio Jano Wincento Bandtkie's, Kremeneco licėjuje bibliografiją dėsčiusio P. Jarkowskio[63], J. Lelewelio mokinių

Dziennik Warszawski, 1827, t. 10, s. 102–231; 1828, t. 11, s. 49–70, 138–167, 193–215; 1828, t. 12, s. 203–246; 1828, t. 13, s. 1–42, 97–135, 193–216; LELEWEL, J. *Dzieje bibliotek do Dziennika Warszawskiego napisał...* Warszawa, 1828. 254 s.

60 BENTKOWSKI, F. *Historia literatury polskiej, wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych*. T. 1–2. Warszawa i Wilno, 1814.; SNIADECKI, J. O literaturze. Iš *Dzieła*. T. 4. Warszawa, 1837, s. 76–97.

61 Listy J. Zawadzkiego do J. Lelewela. Iš *Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi...*, t. 1–3. Wilno, 1935–1937; Józefo Zawadzkio laiškai Joachimui Leleweliui. *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 12–255; Kunigo Mickevičiaus laiškas A. Zawadzkiui. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 7–754.

62 J. S. Bandtkie's laiškai J. Leleweliui. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, rps. 4170.

63 Listy Ernesta Godfryda Grodka do Joachima Lelewela. [Wydał] Z. Węclewski. *Przewodnik naukowy i literacki*, r. 6, 1878, s. 667–672, 763–768; ROGALA, J. Listy Pawła i Wojciecha Jarkowskich do

Leono Rogalskio[64] ir Mikołajaus Malinowskio[65], Vilniaus universitete bibliografiją dėsčiusio A. W. Bohatkiewicziaus[66] korespondencija J. Leleweliui, taip pat J. Lelewelio laiškai[67] minėtiems ir kitiems asmenims, emigracijoje rašyti jo laiškai ir prisiminimai[68], iš dalies – J. Lelewelio jaunesniojo brolio Proto atsiminimai[69]. Pirmą kartą lietuvių kalba skelbiamos egodokumentų tekstų ištraukos tapo svarbia studijos dalimi, tarnaujančia ne tik kaip faktografinių duomenų suteikiantys šaltiniai, bet ir kaip autentišką laikotarpio atmosferą padedantys atkurti tekstai.

Joachima Lelewela z lat 1819–1831. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 353–369.

64 L. Rogalskio laiškai J. Leleweliui. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius,* rps. 4435, t. 4, k. 495.

65 M. Malinowskio laiškai J. Leleweliui. *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 12–244; f. 12–245.

66 HLEB-KOSZAŃSKA, H. Listy A. Bohatkiewicza do J. Lelewela. *Roczniki Biblioteczne,* 1964, t. 8, z. 1–2, s. 235–255.

67 LELEWEL. J. Listy... do Grodka G. Ernesta. [Wydał] Z. Węclewski. *Przewodnik naukowy i literacki*, r. 4, 1876, s. 236–250, 368–377, 571–576; LELEWEL. J. *Listy. Oddzial Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane.* T. 1–2. Poznań, 1878; LELEWEL, J. *Listy emigracyjne...*, t. 1–5. Kraków, 1948–1956; J. Lelewelio laiškai J. S. Bandtkie'ei. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos rankraštynas*, rps 1874.

68 LELEWEL, J. Przygody, *w poszukiwaniach i badaniu rzeczy narodowych polskich przez J. Lelewela.* Poznań, 1858; Przygody, *w poszukiwaniach i badaniu rzeczy narodowych polskich przez J. Lelewela.* Iš LELEWEL, J. *Dziela. T. 1. Materiały autobiograficzne...*, s. 33–152.

69 LELEWEL, J. *Dziela. T. 1. Materiały autobiograficzne...*, 448, [1] s.; LELEWEL. P. *Pamiętniki i dariusz domu naszego.* Przygotowała do druku i opatrzyła przypisami I. Lelewel-Friemannowa. Wrocław–Warszawa–Kraków, 1966. 540 s.

Būsimojo *Dvejeto bibliografinių knygų* autoriaus gyvenimo bruožai (iki 1818 m.)

Prieš susitelkiant prie *Dvejeto bibliografinių knygų* istorijos primintini svarbesni faktai apie J. Lelewelio šeimą, jo studijų metus Varšuvos pijorų kolegijoje ir Vilniaus universitete, pedagoginės ir mokslinės karjeros pradžią Kremenece ir Varšuvoje, kurie atskleidžia jo asmenybės bruožus, knygotyrinių polinkių ir kompetencijų formavimosi aplinkybes.

Yra žinoma, kad XVIII a. pradžioje Prūsijoje netoli Karaliaučiaus gyveno dvi iš Austrijos kilusios vokiečių Loelhoeffelių[70] giminės atšakos[71]. Vienai iš jų priklausė garsusis Joachimo Lelewelio senelis, žymus chirurgas, karaliaus Augusto III gydytojas, bajoriško luomo atstovas Heinrichas Loelhoeffelis. Jis 1728 m. filosofijos magistro laipsniu baigė Vilniaus akademiją, vėliau studijavo mediciną Leidene, kur 1732 m. tapo medicinos daktaru. Keletą metų padirbėjęs gydytoju Karaliaučiuje 1736 m. buvo paskirtas Augusto III asmeniniu gydytoju ir visam laikui įsikūrė Lenkijoje. Apsigyveno Varšuvoje, vedė Konstanciją Jauchą, sulaukė dukros Teresos ir sūnaus Karolio,

---

70 Pavardės rašyba skirtinguose šaltiniuose ir literatūroje įvairuoja: *Loelhoeffel, Lölhöffel, Lelhelfel, Lelhövel, Laelhoefel.* 1861 m. savo laiške J. Lelewelis taip užfiksavo senelio pavardę: *Henryk Loelhoeffel von Löwensprung.* (ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 9–10.)
Nuo XX a. pabaigos lietuviškoje informacinėje literatūroje pirminė Lelewelio pavardės forma nebeminima ([Sliesoriūnas, F. ir kt.] Lelevelis (Lelewel) Joachimas. Iš *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, T. 6. Vilnius, 1980, p. 416–417; MATULAITYTĖ, S. Lelewelis (Lelevelis). Iš *Knygotyra: enciklopedinis žodynas.* Vilnius, 1997, p. 217; Lelewel Joachim (Joachimas Lelevelis). Iš *Visuotinė lietuvių enciklopedija.* T. XI. Vilnius, 2007, p. 711.). Ji užfiksuota Bostono ir *Mažojoje lietuviškoje tarybinėje enciklopedijoje* ([Trumpa, V.] V. Trp. Lelewel (Lölhöffel) Joachim. Iš *Lietuvių enciklopedija.* T. 14, [Boston, 1958], p. 370–371; Merkys, V. Lelevelis (Lelewel, Lölhöffel). Iš *Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija.* T. 2. Vilnius, 1968, p. 314–315.).

71 Plačiau apie Lelewelio giminę žr. KOROTYŃSKI, W. Rodzina Lelewelów. *Tygodnik Powszeczny*, 1882, s. 813.

būsimojo istoriko tėvo. Prieš mirtį Heinrichas Loelhoeffelis pirmasis giminėje perėjo iš protestantų tikėjimo į katalikų[72].

J. Lelewelio tėvas Karolis Maurycijus Tadeuszas Loelhoeffelis 1748 m. gimė Varšuvoje. Pabaigęs studijas Getingeno universitete (1765 m.) ir karinėje tarnyboje užsitarnavęs kapitono laipsnį 25-erių paliko karininkų gretas ir ėmėsi valstybės tarnybos. Daugiau kaip du dešimtmečius (iki 1794 m.) jam buvo patikėtos kuklios, bet atsakingos šiandien pirmąja Europoje pasaulietine švietimo ministerija vadinamos Abiejų Tautų Respublikos valstybinės švietimo reikalų įstaigos – Edukacinės komisijos – kasininko pareigos, o T. Kosčiuškos sukilimo metais – garbė ir atsakomybė būti civiliniu-kariniu komisaru. Kai 1775 m. tvirtino bajorystės dokumentus[73], Karolis pradėjo pasirašinėti lenkiška Lelewelio pavarde. Ryšius su nauja tėvyne vyras sutvirtino vedęs garsios Cieciszewskių giminės palikuonę, baltarusių kilmės Franciszeko Szeluttos ir Antoninos iš Cieciszewskių dukterį Ewą, su kuria sulaukė devynių vaikų (keturi mirė vaikystėje, išgyveno būsimas mokslininkas Joachimas su jaunesnėmis seserimis Marcela ir Marija bei broliais Protu ir Janu)[74]. Vaikaičių močiutė iš motinos pusės Antonina buvo kilusi iš senos ir kilmingos lenkų Cieciszewskių giminės, kurios protėviai Mazovijoje minimi dar XV a. Po Lenkijos–Lietuvos valstybės padalijimų, Karoliui ir Ewai Leleweliams praradus didesnę dalį turto, ryšiai su šia gimine ir jos finansinė parama Joachimui suteikė galimybių mokytis ir įgyti universiteto diplomą. Iki valstybės padalijimų šeimos finansinė padėtis buvo stabili. Dar 1788 m. pardavęs žemių ir dalį paveldėto nekilnojamojo turto Varšuvoje Karolis Lelewelis įsigijo Volios Cygovskos (Wola Cygowska)

---

72 Plačiau žr. ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 9–12. Taip pat prieiga internetu: https://archive.org/stream/joachimlelewelzaoosliwuoft#page/28/mode/2up; NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 29.

73 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 30; ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 13.

74 ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, 1932, s. 16.

dvarą Mazovijos žemėse, už kelių mylių nuo Varšuvos[75], kurioje turėjo iš tėvų paveldėto nekilnojamojo turto ir santaupų bankuose.

Joachimas Lelewelis, antrasis vaikas šeimoje[76], gimė Varšuvoje 1786 m. kovo mėn. 21 d. ar 22 d.[77], išore niekuo neišsiskiriančiame Ilgosios (Długiej) gatvės 540 numeriu (dabar – 2 nr.) pažymėtame name. Švenčiausiosios mergelės Marijos bažnyčios Varšuvos naujamiestyje (na Nowym Mieściu) metrikų knygos 244 puslapyje yra įrašas: *1786 metų kovo mėnesio 22 dieną. Aš, Antonas Wieczorkiewiczius [bažnyčios vikaras] šiandien pakrikštijau kūdikį Joachimo, Józefo, Benedikto vardais, prakilniojo Karolio Lelhovelio[78], [Lenkijos] Karalystės pėstininkų gvardijos kapitono, ir Ewos iš Szeluttų [giminės] – teisėtų sutuoktinių sūnų, namuose, vietos ordinaro [vyskupo] suteiktu leidimu; krikšto tėvais esant prakilniajam ponui Ignacijui Cieciszewskiui[79], Lyvo žemės teisėjui, su prakilniąja Anna iš Jezierskių Cieciszewska, jo sutuoktinei.*[80]

Kūdikis buvo silpnos sveikatos, kaprizingas. Pats Joachimas Józefas Benedyktas Lelewelis apie pirmuosius gyvenimo metus atsiminimuose rašė: *gimiau 1786 m. kovo 22 d. bejėgis, [...] atkakliai reikalaujantis, nenuraminamas ir nenutildomas verksnys; auklę ir šeimą nepaprastai varginęs, tik ketvirtais me-*

75 Cygówska Wola. Iš *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. T. 1, s. 722.

76 Jo vyresnė sesuo, pirmagimė Julianna, mirė 1796 m.

77 A. Śliwińskis monografijoje *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny. Lata 1786–1831* pateikė iš įvairių šaltinių sukauptus duomenis, kurie kaip gimimo datas fiksavo ir kovo 21 d., ir kovo 20 d., ir kovo 22 d., ir kovo 29 d. Jis liko abejoti, ar J. Lelewelis gimė kovo 21 d., ar 22 d. J. Lelewelio biografai XX a. viduryje dėl jo gimimo datos liovėsi diskutuoti ir buvo priimta ją sieti su kovo 22-ąja.

78 Laikantis autentikos, laiškų vertimuose paliekama nevienodinta pavardžių rašybos įvairovė.

79 Ignacijus Cieciszewskis buvo brolis J. Lelewelio močiutės iš motinos pusės Antoninos iš Cieciszewskių.

80 Metrikų knygos įrašą paskelbė minėtas A. Śliwińskis monografijoje *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny. Lata 1786–1831* (Wyd. 2. Warszawa, 1932, s. 19).

tais nuo auklės rankų tvirčiau ant kojų atsistojęs.[81] Varšuvoje Joachimas sulaukė dešimtojo gimtadienio. Verta paminėti J. Lelewelio ir kitų prisiminimuose bei literatūroje užfiksuotą vieną vaikystės epizodą. Tėvų namuose gyvenęs tolimas giminaitis iš motinos pusės Konstantas Szelutta 1796 m., prieš išvykdamas iš Varšuvos į Vilnių dirbti universteto archyve, Lelewelių vaikus apdovanojo knygomis. Joachimui atiteko nedidelė enciklopedija, kurią berniukas perskaitė ir nusprendė papildyti, pasitelkdamas turėtus geografijos, aritmetikos ir kalbos vadovėlius[82]. Tebėra kelios nuomonės apie tai, koks leidinys tai galėjo būti: ar Ignaco Krasickio knyga *Rinkinys reikalingiausių žinių, sudėtų abėcėlės tvarka* (Zbior potrzebniejszych wiadomości porządkiem alfabetu ułożonych), išleista Varšuvos Gröllio spaustuvėje 1781 m., ar dvikalbis anoniminis leidinys *Trumpas surinkimas visų mokslų abiejų lyčių jaunimo naudai* (Krótkie zebrane wszystkich nauk ku pożytkowi młodzi obojej płci), kurio kelios laidos buvo išspausdintos jau minėtoje spaudos įmonėje[83]. Šio fakto patikslinti nepavyko, tačiau paminėta istorija byloja apie ankstyvus Joachimo kaip savarankiško tyrėjo polinkius[84].

Politiniai ir ekonominiai pokyčiai dėl Lenkijos–Lietuvos valstybės padalijimų gerokai sumenkino Lelewelių padėtį visuomenėje ir jų turtus, tad šeima buvo priversta keisti gyvenimo būdą ir persikėlė į provincijos dvarą. Iki penkiolikos metų Joachimas gyveno kaime, dažniau pas pagalbą pasiūliusią tetą,

---

81 *Przygody, w poszukiwaniach i badaniu rzeczy narodowych polskich przez J. Lelewela.* Iš LELEWEL, J. *Dzieła. T. 1: Materiały autobiograficzne...*, s. 35.

82 Ten pat, s. 36–37.

83 Ten pat, s. 37; NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 35; KARKOWSKI, B. Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela...*, s. 9.

84 A. Śliwińskis minėtoje monografijoje (*Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 29) mini, kad Jogailos universiteto bibliotekoje Krokuvoje yra saugomi keli J. Lelewelio rankraščiai, sukurti 1794–1846 m. laikotarpiu. Jie liudija, kad būdamas aštuonerių Joachimas jau savarankiškai kūrė tekstus, o daugiausia jį domino geografija ir istorija.

Karolio Lelewelio seserį Teresą Volia Okšejska dvare (Wola Okrzejska)[85], kur berniukas mokėsi su dviem jos sūnumis, rečiau – pas tėvus Volioje Cygovskoje. Joachimas džiaugėsi tetos namuose istorijos veikalų turtinga biblioteka ir galimybe diskutuoti su vyresniu, istorines dramas kuriančiu pusbroliu Janu. Prisiskaitęs knygų J. Lelewelis ir čia toliau tęsė savarankiškus *mokslinius tyrimus* ir sudarė Stepono Batoro laikų Pskovo apgulties planą[86]. Tuomet dar daugiau išryškėjo J. Lelewelio polinkis piešti, vėliau noriai ugdytas Varšuvoje ir per piešimo užsiėmimus Vilniaus universitete, kur būsimų knygų autorius išmoko vario ir medžio raižybos technikos.

Kilminga Lelewelių šeima, Getingeno universiteto auklėtinis Karolis Lelewelis ir jo išprususi žmona vertino mokslą ir švietimą. J. Lelewelio biografas A. Śliwińskis teigė, kad K. Lelewelis ne tik samdė namų mokytojus, bet ir pats ugdė vaikus. Šeimos galva domėjosi numizmatika, turėjo sukaupęs monetų kolekciją[87]. Ambicingo Edukacinės komisijos tarnautojo netenkino šeimos atžalų lavinimas namuose, tad buvo pradėta galvoti apie mokyklą. Su vaikų mokslais susijusias finansines problemas Leleweliams padėjo išspręsti minėti ryšiai su Cieciszewskiais. Lucko vyskupas Kasperas Cieciszewskis savo seseriai Antoninai Szeluttai užrašė 20 000 auksinų, skirdamas juos pastarosios anūkams, t. y. dukros Ewos, Joachimo motinos, vaikams[88]. Manoma, kad naudojantis šia parama 1801 m. Joachimas, kaip ir jo brolis Protas, buvo atiduotas į pijorų kolegiją Varšuvoje, kurioje mokėsi iki 1804 m. Kolegija garsėjo puikiais mokytojais, kuriuos savo atsiminimuose mini Protas

85 Okrzejska Wola. Iš *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. T. 7, s. 437.

86 Plačiau žr. ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny*..., s. 26.

87 Ten pat, s. 14–15.

88 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela*..., s. 33.

Lelewelis[89]: Joachimui dėstė Kajetanas Kamieński[90], Stefanas Sawickis[91], Janas Gwarbertas Bystrzyckis[92] ir Onufrijus Kopczyńskis[93]. Joachimas vėliau to laikotarpio mokslų pasiekimus apibūdino taip: *buvau vidutiniokas.* Bet mokyklos auklėtinis sužibėjo per geografijos egzaminą ir buvo deramai įvertintas. Kolegijos rektorius kunigas K. Kamieński jam pavedė lenkiškai parengti Johno Blairo visuotinės istorijos[94] chronologines lenteles, o vaikinukas savo iniciatyva dar sudarė ir Lenkijos istorijos chronologines lenteles[95]. Mokydamasis Varšuvoje daug dirbo savarankiškai, dienas leisdavo kolegijos bibliotekoje individualiai studijuodamas, lankydavosi knygynuose ir antikvariatuose, ieškodamas knygų asmeninei bibliotekai, kurią kūrė nepaisydamas pragyvenimui skiriamų menkų lėšų. Viename iš to meto laiškų J. Lelewelis rašė: *Nuo Žolinės meto [...] pirkau 4 žemėlapius, t. y. Prancūzijos, padalytos į departamentus, Šveicarijos, Graikijos ir Reino su Mozeliu baseino, Anglijos karaliaus ir Nyderlandų valdovo Viljamo III [Oraniečio] gyvenimo du tomus, Graikijos istoriją, išverstą Jakubowskio, Orzechowskio* Sapną, *to paties* Kronikas, *geografijos žodyną prancūziškai, Kluko IV tomą,* Amerikos atradimo istoriją *[...].*[96] Nors skyrė laiko

89 LELEWEL, P. *Pamiętniki i dariusz domu naszego...*, s. 66–67, 103–104.

90 Vokiečių ir prancūzų vadovėlių autorius, S. B. Lindes sudaryto monumentaliojo *Lenkų kalbos žodyno* (Słownik języka polskiego, 1807–1815) bendraautoris.

91 Pijoras, istorijos vadovėlio *Visuotinės istorijos chronologinė apybraiža iki 1811 m.* (Rys chronologiczny historii powszechnej do r. 1811. Warszawa, 1818) autorius.

92 Fizikos profesorius, išleidęs kelis chemijos ir fizikos veikalus.

93 Filologas, populiariosios, daug laidų sulaukusios lenkų kalbos gramatikos *Gramatika liaudies mokykloms* (Gramatyka dla szkól narodowych) autorius.

94 BLAIR, John. *Tables chronologiques qui embrassent toutes les parties de l'histoire universelle.* Paris, 1795.

95 ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 16–21.

96 LELEWEL, J. *Listy. Oddzial Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane...*, s. XXXI. Plačiau žr. B. Karkowskio monografiją (Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela...*), kurioje bandoma atkurti J. Lele-

ir fiziniam lavinimuisi (lankė šokių pamokas), daugiau miklino plunksną ir linko prie mokslų – rašė kas savaitę leidžiamam moksleiviškam rankraštiniam laikraštukui, kas mėnesį ėjusiam literatūros dienoraščiui[97], pradėjo lankytis viešuose Mokslo mylėtojų draugijos[98] posėdžiuose. Panašios draugijos kaip naujas Apšvietos epochos reiškinys Vakarų Europoje kūrėsi nuo XVIII a. Varšuvos draugija perėmė vieną iš svarbių jų veiklos formų – viešas paskaitas, kurios vykdavo Pijorų kolegijos salėje ir į kurias rinkdavosi ne tik miesto intelektinis elitas (mokslininkai, literatai, visuomenės veikėjai), bet ir moksleiviai. Nūdienos įprastomis formomis draugija skatino mokslinę komunikaciją[99], taip pat populiarino ir aukštino mokslą kaip tarnystę savo kraštui.

Kai tėvas paragino rinktis universitetą ir tęsti studijas, J. Lelewelis nusprendė vykti ne į Karaliaučių, bet į Vilnių, ir įtakingojo dėdės vyskupo K. Cieciszewskio padedamas 1804 m. gegužės mėn. 4 d. Vilniaus universitete gavo iždinio studento vietą, skirtą būsimiems mokytojams rengti. Tai šeimą apsaugojo nuo finansinės naštos, tačiau jaunuoliui primetė įsipareigojimą pabaigus mokslus tarnauti valstybei šešerius metus[100]. Vilniuje J. Lelewelį globojo jau minėtas giminaitis

---

welio asmeninės bibliotekos istoriją iki XIX a. trečiojo dešimtmečio.

97 KOROTYŃSKI, W. Rodzina Lelewelów. *Tygodnik powszechny*, r. 1882, nr. 52, s. 830; ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 34.

98 Varšuvos karališkoji mokslo mylėtojų draugija (Towarzystwo Warszawskiego Przyjaciół Nauk, Towarzystwo Królewskie Przyjaciół Nauk) savo veiklą pradėjo 1800 m.

99 1802–1830 m. draugija leido tęstinį leidinį „Roczniki Towarzystwa Warszawskie Przyjaciół Nauk" (išėjo t. I–XXI), narių darbus taip pat publikavo kitame populiariame Varšuvos periodiniame leidinyje „Pamiętnik Warszawski".

100 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 38; taip pat NOWODWORSKI, W. Koledzy i przyjaciele Joachima Lelewela z lat uniwersyteckich. 1804–1808. Iš *Księga pamiątkowa Koła Historyków Słuchaczy U. S. B. w Wilnie 1923–1933*. Wilno, 1933, s. 207.

K. Szelutta, kuris kaip kolegijos asesorius tuo metu darbavosi universiteto archyve. Jiedu abu kartu gyveno, gerai sutarė ir Joachimas nuoširdžiai gedėjo, kai po kelerių metų pastarasis pasimirė.

Studijos universitete truko ketverius metus, iki 1808 m. Jos sutapo su reorganizuotos aukštosios mokyklos veiklos pradžia, kai 1803 m. universitetas tapo Imperatoriškuoju Vilniaus universitetu ir, kuruojamas įtakingojo kunigaikščio Adomo Kazimiero Čartoriskio, buvo formuojamas kaip pavyzdinė Rusijos imperijos ir novatoriška Europos aukštoji mokykla. Tuo metu universitete veikė keturi skyriai (fakultetai): Fizikos-matematikos, Medicinos, Moralės ir politinių mokslų (aprėpė teisę, teologiją, istoriją ir filosofiją) bei Literatūros ir menų[101].

Broliui Protui apie universitetą Joachimas susižavėjęs taip rašė: *Akademija arba Universitetas Vilniuje daug reiškia. Kunigai, jaunimas ir net žydai lanko paskaitas; joje mokoma visa ko: fizikos, chemijos, gamtos istorijos, botanikos, žemės ūkio, aukštosios matematikos, astronomijos, architektūros, anatomijos, chirurgijos, slaugymo, medicinos, gyvulių gydymo, logikos su metafizika, moralinės filosofijos, prigimtinės teisės, politinės ekonomijos, civilinės, kriminalinės teisės – tiek rusų, tiek ir lenkų bei kitų tautų, visuotinės istorijos, Šventojo Rašto, teologijos, retorikos ir poetikos, kalbų, graikų, lotynų literatūros ir piešimo – tiek tapybos, tiek ir topografijos.*[102]

J. Lelewelis lankė visuotinės istorijos, teisės, geometrijos, prancūzų kalbos, gamtos istorijos, lotynų literatūros, retorikos, fizikos ir piešimo užsiėmimus. Kitaip tariant, jis studijavo net trijų fakultetų disciplinas, tačiau artimesni santykiai susiklostė su dviem mokslininkais: istoriku Tomaszu Hussarzewskiu ir klasikinės filologijos vedančiuoju profesoriumi, bibliotekos vadovu Gottfriedu Ernestu Groddecku.

---

101 Vilniaus imperatoriškasis universitetas (1803–1832). Iš *ALMA MATER VILNENSIS: Vilniaus universiteto istorijos bruožai.* Antras pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius, 2012, p. 443–585.

102 LELEWEL, J. *Listy. Oddzial Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane...*, s. 3.

Pirmasis jam skaitė Visuotinės istorijos paskaitas. Būdamas garbaus amžiaus dar J. Lelewelio studijų pradžioje nutraukė pedagoginę veiklą ir tapo emeritu, tačiau su studentu ir toliau dirbo namuose individualiai. J. Lelewelio biografai nevienodai vertina jo įtaką būsimam mokslininkui[103], o pats J. Lelewelis dar 1809 m. rašė[104], kad juodu siejo tolimi giminiški ryšiai. Tačiau ilgos diskusijos apie tai, kaip tyrinėti istoriją, vėliau padėjo atsirasti reikšmingiems darbams. 1815 m. Vilniuje buvo išspausdintas kūrinys *Istorika* (Historyka[105]) su jame įdėta dedikacija *Tomaszo Hussarzewskio atminimui* (Cieniom Tomasza Hussarzewskiego). Šiai nedidelės apimties kurso dėstymui skirtai priemonei buvo lemta tapti reikšmingu istorijos teorijos minties paminklu. Pritariant Vilniaus universiteto istorikui daktarui Aurelijui Giedai[106] tiktų jį vadinti Lietuvos istorinės mokyklos manifestu, kuris esant palankesnėms sąlygoms galėjo daugiau paveikti Europos mokslus.

Nekelia abejonių faktas, kad studijų metais J. Lelewelis patyrė didelę G. E. Groddecko įtaką. Getingeno universiteto absolventas, žymaus Christiano Gottlobo Heynes mokinys G. E. Groddeckas atvyko į Vilnių 1804 m. pabaigoje. Jis užėmė graikų ir lotynų kalbų ir antikinės literatūros profesoriaus vietą, tapo Vilniaus universiteto bibliotekos prefektu. Netrukus mokslininkas užsitarnavo didelį autoritetą ir tapo populiarus tarp studentų: *Reikėjo girdėti [...], kai nugrimzdęs savajame krėsle, senovės mokslą, didžius jos [senovės] žmones, jos laikų charakterį, mokslo galybę šlovino; kiekvienas jo žodis,*

---

103 ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 41–42.

104 A. Śliwińskis į mokslinę apyvartą įvedė J. Lelewelio 1834 m. rašytą laišką, kuris saugomas Šveicarijos Rapersvilio muziejuje (*Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 42.)

105 LELEWEL, J. *Historyka tudzież O łatwem i pożytecznem nauczaniu historyi*. Wilno, 1815. 126 s.

106 A. Giedos pranešimas „Joachimo Lelewelio *Istorika* ir jos vieta istorikų istorijoje“, skaitytas 2015 m. lapkričio 6–7 d. Vilniaus universitete vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Joachimo Lelewelio skaitymai: praeitis, istoriko amatas, visuomenė XIX–XXI a.“

nors iš ne itin stiprios krūtinės, buvo skardus, mat salėje viešpataudavo mirtina tyla, [...]. Reikėjo jį girdėti, kuomet [...] pirmojoje paskaitoje tardavo sveikinimo kalbelę mokiniams: kas tik tuomet dalyvaudavo, nežinau, kad būtų [...], jo pėdomis žengti netroškęs. Gyvenimo poeziją Groddeckas buvo puikiai įvaldęs, daug geriau už kitus, kad sugebėdavo jos gyvastį perteikti savo mokiniams. Juk iš tikrųjų poezija ir dailieji menai visą gyvenimą buvo jo numylėti [...]. Tai buvo plačiausio akiračio žmogus, su aukščiausia estetine pajauta, širdimi, gebančia išaukštinti ir deramai įvertinti neįkainojamus tiek senojo, tiek naujojo meno pavyzdžius [...].[107]

G. E. Groddeckas Lelewelį mokė graikų kalbos, dar privačiai – vokiečių ir prancūzų kalbų, ir leido naudotis savo asmenine biblioteka. Jis taip pat atkreipė J. Lelewelio dėmesį į pagalbinius istorijos mokslus, formavo metodologines nuostatas, mokė naudotis kritiniu tyrimo metodu ir kontroliavo jo pirmuosius žingsnius rašant mokslinius tekstus.

Vedantysis universiteto profesorius, pripažintas Vilniaus filologinės mokyklos atstovas daug nusipelnė ne tik skatindamas J. Lelewelio savarankiškus tyrimus, bet ir iš arčiau supažindindamas su knygos pasauliu. Jis vadovavo Vilniaus universiteto bibliotekai, kurioje J. Lelewelis aktyviai lankėsi daugelį metų, abu jie turėjo bibliofilinių pomėgių. Universiteto bibliotekoje jaunuolis jautėsi kaip namuose, kaip savas bendravo su prefekto padėjėjais Szymonu Feliksu Żukowskiu ir Kazimieru Kontrimu. Neabejotina, kad G. E. Groddeckas atkreipė studento dėmesio į knygą ir kaip mokslinio tyrimo objektą, nes vėliau universitete taikė novatorišką studijų metodą – studentų mokslinę veiklą skatinančius Filologinius seminarus, ir juose daug dėmesio skyrė lankytojų darbui su knyga, mokslo tiriamojo darbo gebėjimams ugdyti.

---

107 JOCHER, A. *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie wystawiony przez Adama Jochera.* T. 1. Wilno, 1840, s. 208. Platesnę citatą pateikė A. Śliwińskis veikale *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 43–44.

G. E. Groddeckas ir pats rengėsi dėstyti bibliografija vadintą dalyką, nors šios veiklos taip ir nepradėjo.

Viename iš pirmųjų reorganizuoto Vilniaus universiteto posėdžių 1803 m. liepos 18 d. buvo svarstoma fakultetų pateikta medžiaga apie mokymo planus ir pavienių disciplinų mokymą. Čia buvo aptariami ir papildomų ar fakultatyvinių disciplinų įvedimo klausimai. Parengtame tų disciplinų sąraše buvo minima Bibliografija[108]. Vėliau, šį sąrašą siunčiant Vilniaus švietimo apygardos globėjui Adomui Čartoriskiui, universiteto rektorius lydinčiajame rašte pažymėjo, kad svarbiausi papildomų disciplinų atrankos ir įvedimo kriterijai yra jų mokslinė reikšmė ir praktikos poreikiai[109]. Minėtuose universiteto dokumentuose nebuvo nurodyta konkreti šios naujos mokslinės disciplinos dėstymo pradžios data. Paaiškinamajame rašte tebuvo pažymėta, jog kai kurie iš siūlomų kursų galės būti įtraukti tik laikui bėgant, kai atsiras tam būtinos priemonės, o kitus, kurių dėstymui sunku surasti tinkamus dėstytojus, naudinga pradėti tik tuomet, kai juos skaityti bus galima pakviesti profesorius, dėstančius pagrindines disciplinas.

Tai, kad G. E. Groddeckas priėmė pasiūlymą ir tam rengėsi, liudija Kremeneco licėjaus įkūrėjo Tadeuszo Czackio 1805 m. vasario 19 d. laiškas, kuriame G. E. Groddecko ketinimai labai palankiai vertinami: *Nors bibliografijos mokslas dar mažai populiarus [...] šia žmonijos progreso istorija jūs*

---

108 *Сборник материалов по истории просвещения в России, извлеченных из архива Министерства Народного Просвещения.* Т. 2. Санкт-Петербург, 1897, с. 396.

109 Pirmaisiais XIX a. metais vadinamosios bibliografijos disciplinos įtraukimas į studijų planus laikytinas novatorišku žingsniu. Tebuvo prabėgęs vos dešimtmetis po pirmųjų mokslo apie knygą istorijoje skaitytų kursų Prancūzijoje, kurių tikslas buvo parengti specialistus darbui su senosiomis ir retomis knygomis. Rūpinimasis naujojo dalyko dėstymu Vilniaus universitete liudija tiek apie knygotyros, bibliografijos ir bibliotekininkystės praktikos poreikius to meto Lietuvoje, tiek apie paties Vilniaus universiteto mokslines ir pedagogines ambicijas ir planus. (NAVICKIENĖ, A. Knygos mokslo teoretikas Aleksandras Wiktoras Bohatkiewiczius..., p. 37–38.)

suteiksite klausytojams daug malonumo. Imkitės šios svarbios veiklos.[110] Deja, tuo metu Vilniuje kursas nebuvo pradėtas skaityti, neišliko ir dokumentų, liudijančių apie numatomą jo struktūrą ir turinį.

Kaip jau buvo rašyta[111], G. E. Groddeckas nepradėjo skaityti vadinamosios bibliografijos paskaitų todėl, kad parengti naują kursą buvo sudėtinga ir pats jis buvo be galo apsikrovęs įvairiais darbais. Tačiau G. E. Groddeckas daug nusipelnė pagal Getingeno universiteto bibliotekos pavyzdį reorganizuodamas Vilniaus universiteto biblioteką, kurdamas ją ir tobulindamas, antrajame dešimtmetyje aktyviai dalyvaudamas Vilniaus spaudoje įsiplieskusioje mokslinėse diskusijoje apie literatūros ir bibliografijos sampratą, darbui mokyklų bibliotekose rengdamas Filologijos seminaro lankytojus ir visa šita veikla skatindamas bibliografija vadinto mokslo tyrimus ir studijas Vilniaus universitete. Apibendrinant J. Lelewelio ir G. E. Groddecko šio ir vėlesnio laikotarpio santykius galima teigti, kad *Lelewelis, gerbė ir mylėjo profesorių Groddecką; Groddeckas vertino Lelewelio genijų ir darbštumą, todėl jo draugija buvo užvis jam maloniausia.*[112]

Studijų metais J. Lelewelis užmezgė ryšius ir su būsimu *Dvejeto bibliografinių knygų* leidėju J. Zawadzkiu, kuris 1805 m. tapo privilegijuotu universiteto spaustuvininku ir Lietuvoje pradėjo sėkmingą, moderniai organizuojamą leidybos verslą. Jaunuoliai susipažino dar 1806 m. pirmojoje pusėje, kai, būdamas aktyvus studentų mokslinės draugijos[113] narys,

---

110 CZACKI, T. Listy do G. E. Groddka. *Przegląd naukowy i literacki*, 1876, s. 1116.

111 NAVICKIENĖ, A. Knygos mokslo teoretikas Aleksandras Wiktoras Bohatkiewiczius..., p. 38.

112 Mikołaja Malinowskiego księga wspomnień. Wydał Józef Tretiak. Kraków, 1907, s. 89; ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 45.

113 1806 m. kelių fakultetų studentai įkūrė Mokslų ir menų draugiją (Towarzystwo Nauk i Umiejętności). Tarp draugijos steigėjų ir jos statutus rengusiųjų buvo ir J. Lelewelis. (*ALMA MATER VILNENSIS: Vilniaus universiteto istorijos bruožai....*, p. 553–554.)

J. Lelewelis rūpinosi tiek savo paties, tiek kolegų darbų leidyba. Pirmosios J. Lelewelio publikacijos pasirodė 1806 m. pabaigoje: 1806 m. J. Zawadzkio leidžiamame kalendoriuje „Kalendarzyk Wileński na rok 1807“ buvo išspausdintas būsimojo mokslininko kūrinėlis *Prūsijos istorija* (Historia pruska)[114]; 1807 m. anonimiškai, nenurodant autoriaus pavardės, pasirodė *Edda, arba senovės skandinavų religijos knyga* (Edda, czyli Księga religii dawnych Skandynawii mieszkańcow)[115]. Tai buvo J. Lelewelio išverstas šveicarų autoriaus Paulo Henrio Mallet kūrinys *Įvadas į senovės danų religijos, manierų ir papročių istoriją* (Introduction à l'histoire de où l'on traite de la religion, des moeurs et usages des anciens Danois. Copenhague, 1755–1756). 1808 m. jau kaip savarankiškas autorius J. Lelewelis pasireiškė leidinyje *Žvilgsnis į lietuvių giminių senumą ir jų ryšius su herulais* (Rzut oka na dawność litewskich narodów i związki ich z Herulami)[116], kurio tekstas buvo papildytas paties J. Lelewelio išraižytu žemėlapiu, pirmuoju išspausdintu jo kaip raižytojo darbeliu[117]. Leidinėlyje, skirtame aptarti lietuvių romėnišką ir germanišką kilmę, J. Lelewelis pateikė kritinių pastabų apie garsaus istoriko Adamo Tadeuszo Naruszewicziaus svarstymus šia tema. Publikacija sulaukė didelio patriotiškai nusiteikusių lietuvių dėmesio[118]. Tačiau tokiai J. Lelewelio *netinkamai ir*

---

114 LELEWEL, J. Listy. *Oddzial pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane*.... T. 1. Poznań, 1878, s. 100.

115 *Bibliografia utworów Joachima Lelewela*..., s. 3; *Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi*..., t. 2. Wilno, 1937, s. 15.

116 *Rzut oka na dawność litewskich narodów i związki ich z Herulami*. Wilno, drukował nakładem autora J. Zawadzki, 1808. (*Bibliografia utworów Joachima Lelewela*..., s. 3.).

117 LELEWEL, J. *Album rytownika polskiego*. Poznań, 1854, s. 2; LELEWEL, J. *Dzieła*. T. 1. *Materiały autobiograficzne*..., s. 120–121.

118 Jo įkvėptas Dionizas Poška 1810 m. parašė lietuvišką odę „Pas Kuniga Xsavera Bohusza Lietuwi, yr Jokima Leleweli Mozura. Rasztas Źiemaytcia“ (*Lietuvos TSR bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba*. Vilnius, 1969, p. 527). Odė buvo paskelbta spaudoje beveik po 20 metų. 1829 m. teksto laisvas vertimas į lenkų kalbą, parengtas Silvestro Valiūno, kartu su D. Poškos istorijos tyrimu buvo išspausdinti Varšuvos leidinyje „Dziennik Warszawski“. Prie šios publikacijos

impulsyviai drąsai nepritarė vyresnės kartos profesūra. Dėl šio įvykio ne vienas iš jų vėliau komplikavo J. Leleweliui gyvenimą. Jau pirmaisiais J. Zawadzkio – Vilniaus universiteto tipografo ir pirmojo Lietuvos leidėjo (Verlegerio) – veiklos metais užsimezgė draugiški ryšiai su J. Leleweliu. Leidėjas rėmė pradedantį autorių ir nešykštėjo gerų žodžių pristatinėdamas jį įtakingiems asmenims.

Laiške Vilniaus švietimo apygardos globėjui A. K. Čartoriskiui dar 1808 m. vasarį J. Zawadzkis taip apibūdino studentą: *Maloningasis ponas Lelewelis yra buvusio Edukacinės komisijos kasininko sūnus. Kandidatas į mokytojo [akademinį] luomą seminarijoje, o kad jau baigia ketvirtus metus, tad po būsimų atostogų gali būti išsiųstas į provinciją, kur be knygų ir be literatūrinės pagalbos jam labai sunku bus toliau tobulintis istorijos moksle. Dabar darbuojasi prie graikų ir lotynų kalbų, neatskiriamai istorikui reikalingų [...]. Iš tikrųjų nežinau, kaip jį vertina vadovybė ir kokias viltis su juo sieja, tačiau drįstu suprasti, kad jeigu jam nebus skirta laiko deramai sustiprėti pamėgtame moksle, akademinis luomas gali prarasti tą naudą ir šlovę, kokią su laiku galėtų atnešti geras šio asmens išauginimas, ypač, jeigu jį porą metų ar bent metus būtų galima palikti tik prie pačios istorijos kartu su graikų ir lotynų kalbomis, neblaškant jokiais kitais dalykais, kas iki šiol nė vienam seminaristui nėra leista, kadangi juos ne tokiems dalykams, tačiau apskritai gimnazijų ir mokyklų mokytojais rengia. Iš to išeina, kad daugel vaikydamiesi, vienoje srityje kruopščiai darbuotis neturi nei galimybės, nei paskatinimo.*[119]

Voluinės gimnazijos įkūrėjas T. Czackis dar studijų universitete metais viliojo J. Lelewelį į Kremenecą (Ukraina), tačiau šis nebuvo sužavėtas tokia perspektyva[120]. Artėjant rude-

---

pasirodymo prisidėjo ne tik pirmojo lietuviškų knygų bibliografijos sudarytojas Kajetonas Rokas Nezabitauskis, bet ir su lietuvių literatu, Lietuvos praeities žinovo reputaciją turėjusiu mokslo mėgėju D. Poška susirašinėjęs J. Lelewelis.

119 *Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi...*, t. 2. Wilno, 1937, s. 235–236.

120 A. Śliwińskis savo monografijoje (*Joachim Lelewel. Zarys biogra-*

niui, naujų akademinių metų pradžiai ir paskyrimų datai, tų metų pavasario pabaigos ir vasaros pradžios A. K. Čartoriskio laiškai Jonui Sniadeckiui rodo, kad įtakingasis J. Lelewelį globoti ėmęsis kunigaikštis stengėsi pakeisti aukštosios mokyklos rektoriaus nuomonę ir įdarbinti J. Lelewelį Vilniaus universitete. Gegužės pabaigoje jis rašė: *Turiu vieną prašymą į Tave, mano mylimas Sniadesiau, dabar mokykloms ir gimnazijoms skirtų mokytojų rengimo seminarijoje yra J. Lelewelis, visais atžvilgiais teikiantis gražių vilčių, stropus jaunuolis; kaip sakoma, pagal nustatytą tvarką turi vykti, – nepamenu, į kurią vietą,– mokytojauti. Šis jaunas žmogus priklauso garbingų žmonių šeimai, visada buvo prie manosios prisirišęs; taip pat ir dėl šios priežasties man rūpi šio jauno žmogaus sėkmė. Tuomet į Tave mano prašymas, kad šis jaunuolis dar galėtų porai metų pasilikti Vilniuje kaip reikiant pasitobulinti pas Groddecką. Šia paslauga mane didžiai įpareigoji.*[121]

Kitame liepos 2 d. laiške A. K. Čartoriskis vėl sugrįžo prie J. Lelewelio paskyrimo klausimo: *Poną Lelhefelį nesiliauju pavesti maloningojo Pono malonei, turi jis noro ir gabumų, jaunatviškas ydas pataisys laikas ir geri patarimai*[122]. Tačiau universiteto vadovas apie jaunuolį jau buvo susidaręs nuomonę ir, greičiausiai prisimindamas neigiamą J. Lelewelio pasisakymą prieš autoritetus (pripažintąjį A. T. Naruszewiczių), nenusileido. Apie universiteto valdžios sprendimą skirti J. Lelewelį dirbti Voluinės gimnazijos mokytoju informavo rugpjūčio 12 d. profesoriaus Stanislovo Bonifaco Jundzilo laiškas[123].

---

ficzny..., s. 57) citavo J. Lelewelio laišką, kuriame pastarasis rašė, jog *Kremeneco [licėjaus] mokslai ne taip vilioja, kad juos į vilniškius išmainyčiau.*

121 BALIŃSKI, M. *Pamiętnik o Janie Śniadeckim, jego życiu prywatnym i publicznym i dziełach jego.* T. 1. Wilno, 1865, s. 508–509; ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 57–58.

122 ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 58.

123 B. S. Jundzilo laišką paskelbė T. E. Modelskis (Leleweliana, I. Ks. Adam Kazimierz Czartoryski i Joachim Lelewel stosunki wzajemne 1808–1809. *Ateneum Wileńskie*, r. 8, 1933/34, s. 239).

Kai pagaliau 1809 m. kovo mėnesį J. Lelewelis atvyko į Kremenecą, paaiškėjo, kad gimnazijos istorijos mokytojo vieta yra užimta. Teko sutikti su pasiūlyta galimybe mokyti geografijos, suvokiant šios pozicijos nestabilumą. J. Lelewelio buvimas Kremenece sutapo su formalia bibliografija vadinto dalyko dėstymo pradžia, nes šioje mokykloje pavyko realizuoti mokslo apie knygą dėstymo idėją anksčiau nei Vilniaus universitete[124]. Ieškodamas asmens, kuris galėtų skaityti tokį kursą, gimnazijos įkūrėjas ir jos globėjas T. Czackis kreipėsi pagalbos į G. E. Groddecką. Šis rekomendavo kelias kandidatūras. Pirmiausia buvo pasirinktas tuomet žymus Gdansko bibliotekininkas Kristupas Celestinas Mrongovijus, tačiau jam nesutikus, kursą dėstyti buvo pavesta, vėlgi G. E. Groddeckui tarpininkaujant, P. Jarkowskiui[125].

J. Leleweliui mokytojaujant Kremenece P. Jarkowskis ne tik jau ėjo licėjaus bibliotekos prefekto pareigas, bet ir rengėsi skaityti knygos mokslo paskaitas. Skirtingai nei po kelerių metų Krokuvos universitete bibliografijos profesoriumi paskirtas J. S. Bandtkie, ar po dešimtmečio Varšuvos universitete šį dalyką dėstęs J. Lelewelis, ar dar po dvidešimtmečio Vilniaus universitete dirbęs A. W. Bohatkiewiczius, P. Jarkowskis savo kursą labiau orientavo į bibliotekininkų profesinį parengimą, nei žinių apie spaudos paveldą perteikimą, klausytojų bendrą prusinimą ar mokslo tiriamojo darbo įgūdžių formavimą. Tuo metu pradėta kaupti dėstymo patirtis J. Leleweliui nebuvo aktuali, tačiau po dešimtmečio, rengdamasis Bibliografijos paskaitoms Varšuvos universitete, jis pra-

124 Gimnazijos įkūrėjas ir globėjas T. Czackis amžininkų buvo laikomas vienu iš didžiausių autoritetų knygos mokslo srityje. Dar gimnazijos įkūrimo projekte buvo numatytas Bibliografijos padalinio įkūrimas. O 1805 m. patvirtintuose Voluinės gimnazijos nuostatuose buvo nurodyta, kad šalia licėjaus esančiai bibliotekai turi vadovauti bibliotekininkas, kuris, be kitų pareigų, privalo dėstyti visuotinės gramatikos ir bibliografijos kursus. (NAVICKIENĖ, A. Knygos mokslo teoretikas Aleksandras Wiktoras Bohatkiewiczius..., p. 38–40.)

125 РОЗЕТ, Р. И. Лекционный курс П. О. Ярковского по библиографии..., с. 56.

šys P. Jarkowskio pasidalinti įdirbiu[126]. Manome, kad Kremenece tarp P. Jarkowskio ir J. Lelewelio užsimezgė draugiški ryšiai. Išlikusioje vėlesnio laikotarpio korespondencijoje[127], daugiau kaip po dešimtmečio rašytuose laiškuose jie bendravo kaip seni bičiuliai.

Keleri metai Kremenece prabėgo ieškant galimybių iš jo ištrūkti. J. Lelewelio netenkino mokytojo darbas ir sąlygos tęsti istorijos tyrimus. Jis ilgėjosi Vilniaus, o ypač jo bibliotekos. Dar 1809 m. spalį rašė G. E. Groddeckui: *Man visada jautriai atmintyje iškyla vilniškis knygynas [biblioteka], kurią maloningas prefektas man atverdavo laisvai naudotis, čia, Kremenece, – kitaip. Kremeneco biblioteka, nežinau, kiek metų laikoma supakuota, o į Porycko*[128] *biblioteką man prieiga sustabdyta. Liūdnas tai reikalas būti taip arti tos šlovingos bibliotekos ir jos neregėti, panašu, visą gyvenimą; užtat neturiu ką čia, Kremenece, veikti.*[129] Šiuo laikotarpiu Vilnių pasiekė pirmoji J. Lelewelio dovana Vilniaus universiteto bibliotekai – Henriko Latvio knyga *Teokratinės ir pasaulietinės Livonijos*

126 Kursas buvo dėstomas iki pat licėjaus uždarymo 1832 m. Trumpoje šio kurso programoje buvo nurodyta: *Pawełas Jarkowskis, bibliografijos ir visuotinės gramatikos dėstytojas, bibliotekos prefektas nustatytomis dienomis nuo pusės vienuolikos iki dvyliktos valandos pagal savo užrašus skaitys Bibliografiją. Be to, tinkamomis dienomis iki nurodytos paskaitų valandos savo klausytojams demonstruos bibliotekos sutvarkymo būdus bei praktiškai mokys, kaip įsisavintą bibliografijos teoriją panaudoti sudarant ir tvarkant bibliotekos katalogus* (РОЗЕТ, Р. И. Лекционный курс П. О. Ярковского по библиографии..., с. 57; NAVICKIENĖ, A. Senasis Vilniaus universitetas – knygotyros studijų ir mokslo pradininkas Lietuvoje..., p. 21–23.)

127 J. Rogala paskelbė 1819–1831 m. laikotarpio P. ir W. Jarkowskių laiškus J. Leleweliui (Listy Pawła i Wojciecha Jarkowskich do Joachima Lelewela z lat 1819–1831. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 353–369).

128 Porycko biblioteka – tai gimnazijos įkūrėjo T. Czackio rinkiniai, vėliau atsidūrę A. K. Čartoryskio bibliotekoje.

129 Citatą pateikė A. Śliviński monografijoje apie J. Lelewelį (*Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 69).

[valstybės] kilmė (Origines Livoniae sacrae et civitas)[130], vėliau jų buvo daugiau, ypač 1817–1821 m., 1824 m., 1828–1829 m.[131]

Būdamas Kremenece J. Lelewelis džiaugėsi jaunyste, 1810 m. priešadventinio karnavalo periodu pasižymėjo kaip puikus šokėjas[132]. Tačiau po daugiau kaip keturiasdešimties metų rašytuose autobiografiniuose tekstuose Kremeneco laikotarpį jis įvertins kaip neproduktyvų, nes Vilniuje pradėti moksliniai tyrimai buvo beveik sustoję[133].

Kai 1811 m. pavyko išsirūpinti atleidimą nuo privalomo mokytojo darbo, J. Lelewelis išvyko į Varšuvą, kur bandė pragyventi iš tarnybos Vidaus reikalų ministerijoje. Tačiau tokia veikla jam buvo atgrasi, tad noriai atsiliepė į Apeliacinio teismo bibliotekoje dirbusio Mateuszo Kozłowskio prašymą padėti sutvarkyti pasipildžiusius knygų rinkinius. J. Lelewelis kasdien lankėsi bibliotekoje ir ne tik ją tvarkė, bet prisikaupė pačiam sau naudingų užrašų[134] ir gavo daug naudos kaip būsimas *Dvejeto bibliografinių knygų* autorius. Būdamas Varšuvoje J. Lelewelis suartėjo su kai kurias Mokslo mylėtojų draugijos veikloje dalyvaujančiais asmenimis, kurie vėliau jį

---

130 *Pamirštoji mecenatystė: Dovanų Vilniaus universiteto bibliotekai knyga, 1792–1832.* Sudarė ir parengė A. Pacevičius. Vilnius, 2010, p. 28, 100.

131 Ten pat, p. 44, 52, 58, 60, 62, 72, 76, 78, 114, 116, 124, 126, 130, 132, 134, 144, 148. Vertingų žinių apie J. Lelewelio ryšius su Vilniaus universiteto biblioteka suteikia A. Pacevičiaus surasta informacija Lietuvos valstybės istorijos archyve saugomuose dokumentuose (LVIA, f. 721, ap. 12, b. 72. lap. 166). Ji atskleidžia naujus J. Lelewelio dovanojimo faktus ir tai, kad mokslininkas su Vilniaus universiteto biblioteka keisdavosi vertingais leidiniais: 1823 m. jo asmeninę biblioteką papildė vertingi leidiniai iš universiteto bibliotekos dubletų fondo.

132 Teiginį suformulavo A. Śliwińskis, apibendrinęs kelis to laikotarpio laiškus (*Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 69).

133 Przygody, *w poszukiwamiach i badaniu rzeczy narodowych polskich przez J. Lelewela.* Iš LELEWEL, J. *Materiały autobiograficzne...*, s. 46.

134 Ten pat.

rekomendavo kaip *besirengiantį į narius* (na czlonka sposobiącego się)[135].

Karo su Napoleonu mėnesius būsimasis mokslininkas praleido tėvų dvare Cygovske, įnikęs į savo raštus ir tyrinėjimus. Po karo vėl gyveno Varšuvoje ir tėvo lėšomis galėjo paskelbti senovės tyrinėjimų geografijos požiūriu rezultatus[136] ir buvo pastebėtas mokslinės bendruomenės. 1813 m. atsirado galimybė ir pačiam tapti Mokslo draugijos nariu, tačiau, nors J. Lelewelis buvo tam pasiruošęs (turėjo kelis parengtus darbus ir galėjo tyrimų rezultatus pateikti kaip pranešimus), tuomet jo neišrinko: istoriografijoje vyrauja nuomonė, kad sutrukdė prieš ketverius metus publikuota kritinė recenzija apie draugijos nario Ksavero Pranciškaus Bogušo veikalą *Apie lietuvių tautos ir kalbos pradžią* (O początkach narodu i języka litewskiego)[137]. Jaunojo mokslininko užsidegimas ir atlikti tyrinėjimai padėjo jam galiausiai pasiekti įvertinimo ir atkreipti Vilniaus universiteto rektoriaus J. Sniadeckio dėmesį: J. Leleweliui buvo pasiūlyta istorijos profesoriaus padėjėjo vieta. Apie rektoriaus apsisprendimą liudija jo laiškas: *Tai dar nesusiformavęs žmogus, šiek tiek vokiškai pedantiškas, tačiau labai stropus ir darbštus, o su tokiais bruožais, su geru patarimu ir pagalba gali iš visų jėgų su savimi padirbėti ir tapti geru profesoriumi.*[138]

Vilniaus universitete J. Lelewelis paskaitas pradėjo skaityti jau kitais, 1815 m., ir dėstė istorijos pagalbines disciplinas.

---

135 Šį biografijos faktą patvirtinančius dokumentus paskelbė A. Śliwiński (*Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 72).

136 LELEWEL, J. *Joachima Lelewela Pisma pomniejsze geograficzno-historyczne*. Warszawa, 1814. 77+ 28+ 36+ 53+5 s., [z mapami].

137 1809 m. Varšuvoje savarankišku leidiniu pasirodė J. Lelewelio *Seniausių istorikų paminėjimas ir pastabos apie didžiai gerb. Ksavero Bogušo „Apie lietuvių tautos pradžią"* (Wzmianka o naydawnieyszych dzieiopisach i Uwagi nad rozprawą JW. JX. Bohusza: O początkach narodu litewskiego). (*Bibliografia utworów Joachima Lelewela...*, s. 4).

138 BALIŃSKI, M. *Pamiętnik o Janie Śniadeckim, jego życiu prywatnym i publicznym i dziełach jego*. T. 1. Wilno, 1865, s. 753.

29-erių metų sulaukusio J. Lelewelio inauguracinė paskaita buvo *Apie lengvą ir naudingą istorijos mokymąsi* (O łatwem i pożytecznym nauczaniu historii). Vėliau tekstą išspausdino Vilniaus pijorų spaustuvė kartu su garsiąja *Istorika* 1815 m.[139] Kaip dėstytojas J. Lelewelis buvo populiarus, nors Vilniaus bibliotekose trūko literatūros, o pradinis įkarštis keisti dalyko turinį ir studentų požiūrį į dėstomą dalyką atslūgo.

J. Lelewelio antrasis laikotarpis Vilniuje sutapo su teoriniais ieškojimais plačiai suvokiamos bibliografijos srityje Vilniaus universitete. Mokslų diferenciacijos procesas reikalavo išgryninti jų sampratą, bibliografijos, knygos istorijos ir literatūros suvokimą. Mokslams apie knygą teko išsiaiškinti santykius su literatūros istorija. Pastaroji tuomet buvo suprantama labai plačiai, tapatinama su raštijos istorija ir apėmė knygotyrą, arba vadinamąją bibliografiją, kaip neskaidomos visumos dalį. Atsiliepdami į laiko reikalavimus tokie žymiausi antrojo dešimtmečio Vilniaus universiteto mokslininkai kaip G. E. Groddeckas, J. Sniadeckis savo darbuose bandė tiksliau apibrėžti šių mokslų apimtis ir ribas, parodyti jų vietą mokslų sistemoje.

Jeigu iš pradžių vadinamoji bibliografija buvo literatūros istorijos sinonimas ar jos sudėtinė dalis, tai tapdama savarankiška disciplina turėjo nuo jos atsiriboti. Vilniaus universiteto mokslininkų diskusiją knygotyros ir literatūros istorijos santykių klausimu paskatino F. Bentkowskio veikalo *Lenkų literatūros istorija* (Historia literatury polskiej)[140] pasirodymas. Buvo mėginama rasti atsakymą į klausimus, kas yra literatūra, koks jos santykis su mokslu apie knygą, kokią vietą šis mokslas užima tarp filologijos ir istorijos mokslų.

Pirmasis diskusiją pradėjo G. E. Groddeckas, 1816 vasario 6 d. paskelbęs straipsnį *Apie literatūros reikšmę, tikslus ir pag-*

139 LELEWEL, J. *Historyka tudzież O łatwem i pożytecznem nauczaniu historyi.* Wilno, 1815. 126 s. (*Bibliografia utworów Joachima Lelewela...*, s. 6.)

140 BENTKOWSKI, F. *Historia literatury polskiej...*, t. 1–2. Warszawa i Wilno, 1814.

rindus[141]. Konstatuodamas terminologinės painiavos literatūros moksluose faktą, o iš dalies ir paties termino *literatūra* skirtingą supratimą, G. E. Groddeckas pateikė trumpą etimologinę šio termino kilmės apžvalgą ir aptarė jo vartojimą antikos rašytojų darbuose. Vėliau jis perėjo prie trijų reikšmių, kurioms apibūdinti šis terminas naudojamas, išvardijimo: 1) šiuo terminu galima apibrėžti vieno mokslo žodinę kūrybą; 2) vienos tautos literatūrą; 3) grožinę literatūrą ar darbus apie jos teoriją, istoriją ar vertinimą. Būdamas Getingeno universiteto auklėtinis G. E. Groddeckas karštai gerbė vokiečių mokslininkus *poliistorikus, enciklopedininkus ir antikvarinio tipo eruditus*, savo tyrinėjimuose aprėpiančius visą tautos *mokslo istoriją*. Minėtame straipsnyje G. E. Groddeckas aktyviai propagavo šių mokslininkų pasiekimus, reikalaudamas iš literatūros istoriko, taip pat ir bibliografo (autorius bibliografiją suprato kaip literatūros plačiąja šio žodžio prasme neatsiejamą dalį) universalių, enciklopedinių žinių. Nors jis griežtai neskyrė literatūros istorijos nuo mokslo, vadinto bibliografija, tačiau G. E. Groddeckas truputį pažengė į priekį šia kryptimi, pastarąją vertindamas kaip literatūros pagalbinę discipliną. Mokslo apie knygą objektu G. E. Groddeckas vadino visą raštijos visumą.

Kitas autorius, dalyvavęs polemikoje apie literatūros sąvoką, buvo tuometinis Vilniaus universiteto rektorius J. Sniadeckis. Netrukus po G. E. Groddecko straipsnio paskelbimo pasirodė J. Sniadeckio publikacija *Apie literatūrą*[142]. Dar prieš šio straipsnio išspausdinimą J. Sniadeckis susirašinėjo su *Lenkų literatūros istorijos* autoriumi F. Bentkowskiu ir atkreipė savo laiškuose pastarojo dėmesį į veikalo turinio ir jo pavadinimo neatitikimą. Straipsnyje *Apie literatūrą* iš esmės bandoma pagrįsti tezė apie sąvokų *literatūra* ir *bibliografija* autonomiškumą. Savo publikacijoje J. Sniadeckis polemizavo su G. E. Groddecku. Jeigu šis teigiamai atsiliepė apie vokiečių

---

141 GRODDECK, E. O znaczeniu, celach i osnowie literatury w powszechności..., s. 186–196.

142 SNIADECKI, J. O literaturze..., s. 76–97.

mokslininkus universalus, tai J. Sniadeckis juos aštriai kritikavo. Jis rašė, kad, siekdami aprėpti žmonijos žinių visumą, jie ne tik prasilenkė su didžiąja prancūzų enciklopedininkų idėja, bet ir visiškai supainiojo sąvokas, terminu *enciklopedija* vadindami bet kuriuos bibliografinius sąrašus, apžvalgas, aukštosiose mokyklose dėstomų disciplinų sąrašus ir pan. J. Sniadeckio pateiktą universalizmo kritiką reikėtų vertinti teigiamai. Jo kritinės pastabos apie F. Bentkowskio *Lenkų literatūros istoriją* privertė ir patį jos autorių išreikšti savo požiūrį svarbiausiu diskusijos klausimu: apie santykį tarp literatūros (suprantamos plačiąja šio žodžio prasme kaip raštijos visuma) ir vadinamosios bibliografijos. Literatūros termino pasirinkimą F. Bentkowskis motyvavo tuo, kad jį pavartojo tokia prasme, kuria vartoja prancūzai, o ne vokiečiai. Jis taip pat prisipažino, kad veikalas *Lenkų literatūros istorija* yra ne kas kita, kaip lenkų knygos istorinis tyrinėjimas.

Diskusija apie F. Bentkowskio veikalą *Lenkų literatūros istorija* iš tikrųjų buvo pirmoji diskusija Vilniaus universiteto ir kitų buvusios Lenkijos ir Lietuvos valstybės universitetų aplinkoje naujojo bibliografija vadinto metamokslo teorijos klausimais. Ji padėjo atsiskirti *literatūros istorijos* ir mokslus apie knygą žyminčiam *bibliografijos* terminams ir pasikeisti šių mokslų santykiui, kad jie nebūtų tapatinami ir bibliografija nustotų buvus literatūros sinonimu. Galima teigti, kad diskusiją užbaigė J. Lelewelis, nors tuo metu specialaus straipsnio ir neparašė. Tačiau vėlesniuose savo darbuose jis F. Bentkowskio veikalą įvertino kaip kapitalinį knygų mokslo tyrinėjimą, kaip bibliografinį veikalą ir konstatavo, kad autorius darbą pavadino turinio neatitinkančiu pavadinimu.

Dėstydamas Vilniaus universitete J. Lelewelis aktyviai rašė mokslinius tekstus ir juos skelbė, įsitraukė į miesto kultūrinį ir leidybinį gyvenimą, inicijuodamas naujo periodinio leidinio „Tygodnik Wileński“ atsiradimą. 1817 m. pradžioje J. Lelewelis sudarė sutartis su J. Zawadzkiu dėl leidybos dviejų stambių senovės istorijos mokslinių veikalų[143] – prie pirmo-

[143] LELEWEL, J. *Joachima Lelewela Badania starożytności we względzie geografji. Cześć naukowa.* Wilno i Warszawa, nakładem J. Zawadz-

jo darbavosi visus 1817 m., o prie antrojo iki 1818-ųjų vasaros pabaigos. Vien šie du paminėti leidiniai apėmė apie 70 lankų (arba daugiau kaip 1000 puslapių) teksto. Tuo pat metu jis dar paskelbė ir kitų smulkesnių leidinių, dešimtis straipsnių Vilniaus ir Varšuvos periodikoje.

1816 m. gruodžio 8 d. J. Lelewelis laiške tėvui džiaugėsi: *Vilniuje galiu lengviau knygas spausdinti, ko nepasakyčiau apie Varšuvą. Dabar pradedu spausdinti tokius veikalus, kokių lenkų kalba dar nebuvo. Neseniai išsiunčiau bandymams pirmąją chronologinę lentelę ir pirmąjį raižytą žemėlapį. Spausdinu: 1. Senovės tyrimus geografijos požiūriu (*Badania starożytności we względzie geografii*), tris pirmąsias knygas ir 20 raižytų lentelių; 2. Visuotinę istoriją (*Historia powszechna*) iki Romos imperijos žlugimo ir 10 geografinių lentelių.*[144]

Po trejų metų produktyvaus mokslinio ir pedagoginio darbo J. Lelewelis tikėjosi įvertinimo, tačiau universiteto rektorius Visuotinės istorijos katedros vadovo vietos nesiūlė. Tad J. Lelewelis, kurį laiką pasvarstęs, apsisprendė prisidėti prie kuriamo Varšuvos universiteto (įsteigtas 1816 m.) ir bibliotekos ir priimti pasiūlymą vadovauti bibliotekai ir Bibliografijos katedrai. Tik prieš metus vadovo pareigų ėmęsis Samuelis Bogumiłas Linde ketino jų atsisakyti, nes varžėsi dėl rektoriaus kėdės. Ne tik universiteto, bet ir nacionalinės bibliotekos funkcijas turėjusi vykdyti biblioteka buvo suformuota iš mieste veikusių Varšuvos licėjaus, Teisės mokyklos ir Apeliacinio teismo bibliotekų rinkinių (prie trečiosios tvarkymo

---

kiego. 1818. 591 s.; LELEWEL, J. *Dzieje starożytne. Od początku czasów historycznych do drugiey połowy wieku szóstego*, ery chrześciańskiey. Wilno, nakładem J. Zawadzkiego, w Wilnie ir Warszawie w Księgarni Zawadzkiego i Węckiego. 505 s. (*Bibliografia utworów Joachima Lelewela...*, s. 11–12.) Pastaba: autorius pasirašė ant žemėlapio dedikacijoje *Žemiečiams lietuviams trejų metų darbo dalis – Mozūras* (*Ziomkom Litwinom część trzyletniej pracy ... Mazur*).

144 LELEWEL. J. *Listy. Oddzial Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane...*, s. 260. Pirmasis į mokslinę apyvartą šitą laišką įtraukė W. Nowodworskis (*„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, p. 78).

darbų J. Lelewelis buvo prisidėjęs būdamas Varšuvoje pokremeneco laikotarpiu). Palikti Vilnių buvo sunku. Nuoskaudų kupini J. Lelewelio rašyti 1819 m. ir 1820 m. laiškai, kuriuos į mokslinę apyvartą įvedė A. Śliwińskis. 1818 m. birželio mėnesį J. Lelewelis guodėsi Vilniaus universitete jį pakeitusiam Ingotui Onacevičiui: *Man niekada nerūpėjo nei titulas, nei profesorystė, nei adjunktorystė [...] Ne titulai, ne pajamos galėjo mane sulaikyti, kur aš bebūčiau, bet geras žodis, kurio lūkuriuoti negalėjau.* Po metų panašiu tonu kartojo: *kad Vilniuje buvau pavaduotojas ir buvau tuo patenkintas ir ramus. Jeigu universitetas, savo ruožtu, būtų žodelį užtaręs, tikriausiai būčiau pavaduotojo (ne kuratoriaus adjunkto) pareigose pasilikęs; ramiai ir likau iki šios akimirkos. Paniekintas Vilniaus universiteto, pasitaikiusia proga pasišalinau.*[145]

Dvejeto bibliografinių knygų idėjos genezė (1818–1821 m.)

Veiklos naujajame Varšuvos universitete buvo svarbios J. Leleweliui kaip būsimam *Dvejeto bibliografinių knygų* autoriui. Per trejetą šio universiteto bibliotekoje praleistų metų gimė knygos metamokslo veikalo idėja ir susiformavo jo planas. Kūrinio rašymas ir spausdinimas užtruko dar šešerius metus. J. Leleweliui sugrįžus į Vilniaus universitetą kaip Visuotinės istorijos katedros profesoriui ir jos vadovui per kitus trejetą metų jis parengė pirmąjį tomą ir jį paskelbė. Prie antrojo tomo darbai su pertraukomis truko dar trejetą metų ir tęsėsi dramatiškai pasikeitus gyvenimo aplinkybėms, kai 1824 m. dėl filomatų bylos kartu su kitais dviem kolegomis J. Lelewelis buvo iš universiteto pašalintas. Tad veikalą teko baigti rengti vėl būnant Varšuvoje, ir antrojo tomo spausdinimas Vilniuje vyko be jo autoriaus, padedant talkininkams.

---

145 1819 m. birželio 2 d. ir 1820 m. gruodžio 23 d. J. Lelewelio laiškai (ŚLIWIŃSKI, A. *Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 113–114).

J. Lelewelis nebuvo pirmasis kandidatas, kuriam pasiūlyta minėtoji vieta Varšuvos universiteto bibliotekoje. Vadovauti institucijai ir dėstyti Bibliografiją pirmiausia buvo kviestas tokios patirties Krokuvoje jau įgijęs J. S. Bandtkie (jis neketino persikraustyti ir iškėlė labai aukštus reikalavimus), vėliau galvota apie Vilniaus universiteto bibliotekoje dirbusį K. Kontrimą, kuris pasiūlymu nepasinaudojo. Trečiasis kandidatas buvo J. Lelewelis[146]. 1818 m. rugpjūtį J. Lelewelis atvyko į Varšuvą[147], o rugsėjo 22 d. ėmėsi naujų pareigų[148]. Čia jo laukė nemaloni žinia: S. B. Linde ir toliau vadovaus, o jam lieka pagalbininko vieta. Bibliotekos rinkiniai sparčiai augo, pildėsi uždaromų vienuolynų knygomis, laukė dideli jų tvarkymo ir katalogavimo darbai. Tūkstančius naujų spaudinių reikėjo išdėstyti, surikiuoti, surašyti, sužymėti ir sudaryti katalogus. Mokslininkui teko dirbti įvairius bibliotekininkystės arba, jo paties terminu sakant, *knygotvarkos* darbus[149], ir prireikus eiti vadovo pareigas. Iššūkius kėlė to laiko reikalavimus atliepiančių katalogų kūrimas, poreikis atsiverti visuomenei, diegti naujas darbo su skaitytojais formas, toliau turtinti bibliotekos fondus.

Apie pirmųjų metų įspūdžius J. Lelewelis rašė: *Be prityrimo, į visą bibliotekos jukinį įsuktam, man pirmieji metai, aišku, buvo itin grasūs. Tolesnieji, jei ir netapo malonesni, pragudusiam jau teikė šiokį tokį pasitenkinimą. Neturėjau prityrimo, bet buvau įgijęs šiek tiek nuovokos. Daug metų stebėjau man pažįs-*

---

146 Remdamasis literatūra šias aplinkybes savo monografijoje susistemino Bogumiłas Karkowskis (Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela...*, s. 24).

147 LELEWEL. P. *Pamiętniki i dariusz domu naszego...*, s. 252.

148 Žinių apie šį J. Lelewelio gyvenimo periodą suteikia dokumentai, kuriuos paskelbė XX a. pradžios lenkų istorikas Józefas Bielińskis (BIELIŃSKI, Józef. *Królewski Uniwersytet Warszawski (1816–1831).* T. 3. Warszawa, 1912, s. 544–545).

149 Naujos informacijos apie J. Lelewelio pareigas suteikia 1989 m. M. Biernackos paskelbtas J. Lelewelio rankraštis „Projekt utrzymania i urządzenia biblioteki“, kurį į mokslinę apyvartą įvedė B. Karkowskis (Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela...*, s. 29).

tamos Vilniaus bibliotekos darbą. [...] Iš pradžių ne visas pareigas ėjau [...]. Ir nors galėjau didžiuotis turįs šiokią tokią nuovoką apie bibliotekininkystę, atėjau į biblioteką, tegu ir naują, bet jau sudėstytą ir nemažą, jau atvertą visiems naudotis, jau kaip ir įrengtą, tad reikėjo su ja ir jos tvarka susipažinti ir apsiprasti.[150]

Skirtingai nei kitų, J. Lelewelio užimamas etatas priklausė Varšuvos universitetui, todėl jis buvo atsakingas už Bibliografijos paskaitas. Dėl didelės bibliotekinių darbų apimties pirmuosius metus nuo šios veiklos buvo atleistas. 1820 m. kovo 4-ąją J. Lelevelis rašė vyresniajam kolegai iš Krokuvos J. S. Bandtkie'ei: *Šiais metais aukštai apšviestoji komisija [...] teikėsi mane, bibliotekininką, palaisvinti nuo Bibliografijos dėstymo. Ilgokai dvejojau, ar priimti šį draudimą, ar ne. Galiausiai užgriuvę darbai privertė pasinaudoti [...].*[151]

J. Lelewelis labai daug laiko skyrė katalogų sudarymui ir tai vėliau pabrėžė *Dvejete bibliografinių knygų* [152]. Mokslininką ypač domino lenkų inkunabulai. Jiems pagal to meto vokiečių bibliografo, inkunabulistikos autoriteto Georgo Wolfgango Panzerio nuostatą buvo priskiriamos pirmosios spausdintos knygos, išleistos iki 1536 m. J. Lelewelis jas aprašinėjo su būdingu kruopštumu ir mokslininko įžvalgumu, į se-

---

150 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 173–174.

151 Išsamesnę laiško citatą pateikia A. Śliwińskis (*Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 118).

152 J. Lelewelis rašė: *Susipažinus su visuma, reikėjo nedelsiant galvoti apie visos bibliotekos surašymą bei katalogavimą ir nedelsiant to imtis. Žinojau, kokį tikslumą čia įmanu pasiekti, kiek tam prireiks manojo prityrimo ir prityrusių žmonių, kiek laiko teks sugaišti; mintyse matavau darbo dydį, pagalbinius dalykus ir užsimojimo ribas, bet visa tai buvo per anksti, visa tai turėjo būti atidėta bent jau tolimesnei ateičiai. Rūpestingasis direktorius, kurio pritarimą ir bičiuliškumą visada man miela su dėkingumu prisiminti, geidavo didelės skubos, neapsakomai sutrumpino kortelių rašymą, priėmė žmonių, idant darbą paspartintų, bet kai po kurio laiko jį reikėjo perkėlinėti į katalogą, pradėtąjį darbą teko tobulinti. Visa tai neatitiko mano norų, paremtų prityrimu ir tvirtu įsitikinimu* (LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 174).

nąsias knygas žvelgdamas kaip mokslinio tyrimo objektus. Po dvejeto metų Vilniaus universitetui pateiktame konkursiniame darbe mokslininkas labai tikslai suformuluos šį požiūrį: *Rankraštis, susiūta, laikoma dėžutėje, įrišta knyga, yra istorijos paminklas, toks pat tvirtas, kaip akmuo ar bet kokia kita medžiaga, dirbtinai sukurta ir parengta rašyti. Vadinasi, knygą reikia taip pat kritiškai tyrinėti, kaip ir kitų paminklų materialiąją formą. Kaip akmenyje yra iškirstas užrašas, kuris yra istorijos paminklas ir šaltinis, taip ir rankraštis ar spaudinys ritinio ar knygos lapų pavidalu taip pat yra istorijos paminklas ir šaltinis, reikalaujantis tyrinėjimų.*[153] Tokį požiūrį taikė praktiškai. Padėjo analitinio mąstymo gebėjimai, klasikinių, taip pat vokiečių, prancūzų ir anglų kalbų žinios bei sukaupta dokumentinio paveldo tyrimų patirtis. Kaip knygos dalykų žinovas buvo pripažintas paties S. B. Lindes jau prieš kelerius metus, kai bendradarbiavo plėtojant Lietuvos Statutų tyrinėjimus ir atliko rankraštinio, lotyniškojo 1529 m. Lietuvos Statuto egzemplioriaus iš T. Czackio garsiosios Porycko (dabar Pavlivka Ukrainoje) bibliotekos knygotyrinę analizę. Nors istorijos tyrimai jam išliko pirmaeilės svarbos, į naująjį tyrimo objektą, bibliografija vadinto mokslo tyrimų erdvę, žvelgė su mokslininkui būdinga atida ir rengėsi būsimoms paskaitoms.

Bibliotekos darbai vis griuvo ant J. Lelewelio pečių, atitraukdami jį nuo tiriamosios veiklos. Dar po pusmečio minėtam J. S. Bandtkie'ei rašytame laiške jau piktinosi: *Vis dėlto jau pusantrų metų praslinko, kaip esu Varšuvoje, o dar iš užtvaro neišlindau. Ir Lindė laikosi nuomonės, kad ir paskesniais metais Bibliografija nereikalinga, tačiau jam pareiškiau: negali būti, kad kitąmet neturėčiau Bibliografijos arba ko nors kito nepateikčiau. Nežinau, kaip susiklostys.*[154]

---

153 LELEWEL, J. *Historyczne pomniki języka i uchwał polskich i mazowieckich z wieku XVgo.* Wilno, nakładem i drukiem J. Zawadzkiego, 1824, s. 47–51.

154 *Tuo tarpu esu direktoriaus letenose. Sumanė jis slapta išversti į vokiečių kalbą tai, ką Ossolińskis apie Kadłubeką parašė, ir panašius dalykus. Užkrovė man pareigą, kad tai atidžiai perskaityčiau ir pastabas pateikčiau. Ir visokių kitų pareigų man užkrovė, kurių sunku atsisa-*

Rengdamasis Bibliografijos paskaitoms J. Lelewelis nesitenkino pasyviai besikaupiančiomis praktinėmis žiniomis, bet aktyviai studijavo bibliografijos mokslo veikalus, parengtus užsienio (ypač vokiečių ir prancūzų) ir lenkų autorių kūrinius, konsultavosi su Bibliografijos dėstymo patirtį turinčiais kolegomis P. Jarkowskiu Kremenece ir minėtuoju J. S. Bandtkie Krokuvoje. Vėliau J. Lelewelis rašė: *Susitikdavau su Bandtkie ir Jarkowskiu, iš jų galėjau sužinoti įvairių dalykų apie bibliotekininkystę ir kreiptis patarimo dėl Bibliografijos dėstymo. Beje, Bandtkie man teikė patarimus, o Jarkowskis, mano paprašytas, davė savąjį Bibliografijos planą. Taip pat varčiau atitinkamus veikalus, kad, kiek tai buvo įmanu, įgyčiau bibliotekininkui reikalingų žinių.*[155]

Kaip konsultantas galėtų būti paminėtas ir jo tiesioginis vadovas S. B. Linde, monumentalaus veikalo *Lenkų kalbos žodynas* (Słownik języka polskiego) autorius (rengė jį dešimt metų, paskutinis tomas išėjo 1815 m.), Varšuvos periodikoje publikuojamų spaudos istorijos ir bibliografijos darbų recenzentas, Lietuvos Statuto tyrinėtojas, pripažintas antikvarinės rinkos ir senų bei retų leidinių žinovas, kuris turėjo knygotyros žinių ir kaip vieną iš bibliotekos veiklų planavo imtis perleisti, greičiausiai juos papildant, klasikinius inkunabulistikos veikalus – prancūzo Michaelio Maittaire'o, austro M. Deniso ar minėto vokiečio G. W. Panzerio darbus[156].

Numatyto dėstyti Bibliografijos dalyko pirminė samprata J. Lelewelio galvoje susiformavo greičiausiai jau 1819 m. ir tai

---

kyti, nes tai būsianti nauda mums visiems. Tai yra tęsinys citatos iš minėto J. Lelewelio laiško, kurį pirmasis paskelbė A. Śliwiński (*Joachim Lelewel. Zarys biograficzny...*, s. 118). Pastaba: laiške minimas Józefas Maksymilianas Ossoliński buvo J. Lelevelio amžininkas, Vienos rūmų bibliotekos prefektu dirbęs lenkų istorikas ir literatūros bei raštijos tyrėjas. Wincentas Kadłubekas buvo XI a. antrosios pusės ir XII a. pradžios karaliaus dvaro raštininkas, sukūręs Lenkijos kroniką lotynų kalba.

155 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 173–174.

156 Plačiau žr. NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, p. 107.

rodo lapkričio mėnesio pabaigoje Vilniaus kolegai istorikui I. Onacevičiui rašytas tekstas, kurį remdamasis kelias šaltiniais rekonstravo W. Nowodworskis: *[...] Kai rengiau kalbą, turinčią sumenkinti Bibliografiją, kai parengiau paskaitas, įrodančias, jog Bibliografija yra iliuzija ir neegzistuoja, staiga, t. y. be jokio prašymo, buvau tais metais nuo to kurso atleistas dėl daugybės darbų, nes užgriuvo ant manęs apie 50 000 knygų.*[157]

Ieškoti atsakymo į klausimą, kas yra bibliografija, J. Lelewelis galėjo pradėti dar Vilniuje, kai pasirodžius minėtam F. Bentkowskio veikalui užvirė diskusija apie termino *literatūra* vartojimą ir nuomones išsakė autoritetingi universiteto profesoriai G. E. Groddeckas ir J. Sniadeckis. Gal jau tuomet J. Lelewelis buvo girdėjęs žymiausių to meto knygos mokslo teoretikų Johanno Michaelio Francke's, Guillaume'o François Debure'o, M. Deniso, Fransua Xavier Laire'o, Étjenne'o Gabrielio Peignot, Jacques'o Charleso Brunet, Friedricho Adolpho Eberto vardus. Vardus tų, kurie savo darbuose rašė apie bibliografija vadintą knygos metamokslą ir bandė spręsti teorinius klausimus apie tyrimo objektą, mokslo vidinę struktūrą, autonomiškumą ir santykius su kitais mokslais. Rengdamasis Bibliografijos paskaitoms Varšuvos bibliotekoje jis turėjo sugrįžti prie gilesnių jų mokslinių teorijų studijų. Manome, kad buvo gerai susipažinęs su didelės įtakos turėjusiomis austrų poeto, bibliografo, tapusio Imperatoriškosios bibliotekos Vienoje saugotoju M. Deniso pažiūromis. Savo darbuose *Bibliografijos pagrindai*, *Literatūros istorijos pagrindai*[158] (Grundriss der Bibliographie; Grundriss der Literargeschichte) ir *Įvadas į knygotyrą* (Einleitung in die Bücherkunde) šis mokslininkas pirmasis panaudojo *knygotyros* terminą (*Bücherkunde*), kurį laikė sinonimu *bibliografijos* ir *bibliologijos* sąvokoms, ir išaiškino šio mokslo struktūrą bei vietą mokslų sistemoje, priskirdamas jį filologijos mokslams[159]. Kaip rodo

[157] Ten pat, s. 110.

[158] DENIS, M. *Einleitung in die Bücherkunde.* T. 1–2. Wien, 1795–1796; DENIS, M. *Grundriss der Bibliographie.* Wien, 1774; *Grundriss der Literargeschichte.* Wien, 1776.

[159] M. Deniso manymu, bibliografiją sudaro rankraštinės ir spausdintos

vėliau parašytos *Dvejetas bibliografinių knygų*, J. Lelewelis labai vertino žymiausią XIX a. pradžios vokiečių bibliografą F. A. Ebertą, kuris parašė veikalą *Visuotinis bibliografijos žodynas* (Allgemeines bibliographisches Lexikon). Jam turėjo būti pravarti veikalo pratarmėje aptarta knygos mokslo samprata, jo apimtis ir tikslai, pabrėžiamas ryšys su literatūros istorija. F. A. Ebertas vadino šį mokslą *literatūros diplomatiniu kodeksu* ir patikimiausiu literatūrinės veiklos ir kultūros lygio rodikliu. Anot jo, bibliografija šiuos uždavinius atlieka tirdama, aprašydama knygas, o tokie tyrimai reikalauja daug enciklopedinių ir istorinių žinių, užsienio kalbų mokėjimo, spausdinimo ir įrišimo technikos, knygų prekybos ir bibliotekininkystės išmanymo[160]. Gal mažiau patiko, bet J. Leleweliui buvo žinomi ir prancūzų knygotyrininkai. É. G. Peignot ir jo garsusis *Bibliologijos aiškinamasis žodynas* (Dictionnaire raisone de Bibliologie). É. G. Peignot mokslą apie knygą vadino *bibliologija*, tapdamas šio termino vartojimo knygos mokslui žymėti pradininku, ir atskyrė bibliologijos ir bibliografijos sferas. Jis labai plačiai suvokė šio mokslo problematiką, bibliologijai priskirdamas *bibliopoėją*, arba mokėjimą sukurti knygą, *tipografiką*, *knygų prekybą* ir *bibliografiją*, taip pat ir mokslą apie kalbas (*glosologija*), mokslą apie raštą (*diplomatika*) ir *literatūros istoriją*. *Bibliografija*, jo manymu, apima tik knygų aprašymą ir klasifikavimą. *Bibliologija* yra bibliografijos teorija, kuri analizuoja susistemintas žmonijos žinias, jų tarpusavio santykius, seką ir pasiskirstymą. Pradedant É. G. Peignot, atsirado plačiosios mokslo apie knygą sampratos kryptis, kurios šalininkai bibliologiją suvokė kaip mokslų mokslą[161]. Vėlesniuose savo darbuose J. Lelewelis minėjo ir prancūzų bibliografą, knygų prekybininką J. Ch. Brunet ir jo parengtą labai populiarią retų ir vertingų knygų rodyklę ar va-

---

knygos istorija, diplomatika (mokslas, tiriantis aktus, jų struktūrą ir raidą), spaudos menas, bibliotekininkystė ir katalogavimas.

160 EBERT, F. A. *Allgemeines bibliographisches Lexicon*. T. 1–2. Leipzig, 1821–1830.

161 PEIGNOT, É. G. *Dictionnaire raisonnée de bibliologie*. T. 1–2. Paris, 1802. Supplément, 1804.

dovėlį *Knygų prekybininko ir knygų mylėtojo vadovas* (Manuel du libraire et se l'amateur du livre)[162], taip pat J. M. Francke[163] bei G. F. Debure'ą[164].

Ruošdamasis paskaitoms 1819 m. J. Lelewelis kreipėsi pagalbos į P. Jarkowskį ir liepos 10 d. gavo pastarojo paskaitų planą. Kremenecietis laiške nuoširdžiai džiaugėsi J. Lelewelio ketinimais ir pranašavo didelę šlovę: *Viena vertus, kaip asmeninį Maloningojo Pono Geradario draugą, mane piktina*

---

162 BRUNET, J. Ch. *Manuel du libraire et se l'amateur du livre.* T. 1–3. Paris, 1810.

163 1750 m. veikale *Biūnau bibliotekos katalogas* (Catalogus Bibliothecae Bunavianae) J. M. Francke pateikė originalią knygų klasifikavimo schemą, kuri atspindėjo to meto tikrovės suvokimą, ir žinių apie ją sistemą. Išskirdamas klasifikacijos skyrius ir poskyrius, autorius stengėsi savarankiškose grupėse aptarti dalykus, susijusius su knygos istorija, knygų ypatumais, funkcijomis ir registracija. J. M. Franckes schemoje jau akivaizdus įvairių žinių, susijusių su knyga ir jos reiškiniais kaip visumos suvokimas, tad klasifikacija vertinama kaip būsimos knygotyrinės teorijos užuomazga arba mokslo apie knygą (jos esmę, kilmę, tikslus, reikšmę ir funkcijas) klasifikacinė apybraiža.

164 Mokslo apie knygą vienas pirmųjų teoretikų – prancūzų bibliografas G. F. Debure, sukūrė knygą ir jos panaudojimą aiškinančių mokslinių teiginių sistemą, kurią pateikė veikale *Bibliografijos vadovas, arba retų ir unikalių knygų pažinimo vadovas* (Bibliographie instruktive ou traité de la connaissance de livres rares et singuliers. T. 1–10, Paris, 1763–1782). Šis darbas, būdamas svarbiausias XVIII a. bibliofilų žinynas ar kritinis vadovas, atskleidė ir jo teorines mintis apie tokią praktinės veiklos sritį kaip bibliografija. Suvokdamas knygos dvilypumą (knyga yra materialinės kultūros produktas bei technikos kūrinys ir drauge intelektualaus, dvasinio turinio nešėjas), G. F. Debure skyrė dvi bibliografijas: techninę ir literatūrinę istorinę. Pirmoji, anot jo, tiria knygos kaip spaudos produkto savitumus, kaupdama žinias apie spaustuvininką, leidėją, šriftus, iliustracijas, teksto išdėstymą, spaudos meną apskritai; antroji siekia pažinti ir įvertinti raštijos kūrinį, kuris pateiktas knygoje, ir tokio pažinimo pagrindu formuoti bibliotekas, rengti katalogus ir turtinti literatūrines, istorines žinias. Jis pabrėžė, kad tokios praktinės veiklos kaip bibliografija tikslas yra literatūros pasaulio pažinimas ir aprašymas to, kas jį sudaro, panašiai kaip geografija pažįsta ir aprašo žemės pasaulį. Pagal tų laikų tradiciją jis siejo bibliografiją su raštijos istorija ir skyrė abi prie istorijos mokslų.

ta neteisybė, kad Vilniuje turėjai palikti Visuotinės istorijos katedrą, kurios tikrai buvai nusipelnęs, tačiau, kita vertus, kaip Tėvynės šlovės gerbėjas, džiaugiuosi, kad dėl to nutikimo turi naujos veiklos ir gali pasireikšti ten, kur lenkai savo rankos dar nėra pridėję, tavęs laukia neartos dirvos, kurias privalai išdirbti atkakliu ir palaimingu darbu. Kas bedirbdamas pateikė tiek darbštumo ir gebėjimo analizuoti įrodymų, kas išsiugdė įprotį tyrinėti vieną ar kitą dalyką tiek, kol tema nebus išsemta, tas turi pateisinti viltis, kurios remiasi jo talentu, tas puikiai ir oriai iškels mokslą, kurį iki šiol taip mažai vertino lenkų visuomenė, tačiau kurio svarba ir nauda jau pripažįstama ir dėl to trijose senosios Lenkijos vietovėse įsteigtos atskiros katedros – daugiau nei turi ar kada nors turėjo labiau už mus apsišvietusios tautos.[165]

Dvejetas metų prabėgo, kol J. Lelewelis ėmėsi dėstyti Bibliografiją. 1820–1821 m. kiekvieną savaitę po vieną valandą skaitė Bibliografijos ir po dvi valandas Visuotinės istorijos paskaitas[166]. Abu kursai buvo neprivalomi ir gana prastai lankomi. Nėra patikimų šaltinių, kurie padėtų rekonstruoti Bibliografijos paskaitų turinį ir apimtis. Šiuos klausimus nagrinėję tyrėjai (J. Bielińskis, H. Więckowska, I. Treichel, W. Nowodworskis, B. Karkowskis[167]) naudojosi tvarkaraščiuose paskelbta informacija, vėliau parašytais ir išspausdintais *Dvejeto bibliografinių knygų* tekstais bei užuominomis korespondencijoje. Vieni teigė, kad J. Lelewelis dėstė bibliografijos teoriją ir bibliotekininkystės dalykus (J. Bielińskis), kiti, kad jis susitelkė į bi-

165 ROGALA, J. Listy Pawła i Wojciecha Jarkowskich do Joachima Lelewela z lat 1819–1831. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 359–360. Cituojamo laiško rankraštis saugomas Krokuvos universiteto bibliotekoje (rps. 4435, t. 2, k. 46).

166 KARKOWSKI, B. Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela...*, s. 34–35.

167 BIELIŃSKI, J. *Królewski Uniwersytet Warszawski.* T. 3. Warszawa, 1912, s. 548–549, 559; WIĘCKOWSKA, H. Joachim Lelewel – sylwetka bibliotekarza. *Bibliotekarz*, r. 19, 1952, nr. 1, s. 6; TREICHEL, I. Pierwszy polski podręcznik bibliotekarski..., s. 172–173; NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 111–113; KARKOWSKI, B. Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela...*, s. 34–39.

bliotekininkystės klausimus (H. Więckowska, I. Treichel). Pritardami W. Nowodworskio ir B. Karkowskio svarstymų krypčiai manome, kad J. Lelewelio paskaitų turinys skyrėsi nuo P. Jarkowskio, susirūpinusio bibliotekininkų rengimu, ar J. S. Bandtkie's, akcentavusio spaustuvių ir bibliotekų istorijos klausimus. Jis turėjo apimti iki tol Lenkijos ir Lietuvos universitetuose neanalizuotus bibliografija vadinto mokslo teorijos ir mokslininkui puikiai pažįstamus darbo su senaisiais spaudiniais dalykus. Klausimą dar reikėtų gvildenti.

Nors išlikusiuose Varšuvos universiteto studijų dokumentuose Bibliografijos dėstymui buvo numatytos dvi valandos per savaitę, B. Karkowskis argumentuotai teigia, kad kursas truko perpus trumpiau (greičiausiai 15 valandų[168]). Jis rėmėsi 1820 m. pabaigos J. Lelewelio laišku I. Onacevičiui, kaip šaltiniu, naudotu ir ankstesnių tyrėjų. Tokį teiginį patvirtina paties J. Lelewelio prisiminimai, fiksuojantys, kad dalyką skaitė keliolika valandų[169]. Sekdama knygotyrinės lelewelianos pradininku J. Bielińskiu (jis Varšuvos universitete dėstytų paskaitų planą apibrėžė pagal *Dvejeto bibliografinių knygų* bibliotekininkystei skirtą skyrių), daugiau kaip prieš penkiasdešimt metų H. Więckowska iškėlė mintį, kad jau 1820 m. buvo parašytas *Dvejeto bibliografijos knygų* tekstas apie bibliotekinius dalykus[170]. Tačiau vėlesni autoriai[171], su kurių argumentuota nuomone sutinkame, tokią įžvalgą paneigė. Tai patvirtina ir minėtame *Dvejeto bibliografijos knygų* teksto skyriuje panaudotų šaltinių analizė.

Kokie motyvai pastūmėjo į istorijos studijas įnikusį mokslininką rengti besiformuojančios, bibliografija vadintos disciplinos veikalą? Į klausimą atsakė jis pats *Dvejeto biblio-*

---

168 KARKOWSKI, B. Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela...*, s. 34–35. Skaičiavimai atlikti pasitelkus J. Balińskio įžvalgas, kad, dėstant dvi valandas per savaitę, paskaitos turėjo trukti 30 val.

169 LELEWEL, J. Przygody, *w poszukiwaniach i badaniu rzeczy narodowych polskich przez J. Lelewela*. Poznań, 1858, s. 59.

170 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 255–328.

171 Turimi galvoje minėti N. Nowodworskis ir B. Karkowskis.

grafinių knygų pratarmėje – *[...] laikinos darbuosenos,* iš kurių *pamažėle kaupėsi įvairios bibliografinės ir istorinės žinios, galinčios būti svarbios mūsų kraštui, o labiausiai tautos literatūrai ir istorijai. Buvo jos įvairiopos, menkai tarp savęs susijusios, o noras jas pranešti ar pakartoti didėjo*[172] *[...]. [...] keletą metų į šitokias darbuosenas įsivėlus, derėjo man pateikti kokius nors įrodymus, kad dalyką, kuriuo suostasi, stengiausi pažinti.*[173] Kelios lelewelianos tyrėjų kartos kartoja, jog kaip svarbi paskata minėtinas J. Lelewelio mokslinės kritikos pomėgis. Aktyviai domėdamasis mokslo naujienomis buvo paskelbęs dešimtis mokslinių recenzijų ir jas vertino kaip mokslo ugdymo priemonę. Poziciją šiuo klausimu išdėstė Varšuvos spaudoje 1819 m. kovo mėn.: *[...] nenustokime reikalauti, kad mažiausia tiesa tėvynės istorijoje, moksliškai ištyrinėta, sklistų tolyn, [...] tik tuo keliu eidami rasime tiesą, visi reikalai bus sėkmingi ir mums naudingi, – pamatysime, kad iš tokių mokslinių darbų gali būti tiek naudos, kiek jie yra visuotiniai, o ne išskirtinai tik nedidelės grupelės žmonių nuosavybė.*[174]

Į Varšuvos universiteto biblioteką darbuotis atvyko poliistoriko įdirbį, senųjų rankraštinių ir spausdintinių knygų kaip istorijos šaltinio panaudos žinių turintis tyrėjas, su dauguma stambiausių buvusios Abiejų Tautų Respublikos institucinių ir asmeninių bibliotekų susipažinęs asmuo, o po trejeto metų ją paliko bibliotekininkystės profesionalas, turintis Bibliografijos dėstymo patirtį ir išaugusį įvairių teorinių bei empirinių žinių bagažą plačiai suprantamo bibliografija vadinto mokslo erdvėje.

---

172 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 1: *Pirmosios bibliografinės knygos...*, p. 19.

173 Ten pat, p. 21.

174 Šiuos žodžius J. Lelewelis parašė recenzijoje apie Izabelės Čartoriskos veikalą *Piligrimas Dobromile, arba kaimo mokslai* (Pielgrzym w Dobromilu czyli Nauki wiejskie). Recenzija pasirodė 1818–1821 m. Varšuvoje ėjusiame periodiniame leidinyje „Pamiętnik Warszawski czyli Dziennik Nauk i Umiejętności" (1818, t. 14, p. 336). Pirmasis į mokslinę apyvartą recenzijos tekstą įvedė W. Nowodworskis (*„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 115).

Mokslininkas jautė pareigą jas susisteminti, tačiau buvo nelengva sugalvoti tinkamą sukauptos medžiagos pateikimo formą.

Tikėtina, kad 1819 m. lapkričio mėnesį, kai darbavosi prie recenzijos apie kolegos istoriko ir kalbininko J. S. Bandtkie's veikalą *Lenkijos Karalystės istorija* (Dziejie Królestwa Polskiego; antroji laida tais metais išėjo Vroclave), jam kilo mintis parašyti recenziją apie to paties autoriaus leidinį *Lenkijos spaustuvių istorija* (Historya drukarn krakowskich, 1815)[175]. Mokslinio įdirbio knygos ir bibliotekų istorijoje bei bibliotekų tvarkybos kompetencijų turintis J. S. Bandtkie nuo XIX a. antrojo dešimtmečio vadovavo seniausio Lenkijos universiteto Krokuvoje bibliotekai ir dėstė Bibliografijos dalyką (po G. E. Groddecko ir P. Jarkowskio jis tapo trečiuoju Bibliografijos dėstytoju buvusios Lenkijos ir Lietuvos valstybės teritorijoje ir šia veikla užsiėmė iki gyvenimo pabaigos 1835 m.). Antruoju ir trečiuoju dešimtmečiais jis paskelbė pagrindinius ir stambiausius spaustuvių ir bibliotekų istorijos veikalus: *Apie pirmųjų inkunabulų spausdinimo meną Krokuvoje* (De primis Cracoviae in arte typographica incunabulis), 1812 m. išspausdintas bibliotekos skaityklos atidarymo proga, ir minėtąją *Lenkijos spaustuvių istoriją*. Šis tyrinėjimas tapo pirmuoju Lenkijos ir Lietuvos istoriografijoje, įtvirtinančiu tuomet naują archyvinio tyrimo metodą, ir epochiniu spaustuvių istorijos sintezės darbu, tokiu pat išskirtiniu kaip ir XVIII a. pirmojoje pusėje publikuotas Jano Danieliaus Hoffmanno parengtas pirmasis Lenkijos ir Lietuvos spaustuvių istorijos veikalas *Apie spaustuves ir jų pradžią bei augimą Lenkijos Karalystėje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje* (De typographiis earumque initiis et incrementis in Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae, 1740). Dar po šešerių metų

---

175 BANDTKIE, J. S. *Historya drukarn Krakowskich, od zaprowadzenia druków do tego miasta aż do czasów naszych, wiadomością o wynalezieniu sztuki drukarskiey poprzedzona. Przez Jerzego Samuela Bandtkiego, D. Fil: Professora Bibliografii i Bibliotekarza Uniwersytetu Krakowskiego; Członka Krol: Towarzystwa Warszawskiego Przyiacioł Nauk, Tow: Nauk w Wyższey Luzacyi, Tow. Wrocławskiego Rozmnożenia Nauk i Przemysłu.* Kraków, 1815. 504 s.

išspausdino bibliotekų istorijos darbą *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos istorija* (*Historya Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*, 1821), o tais pačias metais kaip ir būsimas *Dvejeto bibliografinių knygų* antrasis tomas išėjo monumentali trijų tomų spaustuvių istorijos sintezė *Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, taip pat užsienio šalių, kuriose buvo leidžiami lenkiški kūriniai, spaustuvių istorija* (Historya drukarn w Krolestwie Polskiem i Wielkiem Xięstwie Litewskiem jako i kraiach zagranicznych, w których polskie dzieła wychodziły, 1826). J. Lelewelis su aštuoniolika metų vyresniu J. S. Bandtkie pradėjo bendrauti nuo pastarojo veiklos Krokuvoje pradžios. Yra kelios dešimtys tiek J. S. Bandtkie's, tiek J. Lelewelio išlikusių laiškų, rašytų 1813–1829 m. laikotarpiu[176]. Būdamas Vilniaus universiteto istorijos profesoriaus padėjėjas J. Lelewelis siuntė kolegai savo *Istoriką*. Susirašinėjimas suaktyvėjo Varšuvos bibliotekos laikotarpiu ir ypač pradėjus rūpintis daktaro diplomu. Kartais buvo bendraujama pasitelkiant tarpininkus, J. S. Bandtkie's brolį, J. Lelewelio bendraamžį Janą Wincentą, kuris vėliau vyresniajam Bandtkie'ei perduos ir *Dvejetą bibliografinių knygų* egzempliorių.

Tad 1819 m. galėtų būti įvardijami kaip pradinė data, kuomet pradėjo formuotis veikalo, tapusio *Dvejetu bibliografinių knygų*, koncepcija. Tokią mintį pirmasis išreiškė lenkų tyrėjas W. Nowodworskis[177]. Jai pritariame, nes nepavyko surasti kitokių įrodymų. Kai J. Lelewelis ėmėsi svarstyti idėją, 1821 m. rugsėjį[178] pasirodė kita minėta J. S. Bandtkie's knyga *Kroku-*

---

176 ERGETOWSKI, R., SKURA, A. Przyjaźń Joachima Lelewela z Jerzym Samuelem Bandtkiem w świetle ich korespondencji. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 81–104.

177 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 117.

178 Ten pat. Nurodydamas 1819 m. datą autorius rėmėsi 1821 m. rugpjūčio 25 d. J. M. Ossolińskio laišku A. Grabowskiui (OSSOLIŃSKI, J. M. *Listy... do A. Grabowskiego (1813–1826)*. Wydał B. Horodyski. Wrocław, 1950, s. 111.)

vos Jogailos universiteto bibliotekos istorija[179]. Tad kritinio vertinimo objektų padaugėjo ir įdomios nagrinėti problematikos laukas išsiplėtė.

Veikalo *Dvejetas bibliografinių knygų* idėja susiformavo būnant Varšuvoje, o pirmasis tomas buvo pradėtas rašyti, kai J. Lelewelis sugrįžo į Vilnių. Negalėdamas daugiau laiko skirti moksliniam darbui Varšuvoje J. Lelewelis ne kartą apgailestavo, įsivėlęs į bibliotekinę veiklą[180]. Apsisprendimas susitelkti prie mokslinių tyrimų ir Vilniaus universiteto Visuotinės istorijos katedros vadovo ir profesoriaus pozicijos teikiamos perspektyvos paskatino J. Lelewelį imtis žygių. 1820 m., kai Vilniaus universitetas paskelbė konkursą Visuotinės istorijos katedros profesoriaus vietai, J. Lelewelis jau buvo apsisprendęs ir pasiruošęs jame dalyvauti. Pretendentams buvo keliamas reikalavimas turėti daktaro diplomą ir pateikti konkursinį darbą. Birželio mėnesį mokslininkas parengė konkursui skirtą darbą *Apie istoriją, jos išsišakojimą ir mokslus, su ja susijusius* (O historii, jej rozgałęzieniu i naukach związek z nią mających[181]), nors turėjo pabaigęs rašyti *Senovės istorijos* veikalo priedą – rankraštį *Senovės Indijos istorija* (Dzieje starożytnie Indii[182]). Kai paaiškėjo, kad galėtų išsiversti ir be diplomo, nusprendė apsidrausti. Tarpininkaujant kolegai

---

179 BANDTKIE, J. S. *Historya Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie przez Jerzego Samuela Bandtkiego Fil. D. Professora Bibliografii i Bibliotekarza w Universytecie Jagiel Krak: Członka Towarzystwa Król: Warszawsk. Przyiaciol Nauk, Krak. Uczonego, Wyższey Luzacyi gerlickiego i Wrocławskiego do Pomnożenia Industryi i Nauk*. Kraków, 1821. 205 s.

180 Apibendrinimus šia tema pateikė B. Karkowskis (Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela...*, s. 37–39).

181 1826 m. kiek pataisytas tekstas buvo publikuotas Varšuvos leidinyje „Dziennik Varszawski" ir taip pat išleistas savarankiška knygele (LELEWEL, J. *O historii, jej rozgałęzieniu i naukach związek z nią mających. Pismo w roku 1820 w czerwcu napisane, teraz nieco poprawione i do druku podane*. Warszawa, druk J. Pukszty. 127 s.).

182 *Dzieje starożytnie Indji ze szczególnem zastanowieniem się nad wpływem, jaki mieć mogła na stroncy zachodnie [...]*. Warszawa, nakładiem i drukiem N. Glücksberga. 224 s. [z tablicami i mapami].

J. S. Bandtkie'ei kreipėsi į Krokuvos universitetą. Įvertinus tris stambiausias istorijos publikacijas J. Leleweliui, kaip žymiam mokslininkui, be specialių egzaminų ir disertacijos 1820 m. birželio mėnesį buvo suteiktas filosofijos daktaro laipsnis. Konkursą Vilniuje laimėjo. 1821 m. liepos 27 d. atėjo patvirtinimas, kad yra išrinktas Vilniaus universiteto istorijos profesoriumi. Nors aplinkybės netikėtai pasikeitė – 1821 m. birželio mėn. 22 d. sulaukė pasiūlymo užimti aukštesnę poziciją Varšuvos universitete, gimtame mieste nebesulaikė nei paskyrimas *nuolatiniu Bibliografijos ir kai kurių istorijos mokslo dalių profesoriumi*[183] Varšuvos universiteto Dailiųjų menų ir mokslų fakultete, nei kiti mokslo bendruomenės pripažinimo ženklai: 1821 m. J. Lelewelis buvo išrinktas tikruoju Varšuvos mokslo draugijos nariu.

Dvejeto bibliografinių knygų teksto rašymas ir veikalo spausdinimas (1821–1826 m.)

Kaip nurodė pirmojo tomo pratarmėje[184], veikalo planą J. Lelewelis sudarė dar būdamas Varšuvoje, prieš kelionę į Pulavus (miestas Lenkijoje, netoli nuo Liublino, dešiniajame Vyslos krante). XVIII a. paskutiniaisiais ir XIX a. pirmaisiais trimis dešimtmečiais Pulavai buvo vadinami Lenkijos Atėnais. Čia puoselėjama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos didikų Čartoriskių giminės rezidencija tapo krašto kultūrinio ir politinio gyvenimo centru, iki 1815 m. dėl įtakos besivaržiusiu su paskutiniojo Lenkijos ir Lietuvos valstybės karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio dvaru. Rugsėjo mėnesio penkias dienas J. Lelewelis džiaugsmingai *viešnavo* rūmuose[185] ir dirbo čia įkurdintoje vienoje iš įspūdingesnių

---

183 BIELIŃSKI, J. *Królewski Uniwersytet Warszawski (1816–1831).* T. 3. Warszawa, 1912, s. 547.

184 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų.* T. 1: *Pirmosios bibliografinės knygos...*, p. 13.

185 Ten pat, p. 21.

to meto asmeninių bibliotekų. Įtakingasis politikas A. J. Čartoriskis iš tėvo Kazimiero perimtą knygų rinkinį toliau kūrė kaip Lenkijos istorijos tyrimų centrą[186], kuris 1818 m. reikšmingai pasipildė įsigytais minėtos T. Czackio bibliotekos Porycke rinkiniais.

1821 m. gruodžio pirmąją savaitę J. Lelewelis atvyko į Vilnių[187]. Universitetas dar vis išgyveno pakilimo laikotarpį. Per trejetą metų dėstytojų korpusas buvo nedaug pasikeitęs, rektoriavo tas pats teisininkas Simonas Malevskis. Kolegos su džiaugsmu sutiko J. Lelewelį. Prasidėjo trumpas, bet žaižaruojantis profesoriavimo periodas. Dėstė Visuotinės istorijos ir statistikos dalykus. Pirmaisiais metais susitelkė prie Senovės Graikijos ir XVI a. bei XVII a. istorijos, antraisiais – Senovės Romos ir viduramžių, trečiaisiais – kalbėjo apie Senovės Rytų civilizacijas ir XVIII a.[188] Savo paskaitose skyrė dėmesio istorijos teorijos ir jos pagalbinių mokslų klausimams. Tuo metu jis buvo labai populiarus tarp studentų, pritraukdavo šimtus klausytojų. (Kaip rašė A. Śliwińskis, jo inauguracinėje paskaitoje buvo apie 1500 dalyvių, dalykus rinkosi ir po 200, ir po 400 studentų[189].)

Dvejeto bibliografinių knygų pratarmėje J. Lelewelis tvirtino, kad Varšuvos universiteto biblioteka buvo palanki vieta galvoti ir apmesti knygos mokslų veikalo planą bei struktūrą, tačiau vėliau, kai galėjo imtis rašymo: *tuomet jau kitos pareigos užgriuvo ir neleido lemčiau jo papildyti.* Taip pat jis nuogąstavo: *vertinantieji rašytinius darbus tegu atmena, kad tai visąlaik su nemažu vargu reikėjo tiekti ir daug triūso bei laiko jam teko paaukoti.*[190]

186 Apie garsios bibliotekos komplektavimą ir vaidmenis žr. plačiau PACEVIČIUS, A. Stanislovo Černskio kelionė po Vakarų Europą 1819–1821 metais. *Kultūrologija,* t. 10, 2003, p. 198–214.

187 LELEWEL. J. *Listy. Oddzial Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane...,* s. 340–341.

188 ŚLIWIŃSKI, A. Joachim Lelewel. Zarys biograficzny..., s. 140–142.

189 Ten pat, s. 139, 142.

190 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų.* T. 1: *Pirmosios bibliografinės knygos...,* p. 21.

Pradinė veikalo struktūra apėmė tokius klausimus: spausdinimo meno išradimas ir pirmieji spausdinimo vaisiai; Lenkijos spaustuvės ir įvairūs su šiomis spaustuvėmis susiję klausimai; Lenkijos bibliotekos ir konkrečiai Varšuvos universiteto biblioteka; bibliotekininkystė ir kaip priedas Lenkijos inkunabulų katalogas ir rodyklės[191], – tačiau vėliau ji pakito. *Lenkijos* sąvoką J. Lelewelis vartojo buvusios Lenkijos ir Lietuvos valstybės prasme, tad ji apėmė ir lituanikos dalykus.

Nėra šaltinių, kurie nurodytų tikslias datas, kada buvo pradėtas rašyti tekstas ir kaip vyko procesas. Apie pirmojo tomo rengimo datas istoriografijoje painiavos įnešė XX a. pradžios vienas iš lelewelianos pradininkų S. Lamas, kuris veikalo plano sudarymo datą klaidingai susiejo su 1823 m. vasario 19 diena, kai buvo pasirašytas pirmojo tomo cenzūros leidimas. W. Nowodworskis teigė, kad J. Lelewelis prisėdo rašyti 1822 m. kovo ar balandžio mėnesiais, kai J. Zawadzkio lėšomis paskelbė studijoms skirtą teorinę priemonę – *Istorijos šaltinius leidžiantys pažinti mokslai* (Nauki dające poznawać źrzódła historyczne[192]); kad rašė grįžęs po atostogų rudenį; kad iš esmės turėjo prisėsti metų pabaigoje ir aktyviausiai dirbo kitų, t. y. 1823 m. sausio antrojoje pusėje ir vasario mėnesį[193]. Prielaidą apie darbą su pertraukomis galima patvirtinti apibendrinus informaciją apie 1822–1823 m. spaudoje paskelbtus J. Lelewelio tekstus ir vykdytas kitas veiklas: 1822 m. sausio 18 d. skaitė inauguracinę paskaitą, kurios medžiagą ir išspausdino minėtame leidinyje *Mokslai, leidžiantys pažinti istorijos šaltinius*; skaitė kelių dalykų paskaitas; gegužės mėnesį rengėsi studijų metų pabaigai, 1822 m. birželio 24 d. įvykusiai viešai paskaitai; vasarą (liepos ir rugpjūčio mėnesiais) keliavo į Voluinę ir lankė tėvus; rugpjūtį ir rugsėjo pradžioje ėmėsi naujos sudėtingos užduoties – pradėjo rašyti 1822–1824 m. keturiais

191 Ten pat, p. 20.

192 LELEWEL, J. *Nauki dające poznawać źrzódła historyczne.* Wilno, nakładiem i drukiem J. Zawadzkiego. 1811, 26 s., 4 tabl. Pastaba: autoriaus pavardė leidinyje nebuvo nurodyta.

193 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje“ Joachima Lelewela...*, s. 126.

straipsniais Peterburgo leidinyje „Severnyj archiv" publikuotą beveik 120 puslapių apimties recenziją apie rusų rašytojo, istoriko Nikolajaus Karamzino *Rusijos valstybės istoriją* (Istorija gosudarstva Rossijskogo, 12 t., 1816–1828); gruodį skubėjo išsiųsti pirmąją jos dalį.

Leidinio cenzūravimas ir spaudos darbai klostėsi sklandžiai. Tekstą baigė rašyti 1823 m. vasario pradžioje ir atidavė cenzūrai, o vasario trečią savaitę gavo cenzūros leidimą jį tiražuoti[194]. Tai liudija antraštinio lapo kitoje pusėje išspausdintas įrašas, parengtas pagal tipišką formą: *Leidžiama spausdinti veikalą pavadinimu* Dvejetas bibliografinių knygų, *tačiau laikantis sąlygos, kad išspausdinus būtų pradėta platinti ne anksčiau, negu bus pristatyti į Cenzūros komitetą šios knygos egzemplioriai: vienas šiam Komitetui, du Švietimo ministerijos departamentui, du egzemplioriai imperatoriškajai viešajai bibliotekai, vienas imperatoriškajai Mokslų akademijai ir vienas Abo imperatoriškajam universitetui. Vilnius, 1823 metų vasario 19 dieną.* Aprobatą pasirašė filosofijos profesorius Ignacy Reszka (Ignotas Reška), išrinktas ir Vilniaus universiteto struktūroje buvusios spaudos kontrolės įstaigos cenzoriumi. Atrodo, kad tuo metu cenzūros komitetui priklausė ir pats knygos autorius. 1822 m. iš komiteto narių atleidus Dogminės teologijos katedros vadovą vyskupą Andrių Klongevičių ir stingant ketvirtojo nario juo tapo J. Lelewelis. Iki šiol J. Lelewelio kaip cenzoriaus veikla yra mažai ištyrinėta. Remdamasis 1822 m. vasario 14 d. cenzūros aprobatos datuotu įrašu Adomo Mickevičiaus antrojoje poezijos knygoje, kurioje buvo išspausdinta poema *Vėlinės*, ir 1824 m. liepos 14 d. J. Lelewelio laišku tėvui A. Śliwińskis teigia, kad J. Lelewelis cenzoriavo daugiau kaip metus[195]. Tad atrodytų, kad aprobuojant jo paties knygą J. Lelewelis priklausė cenzorių korpusui. Ar nuo 1823 m. komiteto vadovu pagal pareigas tapęs naujasis rektorius, J. Lelewelio studijų laikų bičiulis matematikas Jó-

---

194 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 1: *Pirmosios bibliografinės knygos...*, p. 14.

195 ŚLIWIŃSKI, A. Joachim Lelewel. Zarys biograficzny..., s. 146.

zefas Twardowskis turėjo tam įtakos? Ar tai lėmė cenzūravimo procedūros sklandumą ir operatyvumą? Tai klausimai, kuriuos reikėtų giliau patyrinėti, bet nuojauta perša teigiamą atsakymą.

Teksto rašymas užtruko apie metus, o spaudos darbai atlikti per keturis mėnesius. Leidinį finansuoti ir spaudos darbus atlikti ėmėsi universiteto spaustuvininkas J. Zawadzkis, Vilniaus laikotarpiu išleidęs beveik visus J. Lelewelio parengtus tekstus. Jau antrą dešimtmetį, nepaisant kelių atšalimo periodų, tarp leidėjo ir autoriaus buvo nusistovėję draugiški santykiai. Juos skatino XIX a. pradžioje Lietuvoje besiformuojančiam profesionaliam leidybos verslui būdinga atmosfera: autoriai linko save tapatinti su pasirinktu leidėju, o leidėjai globojo ir vertino savo autorius, kuriems mokėjo autorinį honorarą, investavo į jų kūrinių leidybą ir apskritai juos vertino kaip nedalomą verslo dalį. Tuo metu J. Zawadzkio lėšomis ir jo spaustuvėje buvo tęsiamas dar vienas bendras projektas – spausdinamas populiarus istorijos vadovėlis, J. Lelewelio vis pildoma, kelių laidų sulaukusi Teodoro Wagos *Lenkijos kunigaikščių ir karalių istorija* (Historya książat i królów polskich). Įdomų profesoriavimo periodo faktą atskleidžia 1821 m. gruodžio 7 d. J. Lelewelio laiškas tėvams, kuriame aprašo savo naują būstą Vilniuje ir pasidalija planais, kad turi pakankamai vietos ir ketina įkurti litografiją ar spaustuvę[196]. Ar mokslininkas tik svajojo, ar buvo pradėjęs projektą įgyvendinti? Atsakyti negalime, bet tai rodo, kaip autorius buvo įsitraukęs ne tik į mokslinės kūrybos, bet ir savo kūrinių leidybos bei iliustracijų gamybos raižybos technika procesus.

Žinia apie *Dvejeto bibliografinių knygų* leidybą buvo sutikta su dideliu susidomėjimu. Varšuvos universiteto bibliotekos darbuotojus ji pasiekė kovo 22 d. Gavęs kovo 3 d. J. Lelewelio laišką S. B. Linde pasidžiaugė naujiena ir tuo, kad veikalas bus labai pravartus atliekant Lenkijos inkunabulų tvarkybos

---

196 LELEWEL. J. *Listy. Oddzial Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane...*, s. 340. Laiško ištraukų paskelbė B. Karkowskis (Dzieje bibliotek *Joachima Lelewela...*, s. 45).

darbus[197]. Žinia apie leidžiamą veikalą pasiekė ir kitus J. Lelewelio bičiulius. Su sveikinimais atsiliepė J. W. Bandtkie, Krokuvos knygotyrininko brolis. Plačiąją visuomenę apie būsimą leidinį informavo dienraštis „Kurjer Warszwskij". Jo Vilniaus korespondentas 1823 m. gegužės 17 d. rašė: *Spausdinamas mokslininko Lelewelio veikalo „Bibliografinės žinios apie Lenkijos spaustuves" 1 tomas su paties autoriaus ranka pieštomis iliustracijomis. Tai svarbus darbas, kol kas gerai nežinoma, kiek tomų iš viso bus.*[198]

Birželio pirmąją savaitę J. Lelewelis nudžiugino namiškius žinia: spaudos darbai sėkmingai pabaigti[199]. Netrukus pasirodė ir atgarsiai spaudoje. Vilniaus leidinyje „Dziennik Wileński", viename iš pirmųjų Vilniaus mokslinių periodinių leidinių, išsamią pagiriamąją recenziją paskelbė J. Lelewelio kolega Ignotas Danilavičius, Lietuvos teisės istorikas ir teisės profesorius (dėl slaptų studentų draugijų bylos 1824 m. rugsėjo 6 d. kartu su J. Leleweliu ir Michału Bobrowskiu atleistas iš universiteto be teisės gyventi Vilniuje[200]). Jis pažymėjo, kad autoriaus įžvalgos paremtos išsamiais spaudos ištekliais, žymiausių bibliotekų analize, giliomis žiniomis apie knygų gamybos techniką (popierininkystę, šriftų liejimą, spaudos meną), atkreipė dėmesį į J. Lelewelio kaip raižytojo gebėjimus. Įvertindamas veikalo kaip istorinės sintezės darbo vertę konstatavo, kad *gal kas nors ir gali skrupulingomis smulkmenomis papildyti dabartinį Lelewelio darbą, tačiau prie pagrindinių minčių vargu ar ką bepridėsi, nebent būtų galima jas išplėtoti.* Tačiau jis nebuvo objektyvus rašydamas, kad: *sunku bus*

---

197 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima* Lelewela..., s. 127.

198 Wychodzi tu z druku tom I dzieła uczonego Lelewela. *Kurier Warszawski*, 1823 maja 17, nr. 116.

199 LELEWEL. J. *Listy. Oddzial Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane...*, s. 399.

200 *ALMA MATER VILNENSIS: Vilniaus universiteto istorijos bruožai...*, p. 471.

kitam tyrinėtojui, kad ir koks kruopštus būtų, rasti spaustuvę, apie kurią čia nebūtų užsiminta.[201]

Daugiau spausdintų recenzijų nesulaukta. Kiti J. Lelewelio kolegos ir iškiliausi krašto knygos mokslų ekspertai savo vertinimus išsakė privačioje korespondencijoje. P. Jarkowskis, dėkodamas už dovanų atsiųstą leidinį, išskyrė kūrinio objektyvios kritikos dvasią, būdingą J. Lelewelio tekstams. Pateikė jis ir pastabų rašydamas, kad pasigedo turinio sistemiškumo[202]. Pats J. S. Bandtkie, kuris leidinio pasirodymo metu buvo užsiėmęs savo veikalo apie spaustuvių istoriją Lenkijos karalystėje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje rengimu, atsiliepė tik po kelerių metų. W. Nowodworskis teigė[203], kad 1825 m. pabaigoje šis parašė išsamų laišką, tačiau vėlesni R. Ergetowskio ir A. Skuros laiško popieriaus tyrinėjimai patikslina šią datą. Jais remiantis J. S. Bandtkie's apsiliepimą reikėtų

---

201 *Dziennik Wileński*, 1823, t. 2, s. 122–123, 133–134.

202 ROGALA, Jan. Listy Pawła i Wojciecha Jarkowskich do Joachima Lelewela z lat 1819–1831. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 360. Pastaba: 1823 m. rugsėjo 10 d. iš Kremeneco rašytas P. Jarkowskio laiško J. Leleweliui originalas saugomas Jogailos universiteto bibliotekoje Krokuvoje (rps. 4435 t. 2 k. 47). Laiško citatos vertimas: *Širdžiai mielo draugo – didžiai gerbiamo pono Geradario – laišką gavau šių metų birželio 14 dieną, o kartu su juo ir* Dvejeto bibliografinių knygų *1 tomą. Už tai Jam kuo širdingiausiai dėkoju. Skaičiau jį su džiaugsmu ir skaitau turėdamas naudą. Tai marios tyrimų, kurie pilni itin įdomių smulkmenų apie Lenkijos tipografiją, bendrai labai domina ir yra svarbūs ne tik bibliografams* ex professo, *bet ir gimtosios literatūros mylėtojams. Beveik kiekvienas lapas liudija atkaklų ir laimingą darbą ir tokios pat dvasios sveiką bei nešališką kritiką – ši dvasia justi visuose Jo darbuose. Iš to, ką turiu priešais save, matau, kad veikalas nebus sisteminis, dėl ko turiu ponui pretenzijų, kaip man atrodo, visai pagrįstų. Nes tas, kuris turėdamas tokius žinių išteklius nusprendė būti tarsi Bandtkie's recenzentu ir papildytoju, tas, kuris galėjo būti diktatoriumi Lenkijos bibliografijos srityje, nusikalto vadinamuoju* crimen lesae scientiae, *tačiau taip norėjo kuklumas, paprastai lydintis tikrus nuopelnus, ir gana apie tai.*

203 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 128.

sieti su 1826 m.[204] Nuoširdus laiško tonas liudijo, kad nepavyduliauja J. Leleweliui dėl pasiekimų knygų moksle: *Mielas pone Leleweli. Ilgai tylėjau ir dėl to, kad nežinojau, kur garbingiausiasis geradaris ponas dabar gyvenate. Nepamenu, ar pats ponas, ar brolis, kaip man atrodo, davė* Dviejų bibliografijos knygų *pirmąją dalį. Nekantraudamas laukiu antrosios. Labai džiaugiuosi, kad ponas tiek daug naujų dalykų atvėrė, papildė ir išaiškino, ko aš nežinojau [...]. Jeigu ką nors leisite geresnio nei aš, tikrai nepyksiu. Priešingai. Kai pateikėte Szarfenbergerio ir Hallerio* facsimilia[205], *reikėjo pateikti ir Wietoro bei kitų, nors ir ne* facsimilia, *bent spaustuvininkų signetus [...] kaip padaryta Deniso. Aš raižyti nemoku, todėl ir jų pateikti negaliu, be to, Krokuvoje tai padaryti būtų sunku.*[206]

Prie antrojo tomo rašymo J. Lelewelis prisėdo po pertraukos. 1823 m. liepos pradžioje išvyko atostogų[207], aplankė gimines Lucke ir tėvų namus Cygovske, rugpjūčio pradžioje pabuvojo Varšuvoje[208]. Sostinėje ėmėsi daugiatomės N. Karamzino *Rusijos valstybės istorijos* (Istorija gosudarstva Rossijskogo) recenzavimo. Kai gruodžio mėnesį sugrįžo į Vilnių, jau galėjo išsiųsti naujas recenzijos dalis[209]. 1824 m. pradžioje triūsė prie minėto T. Wagos vadovėlio *Lenkijos kunigaikščių ir karalių istorija* (Historya książąt i królów polskich) naujos

---

204 ERGETOWSKI, R., SKURA, A. Przyjaźń Joachima Lelewela z Jerzym Samuelem Bandtkiem w świetle ich korespondencji. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 101.

205 Facsimiles (*lot.*). Faksimilė – rankraštinio ar spausdintinio dokumento ar jo dalies kopija.

206 J. S. Bandtkie's laiškas J. Leleweliui. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, rps. 4170, k. 24. Pastaba: laiškas cituotas lelewelianos tyrėjų darbuose, bet pirmą kartą skelbiamas lietuviškai.

207 LELEWEL. J. *Listy. Oddzial Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane...*, s. 400–401.

208 Žinutę apie J. Lelewelio ir J. Zawadzkio apsilankymą mieste paskelbė dienraštis „Kurjer Warszawski“ (1823, 12 sierpnia, nr. 191).

209 J. Lelewel. Listy do T. Bułharyna. Wyd. S. Ptaszycki. *Gwiazda, Kalendarz Petersburski n rok 1881*, s. 65, 71–72.

laidos ir tik šiuos darbus pabaigęs galėjo prisėsti prie *Dvejeto bibliografinių knygų*. Kovo mėnesį rinko duomenis bibliotekų istorijai. Kreipėsi pagalbos į P. Jarkowskį ir šis sutiko padėti, žadėjo parengti informaciją per vasarą[210].

Per 1824 m. atostogas liepą J. Lelewelis viešėjo Lucke, užsuko ir į Kremenecą, tačiau P. Jarkowskio žadėto dokumento negavo. Manoma, kad tuo metu intensyviai dirbo prie veikalo antrojo tomo. Reikalai pradėjo komplikuotis, kai spalio mėnesį atsidūrė Vilniuje ir sužinojo, kad dėl filomatų bylos drauge su kitais dviem kolegomis yra atleistas iš Vilniaus universiteto ir turi palikti miestą. Laiške tėvams išsakė rūpestį dėl įsipareigojimų leidėjui J. Zawadzkiui, spausdinusiam veikalą apie statutus[211] ir laukiančiam *Dvejeto bibliografinių knygų* antrojo tomo rankraščio[212]. Paskutiniąsias savo dienas Vilniuje praleido skubėdamas, darydamasis išrašus Vilniaus

210 ROGALA, J. Listy Pawła i Wojciecha Jarkowskich do Joachima Lelewela z lat 1819–1831. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 360–361. Pastaba: 1824 m. gegužės 11 d. laiško originalas saugomas Jogailos universiteto bibliotekoje Krokuvoje (rps. 4435 t. 2 k. 48). Laiško citatos vertimas: *Parodydamas Vilniaus bibliografams darbą, sumanytą apie Voluinės licėjaus biblioteką, turėjote dėl palankumo savo geram draugui naudotis didinamuoju stiklu, kai reikėjo – tikras anekdotas – standartizuotai užrašyti knygas kataloguose. Tačiau šiame darbe nėra nieko neįprasto. Turint prieš akis Audiffredi, Francke ir Boeclero katalogus ir Deniso, Schrettingerio ir Eberto patarimus, atrodė man, kad, pasinaudojus kiekvieno jų privalumais, galima padaryti tai, kas labiau atitiktų skaitančiosios visuomenės, taip pat ir literatų* ex professo, *poreikius. Toje dvasioje arba, kitaip sakant, to labai trokštant ir buvo sukurtas Voluinės licėjaus bibliotekos įrengimo planas. Meldžiu poną Geradarį peržvelgti ir įvertinti ne atskirus fragmentus, bet visą apskritai ir atkreipiant dėmesį į mažiausias smulkmenas (sic); jei persiųsčiau tik keletą kortelių, negalėčiau Jums išsamiai atskleisti metodo, kurio laikausi. Todėl, kad galėčiau patenkinti jūsų lūkesčius, leidau sau atidėti iki atostogų [...].*

211 LELEWEL, J. *Historyczne pomniki języka i uchwał polskich i mazowieckich z wieku XVgo.* Wilno, nakładem i drukiem J. Zawadzkiego, 1824. 185 s., 1 tabl.

212 LELEWEL. J. *Listy. Oddzial Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane...*, s. 422.

universiteto archyve. Juos ketino panaudoti antrojo tomo Lenkijos ir Lietuvos bibliotekų istorijai. Dar spėjo parašyti laišką į Mlinivą (Vakarų Ukraina) garsios LDK giminės atstovui grafui Aleksandrui Chodkevičiui, didelės ir turtingos bibliotekos savininkui, prašydamas pateikti žinių apie knygų rinkinį ir atsakyti į tokius klausimus: kada ir kaip buvo sumanyta steigti biblioteka, kaip ji plėtėsi, kiek joje saugoma rankraščių ir spausdintų knygų, ar yra koks nors bibliotekos gausinimo planas, kokios srities knygų joje daugiausia, kokie šios bibliotekos veikalai gali būti išskirti kaip svarbiausi ir kokios knygos yra garsiausios ir ypatingiausios[213]. Manome, kad šiuo klausimynu autorius naudojosi kaupdamas duomenis ir apie kitus privačius ir institucinius rinkinius.

Kelionės iš Vilniaus į Varšuvą metu gimė garsioji, autobiografinių elementų turinti „Pratarmė mano bibliografinių knygų": *[...] vežiko vadeliojamame brike imuosi rašyti šią prakalbą [...]. Bėgant aptaškytiems ratams, bėga bekelės plustinamos mintys, ir kiekvienas arkliams duodamas pailsis yra tas laikas, kai galima išsitraukti užrašų sąsiuvinį, rašalinę ir plunksną ir rašyti prakalbą. Vienui vienas esu ir sau vienam galiu kalbėti, sau vienam, arba jums, mano bibliografinės knygos! Tačiau yra ir kitų priežasčių, kodėl jums kalbu. Pirmiausia jums šiuo metu buvau atsidėjęs, didžiai trokšdamas jūsų [...].*[214] Tolesnis rankraščio rengimas Varšuvoje užtruko dar penkis mėnesius, iki pavasario pradžios.

Visą tą laiką J. Lelewelis jautė didelį leidėjo spaudimą. Jau lapkričio pabaigoje J. Zawadzkio firmos filialui Varšuvoje vadovavęs giminaitis ir kompanionas Józefas Węckis (Juozapas Venckis) rašė: *Meldžiu Poną, vaikštinėjant aplink knygyną, kad pas mus užeitų, mat turiu galimybę pasiųsti jo [Jūsų] bibliografinį rankraštį*[215]. Tačiau autorius nesirodė. Dar 1824 m.

---

213 Laiško citatas paskelbė W. Nowodworskis (*„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 130).

214 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 232.

215 *Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi...*, t. 1. Wilno, 1835, s. 258.

gruodį kreipėsi į savo mokinį, bibliografine veikla besidomintį ir minėto F. Bentkowskio veikalo *Historia literatury polskiej* papildytą laidą parengti įsipareigojusi istoriką M. Malinowskį prašydamas atsiųsti papildomų duomenų apie Vilniaus universiteto biblioteką. Juos gavo gruodžio pabaigoje[216]. Laiške J. Leleweliui M. Malinowskis nerimavo dėl rankraščio, nuogąstavo, ar jis nebus kur nusimetęs, svarstė, gal J. Węckis galėtų pasidomėti. Minėjo, kad aplinkybės labai tinkamos darbus pradėti: J. Zawadzkis nusiteikęs imtis veiklos, cenzoriai palankūs, popieriaus iki soties ir spaustuvė gamyba neužversta. 1825 m. sausio 9 d. M. Malinowskis vėl skubino J. Lelewelį ir kartojo, kad rankraščio dar negavę[217].

Kai buvo priverstas palikti Vilnių ir prarado galimybę rūpintis leidyba, autorius paprašė talkos du buvusius studentus – Leoną Rogalskį[218] ir minėtąjį M. Malinowskį. J. Lelewelio ir šių asmenų susirašinėjimo medžiaga yra svarbiausias šaltinis, padedantis atkurti antrojo tomo cenzūravimo, korektūrų skaitymo ir spausdinimo procesus.

Anot W. Nowodworskio, antrojo tomo rankraštis Vilnių pasiekė 1825 m. vasario pabaigoje, birželio pabaigoje buvo pasirašyta cenzūra, korektūrinių atspaudų rengimas prasidėjo 1825 m. gruodį, o spausdinimas buvo baigtas 1826 m. lapkričio 9 d. Remiantis M. Malinowskio laiškais, saugomais Vilniaus universiteto bibliotekoje, galima nežymiai patikslinti kai kurias datas ir detaliau atskleisti cenzūravimo ir spaudos formų kūrimo bei gamybos eigą.

Panašu, kad J. Leleweliui nelengvai sekėsi kaupti informaciją apie ketinamas aprašyti bibliotekas. Tai rodo bičiulio P. Jarkowskio atsiprašymai laiške, išsiųstame iš Kremeneco 1825 m. gegužės 17 d.[219]. Pavėluotai gauta informacija J. Le-

---

[216] M. Malinowskio laiškai J. Leleweliui [1824 m. gruodžio 23 d.]. *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius,* f. 12–245, l. 2v, 3.

[217] Ten pat [1825 m. sausio 9 d.], l. 7.

[218] 1823 m. L. Rogalskis išklausė J. Lelewelio dėstomus Visuotinės istorijos ir statistikos kursus ir birželio pabaigoje išlaikė egzaminus.

[219] ROGALA, J. Listy Pawła i Wojciecha Jarkowskich do Joachima Lelewela z lat 1819–1831. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bib-*

lewelis pasinaudojo iš dalies, nes į pagrindinį tekstą nespėjo įdėti, tik į papildymus.

Manome, kad labai laukiamas rankraštis Vilnių greičiausiai pasiekė 1825 m. kovo mėnesį. Kovo 24 d. M. Malinowskis išsiuntė ramų laišką, kuriame džiugino autorių žinia, esą su malonumu skaito gautą rankraštį, kad šis jam atrodąs įdomesnis ir naujomis žiniomis turtingesnis už pirmąjį tomą[220]. Taip pat informavo, kad cenzūra prasidėjo ir gerai einasi, tik nežino, kaip bus su citata apie S. B. Lindę. Aktyvus susirašinėjimas dėl cenzūros reikalų vyko visą pirmąjį pusmetį, nes antrojo tomo cenzūravimas užtruko. Balandžio 3 d. M. Malinowskis parašė kitą, susirūpinimo kupiną laišką: stebėjosi, kad cenzorius tapo sunkiai sukalbamas, kad daugelio vietų nesupranta, kad skaityti ėmė lėtai, tačiau išreiškė viltį, kad gal iki mėnesio pabaigos pavyks gauti leidimą[221]. Po trijų dienų vėl išsiuntė laišką su prastomis žiniomis: cenzorius užsispyrė reikalaudamas perrašyti visą rankraštį. Teko derėtis, pavyko susitarti, kad būtų pažymėtos taisytinos vietos[222]. Cenzorius I. Reszka piktinosi tekste pareikštomis netinkamomis užuo-

---

liotekarz, bibliograf: ..., p. 361–362. Pastaba: laiško originalas saugomas Jogailos universiteto bibliotekoje Krokuvoje (rps. 4435 t. 2 k. 49). Laiško citatos vertimas: *Jau keletą mėnesių nuolat ir įkyriai tebesitęsiantis silpnumas neleido man taip greitai, kaip būčiau norėjęs, atsiliepti į didžiai gerbiamo pono Geradario lūkesčius. Tarp kančių radęs lengvesnę valandėlę vos susirengiau pasiųsti Tamstai žinią apie Voluinės licėjaus biblioteką, iš kurios įsitikinsi, kad Zienowiczius, būdamas Lucke, labai išsamiai pristatė visą reikalą. Tai nėra bibliotekos istorija, tik parengtas pranešimas vizitatoriui, kuris norėjo apie viską būti informuotas. Jis buvo sumanytas taip, kad pateiktų tik galutinį vaizdą, tad toks pranešimas netinka literatui, o tuo labiau bibliografui. Nereikia Jūsų įtikinėti, kad nebuvo ir nėra skirtas viešajam žvilgsniui; svarbiausia, kad Kremenecio bibliotekos istorijai bus vieta prie katalogo, kurį kada nors gal pavyks išspausti. Baigdamas tuo, nuo ko man reikėjo pradėti, atsiprašau Tamstos už pavėlavimą atrašyti ir prašau tikėti tvirta draugyste ir didele pagarba, kurią Tamstai jaučiu.*

220 M. Malinowskio laiškai J. Leleweliui [1825 m. kovo 24 d.]. *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius,* f. 12–245, l. 8v.

221 Ten pat [1825 m. balandžio 3 d.], l. 5.

222 Ten pat [1825 m. balandžio 10 d.], l. 10.

minomis apie gerbiamą asmenį, Kremeneco licėjaus įkūrėją ir turtingos bibliotekos savininką T. Czackį ir jo kaltinimus knygų vagystėmis, reikalavo išimti vokišką Peterio Köppeno citatą apie S. B. Lindę. Po savaitės M. Malinowskis vėl siuntė laišką su dar liūdnesne žinia, pranešė apie J. Lelewelio mokytojo profesoriaus G. E. Groddecko mirtį (ankstesniuose balandžio mėnesio laiškuose buvo užuominų apie pastarojo ligą), tame pačiame laiške *post scriptum* pridėdamas, kad cenzorius prašo išimti citatą apie S. B. Lindę ir modifikuoti pasakojimus apie T. Czackį, ir, jeigu J. Leleweliui tai nepriimtina, klausė, kaip turėtų elgtis[223]. Gegužės 9 d. laiške nenustojo rūpintis dėl cenzūros. Rašė, kad cenzorius nenusileidžia, todėl nežinąs, kaip elgtis, siūlė J. Leleweliui rašyti I. Reszkai laišką ir patikinti, kad tekstai apie T. Czackį bus pataisyti[224]. Gegužės 18 d. jis liūdnai prisiminė planus, kaip ketinęs jau gegužės mėnesį į Varšuvą siųsti išspausdintus lankus, nuogąstavo, kad dar cenzūros leidimo nėra. Aiškinosi nesuprantantis situacijos ir iškilusių problemų, dar kartą tikino, kad, be J. Lelewelio laiško cenzoriui ir pasižadėjimo pataisyti vietas apie T. Czackį, cenzūros leidimas nebus pasirašytas[225].

Kaip rodo įrašas antrojo tomo antraštinio lapo kitoje pusėje, leidimą rankraštį spausdinti cenzorius I. Reszka davė akademinių metų pabaigoje, birželio 26 d.[226] Dviprasmybių į rekonstruojamą leidinio cenzūros istoriją įneša tuometinio naujojo, po G. E. Groddecko mirties Vilniaus universiteto

---

223 Ten pat [1825 m. balandžio 12 d.], l. 12, 12v.

224 Ten pat [1825 m. gegužės 9 d.], l. 13.

225 Ten pat [1825 m. gegužės 18 d.], l. 14, 14v.

226 *Leidžiama spausdinti veikalą pavadinimu* Dvejetas bibliografinių knygų, *tačiau laikantis sąlygos, kad išspausdintas jis bus pradėtas pardavinėti ne anksčiau, negu Cenzūros komitetui bus pateikti šios knygos egzemplioriai: vienas šiam komitetui, du Švietimo ministerijos departamentui, du egzemplioriai Imperatoriškajai viešajai bibliotekai, vienas Imperatoriškajai Mokslų akademijai ir vienas Abo Imperatoriškajam universitetui. Vilnius, 1825 metų birželio 26 dieną. Valstybės patarėjas ir cenzorius Ignacas Reszka.* (LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos*, p. 10.)

bibliotekos vadovu paskirto, taip pat jo mokinio, filologo ir bibliografnių darbų autoriaus Ludwiko Sobolewskio nuomonė apie užsitęsusį procesą. Birželio vidurio laiške jis rašė autoriui: *Aš čia mačiau vertingą* Dviejų bibliografijos knygų *rankraštį. Stebiuosi, kad Zawadzkis ir generalinis plenipotentas nesirūpina, kad būtų kuo greičiau išspausdintos. Tai jų kaltė, nes cenzorius norėjo turėti tik sušvelnintą versiją apie Czackio knygų vagystę, tvirtindamas, kad negalima taip paprastai vagyste apkaltinti puikių mokslininkų ir garsių žmonių. Tai turi prieštarauti cenzūros nuostatoms.*[227] Tad kyla klausimas, kas buvo gaišaties priežastis – cenzoriaus užsispyrimas, nevykę pagalbininkai ar J. Lelewelio nenoras taisyti rankraštį? Greičiausiai, būta visko, bet daugiausia lėmė iš esmės pasikeitusi atmosfera Vilniaus universitete. Kai naujuoju Vilniaus švietimo apygardos globėju tapo Nikolajus Novosilcevas, o universiteto rektoriumi Vaclovas Pelikanas, aukštojoje mokykloje baigėsi demokratija ir prasidėjo nuosmūkio etapas, pasibaigęs jo uždarymu 1832 m. Naujojo 1826 m. cenzūros įstatymo, ypač sugriežtinusio spaudos priežiūrą ir amžininkų vadinto *špižiniu*, priėmimo išvakarėse[228] Vilniaus cenzūros komitete jau pūtė nepalankūs vėjai.

Gavus cenzūros leidimą spausdinimo darbai nusikėlė beveik pusmečiui. Iš pradžių kliūtimi tapo M. Malinowskio kelionė į Kijevą[229], o prasidėjus mokslo metams J. Zawadzkio įmonė nesiėmė leidinio gamybos dėl neatidėliotinų vadovėlių spausdinimo darbų[230]. J. Lelewelis reiškė nepasitenkinimą. Ir J. Zawadzkiui teko spalio 3 d. teisintis į Lucką siunčiamame laiške autoriui: *[...] Šia prasme man teko lūkuriuoti pono Mikołajaus [Malinowskio] sugrįžimo; kai dabar jis pasirodė, abu*

227 L. Sobolewskio laiškas J. Leleweliui. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, rps. 4435, t. 7, k. 698.

228 Antrasis cenzūros įstatymas carinėje Rusijoje buvo priimtas 1826 m.

229 Kaip rodo 1825 m. spalio 4 d. M. Malinowskio laiškas J. Leleweliui, kelionė truko nuo liepos mėn. 22 d. iki rugsėjo mėn. 12 d.

230 1825 m. spalio 3 d. J. Zawadzkio laiškas J. Leleweliui (*Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi...*, t. 1. Wilno, 1835, s. 261).

įsipareigojome visame kame išpildyti maloningojo Pono Geradario pageidavimus. Ponas Mikołajus dar prieš praėjusio mėnesio vidurį sugrįžo, būtume galėję prie antrojo Bibliografinių knygų *tomo darbuotis, o kad to iki šiol nepadarėme, iš dalies kaltos aplinkybės ir ponas Weissas, [...] mat iš tikrųjų tik apie rugsėjo vidurį tapo žinoma, kokiomis knygomis šiais mokslo metais mokyklose turi naudotis, teko sukomplektuoti kai kurias išėjusias iš apyvartos knygas. Vis dėlto tikiuosi, spausdinimas dabar vyks didžiam visų pasitenkinimui.*[231]

Spalio 4 d. J. Leleweliui parašė ir M. Malinowskis, apgailestaudamas, kad spaudos darbai iki šiol neprasidėję, ir patikino, kad gavęs tipografo ir gamybos skyriaus vadovo Christiano Weisso galutinį pažadą kitą savaitę imtis gamybos[232]. Spalio 15 d. laiške teiravosi, ar autorius turi planų papildyti rankraščio tekstą naujomis žiniomis apie Krokuvoje išspausdintas *Psalmes Dovydo* (Zołtarz Dawidow, przez Mistrza Valanthego Wrobla z Poznania na rzecż polską wyłożony), kurių iki tol nežinomą egzempliorių pavyko aptikti po to, kai buvo išsiuntęs rankraštį į Vilnių[233]. Lapkričio mėnesį į Varšuvą keliavo laiškas su gera žinia autoriui: jau parengta 10 spaudos formų, bet greitos darbų pabaigos tikėtis nereikėtų, paskubėti nepavyks, Jachimowiczius[234] per savaitę tegali po tris formas surinkti[235]. Džiugi žinia Varšuvą pasiekė tik prieš Naujuosius metus: pagaliau dviem egzemplioriais jam išsiųsta keliolika korektūros atspaudų[236].

---

231 Ten pat, s. 260–261.

232 M. Malinowskio laiškai J. Leleweliui [1825 m. spalio 4 d.]. *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius,* f. 12–245, l. 16.

233 Ten pat [1825 m. spalio 15 d.], l. 20.

234 J. Zawadzkio įmonės darbininkas rinkėjas. Rinkimo procesai buvo pradėti mechanizuoti XIX a. pabaigoje. Kol nebuvo išrastas linotipas (spaudos eilučių rinkimo ir liejimo mašina) ir monotipas (raidžių rinkimo ir liejimo mašina), rinkimo darbai buvo atliekami rankiniu būdu ir, lyginant su kitais gamybos procesais, užtrukdavo ilgiausiai.

235 M. Malinowskio laiškai J. Leleweliui [1825 m. lapkričio mėn.]. *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius,* f. 12–245, l. 24.

236 Ten pat [1825 m. gruodžio 28 d.], l. 27.

Minėti teksto rinkimo, korektūrų skaitymo ir spausdinimo darbai iš viso užtruko apie šešis mėnesius. Tuo metu J. Lelewelis gamino iliustracijas. W. Nowodworskiui pavyko išsiaiškinti, kad mokslininkas raižė lenteles 1826 m. vasario ir kovo mėnesiais: *Šiuo metu turiu įvairių su namais susijusių reikalų ir rūpesčių, tad nieko nedariau, tik raižiau papuošimus* Bibliografijos knygoms.[237] Manytume, kad raižė ir vėliau, nes vario raižinių lentos Vilnių pasiekė tik birželyje. Skaitydamas korektūras J. Lelewelis teksto nekeitė, tiek žinias apie minėtą psalmyną, tiek kitus papildymus sudėjo į atskirą skyrių, kuris su cenzūros palaiminimu buvo išspausdintas antrojo tomo pabaigoje.

1826 m. balandžio mėnesį M. Malinowskis rašė[238], kad turi garbės kartu su knygų kroviniu į Varšuvą išlydėti *Dvejeto bibliografinių knygų* išspausdinto teksto dalį, kad artėja darbų pabaiga, kad jau perskaitė korektūrą apie Varšuvos bibliotekos būklę (paskutinę stambesnę antrojo tomo teksto dalį). Tačiau tik birželio 19 d. galėjo patvirtinti, kad Vilniuje sulaukė paties J. Lelewelio pagamintos antrojo tomo iliustracinės medžiagos, nors ir nepatikslino, kurioje įmonėje bus gaminami atspaudai[239]. Paskutinis, 1826 m. liepos 8 d. laiškas informavo, kad sulaukė spausdinimo pabaigos, apsilankė pas cenzorių ir jo *Imprimatur* gavo be vilkinimo, deja, reikėjo laukti birželio 25 d., iki pavyko išspausdinti paskutinius puslapius su turiniu ir pastebėtų klaidų ir praleidimų sąrašu, nes spaustuvė buvo užsivertusi darbais. J. Lelewelis, matyt, jau buvo padėkojęs pagalbininkams už ilgų mėnesių triūsą, nes M. Malinowskis kuklinosi rašydamas, kad raudonuoja dėl likusių korektūros klaidų[240].

---

237 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 132.

238 M. Malinowskio laiškai J. Leleweliui [1825 m. balandžio 6 d.]. *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 12–245, l. 30.

239 Ten pat [1825 m. birželio 19 d.], l. 34.

240 Ten pat [1825 m. liepos 6 d.], l. 40, 40v.

Tad apibendrinant M. Malinowskio ir L. Rogalskio susirašinėjimą su J. Leleweliu galima teigti, kad į lelewelianos istoriografiją W. Nowodworskio įvesti teiginiai gali būti patikslinti: rankraštis Vilnių pasiekė keliomis savaitėmis vėliau, ne 1826 m. vasario pabaigoje; jo spaudos darbai prasidėjo kiek anksčiau – 1826 m. lapkritį, o ne gruodžio pabaigoje; pirmieji išspausdinto teksto lankai J. Lelewelį pasiekė ne 1826 m. gruodžio mėnesį, bet lapkritį, manytume, mėnesio viduryje.

Koks buvo leidinio tiražas? Veikiausiai keli šimtai egzempliorių, iš kurių septynias dešimtis J. Lelewelis gavo kaip autorinį honorarą. Ar tai buvo visas honoraras, ar jo dalis, parodys tolesni tyrimai. Tačiau autoriui jų teko palaukti dar pusę metų. Likimas pateikė staigmeną. Dėl Peterburgą pasiekusio skundo naujų rūpesčių bangą sukėlė draudimas pardavinėti knygą. J. Zawadzkis buvo įpareigotas perspausdinti kai kurias leidinio vietas, o veikalo cenzoriui paskirta nuobauda. 1826 m. rugpjūčio 22 d. J. Lelewelis dalijosi žinia su kompanionu Varšuvoje J. Węckiu: *[...] privalau pranešti, kad II tomo [Lelewelio bibliografinių knygų] pardavimas buvo sulaikytas cenzūros komiteto, o iš manęs atimtas leidimas laisvai prekybai; neoficialiai žinau, kad ponui Ludwikui Sobolewskiui*[241] *yra pavesta pateikti nuomonę apie šį veikalą, ko iki šiol (per 2 savaites) jis nepadarė [...].*[242] Skundo esmė buvo ta, kad esą *Dvejeto bibliografinių knygų* tekste yra pagyrų K. Kontrimui, carinės valdžios akyse pelnytai nubaustam nusikaltėliui (buvo represuotas dėl slaptų studentų organizacijų bylos). Greičiausiai siekdamas karjeros Judo vaidmenį atliko Norbertas Jurgevičius[243], 1827 m. vasarą patvirtinto naujojo Vilniaus cenzūros komiteto darbuotojas. Pagal naująjį 1826 m.

---

241 Ludwikas Sobolewskis (1791–1830) – filologas, bibliotekininkas, bibliografas, 1826–1830 m. Vilniaus universiteto bibliotekos prefektas. Buvo įpareigotas skaityti Bibliografijos paskaitas, bet dėl silpnos sveikatos taip ir nepradėjo.

242 *Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi...*, t. 2. Wilno, 1835, s. 249.

243 Skundiko pavardė yra įvardyta 1826 m. rugsėjo 19 d. I. Onacevičiaus laiške J. Leleweliui.

cenzūros įstatymą komitetas nustojo priklausyti universitetui, veikė Rusijos švietimo ministerijos žinioje ir buvo pavaldus daugiapakopėms cenzūros struktūroms imperijos sostinėje. Susiklosčiusią situaciją J. Leleweliui atskleidė kolega istorikas, J. Lelewelio katedroje dirbęs I. Onacevičius 1826 m. rugsėjo 19 d. laiške[244].

Kai užvirė antrasis cenzūros skandalas, J. Lelewelis buvo Lucke pas gimines. Laukdamas tiražo dalies susirašinėjo su bičiuliais ir jiems žadėjo dovanoti antrojo tomo egzempliorius, kuriuos turėsiąs išsiųsti J. Zawadzkis ar jo pagalbininkai[245]. Ten jį pasiekusi žinia apie cenzūros akibrokštą. J. Zawadzkiui parašė sugrįžęs į Varšuvą, manytume, spalio pradžioje[246]. Šį kartą rūpesčiai su cenzūra užtruko kelis mėnesius. Lapkričio 9 d. L. Rogalskis pranešė J. Leleweliui apie antrojo tomo spausdinimo pabaigą: *Reikalas dėl* Bibliografinių knygų *jau baigtas; šią savaitę spaustuvininkas Zawadzkis išsiųs 70 egzempliorių į Varšuvą; egzemplioriai yra pilni, ką tik išėję iš spaudos,*

244 I. Onacevičiaus laiškai J. Leleweliui. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos rankraščių skyrius*, rps. 4435, t. 4, k. 76.

245 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 133.

246 J. Lelewelis rašė: *Grįžau [...] į Varšuvą ir apie tai man maloningiems pranešu. Kadangi Leonas [Rogalskis] man rašė, kad antrame Bibliografijos tome turi būti perspausdinti kai kurie puslapiai iš ankstesnių reikalavimų, prie šių nurodymų prijungiu ir atkaklų mano prašymą perspausdinti vieną iš paskutinių kortelių su duomenimis apie rusišką [rusėnų kalba] Evangeliją, spausdintą Rochmanove, kurios egzempliorius priklauso grafui Władysławui Ostrowskiui. Yra išspausdinta: pasiuntinio Władysławo Ostrowskio, perspausdinant prašau šio vieno pakeitimo, kad vietoje pasiuntinio būtų įdėta – grafo. Šis pataisymas man svarbus. Ponas Leonas lengvai jį aptiks ir neatsisakys to prižiūrėti. [...] Daug ką turėčiau parašyti apie Naruszewicziaus ir Czackio veikalus, ką atidedu atskiram rašymui.* (*Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi...*, t. 1. Wilno, 1835, s. 263.) Pastaba: R. Cicėnienės manymu, J. Lelewelis mini *Mokomąją Evangeliją* (Евангелие учительное), t. y. Kirilo Trankviliono-Stavrovetskio Rochmanovo kaime (Kremeneco pav.) paskelbtus jo paties pamokslus rusėnų kalba. Aptariamas egzempliorius priklausė politika ir literatūra besidominčiam grafui Władysławui Ostrowskiui (g. 1790 m.).

atskirai siunčiami 4 perspausdinti puslapiai, būtent 110, 154, 157, 167. Mielas pone, malonėkite įsitikinti, kad ponas Węckis tuos perspausdintus lapus į senųjų vietą lieptų įklijuoti.[247] Atkeliavus knygų siuntai į Varšuvą paaiškėjo, kad cenzūra uždraudė ne tik tas vietas, kuriose buvo minimas K. Kontrimas, bet keitė ir Lenkijos bibliotekų istorijos tekstą.

Apibendrinant daugiau kaip dvejus su puse metų trukusią antrojo tomo rankraščio rašymo, jo cenzūravimo ir gamybos istoriją galima teigti, kad procesas buvo ilgas, komplikuotas ir pareikalavo didelių kolektyvinių pastangų. 1826 m. gruodžio 31 d. J. Lelewelio mokinys Józefas Żuchowskis laiške savo mokytojui jį taikliai apibūdino: *Girdėjau, kad, nors ir brokuotas, Vilniuje buvo išspausdintas Jūsų* Bibliografinių knygų *tęsinys.*[248]

1827 m. gruodžio 27 d. J. Lelewelis naujuoju leidiniu puikavosi Varšuvos mokslo mylėtojų draugijos Mokslų skyriaus[249] (Wydział Nauk i Umiejętności) posėdyje ir galėjo padovanoti jį draugijos bibliotekai[250]. Apie antrąjį *Dvejeto bibliografinių knygų* tomą nei Vilniuje, nei Varšuvoje viešų atsiliepimų spaudoje nepareikšta. Gavę autoriaus dovanotus egzempliorius bičiuliai ir bibliografija vadinto knygų mokslo žinovai savo įspūdžius išsakė privačioje korespondencijoje.

Su dideliu nekantrumu antrojo tomo spausdinimo pabaigos laukė būsimasis bibliografija vadinto dalyko dėstytojas Vilniaus universitete A. W. Bohatkiewiczius. Šis G. E. Groddecko mokinys ir globotinis buvo tas pirmasis, kuriam 1828 m.

---

247 L. Rogalskio laiškas J. Leleweliui. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, rps. 4435, t. 5, k. 490. Laiško citatą į mokslinę apyvartą pirmasis įvedė W. Nowodworskis (*„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 133).

248 J. Żuchowskio laiškas J. Leleweliui [1826 m. gruodžio 31 d.]. *Jogailos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, rps. 4435, t. 6, k. 145. Laiško citatą į mokslinę apyvartą pirmasis įvedė W. Nowodworskis (*„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 134).

249 Wydział Nauk i Umiejętności.

250 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 134.

pavyko realizuoti dar 1803 m. suplanuoto Bibliografijos dalyko dėstymo idėją Vilniuje. Nuo 1823 m. pradėjęs dirbti Vilniaus universiteto bibliotekoje, jis vis daugiau gilinosi į knygos mokslų klausimus ir studijavo J. Lelewelio veikalus. Kai trečiojo dešimtmečio viduryje prarado du artimus bičiulius (K. Kontrimas buvo ištremtas iš Vilniaus, G. E. Groddeckas mirė), kai perėmė vos ne visus bibliotekos darbus, jam prireikė draugiškos pagalbos ir paramos. Tuomet pradėjo susirašinėti su dešimčia metų vyresniu J. Leleweliu, vis dažniau kreipdamasis pagalbos (ypač po 1828 m., kai buvo paskirtas Bibliografijos dėstytoju). Pirmasis laiškas, kuriame jis išsakė susidomėjimą naujuoju leidiniu, buvo prašytas 1825 m. lapkričio pabaigoje, kai J. Lelewelis dirbo prie knygos rankraščio: *Asmeniniam naudojimui norėčiau turėti ką nors apie bibliotekininkystę, be antrųjų* Bibliografinių knygų, *kurių godžiai laukiu.*[251] Savo susižavėjimą leidiniu išsakė 1826 m. liepos mėnesį, kai buvo baigtas spausdinti tekstas: *[...] daugiausia sau pagalbos pasiimsiu būtent iš antrųjų* Bibliografinių knygų. *Jas kaip tik lankais gaunu iš pono Leono Rogalskio, skaitau su godžiu smalsumu, didele nauda ir neapsakomu malonumu: mellito ore fluunt*[252]*: tapo mano Plautu, mano Platonu.*[253] Ir trečią kartą apie *Dvejetą bibliografinių knygų* rašė 1827 m. viduryje vasario, kai pasidalijo įspūdžiais dėl represinės cenzūros išpuolio ir pamalonino autorių gražiu atsiliepimu[254].

---

[251] HLEB-KOSZAŃSKA, H. Listy A. Bohatkiewicza do J. Lelewela. *Roczniki Biblioteczne,* 1964, t. 8, z. 1–2, s. 238.

[252] Žodžiai teka tarsi medus (*lot.*).

[253] HLEB-KOSZAŃSKA, H. Listy A. Bohatkiewicza do J. Lelewela..., s. 240.

[254] A. Bohatkiewiczius 1827 m. viduryje rašė J. Leleweliui: *Maloningasis Pone Geradari. Naudodamasis patogia proga, man suteikta gerojo pono Leono Rogalskio, skubinuosi pridėti savo ranką prie mokslinės korespondencijos ir raižymo lakštų, iš čia siunčiamų į Varšuvą. Tikriausiai ir* Antrąsias bibliografines knygas *pagaliau pasirengę iš ten išplėšti, iš po teismo rūstumo, pažinę kai kuriose vietose piktybišką žalą. Kaip tik dabar atėjo į biblioteką vienas egzempliorius su išplėštais lapais (109–110, 153–154, 157–158, 167–168) ir cenzoriaus raudono pieštuko teplionėmis; kai tokios būklės net į mūsų biblioteką priešiškos rankos*

1827 m. kovo 7 d. nuomonę apie antrąjį tomą pareiškė dažniausiai *Dvejete bibliografinių knygų* minimas asmuo, tais metais istorijos mokslo veikalų rengimo ir spausdinimo projektų klausimais su J. Leleweliu laiškais bendravęs J. S. Bandtkie: *Kai sau nusipirkau antrąjį tomą* Dvejeto bibliografinių knygų *ir perskaičiau, radau ir Tavo malonią dovaną. Tačiau nieko tokio, tą egzempliorių atiduosiu bibliotekai, o saviškį sau pasiimsiu. Viską skaičiau labai įdėmiai, ir man labai patinka. Kas man nepatinka, atvirai ir nuoširdžiai išpasakosiu Ponui, tik prašysiu, kad dėl to neįsižeistų.*[255]

Finansinius reikalus su J. Zavadzkiu baigė tvarkyti ir antrojo tomo egzempliorių išsiuntimą asmenims, kurie buvo įsigiję pirmąjį tomą ar buvo įtraukti į J. Lelewelio iš anksto sudarytą sąrašą, prižiūrėjo minėtas L. Rogalskis[256] (nuo 1826 m. metų vidurio kito pagalbininko M. Malinowskio Vilniuje nebuvo, jam išvykus į Peterburgą). Minėti baigiamieji darbai užtruko beveik visus 1827-uosius. Už visokeriopą pagalbą leidžiant antrąjį *Dvejeto bibliografinių knygų* tomą J. Lelewelis dėkojo L. Rogalskiui 1827 m. rudenį[257].

---

ištiestos, man netgi žiūrėti į jį [tą egzempliorių] nemiela. Vis dėlto, kita vertus, šių knygų neišsemiami lobiai turi savo mylėtojų. Pasakojo man Balińskis [Michałas Balińskis], kad su malonumu jas peržiūrėjo ir šį savo palankumą pačiam gerbiamam autoriui savo laiške išnarstys; aš taip pat godžiai neprofesionaliu žvilgsniu perbėgau, surasdamas šen bei ten santūrių pastabų apie mūsų biblioteką ir, kiek laikas leis, vėl pradėsiu sklaidyti ir iš išsklaidytų saldybių sau peną siurbti, labiau užsiėmęs bibliotekininko rūpesčiais negu bibliografinėmis paieškomis, be progos, be energijos, nedrąsiai, kukliai, paslapčia. (Ten pat, s. 243–244.)

255 J. S. Bandtkie's laiškas J. Leleweliui [1827 m. kovo 5]. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, rps. 4170, k. 26.

256 L. Rogalskio laiškai J. Leleweliui. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, rps. 4435, t. 4, k. 495.

257 J. Lelewelio laiškas L. Rogalskiui [1827 m. spalio 10 d.]. *Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, rps. 6042, k. 3.

Dvejeto bibliografinių knygų trečiojo tomo istorija

Dar 1821 m. sudarytame veikalo plane buvo numatytas ir dvitomio priedas – Lenkijos inkunabulų katalogas. Baigdamas antrąjį veikalo tomą J. Lelewelis rašė: *Tuo antrąjį bibliografinių knygų tomą baigiu ir užskleidžiu, vis dėlto pažado deramai dar neįvykdžiau, nes ne tik Lenkijos inkunabulų dar nėra, raižytinės lentelės pagal numeraciją surinktos ne visos, bet ir aiškiai prisižadėtųjų abreviatūrų prie grafikos nepridėjau. Tas santrumpų lenteles paliksiu III tomui, kuriame nebus nieko daugiau, tiktai likusios raižytinės lentelės, visų lentelių paaiškinimai ir inkunabulų katalogas.*[258]

Taigi trečiąjį tomą turėjo sudaryti Lenkijos inkunabulų katalogas, parengtas Varšuvos viešosios bibliotekos fondų pagrindu, taip pat planuota įdėti rankraštiniuose kodeksuose aptinkamų žodžių trumpinių sąrašą ir iliustracinės medžiagos lenteles, kurių nespėta išspausdinti pirmajame ir antrajame tomuose.

Tyrėjai W. Nowodworskis ir I. Treichel mano, kad bibliografinė katalogo dalis buvo sudaryta pirmiausia, dar 1818–1821 m. Šiai įžvalgai pritariame. Dirbdamas Varšuvos bibliotekoje J. Lelewelis tvarkė ir aprašinėjo senąsias knygas. Minėtoje atminties institucijoje praleido trejetą metų ir dėmesingai katalogavo išaugusius retų spaudinių fondus, kuriuose, anot jo paties, galėjo būti *per šešis tūkstančius [Europos] inkunabulų* (pagal tuometinį apsibrėžimą iki 1536 m. išspausdintų knygų)[259]. Kaip rodo *Dvejeto bibliografinių knygų* skyriuje apie Varšuvos universiteto bibliotekos būklę paminėti skaičiai ir pateikti leidinių aprašai, Lenkijoje išspausdintų ir Lenkijos reikalus nagrinėjančių veikalų buvo *tūkstančiai numerių*[260], ir su šia fondų

---

258 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 417.

259 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 337.

260 Ten pat, p. 341.

dalimi autorius turėjo būti gerai susipažinęs. Tokius svarstymus patvirtina J. Lelewelio 1858 m. autobiografiniai prisiminimai. Juos mokslininkas rašė kaip įvadinį tekstą kūrybos raštų daugiatomiui leidiniui ir minėjo, kad, ruošdamasis skelbti trečiąjį tomą su lenkų spaustuvių inkunabulų katalogu, Varšuvos bibliotekoje buvusius egzempliorius buvo suregistravęs ir aprašęs[261].

Apie kortelėse kauptą medžiagą duomenų suteikia nuotrupos emigracijos laikotarpio J. Lelewelio laiškuose. 1837 m. jis guodėsi: *Visa dėžė kortelių su mano užrašais liko vietoje, kurioje paprastai gulėdavo. Ar ten pat iki šiol yra, ar kas jai atsitiko, apie tai nežinau. Nieko, visiškai nieko iš visų savo rankraščių ir užrašų su savim neišsinešiau [...]. Įvairiais būdais stengiausi kai kuriuos atgauti [...]. Sunkiausia buvo [...] su užrašais apie inkunabulus.*[262] Namiškiai dėjo pastangas, kad rankraščiai pasiektų Briuselį. 1842 m. rugsėjį brolis Protas Lelewelis dalijosi gera naujiena, kad išsiuntė keturias dėžes, iš kurių vienoje yra bibliografinės ir kitos pastabos[263]. J. Lelewelis korteles atgavo. 1844 m. laiškuose gyrėsi, kad turi daug medžiagos ir nesunkiai galėtų trečią tomą tokios apimties kaip du ankstesni parengti[264].

Pasinaudojant I. Treichel išbandytu metodu galime pasvarstyti, koks buvo planuojamo, bet nepasirodžiusio trečiojo leidinio tomo turinys. Kaip pagrindinį šaltinį pasitelksime *Dvejetą bibliografinių knygų*, kuriose išsibarstę J. Lelewelio svarstymai apie inkunabulus ir pirmąsias Lenkijos spausdintas knygas. Planuoto *Dvejetas bibliografinių knygų* trečiojo tomo pavadinimas pasufleruoja katalogo turinio aprėptį geografiniu požiūriu. Tikėtina, kad iš Varšuvos bibliotekoje saugotų lenkiškų ir su Lenkija susijusių veikalų išskirti keli šimtai pirmųjų Krokuvos spaustuvių inkunabulų buvo apra-

---

261 LELEWEL, J. *Przygody w poszukiwaniach i badanniu rzeczy narodowych polskich*. Poznań, 1858, s. 44–45.

262 Citatą paskelbė I. Treichel (Niewydany tom trzeci „Bibliograficznych ksiąg dwojga"..., s. 155–156).

263 Ten pat, s. 7.

264 LELEWEL, J. *Listy emigracyjne*, t. 3, Kraków, 1952, s. 120.

šyti išsamiausiai ir turėjo sudaryti katalogo pagrindą. *Dvejeto bibliografinių knygų* skyriuje apie Varšuvos universiteto bibliotekos būklę J. Lelewelis analizavo ir Europos inkunabulus. Ar kai kuriuos iš jų buvo numatęs įtraukti į trečiojo tomo katalogą kaip lyginamąją medžiagą, neaišku, nors ir išskyrė kaip vertus išsamesnio apibūdinimo.

Analizuodamas sąvokos inkunabulas reikšmę J. Lelewelis aiškino, kad terminas taikomas pirmiesiems spaudiniams, tačiau suprantamas nevienodai plačiai ir skirtingai apibrėžiama jų laikotarpio galutinė riba[265]. Todėl jis apibendrino įvairius požiūrius ir pateikė savo nuomonę. J. Lelewelis kritikavo tokios datos universalumą ir teigė, kad *galutinė data, kuria turėtų baigtis inkunabulų skaičiavimas [...], negali būti nei 1536, nei 1500, nei 1490, nei kurie nors kiti metai, bet kiekvienai kultūrėjančiai šaliai skirtingi, nes nevienodai ir ne vienu metu visose šalyse spausdinimas prasidėjo.*[266] Lenkijos atveju jam atrodė teisinga tokią datą nukelti iki 1558 m. ir išdėstė kriterijus, kurių ketintų laikytis rengdamas lenkų inkunabulų katalogą[267]. Logiška manyti, kad tokių chronologinių rėmų J. Le-

265 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 63–64.

266 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 62.

267 *Dvejeto bibliografinių knygų* antrojo tomo p. 62–63 J. Lelewelis rašė: [...] *Lenkijoje pirmosios spausdinimo oficinos neilgai tvėrė, o pastovus spausdinimas prasidėjo tik nuo Hallerio ir Hochfederio 1503 m.; todėl man atrodo, kad prie Lenkijos inkunabulų galiu priskirti (taigi ir niekas manęs dėl to nekaltins):*

1. Zainerio ir Fiolio spaudinius Krokuvoje ar bet kuriuos kitus, pasirodžiusius prieš Hallerį.

2. Spaudinius, Lenkijos knygininkų lėšomis ar kurios nors lenkų antreprizės išleistus užsienyje ar Italijoje iki pat...

3. Hallerio spaustuvės ir jo laikais egzistavusių ar pradėjusių veikti spaustuvių spaudinius, kaip antai Hochfederio, Unglerio ir Lerno, Vietoro, Wechterio ir Marko bei Maciejaus Szarfenbergų, taip pat Vietoro, Unglerio našlių ir Marko įpėdinių, taigi su našlių spaustuvėmis, išlaikiusiomis šių oficinų vardą, vardijant pirmuosius veikalus teks kai kada ganėtinai toli pažengėti: Vietoro oficina užsidarė apie 1549 m., Unglerio 1552 m., Szarfenbergų 1558 m.

lewelis ir būtų laikęsis. Ar toks sprendimas būtų pasiteisinęs? Manome, kad numatytam katalogui jis tiko.

Kitas šaltinis, kuris suteikia žinių apie planuoto katalogo turinį, yra Adamo Benedykto Jocherio sudarytas ir Zawadzkių firmos lėšomis 1840 m. pradėtas leisti monumentalus bibliografinis veikalas *Lenkijos literatūros ir mokslų bibliografinis istorinis vaizdas nuo spaudos pradžios iki 1830 m. imtinai* (Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie)[268]. Jis įkūnijo XIX a. pirmųjų keturių dešimtmečių nerealizuotus bibliografinius projektus. Pirmasis dėmesį į A. B. Jocherio bibliografijoje prie kai kurių įrašų pateiktas nuorodas į J. Lelewelio inkunabulų katalogą atkreipė lenkų bibliogafas J. Korpała[269]. Kaip J. Lelewelio katalogas tapo A. B. Jocherio bibliografijos dalimi? Istorijos versiją pateikė I. Treichel jau minėtame tyrinėjime[270]. Anot jos, 1836 m. rudenį Vilniaus leidėjo J. Zawadzkio sūnus Adamas lankė J. Lelewelį Briuselyje. Adamo užsienio kelionės tikslas buvo sukaupti medžiagos dešimtmečius trukusiam bibliografinio veikalo projektui – išleisti F. Bentkowskio lenkų bibliografijos *Lenkų literatūros istorija* (Historia literatury polskiej) iš esmės papildytą laidą. (Šia idėja rūpinosi pats J. Lelewelis, o vėliau daug triūso įdėjo jo mokinys, minėtas M. Malinowskis.) Yra išlikęs 1858 m. J. Lelewelio laiškas, kuriame jis prisimena, kad prieš kelis dešimtmečius Briuselyje su jaunuoju A. Zawadzkiu aptarinėjo minėtos bibliografijos leidybos reikalus[271]. Anot I. Treichel,

---

268 JOCHER, A. B. *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie.* T. 1–3. Wilno, 1840–1857.

269 Pirmasis tokią įžvalgą pateikė lenkų bibliografijos istorijos autorius J. Korpała (*Zarys dziejój bibliografii w Polsce.* Wrocław, 1953, s. 69), ją įtvirtino I. Treichel (Niewydany tom trzeci „Bibliograficznych ksiąg dwojga"..., s. 155).

270 TREICHEL, I. Niewydany tom trzeci „Bibliograficznych ksiąg dwojga"..., s. 155.

271 J. Lelewel do Jul. Titiusa w Wilnie [1858]. Iš *Materjały do dziejów literatury i oświaty na Litwie i Rusi...*, t. 2. Wilno, 1937, s. 296.

J. Lelewelis tuomet galėjo jaunuolį įgalioti panaudoti neišleisto trečiojo tomo rankraščius, kuriuos, priverstas emigruoti iš šalies, mokslininkas buvo palikęs. Versiją dar reikėtų tikslinti remiantis kitais, šiandien dar nežinomais šaltiniais, o J. Lelewelio ketintą spausdinti katalogą būtų galima bandyti rekonstruoti analizuojant *Lenkijos literatūros ir mokslų bibliografinio istorinio vaizdo nuo spaudos pradžios iki 1830 m. imtinai* bibliografinius įrašus *de visu*.

Bandydami įsivaizduoti spaudinių bibliografinio aprašo elementus galime remtis J. Lelewelio požiūriu į rankraštinės ir spausdintinės knygos vidinių ir išorinių elementų savitumų fiksavimo būtinybę. Autoriaus teigė, kad knygas būtina tyrinėti *istoriškai*, žiūrint į tai, kas jose parašyta, koks kiekvieno egzemplioriaus likimas, ir *techniškai*. Antruoju aspektu jos tirtinos pagal *grafikos* ir *tipografikos* reikalavimus, įsižiūrint į šriftą, spausdinimui panaudotas medžiagas, puošybos elementus. Tad pirmųjų spausdintų knygų atvejais atidaus žvilgsnio reikalautų *numeravimas, signatūrų, reklamantų įrašymas, didžiųjų raidžių prirašymas ar pripiešimas, spalvinimas, rubrikavimas, miniavimas, piešiniai, papuošimai,*[272] analizuojant vėlesnius spaudinius pagal analogiją svarbios būtų iliustracijos, spaustuvininkų signetai ir pan.[273]. Išskirdamas dalykus,

---

272 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 63.

273 *Dvejeto bibliografinių knygų* skyriuje apie grafiką J. Lelewelis rašė, kad privalu: *gebėti išsamiai [...] aprašyti; tam reikia žinoti visus tuos grafinius pastebėjimus ir mažmožius, įgyti didelio įgudimo ir tam tikro takto, išlavinti akį ir smulkių mažmožių dėmėjimąsi, be to, sužadinti savyje atidą įsistebėjimui į mažiau įprastus ypatumus, tankiai tik vienam egzemplioriui, vienam kodeksui būdingus, kurie jį vienintelį ženklina, kurių išminėjimas leis taip pažinti rankraštį, kad dėl to šis kodeksas bus visur atpažįstamas* (LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 53). Toliau perėjęs prie inkunabulų aptarimo dar patikslino: *Norint inkunabulus aprašyti pagal bibliotekininkystės taisykles ar bibliografiškai, reikia įdėti nemažai triūso ir nepakanka paprastai įsistebėti į spausdintas knygas: privalu atsižvelgti į visas paminėtąsias sąlygas ir atitinkamai viską ištyrinėti, taigi inkunabulai turi būti aprašomi taip pat kaip rankraščiai, o kartais dar rūpestingiau, nes tankiai reikia atskirti itin*

kuriuos tyrėjas privalo fiksuoti, mokslininkas akcentavo spaudinių apdarus ir aptaisus, rašomąją medžiagą, formatą, apimties žymėjimą (lapų numeraciją, signatūras, kustodus, reklamantus), spaustuvinio šrifto, teksto išdėstymo puslapiuose savitumus, įvairius puošybos elementus ir knygos pabaigoje kolofone pateikiamą informaciją apie veikalų antraštes, autorius, spausdinimo vietą, laiką ir spaustuvininką. Aptartos nuostatos leidžia manyti, kad planuoto inkunabulų katalogo bibliografiniai įrašai turėjo būti išsamūs.

Išplėtota bibliografinė ir istorinė informacija apie plačiai suprantamus Lenkijos inkunabulus turėjo sudaryti pagrindinę *Dvejeto bibliografinių knygų* trečiojo tomo dalį. Svarstant apie kitas numatytas jo turinio dalis, nedaug tegalima patikslinti. *Pasižadėtosios abreviatūros* (žodžių trumpinių sąrašas) turėjo papildyti antrojo tomo teksto dalį apie rankraščius[274]. Raižytinių lentelių su ankstyvųjų spaudinių vidinių ir išorinių elementų atvaizdais į abu tomus ketinta iš viso įdėti 18[275], tačiau pirmajame tome išėjo keturios (I, II, III, IV), o antrajame dešimt (VI, VII, VIII, IX, X, XIV, XV, XVI, XVII / XVIII). Nepavykus paskelbti V, XI, XII ir XIII lentelių, jomis taip pat planuota papildyti trečiąjį tomą[276].

---

panašius vienas į kitą leidimus ir perspaudus. Užsimojus šitaip kruopščiai aprašyti inkunabulus, jeigu tikrai domesį žadina į akis krintantys išoriniai bruožai, dėl to, kad daug kas esti pasakyta neaiškiai, reikia gerai ištyrinėti, koks veikalas, koks autorius yra spausdintajame kodekse (LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 70).

274 *Tai, ką pasakoju apie popierių XVI amžiaus Lenkijoje (§IX, p. 33, 34, 35), galėčiau keletu žodžių pratęsti, bet palieku savo užmatytam raižytinių lentelių, pridėtų prie trijų bibliografinių knygų tomų, aiškinimui.* (LELEWELIS, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 47–53.)

275 Iš viso J. Lelewelis yra sukūręs apie 250 grafikos kūrinių: numizmatinių, paleografinių, inkunabulų lentelių ir žemėlapių.

276 Lietuviškoje *Dvejeto bibliografinių knygų* publikacijoje pateikiamos visos autoriaus numatytos paskelbti raižinių lentelės, taip pat ir V, XI, XII ir XIII.

Pagrindinę priežastį, dėl kurios J. Lelewelis neįgyvendino numatyto leidinio plano, netiesiogiai įvardijo jis pats antrajame *Dvejeto bibliografinių knygų* tome: *Praėjus trejiems metams po mano pasitraukimo iš bibliotekos, vėl gyvendamas Varšuvoje, galėčiau iš dalies šį darbą patobulinti, nes nepalioviau jį taisinėti ir įvairiopai papildinėti, bet kai po trejeto kitokios veiklos metų, išmuštas iš bibliotekinės ir enciklopedinės darbuotės vėžių, sugrįžau į savo žardienas, tai yra prie savo istorinių darbų, nuo jų atsitraukti neketinu, ką turėjau prirengęs, tą šiek tiek pataisęs teikiu.*[277]

Ar J. Lelewelį buvo aplankiusi mintis išleisti sukauptą medžiagą? Laiškai rodo, kad taip. Žinių suteikia J. Lelewelio susirašinėjimo su įvairiais asmenimis analizė po 1826 m. (iki 1830–1831 m. sukilimo) ir emigracijos laikotarpiu. Trečiajam tomui sukaupta medžiaga aktyviausiai pildėsi iki ketvirtojo dešimtmečio pradžios: 1827 m. informaciją siuntė kolegos J. W. Bandtkie, jaunesnis S. Bandtkie's brolis, M. Balińskis[278] ir kiti. Po sukilimo priverstas palikti tėvynę ir kaip politinis emigrantas gyvendamas užsienyje J. Lelewelis susidėliojo būtinų atlikti veiksmų planą. 1837 m. laiške jis rašė: *Mano užrašai apie inkunabulus buvo visai gausūs, tačiau reikėjo trijų dalykų: 1. Skaitymo ir kartais sulyginimo su originalu įgūdžių; 2. Susiejimo su visu tuo, kas iki tol bibliografiniuose leidiniuose ar pavieniui buvo skelbta; jų papildymo kai kuriais garsiais ir žinomais veikalais, kurie kadangi visada pagal pageidavimą buvo po ranka, su jais ir neskubėjau.*[279] Kai penktojo dešimtmečio pradžioje J. Lelewelis atgavo korteles

---

277 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 333.

278 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 135.

279 1837 m. kovo 6 d. J. Lelewelio laišką Władysławui Ostrowskiui pirmoji paskelbė I. Treichel (Niewydany tom trzeci „Bibliograficznych ksiąg dwojga"..., s. 155–156). Vėliau jis buvo publikuotas H. Więckowskos parengtame J. Lelewelio emigracijoje rašytų laiškų daugiatomiame leidinyje.

su užrašais[280], tuomet jau svarstė, kad turi daug medžiagos, kad atlikęs nedidelius taisymus galėtų išleisti visą tomą, kaip ir du ankstesnius, tik *kaip susidoroti?*[281] Vėlesniuose penktojo–šeštojo dešimtmečių laiškuose yra užuominų, kad ieškojo leidėjo, tačiau daugiau atsakymų padėtų pateikti tolesni gausios J. Lelewelio korespondencijos telkinių tyrimai.

Iki šiol lelewelianos tyrėjams nebuvo žinomas nepublikuotas laiškas, saugomas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje[282]. 1855 m. liepos 31 d. Paparčiuose gyvenęs kunigas Mickevičius kreipėsi į Vilniaus leidėją A. Zawadzkį, prašydamas paskolinti J. Lelewelio inkunabulų katalogą. Laiške jo autorius pasakojo apie laisvalaikiu dirbamą bibliografinį darbą ir buvo gerai informuotas apie to meto bibliografinio gyvenimo naujienas. Aptartų trečiojo tomo tyrimų kontekste tokia užklausa intriguoja: ar Mickevičius iš tiesų žinojo, kad A. Zawadzkis turi J. Lelewelio rankraščius, ar užklausėjas tiesiog spėjo, kad toks rankraštis galėtų būti pas leidėją, kuris išleido J. Lelewelio *Dvejeto bibliografinių knygų* abu tomus, A. B. Jocherio bibliografijos veikalą *Lenkijos literatūros ir mokslų bibliografinis istorinis vaizdas nuo spaudos pradžios iki 1830 m. imtinai* ir galbūt ketina paskelbti J. Lelewelio bibliografinių darbų tęsinį? Atsakymai į iškeltus klausimus papildytų trečiojo tomo rankraščio istoriją, tačiau šiuo metu trūksta informacijos medžiagą toliau plėtoti.

Žvelgiant iš šiandienos perspektyvos atrodo, kad J. Lelewelis, nors ir pasižadėjo dirbti *savo žardienose*, bibliografija vadinto metamokslo arba šiandienos fundamentiniams ir taikomiesiems knygos mokslams priskiriamos problematikos neišsižadėjo, kaip ir vilties paskelbti trečiąjį tomą. Remiantis

---

280 LELEWEL. J. *Listy. Oddział Pierwszy. Listy do rodzeństwa pisane...*, s. 274.

281 To laikotarpio kelis J. Lelewelio laiškus išanalizavo I. Treichel minėtame straipsnyje (TREICHEL, I. Niewydany tom trzeci „Bibliograficznych ksiąg dwojga"..., s. 157).

282 Kunigo Mickevičiaus (Mickiewicza) laiškas A. Zawadzkiui [1855 07 31]. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 7–754.

susistemintais duomenimis galima teigti, kad arčiausiai idėjos realizavimo jis buvo emigracijoje penktąjį dešimtmetį. Tačiau tomui nepasirodžius sukaupta medžiaga iš dalies buvo panaudota kituose to meto bibliografiniuose veikaluose: kelių dešimtmečių įdirbį apibendrinančioje minėtoje A. B. Jocherio bibliografijoje, o vėliau – fundamentaliosios Karolio Estreicherio *Lenkų bibliografijos* (Bibliografia Polska), pradėtuose leisti 1872 m., tomuose. Planuotos paskelbti raižinių lentelės buvo publikuotos 1854 m. leidinyje *Lenkijos raižytojo albumas* (Album rytownika polskiego).

Po trisdešimties metų rašytuose atsiminimuose J. Lelewelis taip apibendrino trečiojo dešimtmečio darbus su *Dvejetu bibliografinių knygų*: *Bibliografijos rengimas tapo skubiausiu užsiėmimu. Antrasis* Bibliografinių knygų *tomas buvo permestas į Vilnių ir ten 1826 metais išleistas. Jis kėlė minčių ir apie papildomą [*tomą*], kuriame turėjo atsidurti Lenkijos spaustuvių inkunabulų katalogas, dėl ko tų, kuriuos turėjo Varšuvos biblioteka, parengiau sąrašą ir aprašymą. Šis priedas, kurį būtų buvę galima papildyti kitais straipsniais, pvz., bendra bibliotekos istorija, pasirodė 1828, tarpininkaujant Odynieco leidžiamam „Dienraščiui“*[283]. *Iki bibliografinio priedo parengimo neprieita.*[284] 1828 m. Varšuvos periodiniame leidinyje „Dziennik Warszawski“ 1827–1828 m. laikotarpiu atskirais fragmentais buvo spaudinama J. Lelewelio *Bibliotekų istorija* (Dzieje bibliotek), kuri, greičiausiai 1828 m., buvo paskelbta ir savarankišku 116 puslapių apimties leidiniu. Tai buvo išplėtota ir visuotinės bibliotekų istorijos faktais papildyta *Dvejete bibliografinių knygų* skelbtos bibliotekų istorijos sintezė.

---

283 Jan Kazimierz Romuald Odyniec (1797–1863) – lenkų vertėjas, redaktorius, poetas ir literatūros kritikas, Didžiosios Emigracijos veikėjas, nuo 1826–1829 m. „Dziennik Warszawski“ leidėjas ir redaktorius.

284 LELEWEL, J. *Dziela. T. 1. Materiały autobiograficzne...*, s. 72.

Dvejeto bibliografinių knygų architektonika, turinio kompozicija ir J. Lelewelio bibliografija vadinto mokslo samprata

Dvejetas bibliografinių knygų yra J. Lelewelio moksliniams tekstams būdingos sudėtingos architektonikos, knygos vidinių ir išorinių elementų derinio. Tokios struktūros užuomazgos aptinkamos jau pirmuose didesnės apimties jo darbuose (paminėtina 1811 m. išleista knyga *Komentarai apie Matą, Cholewa herbo, lenkų XII a. istoriką* (Uwagi nad Mateuszem herbu Cholewa, polskim XII wieku dzieiopisem, 1811), o galutinai susiformavo antrąjį dešimtmetį išspausdintuose stambiuose veikaluose – *Menkesnės vertės geografiniai–istoriniai raštai* (Pisma pomniejsze geograficzno-historyczne, 1814), *Senovės istorija* (Dzieje starożytne, 1818). J. Lelewelis mėgo tekstą dalinti į tomus, į skyrius, į paragrafus, sudarinėjo pagalbinius informacinius tekstus – išsamius knygų turinius, pagalbines rodykles, tekstą pildė įžangomis, pratarmėmis, pastabomis, komentarais, priedais, kurie teikė skaitytojui naujų žinių apie nagrinėjamą problematiką ir kartais tapdavo reikšmingesni nei pagrindinis tekstas. Taip atsitiko ir *Dvejete bibliografinių knygų*. Veikalas buvo padalytas į tris tomus. Pirmasis tomas turėjo įžangą ir penkis skyrius (iš jų ketvirtąjį su keturiais poskyriais), buvo suskirstytas į 65 paragrafus. Antrąjį tomą sudarė įvadas, keturi skyriai (iš jų antrasis su penkiais poskyriais), prakalba ir du papildymų bei pataisymų tekstai, viską suskirsčius į 73 paragrafus. Abiejų tomų visi puslapiai turėjo informaciniams leidiniams būdingas puslapines antraštes. Jos lengvino informacijos paiešką, kaip ir teminių rodyklių funkciją iš dalies atliekantys išsamūs abiejų tomų turiniai. Šiame veikale J. Lelewelio pastabos, komentarai buvo ypač išplėtoti, papildantys, aiškinantys, tikslinantys pagrindinį tekstą ir kartais jį pranokstantys. Kad pagelbėtų skaitytojui pagrindinis ir komentarų tekstai buvo išspausdinti kelių dydžių šriftais (pagrindinis stambesniu, komentarai ir bibliografinės nuorodos smulkesniu), nors šios taisyklės nuosekliai nepaisyta. (Yra

puslapių, kuriuose pagrindiniam ir komentarų tekstui panaudoto šrifto dydis nesiskiria.)

J. Lelewelis buvo *moto* gerbėjas, jais atskleisdamas plačią erudiciją. *Dvejete bibliografinių knygų* yra keli moto: pirmojo ir antrojo tomo antraštiniuose lapuose kartojama eilutė lotyniškai – *Rašau eiles ne savo soduos kaip kitados* (iš Publijaus Ovidijaus Nazono, 43 pr. Kr.–apie 18 po Kr., *Liūdesio elegijų*); pirmojo tomo įžangos pradžioje yra citata lotyniškai – *Bet šis menas reikalauja ypatingo įgudimo, kad netaptume panašūs į tuos, kurie siekė puošnųjį kalbos stilių įvaldyti, bet neįvaldė* (iš Marko Tulijaus Cicerono, 106–43 pr. Kr., retorikos veikalo *Orator*). Antrojo tomo įžanga prasideda eilute lotyniškai – *Aš pats tas baisybes regėjau ir jų dalyvis buvau* (iš Vergilijaus, 70 pr. Kr.–19 pr. Kr., *Eneidos* antros giesmės). Įvertinant jos rašymo aplinkybes sarkazmu šiek tiek dvelkia garsiosios prakalbos antrosioms bibliografinėms knygoms pradžios eilutė angliškai – *[...] ir rašė prakalbą dezobližantėje* (iš anglų rašytojo Laurence'o Sterne'o 1768 m. išleisto romano *Sentimentali kelionė po Pranzcūziją ir Italiją* (A Sentimental Journey Through France and Italy).

Dvejeto bibliografinių knygų pagalbiniams informaciniams tekstams priskirtinos tekste ir puslapinėse išnašose autoriaus pateiktos bibliografinės nuorodos – šimtai įrašų apie naudotus šaltinius ir mokslinę literatūrą. Nors nebuvo preciziškas dokumentuotojas (kartais autorius tai darė iš atminties), ši mokslinio teksto dalis atskleidžia išskirtinę J. Lelewelio erudiciją, istorijos ir jos pagalbinių mokslų bei bibliografija vadintų mokslų grupės empirines ir teorines žinias teikiančios raštijos išmanymą. A. Żbikowska-Migoń atliko specialų *Dvejeto bibliografinių knygų* tomuose knygos mokslų raštijos panaudotų šaltinių tyrimą. Jo rezultatai atskleidė, kad J. Lelewelis daugiausia rėmėsi austrų ir vokiečių autoriais (122 pavardės), mažiau citavo prancūzus (23 pavardės), lenkus (20 pavardžių), dar mažiau italus (9 pavardės), paminėjo pavienius olandų, skandinavų, rusų ir čekų mokslo atstovus. Cituotų autorių suskirstymas pagal šalis, chronologiją (nuorodose sutinkami du autoriai atstovavo XVI a., 10 – XVII a., 74 – XVIII a. ir 36 – XIX a.) ir tyrimų problematiką atitiko XIX a. jau tur-

tingą knygų mokslams priskiriamos raštijos struktūrą[285] ir nusistovėjusius ryšius tarp Rytų ir Vakarų Europos mokslinių mokyklų. Tarp dažniausiai cituojamų išskirtinas bibliografija vadinto mokslo pradininkas austras M. Denisas, Krokuvos spaustuvių ir bibliotekų istorijos darbų autorius J. S. Bandtkie ir pirmąją Lenkijos ir Lietuvos spaustuvių istoriją parašęs J. D. Hoffmannas. Svarbiausi bibliotekininkystės mokslo autoritetai J. Leleweliui buvo vokiečiai Martinas Schrettingeris ir F. A. Ebertas. Pritariame A. Żbikowskos-Migoń pastebėjimui, kad bibliotekų istoriografiją reprezentuojanti J. Lelewelio panaudota literatūra buvo kukliausia[286].

Svarbus tekstą papildantis elementas buvo paties autoriaus vario raižinių technika sukurtos iliustracijos. Pateiktos įdėtiniais lapais jos ne tiek puošė knygas, kiek padėjo suvokti jų turinį[287]. (Vėlesniems tyrėjams jos tapo informacijos apie Lenkijos pirmuosius spaudinius šaltiniu.)

Kaip vertinti J. Lelewelio priimtą sprendimą dėl J. S. Bandtkie's mokslinių tekstų[288] pavertimo savo veikalo struktūros ašimi? Pirmasis nuomonę šiuo klausimu išsakė S. Vrtel-Wierczynskis. Kaip analogiją jis pateikė F. A. Eberto atvejį, kai šis pagal J. Ch. Brunet veikalą kūrė savo *Visuotinės bibliografijos žodyną*[289]. Beveik po trejeto dešimtmečių W. Nowodworskis akcentavo, kad J. Lelewelio veikalo kompozicijos sprendimus galėjo lemti T. Czackio kūrinys *Apie Lietuvos ir Lenkijos įstatymus* (O litewskich i polskich prawach, 1800–1801), kuriame autoriaus įvairiapusės žinios atsiskleidė komentaruose ir su

285 Ten pat, p. 120–128.

286 Ten pat, p. 129.

287 Apie raižinių lenteles *Dvejete bibliografinių knygų* žr. plačiau SZYNDLER, B. Joachim Lelewel jako ilustrator dzieł własnych. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 163–164.

288 BANDTKIE, J. S. *Historia Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego...*, Kraków, 1821; BANDTKIE, J. S. *Historia drukarń krakowskich...*, Kraków, 1815.

289 VRTEL-WIERCZYŃSKI, S. *Bibliografia, jej istota, przedmiot i początki...*, s. 28.

kuriuo J. Lelewelis buvo susipažinęs[290]. Praėjus dar keliems dešimtmečiams A. Żbikowska-Migoń, giliai išanalizavusi XVIII a. knygos istorijos mokslinę raštiją, pateikė dar daugiau panašių pavyzdžių[291]. Pritardami jos įžvalgoms galime apibendrinti, kad J. Lelewelio pasirinktas veikalo kompozicinis sprendimas nebuvo išskirtinis, tokie atvejai sutinkami XVIII a. antrosios pusės ir XIX a. pradžios moksliniuose kūriniuose ir vertintini kaip ilgametės mokslinės tradicijos komentuoti tekstą išraiška.

Dvejetui bibliografinių knygų buvo būdingas žanrinis nevientisumas. J. Lelewelio *Dvejeto bibliografinių knygų* tomuose J. S. Bandtkie's įžvalgos buvo kritiškai įvertintos, o knygos ir bibliotekų istorijos temos išplėtotos ir papildytos, panaudojant įvairius mokslinės kūrybos žanrus. Politekstinės struktūros naujame originaliame veikale aptinkame monografijos, biografijos, sintezės, disertacijos, vadovėlio, katalogo, bibliografijos, enciklopedijos, šaltinio publikacijos žanrų tekstų.

Apžvelgiant *Dvejete bibliografinių knygų* gvildentos mokslinės problematikos laukus galima teigti, kad jie atspindėjo plačiąją bibliografija vadinto mokslo sampratą. *Dvejeto bibliografinių knygų* pirmajame tome J. Lelewelis gvildeno spaudos atsiradimo Europoje ir Lenkijoje klausimus, pateikė Lenkijos ir Lietuvos spaustuvių ir spaudos raidos vaizdą. Tomą papildė XIV a. ir XV a. lenkų statutų tekstai ir jų variantai, paties J. Lelewelio sukurti raižiniai, vaizduojantys pirmųjų spaustuvininkų šriftus ir jų signetus. Antrasis leidinio tomas apėmė buvusios Lenkijos ir Lietuvos valstybės teritorijos bibliotekų istoriją, padalintą į penkis istorinius periodus: 1000–1350 m., 1350–1500 m., 1500–1650 m., 1650–1750 m. ir nuo 1750 m. iki XIX a. pradžios. Bibliotekų istorijos aptarimas baigėsi informacija apie viešąją Varšuvos universiteto biblioteką, jos būklę ir rinkinius, paverčiančia *Dvejetą bibliografinių knygų* ir prak-

---

290 NOWODWORSKI, W. *„Bibliograficznych ksiąg dwoje" Joachima Lelewela...*, s. 120.

291 ŻBIKOWSKA-MIGOŃ, A. Bibliograficznych ksiąg dwoje Joachima Lelewela wobec wcześniejszej światowej literatury bibliologicznej. Iš *Joachim Lelewel – księgoznawca, bibliotekarz, bibliograf...*, s. 119.

tinę vertę turinčiu informaciniu leidiniu minėtos bibliotekos vartotojams. Pirmąjį tomą išspausdinus, gal atsižvelgiant į P. Jarkowskio pastabas dėl sistemiškumo stokos, planuotas antrojo tomo turinys pasikeitė, ir J. Lelewelis pasiryžo aprėpti platesnę bibliografija vadinto mokslo problematiką. Dėl šios priežasties planuotas veikalo turinys praturtėjo, atsirado skyriai apie raštą, rankraščius ir kodeksus, rašomąsias medžiagas ir rašymo priemones, spausdintus kodeksus, teorinė dalis apie bibliografija vadintą mokslą, paremta to meto Europos teoretikų įžvalgų kritine analize, bei skyrius apie knygotvarką arba bibliotekininkystę, atsiradęs dėl J. Lelewelio kaip bibliotekininko praktinės veiklos.

Kokios buvo *Dvejeto bibliografinių knygų* turinio kompozicijos sąsajos su J. Lelewelio bibliografija vadintos žinių srities samprata? Daugiausia žinių apie autoriaus teorines nuostatas suteikė tekstas antrojo tomo viduryje pavadinimu „Kas yra bibliografija?“[292]. Siekiant apibrėžti bibliografija vadinto knygų metamokslo sampratą pabandyta atsakyti į klausimus, kokiu pavadinimu J. Lelewelis vadino naująjį mokslą, kaip suprato jo struktūrą, problematiką, ryšius su kitais mokslais[293].

Sekdamas daugumos to meto prancūzų, austrų ir vokiečių teoretikų pavyzdžiu ir pavadinęs naująjį mokslą bibliografijos vardu pirmiausia jis ėmėsi paaiškinti sąvoką *bibliografija*, parodydamas jos graikišką kilmę ir suvokimo įvairiais amžiais ir įvairiuose kraštuose skirtumus. J. Lelewelis pabrėžė, kad tuomet, kai dar tokios sąvokos nebuvo, *bibliografija ir bibliografai pasaulyje jau egzistavo*, kad senovėje *tokiais bibliotekininkus ir gramatikus Eratosteną, Apoloniją Rodietį, Varoną, Dionisiją iš Halikarnaso ir daugelį kitų privalu laikyti; tokiais mokslingus rašėjus Plutarchą, Svetonijų, Diogeną iš Laerto, šventąjį*

---

292 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 234–255.

293 Šie klausimai buvo analizuoti straipsnyje „Joachimas Lelewelis – knygotyros ir kai kurių kitų komunikacijos ir informacijos mokslų kūrėjas Lietuvoje“, paskelbtame 2013 m. *Knygotyros* mokslo žurnale (t. 60, p. 38–42).

Jeronimą, o naujesniais laikais Fotiją, Trittenheimą dera vadinti.[294] Aptardamas naujuosius laikus autorius išskyrė italų, vokiečių ir prancūzų tyrinėjimus, o kalbėdamas apie XIX a. bibliografijos mokslą išanalizavo ir M. Deniso[295], J. Ch. Brunet[296], F. A. Eberto[297], É. G. Peignot[298] ir kitų mokslininkų įžvalgas[299].

Apibūdindamas *bibliografijos* sąvokos vartoseną J. Lelewelis atkreipė dėmesį, kad tekstai apie spausdinimą, rašymą, knygas, bibliotekas, veikalus, jų autorius, mokslo istoriją įvardijami įvairiais pavadinimais. Jis priminė, kad bibliotekų, varžytinių, knygynų ir įvairių knygų rinkinių katalogai, registrai, sąrašai, inventoriai, rodyklės gali būti pavadinti bibliografijomis, nes tai bibliografiniai, arba knygas aprašantys, surašantys veikalai, kurių tikslas yra pačios knygos, jų ypatybės ir įvertinimas. Anot J. Lelewelio, katalogai vadintini *bibliografija* tada, *kai vardija knygas, kurios ne dėl savo temos, ne dėl naudingumo, bet dėl savo pačių būvio, dėl savo materialumo turi vertę, kurios savo ypatingumu, retumu nusipelno išskirtinio ieškojimo ir minėjimo, apie kurias galima ką nors įdomaus pasakyti, [...] kurias privalu stropiau už kitas aprašyti.*[300] Nuo bibliografijos J. Lelewelis atskyrė literatūrą arba veikalus, kurie taip pat *pilni knygų pavadinimų* [...], tačiau todėl, kad juose *veikalų ir knygų tiek tėra surašoma, kiek jų sąrašas dalyko poreikį gali patenkinti*, kad *kny-*

294 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 234.

295 DENIS, M. *Einleitung in die Bücherkunde*. T. 1–2. Wien, 1795–1796; DENIS, M. *Grundriss der Bibliographie*. Wien, 1774; DENIS, M. *Grundriss der Literargeschichte*. Wien, 1776.

296 BRUNET, J. Ch. *Manuel du libraire et de l'amateur de livres*. T. 1–3. Paris, 1810.

297 EBERT, F. A. *Allgemeines bibliographisches Lexicon*. T. 1–2. Leipzig, 1821.

298 PEIGNOT, É. G. *Dictionnaire raisonnée de bibliologie*. T. 1–2. Paris, 1802. Supplément, 1804.

299 LELEWEL, J. *Dvejetas bibliografinių knygų*. T. 2: *Antrosios bibliografinės knygos...*, p. 234, 250–252.

300 Ten pat, p. 246.

goms čia nesant veikalo esme, o tik objektu, ir knygų bei veikalų išvardijimui tampant antraeiliu tikslu.[301] Ši veikalų rūšis nėra bibliografija. J. Lelewelis priminė, kad vokiečiai tokius veikalus vadina *mokslo literatūra*, prancūzai vartoja bendrą *katalogo* pavadinimą. Ir nors jie gali būti suvokiami iš dalies kaip tam tikra knygų aprašymo, tai yra bibliografijos rūšis, tačiau jų vadinti *bibliografija* nederėtų.

Teigdamas, kad bibliografijai pridera knygų aprašymas, ir būtent įdomesnių, vertingesnių, retesnių, ypatingesnių, J. Lelewelis akcentavo, kad, norint knygą aprašyti, *reikia tam tikro mokslo, turėti įvairių žinių, žinoti taisykles ir principus, pagal kuriuos aprašinėjama*[302]. Toliau jis pabrėžė, kad *bibliografijos* sąvoka ir žymi tą mokslą, ir sukritikavo Jeaną Josephą Rive'ą bei kitus prancūzus, kurie siūlė vartoti *bibliognozės* ar *bibliologijos* terminus žinioms, nusimanymui apie bibliografijos taisykles ir knygų aprašinėjimo principus. Nors J. Lelewelis ir pripažino, kad tas pats terminas žymi du skirtingus dalykus, t. y. bibliografijos priemones ir mokslą, jis neigiamai vertino prancūzų pastangas tuos dalykus vadinti skirtingais vardais. Jam atrodė, kad dėmenys *-logija*, *-grafija* tik painioja, ir nepasiteisina mėginimai atskirti *bibliologijos* terminą nuo *bibliografijos*, kaip ir vartoti *bibliognozės*, *Bücherkunde* ar *Bücherwesen* pavadinimus[303]. J. Lelewelis, nors ir turėjo galvoje bibliografiją plačiąja prasme kaip universalų mokslą apie knygą ir bibliografiją siaurąja prasme kaip knygų aprašymo mokslą, jis jų neskyrė, tapatino ir laikė vieniu. Kalbėdamas apie bibliografiją turėjo mintyje tai bibliografiją platesniąja žodžio prasme (bibliologiją, knygotyrą), tai siuresniąja prasme kaip aprašančią ir registruojančią knygas (rankraštines ir spausdintines).

Bandydamas apibrėžti mokslo struktūrą J. Lelewelis pritarė nuomonei, kad bibliografija yra plačiausia ir universa-

---

301 Ten pat, p. 245–246.

302 Ten pat, p. 247.

303 Ten pat, p. 247–248.

liausia iš visų mokslų[304]. J. Lelewelis šios srities mokslininką apibūdino kaip įvairiapusį tyrinėtoją arba enciklopedininką[305]. Tačiau toks mokslininkas ne tik tiria knygos išorę, bet ir jos turinį, skaitydamas, analizuodamas, klasifikuodamas ir pan. J. Lelewelis akcentavo bibliografo žinių visapusiškumą, tačiau įspėjo, kad tokiam specialistui teks ir priekaištų kantriai klausytis, nes, *vienodai linkdamas prie kiekvieno mokslo, rūpinasi kiekvienu su vienoda stropa, bet nė vienam skyrium negali atsidėti.*[306] Tačiau apskritai J. Lelewelis pripažino tyrėjo priedermes tirti knygos turinį, nes jam privalu tą turinį žinoti tam, kad galėtų knygas vertinti. Toks požiūris nebuvo būdingas išskirtinai J. Leleweliui, panašiai svarstė iki jo rašę teoretikai G. F. Debure'as, M. Denisas ir kiti, kuriais J. Lelewelis savo veikale rėmėsi.

J. Lelewelio manymu, vis dėlto ne smulkiausių duomenų rankiojimas būtų bibliografų darbo tikslas. Bibliografams rūpi *mokslų, raštijos, žmonijos išminties, kultūros bei žmonių gebėjimų raidos istorija ir praeitis*[307] ir jie kuria veikalus, kurių pavadinimai gali būti įvairūs: *bibliografija, katalogas, historia rei litterariæ, conspectus reipublicae litterariæ, cathalogue raisonnée, dictionnaire, biografija, rodyklė, registras, literatūra, biblionomija.*[308] Surinktoji medžiaga skirstoma, tvarkoma ir grupuojama pagal nustatytus kriterijus, taip pat ir istoriškumo kriterijų. Šiam kriterijui, anot J. Lelewelio, bibliografijos darbuose turi būti skiriamas svarbus vaidmuo, nes jis padeda

---

304 La plus vaste et la plus universelle de toutes les connaissances humaines (*pranc.*). (Ten pat, p. 241.)

305 J. Lelewelis rašė, kad bibliografas *privalo žinoti apie visas naudingas, retas ir įdomias knygas, vos užmetęs akį jas pažįsta ir įvertina, išmaniai sprendžia apie šriftą, ženklus, piešinius, sandarą, popierių, žino, kas yra knygoje, nes leidžia savo gyvenimą jas skaitydamas, nagrinėdamas, klasifikuodamas, aprašinėdamas, ieškodamas tų, kurias jam nurodė mokslininkai, bėgiodamas per bibliotekas ir kabinetus, idant papildytų savo* žinias. (Ten pat, p. 241.)

306 Ten pat, p. 242.

307 Ten pat, p. 244.

308 Ten pat.

atskirus knygos faktus visuotinės kultūros raidos fone susieti į evoliucinę visumą.

Kalbant apie bibliografijos mokslo (arba bibliografijos platesniąja prasme) imtį, dera pažymėti, kad J. Lelewelis įžvelgė ne vienalytę sistemą, bet įvairių žinių rinkinį. Šiam rinkiniui jis priskyrė *knygų, knygininkystės arba bibliotekų istoriją* (ją aiškino kaip įvykių, paveikusių knygų būvį, jų gausinimosi ir naikinimo istoriją), *grafiką arba glosologiją* (pastarąją suvokė kaip kalbos, rašto ir rašymo istorijos žinias, nagrinėjamas paleografijos, diplomatikos, hieroglifikos ir glosologija vadinto mokslų), *tipografiją* (šiai priskyrė spausdinimo istorijos ir šiandienos būklės dalykus, nagrinėjančius spaudos meno, spaudos išradimo, jos pokyčių raidą), *knygrišystę ir jos istoriją, bibliopoliją* (kurią atskleidė parodydamas knygininkystės ir bibliotekininkystės arba knygotvarkos skirtumus, nes vienos uždavinys yra mainyti ir pardavinėti, prekiauti, o kitos – kaupti, saugoti ir kai kada perkant įsigyti) bei *bibliopėją* (šią dar vadino knygodara, knygokūra ir apibrėžė kaip knygų vidinės vertės nustatymo mokslą)[309]. Taigi autorius pateikė žinių sistemą iš šešių dalių, kurias aptarė kaip *rinkinį atskirų, tarpusavy nesusijusių, savaimiai egzistuojančių žinijų* [...], kadangi, jo manymu, *bibliografijos mokslo kaip tokio jau nėra, nes jį pakeitė kiti pavadinimai: bibliotekininkystė, tipografika, grafika; net ten, kur tas žodis geriausiai galėjo būti pritaikytas, jį pakeitė literatūra, katalogas, sąrašas.*[310]

Tačiau J. Lelewelis pripažino, jog, kai kalbame apie žinias, būtinas knygoms pažinti, padedančias permanyti knygą kaip tokią, paisome trijų sąlygų: *Vertiname rašytinę, rankraštinę knygą* grafiškai. *Vertiname spausdintą knygą* tipografiškai. *Vertiname knygą sandėlyje, rinkinyje, bibliotekoje* bibliotekiškai[311]. Tokiais svarstymais J. Lelewelis tarsi paneigė pasiūlytą ankstesnę struktūrą ir atsigręžė į minėto M. Deniso teikiamą trilypę mokslo struktūros schemą. Pasirinktąją poziciją auto-

309 Ten pat, p. 248–249.

310 Ten pat, p. 249.

311 Ten pat, p. 249–250.

rius patvirtino ir skirsnio pabaigoje, pateikdamas apibendrinimą ir surikiuodamas bibliografijos mokslus trilype eile[312].

Akivaizdu, jog J. Lelewelio samprotavimai apie mokslo struktūrą nebuvo nuoseklūs, kad jam didelę įtaką darė ankstesnių, ypač vokiečių ir prancūzų, teoretikų mintys, nors pats autorius ir pasižymėjo savarankiškumu dar daugiau plėsdamas bibliografijos mokslo aprėptį, akcentuodamas praktinę šio mokslo naudą. Tačiau J. Lelewelis gana aiškiai apibrėžė išskirtąsias bibliografijos mokslo dalis, atskleisdamas turinį mokslų, tarnaujančių fundamentiniams ir taikomiesiems rankraštinės ir spausdintinės knygos tyrimams.

Apie naujojo mokslo santykius su kitais mokslais J. Lelewelis apsiribojo paaiškindamas bibliografijos ir istorijos ryšius. Toks jo požiūris nebuvo išskirtinis, nes dauguma to meto teoretikų naująją discipliną siejo arba su istorijos, arba su filologijos mokslais. Būdamas poliistorikas J. Lelewelis pasirinko pirmąjį variantą ir taip tą santykį apibūdino: *Historia litteraria, mokslų, raštijos, menų, kultūros istorija, ieško žmonijos gebėjimų ir išminties ištakų, nuoseklumo, raidos ir pasikeitimų;* [...] *Iš aukštesnių istorinių pozicijų atveria vaizdą, kuris, apskritai imant, parodo pilnutinę visumą.*[313] O kokia bibliografijos paskirtis? Anot J. Lelewelio, jai tenka pagalbinio mokslo vaidmuo[314]. J. Lelewelis rekomendavo bibliografijos mokslui

---

312 J. Lelewelis pateikė tokią mokslo struktūrą: *1. Antikos laikų bibliotekų ir knygų istorija.* Grafika, *nes teikia pamokymus, kaip pažinti viduramžių knygas. 2. Viduramžių bibliotekų istorija iki XV amžiaus.* Spausdinimas, *nes jis, tame XV amžiuje išrastas ir pažintas, padeda pažinti spausdintas paskesnių trijų amžių knygas. 3. Paskutinių trijų amžių bibliotekų istorija.* Bibliotekininkystė, *mokanti, kaip tvarkyti visas surinktas praėjusių amžių knygas, idant tiktų naudojimui ateityje, kurio dėlei dedamos pastangos šiandieną tapusios tobulingesnės.* (Ten pat, p. 250.)

313 Ten pat, p. 245.

314 J. Lelewelis rašė: *Pavienių rašėjų ar pavienių veikalų vardijimas tapo papildomais dalykais, nes raštijos ir menų istorija užsiima ne knygomis, bet žmogiškąja išmintimi. O jeigu neužsiima knygomis, tai nėra bibliografija. Bibliografija be šių istorinių pagardų sulysusi, sukembusi, apserga* džiova. (Ten pat, p. 245.)

išnaudoti istorinį elementą. Tai jai suteiksią būtiną atramą ir pagrindą. Bibliografijos paskirtis pažinti knygas, visų pirma išoriškai, tačiau sykiu ir susipažinti su jų turiniu, aprašomuoju bei istoriniu metodu, nustatant jų privalumus ir vertę.

Į klausimą, kaip bibliografija vadinto mokslo struktūra atsispindėjo *Dvejeto bibliografinių knygų* tomų turinyje, galime atsakyti vienu žodžiu – nenuosekliai. Autorius savo paties aptarto bibliografijos mokslo darinio, iš pradžių apibūdinto kaip susidedančio iš šešių dalių, o vėliau iš trijų, ir beveik atitinkančio M. Deniso trilypę bibliografijos sampratą, su abiejų tomų turinio komponavimu tiesiogiai nesiejo. Jis taikėsi prie J. S. Bandtkie's veikaluose analizuojamos spaustuvių ir bibliotekų istorijos tematikos ir jas pildė kitomis bibliografijai priskiriamos problematikos dalimis, kurios nebuvo vienodai giliai išplėtotos. Lyginant pagal teksto apimtį daugiausia dėmesio sulaukė spausdintinės knygos istorijos problematika, kiek mažiau – bibliotekų istorija, dar mažiau – rankraštinės knygos, knygotvarkos, bibliografija vadinto mokslo teorijos ir kiti klausimai.

Dvejeto bibliografinių knygų svarba knygos mokslams Lietuvoje

1823–1826 m. Vilniuje išspausdintas J. Lelewelio dviejų tomų veikalas *Dvejetas bibliografinių knygų* yra išskirtinės svarbos XIX a. Lietuvos ir Lenkijos mokslo paminklas, kuris susiklosčius palankesnėms aplinkybėms galėjo padaryti daugiau įtakos Europos dokumentinės komunikacijos mokslams.

J. Lelewelis studijavo Vilniaus universitete XIX a. pirmuoju dešimtmečiu, kai aukštoji mokykla tapo bibliografija vadinto dalyko dėstymo pradininke regione ir vedantysis filologijos profesorius, universiteto bibliotekos prefektas G. E. Groddeckas buvo paskirtas pirmuoju dalyko dėstytoju. Nors paskaitų skaityti ir nepradėjo, profesorius kitomis formomis skleidė knygos mokslų žinias, formavo jų studijų bazę ir parengė mo-

kinių, kurie vėliau tapo svarbiausių knygos mokslų iniciatyvų autoriais arba dalyviais. Po dešimtmečio talentingas profesoriaus mokinys, būsimų *Dvejeto bibliografinių knygų* autorius, pats pradėjo akademinę karjerą universitete ir įsijungė į knygos ir bibliotekų reiškiniais besidominčių tyrėjų ratą bei jų veiklas. Tuomet Vilniuje buvo spausdinami pirmieji bibliografijos veikalai, universiteto aplinkoje užgimė pirmosios mokslinės diskusijos apie naujojo bibliografija vadinto mokslo santykį su kitais humanitariniais mokslais. Susigundęs įkurto Varšuvos universiteto naujos bibliotekos vadovo ir Bibliografijos dėstytojo vieta, gal sekdamas mokytojo pavyzdžiu J. Lelewelis trejetą metų paleido Varšuvoje ir įgijo naujos patirties ir žinių. Kai vėl sugrįžo į Vilnių, šįkart kaip Visuotinės istorijos katedros vadovas, čia atsidėjo mokslinei veiklai ir rašė *Dvejeto bibliografinių knygų* tekstą, vėliau jį spausdino J. Zawadzkio spaustuvėje, rėmusioje svarbiausių to meto buvusios Lenkijos ir Lietuvos valstybės knygos mokslų veikalų leidybą. Nors dėl politinių aplinkybių mokslininkas po trejų metų buvo priverstas palikti universitetą, jis ryšių su Vilniumi nenutraukė ir prisidėjo prie to, kad kitas G. E. Groddecko mokinys – A. W. Bohatkiewiczius – taptų antruoju Vilniaus teoretiku, realizuotų bibliografijos dėstymo idėją ir sukurtų bei paskelbtų teorijos kūrinį *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*, taip vainikuodamas pirmųjų trijų dešimtmečių bibliografija vadinto dalyko studijų ir mokslo raidos etapą Vilniaus universitete. Tad minėtu laikotarpiu Vilniaus universiteto aplinkoje pradėjo formuotis Vilniaus knygos mokykla su pripažintais mokytojais ir mokiniais, kurie vėliau patys tapo mokytojais, su jos pradininkais ir darbų tęsėjais, kurie perėmė idėjas, pratęsė ir išplėtojo pradėtas veiklas ir tradicijas. Tikėtina, kad kitomis aplinkybėmis ši mokykla jau XIX a. būtų daugiau pasiekusi, tačiau 1832 m. universitetas buvo uždarytas ir didesnę XIX a. dalį Lietuva apskritai liko be aukštosios mokyklos.

Į bibliografija vadintą pirminį mokslą J. Lelewelis žvelgė iš istoriko pozicijų. *Dvejete bibliografinių knygų* paskelbti Lenkijos ir Lietuvos spaustuvių ir bibliotekų istorijos tekstai yra išskirtiniai keliais požiūriais. Kaip ir kiti to meto Europos tyrėjai

J. Lelewelis plėtė knygos istorinių tyrimų instrumentų arsenalą ir išbandė metodus, kurie paskatino modernios knygos istorijos atsiradimą. J. Lelewelio darbai paskleidė šiandien Lietuvos knygos istorijoje dominuojantį požiūrį, kad pati knyga yra ne tik tyrimo objektas, bet ir svarbiausias jos tyrimo šaltinis. Jeigu pirmasis Lenkijos ir Lietuvos spaustuvių istorijos darbų autorius J. D. Hoffmannas spaustuvių istorijos veikaluose rėmėsi rašytiniais šaltiniais, jo darbų tęsėjas J. S. Bandtkie pirmasis įvedė archyvinius šaltinius, tai J. Lelewelis buvo pirmasis, kuris, sekdamas Europos mokslo madas, pradėjo naudoti tipografinį tyrimo metodą, sureikšminantį kiekvieno išlikusio egzemplioriaus išorinius ir vidinius elementus. Pradėjęs taikyti tyrimo *de visu* metodą J. Lelewelis į aukštesnį lygmenį pakylėjo ne tik knygos istorijos, bet ir bibliografijos tyrimus, kai retų ir vertingų leidinių bibliografiniai katalogai, papildyti išsamiomis knygotyros anotacijomis, pradėti suvokti kaip mokslinis knygos ir bibliotekų istorijos pamatas.

Pasitelkdamas novatorišką požiūrį į istorijos mokslo uždavinius ir pamėgtą lyginimo metodą J. Lelewelis kūrė modernius istorinės sintezės tekstus, kuriuose spaustuvių ir bibliotekų istoriją ragino sieti su visuomenės raidos klausimais. Bandydamas rekonstruoti bendrą spaudos įmonių ir bibliotekų vaizdą, parodyti jų permainų kryptį, apibūdinti veiklos priežastis ir įvertinti rezultatus jis atsisakė iki tol tradicinio duomenų sisteminimo pagal įmonių ir institucijų veikimo vietą ir prisidėjo prie istorijos periodizacijos klausimų nagrinėjimo.

J. Lelewelio moksliniame veikale pirmą kartą Lietuvos mokslo istorijoje buvo nagrinėjami rankraštinių ir spausdintinių kodeksų rašto, popieriaus, įrišimų, jų rinkinių tvarkymo ir bibliografinio aprašymo reiškiniai, kurie tapo tyrimo objektais tokių mokslų kaip paleografija, kodikologija, filigranologija, diplomatika, bibliotekininkystė ir bibliografijos metodika ir kurie yra šiandienos Lietuvos mokslų sistemos dalis. Skyrius „Kas yra bibliografija?“ kaip teorinis darbas prilygo, o kai kuriais aspektais ir pranoko, Europos teoretikų veikalus. J. Lelewelio įžvalgos ir apibendrinimai akivaizdžiai prisidėjo, kad knygos mokslai atsiribotų nuo literatūros istorijos ir tap-

tų savarankiška pažinimo sritimi, apimančia plačią būsimų kelių savarankiškų mokslų problematiką, kad susiformuotų fundamentiniai knygotyros ir bibliografijos teorijos ir metodikos mokslai.

J. Lelewelio *Dvejetas bibliografinių knygų* turėjo didelės reikšmės XIX a. pradžios lietuviškosios knygos istoriografijos plėtrai. Jis paskatino atsirasti pirmąsias lietuvių spaudos bibliografijas ir mokslinius knygos istorijos darbus: 1824 m. lietuvių ir lenkų kalbomis buvo išspausdinta Kajetono Roko Nezabitauskio sudaryta lietuviškų knygų repertuarinės bibliografijos priemonė; 1831 m. sukurtas pirmasis mokslinis knygos istorijos veikalas lietuvių kalba – Jurgio Platerio *Trumpa žinia apie tą iszdawima lietuwiszkosios biblijos Londone*, moksliniais šaltiniais ir tyrimo metodais paremta studija apie vieną įdomiausių lietuvių spaudos istorijos faktų – Samuelio Boguslavo Chylinskio išverstą ir 1660–1662 m. Londone spausdintą Bibliją; pradėtas rengti pagal tyrimo metodologiją J. Lelewelio darbams artimas ir lietuvių knygos raidą turėjęs apibendrinti veikalas *Medžiaga lietuvių kalbos literatūros istorijai* (Materiały do historyi literatury języka litewskiego), kuris būtų galėjęs užpildyti J. Lelewelio lituanistinių žinių spragas ir patikslinti *Dvejete bibliografinių knygų* įveltas Lietuvos knygų ir bibliotekų istorijos klaidas.

J. Lelewelio veikale susistemintos empirinės ir teorinės žinios tiesiogiai ir per tarpininkus darė įtaką vėlesniems gausėjantiems Lietuvos humanitarų XIX a. antrosios pusės ir XX a. pradžios darbams, kuriuose dar daugiau išsiplėtė rankraštinės ir spausdintinės knygos, bibliotekų ir jų veiklos, knygų aprašymo reiškinių tyrimai, atvedę iki humanitarinių mokslų diferenciacijos procesų. Be J. Lelewelio teorinių įžvalgų apibrėžiant pirminio bibliografija vadinto mokslo kontūrus ir jų poveikio vėlesniems teoretikams vargu ar XX a. antrajame–ketvirtajame dešimtmetyje būtų galutinai atsiskyrusios literatūros istorija ir knygos istorija, išsigryninusios ir kitos dokumentinės komunikacijos reiškinius ir objektus tiriančios mokslinės disciplinos, kurios ėmėsi nagrinėti tik joms būdingą problematiką, tobulinančios savitus mokslo tiriamojo

darbo instrumentus (problemas, šaltinius, metodus, mokslinių ieškojimų ir apibendrinimų patikimumo rodiklius). Nors ir netiesiogiai, J. Lelewelio svarstymai prisidėjo prie to, kad tarpukario Lietuvoje susiformuotų savarankiškas, į bibliografinės veiklos būdus ir taisykles susitelkęs bibliografijos mokslas, kurio objektu tapo knygų aprašymai, atsirastų bibliotekininkystė, siekusi ištirti dokumentuose užfiksuotos žinijos kaupimo ir panaudos organizavimą, užgimtų savarankiška knygotyra, kuri ėmė nagrinėti knygos medijos raiškas ir jos rengimo, leidybos, gamybos ir platinimo procesus. Tęsdami J. Lelewelio tyrimų tradicijas knygos mokslininkai sudėtingu sovietmečio laikotarpiu atliko inkunabulistikos, popierininkystės, filigranologijos, knygos istorijos ir kitus fundamentinius ir taikomuosius knygos tyrimus, kurie sulaukė pripažinimo. To meto Vilniaus universiteto profesorių mokiniai žengė dar toliau plėtodami šiuos mokslus ir XX a. pabaigoje reikšmingai prisidėjo, kad sykiu su atkurta nepriklausomybe dokumentinės komunikacijos mokslų grupė taptų Lietuvoje institucionalizuotos naujos komunikacijos ir informacijos mokslų krypties dalimi.

Porządek rzeczy w tomach ksiąg bibliograficznych

Wstęp §§ I. II. do strony

Niektóre wiadomości o rękopismach i kodeksach. §§ III.—XXIII.

Grafika. I. grammatologia § IV. V.

II. materiał § VI.—XI.

III. ozdobienia § XII—XVIII.

Kilka osobliwszych kodeksów § XVII.

Kodeksa drukowane, incunabula § XIX.—XXIII.

Historyczny obraz bibliotek w Polszcze. §§ XXIV—L.

Wstęp i zamiar § XXIV

I. Pierwszy period. Wzrost rękopiśmiennych od 1000. do 1350 § XXV.

Zakonne sprowadzanie, i własne krajowe pisanie

II. Drugi period. Pomnożenie rękopiśmiennych od 1350. do 1500 §§ XXVI. XXVII.

Nabywanie i przepisanie

Kopiowanie i własne dzieła

III. Trzeci period. Pomnożenie księgami drukowanemi od 1500. do 1650

§ XXVIII. XXIX

w klasztorach inkunabula

biblioteka uniwersytetu krakowskiego

panów i królewska zygmuntowska

uniwersytetów wileńskiego, zamojskiego, kurlandzkiego

zakonne,

IV. Czwarty period. Zaniedbanie i podupadnięcie od 1650 do 1750 § XXX.

Klęski przyczyniane

V. Piąty period. Wznoszące się ożywienie rzeczy bibliotecznych §§ XXXI—L.

Załuscy biblioteka §§ XXXI.—XXXVII

zakonne, Załuskich publiczna

staje się biblioteką rzeczypospolitej

Koprzywnica, pożyczanie

kommissii edukacyjnej i króla

jej urządzenie bibliotek szkolnych

losy bibliotek uniwersytetu krakowskiego

uniwersytetów krakowskiego i wileńskiego

losy biblioteki uniwersytetu wileńskiego

prywatne biblioteki

bibl. Załuskich przeniesiona do Petersburga

J. Lelewelio rankraščio *Dvejetas bibliografinių knygų* antrojo tomo turinio fragmentas. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, f. 9-923

J. Lelewelio rankraščio *Dvejetas bibliografinių knygų* antrojo tomo turinio fragmentas. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, f. 9-923

ANOTUOTA ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

Parengė Vidas Račius ir Viktorija Vaitkevičiūtė

Į rodyklę įtraukti asmenvardžiai iš Joachimo Lelewelio veikalo pirmojo ir antrojo tomo bei Aušros Navickienės studijinio straipsnio trečiąjame tome. Romėniškas skaitmuo anotacijos pabaigoje žymi tomą, arabiškas – puslapį. Asmenvardžių iš pirmojo tomo pratarmės ir J. Lelewelio teksto puslapinių išnašų vieta nurodoma kursyvu, iš A. Navickienės straipsnio – romėniškais skaitmenimis. Į rodyklę neįtraukti asmenvardžiai iš pirmame tome esamos faksimilės (p. 245–282 [241–280]), antrojo tomo skyriaus *Varšuvos universiteto bibliotekos būklė* (p. 329–408), taip pat Šventojo Rašto asmenvardžiai. Kai kurie asmenys liko neanotuoti, nes apie juos nepavyko rasti informacijos.

Aaron (Aron) – Balstogės pirklys, 1804 m. nupirkęs Supraslio bazilijonų spaustuvę (1695–1804). Apie 1829 m. bazilijonai bandė atgauti iš Aarono dalį įrangos. 1805–1827 m. Balstogėje veikė Aarono Hurwicziaus spaustuvė, spausdinusi išskirtinai hebrajiškus leidinius, bet neaišku, ar tai tas pats pirklys Aaronas.

I – 232

Aaronowicz, Izaak (?–1629) – žydų spaustuvininkas ir poetas, kelių religinių knygų autorius, gimęs Prostejove Moravijoje. Krokuvoje valdė spaustuvę, veikusią 1550–1630 m. Joje išspausdinta apie 200 veikalų, iš kurių minėtinas ypač vertingas orientalistų *Babilono Talmudas* (1603–1605, 12 t.).

I – 190

Abati Olivieri Giordani, Annibale degli (Olivieri-Giordano; 1708–1780) – italų eruditas, mokslininkas, istorikas, archeologas, kolekcininkas ir bibliofilas. Pesaro bendruomenei padovanojo savo archeologinių radinių, numizmatikos rinkinį ir vertingą

Aygolandus, žr. Algolandus

Alanas (Alanus) – žinomi keli viduramžiais gyvenę ir šiuo vardu rašę dvasininkai, bet veikiausiai čia turimas galvoje prancūzų humanistas, poetas, teologas, filosofas Alainas de Lille (apie 1128–apie 1202). Svarbiausi jo veikalai *Anticlaudianus* (apie 1182–1183), *De planctu naturae* (apie 1160–1170; išsp. 1494), *Regulae seu Maximae theologicae* (1192–1194; išsp. apie 1497), *De fide catholica contra haereticos libri IV* (apie 1190–1200).

II – 82

Alantsee – XVI a. Vienos knygininkų, spaustuvininkų ir leidėjų šeima: broliai Leonhardas (Lienahart; ?–1518) ir Lukas (Lucas; ?–1523) iš Augsburgo. Daugiausia leido liturginę ir teologinę literatūrą, taip pat humanistų veikalus. Jų užsakymu knygos buvo spausdinamos ne tik Vienoje, bet ir Hagno, Strasbūre, Bazelyje, Venecijoje. Išleido daugiau kaip 100 spaudinių. Po Luko mirties leidyklai vadovavo jo sūnus Urbanas (?–1551), vertęsis knygų prekyba.

I – 95
II – 67

Alantsee, Jan (Joannes; ?–prieš 1553) – Plocko ir Krokuvos vaistininkas, medicinos ir filosofijos daktaras, Krokuvos katedros altarista, Plocko burmistras, karalienės Bonos Sforzos (1494–1557) vaistininkas ir aromatarijus, įtariamas nunuodijęs paskutinį Mazovijos kunigaikštį Jonušą III.

I – 95

Alantsee, Leonhard (Leonardus; ?–1518) – XVI a. Vienos spaustuvininkas, dirbęs kartu su broliu Luku.

I – *99*, *100*

Alantsee, Lukas (Lucas; ?–1523) – XVI a. Vienos spaustuvininkas, dirbęs kartu su broliu Leonhardu.

I – *100*

Albert (statutai; plačiau apie Lenkijos statutus žr. t. 1, p. 292–293)

I – 243

Albertas Didysis, žr. Albertus Magnus

Albertrandi, Jan Chrzciciel (1731–1808) – lenkų jėzuitas, Varšuvos sufraganas, filologas, istorikas, numizmatas, archeologas ir bibliotekininkas. 1760–1764 m. dirbo Załuskių bibliotekoje,

ją tvarkė ir parengė didelę dalį katalogo. Nuo 1790 m. buvo karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio (1732–1798) lektorius ir bibliotekininkas. Sutvarkęs karaliaus biblioteką, parengė 11 tomų sisteminį katalogą (1794). Buvo vienas iš Varšuvos mokslo bičiulių draugijos steigėjų ir pirmasis jos pirmininkas.

II – 138, 140, 147, 162, *280*, 281, 283

Albertus Magnus (Albertas Didysis; apie 1193–1280) – vokiečių filosofas scholastas, teologas, dominikonas (1223), Bažnyčios mokytojas, šventasis (beatifikuotas 1622, kanonizuotas 1931), dėl jo universalumo vadintas *Doctor universalis*. Svarbiausi veikalai *Summa theologiae* (nebaigtas), *Summa de creaturis*, *De causis*, *De intellectu et intelligibili libri duo*, taip pat parašė traktatų apie augalus, gyvūnus, mineralus.

I – *85*

II – 97, *98*

Albertus Marchio Brandeburgensis, žr. Albrechtas Brandenburgietis

Albrechtas, žr. Jonas I Albrechtas

Albrechtas Brandenburgietis (Albertus Marchio Brandeburgensis; 1490–1568) – paskutinysis Vokiečių ordino didysis magistras (1511–1521), Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo sūnėnas. Priėmė ir globojo Abraomą Kulvietį (apie 1510–1545), Stanislovą Rapolionį (tarp 1485 ir 1500–1545) ir kt. Įkūrė Karaliaučiaus universitetą *Albertina* (1544). 1547 m. jo lėšomis buvo išleista pirmoji lietuviška knyga – Martyno Mažvydo (tarp 1510 ir 1520–1563) *Katekizmas.*

I – *103*, 135, *194*

Aldai – XV–XVI a. Venecijos spaustuvininko Aldo Manuzio (1449 ar 1450–1515) ir jo palikuonių spausdintos knygos, tapusios spaudos meno pavyzdžiais. Daugiausia leido antikos autorius, žodynus, gramatikas, taip pat renesanso humanistus. Aldus galima atpažinti pagal jų sukurtą leidyklos ženklą – delfiną, apsivijusį inkarą.

I – 33

II – 25, 66, 95, 170

Aleksandras (Alexander; 1460–1506) – Lietuvos didysis kunigaikštis (nuo 1492) ir Lenkijos karalius (nuo 1501). Jo valdymo

laikotarpis išsiskiria nuolatiniais LDK karais su kaimyninėmis šalimis, tačiau Lietuvoje tuo metu ėmė plisti humanizmo idėjos, pradėta reguliariai tvarkyti ir sisteminti valstybės archyvą, 1492 m. priimta Aleksandro privilegija buvo apribotos Ponų tarybos teisės.

I – 127, 128, 130, 131, 135, 243

Aleksandras Didysis (Alexandrus Magnus; Alexander Wielki; Olexandrej; 356–323 pr. Kr.) – garsus antikos karvedys, Makedonijos karalius (nuo 336 pr. Kr.), išgarsėjęs karo žygiais Ilyrijoje, Trakijoje, Persijoje, Egipte. Nilo žiotyse jis įkūrė prekybos ir kultūros centrą – Aleksandriją.

I – 29, 93
II – 80, *98*, *99*, 145

Aleksandras Turobinietis, žr. Rodecki, Aleksy

Aleksejus Michailovičius (Alex Michayłowicz; Alexiej; 1629–1676) – antrasis Rusijos caras iš Romanovų dinastijos (1645–1676). Jam valdant Rusijoje formavosi absoliuti monarchija. 1655 m. jo vadovaujama rusų kariuomenė buvo užėmusi Vilnių ir didžiąją dalį Lietuvos.

I – *79*, *218*
II – 104

Aleksijus I Komninas (Alexios I Komnenos; 1048–1118) – Bizantijos imperatorius nuo 1081 m., Komninų dinastijos pradininkas. Reformavo teisinę ir finansinę sistemas. Bažnytinėje politikoje rėmė ortodoksinį dvasininkijos sparną. 1085 m. kartu su Venecija pasiekė didelių laimėjimų kovoje su normanais, 1090–1091 m. pašalino pečenegų grėsmę, 1097 m. privertė kryžininkus perleisti Bizantijai didelę jų pirmojo žygio metu iš seldžiukų atkovotos Mažosios Azijos dalį. Trumpam sustiprino Bizantijos autoritetą.

II – 198

Alembert, Jean Le Rond d' (D'Alembert; 1717–1783) – prancūzų filosofas, matematikas, fizikas, muzikologas, vienas žymiausių Apšvietos amžiaus mokslininkų, taip pat Prancūzijos (1754), Prūsijos (1763), Rusijos (1764) mokslo akademijų narys, Amerikos meno ir mokslo akademijos narys (1781). Parašė filosofijos veikalų, darbų iš diferencinių lygčių, dinamikos, muzikos teorijos. Vienas iš prancūzų enciklopedijos *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* leidėjų ir redaktorių 1751–

1759 m. Parašė jai įvadą *Discours préliminaire* (1751) – Apšvietos epochos manifestą.
II – 277, 306

Alex Michayłowicz, žr. Aleksejus Michailovičius

Alexander, žr. Aleksandras, karalius

Alexander Wielki, žr. Aleksandras Didysis

Alexiej, žr. Aleksejus Michailovičius

Alfons van Vorden, žr. Potocki, Jan

Algolandus (Aygolandus) – epinių prancūzų giesmių personažas, saracėnų karalius, nugalėtas Karolio Didžiojo (742–814). Sutinkamas epinėse viduramžių giesmėse *Gesta Karoli Magni imperatoris*, *Historia Karoli Magni et Rotholandi*, *Chanson d'Aspremont* ir kt.
I – 43

Alvaras, žr. Álvarez, Manuel

Ambraziejus (Ambroży; apie 340–397) – šventasis, Milano vyskupas, Bažnyčios tėvas ir mokytojas, teologas ir poetas. Parašė teologinių traktatų, bažnytinių himnų, reformavo liturgiją ir bažnytinį giedojimą. Svarbiausi jo darbai *De officiis ministrorum*, *De sacramentis*, *De mysteriis*, *De fide*, *De Spiritu Sancto*, *Hexaemeron*.
I – 160
II – 82

Ambrosius Wydfius de Mohora (Ambrožis Vydsiusas de Mohora; XV a.)
I – 68

Ameilhon, Hubert Pascal (1730–1811) – prancūzų istorikas, visuomenės veikėjas ir bibliotekininkas. Prancūzijos revoliucijos metu jam pavyko išgelbėti nuo sunaikinimo per 800 000 knygų, konfiskuotų iš senojo režimo įstaigų, vienuolynų, privačių rinkinių. Parašė *Histoire du commerce et de la navigation des Égyptiens* (1766), *Éclaircissements sur l'inscription grecque du monument trouvé à Rosette* (1803), pabaigė istoriko Charles'io Le Beau (1701–1778) pradėtą leisti *Histoire du Bas-Empire* (1781–1817, t. 22–29).
II – 305

Amelot de la Houssaye, Abraham-Nicolas (1634–1706) – prancūzų istorikas ir publicistas. Nuo 1669 m. Prancūzijos ambasados Venecijoje sekretorius. Už knygą *Histoire du gouvernement de Venise* (1676) šešias savaites kalintas Bastilijoje. Taip pat parašė *Histoire de Guillaume de Nassau* (1754), *Mémoires historiques* (1722), La Motte Jossevalio slapyvardžiu – *Tibère, discours politique sur Tacite* (1683), be to, išleido italų istoriko Fra Paolo Sarpio (1552–1625) veikalo *Histoire du concile de Trente* (1683) vertimą.

II – *235*

Amerbach, Veit (1503–1557) – vokiečių humanistas ir mokslininkas, Ingolštato universiteto filosofijos ir retorikos profesorius. Parašė *Antiparadoxa* (1541), *Quatuor libri de anima* (1542), komentarus Marko Tulijaus Cicerono *De officiis*, Publijaus Ovidijaus Nazono *Tristia*, Kvinto Horacijaus Flako *Ars poetica*, iš graikų kalbos išvertė Aristotelio, Jono Auksaburnio, Epifanijo, Sokrato kūrinių.

II – 93

Anchersen, Johannes Peder (Auchersen; 1700–1765) – danų filologas, istorikas, bibliotekininkas Kopenhagos universitete. Svarbiausi veikalai lotynų ir danų kalbomis *Observationes de solduriis* (1734–1740), *Horatii Carmina sæcularia ad laudem Phoebi et Dianæ* (1749–1760), *Herthedal ved Leyre i Siæland og det gamle Danemark 150 for og efter Christi Fødsel* (1745), *Opuscula minora collecta* (1775).

II – 249

Ancillon, Jean Pierre Frédéric (Ancillon, Friedrick; 1766–1837) – Prūsijos valstybės veikėjas, būsimojo Prūsijos karaliaus Frydricho Vilhelmo IV (1795–1861) auklėtojas. Svarbiausi veikalai: *Mélanges de littérature et de philosophie* (1801, 2 t.), *Tableau des révolutions du système politique de l'Europe depuis la fin du XVème siècle* (1803–1805, 4 t.), *Nouveaux essais de politique et de philosophie* (1824, 2 t.).

II – 281

Andreas, Plocko vyskupas, žr. Noskowski, Andrzej

Andreas Cruciferus – XV a. Šventojo kapo (lenk. *bożogrobcy*) vienuolis Mechuve (Lenkija).

I – 45

Andreas de Słupia, žr. Andrzej ze Słupi

Andreas Petricowiensis, žr. Piotrkowczyk, Andrzej

Andrés, Juan (1740–1817) – ispanų kilmės jėzuitas, literatūros profesorius, Neapolio bibliotekininkas, parašęs daug nedidelių veikalų iš mokslo, meno, muzikos, pedagogikos sričių. Reikšmingiausias jo kūrinys, prie kurio autorius dirbo 20 metų, yra *Dell' origine, progressi e stato attuale d'ogni letteratura* (1782–1817, 8 t.). Jį į ispanų kalbą išvertė ir išleido pavadinimu *Origen, progresos y estado actual de toda la literatura* jo brolis Carlosas Andrésas (1753–1821).
II – 244

Andriejus, Alerijos vyskupas, žr. Bussi, Giovanni Andrea

Andrzej (Andrius), Krokuvos vyskupas, žr. Zebrzydowski, Andrzej

Andrzej Petrakavietis, žr. Piotrkowczyk, Andrzej

Andrzej ze Słupi (Andreas de Słupia; XV a.) – benediktinų Šv. Kryžiaus vienuolyno Lysa Gūroje vienuolis (nuo 1470), tenykščio skriptoriumo perrašinėtojas, Lysa Gūros superioras (1493).
II – *89*

Andrzejowski, Karol (1718–1775) – benediktinas hagiografas, Vilniaus benediktinių vienuolyno prie Šv. Kotrynos bažnyčios nuodėmklausys. Rašė ir vertė asketikos veikalus vyrų vienuolynų reikmėms. 1768 m. paskelbė savo ordino hagiografiją *Kalendarz benedyktyński...*
I – *221*

Andrzejus iš Kobylino, žr. Glaber, Andrzej

Angelo da Chivasso (Angelus de Clavasio; apie 1411–1495) – italų vienuolis pranciškonas, teologas, abiejų teisių daktaras, rašytojas, humanistas, du kartus apaštalinis nuncijus, palaimintasis. Svarbiausias jo darbas *Summa de casibus conscientiae* (1476), pagal jo vardą taip pat vadinamas *Summa Angelica.* 1520 m. Martinas Lutheris (1483–1546) jį kartu su šv. Tomo Akviniečio (apie 1225–1274) *Summa theologica* sudegino laužе.
II – *98*

Anna Teresa iš Pernusų, žr. Piotrkowczykowa, Anna Teresa z Pernusów

Anquetil-Duperron, Abraham Hyacinthe (Anquetil du Perron; 1731–1805) – prancūzų orientalistas ir vertėjas. 1755–1762 m. gyveno Indijoje, sukaupė 180 rankraščių rinkinį, kurį 1762 m. atidavė Karaliaus bibliotekai (dabar Nacionalinė Prancūzijos biblioteka). Išleido ne vieną veikalą apie Indiją, išvertė persų religinių tekstų rinkinį *Avestą* ir paskelbė pavadinimu *Zend-Avesta* (1771, 3 t.), taip pat iš sanskrito į lotynų kalbą išvertė 50 indų šventųjų raštų upaišadų *Oupnek'hat* (1801–1802, 2 t.).

II – 277

Ansicarus, žr. Gutenberg, Johannes

Anzelmas Kenterberietis (Anshelmus; 1033–1109) – teologas, filosofas, vienas iš ankstyvosios scholastikos kūrėjų, Kenterberio vyskupas (1093), Bažnyčios mokytojas, šventasis (1163). Parašė *Monologion* (1076), *Proslogion* (1077–1078), *Cur Deus homo* (1099).

II – 56, 82

Apelis (Apellēs; apie 370–306 pr. Kr.) – senovės graikų dailininkas, Aleksandro Didžiojo (356–323 pr. Kr.) draugas.

II – 190

Apolodoras Atėnietis (Apollodōros; apie 180–119 pr. Kr.) – graikų mokslininkas, parašęs keletą filologijos darbų, pasaulio istoriją nuo Trojos paėmimo iki autoriaus laikų ir kt.

II – 75

Apolonijas Rodietis (Apollōnios; apie 295–215 pr. Kr.) – graikų epikas, gimęs Aleksandrijoje, gyvenęs Ptolemajų dvare, mokęs karalaičius. Buvo Mūsėjo bibliotekininkas, Zenodoto įpėdinis. Manoma, kad dėl ginčo su mokytoju Kalimachu apie epinės kūrybos tikslus bei apimtį išvyko iš Aleksandrijos ir apsigyveno Rode. Vienas žinomiausių jo veikalų – poema *Argonautica*.

II – 234

III – 102

Aprosio, Angelico (1607–1681) – garsus italų bibliofilas ir knygų kolekcininkas, augustinas. Pirmasis atidarė viešąją biblioteką Ventimilijoje. Paskelbė nemažai proginių ir poleminių veikalų, daugiausia prisidengdamas slapyvardžiais. Svarbiausi jo veikalai yra Cornelio Aspasio Antivigilmi *La biblioteca Aprosiana* (1673), italų autorių žinynas, Pietro Giacomo Villani *La visiera alzata* (1689).

I – 35

Apulėjus (Lucius Apuleius; apie 124–apie 190) – romėnų rašytojas, filosofas ir retorikas. Rašė graikiškai ir lotyniškai. Paliko retorikos, pasakojamosios prozos filosofijos kūrinių, tarp jų 11 knygų romaną *Metamorphoseon seu De asino aureo libri XI*, vienintelį puikiai išsilaikiusį.

II – 75, 77, *171*

Arendt (XVIII a.) – Halės spaustuvininkas, spausdinęs knygas kirilika (1735).

I – *215*

Argonne, Bonaventure d' (Vigneul; 1640–1704) – prancūzų teisininkas, advokatas, įstojęs į vienuolių kartūzų ordiną, priėmė Bonaventure'o vardą. Svarbiausi jo raštai *Traité de la lecture des Pères de l'Eglise* (1688, 2 t.), *L'Education, maximes et réflexions de M. de Moncade, avec un discours du sel dans les ouvrages d'esprit* (1691), *Mélanges d'histoire et de littérature, recueillis* (1699–1701, 3 t.).

II – 240

Arias Montano, Benito (1527–1598) – ispanų orientalistas, egzegetas, Tridento susirinkimo dalyvis, Antverpeno daugiakalbės biblijos *Biblia Sacra hebraice, chaldaice, graece et latine* (1569–1573, 8 t.) leidėjas. Dar parašė *Humanitatis salutis monumenta* (1571), *Antiquitatum judaicarum libri IX* (1593), išvertė žydų keliautojo Benjamino Tudeliečio (apie 1103–1173) *Keliones* hebrajų kalba į lotynų kalbą pavadinimu *Itinerarium* (1575).

II – 303

Ariosto, Lodovico (1474–1533) – italų poetas. Gyveno žymių Italijos didikų dvaruose, nuo 1517 m. apsistojo Feraros kunigaikščio Alfonso rūmuose. Svarbiausias veikalas – epinė poema *Orlando furioso* (1532).

I – *143*

Aristarchas Samotrakietis (Aristarchos Samothrakios; apie 217–144 pr. Kr.) – graikų filologas ir kritikas, Aleksandrijos bibliotekos vadovas, redagavęs, komentavęs ir leidęs Homero, Hesiodo, Herodoto ir kitų graikų rašytojų tekstus.

I – *142*

Aristėjas (Arysteas; III a. pr. Kr.) – Egipto karaliaus Ptolemajo II Filadelfo (308–246 pr. Kr.) dvariškis, judaizmo prozelitas. Ma-

noma, kad jis yra vadinamojo *Laiško Filokratui*, adresuoto broliui Filokratui, autorius. Jame jis aprašo Senojo Testamento vertimo į graikų kalbą Aleksandrijos bibliotekai istoriją.

I – 235

Aristotelis (Aristotelēs; 384–322 pr. Kr.) – graikų filosofas ir pedagogas, Platono mokinys, Aleksandro Didžiojo mokytojas ir bičiulis, scholastikos pradininkas, formaliosios logikos ir moralės mokslo kūrėjas.

I – 171, 172, 184, 187, 211

II – 54, 82, *208*

Armonio, Giovanni (Harmonius, Joannes Marsus; apie 1475–apie 1552) – italų vargonininkas, poetas ir komediografas. Parašė sonetų, madrigalų ir populiarių komedijų, iš kurių buvo išspausdinta ir išliko iki mūsų dienų tik viena – *Stephanium* (parašyta apie 1500 m.).

I – *100*

Arndt, Johann (Arnd, Joh.; 1555–1621) – vokiečių liuteronų teologas, medikas. Labiausiai žinomas kaip populiarios XVII–XVIII a. maldaknygės *Sechs Bücher vom Wahren Christentum* (1606–1609) autorius, taip pat parašė *Von wahrem Christenthum* (1605).

II – 238

Arnold, Jerzy Chrystian (1747–1827) – lenkų gydytojas, medicinos istorikas, protestantų evangelikų veikėjas, daugelio mokslo draugijų narys ir bibliografas. Parašė *Commentatio de historia medicinae in Polonia* (1807), *Historiae antiquae medicinae polonae prodromus* (1815) ir pirmąją gamtos bei medicinos bibliografiją *De monumentis historiae naturalis Polonae literariis* (1814).

I – 109, *164*, *176*, *177*

II – 204

Arnold, Walenty (Arnoldus, Valentinus Philomathes; XVI a.) – autorius, parašęs ir Krokuvoje išleidęs veikalą apie mėnulio užtemimą *Judicii astrologici summarium* (1555).

I – 105

Arretinus, L., žr. Bruni, Leonardo

Arsacijus (Arsaciusz), žr. Seehofer, Arsacius

Arteński, Rafał (XVII a.) – bibliotekininkas Krokuvos bibliotekoje.

II – *104*

Artomiusz, Piotr (1552–1609) – lenkų teologas, liuteronų pamokslininkas ir rašytojas, pirmasis Varšuvos evangelikų liuteronų bendruomenės klebonas, vėliau Torunės pamokslininkas. Išleido *Cantional, to jest Pieśni chrześcijańskie* (1587), *Kancjonał albo Pieśni duchowne* (1587), *Kancjonał, to jest Pieśni krześcijańskie* (1596). Jis taip pat yra populiaraus mokyklinio lotynų–vokiečių–lenkų žodyno *Nomenclator* (1591) bendraautoris.

II – 207

Askew, Anthony (1722–1774) – anglų gydytojas, filologas ir bibliofilas. Rinko retus, gražiai išleistus graikų ir lotynų klasikų spaudinius. 1775 m. aukcione, kuriame pagrindinis pirkėjas buvo hercogas Louisas Césaris de la Baume-Le Blanc de La Vallière (1708–1780), 3570 Askewo bibliotekos spaudinių buvo parduota už 3393 svarus sterlingų, o 1785 m. aukcione – 633 knygos ir rankraščiai už 1300 svarų sterlingų.

II – 76

Atėnajas (Athēnaios; apie 200) – graikų rašytojas. Vienintelis išlikęs kūrinys *Išminčių puota* arba *Puotaujantys išminčiai* (*sofistai*) (iš 15 knygų išliko tik 3 pirmosios ir keli fragmentai) vaizduoja „filosofų pokylį", kuriame aptariama muzika, poezija, šokiai, valgiai, gėrimai, papročiai, buitis ir kt.

II – 238

Auchersen, žr. Anchersen, Johannes Peder

Audebert, Germain (1518–1598) – prancūzų teisininkas, filosofas ir poetas, rašęs lotynų kalba. Teisę studijavo Bolonijoje pas įžymų italų teisininką Andreją Alciatą (1492–1550). 1545–1598 m. dirbo Orleano mokesčių administracijoje. Išspausdino tris poemas *Roma* (1555), *Venetiae* (1583) ir *Pathenope* (1585), šlovinančias Romą, Veneciją ir Neapolį.

II – 179

Audiffredi, Giovanni Battista (1714–1794) – italų vienuolis dominikonas, istorikas, matematikas, astronomas, bibliografas. Mokė įvairiose ordino mokyklose, kol buvo perkeltas į Santa Maria sopra Minerva vienuolyną Romoje ir 1765 m. paskirtas Kazanatos bibliotekos (it. *Biblioteca Casanatense*), kurią 1700 m. įsteigė kardinolas Girolamo Casanata (1620–1700), bibliotekininku. Svarbiausi jo veikalai: *Bibliothecae Casanatensis catalogus*

librorum typis impressorum (1761–1790, 4 t.), *Catalogus historico-criticus Romanarum editionum saeculi XV* (1785), *Catalogus historico-criticus editionum Italicarum saeculi XV* (1794).

II – 242, 293

III – *76*

Augezdecki, Aleksander (Augezd; Aviezdecki; ?–1577) – čekų ir lenkų spaustuvininkas ir leidėjas, 1549 m. dėl religinių sumetimų atsikėlęs į Karaliaučių ir iki 1556 m. spausdinęs įvairių tikėjimų religines ir literatūrines knygas lenkų kalba, iš kurių svarbiausios yra Mikołajaus Rejaus (1505–1569) *Kupiec* (1549), Stanisławo Murzynowskio (1528–1553) *Nowy Testament* (1551–1553) ir Walenty z Brzozowa (?–1570) *Pieśni chwal boskich* (1554). 1558–1562 m. vadovavo Łukaszo Górkos (apie 1533–1573) pilies spaustuvei Šamotuluose (Lenkija).

I – 135, 136, 195

Augustas II (1670–1733) – Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis (1697–1704 ir nuo 1709), Saksonijos kurfiurstas Frydrichas Augustas I (nuo 1694), Augusto III (1696–1763) tėvas. Dėl didelės fizinės jėgos pramintas Stipriuoju. Įvėlė Lietuvos ir Lenkijos Respubliką į Šiaurės karą (1700–1721) su Švedija. 1706 m. oficialiai atisakė sosto Stanislowo Leščinskio naudai, bet 1709 m. remiamas Rusijos jį atgavo. Buvo priverstas pripažinti Rusijos kišimąsi į Lietuvos ir Lenkijos valstybės reikalus (1717 m. Nebylusis seimas).

I – 219

Augustas III Saksas (1696–1763) – Saksonijos kurfiurstas Frydrichas Augustas II (nuo 1733), Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis (nuo 1733). Sostą gavo remiamas Rusijos ir Austrijos. Jam valdant Abiejų Tautų Respublika labiausiai smuko. Dėl veto teisės Seimas nieko negalėjo nutarti, pašlijo kariuomenės drausmė, iro valstybės finansai. Alino ir Septynerių metų karas (1756–1763).

II – 108, 144, *280*

III – 31

Augustinas, Aurelijus (Aurelius Augustinus; 354–430) – garsiausias iš Bažnyčios tėvų, šventasis, padaręs didžiausią įtaką besiformuojančioms krikščionybės dogmoms, produktyvus rašytojas. Išliko apie 100 traktatų, 400 pamokslų, apie 200 laiškų. Svarbiausi jo veikalai: *Contra academicos; De beata vita liber; De ordine; De*

immortalitate animae; De vera religione; De civitate Dei; Confessiones; De Trinitate; Retractationes.

I – 160

II – 30, 56, 57, 64, 82

Aurifaber, Johannes (Aurifaber, Jan; 1517–1568) – vokiečių evangelikų teologas, superintendentas, Karaliaučiaus universiteto profesorius.

I – *196*

Azzoguidi, Baldassarre (Azoguidi, Bernard; tarp 1430 ir 1440–prieš 1502) – italų spaustuvininkas, dirbęs Bolonijoje 1471–1481 m. kartu su Francesco Dal Pozzo (?–1490) ir Annibale Malpighi (?–1484), pirmąkart 1471 m. išleidęs Ovidijaus *Opera.* Vėliau Baldassarre su savo broliu Pietro (?–1478) išleido dar apie 30 leidinių.

I – 33

Álvarez, Manuel (Alvaras; 1526–1582) – portugalų jėzuitas, pedagogas, Koimbros ir Evoros kolegijų rektorius. Parašė populiarią lotynų kalbos gramatiką *De institutione grammatica libri tres* (1573), kurią *Ratio studiorum* teikė kaip vadovėlį visoms jėzuitų kolegijoms. Vadovėlis buvo išverstas į daugelį kalbų, išleista per 400 laidų ir buvo vadinamas *alvaru.* Lietuvoje vadovėlis pirmą kartą išspausdintas 1592 m. Vilniuje, 1593–1758 m. išėjo mažiausiai 17 kartų. Po jėzuitų ordino panaikinimo 1773 m. naudotas ir Edukacinės komisijos mokyklose.

I – 221

Babičius, Jokūbas (?–apie 1526) – Vilniaus burmistras. Jo namuose glaudėsi Pranciškaus Skorinos spaustuvė, kurioje 1522 m. išspausdinta maldaknygė *Mažoji kelionių knygelė* (*Malaja podorožnaja knižica*), o 1525 m. – *Apaštalas* (*Apostol*), kurio 188 puslapyje išspausdinti žodžiai *Soveršisia v domu počtivogo muža Jakuba Babiča najstaršego burmistra slavnago i velikago mesta Vilenskago* leidžia manyti, kad spaustuvė buvusi Babičiaus namuose netoli Vilniaus rotušės ir paskui perėjusi Mamoničių nuosavybėn.

I – 58, 190

Bacmeister, Johann Vollrath (Bachmeister; Backmeister; 1732–1788) – vokiečių kilmės rusų bibliografas ir istorikas, nuo 1756 m. Sankt Peterburgo mokslo akademijos bibliotekininkas. Para-

šė veikalą *Essai sur la bibliothèque et le cabinet de curiosités et d'histoire naturelle de l'Académie des Sciences de Saint Pétersbourg* (1766), kuriame pateikė žinių apie švietimą, knygospaudos istoriją, XVI–XVII a. Rusijos spaustuves, senąją rusų literatūrą, Akademijos biblioteką ir kitas svarbiausias valstybines ir privačias Rusijos bibliotekas.

I – 54, 55

II – *104, 137, 139*

Bacon, Francis (1561–1626) – anglų filosofas, politikas, empirizmo pradininkas. Sukūrė mokslų atnaujinimo planą, utopinę idealios visuomenės koncepciją. Parašė mokslinių, religinių, literatūrinių bei juridinių veikalų, iš kurių minėtini *De cognitata et visa* (1609), *De sapientia veterum* (1609), *Novum organum scientiarum* (1620), *Historia naturalis* (1622), *De dignitate et augmentis scientiarum* (1623), *Essayes* (1597, 1612, 1625).

II – 235, 306

Baillet, Adrien (1649–1706) – prancūzų teologas, bibliografas, literatūros istorikas, išleidęs Europos spaustuvininkų bibliografinį žodyną *Jugements des sçavants sur les principaux ouvrages des auteurs* (1685–1686, 9 t.), kuriame yra medžiagos apie Lenkijos ir Lietuvos spaustuvių istoriją. Kiti jo svarbesni veikalai yra *Auteurs déguisés sous des noms étrangers, empruntés, supposés...* (1690), *Les Vies des saints* (1701, 4 t.), *La Vie de monsieur Descartes* (1691, 2 t.).

II – 235

Bayle, Pierre (1647–1706) – prancūzų protestantas, filosofas ir publicistas. Svarbiausias jo veikalas – *Dictionnaire historique et critique* (1697, 2 t.), kuriame pateiktos 2044 biografijos su komentarais.

II – 235

Bajer, Jan (Bojus; ?– po 1532) – knygininkas iš Bronovo Silezijoje. 1511 m. tapo Krokuvos piliečiu. Išmokęs spaustuvininko amato pas Mareką Szarfenbergą (?–1545) įsteigė nuosavą spaustuvę ir išleido bei finansavo ne vieną knygą. Tarp jų minėtinas 1516 m. kartu su Melchioru Franku (?–1523) ir Szarfenbergu išleistas mažesnysis Krokuvos mišiolas. 1531 m. savo knygyną pardavė Krokuvos knygyninkui Piotrui Reismolleriui.

I – 81, 111

Bajorinas, Saulius

III – 12

Balbi, Giovanni (Balbi, Giovanni de Janua; Giovanni de Janua; Johann (Johannnes) de Janua; Jonas iš Genujos; ?–1298) – italų vienuolis dominikonas, leksikografas, domėjęsis visomis mokslo šakomis, bet ypač teologija. Svarbiausi veikalai: *Dialogus de quaestionibus animae ad spiritum* (1271, 9 t.) ir *Cathalicon seu Summa prosodia*, dažniausiai cituojamas kaip *Summa quae vocantur Catholicon* (1278). Šis veikalas buvo viena iš pirmųjų spausdintų knygų (1460) ir iki 1500 m. pasirodė dar 12 jos laidų.

I – 24, 33, 34, 36, 37

II – 73

Baliński, Michał

III – *45*, *49*, *63*, *88*, 95

Baliulienė, Aldona

III – 9, 10–12, 15

Bandtkie, Jerzy Samuel (Bantke; 1768–1835) – lenkų filologas, spaudos istorikas, bibliotekininkas ir bibliografas. Svarbiausi jo veikalai *Historia drukarń krakowskich* (1815) ir *Historia drukarń w Królestwie Polskim i Wielkim Księstwie Litewskim* (1826). Įkvėpė J. Lelewelį parašyti *Bibliograficznych ksiąg dwoje.*

I – 15, 17–20, 22, *23*, 25, 28, 31–33, 44–46, *47*, 49, 50, 52–57, *58*, 59, 61, 63, 65, 71, 74–77, *82*, 83, 84, 88, 89, *90*, 92, 93, 95, *97*, 100–105, *106*, 107–113, 116–118, 122, 123, 127, *129*, 162–164, *172*, *176*, *179*, 180, *182*, 183–185, 188, *192*, *201*, *214*, *231*, 234, 236, 237

II – 11, 13, 15–19, 53–59, 61, 76, 77, *81*, *83–88*, *91*, *94*, *95*, *101*, *104–106*, *110*, *112*, *126*, *127*, *129–132*, *141*, *142*, *152*, *153*, 157, 166–170, 172, *179*, *184*, 200, 214, 219, 247, 252, 253

III – 16, *20*, 21, 28–30, 46, 55–58, 63, 65–67, 74, *75*, 88, 95, 100, 101, 108, 110

Bandtkie-Stręźyński, Jan Wincenty (Bandtkie; 1783–1846) – vienas pirmųjų lenkų teisės istorikų, knygų leidėjų, bibliografas ir knygų kolekcininkas, Jerzo Samuelio Bandtkie's brolis. Pirmasis parašė Lenkijos teisės istoriją, kurioje daug vietos skirta ir Lietuvos teisei. Svarbiausi veikalai: *De studio iuris Polonici* (1806), *Zbiór rozpraw o przedmiotach prawa polskiego* (1812), *Historia prawa polskiego* (1850), *Prawo prywatne polskie* (1851). Nemaža jo

Baumgarten, Konrad (apie 1480–po 1514) – klajojantis knygrišys, spaustuvininkas ir leidėjas, dirbęs Gdanske (1498–1499), Olomouce (1500–1502), Vroclave (1503–1506) ir Frankfurte prie Oderio (1506–1509). Iš 4 Gdanske išspausdintų leidinių visas išliko tik vienas – Vilniaus kanauninko Martyno Radomiečio *Agenda sive Exsequiale divinorum sacramentorum* (1499) dviem variantais: Vilniaus diecezijai ir kitoms diecezijoms. Daugiausia knygų (apie 20) išspausdino Frankfurte prie Oderio. 1509 m. jo spaustuvės įrangą įsigijo Johannas Jameris von Hanau. Žinoma, kad 1514 m. Baumgartenas dar dirbo Leipcige leidėju.

I – 45

Baumgarten, Siegmund Jakob (1706–1757) – vokiečių evangelikų teologas, Halės universiteto teologijos profesorius, filosofo Alexanderio Gottliebo Baumgarteno (1714–1762) brolis. Reikšmingiausi jo darbai *Evangelische Glaubenslehre* (1759), *Auszug der Kirchengeschichte* (1743–1762, 3 t.), *Primae lineae breviarii antiquitatum Christianarum* (1747), *Geschichte der Religionsparteien* (1760), *Nachricht von merkwürdigen Büchern* (1752–1757, 12 t.), *Nachrichten von einer hallischen Bibliothek* (1748–1751, 8 t.).

II – 324

Bauze, Fedor Grigorjevič (1752–1812) – teisės istorikas, kolekcininkas ir bibliofilas, Maskvos universiteto profesorius, Peterburgo mokslo akademijos narys korespondentas (1801), valstybės patarėjas (1809). Paliko 6 kalbas lotyniškai ir vokiškai bei rašinį rusų kalba. Buvo surinkęs didelį rusiškų rankraščių ir senų spaudinių rinkinį, kuris žuvo 1812 m. Jo katalogą *Katalog slaviano-rossijskich rukopisei Bauze, pogibšich v 1812 godu* 1862 m. išspausdino Vasilijus Karazinas (1773–1842) leidinyje *Čtenija Moskovskogo obščestva istorii i drevnostei rossijskich.*

I – 55

Bazilijus Didysis (Basilius Magnus; 329 arba 330–379) – teologas, Cezarėjos vyskupas ir Kapadokijos metropolitas, Bažnyčios tėvas, šventasis. Rytų stačiatikių bažnyčia jį laiko vienu iš trijų šventųjų hierarchų, Romos katalikų bažnyčia – šventuoju ir Bažnyčios daktaru. Parašė egzegetinių veikalų, sukūrė homilijų.

I – 61, *99*

Bazylik, Cyprian, (Bazilikas, Kiprijonas; Bazylik, Cyprjan; apie 1535–apie 1600) – lenkų literatas, muzikas, leidėjas ir spaustuvi-

ninkas, Reformacijos veikėjas. Dirbo Žygimanto Augusto kanceliarijoje Vilniuje. Rašė proginius eilėraščius, vertė į lenkų kalbą kalvinistų veikalus. 1562–1570 m. vadovavo Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo spaustuvei Lietuvos Brastoje. Išpausdino 17 leidinių, tarp kurių reikšmingiausia *Brastos Biblija* (1563) – pirmasis LDK Šventojo Rašto leidimas šnekamąja kalba.

I – 198, 201

II – *141*

Becanus, Michael Otto (XVI–XVII a.) – jėzuitas. Jo diskusija su liuteronu Pauliumi Oderbornu išspausdinta veikale *Ein Gespräch von der Religion...* (1605).

I – *203*

Bechenstein, žr. Beckenstein, Szymon

Bechtermünz, Nikolaus (Bechtermüntze; ?–po 1488) – vokiečių spaustuvininkas. Kartu su broliu Heinrichu (?–1467) 1467 m. Eltvilyje įsteigė vieną iš pirmųjų Europoje spaustuvių. Broliui mirus iki 1476 m. dirbo vienas ir išspausdino Johanno Gutenbergo *Cathalicono* spaudmenimis keturis leidinius: tris *Vocabularius ex quo* (1469, 1472, 1476) ir Tomo Akviniečio *Summa de articulis fidei et ecclesiae sacramentis*. 1488 m. jis dar minimas dokumentuose kaip Eltvilio pilietis.

I – 24

Beckenstein, Szymon (Bechenstein; ?–apie 1696) – Gdansko knygininkas ir leidėjas. 1654–1658 m. buvo knygininku Helmštede, 1668–1669 m. Frankfurte prie Maino. 1677 m. pradėjo verstis knygų prekyba Torunėje. Taip pat leido knygas: jo lėšomis išėjo Joachimo Pastorijaus (1678), Tomaszo Młodzianowskio (1682), Johanno Nixdorfo (1685), Christopho Johanno Hartknocho (1686) ir kt. veikalai; kai kurie dvikalbiai – lenkų ir vokiečių kalbomis.

I – 214

Becker, Ernst Gotthelf (Beker; XVIII a.) – asmeninės bibliotekos savininkas. Ji buvo parduota Drezdene per aukcioną 1774 m.

II – 312

Bedermann, Tomasz (?–1531) – teologas humanistas, pirmasis vyskupo Jano Lubrańskio 1518 m. įsteigtos akademijos *Collegium*

Lubranscianum rektorius. Krokuvoje išleido Hesiodo *Liber georgicorum* (1501) ir Cicerono *Dialogus de partitione oratoria* (1515).

I – 58

Begner, Hanăş (Bichnen, Jan iš Kronštato; XV–XVI a.) – žinomas kaip Brašovo (Rumunija) teisėjas arba primaras. Jo lėšomis Brašove apie 1500 m. buvo išspausdinta *Evangelije naprestolnoje* (*Četveroevangelie*). Jo vardas taip pat yra pirmame žinomame dokumente rumunų kalba *Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung către judele Braşovului Hanăş Begner* (1521).

I – 55

Behem, Franz (Bohem, Franciszek; Bohemus; 1500–1582) – vokiečių spaustuvininkas, knygininkas ir knygrišys. 1539–1552 m. netoli Mainco kartu su dėde Johannesu Cochlaeusu valdė spaustuvę su signetu *Zu St. Victor bei Mainz*. 1552 m. grįžęs į Maincą atidarė spaustuvę *Zum Maulbaum*. 1555 m. gavo privilegiją spausdinti Šv. Romos imperijos valstybinius raštus. Jis buvo sudaręs ne vieną bendrovę su to meto garsiais spaustuvininkais ir leidėjais.

I – 49, *90*

Beicht, David Christian (apie 1765–1811) – vokiečių pedagogas. Nuo 1804 m. Varšuvos licėjuje buvo visuotinės istorijos ir geografijos profesorius, vėliau dėstė vokiečių kalbą aukštesniosioms klasėms ir rūpinosi licėjaus biblioteka. 1810 m. buvo pakviestas į Varšuvos karalystės Vadovėlių rengimo komisiją (lenk. *Towarzystwo Ksiąg Elementarnych Księstwa Warszawskiego*).

II – 157, 172

Bekk, Christian (Chrystyan; ?–1690) – lenkų spaustuvininkas. 1680–1690 m. valdė Torunės miesto ir gimnazijos spaustuvę. Spaudiniuose titulavosi Miesto tarybos ir gimnazijos tipografu. Spausdino daugiausia lotynų kalba Torunės ir Gdansko gimnazijų profesorių darbus, panegirikas, lenkų evangelikų religinius veikalus, vadovėlius lenkų kalbai mokytis. Iš viso išspausdino 45 leidinius.

II – 222

Belski – vaivada, kuriam Jonaszas Szlichtyngas (1592–1661) parašė laišką.

II – *216*

Benecke, Georg Friedrich (Beneke; 1762–1844) – vokiečių filologas, Getingeno universiteto profesorius, tyrinėjęs vokiečių vidur-

amžių literatūrą. Svarbiausi jo darbai *Beyträge zur Kenntniss der altdeutschen Sprache und Litteratur* (1810–1832, 2 d.), *Minnelieder. Ergänzung der Sammlung von Minnesingern* (1810), *Der Edel Stein getichtet* (1816), *Wigalois* (1819), *Iwein. Der Riter mit dem Lewen von Hartmann von Aue* (1827), *Wörterbuch zu Hartmanns Iwein* (1833).

II – 293

Benedetti, Francesco de' (Platon de Benedictis) – XV a. italų spaustuvininkas, veikęs 1482–1496 m. Bolonijoje ir Venecijoje.

II – 239

Benedictus w Krakowie

II – *88*

Benediktas III (Benedictus III; ?– 858) – Romos popiežius nuo 855 m. Laikomas išsimokslinusiu to meto pontifiku. Anglijoje jis įvedė Šv. Petro skatiko mokestį. Tarp jo ir pirmtako Leono IV dažnai įterpiama legendinė moteris – popiežė Joana, popiežiavusi Jono VII vardu.

II – 30

Benedykt z Koźmina (Benediktas iš Kozmino; ?–1559) – XVI a. lenkų humanistas, poetas, rašęs lotyniškai ir lenkiškai, Krokuvos universiteto profesorius. 1559 m. paskyrė Krokuvos universitetui nuolatinį 50 zlotų fondą knygoms pirkti nuo 1000 zlotų kapitalo. Už jį 1560–1646 m. bibliotekai buvo nupirkta 261 veikalas (384 tomai). Visi jie buvo įrišti vyšnine oda su *Collegium Maius* superekslibrisu – dviem sukryžiuotais skeptrais ir įspaudu *Ex fundatione D. Benedicti a Kozmin.*

II – 95

Beneke, žr. Benecke, Georg Friedrich

Benigna – vyresniojo Torunės burmistro Thomaszo Gerhardo dukra.

II – 222

Bentkowski, Feliks Jan (1781–1852) – lenkų istorikas, filologas, bibliotekininkas ir bibliografas, Varšuvos universiteto profesorius. Paskelbė *Wiadomość o najdawniejszych książkach drukawanych w Polsce...* (1812), bibliografiją *Historia literatury polskiej...* (1814, 2 t.), taip pat darbų iš istoriografijos, numizmatikos, archyvistikos ir kitų mokslo sričių.

I – 17, 18, 25, 26, 28, 32, 45, 46, *47*, 50, 52, 53, 57, 58, 62, 65, 66, *82*, 112–114, 127, 128, 133, 135, *136*, 139, 141, 162, 164, *176*

Berchorius, žr. Bersuire, Pierre

Bernat, Maciej (Bernard, Maciej; ?– ne anksčiau 1600) – spaustuvininkas, kilęs iš Silezijos. Iš pradžių dirbo pas dėdę Baltazarą Hybnerį (?–1592), Lvovo knygininką ir knygrišį, paskui nusipirko Maciejaus Garwolczyko (?–1592) spaustuvę ir 1593–1599 m. išspausdino 11 leidinių (9 iš jų lenkų kalba). Spėjama, kad apie 1600 m. veikiausiai sugrįžo į Sileziją.

Bernoulli, Johann (Bernonilli; 1744–1807) – šveicarų mokslininkas, astronomas, keliautojas ir rašytojas, nuo 1764 m. Berlyno, Bolonijos (nuo 1773), Stokholmo (nuo 1744) ir Peterburgo (nuo 1776) mokslo akademijų narys, Berlyno observatorijos direktorius. Svarbiausi veikalai: *Recueil pour les astronomes* (1772–1776, 3 t.), *Lettres sur différents sujets* (1777–1779, 3 t.), *Sammlung kurzer Reisebeschreibungen* (1782–1787, 18 t.), *Archiv zur neuen Geschichte, Geographie, Natur und Menschenkenntnis* (1783–1788, 8 t.) ir kt.

Bersuire, Pierre (Berchorius; apie 1290–1362) – prancūzų vienuolis benediktinas, vertėjas, enciklopedininkas ir moralinių veikalų autorius. Svarbiausi jo darbai yra *Ovidius moralizatus* (1340), *Reductorium morale* (prieš 1355; išsp. 1474), *Inductorium morale biblicum* (apie 1350; išsp. 1514).

Bertram, Johann Friedrich (1699–1741) – vokiečių evangelikų teologas, filosofas, istorikas, geografas, pedagogas. Parašė per 40 darbų, tarp jų *Commentatio de singularis Anglorum in eruditionem orientalem meritis* (1722), *Einleitung in die schönen Wissenschaften* (1725), *Anfangslehren der Historie der Gelehrsamkeit* (1730), *Oostvrieslands Kerkelyke Geschiedenisse* (1738).

Bertutowicz, žr. Lenczewski Bertutowicz, Stanisław

Bessel, Gottfried (1672–1749) – vokiečių-austrų vienuolis benediktinas, teologas, istorikas. Svarbiausias veikalas *Chronicon Go-*

twicense (1732). Dėl jo senųjų dokumentų tyrinėjimų dažnai lyginamas su Jeanu Mabillonu (1632–1707) ir vadinamas „vokiečių Mabillonu".

II – 21

Bettcher, žr. Böttcher, Paweł

Białobrzeski, Marcin (apie 1530–1586) – lenkų teologas, rašytojas, bibliofilas ir diplomatas. Iš daugelio jo darbų svarbiausios homilijos ir katekizmai lenkų kalba bei veikalai, skirti kitatikybei: *Katechizm albo wizerunek prawej wiary chrześcijańskiej* (1567), *Orthodoxa confessio de uno Deo* (1577), *Postilla orthodoxa...* (1581, 2 d.) ir kt.

I – 183, *184*

Bichnen, Jan iš Kronštato, žr. Begner, Hanăş

Bieliński, Franciszek (apie 1740–1809) – lenkų valstybės veikėjas, pedagogas, didysis Lenkijos raštininkas, Čersko seniūnas nuo 1762 m., Edukacinės komisijos narys nuo 1776 m., palaikęs visuotinio švietimo idėją, Nuolatinės tarybos narys (1780–1782, 1784–1793), 1794 m. Tado Kosciuškos sukilimo metu Lenkijos kariuomenės intendantūros generolas majoras. Išleido *Sposób edukacji w XV listach opisany* (1775).

II – *118*

Bieliński, Józef

III – *55*, 62, 63, *68*

Bielski, Joachim (apie 1550–apie 1599) – lenkų istorikas, poetas, Marcino Bielskio sūnus, diplomatinių pasiuntinybių dalyvis, nuo 1588 m. karaliaus Zigmanto Vazos sekretorius. Papildęs tėvo *Kronika wszystkiego świata*, ją perleido nauju pavadinimu *Kronika polska Marcina Bielskiego, nowo przez Joachima Bielskiego, syna jego, wydana* (1597), taip pat parašė proginių eilėraščių lenkų bei lotynų kalbomis.

I – *181*

Bielski, Marcin (1495–1575) – lenkų kronikininkas ir rašytojas, kariškis, žemvaldys. Svarbiausias jo istorinis veikalas *Kronika wszystkiego świata* (1551), 1597 m. jo sūnaus Joachimo papildyta ir perleista kitu pavadinimu *Kronika polska*.

I – 181, 242

II – *84*, 199, 204

Bielski, Szymon (1745–1826) – lenkų pijoras, rašytojas, vertėjas, leidėjas, spaustuvės ir bibliotekos prefektas, bibliografas. 1792–1817 m. vadovavo Varšuvos pijorų spaustuvei ir bibliotekai. Sutvarkė Varšuvos pijorų *Collegium Regium* biblioteką, papildė ją savo rinkinio knygomis ir išspausdino jos katalogą *Catalogus librorum bibliothecae Collegii Regii Varsaviensis Clericorum Regularium Scholarum Piarum* (1796), taip pat Lenkijos pijorų biobibliografiją *Vita et scripta quorundam e Congregatione Clericorum Regularium Scholarum Piarum in provincia Polona professorum...* (1812).

I – 229

II – *111*, *154*

Biernacka, Maria M.

III – *55*

Biernacki, Felicjan (1775–1853) – lenkų bibliotekininkas. 1808 m. tapo Adomo Jurgio Čartoriskio (1770–1861) sekretoriumi, kartu buvo Čartoriskių bibliotekos Pulavuose bibliotekininkas. 1810 m. išvyko į Švediją su Tadeuszo Czackio (1765–1813) instrukcija ir iš Karališkosios Stokholmo bei Upsalos universiteto bibliotekų atgavo 48 rankraščius ir per 100 retų spaudinių. 1812 m. tapo Varšuvos mokslo bičiulių draugijos nariu. Čartoriskių bibliotekai Pulavuose ieškojo knygų vienuolynų bibliotekose. 1818 m. išvyko iš Pulavų ir apsigyveno Varšuvoje, jo vietą užėmė Łukaszas Gołębiowskis (1773–1849).

II – 149

Bignoni, Mario (Bignionis; 1601–1661) – italų vienuolis kapucinas, eruditas, parašęs ir išleidęs pamokslų rinkinius *Elogii sacri nelle solennità principali di Nostro Signore...* (1652), *Enciclopedia seu Scientia universalis concionatorium...* (1663), *Serafici splendori da gli opachi delle più celebri academie...* (1651), kurie buvo įtraukti į *Draudžiamų knygų indeksą*.

II – 105

Binz, Johann Georg (1748–1824) – austrų antikvaras, leidėjas, bibliotekininkas. 1779 m. Vienoje atidarė antikvariatą. Kurį laiką taip pat turėjo skolinamąją biblioteką (*vok.* Leihbibliothek). 1782–1700 m. ir 1817–1824 m. vertėsi knygų leidyba.

II – 179

prie Šv. Jurgio bažnyčios kunigas. Parašė *Dissertatio juridico-politica de cosacis* (1653) *Brewiarz nabożeństwa chrześciańskiego* (1682), išvertė Johanno Gerhardo *Rozmyślenia nabożne* (1682).

II – 222

Bobrowski, Florian (1779–1846) – lenkų filologas, Polocko akademijos bibliotekininkas. Mokytojavo jėzuitų ordino mokyklose Oršoje (1805–1807), Daugpilyje (1808–1809), Vitebske (1810–1811). 1813 m. išstojo iš ordino. Nuo 1818 m. iki mirties buvo Nemenčinės klebonas. Parengė ir išleido lotynų–lenkų kalbų žodyną *Lexicon latino-polonicum* (1822–1825; 2-oji laida 1841–1844).

I – 229

Bobrowski, Michał

III – 73

Bobrowski, Michał – Vilniaus kanauninkas, gyvenęs XIX amžiuje.

II – 155

Boccaccio, Giovanni (1313–1375) – italų rašytojas, teisininkas, diplomatas. Garsiausias kūrinys – 1470 m. išspausdintas *Decamerone*.

II – 75, 76

Bodoni, Giambattista (1740–1813) – italų spaustuvininkas, šriftų kūrėjas, medžio vinječių raižytojas. 1758–1766 m. Romos kurijos Tikėjimo platinimo spaustuvės rinkėjas, nuo 1768 m. vadovavo Parmos kunigaikštystės spaustuvei. 1770 m. prie jos įkūrė spaudmenų liejyklą. 1791 m. įsteigė nedidelę nuosavą spaustuvę ir išleido apie 1500 pavadinimų knygų, tarp jų antikos autorių, prancūzų, italų klasikų veikalų, daugiakalbį leidinį *Oratio dominica in CLV linguas...* (1806, 4 d.), kuriame išspausdino ir lietuvišką *Tėve mūsų*. Jo sukurti šriftai, pavadinti Bodoni vardu, tapo modernių šriftų etalonu. Svarbiausias gyvenimo veikalas – *Manuale tipografico* (1818, 2 t.). Jame panaudota 291 lotyniškas, 34 graikiški ir 48 rytietiški šriftai.

I – 223

Bodzanta (Bodzęta; apie 1290–1366) – Krokuvos vyskupas. Nesutarė su Kazimieru III Didžiuoju (1310–1370), prieš kurio valią

las, nuo 1781 m. prelatas, Vilniaus vyskupo koadjutorius. Rėmė 1794 m. sukilimo dalyvius, tad buvo Rusijos valdžios ištremtas į Smolenską ir įkalintas. 1803–1804 m. buvo Lietuvos mokyklų generalinis vizitatorius. 1804 m. persikėlęs į Varšuvą dalyvavo Mokslo bičiulių draugijos veikloje. Svarbiausiame veikale *O początkach narodu i języka litewskiego rozprawa* (1808) iškėlė lietuvių kalbos svarbą ir reikšmę. Taip pat parašė *Dziennik podróży* (išsp. 1885), į lenkų kalbą išvertė *Kodeks Napoleona* (1810).

II – 143
III – *43*, 49

Bohatkiewicz, Aleksander Wiktor (1795–1833) – bibliografas ir bibliotekininkas, 1819–1831 m. dirbo Vilniaus universiteto bibliotekoje, susirašinėjo su Joachimu Leleveliu. Jo veikalas lenkų kalba *Rzecz o bibliografii powszechnej* (1831; liet. 2004) – vienas pirmųjų Europoje teorinių knygos mokslo veikalų.

I – *9*
III – 10, 26, 28, 30, *41*, *42*, 46, 86, *87*, 109

Bohem, Franciszek, žr. Behem, Franz

Bohomolec, Franciszek (1720–1784) – lenkų jėzuitas, rašytojas, publicistas, vertėjas, bibliotekininkas, spaustuvės vadovas. 1749–1752 m. Vilniaus universitete dėstė retoriką ir filosofiją, nuo 1752 m. – retoriką Varšuvos *Collegium Nobilium*. Įsteigė ir leido *Wiadomości uprzywilejowane Warszawskie* ir *Kurier Warszawski*, buvo vienas iš žurnalo *Monitor* redaktorių. 1762 m. tapo Varšuvos jėzuitų kolegijos bibliotekos ir 1717 m. įkurtos spaustuvės (nuo 1773 m. – karaliaus rūmų spaustuvė *Drukarnia Nadworna JKMci*) vadovu. Jam vadovaujant spaustuvė išleido apie 250 spaudinių: lenkų rašytojų, istorikų veikalų, scenos kūrinių, verstinės ir antikos literatūros.

I – 224, 225
II – *138*

Bohusz, žr. Bogušas, Ksaveras Pranciškus

Bojus, Jan, žr. Bajer, Jan

Bolchovitinov, Evgenij (Eugenijus; 1767–1837) – Kijevo metropolitas, istorikas, archeografas ir bibliografas. Buvo archeologijos entuziastas. Paskelbė *Slovar' istoričeskij o byvšich v Rossii pisateliach duchovnogo čina...* (1827, 2 t.), *Slovar' russkich svetskich pi-*

satelej... (1845, 2 t.), *Opisanije Kijevo-Sofijskogo sobora i kijevskoj ieparchii* (1825) ir kt. veikalus.

I – *218*

Boleslovas I Narsusis (Boleslovas Didysis; Boleslovas Drąsusis; 966 ar 967–1025) – Lenkijos kunigaikštis (992–1025) ir pirmasis vainikuotas karalius (1025) iš Piastų dinastijos, 1003–1004 m. Čekijos kunigaikštis Boleslovas IV.

II – 80, *103*

Bolesławiusz, Klemens (apie 1625–1689) – lenkų reformuotųjų pranciškonų vienuolis (1643), religinis rašytojas ir vertėjas. Buvo ordino studijos teologijos ir filosofijos profesorius. Parašė poemą *Przeraźliwe echo trąby ostatecznej* (1670), kurios iki XVIII a. pabaigos išėjo 10 laidų, o XIX a. – 12. Taip pat parašė *Homo bene moriens* (1685).

II – 220

Bonaventūras (apie 1221–1274) – teologas, filosofas scholastas, šventasis (1482), Bažnyčios mokytojas (1588), vadinamas *doctor seraphicus* arba *doctor devotus*, taip pat Pranciškonų ordino generolas (1273), kardinolas ir popiežiaus legatas Lione. Paliko daug teologijos ir filosofijos veikalų, iš kurių reikšmingiausiu laikytinas *Commentarii in quattuor libros sententiarum Petri Lombardi* (1248).

I – 97, 118, 122–125, 170

Bongars, Jacques (1584–1632) – prancūzų filologas, teisininkas, istorikas, antikos rankraščių tyrėjas, paskelbęs keletą istorinių šaltinių. Turėjo didžiulę biblioteką (500 rankraščių, apie 3000 spaudinių – iš viso 6000 pavadinimų).

II – 239

Bonifacas III (?–607) – popiežius (607 m. vasaris–gruodis). Prieš tapdamas popiežiumi buvo diakonas ir popiežiaus Grigaliaus I Didžiojo (apie 540–604) nuncijus Konstantinopolyje. Sutvarkė popiežių rinkimus, išsirūpino, kad Konstantinopolis pripažintų Romos katedrą viršesne už visas kitas, o popiežius būtų laikomas *ekumeniniu patriarchu* (anksčiau šį titulą turėjo Konstantinopolio patriarchas).

II – 188

Bonnier d'Alco, Ange Elisabeth Louis Antoine (Bounier; 1750–1799) – prancūzų valstybės veikėjas ir diplomatas, austrų nužu-

dytas grįžtantis iš Rastato derybų pažeidžiant tarptautinę teisę. Guillaume-François Debure sudarė jo turėtų knygų katalogą *Catalogue des livres rares, singuliers et très-bien conditionés de feu le Citoyen Bonnier* (1800).

II – *235*

Borkowski, Modest (?–po 1657) – dominikonas, Šv. Rašto daktaras ir Lvovo dominikonų bažnyčios pamokslininkas, *Complement ozdoby starożytnej Pilawie...* (1652) autorius.

II – 220

Borsdorf, Rudolf (apie 1470–apie 1510) – graveris, pirmasis spaudmenų raižytojas Lenkijoje, į Krokuvą atvykęs iš Braunšveigo. 1485 m. Jogailos universiteto studentų metrikoje dukart minimas kaip Ludolfus Ludolfi de Brunszwyczk. Jis išraižė kiriliškuosius spaudmenis spaustuvininkui Szwajpoltui Fioliui (apie 1479–1525 ar 1526), taip pat spėjama, kad sukūrė inicialus Fiolio leidiniams ir signetą su Krokuvos herbu.

I – 56

Boruchovičius, Manesas, žr. Romm, Menachem Man (Manes) ben Baruch

Botero, Giovanni (1543–1617) – italų geografas ir keliautojas, rašytojas, jėzuitas, Niccolò Machiavelli'o oponentas. Daug keliavo, aprašė Prancūziją, Ispaniją ir kitus Europos kraštus, tarp jų ir Lenkiją. Svarbiausi jo veikalai *Della ragione di Stato* (1589), *Delle cause della grandezza delle città* (1598), *Relazioni universali* (1591) ir kt. 1573 m. Krokuvoje išleido poemą *In Henricum Valesium... carmen*, kurioje aprašyti keli Lenkijos istorijos epizodai.

I – 187

Bouginé, Carl Joseph (1735–1797) – vokiečių filosofas, teologas, pedagogas, bažnyčios istorikas, Karlsrūjės kurfiursto gimnazijos lotynų ir graikų kalbų mokytojas (1758) ir direktorius (1790). Parašė nedidelių veikalų iš filosofijos, pedagogikos, bažnyčios istorijos, tarp jų *Handbuch der allgemeinen Literaturgeschichte* (1789–1792, 5 t.).

II – 237

Boulard, Antoine-Marie-Henri (A. M. H. B.; 1754–1825) – prancūzų valstybės veikėjas, bibliomanas ir vertėjas. Paryžiuje

keliuose butuose, įvairių šaltinių žiniomis, buvo sukaupęs nuo 300 iki 500 tūkstančių tomų rinkinį, kuris 1828–1833 m. išparduotas knygų aukcionuose. Išvertė Samuelio Johnsono *Morceaux choisis du Rambler ou du Rôdeur...* (1785), Edwardo Gibbono *Histoire de la décadence et de la chute de l'empire romain* (1788–1796, 18 t., kartu su André Samueliu Micheliu Cantwellu), Roberto Henry *Histoire d'Angleterre...* (1789–1796, 6 t.), Adamo Smitho *Considérations sur la première formation des langues...* (1796) ir kt.

II – *251*, 273, *286*

Bounier, žr. Bonnier d'Alco, Ange Elisabeth Louis Antoine

Bozdarzewski (Bozdarzowski), Hieronim, žr. Herburt, Jan Szczęsny

Bozzola, Giovanni Battista (Bozoła, Jan Baptysta; XV a. pab.–tarp 1566 ir 1568) – italų leidėjas ir knygininkas. Dirbo Brešoje (1562–1566), Rivoje (1562–1563) ir Venecijoje (1565). Brešoje spausdino Lodovico Sabbio (apie 1507–1565 arba 1566) ir Damiano Turlino (?–1570) spaustuvėse, Trente naudojosi Giacobbe Marcaria (?– po 1573) spaustuve.

I – 136

Börner, Gottfried (apie 1709–1792) – spaustuvininkas. Prieš 1750 m. Šlichtingovoje vadovavo spaustuvei, kurią po Johanno Gottfriedo Hase's (?–apie 1730) mirties nusipirko iš jo našlės. Po 1750 m. tolimesnis šios spaustuvės likimas nežinomas. 1750–1755 m. vadovavo Gottfriedo Trampo našlės (?–1741) spaustuvei Bžege, kurioje išspausdino *Nowy Testament* (1751), *Kancjonał* (1751, 1753), Samuelio Ludwiko Zasadiuso *Mleczna potrawa duchowna* (1753) ir kt. 1755 m. gavęs Friedricho II leidimą įsteigė Opolėje nuosavą spaustuvę, kuriai vadovavo iki pat mirties. Spaustuvė atiteko žentui Friedrichui Falchui (?–1795).

I – 215

Böttcher, Paweł (Bettcher; veikla apie 1623–1666) – spaustuvininkas, dirbęs Franzo Schnellboltzo (?–1652) spaustuvėje Torunėje, paskui 1638–1639 m. Wojciecho Reguluso (apie 1595–1652) spaustuvėje Poznanėje. Joje 1638 m. išleido Jano Różyckio pamokslą *Kazanie na pogrzebu... Seraphina Głębockiego.*

II – 221, 222

Bracciolini, Poggio (Poggius; 1380–1459) – italų humanistas, istorikas, rašytojas, kelių popiežių sekretorius ir antikos rankraščių rinkėjas. Parašė *De avaritia* (1428–1429), *De nobilitate* (1440), *De infelicitate principum* (1440), *De varietate fortunae* (1431–1448), *De miseria humanae conditionis* (1455), *Libri facetiarum* (1438–1452), *Historia Florentina* (1453–1454), išvertė graikų autorių kūrinių.

II – 54

Brandolini, Aurelio Lippo (Lippi Aurelius; 1454–1497) – italų humanistas, teologas, literatas, augustinų vienuolis, parašęs teologinių ir filosofinių veikalų.

I – *192*

Braziūnienė, Alma

I – *12*

III – *9*, *10*, 11

Breitenbach, Johann von (?–1507 ar 1509) – vokiečių teisininkas. Abiejų teisių daktaro laipsnį įgijo Perudžoje ir Leipcige. Nuo 1476 m. Meiseno konsistorijos asesorius, nuo 1484 m. Saksonijos Aukščiausiojo Teismo narys ir Leipcigo universiteto kanonų teisės profesorius. Išgarsėjo poleminiu rašiniu *Disputatio brevissima de immaculata conceptione Virgini...* su dominikonu Georgu von Frickenhausenu (?–1497). Smerkė celibatą ir kritikavo 1491 m. Vokietijoje išleistą popiežiaus Inocento VIII (1432–1492) indulgenciją, kuria, nusipirkus ją už vieno grašio metinį mokestį, buvo leidžiama valgyti pieno produktus pasninko laikotarpiu.

I – 70

Breitkopf, Johann Gottlob Immanuel (Breitkoff; 1719–1794) – vokiečių muzikos, knygų ir žemėlapių leidėjas ir spaustuvininkas, *Breitkopf & Härtel* leidyklos steigėjo Bernardo Christopho Breitkopfo (1695–1777) sūnus. Jis įvedė naują šriftą, vadinamąją Breitkopfo fraktūrą, sukūrė naują lydinį spaudmenims gaminti, patobulino spausdinimo techniką, įdiegė naują gaidų ir matematikos formulių, rytų rašmenų bei žemėlapių spausdinimo būdą. Kolekcionavo paveikslus, monetas ir knygas, paliko 19 511 tomų biblioteką, taip pat išleido įvairios tematikos veikalų: *Über den Druck der geographischen Charten* (1777), *Über die Geschichte der Erfindung der Buchdrukerkunst* (1779), *Über Bibliographie und Bibliophilie* (1793) ir kt. Sūnūs Bernhardas Theodoras (1749–1820) ir Christophas Gottlobas (1750–1800) 1795 m. bendrininku pri-

ėmė Gottfriedą Chistophą Härtelį (1763–1827), muzikos kūrinių leidyklos ir spaustuvės savininką. *Breitkopfo* firma spausdino ir svetimus užsakymus, tarp jų – Michało Gröllio (1722–1798).

I – 225, 229

II – 30, 55

Brencius, Johannes, žr. Brenz, Johannes

Brenn – Amsterdamo spaustuvininkas, spausdinęs 1698–1710 m. knygas kirilika.

I – *215*

Brenz, Johannes (Brencius, Johannes (Jan); 1499–1570) – vokiečių protestantų teologas, pamokslininkas ir Biblijos žinovas, visuomenės ir politikos veikėjas, Bažnyčios reformatorius Švabijoje, nuo 1518 m. Martino Lutherio sekėjas. Savo pažiūras apie Bažnyčią išdėstė veikale *Confessio Virtembergica* (1551) ir jį 1552 m. pristatė Tridento susirinkime (1545–1563). 1522–1528 m. išleido kelis katekizmus, vėliau naudotus ir LDK. Remdamasis jo knygele *Libellus aureus* (1557) Pietro Paolo Vergerio (1498–1565) bandė įtikinti Žygimantą Augustą oficialiai įteisinti Lietuvoje reformaciją. Iš 517 Brenzo spausdintų darbų daugiausia yra pamokslai ir komentarai beveik visoms Biblijos knygoms. Vaclovas Agripa (apie 1525–1579) išvertė jo *Postilę* (1588) į lenkų kalbą.

I – 195

II – 205

Bresler, Jan Baltasar (Balcer; ?–apie 1708) – spaustuvininkas ir raidliejys. Iki 1690 m. dirbo raidlieju Olivoje cistersų spaustuvėje, 1690–1699 m. Torunėje valdė Miesto tarybos ir gimnazijos spaustuvę. Savo veiklos metais išspausdino 113 leidinių, daugiausia proginių spaudinių, panegirikų, gimnazijos profesorių darbų.

II – 222

Bretschneider, Heinrich Gottfried von (Brettschneider; 1739–1810) – vokiečių rašytojas, kūręs daugiausia satyras, bibliotekininkas. 1780 m. tapo imperatoriaus patarėju ir Budos universiteto bibliotekininku. 1783 m. persikėlė į Lvovą ir 1784–1801 m. buvo naujai įkurtos Lvovo universiteto bibliotekos vadovu. Svarbiausi jo raštai *Graf Esau* (1768), *Eine entsätzliche Mordgeschichte von dem jungen Werther* (1775), *Almanach der Heiligen auf das Jahr, 1788* (1789), *Wallers Leben und Sitten* (1793).

II – 140, *141*

Briksman, Michail A.

III – *24*

Brocki, Maciej (1650–1718) – lenkų dvasininkas, teologijos daktaras, Krokuvos akademijos profesorius ir poetas, parašęs ir išleidęs proginių eilėraščių lotyniškai. 1692 m. kartu su Bazyliu Płaszczewskiu (?–1728) buvo paskirti aprašyti ir sutvarkyti *Collegium Maius* bibliotekos knygas, kurias buvo pasiskolinę profesoriai.

II – *104*

Broyne – Amsterdamo spaustuvininkas, spausdinęs 1698–1710 m. knygas kirilika.

I – *215*

Broniewski, Hieronim (Broniewski, Hieronymus de Broniewo (iš Bronievo); ?–1645) – lenkų politikas, pasiuntinys į 1632 m. konvokacinį seimą, dalyvavo karaliaus Vladislovo Vazos rinkimuose.

II – 207, *209*

Brożek, Jan (Broscius, Joannes; Broscjusz, Jan; 1585–1652) – lenkų humanistas, matematikas, astronomas, rašytojas, Krokuvos universiteto mecenatas, nuo 1652 m. Krokuvos akademijos rektorius. Svarbiausi jo veikalai yra *Arithmetica integrorum* (1620), *De numeris perfectis disputationes duae* (1637), *Apologia pro Aristotele et Euclide contra Petrum Ramum* (1652). Taip pat parašė satyrinį dialogą *Gratis...* (1625).

I – 186, 211

II – 18, 94, 95, *101*

Brunet, Jacques-Charles (1780–1867) – prancūzų bibliografas, knygų prekybininkas, parašęs keletą bibliografinių darbų, sudaręs katalogų. 1802 m. išleido žodyno *Dictionnaire bibliographique des livres rares* (1790) papildymą. Labiausiai jį išgarsino *Manuel du libraire et de l'amateur de livres* (1810, 3 t.; 5 laida – 1860–1865, 5 t.) – retų ir vertingų leidinių rodyklė, apimanti 47 500 pozicijų.

II – 251, 324

III – 59, 60, *61*, 100, 103

Bruni, Leonardo (1370–1444) – italų humanistas, filosofas, vertėjas, istorikas ir politikas, gimęs Arece, todėl dar vadinamas Leonardo Aretino. Išvertė į lotynų kalbą Aristotelio, Demosteno, Platono, Plutarcho ir kitų senovės graikų autorių veikalus. Jo

Historiae Florentini populi (pradėtas rašyti 1415, 12 t.) laikomas svarbiausiu istoriniu Renesanso veikalu.

I – *99*

Bruto, Gian Michele (Brutas; apie 1515–1594) – italų humanistas, abiejų teisių daktaras, istorikas. 1575 m. Steponas Batoras (1533–1586) pakvietė jį būti jo istoriografu. Svarbiausi jo raštai yra *La institutione di una fanciulla nata nobilmente* (1555), *De rebus a Carolo V. Caesare Romanorum Imperatore gestis oratio* (1555), *Florentinae historiae libri octo priores* (1562), *De historiae laudibus* (1578), *Ad principem augustissimum Stephanum Bathori de regno a Polonis delato... gratulatio* (1576), *Praeceptorum conjugalium liber unus* (1578), *Ad Stephanum Polonorum Regem... consolatoria epistola* (1581), *Ad amplissimum atque illustrissimum Polonorum et Lithuanorum senatum..., oratio* (1590), *Magyar Historiája 1490–1552* (i sp. 1863–1877, 3 t.).

II – *138*

Brüxer, Martin (Bruxer, Marcin; XVI–XVII a.) – spaustuvininkas, dirbęs Bytome po Johanno Dörfferio, spausdinusio 1616–1620 m., ir 1624 m. išspausdinęs Wojciecho Węgierskio *Josua heroino carmine redditus*.

II – *224*

Buck, Michał (Buch, Mich.; apie 1616–1701) – spaustuvininkas, 1678–1701 m. dirbęs Lešne. Įrangą atsigabeno iš Olandijos ir spausdino turėdamas Bogusławo Rafało Leszczyńskio (1614–1659) privilegiją, kartu vertėsi knygų prekyba. Spausdino įvairius veikalus lotynų ir lenkų kalbomis. Spaustuvę nupirko Friedrichas Heldas, bet ji sudegė 1707 m.

I – 215, *220*

Bucking, Arnold (Buckinck; XV a.) – vokiečių spaustuvininkas. 1478 m. Romoje išspausdino Klaudijo Ptolemajo *Kosmografiją*, kurią prieš trejetą metų buvo pradėjęs leisti jo artimas bendradarbis Konradas Sweynheymas (?–apie 1475). Ji laikoma pirmąja iliustruota kosmografija, nors Domenico Lapio leidinys ir išėjo kiek anksčiau.

II – 75

Buddeus, Carl Friedrich (Buddaeus; ?–1716) – vokiečių filosofas ir teologas, Halės ir Jenos universitetų profesorius. Parašė *Dis-*

sertatio de officio hominis circa eruditionem acquiriendam (1713), *Schediasama litterarium de criteriis boni libri* (1714), *Epistola valedictoria ad Jo. Matth. Gesnerum* (1715).

II – *249*

Buder, Christian Gottlieb (1693–1763) – vokiečių teisininkas, Burkhardo Gotthelfo Struve's mokinys, Jenos universiteto bibliotekininkas ir teisės profesorius. Išleido teisės veikalų, tarp jų *De bibliotheca diplomatica regum ac imperatorum Romano-Germanicorum...* (1722), *Vitae clarissimorum jure consultorum* (1722), *Geschichte des Religions-Krieges und des darauf erfolgten Religions-Friedens* (1755), *Geschichte der dreißigjährigen Krieges und Westphalischen Friedens* (1750) ir kt. Papildė kelias Struve's *Bibliotheca iuris selecta* ir *Bibliotheca historica selecta* laidas. Jo 12 000 tomų ir daugiau nei 17 000 smulkiosios spaudos vienetų biblioteka 1763 m. atiteko Jenos universitetui.

II – 237

Budnas, Benjaminas (Budny, Bieniasz; ?–po 1624) – LDK Reformacijos rašytojas ir vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kuriame 1588 m. įsimatrikuliavo kaip *Beniamin Budneus, nobilis Lithuanus*. Lotynų kalba sukūrė proginių raštų, pagal Giovannio Boccaccio novelę „Istorija apie Barnabą" parašė *Historyja krotofilna o kupcu* (1583), pagal Plutarchą – *Krótkych powieści, które po grecku zową Apophthegmata, księgi IV* (1599), į lenkų kalbą išvertė Cicerono *Księgi o starości* (1595), *Księgi o przyjaźni* (1603), *O powinnościach* (1606).

II – 225–231, 247

Budnas, Simonas (apie 1530–1593) – LDK humanistas, Reformacijos veikėjas, Biblijos kritinės egzegezės pradininkas LDK, teologas, spaustuvininkas. Nuo 1560 m. Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo, Jono Hlebovičiaus ir Jono Kiškos dvarų Klecke, Nesvyžiuje, Chouchloje, Zaslavlyje, Loske pamokslininkas. Platino protestantizmą tarp Baltarusijos stačiatikių. 1562 m. su Wawrzynіecu Krzyszkowskiu ir Maciejumi Kawieczyńskiu, remiami Mikalojaus Radvilos Juodojo, įsteigė spaustuvę Nesvyžiuje. Paskelbė teologinių darbų lotynų, lenkų ir baltarusių kalbomis *Katechisis, to jest nauka starodavnaja christian'skaja* (1562), *O opravdanii griešnogo čelovieka pred Bogom* (1562), *Ad argumenta Simleri...* (1575), *O przedniejszych wiary chrystiańskiej artykulech* (1576),

O urzędzie miecza używającem (1583), išvertė į lenkų kalbą Šventąjį Raštą (vadinamoji *Nesvyžiaus Biblija*; 1572).

I – *195*, *198*, 201, 203, 247

Budny, Bieniasz, žr. Budnas, Benjaminas

Budzyński, Stanisław (Budzinius; apie 1530–po 1593) – pirmasis Reformacijos Lenkijoje istorikas, Franciszeko Lismanino ir Jano Łaskio sekretorius, uolus arijonas. Parašė *De regno Christi millenario* (1590) ir *Historia ecclesiastica*... (rankraštis pražuvęs).

I – 29, 30

Bułharyn, Tadeusz

III – *75*

Bunsen, Philipp Ludwig (Bunseu; 1760–1809) – vokiečių dramaturgas, bibliotekininkas ir valdininkas. Parašė teatro pjeses *Sigfried von Lindenberg* (1790), *Der Emigrant* (1793), *Zwei Augen für Eins* (1807).

II – 293

Burcov-Protopopov, Vasilij Fedorov (Burcenas, Vasilijus Fiodorovas; XVII a.) – rusų knygų leidėjas, dirbo Maskvos spaudos rūmuose. 1633–1642 m. vadovavo savarankiškai spaustuvei, turėjo teisę samdytis darbininkus. Iš viso išleido per 17 leidinių, tarp jų pirmąjį išlikusį Maskvoje spausdintą elementorių *Bukvar' jazyka slavenska*... (1634). Paskutinį kartą minimas 1648 m.

I – 209

Bury, Richard de (1287–1345) – anglų dvasininkas, rašytojas ir bibliofilas, vienas pirmųjų knygos kolekcininkų. Jo garsiausias veikalas apie meilę knygoms *Philobiblon* (1473).

I – *9*

III – *10*

Burski, Adam (Bursius, Adamus; apie 1560–1611) – vienas iš žymiausių Renesanso laikotarpio lenkų filosofų, Zamoscio akademijos rektorius (1597–1578, 1607–1608 ir 1610–1611). Svarbiausias jo veikalas *Dialectica Ciceronis* (1604).

I – 198

II – *206*

Busenbaum, Hermann (Busemblaum; 1600–1668) – vokiečių jėzuitas, teologas moralistas. Dėstė filosofiją, dogmatiką ir moralės teologiją ordino kolegijose Miunsteryje, Kelne, Hildesheime.

Ypač populiari buvo jo knyga *Medulla theologiae moralis, facili ac perspicua methodo resolvens casus conscientiae* (1645), dar jam gyvam esant sulaukusi 40 laidų (iki 1766 m. išėjo 200 jos laidų). Šis veikalas buvo leistas Lietuvoje ir Lenkijoje 1655 m., 1993 m., 1696 m., 1732 m., 1737 m., 1753 m.

I – 221

Bussi, Giovanni Andrea (Andriejus; 1417–1475) – italų humanistas, Alerijos (Korsika) vyskupas, popiežiaus Siksto IV (1414–1484) sekretorius, antikos klasikų leidėjas, parengęs daug inkunabulų *editiones principes*, kuriuos išspausdino Konradas Sweynheymas (?–apie 1475) ir Arnoldas Pannartzas (?–1478).

II – 74

Busti, Bernardino de' (Bustis, Bernardinus de; apie 1450–1513) – italų vienuolis pranciškonas, religinis rašytojas ir pamokslininkas, palaimintasis. Iš gausių teologinių jo darbų svarbiausi yra *Defensorium Montis Pietatis* (1497), *Rosarium sermonum* (1496) ir *Mariale* (1493).

II – *98*

Butenschön, Johann Friedrich (Butenschoen; 1764–1842) – vokiečių pedagogas, publicistas, rašytojas ir bibliotekininkas. Svarbiausi jo raštai *Leiden zweyer edlen Liebenden* (1788), *Cäsar, Cato und Friedrich von Preußen, ein historisches Lesebuch* (1789), *Petrarka, ein Denkmal edler Liebe und humanität* (1796), *Alexander der Eroberer, dramatisch bearbeitet* (1791).

II – 304

Butzbach, Paul von (Butschbach; Teutonicus, Pawel; ?–po 1491) – vokiečių spaustuvininkas, 1472–1481 m. dirbęs Mantujoje ir išspausdinęs apie 20 leidinių. Iš pradžių dirbo su broliu Georgu von Butzbachu (XV a.), su kuriuo 1472 m. išleido Dantės Alighierio *Divina Commedia*, kone vienu metu su *editio princeps* (Foligno, 1472). 1481 m. pardavė spaustuvę ir toliau vertėsi knygininkyste.

II – 67

Buxhewden

II – 156

Büttner, Christian Wilhelm (1716–1801) – vokiečių gamtos istorikas, chemikas ir kalbininkas. Turėjo sukaupęs vieną reikš-

mingiausių XVIII a. gamtos mokslų literatūros biblioteką, kurią sudarė daugiau nei 15 000 tomų. 1781 m. ją pardavė Veimaro hercogui Karlui Augustui (1757–1828). Parašė *Vergleichungs-Tafeln der Schtiftarten verschiedener Völker, in denen vergangenen und gegenwärtigen Zeiten* (1757–1881, 2 t.).

II – 21

Bzowski, Abraham Stanisław (156–1637) – lenkų dominikonas, pamokslininkas, Bažnyčios istorikas, bibliofilas. Išleido pamokslų, hagiografijos, martirologijos veikalų, taip pat tęsė Cesare Baronio (1538–1607) Bažnyčios istoriją *Annalium ecclesiasticorum post Caesarem Baronium* (1616–1672, t. 13–21).

I – 179, 180

Calderini, Domizio (Calderino, Angelo; apie 1446–1478) – italų humanistas ir literatas, Juvenalio, Ovidijaus, Propercijaus, Marcialio ir kt. komentatorius, vertėjas. Iš graikų kalbos išvertė Klaudijo Ptolemajo *Geografiją* (1406). Romos universitete dėstė retoriką ir graikų kalbą, buvo kardinolo Besariono (1403–1472) ir popiežiaus Siksto IV (1414–1484) sekretoriumi.

II – 75

Calvin, Jean (Calvinus; Kalvinas; 1509–1564) – Prancūzijos ir Šveicarijos Bažnyčios reformacijos veikėjas, kalvinizmo pradininkas. Jo išdėstyti protestantizmo pagrindai dar labiau nutolę nuo katalikybės, negu Martino Lutherio mokymas. Naujojo tikėjimo teologijos tezes ir organizacinius reformuotos Bažnyčios pagrindus išdėstė veikale *Christianae religionis institutio* (1536).

I – 203

Campini, Giovanni Antonio (Campanus; 1429–1477) – italų humanistas, pamokslų, eilėraščių ir laiškų autorius, Krotonės (1462) ir Teramo vyskupas (1463). Buvo Ulricho Hano (apie 1425–1478 ar 1479) spaustuvės Romoje mokslinis korektorius ir darbų leidėjas.

II – 74

Cantipratenas, Tomas, žr. Thomas de Cantimpré

Cantwell, André-Samuel-Michel (Cantwel (Centwal) de Mokarky, Andrée Samuel Michel; 1744–1802) – airių kilmės prancūzų bibliotekininkas ir vertėjas. Vienas arba drauge su kitais jis vertė anglų literatūros, istorijos ir politikos kūrinius, tarp jų Edwardo Gibbono *Histoire de la décadence et de la chute de l'empire romain*

(1788–1795, 18 t.), Roberto Henry *Histoire d'Angleterre...* (1789–1796, 6 t.), Williamo Alexanderio *Histoire des femmes...* (1794, 2 t.), Annos Radcliffe *Voyage en Hollande et sur les frontières occidentales de l'Allemagne...* (1796), Johno Byrono *Voyage de M. Byron à la mer du Sud...* (1799) ir kt.

II – 273, *286*

Carlencas, žr. Juvenel de Carlencas, Félix de

Carlisle, George William Frederick Howard, Earl of (1802–1864) – septintas Karlailio grafas, anglų valstybės veikėjas, diplomatas ir rašytojas. Svarbiausi jo veikalai *The Last of the Greeks or the Fall of Constantinople* (1828), *Diary of Turkish and Greek Waters* (1854), *The Vice-real Speeces* (1869).

I – *79*

Carpentier, Pierre (1697–1767) – prancūzų vienuolis benediktinas ir mokslininkas, vienas pirmųjų bandęs išsiaiškinti Tirono ženklų (lot. *notae Tironianae*), romėnų greitraščio, paslaptis. Paskelbė *Alphabetum Tironianum, seu Notas Tironis explicandi methodus* (1747).

II – 27

Casaubon, Isaac (1559–1614) – žymus kalvinų teologas eruditas. Studijavo senąsias kalbas ir filosofiją Ženevoje, Monpeljė, Lione. 1599 m. karaliaus Henriko IV buvo pakviestas dirbti karališkosios bibliotekos bibliotekininku. Parašė poleminių traktatų, Biblijos ir antikos autorių komentarų, tarp jų *Antibaronius..., seu animadversiones in Annales cardinalis Baronii.*

II – 144

Casimirus, žr. Kazimieras Jogailaitis

Casiri, Miguel (1708–1792) – libaniečių kilmės ispanų orientalistas, bibliografas ir bibliotekininkas, maronitų vienuolis. Nuo 1748 m. dirbo Madrido karališkojoje bibliotekoje, o nuo 1768 m. iki mirties buvo Eskorialio bibliotekos vyriausiuoju bibliotekininku. Pagrindinis jo darbas *Bibliotheca Arabico-Hispana Escurialensis* (1760–1770, 2 t.) – Eskorialio bibliotekos turimų arabų rankraščių katalogas, kuriame aprašo ir suklasifikuoja apie 1800 arabų rašto paminklų.

II – 303

Castellion, Sébastien (Bel, Martin, slapyv.; 1515–1563) – prancūzų humanistas, teologas, rašytojas ir vertėjas, Jeano Calvino (1509–1564) pasekėjas. 1541 m. tapo Ženevos kolegijos vadovu, išleido Biblijos pažinimo ir klasikinės lotynų kalbos vadovėlį *Dialogi sacri* (1542), populiarų iki XVIII a. Dėl nesutarimų su Calvinu persikėlė į Bazelį (1544). Čia jis buvo spaustuvininko Johanno Oporino (1507–1568) korektoriumi. 1552 m. užėmė graikų kalbos katedrą Bazelio universitete. Išvertė Bibliją į lotynų ir prancūzų kalbas. Prisidengęs Martino Belo slapyvardžiu paskelbė *De haereticis, an sint persequendi...* (1554). Taip pat išleido daug antikos rašytojų kūrinių.

II – *138*

Cave, William (1637–1713) – anglikonų teologas, istorikas, tuo metu išgarsėjęs darbais apie Bažnyčios tėvus ir krikščionybės pradžią. Svarbiausi jo veikalai *Apostolici, or the History of the Lives, Acts, Death and Martydoms...* (1677), *Scriptorum ecclesiasticarum historia litteraria* (1688).

I – 30

Cebes, žr. Kebetas

Celsas, Aulas Kornelijus (lot. Aulus Cornelius Celsus; apie 25 pr. Kr. – apie 50 po Kr.) – romėnų filosofas ir gydytojas, žinomas dėl savo kūrinio *De medicina*, kuris, manoma, yra vienintelis išlikęs iš stambaus enciklopedinio veikalo *De artibus*.

II – 75

Celtes

II – 283

Cennini, Bernardo (1415–1498) – garsus italų auksakalys, Florencijos prototipografas. 1471 m. drauge su sūnumi Domenico (1452–1504), taip pat auksakaliu, įsteigė Florencijoje pirmą spaustuvę, kurioje išleido vienintelį leidinį Mauro Servijaus Honorato (IV–V a.) *Commentarii in Vergilii opera*. Po to spaustuvę perleido profesionaliam spaustuvininkui iš Mainco Johannui Petri (1441–1511 ar 1512).

I – 33

Centwal (Centwel) de Mokarky, Andrée Samuel Michel, žr. Cantwell, André-Samuel-Michel

Ceriolanas, Friderikas Furijus, žr. Furió Ceriol, Fadrique

Ceron, žr. Mel de Saint-Céran, Pierre Nicolas

Cervus, Jan (Tucholczyk, Cerwus, Servus; apie 1500–apie 1557) – lenkų teologas, teisininkas. Jo svarbiausias veikalas *Farrago actionum civilium iuris Magdeburgensis* (1531) laikomas plačiausiu miesto teisės traktatu Lenkijoje. Šį leidinį J. Lelewelis nurodo kaip *Farrago iuris civilis*, kalbėdamas apie Helenos Unglerowos (?–1551) skundą prieš Maciejų Szarfenbergą (?–1547) ir Hieronimą Wietorą (apie 1480–1546 arba 1547).

I – *25*, *47*, 172, 174

Cervantes Saavedra, Miguel de (1547–1616) – ispanų rašytojas. Vienas žymiausių Renesanso rašytojų, naujųjų laikų romano kūrėjas. Parašė patriotinę tragediją *Numansija* (1584), pastoralinį romaną *Galatėja* (1585, nebaigtas), novelių, dramų, intermedijų. Svarbiausias jo kūrinys – romanas *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha* (1605–1615, 2 d.), kuriame kritiškai vaizduoja XVI–XVII a. Ispanijos visuomenės papročius parodijuodamas viduramžių riterių romanus.

II – 285

Cezariai – Krokuvos spaustuvininkų ir knygininkų giminė, per 100 metų išspausdinusi apie 1400 pavadinimų kūrinių.

I – 178, 187, 188, 189, 209, 212, 215

Cezaris, Gajus Julijus (Gaius Iulius Caesar; 100–44 pr. Kr.) – Romos valstybės veikėjas, karvedys, rašytojas, išgarsėjęs ir savo kūriniais *Commentarii de bello civili*, *Commentarii de bello Gallico*.

II – 54, 76, 239

Cezary, **Franciszek** (apie 1583–1651) – lenkų spaustuvininkas, nusipirkęs Jano Szarfenbergo (?–1625), o vėliau Mikołajaus Lobo (?–apie 1617) spaustuves, Krokuvoje 1616 m. įsteigė spaustuvę. Per 35 metus išspausdino daugiau nei 650 spaudinių, daugiausia Krokuvos akademijai. Naudojo signetą, vaizduojantį medį, draskomą vėjo, devizas *Mens immota manet*.

I – 189, 212

Cezary, Franciszek (apie 1660–1724) – lenkų spaustuvininkas ir knygininkas, Jano Pawełо sūnus. Tėvo įmonę perėmė 1674 m., įgijo ne vieną Krokuvos akademijos, Krokuvos vyskupų, karaliaus ir dominikonų privilegiją spaustuvei. Joje išspausdino per 480 spaudinių: Akademijos leidinių (disertacijos ir disputai), pro-

ginės literatūros, populiarių kalendorių ir religinių spaudinių. Po jo mirties 1724–1728 m. spaustuvė išleido apie 30 spaudinių („W drukarni dziedziców Franciszka Cėzarego").

I – 212

Cezary, Jan Paweł (apie 1620–apie 1662) – lenkų spaustuvininkas, leidėjas ir knygininkas, vyriausiasis Franciszeko ir Barbaros sūnus, drauge su motina 1652–1662 m. vadovavęs spaustuvei.

I – 212

Cezary, Michał (apie 1708–?) – lenkų spaustuvininkas Krokuvoje, Franciszeko jaunesniojo sūnus. Spaustuvei vadovavo 1729–1730 m. Iš 7 išspausdintų leidinių tik 2 pasirašyti jo vardu. Kaip ir tėvas tituluotas *JKM i Jmci X. Biskupa i Akad. Krak. Ordynaryjny Typograf.* Dėl paveldėtojų gausos neįstengė išlaikyti spaustuvės ir 1731 m. ją pardavė Krokuvos akademijos profesoriui Marcinui Janui Waleszyńskiui (1669–1739). Pastarasis ją savo ruožtu padovanojo Krokuvos akademijai.

I – 212, *220*

Cezarowa, Barbara (?–1666) – lenkų spaustuvininko Franciszeko Cezary žmona, po jo mirties 1652–1665 m. vadovavusi spaustuvei ir išleidusi apie 165 spaudinius, pažymėtus „U wdowy i dziedziców Franciszka Cezarego JKM typografa".

I – 189

Champollion, Jean François (1790–1832) – prancūzų orientalistas, egiptologijos pradininkas, parengęs egiptiečių hieroglifų iššifravimo principus. Parašė pirmąją egiptiečių kalbos gramatiką ir žodyną. Svarbiausi darbai *L'Égypte sous les pharaons* (1814, 2 t.), *Précis du système hiéroglyphique des anciens Égyptiens* (1824), *Monuments de l'Égypte et dela Nubie* (1835–1845, 4 t.).

II – 22

Chaudon, Louis Mayeul (1737–1817) – prancūzų vienuolis benediktinas eruditas, leksikografas ir biografas. Iš visų jo darbų populiariausias *Nouveau Dictionnaire historique* (1766, 4 t.), susilaukęs daugelio laidų. Aštuntąją jo laidą (1804, 13 t.) publikavo kartu su Antoine'u François Delandine'u (1752–1820), o devintąją (1810–1812, 25 t.) – su Louis Marie Prudhomme'u (1752–1830). Taip pat išleido *Dictionnaire historique, critique et bibliographique...* (1821–1823, 30 t.) kartu su Delandine'u. Šio žodyno trečiąja laida rėmėsi

Chodkevičius, Aleksandras (1776–1838) – grafas, valstybės veikėjas, generolas, senatorius, dramaturgas, chemikas, technologas, litografijos steigėjas, bibliofilas, mokslo, kultūros ir meno mecenatas. Savo valdose Mlinive (Vakarų Ukraina) turėjo litografijos dirbtuvę, chemijos laboratoriją, sukaupė didelę biblioteką, turtingą meno kolekciją, laikė privatų teatrą. Parašė *Katon w Utyce* (1809), *Teona* (1816), *Wirginia* (1817), *Jadwiga Królowa Polska* (1878), *Kartago* (1803), parengė vadovėlį *Chemia* (1816–1818, 7 t.).

II – *150*

III – 77

Chodkevičius, Grigalius (Chodkiewicz, Jan Grehor; apie 1505–1572) – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybės ir karo veikėjas. Savo Zabluduvo dvare (prie Balstogės, Lenkija) globojo iš Rusijos 1566 m. pabėgusius spaustuvininkus Ivaną Fiodorovą ir Piotrą Mstislavecą. Zabluduvo spaustuvėje išėjo *Evangelije učitelnoje* (1569) ir *Psaltir's časoslovsem* (1570), abi su Chodkevičiaus pratarmėmis.

II – 193

Chodowiecki, Daniel (1726–1801) – lenkų kilmės vokiečių grafikas, piešėjas, tapytojas, miniatiūrininkas, Karališkosios dailiųjų menų akademijos Berlyne direktorius (1797). Tapė paveikslus, piešė, kūrė ofortus, iliustravo mokslo veikalus, grožinę literatūrą, almanachus ir kalendorius.

I – 75

Chojniewicz, Andrzej (Choyniewicz, Andrzej; XVII a.) – spaustuvininkas, vadovavęs Kališo jėzuitų kolegijos spaustuvei ir 1652 m. išspausdinęs Jano Koptowskio *Epos divorum dekanatus Uniejoviensis*.

II – 223

Chreptavičius, Adomas (Chreptowicz, Adam; 1768–1844) – Lietuvos mokyklų vizitatorius, Labdaros draugijos pirmininkas, 1812 m. Lietuvos laikinosios vyriausybės narys, nuo 1818 m. Topografų draugijos vicepirmininkas, Vilniaus universiteto garbės narys, mokslo ir meno globėjas, filantropas ir bibliofilas. Po tėvo Jokimo Liutauro Chreptavičiaus (1729–1812) mirties pervežė jo biblioteką į savo dvarą Ščorsuose netoli Naugarduko (dab. Baltarusija). Ją ne tik pagausino iki 20 000 tomų,

bet ir padarė kultūros centru bei plačiai atvėrė moksliniams tyrinėjimams.

I – *130*,

II – *137*, 230

Chreptavičius, Jokimas Liutauras (Chreptowicz, Joachim; 1729–1812) – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybės veikėjas, pakancleris (nuo 1773), kancleris (nuo 1793), Edukacinės komisijos iniciatorius ir veikėjas, bibliofilas. Varšuvoje buvo sukaupęs didelį knygų rinkinį, kurį sudarė polonika, antikos, XVI–XVIII a. ir prancūzų autorių veikalai, taip pat Rusijos valdžios uždaromų vienuolynų bibliotekų vertingi spaudiniai bei kai kurie išgelbėti 1795 m. į Rusiją išvežamos Załuskių bibliotekos leidiniai. Savo rinkinį ketino perduoti Vilniaus universiteto bibliotekai. Jo sūnus Adomas (1768–1844), negalėdamas įvykdyti testatoriaus valios, biblioteką įkurdino Ščorsų dvare netoli Naugarduko. Čia padedamas poeto ir bibliotekininko Jono Čečioto (1796–1847) ne tik žymiai padidino rinkinį (iki maždaug 15 000 tomų), bet ir atvėrė jį tyrinėtojams.

II – 137

Chreptowicz, Adam, žr. Chreptavičius, Adomas

Chrizostomas, žr. Jonas Auksaburnis

Chromiński, Kazimierz Bronisz (1759–1816) – lenkų advokatas, mokytojas, literatūros istorikas, bibliofilas ir bibliografas. 1787–1795 m. kaip Załuskių bibliotekos įgaliotinis komplektavo provincijoje jos rinkinius, tad aplankė apie 50 bibliotekų. Turėjo sukaupęs apie 6000 tomų asmeninę biblioteką, kurią testamentu užrašė Varšuvos licėjui. Po jo mirties buvo sudarytas 1289 tomų aprašas *Spis ksiąg po przeszłym nauczycielu j. Panu Chromińskim uczyniony roku 1816*. Šios knygos pateko į Varšuvos licėjaus biblioteką, kitos buvo išsklaidytos.

I – 167

II – 172

Chrząstowski, Andrzej (apie 1555–1618) – evangelikų reformatų teologas, polemininkas, pamokslininkas, Vilniaus superintendantas. Iš katalikybės perėjo į kalvinizmą. 1583–1608 m. lenkų ir lotynų kalbomis išleido 12 knygų.

II – 196

Chrzysztopowski, Mikołaj, žr. Krzysztoporski, Mikołaj

Cyryusz Theodor, žr. Prodromas, Teodoras

Clament, frères – XIX a. Paryžiaus leidėjai-spaustuvininkai.
II – 281

Clemens, papa, žr. Klemensas V

Clemens de Slupia
II – *87*

Clement, David (1701–1760) – vokiečių bibliografas, protestantų kunigas. Parašė didžiulį bibliografinį veikalą *Bibliothèque curieuse, historique et critique ou Catalogue raisonné de livres difficiles à trouver* (1750–1760, 9 t.).
I – 27

Clementinus, Daniel (Klementinus; ?–1644) – čekų kilmės lenkų kalvinistas kunigas ir rašytojas, aršiai kovojęs su arijonais. Išleido *Antilogiae et absurda...* (1623), *Antapologia, to jest odpowiedź na odpowiedź P. Jonasza Schlichtinka* (1630), *Pogrzebowa usługa Mikołajowi Glińskiemu z Glinika* (1622).
II – *215*, *216*

Clément, Claude (Clement, Klaudijus; 1594–apie 1642) – prancūzų jėzuitas, teologas ir bibliotekininkas teoretikas, kūręs ir ispanų kalba. Parašė *Clemens IV, eruditione, vitae sanctimonia, rerum gestarum gloria et pontificatu maximus...* (1623), *Machiavelismus jugulatus* (1637), *Prodromus scientiarum artiumve liberalium...* (1651), *Tabulas chronologijas...* (1689) bei *Musei, sive Bibliothecae tam privatae...* (1638), teorinį darbą apie bibliotekų statybą, įrengimą, tvarkymą ir vadybą, kuriame kartu aprašė Eskorialo biblioteką.
II – 303

Clüver, Philipp (Kliuverijus, Filipas; 1580–1622) – vokiečių geografas ir istorikas, vienas iš istorinės geografijos kūrėjų, Leideno universiteto profesorius. Iš jo gausių veikalų svarbiausias yra *Introductio in universam geographiam* (1624–1629).
I – 179

Cobylinus, Andreas, žr. Glaber, Andrzej

Coler, Johann Christoph (1691–1736) – vokiečių evangelikų reformatų teologas, bažnyčios ir literatūros istorikas bei kritikas. Sudarė įvairių Bažnyčios ir literatūros istorijos šaltinių bei antologijų, tarp jų *Acta litteraria Academiae Vitembergensis* (1719),

Analecta ad Struvii introductionem in rem litterariam (1721), *Acta historica ecclesiastica...* (1734, 5 t.).

II – 236

Colosvarinus, Emericus (?–1560) – filosofijos ir retorikos dėstytojas, išleidęs *Oratio de vera et populari...* (1552), *De tertio matrimonio Sigismundi Augusti Poloniae regis et equitis* (1553), *De Tarnoviensibus nuptiis oratio* (1553).

I – 104

Commenius, J. A., žr. Komenský, Jan Amos

Conarski, Johannes, žr. Konarski, Jan

Conrad

II – 312

Contarini, Gaspare (Contarenus, Gaspar; 1483–1542) – Venecijos patricijus, filosofas, teologas, valstybės veikėjas, kardinolas ir Bažnyčios reformatorius. Vykdė diplomatines misijas. Iš jo veikalų minėtinas *De magistratibus et Republica Venetorum* (1524) – svarbus XVI–XVII a. Venecijos valdymo sistemos šaltinis.

I – 106

Coronelli, Vincenzo Maria (1650–1718) – italų vienuolis pranciškonas, ordino generolas, mokslininkas geografas, kartografas, leidėjas, išradėjas, enciklopedininkas. Laikomas vienu iš garsiausių to meto gaublių konstruktorių. Išleido pirmąjį itališką Venecijos atlasą *Atlante Veneto* (1691), pirmąją enciklopediją italų kalba *Biblioteca universale* (1701–1706, 6 t. iš 45 planuotų).

II – 240

Corvinus, Antonius (Korvin, Antoni; 1501–1553) – vokiečių Reformacijos veikėjas, liuteronų teologas. Nuo 1523 m. Martino Lutherio (1483–1546) šalininkas. Svarbiausi jo veikalai *Quatenus expediat editam recens Erasmi de Sarcienda ecclesia concordantia rationem sequi...* (1534), *Loci in Evangelia cum dominicalia tum de sanctis* (1536), *Kurze ubd einfältige Auslegung der Episteln und Evangelia* (1538), *Postilla in epistolas et evangelia...* (1540).

II – 190–192, 283

Coste (veikla 1800)

II – 306

Cottin, Sophie (1770–1807) – prancūzų rašytoja. Mergautinė pavardė Marie Sophie Ristaud arba Risteau. Parašė romanus

Claire d'Albe (1799), *Malvina* (1801), *Amélie de Mansfield* (1803), *Mathilde ou Mémoires tirés de l'histoire des croisades* (1805), *Elisabeth ou les Exilés de Sibérie* (1806). Jie buvo populiarūs XIX a. ir versti į daugelį kalbų.

II – 14

Crapelet, Charles (1762–1809) – Paryžiaus spaustuvininkas, išgarsėjęs gražiais ir preciziškais leidiniais.

II – 281

Cratander, Andreas (Kratander; apie 1490–1540) – Bazelio spaustuvininkas (1518–1536, 1538), kilęs iš Strasbūro. Spausdino antikos autorius, humanistų ir reformatorių raštus. Išleido apie 220 gerai parengtų veikalų lotyniškai, graikiškai ir šiek tiek vokiškai. 1538 m. pardavė spaustuvę ir vertėsi knygų prekyba.

II – 106

Crell, Johann (Crellius; 1590–1633) – vokiečių teologas, pedagogas, arijonas, dėstė Rakovo akademijoje, 1616–1621 m. buvo jos rektorius. Parašė arijonams skirtus teologinius veikalus *Ad librum Hugonis Grotii quem de satisfactione Christi* (1623), *De Deo et eius attributis* (1630) ir *De uno Deo Patre libri duo* (1631)

I – 199

Crescenzi, Pietro de' (Petrus de Crescentiis; Krescentin, Piotr; 1230 ar 1233–apie 1320) – italų juristas, teisėjas, Bolonijos senatorius ir Italijos agronomijos tėvas. Apie 1300 m. parašė žemės ūkio enciklopediją *Opus ruralium commodorum libri duodecim* (išsp. 1471), vėliau išverstą į kitas užsienio kalbas. 1571 m. pasirodė Andrzejaus Trzecieskio vertimas į lenkų kalbą *O pomnożeniu i rozkrzewieniu wszelakich pożytków ksiąg dwanaście.*

I – 109, 175, *176*, *177*

II – 204

Crevenna, Pietro Antonio (1736–1792) – italų bibliofilas, Amsterdame tabako prekyba vertęsis turtingas pirklys. Jis sukaupė didelę biblioteką, kurioje buvo retų Biblijos, judaikos, italų leidinių, daugiau kaip 1000 inkunabulų ir per 250 rankraščių. 1775–1776 m. išleido šešiatomį katalogą *Catalogue raisonné de la collection de livres de M. Pierre Antoine Crevenna.* 1790 m. savo biblioteką pardavė aukcione, išskyrus leidinius, susijusius su knygos istorija, nes ketino rašyti spaudos istoriją (jie buvo parduoti po jo mirties 1793 m.).

1789 m. išleistas penkiatomis aukciono katalogas *Catalogue des livres de la bibliothèque de M. Pierre Antoine Bolongaro-Crevenna*. Žinomas ir kaip Bolongaro-Crevenna, nes 1736 m. buvo vedęs turtingo italų pirklio dukrą Antoinettą Mariją Bolongaro.

I – 36, 37, 39

Cricius, Andreas, žr. Krzycki, Andrzej

Cromerus, Martinus, žr. Kromer, Marcin

Cuick, Johann Burchard, žr. Kuik, Jan Burchard

Curalt, Robert (Kurald, Marcin; 1739–1811) – cisternas, kanonistas, nuo 1784 m. Lvovo universiteto bibliotekos kustodas, 1793–1811 m. bibliotekininko pavaduotojas. Parašė bažnytinės teisės kompendiumą *Genina totius jurisprudentiae sacrae principia* (1781, 2 d.; vok. 1782; ital. 1787).

II – 140, 141

Custine, Adam Philippe de (Kristine; 1740–1793) – prancūzų generolas. Pasižymėjo Septynerių metų (1756–1763) ir Amerikos nepriklausomybės karuose. 1792 m. vadovavo prancūzų kariuomenei Reino kampanijoje, užėmė Špejerį, Vormsą, Maincą ir Frankfurtą prie Maino. Kai Prūsijos kariuomenė Maincą ir Frankfurtą prie Maino atsiėmė, Konvento buvo apkaltintas išdavyste ir nuteistas myriop.

I – *25*

Czachowius, žr. Czechowic, Marcin

Czacki, Tadeusz (1765–1813) – lenkų istorikas, visuomenės veikėjas, švietėjas, bibliofilas, sukaupęs daug istorinės medžiagos, ypač rankraščių, savo bibliotekose Poricke (dabar Pavlivka, Ukraina) ir Kremenece (Ukraina). Poricko biblioteką (1578 rankraščius ir apie 8500 tomų spaudinių) įsigijo Adomas Jurgis Čartoriskis (1770–1861) ir įliejo į savo Pulavų biblioteką (1819). Kremeneco licėjaus biblioteka, turėjusi 23 092 tomus spaudinių, 1834 m. davė pradžią Kijevo universiteto bibliotekai. Iš spausdintų T. Czackio darbų svarbiausias *O litewskich i polskich prawach* (1800–1801, 2 t.). 1811 m. jis įsteigė Kremeneco spaustuvę, kur buvo spausdinami vadovėliai, mokslo darbai, proginiai kūriniai.

I – 44, 45, 56, 62, 63, 65, 162, 228, 230

II – 107, 140, 143–152, 159, *201*

III – 41, *42*, 44, 46, *47*, 57, 69, 80, 81, *85*, 100

Czaradzki, Grzegorz (XV–XVI a.) – lenkų poetas, teisininkas. Parašė teisinių veikalų lotynų ir lenkų kalbomis.

I – 204, 205

Czarnecki, žr. Turkowski, Tadeusz

Czarniawski, Antoni (XVIII–XIX a.) – spaustuvininko Michało Gregorowicziaus Sołowiewo (XVIII a.), spausdinusio knygas kirilika, raidžių rinkėjas. Dirbo Sołowiewui keletą metų Supraslyje ir 1784–1790 m. Varšuvoje.

I – *227*

Czartoryski, žr. Čartoriskis

Czechowic, Marcin (Czachowius; Czechowicz; 1532–1613) – lenkų arijonų teologas, polemininkas, rašytojas, vienas iš žymiausių XVI a. lenkų brolių vadovų, Biblijos žinovas. Parašė 13 veikalų. Svarbiausias veikalas yra *Rozmowy chrystyjańskie* (1575), taip pat išvertė ir išleido skirtą arijonams *Nowy Testament* (1577).

I – 199, 201

Czepiel, Mikołaj (Czepel; 1452–1518) – lenkų humanistas, teisininkas, valstybės veikėjas ir bibliofilas, Krokuvos universiteto profesorius, apaštališkais protonotarijus, karaliaus sekretorius. Vykdė karalių Jono I Albrechto, Aleksandro ir Žygimanto Senojo diplomatines misijas. Krokuvos universitetui paliko savo vertingą teisės, filologijos, filosofijos ir medicinos knygų rinkinį (250 veikalų, iš kurių Jogailos bibliotekoje išliko 191).

II – 18

Czetwertyński, Gedeon (apie 1634–1690) – kunigaikštis, nuo 1660 m. Lucko–Ostrogo pravoslavų vyskupas, nuo 1684 m. Kijevo metropolitas.

I – *217*

Cziser, Jerzy z Reutlingen (XVI a.) – popierininkas, 1514–1523 m. vadovavęs Jano Hallerio (apie 1467–1525) popieriaus malūnui Prondnike prie Krokuvos, kai šis 1508 m. jį nusipirko iš Fryderiko Szylingo (XVI a.).

I – 81

Cziser, Paweł (Cizer; XV–XVI a.) – Janas Ptašnikas savo darbe *Papiernie w Polsce XVI wieku* (1920) tvirtina, kad iš tikrųjų tai Pawełas Czipseris, nes taip vadinamas 1506 m. Krokuvos tarybos aktuose sudarant sandėrį su Maciejumi (Matysu) Kochu, ir esą jis

buvęs 1499–1508 m. Krokuvos kortininkas, o ne popierininkas, kaip teigia Jerzy Samuelis Bandtkie savo *Historya drukarń krakowskich* ir J. Lelewelis.

I – 81

Čartoriska, Izabelė

III – *64*

Čartoriskiai (Czartorysci) – XIV–XVIII a. LDK ir Lenkijos didikų giminė, kildinusi save iš Gediminaičių. Buvo stačiatikiai, XVII a. perėjo į katalikybę. Jų politinė veikla ypač suaktyvėjo XVIII a. Valdant Stanislovui Augustui Poniatovskiui stengėsi reformuoti valstybės valdymą, kelti krašto ekonomiką, kultūrą.

II – 137, 149, *151*, 159

III – 68

Čartoriskis, Adomas Jurgis (1770–1861) – Abiejų Tautų Respublikos didikas, politikas. 1803–1824 m. pirmasis reorganizuoto Vilniaus universiteto ir Vilniaus švietimo apygardos kuratorius, prasidėjus 1830–1831 m. sukilimui Laikinosios vyriausybės pirmininkas. Po sukilimo nuo 1833 m. gyveno Paryžiuje ir buvo Lietuvos ir Lenkijos emigrantų monarchistų Prancūzijoje vadas. Globojo menus ir mokslą, buvo didelis bibliofilas. 1812 m. perėmęs tėvo biblioteką, Pulavuose ketino įsteigti Lenkijos istorijos tyrimų centrą. 1818 m. nupirko Tadeuszo Czackio (1765–1813) biblioteką Poricke (dabart. Ukrainoje). Iki 1830 m. Pulavų bibliotekoje buvo per 3000 rankraščių ir 70 000 spaudinių. Po 1831 m. sukilimo biblioteka išvežta iš Pulavų ir slapstyta Seniavoje, Kurnike, Paryžiuje. Tik 1848 m. Vladislovas Čartoriskis ją vėl sutelkė Krokuvoje, buvusiame miesto arsenale, skyrė jai fundaciją. 1876 m. biblioteka buvo iškilmingai atidaryta, 1961 m. perkelta į naujas patalpas.

I – 229, 233

II – *151*, 159

III – 69

Čartoriskis, Adomas Kazimieras (1734–1823) – Abiejų Tautų Respublikos didikas, 1764 m. Lenkijos didikų grupuotės *Familija* kandidatas į Lenkijos sostą, 1773–1781 m. Edukacinės komisijos narys, 1781–1782 m. Vilniaus ir Gardino tribunolo pirmininkas, 1791 m. gegužės 3-osios konstitucijos šalininkas. Rėmė menininkus ir mokslininkus. Rezidencija Pulavuose, kur nuo 1795 m.

gyveno, tapo vienu svarbiausiu Lenkijos kultūros centrų. Parašė dramų ir literatūros kritikos veikalų.

II – 116, 231

III – 38, 41, 44, 45, 47, 69

Čepytė, Julija

III – 24, 25

Čerskis, Stanislovas

III – 69

Daniel z Łęczycy (Danielius iš Lenčicos; apie 1530–apie 1600) – LDK spaustuvininkas. 1558–1562 m. vadovavo kalvinistų spaustuvei Pinčiove, 1562–1571 m. antitrinitoriškai Maciejaus Kawieczyńskio spaustuvei Nesvyžiuje, iki 1574 m. dirbo Zaslavlyje ir Jono Kiškos, unitarizmo šalininko, pilies spaustuvėje Loske. Svarbiausias šio periodo leidinys buvo Simono Budno į lenkų kalbą išverstas *Stary Testament*, išleistas kartu su *Nowy Testament* ir *Apokryfy* (1572). Nuo 1574 m. dirbo Vilniuje ir katalikams, ir kalvinistams. 1576–1578 m. ir 1580 m. dirbo Mikalojaus Radvilos Našlaitėlio įsteigtoje katalikų spaustuvėje. 1581 m. reformatų bendruomenės namuose įsteigtoje spaustuvėje spausdino Andriaus Volano ir kitų reformatų raštus. Perėjęs į katalikybę, 1592–1594 m. vadovavo Vilniaus akademijos spaustuvei, o 1594–1600 m. turėjo nuosavą spaustuvę, kurioje daugiausia spausdino jėzuitų veikalus.

I – 199–203

II – 188

Danilavičius, Ignotas (Daniłowicz, Ignacy; 1787–1843) – Lietuvos teisės istorikas. 1812 m. baigęs Vilniaus universitetą, 1814–1824 m. jame dėstė valstybės teisę, LDK civilinę teisę ir procesą, 1824–1835 m. dėstė Charkovo, 1835–1839 m. Kijevo, 1839–1842 m. Maskvos universitetuose. Tyrė senuosius Lietuvos teisės šaltinius, daugiausia Lietuvos Statutą (parašė 24 veikalus). Svarbiausi jo veikalai: *Kodex Napoleona w porównaniu z prawami polskiemi i litewskimi* (1805, išsp. 1905), *Historischer Blick auf das Litauische Statut* (1834; lenk. ir ukr. 1837), *O litovskich letopisjach* (1840; lenk. ir vok. 1841), *Zbiór praw litewskich* (1841). Rado ir paskelbė *Latopisiec Litwy i kronika ruska* (1823–1824, 1827), *Statut Kazimierza Jagiellończyka* (1826). Spaudai parengė LDK ir Lenkijos istorinių šaltinių publikaciją

Skarbiec dyplomatów papieskich, cesarskich, królewskich, książęcych (1860–1862, 2 t.).

I – 241

III – 73

Daniłowicz, Jan (?–1628) – Olesko (Ukraina) paveldėtojas, lenkų valstybės veikėjas, nuo 1600 m. didysis Lenkijos raikytojas, nuo 1612 m. Lvovo kaštelionas, nuo 1613 m. Rusios vaivada, didysis Lenkijos pataurininkis, Belzo medžioklis ir seniūnas, Busko, Korsunio bei Čigirino (visi dabar priklauso Ukrainai) seniūnas. Jaunystėje dalyvavo kovose su totoriais.

II – *206*

Dante, Alighieri (1265–1321) – vienas garsiausių ne tik Renesanso Italijos, bet ir visos Vakarų civilizacijos poetų, išgarsėjęs savo kūriniu *Divina Commedia* (baigta 1321 m.).

I – *144*

II – 75, 76

Dantyszek, Jan (Dantiskas; 1485–1548) – lenkų keliautojas, Chelmno vyskupas, diplomatas, karaliaus sekretorius ir poetas. Svarbiausi jo raštai *Epithalamium in nuptiis Sigismundi regis Poloniae...* (1512), *De nostrorum temporum calamitatibus* (1530), *Victoria serenissimi Poloniae regis contra vayvodam Moldaviae...* (1531), *Jonas propheta de interitu civitatis Gedanensis* (b. m.).

II – 283

Daretas Frygas (Dares; Dares Phrygius) – pagal Homero *Iliadą* Hefaisto žynys, dalyvavęs Trojos kare ir, pasak Klaudijaus Eliano (apie 175–apie 235), neva parašęs Trojos sunaikinimo istoriją. Mūsų laikus pasiekė V–VI a. lotyniškas nerasto graikiško originalo vertimas *De excidio Troiae historia*, dažnai priskiriamas Kornelijui Nepotui (apie 100–25 pr. Kr.), viduramžiais buvęs labai populiarus ir svarbiausias daugelio raštų apie Troją šaltinis. Dažniausiai jungiamas su Dikčio Kretiečio *Ephimeris belli Troiani*.

II – *98*

Daubmann, Hans (Jan; Johann; ?–1573) – vokiečių spaustuvininkas ir knygininkas, veikęs 1545–1554 m. Niurnberge, o 1554–1573 m. Karaliaučiuje. 1564 m. gavo išskirtinę teisę spausdinti knygas lotynų, vokiečių ir lenkų kalbomis ir pardavinėti

jas užsienyje. Šalia spaustuvės turėjo spaudmenų liejyklą, taip pat knygrišyklą ir knygyną. 1572 m. išleido savo spaudmenų pavyzdžius knyga *Abdruck Hans Daubmann gegossener Schriften in seiner Druckerey*. Iš viso išspausdino apie 240 leidinių, daugiausia didaktinės religinės literatūros, tarp jų minėtini trečiasis prūsų katekizmas (1561), Martyno Mažvydo *Forma krikštymo* (1559) ir *Giesmes krikščioniškos* (1566, d. 1; 1570, d. 2) bei svarbiausiu šios spaustuvės leidiniu laikomo Erfurte išleisto veikalo *Arzneibuch* (1549) perleidimai (1555, 1556, 1565). Po Daubmanno mirties spaustuvei trumpai vadovavo sūnus Bonifacijus, o 1575 m. ją perėmė žentas Georgas Osterbergeris.

I – 195

II – *184*, 191, 192, 205

Daugirdaitė, Irena

III – 12, *15*

Daugirdas, Samuelis (Dovgird (Dougird) z Pogowia, Samuel; ?–po 1627) – rašytojas ir leidėjas. Pagal Senojo Testamento siužetus sueiliavo *Historia o Zuzanne y o matce niektorey z siedmią synow od Antyocha vmęczoney* (1624), *Historia o Iozefie do Egiptu zaprzedanym* (1625). Perdirbęs ir papildęs Motiejaus Strijkovskio (apie 1547–prieš 1593) poemos *Goniec Cnothy* („Dorybės šauklys") 8 skyrių, išleido eiliuotą didžiųjų Lietuvos kunigaikščių „genealogiją" – trumpą LDK istoriją *Genealogia albo Krotkie opisanie Wielkich Książąt Litewskich y ich wielkich a mężnych spraw woiennych* (1626), kurią dedikavo savo globėjui Kristupui Radvilai.

II – *195*

Davy

II – 31

Dąbrowski, Wiktor (?–1817) – lenkų spaustuvininkas ir knygininkas. Iš pradžių nuomojo buvusią Varšuvos jėzuitų spaustuvę, vėliau dalį jos nusipirko varžytynėse. 1805 m. iš Thomo Hervé Lebruno (1752–1804) našlės nupirko dalį Pierre'o Dufour (1729–1797) spaustuvės ir tais pačiais metais atidarė nuosavą spaustuvę Varšuvoje. 1808 m. nupirko dalį Piotro Zawadzkio (?–1796) spaudmenų liejyklos. Turėjo knygyną Varšuvoje. Po jo mirties spaustuvę trumpai valdė sūnus. Spaustuvė iš viso išleido apie 100 leidinių.

I – 230

Dąbrówka, Jan (Janas iš Dombruvkos; apie 1400–1472) – lenkų teologas, filosofas ir teisininkas, kelių kapitulų narys, Krokuvos akademijos profesorius ir daugkartinis rektorius, egzegetas, komentarų ir teologinių darbų autorius. Parašė komentarus Wincento Kadłubeko *Kronikai* (1434–1436), Pierre Lombardo *Sentencijoms* (apie 1440), *Oratio contra Cruciferos* (1464) ir kt.
II – *80*, 82, 90

De Bure (De Bury), Guilis, žr. Debure, Guillaume-François

De Gregori, Gregorio (Giorgio, Gregorius; veikla 1480–1528) – italų spaustuvininkas, veikęs Fane ir Venecijoje. Iki 1503 m. dirbo su broliu Giovanniu De Gregoriu. Kartu jie išspausdino per 200 knygų, daugiausia teisės, medicinos, filosofijos ir antikos klasikų veikalus. 1514 m. popiežiaus Julijaus II (1443–1513) lėšomis Fane išspausdino pirmą knygą arabų kalba *Kitāb salāt as-sawā'ī*, žinomą taip pat lotyniškais pavadinimais *Septem horae canonicae* bei *Horologion*.
II – 65

De Lipowa Głowa, žr. Jakub z Lipowej Głowy

Des Essarts, Nicolas-Toussaint (1744–1810) – prancūzų bibliografas. Iš pradžių buvo advokatas, vėliau – daugiatomių kompiliacinių veikalų sudarytojas ir leidėjas. Svarbiausi iš jų *Causes célèbres* (1773–1789, 196 t.), *Dictionnaire universel de police...* (1786–1790, 8 t.), *Bibliothèque de l'homme de goût* (1798, 4 t.), *Les Siècles littéraires de la France, ou Nouveau dictionnaire...* (1800–1803, 7 t.), *Nouveau dictionnaire bibliographique portatif, ou Essai de bibliographie universelle* (1799).
II – *235*

Debure, Guillaume (1734–1820) – Guillaume-François (1732–1782) pusbrolis, Prancūzų akademijos knygininkas, Prancūzų revoliucijos metu paminklų komisijos narys. Kaip ir jo broliai Jeanas Jacques'as Debure'as (1765–1853) ir Marie Jeanas Debure'as (1767–1847) sudarė aukcionų katalogų, tarp jų *Catalogue des livres de la Bibliothèque de feu M. le duc de La Vallière* (1783, 3 t., Supplément), *Catalogue des livres de feu M. Lemarié* (1776) ir kt.
II – 312

Debure, Guillaume-François (De Bure, Guilis; De Bury; 1732–1782) – garsus Paryžiaus knygininkas, sudaręs keletą bibliotekų katalogų, parašęs veikalą apie privačiuose rinkiniuose esančias re-

tas knygas *Bibliographie instructive ou Traité des livres rares et singuliers* (1763–1768, 7 t.), taip pat *Museum typographicum...*, (1755, pasirašęs pseudonimu G. F. Rebude).

I – 26, 114

II – 235, 238, 239

III – 25, 59, 61, 105

Decijus, Jodokas Liudvikas (apie 1485–1545) – vokiečių kilmės Žygimanto Senojo sekretorius (nuo 1520), Krokuvos miesto tarybos narys, ekonomistas, istorikas ir monetų kalyklos vadovas. Jo veikale *De monetae caussione ratio* (1526) išdėstyta monetų reformos programa, kurios pagrindu visoje Lenkijoje buvo įvesta vieninga nauja moneta auksinas (lenk. *złot*), sudaryta Prūsijos ir Lenkijos monetarinė unija. Jis taip pat buvo karaliaus monetų kalyklų Krokuvoje, Torunėje ir Karaliaučiuje vadovas. Istoriografijai svarbus jo darbas *De Sigismundi regis temporibus* (1521), aprašantis Žygimanto Senojo viešpatavimo laikus.

I – 173

II – 283

Decker, Georg Jakob (Dekier; 1765–1819) – spaustuvininkas ir leidėjas. Nuo 1787 m. dirbo tėvo Georgo Jakobo (1732–1799) spaustuvėje Berlyne, nuo 1792 m. jai vadovavo savarankiškai. 1793 m. įsigijo buvusią Poznanės jėzuitų spaustuvę. Spausdino daugiausia valdiškus raštus lenkų ir vokiečių kalbomis, 1816 m. pradėjo leisti *Kalendarz Polski, Ruski i Gospodarski dla W. Ks. Poznańskiego.* Napoleono rytų kampanijos metu Deckeris prie prancūzų armijos spausdino kilnojamomis staklėmis Torunėje, Klaipėdoje ir Rusijoje. 1819 m. Poznanės spaustuvę pardavė Friedrichui Philippui Rosenstieliui (1754–1832), kuris ją nupirko savo sūnui Wilhelmui (1789–1871).

I – 231

Delandine, Antoine-François (1756–1820) – prancūzų teisininkas, literatas, valstybės veikėjas ir bibliotekininkas. Paskelbė *Le Conservateur, ou Bibliothèque choisie de littérature, de morale et d'histoire* (1787–1788, 4 t.), *Des États-généraux, ou Histoire des assemblées nationales en France* (1788), *Tableau des prisons de Lyon* (1797), *Bibliothèque publique de Lyon. État de la bibliothèque* (1805–1811, 5 t.), *Manuscrits de la bibliothèque de Lyon* (1812, 3 t.) ir kt.

II – *235*

Della Fonte, Bartolomeo (1445–1513) – italų humanistas, retorikos profesorius, poetas ir vertėjas. Išvertė ne vieną antikos autorių, taip pat išliko nemažai jo laiškų.

II – *85*

Dembek, Konstanty (Dębek; 1772–1828) – senosios observacijos karmelitas, teologijos profesorius, spaustuvės vadovas. 1808 m. tapo tuo metu Varšuvoje įsteigtos ir Teisingumo ministerijai pavaldžios spaustuvės *Drukarnia Rządowa* direktoriumi. Jam vadovaujant spaustuvė leido valdiškus raštus, tarp jų *Dziennik Praw księstwa Warszawskiego* (nuo 1810), taip pat Felikso Jano Bentkowskio *Historia literatury polskiej* (1814), Alojzio Felińskio *Pisma własne* (1816) ir kt. 1816 m. išsinuomojo spaustuvę įgydamas pirmenybę valdiškiems spaudiniams. 1822 m. Vidaus reikalų ir policijos valstybinės komisijos buvo paskirtas prižiūrėti visas Varšuvos spaustuves. 1826 m. areštuotas už veiklą Patriotų draugijoje. Nuo 1827 m. spaustuvę nuomojo Karolis Ragoczy (?–prieš 1840).

I – 230

Dembiński, Walenty (apie 1504–1584) – lenkų valstybės veikėjas, didysis Lenkijos kancleris, Krokuvos kaštelionas. Buvo karalienės Bonos Sforzos šalininkas. Prisidėjo rengiant 1569 m. Liublino uniją. 1574–1575 m. gynė Onos Jogailaitės teises į Lenkijos sostą.

I – *177*

Demetrius, žr. Dmitrijus Apsišaukėlis I

Demitrowicz, Paweł (Demitrovičius; ?–1641) – LDK pedagogas ir rašytojas, reformatų mokyklos Vilniuje rektorius, pasirašinėjęs *Lithuanus*. Naudodamasis Marcino Kromerio ir kitų autorių darbais parašė pirmą trumpą Lenkijos istoriją *Compendium abo krótkie opisanie tak książąt i królów polskich, jako spraw, przypadków i dawnych dziejów Królestwa polskiego...* (1625), apimančią įvykius nuo pat Lenkijos pradžios iki Zigmanto Vazos įžengimo į sostą 1587 m.

I – 204

Denina, Carlo Giovanni Maria (1731–1813) – italų dvasininkas, filologas, istorikas, rašytojas, Turino universiteto retorikos, graikų ir italų kalbų dėstytojas, bibliotekininkas, nuo 1804 m. privačios Napoleono Bonaparto bibliotekos bibliotekininkas. Išleido *De studio theologiae et norma fidei* (1758), *Discorso sopra le vicende*

Dębowski, Andrzej (?–1577) – lenkų valstybės veikėjas, vertėjas ir poetas, 1564 m. Bžezinų kaštelionas, karaliaus dvarų Mazovijoje revizorius, 1567 m. Seradzo kaštelionas ir Lenčicos seniūnas. Vertė ir perdirbo Ovidijaus (43 pr. Kr.–18 po Kr.) *Metamorfozių* epizodus *Atlanta* (apie 1600), *Thysbe z Piramusem* (1591), *Sąd o zbroję Achillową* (1587), išvertė iš Leonardo Bruni (1369–1444) lotyniškosios Giovannio Boccaccio (1313–1375) *Dekamerono* laidos novelę *Izmonda* (1587).

II – 197

Diacil, žr. Dicuil

Diaszkiewicz, Michał Józef, žr. Dyaszewski, Michał Józef Antoni

Dicuil (Diacil; VIII a.) – airių vienuolis, gramatikas ir geografas, 814–825 m. veikęs Karolio Didžiojo (apie 742–814) ir Liudviko I Pamaldžiojo (778–840) dvare. Žinomi šeši jo darbai *Liber de astronomia*, *Epistula censuum*, *De prima syllaba*, *De arte grammatica*, *Epistula de questiones decem artis grammatice* (neišliko) ir *Liber de mensura orbis terrae.*

II – 281, 283

Diderot, Denis (1716–1784) – prancūzų filosofas, enciklopedininkas, literatūros ir meno tyrėjas, rašytojas. Vienas žymiausių švietėjų. Kartu su kitais to meto veikėjais leido ir redagavo *L'Encyclopédie, ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et de métiers* (1751–1780, 35 t.). Parašė filosofijos, estetikos veikalų, taip pat sukūrė dramų.

II – 306

Didot – XVIII–XIX a. prancūzų spaustuvininkų, popieriaus gamintojų, knygų leidėjų, prekybininkų ir šriftininkų giminė. **François** (1689–1757) 1713 m. Paryžiuje įkūrė knygyną, 1754 m. – spaustuvę (veikė iki XX a. Pr.). Jo sūnus **François Ambroise** (1730–1804) patobulino spausdinimo stakles, Pierre'o Simono Fournier (1712–1768) spaustuvinių matų sistemą, pirmasis pagamino kokybišką, minkštą, lygų velino popierių (1780), nuliejo naują antikvos šriftą. Jo brolis **Pierre'as François** (1732–1793) po tėvo mirties vadovavo knygynui (nuo 1757) ir spaustuvei (nuo 1777), įkūrė popieriaus gamyklą ir spaudmenų liejyklą. Pastarojo sūnūs **Henri** (1765–1852) ir **Léger** (1767–1829), vadinamas **Didot Saint-Léger**, popieriaus gamykloje įdiegė ritininio popieriaus

gamybą, sukūrė ir nuliejo naujų šriftų. Vyresnysis François Ambroise'o sūnus **Pierre'as** (1761–1853) perėmė tėvo spaustuvę (1789) ir bibliofilinėje serijoje, vadinamoje *Luvro leidiniais* (*Editions du Louvre*), puošniai išleido Vergilijaus (1798), Horacijaus (1799), Racine'o (1801–1805, 3 t.), kitų autorių leidinius, iliustruotus garsiausių to meto dailininkų. Kitas jo sūnus **Firminas** (1764–1836), žinomas visuomenės veikėjas, pradėjo gaminti stereotipus, sukūrė ir nuliejo naujų šriftų, ištobulino tėvo antikvos šriftą, vadinamą *Didot antikva*. XVIII a. pabaigoje už nuopelnus giminei oficialiai buvo suteiktas Firmin-Didot vardas. Giminės verslą tęsė trys Firmino sūnūs.

I – 223, 232
II – 39, 161

Diecmann, Johann (1647–1720) – liuteronų evangelikų teologas. Parašė *De naturalismo* (1684), *Specimen glossarii manuscripti latino-theotisci, quod Rabano Mauro inscribitur* (1721), taip pat pratarmių keliems Martino Lutherio *Biblijos* leidimams.

I – 35

Diether von Isenburg (Dietern Isenburg; apie 1412–1482) – Mainco arkivyskupas ir kurfiurstas. 1461 m. popiežius Pijus II atšaukė jį iš pareigų ir arkivyskupu paskyrė Adolfą von Nassau.

I – 32

Dietrich, Veit (Theodoras, Witas Niurnbergietis (Norymberczyk); 1506–1549) – vokiečių teologas, rašytojas, Reformacijos veikėjas ir Martino Lutherio (1483–1546) draugas. Svarbiausi veikalai *Summaria über das alte Testament* (1541), *Summaria über das neute Testament* (1544), Lutherio *Hauspostille* (1544). 1559 m. Lietuvos Brastoje buvo išspausdintas jo *Kommentarz albo Wykład na proroctwo Hozeasza proroka*, į lenkų kalbą išverstas Mikołajaus Rejaus (1505–1569).

I – *196*
II – 205

Diktis Kretietis (Diktis; Diktys Cretensis) – tariamas Trojos karo, kurio dalyviu neva buvęs, dienoraščio autorius. Pasak kūrinio prologo, Diktis aprašęs įvykius finikietiškai, o Nerono laikais dienoraštis buvo išverstas į graikų kalbą. Iš graikų į lotynų kalbą *Ephimeris belli Toiani* (IV a.; išsp. 1471) išvertė Lucijus Septimi-

jus. Viduramžiais jis kartu su Dareto Frygo *De excidio Troiae historia* buvo pagrindinis Trojos romanų šaltinis.

II – *98*

Diogenas Laertijas (Diogenas iš Laerto; Diogenēs Laertios; III a.) – graikų filosofijos istorikas, parašęs 10 knygų veikalą graikų kalba *Apie garsiųjų filosofų gyvenimą ir pažiūras* – vienintelę žinomą antikinę filosofijos istoriją.

II – 234

III – 102

Dionisijas Halikarnasietis (Dionysios Halikarnasseus; I a. pab. pr. Kr.) – graikų istorikas ir retorikas. Svarbiausias darbas *Antiquitates Romanae* (*Romėnų senovė*), kuriame nagrinėjamas ankstyvasis Romos istorijos periodas.

II – 234

III – 102

Dyaszewski, Michał Józef Antoni (Diaszkiewicz, Michał Józef; apie 1718–apie 1761) – lenkų spaustuvininkas ir knygininkas. Dirbo Jano Domańskio spaustuvėje Krokuvoje. Vedęs jo dukrą, 1740 m. atidarė savo spaustuvę. Išsirūpino Jo karališkosios didenybės spaustuvininko titulą, vertėsi knygų prekyba. Slegiamas skolų ir ligos 1758 m. išnuomojo spaustuvę Stanisławui Stachowicziui. Po mirties našlė, nepajėgdama išmokėti skolų, 1766 m. perleido spaustuvę Stachowicziui.

I – 213

II – 219, 220

Dymowski, Aleksander (Alexander; ?–apie 1653) – lenkų spaustuvininkas, apie 1627–prieš 1653 m. turėjęs spaustuvę Krokuvoje. Yra žinomi 7 jo spaudiniai lotynų ir lenkų kalbomis. Manoma, kad prie spaustuvės turėjęs spaudmenų liejyklą.

I – 188

II – *141*, 225, 227, 228

Dyon, Adam (apie 1490–prieš 1534) – lenkų kilmės spaustuvininkas, 1509–1518 m. turėjęs spaustuvę Niurnberge, o 1518–1534 m. pirmąją pastovią spaustuvę Vroclave. Iš viso yra žinomi 38 jo spaudiniai. Jis platino reformatų raštus Lenkijoje, dėl to kurį laiką kalėjo Poznanėje (1528). Paskutinis spaudinys su jo vardu išėjo 1531 m., o 1534 m. spaustuvės savininke tapo žmona.

I – 45

Długosz, Jan (1415–1480) – lenkų kronikininkas, istorikas ir diplomatas. Svarbiausias veikalas – 12 knygų Lenkijos kronika *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae* (1615), apimanti Lenkijos ir Lietuvos istoriją nuo seniausių laikų iki 1480 m.

I – 206, 221, *222*, 242

II – 83, *91*, 145

Dmitrijus Apsišaukėlis I (Demetrius; ?–1606) – Maskvos, Rusijos caras (1605–1606). Skelbėsi esąs Ivano IV Rūsčiojo (1530–1584) sūnus Dmitrijus, nors spėjama, buvęs vienuolis bajoras Grigorijus Otrepjevas. Padedamas Sandomiro vaivados Jerzy'o Mniszecho (apie 1548–1613), kuriam pažadėjo perduoti valdyti Severianų Naugardą ir Smolenską, 1606 m. vedė jo dukterį Mariną Mnišek (apie 1588–1614) ir įgijo Lietuvos ir Lenkijos valdovo Zigmanto Vazos bei popiežiaus nuncijaus C. Rangoni paramą. 1605 m. įžengė į Maskvą, kur buvo vainikuotas caru. Nužudytas sukilusių bojarinų.

I – *79*, 191

Dmitrijus Apsišaukėlis II (?–1610) – pretendentas į Rusijos sostą, antrasis Marinos Mnišek (apie 1588–1614) vyras, skelbęsis Ivano IV Rūsčiojo (1530–1584) sūnumi Dmitrijumi. 1607 m. remiamas Lietuvos ir Lenkijos didikų bei kazokų įsiveržė į Rusiją ir 1608 m. apgulė Maskvą. Tušine, prie Maskvos, įsirengė stovyklą, iš rusų bojarinų ir valdininkų sudarė vyriausybę. Dmitrijaus Apsišaukėlio I (?–1606) žmona Marina Mnišek jį pripažino savo vyru. 1608 m. valdė didelę teritoriją prie Maskvos. 1610 m. buvo priverstas bėgti į Kalugą, vėliau nužudytas. Liaudies buvo pramintas „Vagimi" (rus. Vor).

I – *191*

Dmochowski, Franciszek Ksawery (1762–1808) – lenkų valstybės veikėjas, publicistas, poetas, vertėjas, pijoras, Tado Kosciuškos 1795 m. sukilimo dalyvis, vienas iš laikraščių *Gazeta Wolna Warszawska* ir *Gazeta Rządowa* redaktorių. Leido *Nowy Pamiętnik Warszawski* (1801–1805, 20 t.), parašė pirmą poetiką lenkų kalba *Sztuki rymotwórczej* (1788), vertė Horacijaus, Homero, Vergilijaus kūrinius.

I – 228

Dobrovský, Josef (Dobrowski; 1753–1829) – čekų filologas, istorikas, bibliografas, kunigas. Tyrinėjo slavų, daugiausia čekų, tautų istoriją, literatūrą ir kalbą. Svarbiausi šios srities jo darbai yra *Ges-*

chichte der böhmischen Sprache und Literatur (1792, 1818), *Deutsch-böhmisches Wörterbuch* (1802, t. 1; 1821, t. 2), *Glagolica* (1807), *Entwurf zu einem allgemeinen Etymologikon der slawischen Sprachen* (1813), *Institutiones linguae slavicae dialecti veteris* (1822) ir kt. Jo darbai turėjo įtakos čekų tautos atgimimui, slavistikos mokslui. Parašė Čekijos knygos spaudos istoriją *Über die Einführung und Verbreitung der Buchdruckerkunst in Böhmen* (1784).

I – 54, 55, *58*, *191*
II – 55, 182

Dogelis, Motiejus Dominykas (1715–1760) – teisės istorikas, LDK ir Lenkijos istorijos šaltinių leidėjas, pijoras, nuo 1747 m. Vilniaus pijorų kolegijos rektorius. 1754 m. įsteigė Vilniaus pijorų spaustuvę. Parašė *Limites Regni Poloniae et Magnus Ducatus Lithuaniae* (1758) ir parengė sumanytą 8 tomų leidinį *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae* (t. 1 išėjo 1758, t. 5 – 1759, t. 4 – 1764, dalis t. 2 – 1826, kiti liko rankraščiais ir saugomi pagrindiniame senųjų aktų archyve Varšuvoje).

I – *174*, 224, *227*, 241–243
II – *110*, *111*

Doliarius, žr. Wietor, Hieronim

Domańska, Róża (Rozalja; apie 1695–1749) – spaustuvės, knygyno ir knygrišyklos savininkė, Krokuvos spaustuvininko, knygininko ir knygrišio Krzysztofo Domańskio duktė. Buvo ištekėjusi už Ignacy Antonio Hebanowskio (apie 1676–1718), paskui už Jakubo Matyaszkiewicziaus (apie 1680–apie 1738) ir Dominiko Wojciecho Siarkowskio (apie 1706–apie 1749). Po jos mirties įmonės turtą pasidalijo paveldėtojai.

I – 213

Domański, Jan (?–apie 1745) – Krokuvos spaustuvininkas ir knygininkas. Turėjo karaliaus servitoriaus, t. y. rūmų tiekėjo, spaustuvininko ir sekretoriaus titulą. 1712 m. perėmė tėvo spaustuvę. 1714–1724 m. išspausdino apie 20 leidinių lenkų ir lotynų kalbomis. Bylinėjosi su Sandomiro jėzuitų spaustuve ir Varšuvos knygrišių cecho vyresnybe, dėl to įbrido į skolas, firma nusmuko. Po jo mirties Krokuvos spaustuvę ir knygyną paveldėjo sūnus Andrzejus ir duktė Maria Henryka, spaustuvininko Michało Józefo Antonio Dyaszewskio žmona.

I – 213, 214

Domański, Krzysztof (?–1711) – Krokuvos knygininkas, knygrišys, spaustuvininkas. 1701 m. iš Zofijos Schedel nusipirko Mikołajaus Aleksanderio Schedelio spaustuvę. Turėjo knygyną ir prancūziškų prekių parduotuvę. 1701 m. gavo išskirtinę karaliaus privilegiją knygoms leisti. Manoma, kad pirmasis jo spaudinys yra Stanisławo Markowicziaus *Ara agno immolando...* (1701) Per dešimt metų išspausdino apie 40 leidinių lenkų ir lotynų kalbomis, daugiausia religinių knygų, panegirikų bei kalendorių.

I – 213

Donatas, Elijus (Aelius Donatus; IV a. po Kr.) – romėnų gramatikas, šv. Jeronimo mokytojas, parašęs romėnų autorių (Vergilijaus, Terencijaus) komentarų, du gramatikos vadovėlius (*Ars grammatica, Ars minor* pradedantiesiems ir *Ars maior* pažengusiems). Abu veikalai, vadinami *donatais*, buvo plačiai naudojami mokyklose.

I – 33

Dornedden, Karl Friedrich (1770–1840) – vokiečių filologas klasikas, nuo 1815 m. Getingeno universiteto bibliotekos saugotojas. Parašė *Über die Dämonen und Geniusse der Alten* (1793), *Phamenophis oder Versuch einer neuen Theorie über den Ursprung der Kunst und Mythologie* (1797), *Neue Theorie zur Erklär8ung der griechischen Mythologie* (1802).

II – 293

Dörffer, Johann (Dörfer; XVI–XVII a.) – vokiečių spaustuvininkas, 1596 m. dirbęs Vitenberge, o 1616–1620 m. Bytome. Veikiausiai jo našlė 1627 m. išspausdino Wojciecho Węgierskio *In obitum Joannis Potocki Lessus exequiales.*

II – *224*

Drezner, Tomasz (Dresner; 1560–1616) – lenkų teisininkas, abiejų teisių daktaras, Zamosčio akademijos teisės katedros dėstytojas (nuo 1610) ir rektorius (nuo 1615). Iš lenkų teisei skirtų veikalų svarbiausias yra *Processus iudicarius Regni Poloniae* (1601).

I – 179, *180*, 198

Du Barry, Jeanne Bécu (Barry; 1743–1793) – prancūzų kurtizanė, grafienė, paskutinė oficiali Prancūzijos karaliaus Liudviko XV meilužė, giljotinuota Prancūzijos revoliucijos metais. Jos vardu

išleisti *Mémoires* (1829–1830, 6 t.) netikri, o priklauso rašytojo Étienne'o Léono de Lamothe-Langono (1786–1864) plunksnai.

II – 277

Dubrowski

II – *139*

Duńczewski, Stanisław Józef (1701–1767) – lenkų heraldikas ir panegirininkas, abiejų teisių ir filosofijos daktaras, nuo 1724 m. Zamojskio akademijos astronomijos profesorius, prisiekęs Lenkijos tribunolo matininkas. 1724–1775 m. leido *Kalendarz polski i ruski*, parengė ir išleido *Herbarz wielu domów Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego* (1757, 2 t.).

I – 75, 77

Duehne, Johann (XV a.) – Strasbūro auksakalys, 1439 m. liudijęs brolių Dritzehnų byloje prieš Johanną Gutenbergą. Jis tvirtino 1436 m. gavęs iš Gutenbergo apie 100 guldenų už spausdinimui reikalingus prietaisus.

I – 23

Dufour, Pierre (Piotr; 1729–1797) – prancūzų kilmės lenkų spaustuvininkas, leidėjas ir knygininkas. 1775 m. Varšuvoje atidarė spaustuvę, 1784–1794 m. vadovavo Kadetų korpuso spaustuvei. Spausdino žurnalus ir laikraščius, mokslo darbus, politikos veikalus, žodynus, publicistiką, vadovėlius, kalendorius, valdiškus raštus seimo užsakymu, lenkų rašytojų literatūros kūrinius bei užsienio autorių vertimus į lenkų kalbą – iš viso apie 2000 leidinių. Turėjo knygyną Varšuvoje bei mugių knygų krautuves Loviče ir Gardine. Po jo mirties spaustuvę iki 1804 m. valdė Thomas Hervé Lebrunas (1752–1804).

I – 225–228

II – 274, *280*

Dunin-Wąsowicz, Adam (XVIII a.) – Kijevo vyskupo kurijos kustodo auditorius, vienas iš Józefo Andrzejaus Załuskio (1702–1774) testamento vykdytojų.

II – *114*

Dupont de Nemurs, Pierre Samuel (1739–1817) – prancūzų ekonomistas ir valstybės veikėjas, fiziokratas, Edukacinės komisijos sekretorius. Savo pažiūras išdėstė veikaluose *Physiocratie, ou constitution naturelle du gouvernement le plus aventageux au genre hu-*

main (1768–1769, 6 t.), *Tableau raisonné des principes politiques de l'économie politique* (1775).

II – *135*

Đurađ Crnojević (Tzernoewik, Jerzy; ?–1514) – Juodkalnijos vaivada (1490–1496), kurio paliepimu 1493 m. Makarije Crnogoracas Cetanjėje išspausdino *Osmoglasnik* (1493 ir 1494, 2 d.), *Psaltir* (1495), *Molitvennik* (1493–1495).

I – 55

Durand, Guillaume (Durandus, apie 1230–1296) – prancūzų prelatas, garsus kanonistas ir liturgininkas. Svarbiausi veikalai – *Speculum judiciale* ir *Rationale divinorum officiorum*. Jo *Speculum judiciale* ilgą laiką buvo autoritetingas bažnytinės teisės šaltinis, todėl autorius yra vadinamas *Spectator*.

I – 25, 42

Durych, Václav Michael (Durichius; 1730–1802) – čekų kalbininkas. 1776–1780 m. drauge su Františeku Faustinu Procházka (1749–1809) rengė naują čekišką Biblijos leidimą *Biblj česká*. 1785 m. dirbo Vienos imperatoriškoje bibliotekoje. Svarbiausi jo darbai *Bibliotheca Slavica antiquissimae dialecti communis et ecclesiasticae universale Slavorum gentis* (1795), *De Slavo-Bohemica sacri codicis versione dissertatio* (1777), *Grundriss der Geschichte Gmeiner Drey Bündten Lande* (1773).

I – 54, 55

Dutoit – šveicaras, Kremeneco licėjaus bibliotekininkas po Józefo Korzeniowskio (1797–1863).

II – *161*

Dworzecki, Jan, žr. Dworzecki-Bohdanowicz, Jan Piotr

Dworzecki-Bohdanowicz, Jan Piotr (Dworzecki, Jan; 1773–1840) – lenkų korektorius ir rankraščių perrašinėtojas, nuo 1806 m. iki pat savo mirties dirbęs pas Vilniaus universiteto spaustuvininką Józefą Zawadzkį (1781–1838). Jis parengė hebrajų kalbos gramatiką ir buvo pakviestas iš pradžių penkeriems metams rengti hebrajų–lenkų–lotynų–slavų kalbų žodyną. Išleido *Początki języka rosyjskiego dla pożytku młodzieży szkolniej* (1809), *Gramatyka języka rosyjskiego* (1811), *Gramatyka języka polskiego według prawideł J. X. Kopczyńskiego* (1813). Nemažai veikalų liko rankraščiais: *Genealogiczne opisanie imienia Bohdanowiczów z Dworzysk Dworz-*

eckich r. 1809 sporządane, *Herbarz szlachty litewskiej*, *Słownik jęz. Polskiego* ir kt.

I – 229

II – 233

Działyński, Adam Tytus (1796–1861) – Lenkijos valstybės veikėjas, kolekcininkas ir bibliofilas, mokslų ir menų globėjas, knygų leidėjas, Kurniko bibliotekos steigėjas. Savo dvare Konaževe prie Poznanės kaupė muzealijas, rankraščius bei knygas ir šį rinkinį 1826 m. perkėlė į paveldėtą Kurniką. Działyńskis išleido savo knygų katalogą *Catalogue des doubles de la Bibliothèque du Comte Działyński, ouvrages principalement concernant la Pologne* (1846), istorinių šaltinių *Statut litewski* (1841), *Źródłopisma do dziejów unii Korony Polskiej i W. Księstwa Litewskiego* (1856–1861), *Acta Tomiciana* (1852–1860, 8 t.).

I – 26, 45, 65, *75*, 125, *130*

II – 144, 159, 198, 199, 202

Dziedicki, Maciej, žr. Dziedzicki, Mateusz Kazimierz

Dziedzicka, Anna z Hebanowskich (Hebanowska-Dziedzicka, Anna; 1742–1817) – knygyno, spaustuvės ir knygrišyklos Krokuvoje savininkė, vyresnioji spaustuvininko Fabiano Sebastiano Hebanowskio (apie 1718–1762) duktė. Po vyro Jano Nepomuceno (apie 1733–1779) mirties vadovavo visai įmonei tituluodamasi „knygininke ir spaustuvininke". 1786 m. ištekėjo už Abrahamo Jakubo Penzelio (1749–1819), kuris šiomis vedybomis įgijo Krokuvos pilietybę ir gavo knygrišio diplomą, reikalingą knygrišyklai laikyti. Spaustuvę paveldėjo sūnus Mateuszas Kazimierzas, knygyną – dukra Konstancija.

I – 214, 230

Dziedzicki, Jan Nepomucen (apie 1733–1779) – Krokuvos spaustuvininkas, Annos Dziedzickos vyras.

I – 214

Dziedzicki, Mateusz Kazimierz (Dziedicki, Maciej; 1778–1823) – Krokuvos ir Radomo spaustuvininkas ir knygrišys, paveldėjęs jas iš motinos. 1811–1816 m. vadovavo Radomo departamento spaustuvei, 1812 m. nupirko Józefo Jerzy Tasslerio Krokuvos spaustuvę. Redagavo *Dziennik Departamentowy Radomski* bei *Dziennik Urzędowy Województwa Sandomierskiego*, spausdino valdiškus

raštus. Radomo spaustuvę perėmė žentas Albertas Wiercińskis. 1816–1817 m., gavęs palikimą, atnaujino Krokuvos spaustuvės darbą, čia 1819–1821 m. spausdino valdiškus raštus bei žurnalą *Pszczółka Krakowska* ir jo priedą *Telegraf.*

I – 214, 231

Dziedzickiai – spaustuvininkų giminė, veikusi XVIII–XIX a.

I – 213, 230

Dzierźgowski

I – *130*

Dzierzgowski, Mikołaj (apie 1490–1559) – Bažnyčios veikėjas, arkivyskupas, Lenkijos primas. Kovojo su Reformacija, buvo už Bažnyčios atsinaujinimą laikantis Tridento susirinkimo nutarimų, siekė tikėjimo grynumo ir dvasininkų moralumo. Jo iniciatyva Stanisławas Hozjuszas (1504–1579) parengė *Confessio fidei* (1553).

I – 137

Ebert, Friedrich Adolf (1791–1834) – vokiečių knygotyrininkas, bibliotekininkas ir bibliografas, rankraščių tyrinėtojas, bibliotekininkytės mokslo teoretikas, parašęs veikalų apie viešąsias bibliotekas ir bibliotekininkų rengimą, iš kurių svarbiausias yra *Allgemeines bibliographisches Lexicon* (1821–1830, 2 t.). Jame aprašyta 24 000 senų ir retų knygų, įžanginiame straipsnyje suformuluotos pagrindinės teorinės knygotyros nuostatos.

I – *224*

II – 155, 251, 257, 324

III – 59, 60, *76*, 100, 103

Ebert, Johann Kaspar (Ebert, Jan Kasper; veikla 1708–1730) – evangelikų kunigas ir mokyklos inspektorius Zdunuose Didžiojoje Lenkijoje. Parašė *Leorinum eruditorum...* (1714), *Cervimontium literatum...* (1726), *Schlesiens Hoch- und Wohlgelehrtes Frauenzimmer...* (1727).

II – 238

Ebner, Georg (Ebner, Georgius Altdorffensis)

I – *100*

Eck, Valentin (Ecchius, Valentinus; apie 1494–1550 ar 1556) – šveicarų keliaujantis humanistas, poetas. Studijavo Leipzige, Krokuvoje, dirbo Vengrijoje. Krokuvoje yra išleidęs daugumą savo

veikalų, iš kurių svarbiausias eiliavimo vadovėlis *De versificandi arte opusculum* (1515).

I – *94*

Eichhorn, Johann Gottfried (1752–1827) – vokiečių orientalistas, literatūros istorikas, teologas, Biblijos tyrinėtojas, Jenos ir Getingeno universitetų profesorius, vienas pirmųjų pradėjęs mokslinį Biblijos tekstų tyrinėjimą ir iškėlęs jos autoriškumo klausimą. Svarbiausi jo veikalai *Einleitung in das Alte Testament* (1780–1783, 5 t.), *Allgemeine Bibliothek der biblischen Literatur* (1787–1801, 10 t.), *Allgemeine Geschichte der Cultur und Litteratur des neueren Europa* (1796–1799, 2 t.), *Geschichte der Literatur von ihrem Anfänge bis auf die neuesten Zeiten* (1805–1812, 5 t.).

II – 245

Elert, Franciszek (XVII a.) – pranciškonas observantas, kunigas, ne vieno proginio pamokslo autorius.

II – 221

Elert, Piotr (apie 1580–apie 1652) – lenkų muzikas, dainininkas, kompozitorius, spaustuvininkas, knygininkas. 1641 m. vedė Krokuvos spaustuvininko Andrzejaus Piotrkowczyko (apie 1581–1645) dukrą. Jos kraitį sudarė dalis spaustuvės įrangos, kurią jis pergabeno į Varšuvą. 1643–1653 m. išspausdino apie 90 leidinių. Daugiausia tai buvo valdiški oficialūs raštai, teisiniai valstybės ir Bažnyčios spaudiniai, proginė ir grožinė literatūra. Parašė kanoną, įdėtą Marco Scacchio *Cribrum musicum* (1643) antroje dalyje. Po jo mirties spaustuvei vadovavo žmona Maria Elżbieta (?–apie 1682).

I – 205, 213, 219

Elrichs, žr. Oelrichs, Johann Carl Conrad

Elžbieta Habsburgaitė (1526–1545) – Lenkijos karalienė ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kunigaikštienė, pirmoji Žygimanto Augusto (1520–1572) žmona, Šventosios Romos imperijos imperatoriaus Ferdinando I (1503–1564) ir Onos Jogailaitės (1503–1547) duktė.

II – *208*

Elžbieta Jogailaitė (Elżbieta; apie 1483–1517) – Kazimiero Jogailaičio (1427–1492) ir Elžbietos Habsburgaitės (1436–1505) duktė, Žygimanto Senojo (1467–1548) sesuo, Lenkijos karalaitė (iki 1515), Legnicos kunigaikštienė (iki 1517). Baltazaras Opecas (apie 1480–po 1531) išvertė ir jai dedikavo šv. Bonaventūrai

priskiriamą apokrifinį–mistinį veikalą *Żywot Pana Jezu Krysta* (1522).

I – 121, 123

Emilijus Maceras (lot. Aemilius Macer, ?–16 m. pr. Kr.) – romėnų poetas iš Veronos, dviejų poemų *Ornithogonia* ir *Theriaca* autorius. Draugavo su Ovidijumi ir Vergilijumi. Dažnai jam buvo priskiriama poema *De viribus herbarum*, kurios autorius yra prancūzų vienuolis gydytojas Odo Magdunensis (XI a.).

I – 172

Enėjas Silvijus, žr. Piccolomini, Enea Silvio

Enijus, Kvintas (Quintus Ennius, 239–169 pr. Kr.) – garsiausias romėnų epo kūrėjas, lotynų poezijos, tragedijos, komedijos, satyros pradininkas. Svarbiausias jo kūrinys – istorinis epas *Analai* (18 kn., išliko apie 600 eilučių), kuriame išdėstyta visa Romos istorija nuo Enėjo pabėgimo iš Trojos iki 171 m. pr. Kr.

II – 27

Epikūras (Epicuros; 341–271 pr. Kr.) – garsus senovės graikų filosofas, Demokrito pasekėjas, epikūrininkų mokyklos įkūrėjas, parašęs apie 300 veikalų.

II – 31

Erasmus (XVI a.) – Kameneco vyskupas.

I – 134

Eratostenas (Eratosthenēs; apie 295–195 pr. Kr.) – senovės graikų mokslininkas, Aleksandrijos bibliotekos vadovas, garsus filologas, matematikas, astronomas ir geografas. Pirmasis apytikriai apskaičiavo Žemės pusiaujo ilgį, sukūrė terminą „geografija".

II – 234

III – 102

Erazmas Roterdamietis (Roterdamus; 1469–1536) – garsus nyderlandų humanistas, filologas, filosofas ir teologas. Iš gausybės įvairios tematikos veikalų populiariausias yra filosofinė satyra *Encomium moriae, sive Stultitiae laus* (1509).

I – 173

II – 106

Ergetowski, Ryszard

III – *20*, 21, *66*, 74, *75*

Ersch, Johann Samuel (1766–1828) – vokiečių bibliografas, bibliotekininkas ir bibliofilas, Jenos ir Halės universitetų profesorius. Savo darbais *Repertorium über die allgemenen deutschen Journale* (1790–1792, 3 t.), *Allgemeines Repertorium der Literatur* (1793–1807), *Verzeichnis aller anonymischen Schriften* (1788), *Handbuch der deutschen Literatur seit der Mitte des 18. Jahrhunderts bis auf die neueste Zeit* (1812–1814) padėjo pamatus vokiečių bibliografijai. Be to, kartu su Johannu Gottfriedu Gruberiu (1774–1861) išleido kapitalinį veikalą *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste* (1818–1889, 167 t.).

II – 304, 308

Eschenburg, Johann Joachim (1743–1820) – vokiečių pedagogas, literatūros kritikas ir istorikas, vertėjas, Braunšveigo *Collegium Carolinum* dėstytojas, bibliotekininkas ir direktorius. Parašė *Handbuch der klassischen Literatur* (1783), *Entwurf einer Theorie und Literatur der schönen Wissenschaften* (1783), *Beispielsammiung zur Theorie und Literatur der schönen Wissenschaften* (1788–1795, 8 t.), *Lehrbuch der Wissenschaftskunde* (1792), *Denkmäler altdeutscher Dichtkunst* (1799), išvertė Shakespearo pjeses *William Shakespear's Schauspiele*, (1775–1782, 13 t.).

II – 304

Esticampianus, Joannes, žr. Sommerfeld, Jan

Estienne, arba **Étienne** (Etjenai; Stefanai) – XVI–XVII a. prancūzų spaustuvininkai ir leidėjai, humanistai, dirbę Lione, Paryžiuje, Ženevoje ir La Rošelėje (1502–1660). Leido graikų ir lotynų autorius, komentarus jų veikalams, *Bibliją* (hebrajų, graikų ir lotynų kalbomis), senųjų kalbų žodynus, įdiegė graikišką, vadinamąjį *karališkąjį*, šriftą, atpigino knygas.

I – 33

II – 93, 95, 170

Estreicher, Karol

III – 97

Eugenijus, Kijevo metropolitas, žr. Bolchovitinov, Evgenij

Eukleidas (Eukleidēs; IV–III a. pr. Kr.) – Aleksandrijos matematikas, apie 300 m. pr. Kr. parašęs matematikos, trigonometrijos, stereometrijos vadovėlį *Pradmenys*.

I – 211

II – 83

Eutropijus (Eutropius; ?–399) – senovės Romos istorikas ir valstybės veikėjas, konsulas (387), imperatoriaus Valento (364–378) kanceliarijos viršininkas, imperatoriaus pavedimu parašė 10 tomų Romos miesto istoriją *Breviarium ab urbe condita*, apimančią įvykius nuo miesto įkūrimo iki 364 m. Jau antikoje imtas naudoti kaip mokyklinis vadovėlis ir išverstas į graikų kalbą.

I – 81, *82*, 171, *188*

Ewers, Johann Philipp Gustav (1781–1830) – vokiečių teisės istorikas ir rusų teisės istorijos kaip mokslo disciplinos pradininkas, Sankt Peterburgo mokslų akademijos narys korespondentas (1809) ir garbės narys (1826), 1810–1830 m. Tartu universiteto istorijos profesorius, 1818–1830 m. rektorius. Svarbiausi jo veikalai *Vom Ursprung des Russischen Statas* (1808), *Kritische Vorarbeiten zur Geschichte der Russen* (1814), *Geschichte der Russen* (1816), *Das älteste Recht der Russen in seiner geschichtliche Entwicklung* (1826).

I – 30

Ezopas (Aisopas; Aesopus; apie VI a. pr. Kr.) – žymus graikų filosofas, pasakėtininkas, pasak antikinio padavimo, atleistinis frigas arba trakas iš Samo. Su juo siejamas pasakėčios žanro atsiradimas. Seniausią žinomą Ezopo pasakėčių rinkinį surinko ir 300 m. pr. Kr. paskelbė Demetrijas Falerietis (apie 350–280 pr. Kr.).

II – *98*, 181, *224*

Échard, Jacques (1644–1724) – prancūzų eruditas, dominikonas, istorikas. Išleido Jacques'o Quétifo (1618–1698) pradėtą dominikonų ordino istoriją *Scriptores ordinis praedicatorum* (1719–1721, 2 t.), taip pat parašė *Sancti Thomae Summa suo auctori vindicata...* (1708).

I – 34

Fabricius, Johann Andreas (1696–1769) – vokiečių pedagogas, filosofas, kalbininkas. Vienas reikšmingesnių jo darbų *Abriss einer allgemeinen Historie der Gelehrsamkeit* (1752–1754, 3 t.)

II – 237

Fabricius, Johannes (?–1623) – Karaliaučiaus spaustuvininkas, Georgo Osterbergerio (apie 1542–1602) žentas. Nuo 1610 m. buvo techninis jo spaustuvės vadovas ir signavo savo vardu kai kuriuos leidinius. Jis taip pat išspausdino tris Lozoriaus Zengštoko reda-

guotas knygas *Evangelias bei epistolas* (1612), Martino Lutherio *Catechismas maszas ir Giesmes chriksczinischkos* (1612). Po jo mirties spaustuvę nupirko Lorenzas Segebade (1584–1638).

II – 224

Fabricius, Johann Albert (1668–1736) – vokiečių teologas, klasikinės scholastikos atstovas, medikas, filologas, bibliografas. Didelę įtaką jam padarė Danieliaus Georgo Morhofo (1639–1691) veikalas *Polyhistor Literarius*, paskatinęs imtis bibliografinės veiklos. Iš viso šiam autoriui yra priskiriami 128 įvairios apimties veikalai, iš kurių svarbiausi yra *Bibliotheca latina* (1697), *Bibliotheca graeca* (1705–1728, 14 t.).

I – 35

II – 183

Fabricjusz, Sebastian (Fabricius; Fabriciusz) – J. Lelewelis, remdamasis Andrzejaus Schotto (1707–1764) užrašais nurodo, kad jis kaip spaustuvininkas pasirašęs *Historya bardzo piękna o Barnabaszu...* (1615) (žr. K. Estrejcher, *Bibliografia polska*, t. 18, p. 213) dedikaciją. Jerzy Samuelis Bandtkie (1768–1835) savo *Historia drukarń w Królestwie Polskim i Wielkim Księstwie Litewskim* (1826, t. 1, p. 252–253) mini Sebastianą Fabrowicą, 1621 m. išleidusį Kaspero Miaskowskio *Pielgrzym Wielkanocny* ir Chryzostomo Wojciecho Kurkowicziaus *Proces sądu y pogrzebu piekielnego Karabasz Baszy...*

I – 187

Fachaux, žr. Fassaux, Arsène Théodore

Falaridas (Phalaris; VI a. pr. Kr.) – Akraganto miesto tironas (apie 570–554 pr. Kr.), pagarsėjęs nepaprastu žiaurumu. Jo vardu mus pasiekė 148 laiškai. Anglų mokslininkas Richardas Bentley's (1662–1742) savo darbe *Dissertation upon the letters of Phalaris* (1669) įrodė, kad jie parašyti žymiai vėliau – IV a. pr. Kr. – ir veikiausiai Adriano iš Tyro (apie 113–193).

II – 64

Falimirz, Stefan (XVI a. 1-oji pusė) – lenkų botanikas ir gydytojas. Parengė pirmą populiarią gamtos ir medicinos enciklopediją *O ziołach i mocy ich* (1534). Tai ne originalus darbas, o pagal populiarių viduramžių enciklopedijų, daugiausia *Herbarius* (1485) ir *Ortus sanitatis* (1490), vertimus sudaryta kompiliacija. Joje gausu

medžio raižinių medicinos ir gamtos tematika. Šis veikalas yra ir vertingas lenkų kalbos istorijos paminklas.

I – 172, 175, *177*

Falissowski, Krzysztof Grot (XVII a.) – lenkų kilmingasis, gyvenęs Zigmanto Vazos (1566–1632) laikais, pagarsėjęs kaip vertėjas.

I – 188

Falkener, Michał (Michał iš Vroclavo; apie 1460–1534) – Krokuvos universiteto profesorius, filosofas, teologas, astronomas. Paliko nemažai veikalų, iš kurių buvo populiarūs astronomijos vadovėliai. Sukauptą didelį knygų, pasirašytų jo vardu, rinkinį paliko Krokuvos universitetui.

I – 58, 74, 76, 93, 111

Falkoniusz, Tomasz (Falconius; XVI a.) – buvęs lenkų katalikų dvasininkas, perėjęs į kalvinizmą, Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo rūmų pamokslininkas, taip pat žinomas vardu *Sokół* ar *Sokołowicz*. Radvilos Juodojo spaustuvėje parengė evangelijų vertimą į lenkų kalbą su komentarais *Sprawy y słowa Jezusa Krystusa Syna Bożego...* (1566).

I – 197

Fassaux, Arsène Théodore (Fachaux; 1725 ar 1730–1777) – vienuolis norbertinas, bibliotekininkas. 1760–1768 m. gyveno Moravijoje, kur dirbo literatūrinį darbą, leido istorijos šaltinius. 1768 m. persikėlė į Sileziją. Nuo 1775 m. dirbo Jogailos universiteto bibliotekoje, sukatalogavo rankraščius ir dalį knygų, sudarė seniausią bibliotekos rankraščių katalogą.

II – 129, *130*

Faust, žr. Fust, Johannes

Faustas, Janas Juodaknygius, žr. Twardowski

Favorino, Guarino (Varinus; apie 1450–1537) – benediktinas, Nočeros vyskupas (1514), graikų kalbos žinovas, profesoriavęs Florencijoje bei Romoje. Svarbiausias jo veikalai graikų kalbos žodynas *Mega kai pany ōphelimon leksikon* (1523) ir *Apophthegmata ad bene beateque vivendum mire conducentia* (1519).

I – 173

Fedele, Benedetto (Fidelis, Benediktas; ?–1648) – italų vienuolis pranciškonas iš Sicilijos, pamokslininkas, teologinių veikalų autorius.

II – 105

Feliksas iš Raguzos, žr. Petrančić, Feliks

Feller, François-Xavier de (1735–1802) – belgų jėzuitas (nuo 1754), polemininkas, literatas ir biografas, pasirašinėjęs Flexier de Revalio slapyvardžiu. Parašė daugiau kaip 120 kūrinių, iš kurių svarbiausias *Dictionnaire historique et littéraire* (1781–1784, t. 6).

II – *235*

Ferber, Augustin (?–1621) – spaustuvininkas, kilęs iš Rostoko, kur 1575–1580 ir 1588–1602 m. turėjo spaustuvę. 1581–1582 m. vadovavo spaustuvei Giustrove, 1582–1607 m. pirmasis Greifsvaldo spaustuvininkas, iki 1600 m. išspausdinęs 336 leidinius. 1609 m. atsikėlė į Torunę, kur 1611 m. iš Andrzejaus Koteniuszo našlės Eufrozynos nusipirko Torunės gimnazijos spaustuvę. Spausdino daugiausia religinius protestantų raštus, Torunės gimnazijos profesorių darbus, vadovėlius, proginę literatūrą. Iš viso išleido 95 spaudinius. Po jo mirties spaustuvei vadovavo Heinrichas Friese (?–1625), o paskui Franzas Schneboltzas (?–apie 1639).

I – 204

Ferdinandas I (1503–1564) – Šventosios Romos imperijos imperatorius (nuo 1556) iš Habsburgų giminės. Austrijos (nuo 1521), Čekijos ir Vengrijos (nuo 1526) karalius. Šį titulą siekė paveržti Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto sesers sūnus Janas Zapojajis (1487–1540).

II – *208*

Ferdinandas II (Ferdynand; 1578–1637) – Šventosios Romos imperijos imperatorius, Austrijos erchercogas, Čekijos (1617–1619, 1620–1627) ir Vengrijos (1618–1625) karalius. Buvo griežtas katalikybės šalininkas, vadovavo Kontrreformacijai Vokietijoje.

II – 209

Ferster – Krokuvos akademijos rektorius Żołędziowskis jam paskyrė 4500 zlotų gamtos istorijos kabineto reikmėms.

II – *128*

Fénélon, François de Salignac de La Mothe (1651–1715) – prancūzų prelatas, pedagogas ir rašytojas, Prancūzijos akademijos narys (1693), Burgundijos kunigaikščio auklėtojas (nuo 1689), Kambrė arkivyskupas (1695), filosofinio auklėjamojo romano pradininkas. Svarbiausi jo veikalai *Traité de l'éducation des filles* (1687), *Les Aventures de Télémaque* (1699), *Explication des maximes des Saints*

sur la vie intérieure (1697), *Dialogues sur l'éloquence* (1718), *Fables* (1690), *Dialogues des morts* (1712).

II – 277

Fidati, Simone (Simon de Cassia; apie 1295– 1348) – italų vienuolis augustinas, garsus pamokslininkas, parašęs moralinių teologinių traktatų. Svarbiausias jo veikalas yra išsamus komentaras visoms Evangelijoms *De gestis Domini Salvatoris* (1517), kurį po pastarojo mirties išplatino jo mokinys Giovanni da Salerno (1317–1338). Kiti ne mažiau svarbūs darbai yra *L'ordine della vita cristiana* (1512) ir *Regola o dottrina ad una figliuola spirituale*.

II – 34, 93

Fidelis, Benediktas, žr. Fedele, Benedetto

Filelfo, Francesco (1398–1481) – italų humanistas. Parašė daugybę laiškų, kalbų ir satyrų, vertė iš graikų į lotynų kalbą.

I – 171

II – 75

Filelso, žr. Filelfo, Francesco

Filip od Ś. Trójcy, žr. Pilypas iš Švenčiausios Trejybės

Filipowicz, Jan Józef (?–1767 ar 1770) – lenkų spaustuvininkas, pirmasis Lvovo graveris. 1752 m. gavo karaliaus privilegiją atidaryti spaustuvę Lvove spausdinti religines ir pasaulietines knygas. Iš viso išspausdino 44 spaudinius lotynų ir lenkų kalbomis, kurių daugelis buvo gausiai iliustruoti.

II – 221

Filipowski, Marcin (?–apie 1655) – Krokuvos spaustuvininkas, veikęs 1621–1654 m. ar 1655 m. ir išspausdinęs apie 140 leidinių.

I – 188

II – 214, 215

Fiodorov, Ivan (apie 1510–1583) – rusų ir ukrainiečių spaudos pradininkas, švietėjas, 1566–1572 m. gyvenęs ir dirbęs LDK. 1563 m. kartu su Piotru Mstislavecu įsteigtoje Maskvos spaustuvėje kirilika išspausdino pirmąją datuotą Rusijoje knygą *Apostol* (1564). 1566 m. kartu su Mstislavecu dėl persekiojimų apleido Maskvą ir Grigaliaus Chodkevičiaus lėšomis jo dvare Zabluduve (netoli Balstogės, dabar Lenkija) įsteigtoje spaustuvėje 1568–1569 m. išspausdino *Učitel'noje Evangelie* – pirmą leidinį rusų knygos istorijoje su antraštiniu lapu. Vėliau knygas leido Lvove – pirmoje

Ukrainos spaustuvėje ir Ostroge, kur išspausdino visą Bibliją (vad. *Ostrogo Biblija*, 1580–1581).

I – 191, 208

Fiol, Szwajpolt (Feil, Fejel, Pheol, Veyl; Schwajboldus, Schwanpoltus, Schweipolt, Sveybold, Sveybolt, Swebold, Sweibold, Sweipolt, Szwantopolt, Świętopełk; apie 1479–1525 ar 1526) – vokiečių kilmės lenkų spaustuvininkas ir amatininkas. 1479 m. gavo Krokuvos miesto piliečio teises, tapo auksakalių cecho meistru. Apie 1483 m. su Krokuvos miesto tarybos narių finansine parama įsteigė pirmąją kiriliško šrifto spaustuvę ir joje 1491 m. išspausdino keturias liturgines knygas stačiatikių Bažnyčiai: *Časoslov*, *Osmoglasnik*, *Triod postnaja*, *Triod cvetnaja* (visos dvispalve spauda).

I – 17, 18, 19, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 63, 76, 169

II – 62, 183

III – *91*

Fiorentino, Francesco (Pranciškus Florentietis; ?–1516) – italų skulptorius, vadovavęs XVI a. pradžioje Vavelio rūmų Krokuvoje statybai.

II – 82

Fiorillo, Johann Dominik (1748–1821) – vokiečių dailininkas ir meno istorikas, Getingeno universiteto grafikos rinkinio saugotojas, filosofijos fakulteto profesorius. Iš jo meno istorijos kūrinių reikšmingiausi yra *Geschichte der zeichnenden Künste* (1798–1808, 5 t.) ir *Geschichte der zeichnenden Künste in Deutschland und den vereinigten Nederlanden* (1815–1820, 4 t.).

I – *79*

II – 293

Firlej, Andrzej (?–1609) – lenkų kilmingasis, politikas, Reformacijos veikėjas, kalvinizmo skleidėjas, Malogoščo (1589–1590) ir Radomo (1591–1609) kaštelionas, Kovelio (Ukraina) seniūnas (1590–1609).

II – 216

Firlej, Jan (?–1614) – lenkų kilmingasis, valstybės veikėjas, didysis Lenkijos iždininkas (1590–1609), Vojničo kaštelionas (1613), seimo deputatas, išauklėtas kalvinistu, bet 1578 m. atsivertęs į katalikybę.

II – 216

Fischer, Johann Christian (1712–1793) – vokiečių filologas, Jenos universiteto profesorius, knygininkas ir prekybos patarėjas, Burkhardo Gotthelfo Struve's pasekėjas, išleidęs šeštą papildytą jo veikalo *Introductio in notitiam rei litterariae et usum bibliothecarum* (1754) laidą. Taip pat parašė *De sonorum literarum* (1784), *Sarasae ars semper gaudendi* (1740), *Sarasa Kunst, allzeit fröhlich zu seyn* (1747), *Acta diplomatica Wincislai* (1754) ir kt.
II – 236

Fischer von Waldheim, Gotthelf (1771–1853) – vokiečių medikas, gamtotyrininkas ir Mainco universiteto bibliotekininkas. Per ketverius savo tarnybos bibliotekoje metus jis sutvarkė gerokai apleistą biblioteką, susistemino šriftų tipus taip sudarydamas sąlygas identifikuoti nesignuotus leidinius. Pirmasis šriftų lyginimą panaudojo kaip pagalbinę priemonę nustatant inkunabulų spaustuvininkus. Savo veikale *Beschreibung einiger typographischen Seltenheiten* (1800) jis ne tik pranešė apie naujai rastus Mainco *Donatus*, bet ir pirmasis, remdamasis *Donatais*, priskyrė *42 eilučių Bibliją* Johannesui Gutenbergui.
I – *24*, 37

Fyner, Konrad (XV a.) – vokiečių spaustuvininkas, 1473–1481 m. dirbęs Eslingene, o nuo 1481 m. Urache. Spausdino daugiausia teologijos ir humanistų darbus lotyniškai ir vokiškai. Jis pirmasis panaudojo hebrajiškus spaudmenis dominikonų vienuolio Peterio Schwarzo knygoje *Tractatus contra perfidos Iudaeos* (1475).
II – 65

Floras, Lucijus Anėjus (Lucius Annaeus Florus; I–II a. po Kr.) – romėnų istorikas, rašytojas ir poetas iš imperatoriaus Hadriano aplinkos. Svarbiausiame veikale *Epitome de T. Livio bellorum omnium annorum DCC libri duo* aprašė Romos istoriją nuo Romos miesto įkūrimo iki imperatoriaus Augusto valdymo pabaigos. Rėmėsi Tito Livijaus, Saliustijaus ir Senekos vyresniojo ir kt. romėnų istorikų darbais. Iki XVIII a. naudotas kaip vadovėlis (pirmą kartą išspausdintas 1470 m. Paryžiuje). Kai kurie istorikai jį tapatina su literatu ir poetu Publijumi Anijumi Floru (*lot.* Publius Annius Florus; II a. po Kr.).
I – 171, 188

Florian, Jean-Pierre Claris de (1755–1794) – prancūzų rašytojas, poetas ir dramaturgas. Parašė pjesių, romanų, novelių, pasakų,

tarp jų *Les deux billets* (1779), *Jeannot et Colin* (1780), *Les Jumeaux de Bergame*, *Le Bon ménage* (1782), *Gonzalve de Cordoue* (1783), *Numa Pompilius* (1786), bet labiausiai žinomas kaip pasakėčių *Fables* (1792) autorius.

II – 277

Florianowa (Florianienė), Helena, žr. Unglerowa, Helena

Focylidas, žr. Fokilidas

Fofanov, Anikita Fedorovich (?–po 1618) – rusų spaustuvininkas iš Pskovo. 1606–1618 m. dirbo Maskvos spaudos rūmuose. Sukūrė spaudmenis, vadinamąjį „Nikitos šriftą", kurie buvo plačiai naudojami XVII a. pirmojoje pusėje. Pirmasis žinomas Fofanovo leidinys yra *Mineja obščaja* (1609). XVII a. pradžioje savo spaustuvę išvežė į Nižnij Novgorodą, kur 1613 m. išspausdino veikalą apie „suirutės laikus" *Nižegorodskij pamiatnik*.

I – 209

Fokilidas (Phōkylidēs; VI a. 2-oji pusė pr. Kr.) – graikų eleginis poetas, išgarsėjęs savo gnomomis (sentencijomis arba epigramomis) ir gyvenimo taisyklėmis, parašytomis daugiausia hegzametru.

I – 173

Fontanus, Walenty (Fontanus, Valentinus; 1545–1618) – lenkų matematikas, astronomas, gydytojas ir filosofas, Krokuvos universiteto literatūros, matematikos, astronomijos ir medicinos dėstytojas bei daugkartinis rektorius.

II – 224

Fontis, Bartolomeo, žr. Della Fonte, Bartolomeo

Fotijas (Fotios; apie 820–apie 891) – Bizantijos bažnyčios ir valstybės veikėjas, Konstantinopolio patriarchas. Parašė *Myriobyblioną*, kuriame atpasakota 280 graikų ir ankstyvųjų krikščionių autorių veikalų su komentarais.

II – 234
III – 103

Fournier, Pierre Simon (1712–1768) – prancūzų graveris, raidliejys, spaustuvininkas ir daugelio teorinių darbų iš graviravimo ir spausdinimo technikos autorius. 1736 m. perėmė iš tėvo vadovavimą spaudmenų liejyklai. Dirbdamas joje sukūrė keletą šriftų ir suteikė pavadinimus šriftų dydžiams, taip pat įdiegė gaidų apvaliomis galvutėmis spaudmenis muzikinėje spaudoje

ir pateikė spaudmenų matavimo punktais sistemą (tipometriją). Iš jo teorinių darbų svarbiausi yra raidliejystės ir šriftininkystės vadovėlis *Manuel typographique...* (1764–1766, 2 t.), spausdinimo menui skirti *Traité historique et critique sur l'origine et les progrès de l'imprimerie* (1764), *Traité historique et critique sur l'origine et les progrès de fontes pour l'impression de la musique* (1765) ir kt.

I – 36, 37

Förster, Georg (1615–1660) – knygininkas ir leidėjas. Nuo 1637 m. vadovavo tėvo knygynui Gdanske. 1647 m. tapo karališkuoju knygininku. Nuo 1645 m. ėmė verstis knygų leidyba ir išleido 68 veikalus. Veikė ne tik Gdanske, bet ir Liubline (1646–1652) bei Varšuvoje (1655–1660). Leido Lenkijos istoriografijos, teisės, teologijos veikalus, kalbų vadovėlius, kalendorius, prognostikus, tarp jų Jano Dymitro Solikowskio *Commentarius brevis rerum Polonicarum...* (1647), Alberto Kojalavičiaus-Vijūko *Historia Lituana* (1650, 1669), Arono Aleksandro Olizarovijaus *De politica hominum societate libri tres* (1651) ir kt. Po jo mirties žmona Anna z Reinigerów dar šešerius metus laikė knygyną Gdanske, o 1667 m. firmą *Bibliopolium Förserianum* perkėlė į Amsterdamą.

I – 211

Francke, Johann Michael (France, John Michael; 1717–1775) – vokiečių bibliografas, sudaręs Ernsto Gotthelfo Beckerio asmeninės bibliotekos katalogą (1773).

II – 312
III – 59, 61, *76*

Franconius, Maciej (Franconius, Antonius Matthias; XVI a.) – humanistas ir rašytojas iš Silezijos, 1529–1552 m. gyvenęs Krokuvoje. Parašė nemažai proginių kūrinių, panegirikų, epitalamijų, epitafijų, taip pat moralinių politinių kūrinių. Paminėtini *Epitome eorum ferme omnium quae rhetores in orationem venire adserunt ex Cicerone* (1531), *Domini Erasmi Rotterdami ... epitaphia* (1537), *Oratio funebris in mortem Sigismundi I Poloniae regis* (1548), *Paraenesis Christiana* (1549).

I – *100*, *103*

Frank, Michał – Krokuvos knygininkas, kurį Jerzy Samuelis Bandtkie (1768–1835) savo *Historia drukarń w Królestwie Polskim*

i Wielkim Księstwie Litewskim (1826, t. 2, p. 226) tapatina su Melchioru Franku.

I – 81

Freder, Johannes (Jan; 1510–1562) – liuteronų teologas ir giesmių autorius, Greifsvaldo universiteto profesorius. Išvertė Martino Lutherio bei Urbano Riegerio (1489–1541) vokiškus darbus į lotynų kalbą, parašė giesmių, daugiausia vokiečių žemaičių tarme, ir teologinių veikalų.

I – 134

Fredro, Andrzej Maksymilian (apie 1620–1979) – lenkų valstybės veikėjas, pedagogas, istorikas ir rašytojas. Buvo karaliaus Vladislovo IV dvariškis. Sukūrė politinės, istorinės, visuomeninės ir karinės tematikos veikalų, tarp jų istorinį *Gestorum populi Poloni sub Henrico Valesio,* (1652), vienintelis lenkų kalba *Przysłowia mów potocznych, obyczajowe, radne, wojenne* (1658), taip pat buvusį ypač populiarų *Monita politico-moralia et icon ingeniorum* (1664) ir kt.

I – 211

Fredrówna

I – 145

Freytag, Friedrich Gotthilf (1723–1776) – vokiečių teisininkas, advokatas, Šulpfortės gimnazijos rektorius, Naumburgo burmistras, rašytojas ir vertėjas. Be disertacijų ir vertimų iš prancūzų kalbos, išleido *Analecta litteraria de libris rarioribus* (1750), *Adparatus litterarius ubi libri partim antiqui, partim rari recensentur* (1752–1755, 3 t.), *Nachrichten von seletenen und merkwürdigen Büchern* (1776).

II – 324

Frisijus

I – *139*

Frydrichas II Didysis (1712–1786) – Prūsijos karalius (nuo 1740) iš Hohencolernų giminės. Buvo bibliofilas, turėjo surinkęs prancūziškų knygų rinkinį. Jau būdamas karaliumi įrengė šešias bibliotekas. 1775–1780 m. Georgas Christianas Ungeris (1743–1779) karaliaus nurodymu pastatydino bibliotekai pastatą, pramintą *Kommode* („Komoda“), kuriame buvo patalpinta 150 000 tomų iš Frydricho Vilhelmo (1620–1688) 1661 m. įkurtos bibliotekos *Churfürstliche Bibliothek von Cölln an der Spree.* Nuo 1701 m. ji buvo vadinama *Königliche Bibliothek zu Berlin.*

II – 81

Funck, Wigand (Funke; po 1605–1661) – lenkų spaustuvininkas, Joachimo Funcko, Glogovo spaustuvininko, sūnus. 1631–1634 m. veikė Glogove, 1634–1656 m. – Lešne, 1647–1648 m. – Kosciane, 1656–1659 m. – Legnicoje, 1659–1661 m. – Scinave. Po jo mirties spaustuvę iki 1663 m. valdė našlė. Lešne Funcko spaustuvėje išėjo 147 leidiniai, daugiausia teologiniai liuteronų darbai lotynų ir vokiečių kalbomis bei proginiai kūriniai. Kosciane spausdino katalikų teologinius veikalus.

I – 207

Furió Ceriol, Fadrique (Ceriolanas, Friderikas Furijus; 1532–1592) ispanų humanistas, karaliaus Pilypo (1527–1598) istorikas ir kronikininkas. Paskelbė *Institutionum rhetoricorum libri tres* (1554), *Bononia sive de libris sacris in vernaculam linguam convertendis libri duo* (1556), *Del consejo y consejero* (1559).

II – 203

Furst, Vitus de – abiejų teisių daktaras, Šventosios Romos imperijos imperatoriaus Maksimiliano I (1459–1519) patarėjas ir legatas, parėmė Janą Hallerį (apie 1467–1525) leidžiant Flavijaus Eutropijaus veikalą *Decem libri historiarum* (1510).

I – 81

Fust, Christine – Johanno Fusto (apie 1400–1466) vienturtė duktė, ištekėjusi už Peterio Schöffer (apie 1435–1502 ar 1503).

I – 23

Fust, Johannes (Faust; apie 1400–1466) – vokiečių teisininkas, Mainco pasaulietinio teismo advokatas (1428–1546), pirklys, Johanno Gutenbergo kreditorius ir dalininkas, leidėjas ir knygininkas. 1450 m. paskolino Gutenbergui 1600 guldenų, o 1555 m. pareikalavo juos grąžinti. Laimėjęs bylą tapo Gutenbergo spaustuvės savininku. Techninį jos vadovavimą J. Fustas perdavė J. Gutenbergo mokiniui, būsimam savo žentui Peteriui Schöfferiui. Šioje spaustuvėje buvo išspausdinta *42 eilučių Biblija* (1455). Po J. Fusto mirties spaustuvė atiteko P. Schöfferiui.

I – 23, 24, 40
II – 64, 72

Füger, Maximilian Aloys (1774–1831) – austrų juristas, bibliotekininkas, 1801 m. pakeitęs Lvovo universiteto bibliotekos vadovą Heinrichą Gottfriedą von Bretschneiderį (1739–1810).

II – *141*

Gaignat, Louis Jean (apie 1697–1768) – prancūzų bibliofilas, Aukščiausiojo Teismo tarnautojas. Rinko meno dirbinius, paveikslus, taip pat knygas. Po mirties jo biblioteka, kurioje buvo apstu vertingų rankraščių, puošniai įrištų ir retų knygų, buvo parduota aukcione už 22 5597 livrų. Šiam aukcionui Guillaume'as François Debure'as (1731–1782) sudarė katalogą *Catalogue des livres du cabinet de feu M. Gaignat* (1769)

II – *235*

Gaiguat, žr. Gaignat, Louis Jean

Gajus (Gaius; II a. po Kr.) – žymus romėnų teisininkas, mokytojas ir rašytojas. Apie 160 m. parašė teisės pradžiamokslį 4 knygų veikalą *Institutiones*, kuriame aptarė privatinę ir civilinę teisę. Šį veikalą tik 1816 m. Verenos kapitulos bibliotekoje rado vokiečių istorikas Bertoldas Georgas Niebuhras (1776–1831).

II – 75

Galatowski, Joannicjusz (Gałatowski, Joanicius; ?–1688) – stačiatikių archimandritas, teologas ir polemininkas. Rašė ukrainiečių ir lenkų kalbomis teologinius ir poleminius darbus. Svarbiausi iš jų yra *Kliuč razumenija, sviaščennikom zakonnym i sveckim naležačij...* (1659) su teorine dalimi apie pamokslų rašymą *Nauka albo sposob zloženia kazania, Nebo novoje* (1665), *Mesija pravdivyj* (1669), *Rozmowa białocerkiewska wielebnego ojca Joannicjusza Galatowskiego... z księdzem Hadrianem Piekarskim Societatis Jesu kaznodzieją* (1663) ir kt.

I – *216, 217*

Galenas, Klaudijus (Klaudios Galēnos; 129–apie 216) – mokslininkas iš Pergamo (dabar Turkija), antras pagal reikšmingumą po Hipokrato antikos gydytojas ir filosofas. Parašė apie 400 medicinos, gramatikos, retorikos ir filosofijos traktatų.

I – 179

Gallus Anonymus (Gal; Gall; XI–XI a.) – vienuolis benediktinas. 1112–1116 m. parašė trijų dalių kroniką *Cronica et gesta ducum sive principum Polonorum.* Tai vienintelis šaltinis apie ankstyvąją Lenkijos istoriją.

I – 116, 206

II – 90, *100*

Garelli, Pius Nikolaus von (Garell; 1675–1739) – italų kilmės gydytojas ir bibliotekininkas. 1696 m. atvyko į Vieną, 1703 m. tapo

Karolio VI (1685–1740) gydytoju, nuo 1715 m. – Vienos universiteto Medicinos fakulteto dekanas, nuo 1723 m. – Vienos bibliotekos prefetas. Šiai bibliotekai testamentu paliko savo vertingų knygų rinkinį (1932 knygas).

II – 140

Garnysz, Maciej Grzegorz (1740–1790) – lenkų dvasininkas, kanonų teisės daktaras (1767), Kujavijos kapitulos kanauninkas ir dekanas bei Inovroclavo klebonas, Poznanės vyskupas sufraganas (1775), didysis Lenkijos referendorius (1778), Chelmo vyskupas (1781), Nuolatinės tarybos patarėjas ir Iždo departamento narys (1784), Edukacinės komisijos narys (1783).

II – *118*, *124*

Gartung, Iogann Michael (Hartung; XVIII a.) – spaustuvininkas iš Mainco, 1771 m. atidaręs pirmą privačią spaustuvę Sankt Peterburge. Prieš įsteigdamas savo spaustuvę dirbo Senato tipografijoje raidlieju. Valdžia leido spausdinti vokiečių, olandų ir prancūzų autorių knygas, tačiau akylai prižiūrint carui. Hartungo spaustuvė išgyvavo tik aštuonerius metus, neatlaikiusi privačios 1776 m. įkurtos Ioganno Jakobo Veitbrechto ir Ioganno Karlo Šnoro spaustuvės konkurencijos.

I – *215*

Garwolczyk, Maciej (?–1592) – Krokuvos spaustuvininkas. Veiklą pradėjo 1578 m. vedęs spaustuvininko Stanisławo Sienniko (?–1577) našlę Dorotą (?–po 1583) ir taip įgijęs spaustuvę. 1578–1585 m. išspausdino apie 9 leidinius lotynų ir lenkų kalbomis. Vertėsi taip pat knygų prekyba. Apie 1586–1589 m. persikėlė į Lvovą ir atidarė ten spaustuvę. Po jo mirties spaustuvę perėmė Maciejus Bernatas (?– ne anksčiau 1600).

I – 185

II – 203

Gawianowski Mackiewicz, Wawrzyniec Kazimierz (Gavianauskas Mackevičius, Laurynas Kazimieras; XVII a.) – dviejų knygų *Strzała herbowa... Jana Anzelma Wilczka, kasztelana trockiego... do celu błogosławionej wieczności zamierzająca* (1640) ir *Herbowa lilia na nieśmiertelną ozdobę grobu... Anny Pacowej Wołłowiczowej...* (1649) autorius. Pastaroji buvo išleista Vilniaus bazilijonų spaustuvėje.

I – *209*

Gawiński, Jan (apie 1622–1684) – lenkų poetas. Vertė ir perkūrė Anakreontą, Horacijų, parašė epigramų, epitafijų, proginių eilėraščių. Paskelbė *Sielanki i różne nagrobki* (1650), *Dworzanki albo epigrammata polskie* (1664), *Sielanki nowo napisane* (1668).

I – 189

Gedeliusz, Wojciech (Gedelijus, Albertas; ?–apie 1632) – spaustuvininkas. 1601–1602 m. dirbo raidžių rinkėju Jano Wolrabo vyresniojo spaustuvėje Poznanėje, kur 1601 m. savo vardu signavo 2 leidinius. 1602 m. drauge su Janu Wolrabu jaunesniuoju persikėlė į Kališą. 1605 m. nusipirko spaustuvę, susijusią su tenykšte jėzuitų gimnazija. 1618–1630 m. titulavosi „drukarz arcybiskupi". Nuo 1612 m. naudojo signetą, vaizduojantį ranką, išnyrančią iš debesų su 5 lelijų puokšte saujoje. Kališe išspausdino 89 leidinius, daugiausia lotynų kalba. Jų autoriai buvo jėzuitų kolegijos profesoriai ir studentai bei vietiniai kunigai. Apie 1634 m. spaustuvė tapo jėzuitų nuosavybe.

I – 205

Gelijus, Aulas (Aulus Gellius; apie 130–po 170) – romėnų rašytojas, gramatikas. Parašė veikalą *Noctes Atticae*. Jo pastangomis išliko labai daug ištraukų iš vėliau dingusių raštų.

II – 76

Gensfleisch, Henne, žr. Gutenberg, Johannes

Gensfleisch zur Laden zum Gutenberg, Friele (?–1419) – Johanno Gutenbergo tėvas, 1372–1419 m. Mainco apskaitininkas ir monetų kalyklos narys.

I – 23

Georgi, Hieronymus (Georgi Profesor; 1659–1717) – Karaliaučiaus leidėjas, poetas, Karaliaučiaus universiteto rektorius, išleido nemažai filosofijos ir estetikos veikalų. 1701–1707 m. spaustuvės savininkas, 1709 m. ją pardavė lietuvių evangelikų reformatų bažnyčiai.

II – 224

Georgi, Theophil (1674–1762) – vokiečių knygius, leidėjas ir bibliografas. Įsikūręs Leipcige atidarė leidyklą ir išleido pirmą plačią prekybinę bibliografiją *Allgemeines europäisches Bücher-Lexicon...* (1742–1758, 5 d. ir 3 priedai), kurioje pateikiama apie 120 000 pavadinimų vokiečių, lotynų bei prancūzų kalbomis.

II – 323

Georgius, episcopus Vilnensis, žr. Radvila, Jurgis

Gerbert, žr. Silvestras II

Gerhard, Thomasz – vyresnysis Torunės burmistras.

II – 222

Germański, Stanisław (?–1627) – Krokuvos spaustuvininkas ir knygininkas. Nuo 1608 m. po Jakubo Siebeneicherio mirties nuomojo spaustuvę iš jo našlės Annos. Pirmą kartą jo vardas pasirodo 1614 m. Kvinto Kurcijaus Rufo vertime į lenkų kalbą *O dziejach Aleksandra Wielkiego*. Vis dėlto jo vardu išėjo labai nedaug leidinių, nes dauguma jų iki 1625 m. buvo signuojami: *Dziedzice Jakuba Siebeneychera*. 1627 m. jis nupirko Siebeneicherio spaustuvę. Spausdino daugiausia lenkų ir lotynų kalbomis devocionalus, panegirikas, proginę ir liaudies šelmių literatūrą.

I – 187

Gerson, Jean de (1363–1429) – prancūzų teologas, filosofas, teologijos daktaras (nuo 1392), pamokslininkas, politikas, pedagogas, Paryžiaus universiteto kancleris (1395), švietimo sistemos reformatorius. Svarbiausi veikalai *De modos e habendi tempore schismatis* (apie 1401), *Considerationes de theologia mystica speculativa* (1402–1403), *De theologia mystica practica* (1407), *De universitate ecclesiae* (1409), *De auferibilitate papae ab Ecclesia* (1417), *De consolatione theologiae* (1414–1419).

I – 152

Gertner, Franciszek Salezy (apie 1772–1816) – knygininkas, leidėjas ir spaustuvininkas Brno ir Krokuvoje. 1797 m. Krokuvoje įsteigė knygyną. Leido įvairius veikalus, taip pat prekybinius katalogus *Catalogus novissimus librorum latinorum... Nr 1* ir *Nr 2* (1802), *Katalog ksiąg polskich i francuskich...* (1812). 1809 m. nupirko dalį Józefo Jerzy Trasslerio (1759–1813) tiražų ir spaustuvę, bet negavo miesto valdžios leidimo ją atidaryti. 1812 m. spaustuvę pardavė Mateuszui Kazimierzui Dziedzickiui (1778–1823).

I – 231

Gessner, Konrad (Gesner, Konrad; 1516–1565) – šveicarų gydytojas, gamtininkas ir bibliografas. Parašė pirmąją zoologijos enciklopediją *Historia animalium* (1551–1587) ir universaliosios bibliografijos veikalą *Bibliotheca universalis* (1545–1555).

I – 31

II – 234

Gibbon, Edward (1737–1794) – žymiausias XVIII a. anglų istorikas, valstybės veikėjas, parlamentaras. Svarbiausias jo veikalas – Bizantijos istorija nuo 180 iki 1453 m. *The History of the Decline and the Fall of the Roman Empire* (1776–1788, 6 t.), sulaukusi daug vertimų.

II – 273, *286*

Gieda, Aurelijus

III – 39

Giese, Tiedemann (Gisius, J.; 1543– 1582) – valstybės veikėjas, diplomatas, karaliaus sekretorius, kilęs iš Gdansko patricijų šeimos. Įgijęs teisės daktaro laipsnį keliavo po Europą, paskui tapo Žygimanto Augusto sekretoriumi Prūsijos ir Gdansko reikalams. Vykdė įvairias Stepono Batoro ir kanclerio Jano Zamoyskio diplomatines prekybines misijas.

I – *196*

Gilibert, Jean-Emmanuel (1741–1814) – prancūzų gamtininkas, Liono medicinos anatomijos, chirurgijos ir gamtos istorijos profesorius, Gardino medicinos mokyklos įkūrėjas, 1781–1783 m. Vilniaus universiteto Gamtos katedros profesorius, tais pačiais metais įkūrė Vilniaus universiteto botanikos sodą ir akušerių mokyklą. Dirbdamas Vilniuje išleido *Flora Lituanica inchoata* (1781), *Indigatores naturae in Lithuania (1781), Exertitium botanicum in Scola principe Universitatis Vilnensis* (1782). 1783 m. grįžęs į Prancūziją, vertėsi gydytojo praktika, buvo botanikos profesorius.

II – 135

Gilowski, Paweł (Giliowski; apie 1534–1595) – reformacijos veikėjas, teologas ir kalvinistų pamokslininkas, kunigas, suvaidinęs svarbų vaidmenį siekiant suvienyti liuteronus, kalvinistus ir čekų brolius. Parašė svarbų lenkų kalvinistams veikalą *Wykład katechizmu Kościoła krześcijańskiego* (1579), postilę *Postylle krześciańskiej część czwarta* (1583), teologinių ir poleminių darbų.

I – *201*, 202

II – *138*, 207

Ginter, Bartłomiej (XVII a.) – dvasininkas, abiejų teisių daktaras, Kamenecio (Ukraina) kanauninkas, Medžybižo (Ukraina) klebonas ir dekanas. Parašė proginių kūrinių: *Prognostyk z za-*

ćmionego miesiąca i gwiazdy... (1652), *Księżyc świadek wierny na niebie ludzkiej pobożności...* (1653).

II – 223

Giorgio, Gregorius, žr. De Gregori, Gregorio

Giovanni d'Andrea (Joannes Andreas; apie 1270–1348) – italų teisininkas, kanonistas, Bolonijos universiteto profesorius. Svarbiausi jo veikalai buvo popiežių dekretų komentarai.

I – *92*

Giovanni de Janua, žr. Balbi, Giovanni

Girard

II – 304

Girardot de Préfond, Paul (XVII–XVIII a.) – Paryžiaus pirklys ir bibliofilas. Surinktą savo biblioteką 1757 m. pardavė aukcione, kuriam Guillaume'as François Debure'as (1731–1782) sudarė katalogą *Catalogue des livres du Cabinet de Mr. Girardot de Périfond* (1757). Antrąją biblioteką 1769 m. visą pardavė grafui Justinui Mac Carthy-Reaghui (1744–1811).

II – *235*

Girtler, Sebastian (1767–1833) – lenkų medikas, mokslininkas, Krokuvos Jogailos universiteto rektorius. Vertė iš vokiečių kalbos medicinos veikalus, parašė darbus *Krótki rys funduszów Akademii Krakowskiej i ich administracji* (rankr.), *Rozprawa o potrzebie i użyteczności nauk weterynarii* (1818), *Rozprawa o postępie nauk lekarskich i o wpływie teorii na praktykę leczenia* (1822) ir kt.

I – 45, 55, 56

Gisius, J., žr. Giese, Tiedemann

Giuntos – XV–XVI a. iš Florencijos kilusi italų knygų pardavėjų ir spaustuvininkų giminė, daugiausia spausdinusi liturginę literatūrą ir maldaknyges.

I – 33

Giustiniani, Agostino (Justiniani, Agostino; 1470–1536) – italų dominikonas, Nebijo vyskupas, rytų kalbų mokovas, Paryžiaus universiteto rytų kalbų profesorius. 1514 m. pradėjo rengti daugiakalbę *Bibliją*, tačiau iš visų jo sumanytų daugiakalbių leidinių išėjo tik *Psalterium Hebraeum, Graecum, Arabicum et Chaldaicum* (1516).

II – 66

Glaber, Andrzej (Andrzejus iš Kobylino; Cobylinus, Andreas; Jędrzej; apie 1500–apie 1572) – lenkų dvasininkas, rašytojas, vertėjas ir leidėjas. Rašė, vertė ir populiarino įvairių mokslo sričių darbus.

I – 117, 172, 174, 175
II – *88*, 187

Glicius, Marcin (Marcinas iš Pilzeno; 1528–1591) – kelių kapitulų kanauninkas, Krokuvos akademijos teologijos profesorius ir daugkartinis rektorius, bibliotekininkas ir bibliofilas. Buvo sukaupęs vertingą knygų rinkinį, kuris po jo mirties atiteko Krokuvos akademijos bibliotekai.

II – *101*

Gliczner, Erazm (Glizner; 1535–1603) – lenkų rašytojas, religinis reformatorius, Didžiosios Lenkijos liuteronų vadovas ir pedagogas. Parašė pirmą Lenkijoje pedagoginį veikalą apie vaikų auklėjimą (1558), religinių veikalų lenkiškai ir lotyniškai, išvertė antikos autorių veikalų.

I – *188*

Gliszczyński, Antoni (1766–1835) – lenkų valstybės veikėjas, ekonomistas, rašytojas ir vertėjas. Paliko nemažai vertimų, parašė *Uwagi nad projektem amortyzacji długów ziemiańskich w departamencie bydgoskim (1811)*.

II – *280*, 283

Glizner žr. Gliczner, Erazm

Glosienė, Audronė

III – *26*

Glutz von Blotzheim, Robert (Glutz-Blozhejm; Blozhejm; 1786–1818) – šveicarų istorikas, rašytojas, bibliotekininkas ir žurnalistas. Svarbiausias jo veikalas yra *Geschichte der Eidgenossen vom Tode des Bürgermeisters Waldmann bis zum ewigen Frieden mit Frankreich* (1816).

II – 278

Glücksberg, Natan (1780–1831) – Varšuvos žydų pirklys, knygininkas, vienas stambiausių to meto leidėjų ir spaustuvininkų. 1804 m. perėmė brolio Lewino (1765–1804) knygų skolintuvę (veikė iki 1821), kurioje ne tik skolino, bet ir pardavinėjo užsienietiškas knygas. 1809 m. atidarė didžiausią XIX a. Varšuvos knygyną,

kuriame kontrafakciniais pavadinimais pardavinėjo ir cenzūros draudžiamą literatūrą. 1818 m. įsteigė spaustuvę Kremenece, 1819 m. – Varšuvoje, o 1827 m. – spaudmenų liejyklą Varšuvoje. 1818 m. tapo privilegijuotu Karališkojo Varšuvos universiteto ir Kremeneco licėjaus knygininku ir spaustuvininku. Išleido per 220 leidinių lenkų ir hebrajų kalbomis, daugiausia grožinę literatūrą ir istorijos veikalus, žurnalus, taip pat per 20 knygų ir spaudmenų pavyzdžių katalogų. Kremenece laikė knygyną ir su Adomo Jurgio Čartoriskio (1770–1861) parama vėl atidarė Tadeuszo Czackio (1765–1813) 1811 m. įsteigtą spaustuvę (veikė iki 1831 m.). Joje išspausdino per 60 leidinių, daugiausia licėjaus administracinių raštų, vadovėlių, žodynų. Varšuvos spaustuvė po N. Glücksbergo mirties buvo areštuota už skolas ir vėliau parduota.

I – *231*, 232, 233
III – *67*

Głębocki, Serafin (?–1638) – Kališo vaiskis.

II – 221

Gnapheus, Guilielmus Hagensis (1493–1568) – olandų humanistas, filologas, Reformacijos veikėjas, Elbingo gimnazijos rektorius, Karaliaučiaus universiteto profesorius, mokyklinių protestantiškų dramų kūrėjas.

I – *194*

Goebel, Joachim (XVII a.) – Vilniaus protestantų pastorius, minimas O. Mattesiuso laidotuvių pamoksle *Concio fun[ebris]*, leistame Kėdainiuose 1655 m. Joachimo Georgo Rhete spaustuvėje.

I – *208*

Goethe, Johann Wolfgang (Göthe; 1749–1832) – vokiečių rašytojas, valstybės veikėjas, gamtos tyrinėtojas. Žymiausias *Audros ir veržimosi* literatūrinio sąjūdžio atstovas. Svarbiausi jo kūriniai *Die Leiden des Jungen Werthers* (1774), *Egmont* (1788), *Wilhelm Meisters Lehrjahre* (1795–1796, 4 d.), *West-östlicher Divan* (1819). Garsiausias jo kūrinys – filosofinė poema *Faust*, kurią rašė 60 metų (D. 1 – par. 1806, išsp. 1808, d. 2 – baigta prieš mirtį, išsp. 1832).

I – 234
II – 238

Golczewski, Paweł Józef (?–apie 1754) – spaustuvininkas ir knygius. 1736 m. gavo privilegiją atidaryti spaustuvę Lvove ir per 15

savo veiklos metų išspausdino 52 leidinius. Tai buvo daugiausia kalendoriai ir proginiai leidiniai.

II – 220

Gołębiowski, Jan (XVIII–XIX a.) – lenkų spaustuvininkas. 1800 m. nupirko iš Antonio Matyaszowskio (?–apie 1797) našlės Peremislio spaustuvę, kurioje spausdino religines knygas, vadovėlius, Peremislio (iki 1833) ir Žešuvo (iki 1823) gimnazijų ataskaitas lenkų, lotynų ir vokiečių kalbomis. Turėjo vyskupo spaustuvininko titulą. 1837 m. išėjo varžytynių skelbimas *Przemyska drukarnia. Spis różnych książek i papierów w składzie drukarni biskupiej przemyskiej na sprzedaż wystawionych z końcem r. 1837, z oznaczeniem ceny onychże w m. k.*

I – 231

Gołębiowski, Łukasz (1773–1849) – lenkų istorikas, archyvininkas, etnografas, bibliografas, vertėjas. Parašė vieną pirmųjų knygų apie Varšuvos istoriją *Opis historyczno-statystyczny miasta Warszawskiego* (1827), paminėtinas etnografinis veikalas *Ubiory w Polszcze* (1830), taip pat Lenkijos kultūrai ir jos papročiams skirtas veikalas *Dzieje Polski* (1846–1848, 3 t.).

I – 154, 161, *228*

II – 145, 146

Gomółka, Mikołaj (apie 1535–1609) – lenkų muzikas ir kompozitorius. 1545–1563 m. Žygimanto Augusto kapelos choristas, vėliau fleitininkas. Išliko vienintelis jo veikalas *Melodie na psałterz polski* (1580), plačiausias lenkų muzikos spaudinys.

I – 183, *184*

Gorajska, Anna z Radzanowa

II – 215, 216

Gorajski, Jan (Gorayski; XVI–XVII a.) – lenkų kilmingasis, kalvinas, karaliaus rotmistro Jano Gorajskio (?–po 1599) sūnus, Marcjano (XVI–XVII a.) brolis, kuriam Krzysztofas Kraińskis (1556–1618) dedikavo savo *Postylla Kościoła powszechnego apostolskiego* pektąją dalį (1617).

II – 218

Gorajski, Marcjan (Gorayski; XVI–XVII a.) – lenkų kilmingasis, kalvinas, karaliaus rotmistro Jano Gorajskio (?–po 1599) sūnus, Jano brolis, kuriam Krzysztofas Kraińskis (1556–1618) de-

dikavo savo *Postylla Kościoła powszechnego apostolskiego* pektąją dalį (1617).

II – 218

Gorczyn, Jan Aleksander (apie 1618–po 1694) – lenkų rašytojas, knygininkas, spaustuvininkas, graveris. 1653 m., o galbūt jau ir 1650 m., turėjo savo nedidelę spaustuvę ir knygyną Krokuvoje. Išleido populiarių vadovėlių *Nowy sposób arytmetyki* (1647), *Tabulatura muzyki albo zaprawa muzykalna* (1647), veikalą *Herby Królestwa Polskiego* (1653) su savo paties iliustracijomis, lenkų savaitraščio *Merkuriusz Polski* (1661, nr. 21–41) techninis redaktorius, korektorius, spaustuvininkas ir kolporteris.

I – 207

Gorecki, Wojciech Józef (?–1684) – spaustuvininkas ir knygininkas. 1667 m. vedęs Krokuvos spaustuvininko Wojciecho Siekielowicziaus (?–1671) dukrą, uošvio spaustuvėje pradėjo savarankišką veiklą pasirašinėdamas „Jo karališkosios didenybės spaustuvininku", nors titulą gavo tik 1676 m. Karalius Jonas III Sobieskis atšaukė šį titulą, tačiau Goreckis juo naudojosi iki pat mirties, kartais prie jo pridurdamas dar ir Krokuvos akademijos spaustuvininko titulą. 1667–1684 m. savo staklėmis jis išspausdino per 10 daugiausia nedidelės apimties leidinių. Po jo mirties spaustuvė atiteko dukrai Zuzannai, o 1688 m. – dar gyviems Goreckio tėvams. Spaustuvei vadovavo Mikołajus Aleksanderis Schedelis. Iki 1695 m. joje buvo spausdinama Goreckio vardu.

I – 213

II – 214, 283

Gorionidas – autorius, parašęs veikalą apie Aleksandro Didžiojo gyvenimą.

II – 145

Gorra (Gorram), žr. Nicolas de Gorran

Gosevskis, Vincentas Aleksandras Korvinas (Gosiewski, Wincenty Korwin; apie 1625–1662) – LDK karinis veikėjas. Nuo 1650 m. Lietuvos artilerijos generolas, nuo 1652 m. Lietuvos žemės iždininkas, nuo 1654 m. LDK lauko etmonas. Dalyvavo kovose su Maskva ir Švedija. 1658 m. pateko į Maskvos nelaisvę. Čia vertė prancūzų autorius į lenkų kalbą.

II – 222

Goski, Kasper (?–1576) – lenkų visuomenės veikėjas, gydytojas ir astrologas, nuo 1551 m. sudarinėjęs astrologines prognozes. Šlovę jam pelnė 1571 m. prognozė, kuria išpranašavo krikščionių pergalę prieš turkus ir kurią patvirtino mūšio prie Lepanto baigtis.

I – *152*

Gosławski, Adam (apie 1577–1642) – lenkų rašytojas, arijonas, Aristotelio žinovas. Svarbiausi jo poleminiai veikalai *Disputatio ethica...* (1596), *Libri primi Ethicorum Nicomachorum interpretatio analytica* (1598), *Disputatio de persona* (1620).

I – 199

Gostomski, Anzelm (apie 1508–1588) – valstybės veikėjas, kalvinistų vadovas ir rašytojas. 1588 m. išleido pirmą originalų žemdirbystės vadovėlį lenkų kalba *Gospodarstwo*.

I – 181

Goślicki, Wawrzyniec (1530–1607) – lenkų politikas, katalikų vyskupas, politinis rašytojas, Žygimanto Augusto sekretorius, vykdęs diplomatines misijas. 1568 m. Venecijoje išleido svarbiausią savo veikalą *De optimo senatore libri duo*, kuriame aprašė idealų valdovą.

I – 179, *180*

Goujet, Claude Pierre (1697–1767) – oratorionų abatas, prancūzų istorikas, literatas. Bendradarbiavo parengiant *Bibliothèque française ou histoire littéraire de la France* (1740–1759, 18 t.), *Vies des saints* (1730, 7 t.), parašė *Supplément au dictionnaire de Moréri* (1735), *Histoire des Inquisitions* (1752) ir kt.

II – *235*

Górka, Andrzej (apie 1534–1583) – lenkų didikas, valstybės veikėjas. Karštas liuteronizmo šalininkas, globojo reformatus, palaikė draugiškus santykius su Prūsijos kunigaikščiu. Priešinosi Henriko Valua (1551–1581) kandidatūrai į Lenkijos sostą, vėliau parėmė Steponą Batorą (1533–1586).

I – 235
II – 190

Górka, Łukasz (Lucas, Lukass z Gorky; Gurka, Łukasz; apie 1533–1573) – lenkų valstybės ir bažnyčios veikėjas, vaivada, liuteronybės Didžiojoje Lenkijoje vadas ir globėjas. 1558–1561 m. jo pilyje Šamotuluose veikė spaustuvė, kuriai vadovavo čekų

brolis Aleksanderis Augezdeckis. Joje buvo išspausdinta keletas leidinių.

I – 195

II – 189, 190

Górka, Stanisław (1538–1592) – lenkų didikas, valstybės veikėjas, Poznanės vaivada, liuteronas. 1575 m. prisidėjo renkant karaliumi Steponą Batorą (1533–1586). Vėliau tapo Habsburgų šalininkų vadu ir siekė, kad į Lenkijos sostą būtų išrinktas erchercogas Maksimilianas Austras (1558–1618). 1588 m. prie Byčynos pateko į nelaisvę; paleistas 1589 m. tapo karaliaus Zigmanto Vazos (1566–1632) šalininku.

I – 235

II – 190

Górnicki, Łukasz (1527–1603) – lenkų humanistas, istorikas, rašytojas ir vertėjas. Nuo 1552 m. karaliaus Žygimanto Augusto kanceliarijos raštininkas, 1557–1559 m. tapo karaliaus sekretoriumi ir bibliotekininku. Pratęsė poeto ir vertėjo Stanisławo Koszutskio (?–1559) pradėtą Žygimanto Augusto bibliotekos teisės knygų katalogą. 1565 m. su biblioteka (nuo 1547 m. saugota Vilniaus žemutinės pilies rūmuose, turėjo apie 4000 tomų) persikėlė į Tykotiną. Svarbiausi veikalai *Dworzanin polski* (1566; liet. 2004), Baldassarre Castiglione's (1478–1529) traktato *Il cortegiano* (1528) perdirbinys, *Rozmowa Polaka z Włocha o wolnościach i prawach polskich* (1616), *Droga do zupełej wolności* (1650), *Dzieje w Koronie Polskiej* (1637). Taip pat išvertė du Liucijaus Anėjaus Senekos (apie 4 pr. Kr.–65 po Kr.) kūrinius: tragediją *Troas* (1589) ir traktatą *Rzecz o dobrodziejstwach* (1593).

I – 186

II – 97, *99*, *229*

Górski, Jakub (Gorski, Yakob; 1525–1585) – lenkų humanistas, logikas ir filologas, kunigas, Krokuvos universiteto profesorius (nuo 1554) ir aštuonis kartus buvęs rektoriumi (1574–1583), katalikų Kontrreformacijos polemininkas apologetas. Išleido nemažai retorikos vadovėlių ir teologinių traktatų lotynų kalba. Iš jų paminėtinas logikos traktatas *Commentariorum artis dialecticae libri decem* (1563).

I – 138

ne polskie (1845), *Dawne zabytki Krakowa* (1850), sudarė ir išleido keletą knygų katalogų, paskelbė straipsnių. Jo mokinys ir žentas buvo Karolis Estreicheris.

I – 19

III – *66*

Gravius, Johann Georg (Graevius; 1632–1703) – vokiečių–olandų filologas klasikas ir kritikas. Svarbiausi jo veikalai *Thesaurus antiquitatum Romanum* (1694–1699, 12 t.) bei *Thesaurus antiquitatum et historiarum* (1704–1725, 14 t.). Taip pat išleido klasikų Cicerono, Hesiodo, Lukiano, Svetonijaus, Katulo ir kt. darbų.

II – 165

Gräfe, Johann Friedrich (Grefens, Jan Fryderyk; ?–1684) – smulkus Gdansko spaustuvininkas, spausdinęs leidėjų Simono Beckensteino, Christiano Mannsklappo, Jakobo Weisso užsakymus. 1684 m. jo našlė Konkordija Benigna išspausdino *Kancyonał, to jest Księgi Psalmów i Pieśni duchownych...* Nuo 1685 m. spaustuvės savininku tapo Janas Zachariaszas Stolle (?–1720), vedęs našlę Konkordiją Benigną.

II – 223

Greč, Nikolaj Ivanovič (Grecz, Mikołaj; 1787–1867) – rusų valdininkas, žurnalistas, leidėjas, filologas, rašytojas, surusėjusio vokiečio Johanno Ernesto Gretscho (1754–1803) sūnus. 1812–1839 m. buvo vienas iš žurnalo *Syn otečestva* redaktorių, 1831–1859 m. – vienas iš laikraščio *Severnaja pčela* leidėjų. Išleido pirmąją rusų literatūros istoriją *Opyt kratoj istorii russkoj literatury* (1822), taip pat *Prostrannaja russkaja gramatika* (1827), *Praktičeskaja russkaja gramatika* (1827) ir kitus veikalus.

II – 181–183

Grefens, Jan Fryderyk, žr. Gräfe, Johann Friedrich

Gregorius Paulus, žr. Grzegorz Paweł z Brzezin

Gregorius Przeworsceus, žr. Grzegorz z Przeworska

Grigalius Nazianzietis (Grēgorios o Nazianzēnas; apie 328–390) – šventasis, Konstantinopolio patriarchas, Bažnyčios tėvas ir mokytojas, teologas ir poetas. Rašytinį jo palikimą sudaro 245 laiškai, 507 eiliuoti kūriniai, 45 kalbos.

II – 82

Grigorijus (Hrehor) – kunigaikštis.
II – 98

Grymża, Dawid Albert (XVII a.) – lenkų teologas, rašytojas, sukūręs panegirinių veikalų.
I – *188*

Grochowski, Stanisław (1542–1612) – lenkų poetas, vertėjas, katalikų dvasininkas. Kūrė epitafijas, trenus, poemas (*August wzbudzony*, 1603), politinius (*Pieśni Kaliopy słowieńskiej*, 1588), proginius, taip pat satyrinius (*Babie koło*, 1600) eilėraščius. Parašė scenarijų kalvarijų renginiui *Hierozolimska procesyja* (1607), vertė lotyniškus religinius kūrinius, tarp jų *Himny, prozy i cantica kościelne* (1599), *Wirydarz, abo Kwiatki rymów duchownych o dziecięciu P. Jezusie* (1607) ir kt.
I – 185, 187

Groddeck, Gottfried Ernest (Grodekas, Ernestas Gottfriedas; 1762–1825) – filologas, profesorius, Vilniaus universiteto bibliotekos vadovas. 1804–1825 m. Vilniaus universitete dėstė graikų ir lotynų kalbas bei antikinę literatūrą. 1806 m. leido žurnalą *Gazeta literacka wileńska*. 1810 m. įsteigė seminarą klasikinės filologijos mokytojams rengti. Jo klausytojai buvo Simonas Daukantas, Adomas Mickevičius, Joachimas Lelewelis, Simonas Stanevičius ir kt. Parašė klasikinės filologijos darbų: *Über die Vergleichung der alten besonders griechischen mit der deutschen und neueren schönen Literatur* (1788), *Historiae Graecorum litterariae elementa* (1811), *Initia historiae Graecorum litterariae* (1821–1823, 2 t).
II – 149, 157, 163
III – 28, *30*, 38–42, 45–47, 50, 51, 59, 65, 80, 86, 87, 108, 109

Groicki, Bartłomiej (apie 1534–1605) – lenkų teisininkas, evangelikas, pirmųjų teisės veikalų lenkų kalba autorius. Lenkijos teismų reikmėms pritaikė Magdeburgo teisę ir baudžiamąjį Vokietijos teisyną *Carolina*. Svarbiausi jo raštai *Artykuły prawa Magdeburskiego, które zowią Speculum Saxonum* (1558), *taip pat Obrona sierot i wdów* (1605).
I – 183

Gronovius, Jacobus (1645–1716) – olandų filologas klasikas, istorikas, Leideno universiteto graikų kalbos profesorius. Išleido daugelio antikos kūrėjų veikalų, bet labiausiai išgarsėjo kaip

Thesaurus antiquitatum Graecarum (1697–1702, 13 t.) redaktorius ir leidėjas.

II – 165

Gröll, Michał (1722–1798) – vokiečių kilmės lenkų spaustuvininkas, knygininkas ir leidėjas. Nuo 1756 m. turėjo knygyną Drezdene, 1763 m. – nuosavą knygyną Varšuvoje. 1769 m. prie jo atidarė skaityklą ir abonementą. Turėjo filialus ir komiso sandėlius daugelyje Respublikos miestų (tarp jų Vilniuje, Lvove, Gardine, Mogiliave, Kremenece, Liubline, Poznanėje ir kituose). 1778 m. atidarė Varšuvoje modernią spaustuvę. Palaikė prekybinius ryšius su Paryžiaus, Amsterdamo, Berlyno, Vroclavo knygiais, dalyvavo Leipcigo knygų mugėse, diegė Lenkijoje naujus prekybos ir reklamos būdus (tarp jų aukcionus, knygų katalogus, pastovias katalogines kainas, leidyklos ir knygyno recenzijas). Platino lenkų rašytojų kūrinius užsienyje, leido lenkų ir užsienio autorių kūrybą, žurnalus ir laikraščius, tarp jų pirmąjį lenkų skelbimų laikraštį *Warszawskie Ekstraordynaryjne Tygodniowe Wiadomości* (1762–1763 ir 1778–1779), taip pat vadovėlius Edukacinės komisijos užsakymu. Pirmasis lenkų spaudoje įdiegė literatūrines recenzijas. Iš Gröllio spaustuvės išėjo apie 500 veikalų ir 1000 proginių leidinėlių. 1795 m. spaustuvę perėmė žentas, o knygyną kartu su sūnumi valdė iki pat savo mirties.

I – 225, 226, 228

II – *280*

III – 34

Gruber, Johann Daniel (1688–1748) – vokiečių teisininkas, Halės ir Gyseno universitetų profesorius, Hanoverio kurfiursto bibliotekininkas ir istoriografas. Parašė *Zeit- und Geschichte Beschreibung der Stadt Göttingen* (1734–1738, 3 t.), *Comercii epistolini Leibnitiani ad omnes genus eruditionis* (1745, 2 t.), išleido *Origines Livoniae sacrae et civilis seu Chronicon Livonicum vetus* (1740).

II – 278, 283

Gruterus, Janus (1560–1627) – olandų ir vokiečių humanistas, filologas, istorikas ir antikvaras. Jis tvarkė vieną turtingiausių Europoje Heidelbergo Palatino biblioteką *Bibliotheca Palatina*, redagavo daug klasikų leidinių (Senekos, Marcialio, Salustijaus, Tacito ir kt.), išleido lotyniškų įrašų rinktinę *Inscriptiones antiquae totius orbis Romani* (1602–1603, 4 t.), kurios pabaigoje pateikė 13 000 Tirono

ženklų, taip pat humanistų mokslinių darbų rinkinį *Lampas, sive fax artium liberalius* (1603–1612, 7 t.), istoriografinį veikalą *Chronicon chronicorum* (1614) ir kt.

II – 27

Grünauer, Andrzej Fryderyk (1764–1829) – lenkų spaustuvininkas, Bydgoščiaus burmistras. 1806 m. įkūrė pirmąją Bydgoščiaus spaustuvę. Spausdino įvairius oficialius valdžios dokumentus lenkų ir prancūzų kalbomis, taip pat laikraštį lenkų kalba *Dziennik Tygodniowy Departamentu Bydgoskiego*. Po jo mirties 1842 m. spaustuvę valdė žmona.

I – 231

Grzegorz z Krakowa

II – *89*

Grzegorz z Przeworska (Gregorius Przeworsceus; XVI a.) – vienas iš Floriano Unglerio (?–1536) našlės Helenos (?–1551) pagalbininkų, vadovavęs Unglerio spaustuvei 1544–1546 m.

I – 57, 92

Grzegorz z Sanoka (apie 1407–1477) – lenkų dvasininkas, Krokuvos akademijos profesorius, Lvovo vyskupas (1451–1477), pirmasis lenkų humanistas, scholastikos kritikas ir poetas. Išliko jo epitafijų, epigramų, distichų, laiškų ir poemos fragmentas.

II – 83

Grzegorz z Szamotuł (Shamotulius, Gregorius; Szamotulski; 1485–1541) – lenkų teisininkas ir dvasininkas, 1537–1538 m. Krokuvos akademijos rektorius. Parašė nemažai teisinės tematikos veikalų.

I – *92*, 172

Grzegorz z Żarnowca (Grzegorzas iš Žarnoveco; apie 1528–1601) – lenkų kalvinistų teologas, pamokslininkas, polemininkas, mažosios Lenkijos brolijos ministras, dalyvavęs rengiant vad. Sandomiro santarvę (1570), kuria buvo pasiektas susitarimas tarp Lenkijos liuteronų, kalvinistų ir Čekijos brolių. Svarbiausias jo veikalas *Postyilla albo wykład Ewanieliy niedzielnych y świąt uroczystych...* (1580–1582).

II – *138*

Grzegorz Paweł z Brzezin (Gregorius Paulus; apie 1526–apie 1591) – lenkų reformacijos veikėjas ir rašytojas, teologas, vienas iš

pagrindinių radikalios lenkų brolių srovės kūrėjų ir propaguotojų. Nuo 1562 m. skelbė antitrinitarizmą. Svarbiausi jo darbai yra *O różnicach teraźniejszych* (1564), *O prawdziwej śmierci, zmartwychwstaniu i żywocie wiecznym* (apie 1568).

I – *201*

Grzegorzkowic, Piotr, žr. Herburt, Jan Szczęsny

Grzepski, Stanisław (1524–1570) – lenkų filologas, graikų kalbos žinovas, matematikas, Krokuvos universiteto profesorius, bibliofilas. Pirmojo matininkystės vadovėlio lenkų kalba *Geometria, to jest miernicka nauka* (1566) autorius. Buvo sukaupęs vertingą helenistinį knygų rinkinį (apie 300 tomų), kurio dalį 1564 m. padovanojo jėzuitų kolegijai Braneve, kitą dalį Krokuvos akademijai (115 veikalų) ir savo draugui Gabrieliui Szadekui.

I – 179, *180*

II – 18, 95

Guagnini, Alessandro (1534 ar 1538–1614) – italas kronikininkas. Tarnavo LDK kariuomenėje, 1558–1583 m. dalyvavo Livonijos kare, vėliau gyveno Lenkijoje. Parašė ir Krokuvoje lotyniškai išleido kompiliacinę iliustruotą Rytų Europos kroniką *Sarmatiae Europeae descriptio* (1578) ir lenkiškai dvigubai išplėstą *Kronika Sarmacyey Europeyskiey* (1611). Daugiausia naudojosi Maciejaus Stryjkowskio kronika. Šis apkaltino Guagninį, kad jo rankraštį paskelbęs savo vardu. Kronikoje aprašė Lenkiją, Lietuvą, Prūsiją, Livoniją, rusų kraštus, totorių ordas. Iš Lietuvos istorijos daugiausia žinių pateikė iš Žygimanto Augusto valdymo laikų (1548–1572). Taip pat aprašė lietuvių gyvenseną, religiją, papročius, žemdirbystę.

I – 179, *180*, 181, 187, *188*

II – 283

Guarino Veronese (1374–1460) – italų humanistas, helenistas, poetas ir vertėjas. Išvertė Strabono *Geografiją*, kai kurias dalis iš Plutarcho *Paralelinių biografijų*, Manuelio Chrysolaro (1353–1415) graikų kalbos kompendiumą, parašė komentarus Persijaus, Juvenalio, Marcialio ir kai kuriems Aristotelio bei Cicerono raštams.

II – 75

Guczy, Jan (XVI a.) – italų kilmės lenkų dominikonas ir poetas. Parašė *Heliades abo Cory słoneczne przy pogrzebie... książęcia Jego*

Mości Jerzego z Ostroga Zasławskiego... roku 1636, dnia 18 grudnia w Zasławiu wystawione (1636, 1637), *Wiersz na szczęśliwy przyjazd z cudzych krajów... książęcia Jego Mości Władysława Dominika na Ostrogu u Zasławiu, Hrabie na Tarnowie etc.* (1637?).

II – 214

Gudžiūnienė, Onutė

III – 12

Guettard (Guetard; XVIII a.) – prancūzų mokslininkas, eksperimentavęs su popieriaus gamyba iš medžio, žievės bei lapų ir teigęs, kad įmanu popierių pagaminti iš šilko.

II – 31

Guicciardini, Francesco (1483–1540) – žymus Florencijos valstybės veikėjas, diplomatas, teisininkas, istorikas, mąstytojas. Svarbiausi jo veikalai *Storie florentine* (1508–1509, išsp. 1859), *Dialogo del reggimento di Firenze* (1521–1525), *Considerazioni sui Discorsi del Machiavelli* (1527–1529), *Storia d'Italia* (apima 1494–1534 laikotarpį; pradėta 1536; nebaigta).

II – *138*

Guido delle Colonne (Guido Columna; apie 1210–apie 1287) – italų teisininkas, rašytojas ir poetas. Parašė eilėraščių italų kalba ir Trojos karo istoriją lotyniškai *Historia destructionis Troiae* (apie 1287), t. y. laisvai išvertė Benoît de Sainte-Maure'o (?–1173) *Roman de Troie* (1155–1160).

II – *98*

Guillaume de Paris – šiuo vardu žinomi keli rašytojai. Iš jų garsiausi ir dažniausiai leisti ankstyvuoju knygospaudos laikotarpiu yra **Guillaume de Paris** arba **d'Auvergne** (apie 1180–1249), prancūzų prelatas, scholastinis filosofas ir teologas, Paryžiaus universiteto profesorius, valstybės veikėjas, Paryžiaus vyskupas (1228). Svarbiausias jo darbas *Magisterium divinale et sapientale* (1223–1240). *Kitas* **Guillaume de Paris** (1437–1485) buvo vienuolis dominikonas, pamokslų rinkinio *Postilla super Epistolas et Evangelia* autorius. Taip pat žymus buvo **Guillaume de Paris** arba **de Baufet** (?–1314), karaliaus Pilypo Gražiojo (1268–1314) nuodėmklausys, Paryžiaus vyskupas (1304), vyriausiasis Prancūzijos inkvizitorius (1307), *Dialogus de septem sacramentis* (po 1300) autorius.

II – 93

Guillaume de Sainte Croix, Guillaume Emmanuel Joseph de (Sainte-Croix; Croix; 1746–1809) – prancūzų istorikas ir literatas, asocijuotas Prancūzų akademijos narys. Parašė *Ezour-Védam ou Ancien commentaire du Védam* (1778, 2 t.), *De l'état et du sort des colonies des anciens peuples* (1779), *Observations sur le traité de paix conclu en 1763 entre la France et l'Angleterre* (1780), *Histoire du progrès de la puissance navale de l'Angleterre* (1786) ir kt.
II – 278

Guilliermus, žr. Guillaume de Paris

Gundel, Philipp (Gundelius, Philippus; 1493–1567) – humanistas, filosofas, teisininkas ir rašytojas. Parašė *Duae aeclogae* (1518), *De sacratissima Divinitatis incarnatione* (1518), *In divum Imp. Caes. Maximilianum... epicedion* (1520), išleido Klaudijaus Klaudiano *In Rufinum libri duo* (1518), Publijaus Ovidijaus Nazono *Fastorum libri sex* (1513) ir *De Tristibus libri quinque* (1513).
I – *100*

Gundling, Nikolaus Hieronymus (1671–1729) – vokiečių teisininkas ir filosofas, teisės daktaras, Halės universiteto profesorius. Paskelbė *Observations selectae* (1707), *Abriß zu einer rechten Reichs-Historie* (1708), *Ausführlicher Discours über den jetzigen Zustand der europäischen Staaten* (1733–1734, 2 t.), *Historie der Gelahrtheit oder Discours über Heumanni conspectum reipublicae literariae* (1734–1746, 3 t.) ir kt.
II – 237

Gurka, Łukasz, žr. Górka, Łukasz

Gustavas II Augustas (Gustavas Adolfas; 1594–1632) – Švedijos karalius (nuo 1611) iš Vazų dinastijos, Karolio IX (1550–1611) sūnus. Kariavo su Danija, Rusija, Lenkijos ir Lietuvos valstybe (1621 užėmė Rygą). 1621 m. įkūrė Geteborgo miestą. 1632 m. įsteigė Tartu universitetą. 1630 m. įsijungė į Trisdešimties metų karą antihabsburgiškosios koalicijos pusėje. Žuvo Liuceno mūšyje. Jo karinės reformos pavertė Švediją viena stipriausių to meto Europos valstybių.
I – *215*

Gutenberg, Johannes (Ansicarus; Henne; Guttenberg Johan; Johannes zum Gensefleisch genant Guttenberg von Solgeloch; Sorgenloch; tarp 1394 ir 1399–1468) – vokiečių auksakalys, Eu-

ropos spaudos renkamaisiais spaudmenimis išradėjas ir spaustuvininkas. Gutenbergu pasivadino pagal savo namų vardą Hof zum Gutenberg. Persikėlęs į Maincą įsteigė spaustuvę, su kitais sukūrė 7 gotikinius šriftus. Spausdino kalendorius, indulgencijas, lotynų kalbos vadovėlius, Bibliją ir kita. Žymiausias Gutenbergo leidinys – poligrafijos meno šedevras *42 eilučių Biblija* (1455, 200 egz. – iš jų 35 ant pergamento), taip vadinama dėl teksto rinkimo 2 skiltimis po 42 eilutes, išspausdinta *in folio* gotikinės tekstūros šriftu, su rankraštinei knygai būdingu puošimu.

I – 22, 23, 24, 25, 31, 37

Gutenberg, Orte zum Jungen (Guttenberg) – Johanneso Gutenbergo pusbrolis. Pastarojo namuose jis buvo apsistojęs, kai grįžo iš Strasbūro į Maincą.

I – 23

Guttenberg, Johann, žr. Gutenberg, Johannes

Haase, Johann Gottfried, žr. Hase, Johann Gottfried

Hahn, Ulrich, žr. Han, Ulrich

Haika (Haiko), žr. Hajek, Józef Adalbert

Hayn, Gottfried (1762–1826) – vokiečių spaustuvininkas leidėjas, knygininkas, turėjo spaustuvę Berlyne 1794–1826 m. J. Lelewelio knygoje klaidingai nurodyta pavardė – „Hahn".

II – 281

Hajek, Józef Adalbert (Haika, Haiko; apie 1730–apie 1789) – čekų kilmės lenkų knygrišys, spaustuvininkas, knygininkas. 1750 m. gavo Krokuvos pilietybę ir ėmė verstis knygrišyste. 1756–1760 m. dirbo Jano Schwabo vadovaujamoje Krokuvos Vyskupo spaustuvėje, leidusioje daugiausia religinę literatūrą. Spaudiniuose save įvardydavo „rūmų knygininku" (*lenk.* bibliopola nadworny) ir turėjo teisę pardavinėti spaustuvės leidinius.

II – 219

Halycz (Haelicz), Joannes, žr. Helicz, Jan Eljakim

Haller, Jan (Johann; apie 1467–1525) – vokiečių kilmės Krokuvos knygininkas, spaustuvininkas, leidėjas, popieriaus malūno savininkas ir pirklys, iš pradžių vertęsis vyno ir metalo prekyba. 1494 m. savo lėšomis ėmėsi spausdinti liturgines knygas ir universiteto vadovėlius. 1505 m. iš Kasparo Hochfederio nupirko jo spaustuvę ir tais pačiais metais gavo karaliaus privilegiją, garan-

tuojančią jam išskirtinę teisę spausdinti bei pardavinėti mišiolus ir universiteto profesorių veikalus. Per savo veiklos metus (1505–1525) Halleris išleido daugiau kaip 250 įvairios tematikos leidinių.

I – 17, 18, 28, 32, 45, 46, *47*, 49–53, 56–58, 61, 63, 74, 76–87, 88, 89, *91*, 92, 98, 110–112, 116, 121, 128, 130, 131, 169–171, *172*, 173, 174, 179, *231*, 236

II – 37, 62, 67, 277

III – 75, *91*

Hamberger, Georg Christoph (1726–1773) – vokiečių filologas, leksikografas, literatūros ir mokslo istorikas, Getingeno universiteto profesorius. Paskelbė *Zuverlässige Nachrichten von den vornehmsten Schriftstellern vom Anfange der Welt bis 1500* (1756–1764, 2 t.), *Kurze Nachrichten von den vornehmsten Schriftstellern vor dem sechszehnten Jahrhundert in einem Auszuge aus seinem größeren Werke* (1766–1767, 2 t.). Pradėjo bibliografijos seriją *Das gelehrte Teutschland, oder Lexikon der jetzt lebenden teutschen Schriftsteller* (1796–1827, 12 t.), kurią pratęsė Johannas Georgas Meuselis (1749–1820).

II – 236

Han, Ulrich (Hahn; apie 1425–1478 arba 1480) – vokiečių spaustuvininkas, įrengęs pirmą spaustuvę Romoje ir spausdinęs 1466–1478 m. Savo pirmoje išspausdintoje knygoje kardinolo Juano de Torquemados (1388–1468) *Meditationes* (1467) pirmasis Italijoje panaudojo medžio raižinius knygoms iliustruoti, o paskutinėje *Missale* (1476) pirmą kartą išspausdino giesmes su natomis. Spausdino antikos klasikus, teologinę ir juristinę literatūrą. Jo spaustuvėje išėjo 113 leidinių.

II – 66

Harley, Edward (1689–1741) – anglų politikas, bibliofilas, kolekcininkas, menų mecenatas. Jis išplėtė savo tėvo anglų politiko Roberto Harley (1661–1724) biblioteką ir 1703 m. įkūrė Harlejaus biblioteką, dar vadinamą *Bibliotheca Harleiana*, šiuo metu saugomą Britų bibliotekoje. Dabartinę Harlejaus kolekciją sudaro daugiau negu 7000 rankraščių, 14 000 teisinių dokumentų ir 500 pergamentų.

II – 312

Harmonius, Joannes Marsus, žr. Armonio, Giovanni

Hartung, žr. Gartung, Iogann Michael

Hartung, Johann (1505–1579) – vokiečių teologas, filologas, istorikas ir dramaturgas, graikų kalbos profesorius Heidelbergo universitete (nuo 1537), vėliau graikų ir hebrajų kalbų profesorius Freiburge (nuo 1546). Svarbiausi iš jo gausių raštų *Prolegomena in tres priores Odysseae Homeri rhapsodias* (1539), *Apollonii Rhodii Argonauticorum libri quatuor* (1550), *Lexicon graeco-latinum* (1550), *Decuria locorum quorundam memorabilium* (1559–1568, 4 d.), *Chilias Homericorum locorum* (1568), *Bibliotheca sive Antiquitates urbis constantinopolitanae* (1578).

II – 105

Hase, Johann Gottfried (Haase; ?–apie 1730) – spaustuvininkas, nusipirkęs Johanno Christopho Wilde's spaustuvę iš jo našlės. Dirbo Šlichtingovoje ir išspausdino Johanno Gottfriedo Adami ir Kasparo Sommerio veikalų. (1714).

I – 215

Hebanowska-Dziedzicka, Anna, žr. Dziedzicka, Anna z Hebanowskich

Hebanowski, Andrzej Ignacy (Jędrzej; ?–1709) – lenkų knygininkas ir knygrišys. 1695 m. gavo Jono III Sobieskio servitoriatą ir privilegiją pardavinėti knygas Lenkijoje (visų pirma Varšuvoje) ir LDK. Su tėvo Krzysztofo pagalba įsteigė knygyną Krokuvoje ir filialą Varšuvoje, 1703 m. atidarė filialą Lvove (vadovavo sūnus Ignacy Antonis), vėliau Liubline. Po jo mirties Krokuvos ir Lvovo knygynus paveldėjo vyresnysis sūnus Ignacy Antonis, o Varšuvos ir Liublino – jaunesnysis sūnus Mikołajus.

I – 213

Hebanowski, Fabian Sebastian (apie 1718–1762) – lenkų spaustuvininkas, knygininkas ir knygrišys, Ignacy Antonio ir Różos Domańskos sūnus. 1749 m. ėmė vadovauti firmai. Atnaujino Liublino ir Varšuvos knygyno filialus (iki 1759), vėl paleido dirbti spaustuvę, išsirūpino Jo karališkosios didenybės spaustuvininko (1750), knygininko (1752) ir servitoriaus (1759) titulus. Po jo mirties turtą paveldėjo dvi dukros. Vienas po kito spaustuvei vadovavę žentai Kazimierzas Jakowskis (apie 1740–apie 1786) ir Janas Nepomucenas Dziedzickis (apie 1733–1779) ją nusmukdė, likvidavo filialus.

I – 213

Hebanowski, Ignacy Antoni (apie 1676–1718) – lenkų spaustuvininkas, knygininkas ir knygrišys, Andrzejaus Ignacy sūnus. Spaustuvininko amato mokėsi pas Mikołajų Aleksanderį Schedelį (1644–1708), o knygininkystės – iš tėvo. 1703 m. jo pavedimu vadovavo knygynui Lvove. 1709 m. tėvo atšauktas vadovavimą knygynui patikėjo Jakubui Matyaszkiewicziui. Po tėvo mirties paveldėjo Krokuvos ir Lvovo knygynus. 1711 m. vedęs spaustuvininko, knygininko ir knygrišio Krzysztofo Domańskio (?–1711) dukterį Różą, 1712 m. įsigijo Schedelio spaustuvę. 1713 m. gavo iš Augusto II Jo karališkosios didenybės spaustuvininko titulą su išskirtinėmis privilegijomis 41 senesniems ir 54 naujiems spaudiniams. Daugiausia tai buvo religinės knygos, vadovėliai, kalendoriai, rubricėlės, rečiau seimo konstitucijos, istorijos ir klasikiniai leidiniai. Dėl blogos konjunktūros prarado kone visą turtą. Po jo mirties firmai vadovavo žmona Róża, Varšuvos filialą perėmė Janas Domańskis.

I – 213

Hebanowski, Mikołaj (?–1741) – lenkų knygininkas, Andrzejaus Ignacy sūnus, Ignacy Antonio brolis. Amato mokėsi Krokuvos knygynuose. 1709 m. paveldėjo du prasiskolinusius Krokuvos knygyno filialus Varšuvoje ir Liubline. 1726 m. gavo iš karaliaus Augusto II servitoriatą kartu su privilegija steigti spaustuvę, kurią 1736 m. patvirtino Augustas III, pridėdamas leidimą spausdinti visokias knygas ir draudimą kitiems knygininkams atsigabenti kalendorius, rubricėles ir pan., spausdintas ne Varšuvoje. Apie jo kaip spaustuvininko veiklą nėra jokių žinių, taip pat nėra žinoma jo signuotų leidinių. Jis, kaip tėvas ir brolis, aktyviai įsitraukė 1722–1735 m. į knygininkų ir knygrišių bylinėjimąsi. XVIII a. antrojoje pusėje Varšuvos ir Liublino knygynams vadovavo sūnėnas Fabianas Sebastianas Hebanowskis.

I – 213

Hebanowskiai – spaustuvininkų, knygrišių ir knygininkų giminė, veikusi XVII–XVIII a. Krokuvoje, Liubline, Lvove ir Varšuvoje.

I – 213, 214

Hebold, Jan Bogumił (XVIII a.) – Jerzy Samuelis Bandtkie *Historia drukarń w Królestwie Polskim i Wielkim Księstwie Litewskim* (1826, t. 2, 320) teigia, kad jis turėjo Jo karališkosios didenybės spaustuvininko titulą ir Vschovoje išspausdino *Kancjonał,*

to jest księgi Psałmów (1782), Franciszeko Sułkowskio *Pamiętnik żołnierski* (1780), *Pies wściekły* (1781).

I – 214

Heeren, Arnold Hermann Ludwig (1760–1842) – vokiečių istorikas, Getingeno universiteto filosofijos ir istorijos profesorius. Svarbiausi jo darbai *Ideen über Politik, den Verkehr, und den Handel der vornehmsten Völker der Alten Welt* (1793–1796, 2 t.), *Geschichte des Studiums der klassischen Litteratur seit dem Wiederaufleben der Wissenschaften* (1797–1802, 2 t.), *Geschichte der Staaten des Altertums* (1799), *Geschichte des europäischen Staatensystems* (1800), *Versuch einer Entwickelung der Folgen der Kreuzzüge* (1808).

II – 257

Heilmann, Andreas (XV a.) – Johanno Gutenbergo mokinys ir verslo partneris jam gyvenant Strasbūre 1434–1444 m.

I – 23

Heidenstein, Reinhold (1553–1620) – vokiečių istorikas, teisininkas, diplomatas, Lietuvos ir Lenkijos valdovų Stepono Batoro (1533–1586) ir Zigmanto Vazos (1566–1632) sekretorius. 1599 m. patobulino Prūsijos teisyną *Jus terrestre nobilitatis Borussiae correctum*. Svarbiausi jo veikalai yra Lenkijos istorija *Rerum Polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti libri XII* (1672) ir panegirika Steponui Batorui *De bello Moscovitico commentariorum libri sex* (1585).

I – 179, *180*

Heine, žr. Heyne, Christian Gottlob

Heinecken, Karl Heinrich von (Heinike; 1706–1791) – vokiečių meno tyrinėtojas, asmeninis Saksonijos ministro grafo Heinricho von Brühlio sekretorius, karaliaus graviūrų kabineto Dresdene vedėjas, taip pat teisininkas. Parašė *Recueil d'estampes après les plus célèbres tableaux de la galerie royale de Dresde* (1755–1756, 2 t.), *Nachrichten von Künstlern und Kunstsachen* (1768–1771, tęsinys 1786, 2 t.), *Idée générale d'une collection complete d'destampes* (1770), *Dictionnaire des artistes dont nous avons des estampes* (1788–1790, 4 t.) ir kt.

I – 25, 27

Heinsius, Wilhelm (1768–1817) – vokiečių bibliografas, knygynininkas ir leidėjas, veikęs Leipcige ir Geroje. 1793–1798 m. išleido *Allgemeines Bücher-Lexicon oder alphabetisches Verzeichniss der in Deutschland und den angrenzenden Ländern gedruckten Bücher...*

(4 t., priedas 1), o 1812–1813 m. – pirmuosius 4 daugiatomės bibliografijos *Allgemeines Bücherlexicon oder vollständiges alphabetisches Verzeichniss aller von 1700–1892 erschienenen Bücher* (1812–1894, 19 t.), kurią po jo mirties tęsė kiti, tomus.

II – 323

Heyne, Christian Gottlob (Heine; 1729–1812) – vokiečių filologas klasikas, istorikas, archeologas, vertėjas, bibliotekininkas, leidėjas, Getingeno universiteto profesorius bei Getingeno valstybinės ir universiteto bibliotekos direktorius. Parengė ir išleido ne vieną antikos autorių, parašė *Einleitung in das Studium der Antike* (1772), *Sammlung antiquarischer Aufsätze* (1778–1779, 2 t.), per 7000 straipsnių ir recenzijų žurnalui *Göttingische Gelehrte Anzeigen*.

II – 257, 293

III – 39

Helbling, Jan (Helbing, Jan; ?–1521) – Jano Hallerio (apie 1467–1525) bendrininkas ir žentas.

I – 81

Held, Friedrich (Friederyk; XVII–XVIII a.) – spaustuvininkas. Nusipirko savo buvusio mokytojo Michaelio Buko Lešno spaustuvę, kuri per miesto gaisrą 1707 m. sudegė. Tada persikėlė į netoli esantį Černos miestelį, o paskui į Vroclavą, kur buvo miesto spaustuvės vedėjas.

I – 215

Heliczai – XVI a. Krokuvos žydų spaustuvininkų šeima. Trys broliai Samuelis, Ašeras ir Ejakimas 1534 m. įsteigė pirmą žydų spaustuvę Kazimiere netoli Krokuvos ir ėmė spausdinti hebrajiškas knygas. Pirmieji jos spaudiniai yra Isaaco Düreno (XIII a.) *Issur ve-Hetter* ir Anšelio Krokuviečio (XVI a.) *Mirkevet ha-Mishnah*. 1537 m. spiriami ekonominių sąlygų arba spaudžiami Bažnyčios apsikrikštijo ir tapo Andrzejumi, Pawełu ir Janu.

I – 109, 181

Helicz, Paweł (apie 1517–?) – Krokuvos žydų spaustuvininkas, kartu su broliais atidaręs pirmą žydų spaustuvę. Broliams atsiskyrus, bandė savarankiškai tvarkyti Kazimiero spaustuvę. Perėjęs į liuteronybę, hebrajiškais spaudmenimis išspausdino Martino Lutherio (1483–1546) verstą *Naująjį Testamentą*. Po 1541 m. iš-

vyko iš Krokuvos, dirbo ne vienoje spaustuvėje kituose Lenkijos miestuose ir spausdino protestantų veikalus.

I – 190

Helicz, Jan Eljakim (Haelicz; Halycz, Joannes; apie 1519–?) – Krokuvos žydų spaustuvininkas, broliui Samueliui Andrzejui išsikėlus į Olesnicą, kartu su broliu Pawełu Ašeru toliau spausdino hebrajiškus leidinius. 1537 m., jiems apsikrikštijus, žydai boikotavo jų leidyklą, ir tiktai 1539 m. Žygimanto Senojo (1467–1548) įsakas privertė žydus nupirkti 3350 jų išspausdintų tomų už 1600 zlotų. 1539 m. ėmė vadovauti Helenos Unglerowos spaustuvei. Nuo 1540 m. jis ėmė spausdinti teologinius darbus lotynų ir lenkų kalbomis.

I – 109, *110*

Heller von Hellersberg, Karl Sebastian (Hellersperg; 1772–1808) – vokiečių teisininkas, Miuncheno universiteto profesorius ir valdininkas. Parašė *Über die Verhältnisse zwischen Gerichtsbarkeit und Scharrwerken in Bayern* (1798), *Beiträge zur neuern Geschichte der Patrimonialgerichtsbarkeit* (1802), *Sätze aus Staats- und Rechtswissenschaft* (1807), *Die baierische Kulturgesetz* (1818).

II – 277

Henrikas Latvis (Łotwak, Henryk; apie 1187–po 1259) – vokietis arba Vokietijoje išauklėtas latgalis, katalikų kunigas, Rygos vyskupo Alberto istoriografas. Parašė *Chronicon Livoniae* (parašyta 1225; liet. 1991), svarbų rašytinį Latvijos ir Estijos istorijos šaltinį. Joje teisinama vokiečių riterių agresija, jų užkariavimai vaizduojami kaip krikščionybės platinimo misija.

II – 283

Henry, Robert (1718–1790) – škotų ministras ir istorikas. Parašė veikalą *History of Great Britain* (1771, 6 t.), sulaukusį daugelio laidų ir vertimo į prancūzų kalbą.

II – *286*

Herberstein, Siegmund von (1486–1566) – austrų didikas, diplomatas, rašytojas ir keliautojas, kilęs iš Slovėnijos. 1516–1518 m. ir 1526–1527 m. kaip imperatoriaus Maksimiliano I pasiuntinys lankėsi Lietuvoje ir Maskvoje. 1549 m. išleido veikalą *Rerum*

Herman, Jan (z Neyderburku; iš Neidenbergo; XVII a.) – veikalo, išversto iš vokiečių į lenkų kalbą, *Ziemianin albo gospodarz Inflańdski* (1662) autorius.

I – *214*

Herodotas (Herodotos; 484–425 pr. Kr.) – graikų istorikas iš Halikarnaso, vadintas istorijos tėvu. Vienintelis išlikęs jo veikalas *Historiae* atskleidžia Graikijos, Persijos, Egipto istoriją ir geografiją.

II – 75, 238

Hesiodas (Hēsiodos; apie 730 pr. Kr.–apie 680 pr. Kr.) – graikų poetas, sukūręs tris naujas epo rūšis: kosmogoninį, genealoginį ir didaktinį epą. Svarbiausi darbai *Teogonija* ir *Darbai ir dienos.*

I – *142*, 173

Heumann, Christoph August (1681–1764) – vokiečių liuteronų teologas, istorikas, Getingeno universiteto profesorius. Iš gausių jo veikalų svarbiausias *Acta philosophorum, Das ist Gründliche Nachrichten aus der Historia philosophica* (1715–1727, 18 sąs.).

II – 237, 244

Hevelius, Johannes (Hewel, Jan; 1611–1687) – vokiečių kilmės Gdansko astronomas, matematikas, bibliofilas, spaustuvės savininkas, graveris. Po teisės, matematikos ir astronomijos studijų Leidene, Londone bei Paryžiuje (1629–1634) buvo Gdansko bravoro savininkas ir miesto tarybos narys. Privačiai įrengė vieną iš geriausių to meto observatorijų. 1647–1690 m. Gdanske lotynų kalba paskelbė 19 astronomijos veikalų (dalį jų savo spaustuvėje, veikusioje 1662–1679 m.) ir 17 studijų bei straipsnių. Turėjo per 3000 tomų biblioteką.

I – 211

II – *138*

Hieronimas iš Olševo, žr. Olszowski, Hieronim

Hieronym, S., žr. Jeronimas, šv.

Hieronymus, žr. Valli, Girolamo dalle

Hylzenas, Jurgis Mikalojus (Hilzenas, Jerzis; 1692–1775) – vertėjas, leidėjas, teologas, nuo 1740 m. LDK raštininkas, 1745–1763 m. Smolensko vyskupas, padovanojęs dalį savo knygų rinkinių Zaluskių bibliotekai, vienas iš Józefo Andrzejaus Załuskio (1702–1774)

testamento globotojų. Išleido ganytojiškų laiškų, teologinių raštų lenkiškai ir lotyniškai.

II – *114*

Hist, Conrad (Konrad; ?–1531) – vokiečių knygininkas, spaustuvininkas ir leidėjas, veikęs Špejeryje (Vokietija) ir iš pradžių dirbęs kartu su broliu Johannu (XV–XVI a.). Pirmoji jų išspausdinta knyga Richardo de Bury *Philobiblon* (1483). 1492–1515 m. Conradas dirbo vienas. Manoma, kad broliai išspausdino per 150 leidinių.

II – 239

Hiugas I Kapetas (apie 938–996) – Prancūzijos hercogas (956–987) ir karalius (987–996), Kapetingų dinastijos pradininkas. Karaliumi išrinktas po Liudviko V Karolingo mirties. Į sostą atsisėsti padėjo Bažnyčia. Norėdamas užsitikrinti sosto paveldimumą 987 m. karūnavo sūnų. Ši tradicija karūnuoti įpėdinį esant dar gyvam tėvui laikėsi iki Liudviko VII laikų.

II – 29

Hyber, Sebastian (XV–XVI a.) – knygininkas, Krokuvos pilietis. Savo spaustuvės ar knygyno neturėjo. Kurį laiką drauge su Melchioru Franku (?–prieš 1523) vadovavo Jano Klemeszo (?–tarp 1502) knygynui. 1501 m. Venecijoje savo lėšomis išleido *Viaticum Wratislaviense Ecclesiae*. 1505 m. drauge su Janu Halleriu (apie 1467–1525) Krokuvoje Kasparo Hochfederio (?–po 1517) spaustuvėje išleido ketvirtą Vroclavo mišiolą *Missale Vratislaviense*, atnešusį jiems nemažą pelną.

I – 58, 76, 80, 110, 169

Hypperik, Jan Überschar (1587–1657) – lenkų evangelikas reformatas, Barcineko, vėliau Torunės kunigas, nuo 1614 m. Lešno pamokslininkas, nuo 1633 m. Didžiosios Lenkijos evangelikų bažnyčių konsenjoras. 1657 m. Michałas Karnallas Torunėje išspausdino jo raštų rinkinį *Waleta...*

II – 222

Hleb-Koszańska, Helena

III – *16*, 19, *30*, *87*

Hlebovičius, Jonas (Hlebowicz; apie 1480–1549) – LDK didikas ir valstybės veikėjas, Vilniaus vaivada, didysis LDK kancleris. Buvo ka-

ralienės Bonos Sforzos šalininkas ir Radvilų priešininkas. Suvaidino svarbų vaidmenį 1534–1535 m. kare su Maskva ir taikos derybose.

I – 201

Hochfeder, Kaspar (?–po 1517) – klajojantis vokiečių spaustuvininkas. 1494–1498 m. spausdino daugiausia lotyniškas knygas Niurnberge, 1499–1501 m. – Mece, 1503–1505 m. – Krokuvoje, kur jį veikiausiai atsikvietė Janas Halleris, 1508–1517 m. – vėl Mece. Krokuvoje Hochfederis naudojo signetą su Lenkijos, Lietuvos ir Krokuvos herbais. Kurį laiką jis buvo tapatinamas su Casparu de Bavaria.

I – 17, 58, 76, 77, 79, 80, 110, 169, *172*, *231*

II – 62, 67

III – *91*

Hoernen, Arnold ter (?–1483 ar 1484) – vokiečių Kelno spaustuvininkas ir leidėjas. 1471 m. jis pirmasis įvedė paginaciją arabiškais skaitmenimis Adriano Kartūzo knygoje *De remediis utriusque fortunae*. Pavadinimui, kolofonui ir signetui naudojo raudonus spaudmenis.

II – 64

Hoffmann, Jan Daniel (1701–1766) – lenkų kultūros istorikas, filologas, bibliografas ir knygotyrininkas, parašęs pirmąją Lenkijos ir Lietuvos spaustuvių istoriją *De typographiis earumque initiis et incrementis in Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae* (1740). Joje apžvelgta 150 spaustuvių 37 vietovėse, tarp jų dešimt XVI–XVII a. LDK spaudos centrų, aprašyti ten išspausdinti veikalai. 1727–1765 m. parengė 6 tomų veikalą *Apparatus ad bibliothecam Polono-Prussicam*, kuris liko neišspausdintas. Apie 1768 m. buvo paskelbtas Hoffmanno asmeninės bibliotekos katalogas *Catalogus bibliothecae b. Jo. Dan. Hoffmanni quondam conrectoris et prof. publ. Elbingensis*.

I – 18, 57, 62, 64, 65, 162–164, *183*, *192*, *193*, *202*, 234–236

II – 108, 205, *207*, 208, 214, 219

III – 65, 100, 110

Hol, Lienhart (?–po 1492) – vokiečių spaustuvininkas, dirbęs Ulme 1482–1484 m. Išspausdino tik 6 leidinius. Ptolemajo *Cosmographia* (1482) yra pirmas pasaulio atlasas už Italijos ribų ir kartu pirmas su medžio raižinių žemėlapiais, o 1483 m. Giovannio da Capua *Directorium vitae humanae alias Parabole an-*

tiquorum sapientum – viena iš pačių gražiausių iliustruotų XV a. knygų.

II – 75

Hołowczyc, Szczepan (1741–1823) – dvasininkas, arkivyskupas ir Lenkijos Karalystės primas (nuo 1819). 1772 m. įšventintas kunigu, tapo Edukacinės komisijos pirmininko vyskupo Michało Jerzy Poniatowskio (1736–1794) sekretoriumi. Nuo 1775 m. Vadovėlių rengimo draugijos narys, nuo 1782 m. generalinis Edukacinės komisijos pietrytinių vaivadijų vizitatorius, nuo 1820 m. Vyriausybinės švietimo ir tikybos komisijos narys.

II – *143*

Homeras (Homēros; VIII a. pr. Kr.) – graikų poetas, laikomas heroinių poemų, skirtų Trojos karui, *Iliada* ir *Odisėja* autoriumi.

I – *142*

II – 65, 75, 76, 83, 181

Homery, žr. Humery, Konrad

Honterus, Johannes (apie 1498–1549) – vokiečių kilmės Transilvanijos humanistas, pedagogas, kosmografas ir protestantų evangelikų teologas. Krokuvoje išspausdino pirmąsias savo knygas *De grammatica libri duo* (1530) ir *Rudimentorum cosmographiae libri duo* (1530). 1539 m. Brašove įkūrė pirmąją Transilvanijos spaustuvę. Tarp išspausdintų jo knygų paminėtina nauja 1542 m. *Rudimenta cosmographica* laida su 13 jo paties raižytų žemėlapių, perleista ne mažiau kaip 39 kartus įvairiuose miestuose. Honterus 1544 m. Brašove atidarė pirmą viešąją biblioteką, o 1546 m. – pirmąjį popieriaus malūną Transilvanijoje ir Karpatų regione.

I – *102*

Horacijus, Kvintas Flakas (Quintus Horatius Flaccus; 65–8 pr. Kr.) – atleistinio vergo sūnus, vienas žymiausių ne tik romėnų, bet ir pasaulio poetų. Parašė satyrinio pobūdžio veikalus *Epodon liber* ir *Sermones*, lyrinių eilėraščių rinkinį *Carmina*, poleminio ir didaktinio turinio *Epistulae*. Horacijaus kūryba turėjo didelę įtaką antikos ir Vakarų Europos literatūrai. Visi žinomi Horacijaus kūriniai išliko.

I – *100*, 170, 171, 173

II – 82

Horodyski, Bogdan

III – *66*

Horteryn, Marcin (XVI–XVII a.) – Krokuvos spaustuvininkas, dirbęs 1616–1622 m. Išleido Andrzejaus Zedzianowskio *Kometa z przestrogami niebios r. 1618...* (1619), *Epicedium in obitum admodum reverendi D. patris Jacobi Janidło...* (1620), *Poematia virtutis ac eruditionis laude ornatissimis XIII viris...* (1622) ir kt.

I – 187

Hoskins, Janina W.

III – *20*

Höltzel, Hieronymus (Holtzer; ?–po 1532) – vokiečių spaustuvininkas (1499–1525), Niurnbergo pilietis. Spausdino ne tik scholastinius veikalus, bet ir humanistų darbus, vadovėlius, kaizerio įsakus, Niurnbergo miesto potvarkius, Albrechto Dürerio (1471–1528) medžio raižinius. Dėl protestantų literatūros spausdinimo ir platinimo buvo ne vieną kartą įkalintas. Jam nesant spaustuvei savarankiškai vadovavo jo žentas Hansas Eichenaueris. 1528 m. Höltzelis atsiėmė savo turtą, bet jau nebedirbo spaustuvininku.

I – *46*

Huberinus, Kaspar (Huberyn; 1500–1553) – liuteronų teologas, poleminių ir didaktinių kūrinių autorius. Svarbiausi jo veikalai: *Zorn und der Güte gottes* (1529), *Von bösen falschen Zungen* (1531), *Von wahren Erkenntnis Gottes* (1537), *Vom christlicher Ritter* (1545), *Postilla deutsch* (1545–1450, 3 t.), *Vierzig kurze Predigten über den ganzen Catechismum* (1550).

I – 134

Hudson, John (1662–1719) – anglų filologas klasikas, Bodlio bibliotekos bibliotekininkas (1701), Oksfordo Šv. Marijos kolegijos principalas (1712). Išleido daug antikos autorių, parašė *Introductio ad chronographiam, sive Ars chronologica* (1691), *Geographiae veteris scriptores Graeci minores...* (1698, 3 t.) ir kt.

II – *138*

Hufeland, Christoph Wilhelm von (1762–1836) – vokiečių gydytojas, makrobiotikos pradininkas. Kartu su Christianu Gottfriedu Schützu ir Johanu Samueliu Erschu leido *Allgemeines Repertorium der Literatur* (1793–1809, 8 t.). 1795–1835 m. leido *Journal*

der praktischen Arznei und Wundarzneikunde, parašė *Makrobiotik, oder Die Kunst, das menschliche Leben zu verlängern* (1796), *System der praktischen Heilkunde* (1800–1805, 2 t.).

II – 307, 308

Huyssen, Heinrich von (Huisen; 1666–1739) – vokiečių teisininkas, diplomatas ir caro Petro Didžiojo (1672–1725) patarėjas, taip pat jo sūnaus Aleksejaus Petrovičiaus (1690–1718) auklėtojas. Vykdė diplomatines misijas. Iš jo darbų minėtina caro biografija *Des grossen Herrens Czars und Gross-Fürstens von Moscau Petri Alexeiewitz etc. Leben und Thaten* (1710).

I – 221

Humbrecht, žr. Humery

Humery, Konrad (apie 1405–1470) – vokiečių teisininkas humanistas, spaustuvininko Johanneso Gutenbergo mecenatas. Po pastarojo mirties Mainco arkivyskupo ir kurfiursto Adolfo II nurodymu perėmė jo spaustuvės įrangą, kuria naudotis ir kurią parduoti galėjo tik Maince.

I – 24

Hunold, Jan Józef (XVIII a.) – spaustuvininkas, katalikas, 1759 m. Raviče išspausdinęs Bazylio Malinowskio knygą *Stylus ligatus...*, kurioje dėstoma pranciškonų reformatų atsiradimo Lenkijoje istorija.

II – 224

Hus, Jan (apie 1371–1415) – čekų kultūros veikėjas, teologas, Reformacijos ideologas ir tautinio sąjūdžio vadas, 1409 m. Prahos universiteto rektorius. Dėl savo pažiūrų ir veiklos 1410–1412 m. buvo keturis kartus ekskomunikuotas. 1414 m. iškviestas į Konstanco bažnyčios susirinkimą (1414–1418), buvo paskelbtas eretiku ir sudegintas. Parašė teologijos darbų, poleminių rašinių, išvertė giesmių. Svarbiausi jo veikalai lotynų ir čekų kalbomis: *De orthographia Bohemica* (1406–1412), kuria suvienodino čekų kalbos rašybą, *De sanguine Christi* (1405), *De corpore Christi* (1406), *De sex erroribus* (1412), *De Ecclesia* (1413), *De simonia* (1413), *O šesti bludech* (1413), *Výklad viery* (1412), *Desatera a Páteře* (1412), *Knížky o svatokupectví* (1412) *Postilla* (1413), *Jádro učenie křesťanského* (1414).

I – 116

Husaževskis, Tomas (Hussarzewski, Tomasz; 1732–1807) – lietuvių kilmės teologas, pedagogas, kunigas (1756). 1750 m. įstojo į misionierių ordiną. Varšuvos (1758–1760, 1765–1769), Vienos (1760–1765) ir Vilniaus (1769–1807, 1769–1791 ir regentas) kunigų seminarijose dėstė Šventąjį Raštą ir Bažnyčios istoriją. 1783–1805 m. buvo Vilniaus universiteto visuotinės istorijos profesorius. Išleido *Książka jubileuszowa na diecezję Wileńską* (1776), *Tractatus de S. Scriptura* (1798), *Lectio literalis psalmorum ex variis versionibuset precipue ex texto Hebreo* (1810).

II – *136*

III – 38, 39

Husovianas, Mikalojus (Ussovius, Nicolaus; apie 1475 ar 1485–po 1533) – LDK poetas humanistas, rašęs lotyniškai. Didžiausias jo kūrinys – poema apie stumbrų medžioklę *De statuta, feritate as venatione bisontis carmeni* (1523).

I – *192*

Hussarzewski, Tomasz, žr. Husaževskis, Tomas

Hutter, Elias (1553–tarp 1605 ir 1609) – vokiečių teologas, orientalistas, spaustuvininkas ir knygininkas, Leipcigo universiteto hebrajų kalbos profesorius. Išleido hebrajų–vokiečių kalbų žodyną *Sacrae linguae cubus Hebraico-Germanus* (1578). 1597 m. įsikūrė Niurnberge ir leido daugiakalbes Biblijas ir žodynus, tarp jų *Dictionarium harmonicum Biblicum Ebraeum, Graecum, Latinum, Germanicum* (1598), *Biblia Sacra* (1599, 6 kalbomis) ir *Novum Testamentum* (1599, 12 kalbų).

I – 59

Hübler, Daniel Gotthold Joseph (1734–1805) – vokiečių pedagogas, istorikas, vertėjas. Parašė pedagogikos, istorijos veikalų, iš kurių svarbiausi yra *Der verkannte Werth der classischen Schriftsteller in Rücksicht auf Bildung des Geistes* (1781), *Handbuch der allgemeinen Völkergeschichte...* (1798–1802, 5 t.), *Geschichteder Römer unter den Imperatoren...* (1803–1807, 4 t.), *Beyträge zur Bibliopöie in praktischen Anmerkungen für Schriftsteller und Verleger* (1803).

II – 249

Hünefeld, Andreas (Hunefeld; 1581–1666) – Gdansko spaustuvininkas, leidėjas ir knygininkas. 1608 m. vedęs Wilhelmo Guilemothano (?–1606) našlę, įsigijo spaustuvę. Spausdino daugiausia

giesmynus ir maldynus Lenkijos ir LDK reformatams, katekizmus, vadovėlius ir mokslinius veikalus lotynų, graikų, vokiečių ir lenkų kalbomis. Iš viso 1609–1652 m. išspausdino apie 2000 leidinių, tarp jų antroji viso *Šventojo Rašto*, vad. *Biblia Gdańska*, laida (1632), Jano Ámoso Komenský *Janua linguarum* (10 laidų 1633–1648), Maciejaus Rybińskio verstas *Psalmy Dawidowe* (6 leidimai 1616–1636), Martino Lutherio *Katekizmo* vertimai į lenkų kalbą ir kt. Apie 1652 m. dalį spaustuvės reikmenų pardavė, o spaustuvę paliko antrosios žmonos vaikaičiams.

I – 194, 211

Ibarra y Marín, Joaquín (1725–1785) – garsus ispanų spaustuvininkas, šio amato išmokęs iš vyresniojo brolio Manuelio (1709–1757), kuris nuo 1735 m. vadovavo Serveros universiteto (Lerida) spaustuvei. Dirbo dėdės Antonio Maríno spaustuvėje Madride. Buvo Karališkosios Ispanijos akademijos (1779), karaliaus Karolio III (1716–1788) dvaro, Indijos reikalų tarybos ir Ispanijos primo spaustuvininku. Jis įdiegė popieriaus satinavimą, kad išnyktų spausdinimo plokštės pėdsakai, dažų tonaciją, gamino savus spausdinimo dažus. Svarbiausi jo leidiniai – Gajaus Salustijaus Krispo *La conjuración de Catilina y Guerra de Yugurta* (1772) ir Miguelio de Cervanteso y Saavedros *El ingenioso hidalgo Don quijote de la Mancha* (1780–1782, 4 t.).

I – 223

Imbert, J. B.

II – 281

Instoris, Henricus, žr. Krämer, Heinrich

Isokratas (Isokratēs, 436–338 pr. Kr.) – žymus senovės graikų oratorius, publicistas, sofistų Prodiko bei Gorgijo mokinys. Apie 390 m. pr. Kr. Atėnuose įsteigė retorikos mokyklą, kuri garsėjo ne tik Graikijoje, bet toli už jos ribų. Propagavo pakilų, nugludintą stilių. Išliko 21 kalba, tarp jų – 6 kitiems parašytos teismo kalbos ir 15 politinių kalbų. Jam taip pat priskiriami 9 laiškai.

I – *99*

Ivanas V (Joann; 1666–1696) – Rusijos caras (1682–1696) ir didysis kunigaikštis, caro Aleksejaus Michailovičiaus (1629–1676) ir jo pirmosios žmonos Marijos Iljiničnos Miloslavskajos (1625–1669) sūnus. Po caro Fiodoro Aleksejevičiaus (1661–1682) mirties

caru buvo paskelbtas Petras Didysis (1672–1725), bet po rūmų perversmo ir šaulių maišto buvo paskelbtas pirmuoju caru, o jo jaunesnysis brolis Petras I Aleksejevičius Didysis antruoju. Buvo liguistas, valdė tik nominaliai: iki 1689 m. faktiškai valdė caraitė Sofija (1657–1704), vėliau Petras I.

I – *79*

Ivanas III (Joann III; Joann Wassilewitsch; 1440–1505) – Maskvos didysis kunigaikštis (1462–1505). Nuo 1478 m. tituluodavosi Visos Rusios valdovu, kartais – caru. Rusų, kartais ir kitų šalių, istoriografų dažnai vadinamas Ivanu Didžiuoju.

I – *79*

Ivanas Ivanovičius Jaunasis (1458–1490) – didžiojo Maskvos kunigaikščio Ivano III (1440–1505) sūnus iš pirmosios santuokos. Tėvas jam buvo patikėjęs didelę dalį karinių ir administracinių reikalų norėdamas įtvirtinti apie jį nuomonę kaip apie būsimą valdovą. Titulavosi didžiuoju kunigaikščiu, bet dėl ankstyvos mirties į sostą neįžengė.

I – *79*

Iwan Złatowust, žr. Jonas Auksaburnis

Izidorius Sevilietis (apie 560–636) – katalikų šventasis, Sevilijos vyskupas, laikomas enciklopedinių veikalų pradininku. Pirmasis jo enciklopedinis veikalas *Origines sive Etymologiae.*

I – 30

II – 82

Jablonovius, žr. Jabłonowski, Józef Aleksander

Jacobus de Iszlsza (iš Ilžos), žr. Jakub z Iłży

Jacobus de Wyslica

II – *88*

Jacobus Mitrula de Pyotrkow

II – *88*

Jabłonowski, Józef Aleksander (Jablonovius; 1711–1777) – lenkų kunigaikštis, valstybės veikėjas, mokslo ir meno mecenatas, bibliografas, istorikas, heraldikas, vertėjas ir poetas. 1774 m. Leipcige įsteigė mokslo draugiją *Societas Jablonoviana.* Turėjo sukaupęs vertingą biblioteką. 1755 m. Friedrichas Sigismundas Witzlebenas išleido keturių tomų jos katalogą *Bibliotheca Jablonoviana.* Parašė ne vieną istorinį veikalą, su jo parama ir finansavimu 1772 m.

(Zevi Hirsch). 1578 m. gavo karaliaus Stepono Batoro privilegiją, draudžiančią perspausdinti jo leistas knygas ir įvežti religinę žydų literatūrą iš užsienio. Iki 1603 m. jis išspausdino 45 knygas. Spausdino machzorus, t. y. maldynus, Torą, Babilono Talmudą ir kt.

I – 190

Jahn, Johann Jakob (Jahn, Joannes Jacobus; XVIII a.) – Vienos spaustuvininkas.

II – 275

Jakowski, Kazimierz (Kazimirz; apie 1740–apie 1786) – lenkų raidliejys ir spaustuvininkas. Siekė kad lenkų spauda atsikratytų priklausomybės nuo Vokietijoje liejamų spaudmenų. 1762 m. vedė jauniausią Krokuvos spaustuvininko, knygininko ir knygrišio Fabiano Sebastiano Hebanowskio (apie 1718–1762) dukterį ir 1765 m., dalinantis palikimą, šeimos tarybos leidimu perėmė jo spaustuvę. Išspausdino tik kelis smulkius leidinius, įbrido į skolas. 1777 m. teismo sprendimu buvo priverstas ją atiduoti svainiui Janui Nepomucenui Dziedzickui (apie 1733–1799). Paskesnis Jakowskio likimas nežinomas.

I – 213, 214

Jakób de Podobicze (iš Podobičo), žr. Jakub z Podobicza

Jakub z Iłży (Jacobus de Iszlsza (iš Ilžos); ?–po 1542) – Krokuvos akademijos profesorius, vienas iš lenkų Reformacijos vadų, platinęs Lenkijoje Martino Lutherio (1483–1546) mokymą, kritikavęs katalikų Bažnyčią ir dvasinę hierarchiją. 1535 m. apkaltintas erezija pabėgo į Saksoniją.

I – 74

Jakub z Lipowej Głowy (De Lipowa Głowa; XV a.) – skriptorius, Mikołajaus ze Szpicimierza (XV a.) užsakymu perrašė Jogailos biliotekoje Krokuvoje saugomą kodeksą (BJ 471), apimantį įvairių viduramžių autorių veikalus.

II – *88*, 91

Jakub z Podobicza (Jakóbas iš Podobičo; Jakób de Podobicze; XIV a.) – Fabiano z Podobicza sūnus, perrašinėtojas, 1393 m. perrašęs Nicolaso de Gorran (1232–1295) darbą *Postilla super Lucam*.

II – 87

Jakub z Sienna (Jokūbas Sienietis; apie 1413–1480) – Gniezno vyskupas, diplomatas, dalyvavęs pasiuntinybėse į Vengriją (1442) ir

Romą (1448 ir 1459), vadovavo lenkų delegacijai Torunės derybose su kryžiuočiais, humanizmo šalininkas, meno ir amatų globėjas.

II – 83

Jakubowski

III – 36

Jan (XVI a. 2-oji pusė) – Trzcianos savininkas, Katarzynos Prochańskos vyras.

I – 145

Jan – Trzcianos savininko Jano ir Katarzynos Prochańskos sūnus, susituokęs su Fedrówna ir turėjęs tris sūnus Stanisławą, Marciną ir Janą.

I – 145

Jan (XVII a.) – Bendzino seniūnaitės Popowskos vyras.

I – 145

Jan – Marcino ir Zofijos Stanisławskos sūnus.

I – 146

Jan (de celebracione de misse 1331 m.)

I – 240

Jan z Głogowa (Janas Glogovietis; 1445–1507) – Krokuvos universiteto profesorius, matematikas, astronomas, astrologas, gydytojas, teologas ir filosofas tomistas bei knygų kolekcininkas. Savo bibliotekoje kaupė jo darbui reikalingas arba jo paties parašytas knygas, kurių neženklino jokiais nuosavybės įrašais. Knygų priklausomybę jam galima nustatyti tik pagal gausias marginalijas jose. Parašė darbų iš logikos, gamtos filosofijos, metafizikos, astronomijos ir geografijos. Iš matematikos darbų vertas dėmesio *Introductio in artem numerandi* (1497).

I – 17, 53, 58, 81

Jan z Kobylina (iš Kobylino; XVI a.) – Krokuvos akademijos magistras, ketinęs rektoriaus vardu imtis prekybos astrologiniais kalendoriais ir 1543 m. kreipęsis į magistratą leidimo, bet jam buvo atsakyta, kad astrologinių kalendorių (*judicia astrologica*) leidyba nepriklauso Akademijos rektoriaus kompetencijai. Šį faktą nurodo Jerzy Samuelis Bandtkie (1768–1835) savo knygoje *Historia drukarń krakowskich* (1815, p. 185–186).

I – 117

Jan z Komorowa (Joannes de Comorowo; apie 1465–1536) – bernardinas, kronikininkas, bernardinų ordino provincijolas. 1530 m. popiežiaus Klemenso VII liepimu organizavo atskirą Lietuvos provinciją. Paliko tris rankraštines savo ordino istorijas, išleistas XIX a.

I – 81

Jan z Koszyczek (Jan z Kossyczek; apie 1500–apie 1550) – lenkų rašytojas ir vertėjas. Parašė *Pokorne wspomnienie żywota Pana Jezusowego* ir *Przemowy do Pana Jezusa*, įdėtus populiariame Baltazaro Opeco (apie 1485–po 1531) veikale *Żywot Pana Jezu Krysta* (1522). Išvertė iš lotynų kalbos viduramžių literatūros kūrinius *Rozmowy, które miał król Salomon mądry z Marcholtem grubym a sprosnym* (1521) ir *Historia piękna i ucieszna o Poncjanie* (1540), ne vieną šventųjų gyvenimą, taip pat drauge su Janu Maleckiu (apie 1490–1567) rinkinį *Gesta Romanorum* (apie 1540) pavadinimu *Historie rozmaite z rzymskich i z innych dziejów wybrane.*

I – 121

Jan z Kościana (Joannes de Costan; XV a.) – Šv. Kryžiaus benediktinų vienuolyno Lysa Gūroje skriptorijaus perrašinėtojas ir iliuminatorius, 1460 m. pasirašęs rankraštį *Johannes de Costan fidelis scriptor alias pictor vivorum imaginum.*

II – *88*

Jan z Opatowca (Janas iš Opatoveco)

II – *88*

Jan z Szydłowa

II – *89*

Jan z Turobina (Turobin, Jan; 1511–1575) – romėnų ir kanonų teisės profesorius, Krokuvos universiteto rektorius (1561–1575), poetas ir bibliofilas. Parašė teisės darbų ir keletą proginių eilėraščių lotynų kalba. Sukaupė vertingą asmeninę biblioteką, kurios knygas žymėjo nuosavybės ženklu su raudonomis raidėmis *MTI*, t. y. *Magister Turobinus Ioannes.* Po jo mirties biblioteka buvo išsklaidyta.

I – 234, 235

Jan z Warszawy (Janas iš Varšuvos; XIV–XV a.) – skriptorius, 1416 m. perrašęs Mikołajaus Wigando pamokslus *Postille sermonum ad populum.*

II – *87*

chgräfflich-Zaluskischen Bibliothek sich befindenden raren polnischen Büchern (1747–1753, 5 t.), kuriame, be bibliografinio aprašo ir knygos turinio, pateikiamas ir kritinis jos įvertinimas. Taip pat parengė pirmąjį spausdintą šios bibliotekos rankraščių katalogą *Specimen catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Zaluscianae* (1752). Paminėtini ir kiti reikšmingi bibliografiniai Janockio veikalai: *Lexicon derer itzlebender Gelehrter in Polen* (1755, 2 t.) ir *Janociana, sive Clarorum et illustrium Poloniae auctorum maecenatumque memoriae miscellae* (1776–1779, 2 t., t. 3, 1819, išleido S. B. Linde). Janockis davė pradžią mokslinei lenkų bibliografijai.

I – 18, 46, 49, 57, 58, 64, 71, 82, 128, *164*, *169*, *193*, 235

II – 107, 112, 113, *114*, 116, 117, 118, 157, 158, 221, 222

Janonis, Osvaldas

III – *26*

Janowski, Florian Amand (1725–1801) – lenkų vienuolis benediktinas (1745), Bažnyčios veikėjas. 1762 m. tapo Tynieco benediktinų vienuolyno abatu. 1766 m. ir 1772 m. buvo Lenkijos benediktinų viršininkas. 1772 m. pradėjo atstatinėti per kovas su Baro konfederatais rusų sugriautą bažnyčią ir abatiją. 1786 m. tapo Tarnavo diecezijos vyskupu.

II – 129

Janozki, žr. Janocki, Jan Daniel Andrzej

Jansen, Hendrik Jonas (1741–1812) – olandų kilmės prancūzų vertėjas, knygininkas ir bibliotekininkas. Apie 1770 m. įsikūrė Paryžiuje ir atidarė knygyną. Išvertė nemažai knygų į prancūzų kalbą, tarp jų Williamo Robertsono *Histoire de l'Amérique* (1778), Gerardo Meermano *Essai sur l'origine de la gravure....* (1808, 2 t.) ir *De l'invention de l'imprimerie* (1809), Johanno Heinricho Zopfo *Précis d'histoire universelle, politique, ecclésiatique et littéraire* (1810, 5 t.) ir kt.

II – 30

Januszowski, Jan (1550–1613) – Krokuvos spaustuvininkas, rašytojas, vertėjas, Łazarzo Andrysowico ir Barbaros, Hieronimo Wietoro našlės, sūnus. Iki nobilitacijos (1588) vadinosi Janu Łazarzowicu. 1577 m. paveldėjęs tėvo spaustuvę ją pavertė geriausia XVI a. Lenkijos oficina. Nuo 1590 m. – vienintelis Lenkijoje karaliaus ir Bažnyčios arkitipografas. Jis taip pat padėjo Janui Zamojs-

Jaskier, Mikołaj (?–1539) – lenkų teisininkas, Krokuvos magistrato sekretorius, taip pat vertėjas ir leidėjas. Iš vokiečių kalbos išvertė ir išleido du paprotinės teisės sąvadus *Ius provincialis* ir *Ius municipalis* bei parengė abėcėlinę rodyklę *Promptuarium*.

I – 173, *174*

Jastrzębski, Andrzej (?–po 1661) – lenkų spaustuvininkas, dirbęs Zamoscio akademijos spaustuvėje. Jo pavardė figūruoja ant 1637–1640 m., 1642 m., 1646 m. ir 1649–1661 m. leidinių, iš kurių daugiausia – panegirikos. Pertraukos veikiausiai liudija, kad jis kelis kartus buvo išvykęs iš Zamoscio. Apie 1662 m. spaustuvei ėmė vadovauti Sebastianas Wierzchowskis.

I – 214

Jastrzębski, Sebastian ir Albert (XVI–XVII a.) – broliai, Krokuvos spaustuvininkai, dirbę Krokuvoje 1619–1625 m. 1619 m. Franciszekas Cezary, Antonis Wosińskis ir Stanisławas Germańskis apkaltino spaustuvininkus, kad nelegaliai spausdina kalendorius ir didesne alga vilioja jų pameistrius. Dar žinoma, kad Sebastianas yra išleidęs Wawrzynieco Chlebowskio *Lament żałosny na straszliwy pożar sławnego miasta Jarosławia...* (1625).

I – 187

Jauch, Konstancja

III – 32

Jaworski, Stanisław Józef (XVII a.) – Poznanės jėzuitų kolegijos auklėtinis, kunigas, kūrinių *Parol fortuny nie płonnym losem na przywilej godności Maciejowi dany...* (1686), *Utarczka honorów samych z sobą walczących o wspaniałość domu i imienia Leszczyńskich...* (1692) autorius.

II – 221

Jedwath, Stanisław – pirklys, spaustuvininko Mareko Szarfenbergo dukros Elżbietos Szarfenberg vyras.

I – 103

Jenson, Nicolas (Gallianas, Mikołajus; 1420–1480) – prancūzų spaudmenų raižytojas, kaligrafas, spaustuvininkas, leidėjas ir knygininkas, 1470–1480 m. dirbęs Venecijoje. Žinoma apie 150 jo spaudinių. Sukūrė raiškią pavyzdinę antikvą, kurią pirmą kartą panaudojo Cezarėjos vyskupo Eusebijo (apie 263–apie 340) *De evangelica praeparatione* (1470), 1471 m. – graikiškus spaudmenis,

o 1473 m. – gotikinį šriftą. Nuo 1475 m. taip pat vertėsi knygų prekyba.

II – 67, 74, 76

Jeremijas II (apie 1530–1595) – ekumeninis Konstantinopolio patriarchas, vienas iš sumaniausių Graikų stačiatikių Bažnyčios vadovų, teologas, filosofas ir istorikas. 1588–1590 m. lankėsi Rusijoje ir yra laikomas formaliu Rusijos patriarchijos (1589) steigėju. Grįždamas per Respublikos žemes 1588 m. suteikė stauropigijos teisę Lvovo stačiatikių Dievo Motinos Dangun ėmimo ir Vilniaus Švč. Trejybės brolijoms. 1589 m., Zigmantui Vazai leidus, sukvietė Lietuvos Brastoje sinodą, išleido įsaką kviesti čia kasmetinį sinodą ir paskyrė Kirilą Terleckį, Lucko vyskupą, savo egzarchu Kijeve.

I – 208

Jeronimas (Hieronym, s.; apie 347–419 ar 420) – krikščionių rašytojas, Vakarų Bažnyčios tėvas, šventasis. Jo Biblijos vertimas į lotynų kalbą tebelaikomas oficialiu Šventojo Rašto tekstu. Parašė egzegetinių, dogmatinių, poleminių traktatų, bažnyčios veikėjų biografijų, laiškų.

I – *220*

II – 82, *98*, 234

III – 103

Jezierski, Franciszek Salezy (Kutasiński, Jarosz; Kułużiński; 1740–1791) – lenkų dvasininkas, teologijos ir filosofijos daktaras (1783), valstybės veikėjas ir publicistas. 1785–1786 m. pavadavo Krokuvos universiteto bibliotekos prefektą Jaceką Idzį Przybylskį (1756–1819), išvykusį į užsienį. Paskelbė *Gowórek herbu Rawicz* (1789), *Rzepicha, matka królów, żona Piasta* (1790), *Jarosza Kutasińskiego... uwagi nad stanem nieszlacheckim w Polszcze* (1790), *Głos naprędce do stanu miejskiego* (1790), *Katechizm o tajemnicach rządu polskiego* (1790) ir kt.

II – 132, 278, 283

Jędrzejowczyk, Maciej (?–1638) – Krokuvos spaustuvininkas, dirbo Łazarzo spaustuvėje, kurią 1603–1605 m. nuomojosi iš Jano Januszowskio ir kurią 1615 m. nusipirko iš jo sūnų Stanisławo, Michało ir Krzysztofo. Iš viso išspausdino apie 360 spaudinių, daugiausia lotynų kalba. 1638 m. spaustuvę paliko žmonai Agnieszkai

algebros, geometrijos, astronomijos vadovėlius: *Algorismus sive De arte numerandi, Tractatus de quadrante, Tractatus de sphaera mundi* (apie 1230, išsp. 1472), *Libellus de anni ratione seu Computus ecclesiasticus* (1235).

I – *96*
II – 82

Johannes von Köln (Johannas iš Kelno; ?–1480) – vokiečių spaustuvininkas, 1471–1480 m. dirbęs Venecijoje. Apie 1472 m. buvo sudaręs bendrovę su Wendelinu von Speyeriu (?–1477), su kuriuo drauge išleido 7 veikalus. Vėliau bendradarbiavo su Johannu Manthenu von Gerretzhemu (?–apie 1487). Žinomi 84 jo leidiniai, daugiausia teisės veikalai, tačiau yra ir teologinės, filosofinės literatūros.

II – 74

Johannot – prancūzų popierininkų dinastija, nuo XVII a. iki XX a. gaminusi popierių Anonė, Prancūzijos pietryčiuose. Dinastijos pradininkai – broliai Mathieu ir Barthélemy Johannot, kilę iš Overnės (pranc. Auvergne). 1634 m. jie įsigijo Faja malūną, išgarsinusį Johannot giminę aukštos kokybės popieriumi.

II – 39, 40

Jonas III Sobieskis (1629–1696) – Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis nuo 1674 m., Lenkijos didysis etmonas nuo 1668 m. Jo vadovaujama kariuomenė mūšyje prie Vienos 1683 m. sutriuškino pašos Kara Mustafos (1634 ar 1635–1683) vadovaujamą turkų armiją.

I – 213, 219
II – 111, 275

Jonas I Albrechtas (Jonas Albertas; 1459–1501) – Lenkijos karalius (nuo 1492) iš Jogailaičių dinastijos, Glogovo kunigaikštis (1491–1498), Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero Jogailaičio ir Elžbietos Habsburgaitės sūnus.

I – 62, 63, 69, 238, 240–243

Jonas Albertas, žr. Jonas I Albrechtas

Jonas Auksaburnis (Chrizostomas; Krizostomas; Iwan Złatowust; Jan Złatoust; apie 350–407) – teologas, Bažnyčios tėvas (Rytų bažnyčiose – didysis), Bažnyčios mokytojas, šventasis (šventė rugsėjo 13). Nuo 398 m. Konstantinopolio patriarchas. Pagarsėjo pamoks-

lais (iš to pravardė Auksaburnis). Sukūrė Konstantinopolio liturgiją, kuria naudojasi Rytų bažnyčios. Išliko keli šimtai jo pamokslų, panegirikų, psalmių, Biblijos komentarų moralinių ir dogminių veikalų, darbų apie askezę, dvasininko pareigas ir gyvenseną.

I – 117, 134

II – *97*, *99*, 192

Jonas Damaskietis (Iōannēs Damaskēnos; apie 650–749 ar 754) – teologas, filosofas, hagiografas, poetas, Rytų Bažnyčios tėvas, Bažnyčios mokytojas (1890), šventasis. Parašė dogminės teologijos veikalų, iš kurių svarbiausias yra *Pažinimo šaltinis* (liet. fragmentas 1980), taip pat Biblijos komentarų, apologetinių traktatų, homilijų, liturginių giesmių, himnų.

I – 54

Jonas Egzarchas (apie 860–apie 930) – viduramžių bulgarų bažnyčios ir kultūros veikėjas bei rašytojas. Svarbiausias jo veikalas *Šestodnev* – iš Bizantijos autorių, tarp jų Bazilijaus Didžiojo, Jono Auksaburnio, Aristotelio, Platono, kūrinių ir paties Jono Egzarcho minčių, pastebėjimų ir paaiškinimų sudarytas veikalas. Taip pat išvertė Bizantijos krikščionių filosofo, teologo ir poeto Jono Damaskiečio (apie 650–749 ar 754) veikalo *Pažinimo šaltinis* dalis *Teologija* ir *Tikras stačiatikių tikėjimo išdėstymas* bei graikų kalbos gramatiką.

II – 182

Jonas iš Genujos, žr. Balbi, Giovanni

Joannes Theophilus – vertėjas iš graikų į lotynų kalbą.

I – 134

Jonas Kazimieras (Johannes Casimirus; 1609–1672) – Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius (1648–1668), Zigmanto Vazos sūnus, paskutinis iš Vazų dinastijos. Valdant Jonui Kazimierui Abiejų Tautų Respublika nuolat kariavo. Nepajėgdamas susidoroti su valstybinėmis problemomis atsisakė sosto ir 1669 m. išvyko į Prancūziją.

I – *216*

II – 221

Jonas II Komninas (1088–1143) – Bizantijos imperatorius (1118–1143). Siekė sugrąžinti Bizantijos imperijos galybę, pakirstą 1071 m. pralaimėjimo prie Manzikerto. 1113 m. sustabdė turkų

seldžiukų veržimąsi į Mažąją Aziją, o 1133–1135 m. susigrąžino dalį jų užgrobtų Bizantijos žemių.

II – 198

Jonston de Castro, Jerzy Henryk (Jonstonas Anglo Saxonus de Castro, Jerzis (Georgas); apie 1617–1708) – anglų kilmės lenkų bibliografas, vienuolis bernardinas. Nuo 1669 m. Švento Kryžiaus bernardinų vienuolyno Lysa Gūroje prioras, prižiūrėjęs vienuolyno biblioteką. 1685–1703 m. sudarė jos fondų dvitomį katalogą *Index generalis totius Bibliothecae Sanctae Crucis Calvomontanae*, kurio pirmasis tomas apėmė abėcėlinį, antrasis – dalykinį katalogą. Biblioteka tuo metu turėjo 3839 tomus knygų ir rankraščių.

II – 106

Jonston, Jan (1603–1675) – lenkų filosofas, istorikas, pedagogas, gamtininkas ir gydytojas. Sukūrė enciklopedinio pobūdžio darbų iš filosofijos, teologijos, medicinos ir gamtotyros. Nors mokėjo 15 kalbų, bet visada rašė tik lotyniškai. Iš įvairios tematikos veikalų svarbiausias yra *Theatrum universale historiae naturalis* (1650–1657).

I – 180, 207, *238*

Jordan, Johann Christoph von (Jordan, Joannes Christophorus de; XVIII a.) – autorius, 1745 m. Vienoje lotynų kalba išleidęs veikalą apie slavų kilmę *De originibus Slavinis.*

II – 275

Jordan, Spytek Wawrzyniec (1518–1568) – Lenkijos valstybės veikėjas, nuo 1555 m. Sandomiro vaivada, nuo 1561 m. Krokuvos vaivada, o nuo 1565 m. ir Krokuvos kaštelionas.

I – 139

Juozapas Flavijus (Iosephus Flavius; 37–po 94) – žydų istorikas, apologetas ir vienas iš žydų sukilimo prieš romėnus (66–67) karvedžių. Vėliau gyveno Romoje ir parašė apologetinio pobūdžio veikalą *Žydų karas*, istoriją pradedant pasaulio sukūrimu ir baigiant Neronu *Žydų archeologija*, taip pat traktatą *Prieš Apioną* ir *Autobiografiją*. Pirmą kartą graikiškai jo raštai buvo išleisti 1544 m. Bazelyje, bet geriausiais iš senųjų leidinių laikomi Johno Hadsono 1720 m. Oksfordo ir Sijverto Haverkampo 1726 m. Amsterdamo leidimai.

II – *98*

Jöcher, Christian Gottlieb (1694–1758) – vokiečių filosofas, profesorius, bibliotekininkas. Išgarsėjo savo veikalu *Allgemeines Gelehrtenlexicon* (1750–1751). Nuo 1719 m. redagavo Leipcige 1712–1758 m. leistą žurnalą *Acta eruditorum* (1740 pervadintas *Zuverlässige Nachrichten*).
II – 236

Jugler, Johann Friedrich (1714–1791) – vokiečių teisės istorikas ir bibliofilas, turėjęs rinktinę 8000 tomų biblioteką. Iš esmės perdirbo Burkhardo Gotthelfo Struve's *Introductio in notitiam rei litterariae et usum bibliothecarum* ir išleido pavadinimu *Bibliotheca historiae litteraria selecta* (1754–1763, 3 t.). Taip pat paskelbė veikalą *Beyträge zur juristischen Biographie...* (1773–1780, 6 t.) ir kt.
II – 237

Julian Miechowita z Przeworsku
II – *88*

Julijus II (1443–1513) – popiežius 1503–1513 m., pranciškonas. Siekė Bažnyčios reformų, suaktyvino inkviziciją, prekybą indulgencijomis. 1512 m. sušaukė Laterano V susirinkimą ir išsaugojo Bažnyčios vienybę. Rėmė žymiausius to meto menininkus, pradėjo Šv. Petro bazilikos Romoje rekonstrukciją.
II – 65

Jundzilas, Stanislovas Bonifacas
III – 45

Junius, Melchior (1545–1604) – vokiečių humanistas, retorikas, Strasbūro akademijos profesorius, o nuo 1581 m. – rektorius. Svarbiausi raštai *Artis dicendi praecepta...* (1594), *Orationes aliquot ex Herodoti, Thucydidis, Xenophontis Livii itidem Caesaris et Salustii historiis* (1586), *Orationum quae Argentinensi in Academia exercitii gratia scriptae et recitatae tomi...* (1589–1603, 1606, 1611, 10 t.), *Policarum quaestionum centum ac tredecim* (1602, 1603), *Selectarum Epistolarum ex M. T. Ciceronis Familiaribus* (1597).
II – *208*

Juozapas II (1741–1790) – Šventosios Romos imperijos imperatorius nuo 1765 m. ir Habsburgų monarchijos valdovas nuo 1780 m. Valdydamas pertvarkė valstybę, vykdė protekcionistinę prekybos

politiką, apribojo Katalikų Bažnyčios teises. Daugelis jo reformų buvo sutiktos priešiškai.

II – 140

Jurgevičius, Norbertas

III – 84

Jurkowski, Stanisław (apie 1601–1669) – kelių kolegialų prelatas, Krokuvos akademijos profesorius ir daugkartinis rektorius, teologijos daktaras, teologinių disertacijų autorius. Parašė teologinių ir proginių kūrinių, tarp jų *Lachrymae in funere Sigismundi III* (1633), *Oratio funebris in exequiis Ceciliae Renatae Austriacae* (1634), *Quaestio theologica de scientia Dei* (1649) ir kt.

II – *101*

Justinas (Marcus Junianus Justinus; III a.) – romėnų istorikas. Jis parašė darbą *Historiarum Philippicarum libri XLIV*, kurį savo pratarmėje apibūdina kaip svarbiausių ir įdomiausių Gnėjaus Pompėjaus Trogo (I a. pr. Kr.–I a. po Kr.) didelės apimties darbo *Historiae Philippicae et totius mundi origines et terrae situs* santrauką.

I – 187, *188*

Justinianas I Didysis (Flavius Justinianus; 483–565) – Bizantijos imperatorius (nuo 527). Jo pavedimu vadovaujant teisininkui Tribonianui 528–534 m. buvo kodifikuota romėnų teisė. Justiniano romėnų teisės kodifikacijos visuma šiandien žinoma kaip *Corpus iuris civilis* (išsp. 1583). Ją sudaro *Codex Iustiniani*, *Digesta* arba *Pandectae*, *Institutiones* ir *Novellae*.

II – 54, 145

Justiniani, Agostino, žr. Giustiniani, Agostino

Justyn z Miechowa (Justinus Miechoviensis; apie 1590–1649) – vienuolis dominikonas, garsus pamokslininkas. Svarbiausias darbas – daug kartų perleistas *Discursus praedicabiles super litanias Lauretanas Beatissimae Virginis Mariae in duos tomos distributi* (1640, 1642, 1660, 1735, 1857).

I – 179

Juszyński, Michał Hieronim (1760–1830) – lenkų kunigas, mokytojas, poetas, bibliofilas ir bibliografas. Buvo sukaupęs vertingų spaudinių biblioteką, kurią 1822 m. pardavė Tarnowskių bibliotekai Dzikuve. Išleido *Rymy i proza* (1787–1789, 3 t.), *Askatomo-*

ria (1795), *Żydoswara* (1792), *Zajazd* (1810), taip pat *Dykcjonarz poetów polskich* (1820, 2 t.) – vertingą bibliografijos ir literatūros istorijos šaltinį (jame pateikta apie 1300 antraštinių žodžių). Dalį jo surinktos ir nepaskelbtos medžiagos, pvz., *Chronologiczny spis najdawnieszych druków polskich inkunabułów*, panaudojo Adamas Benedyktas Jocheris (1791–1860) savo veikale *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce* (1839–1857, 3 t.).

I – 139–141, *155*, 158, 159, 235

II – *80*, 96, 107, *149*, *152*, 159, 193, *195*, 196–198, 200, *204*, 219–221, 223, 224, 226

Juvenel de Carlencas, Félix de (Carlencas; 1679–1760) – prancūzų istorikas. Parašė darbų iš mokslo, literatūros ir meno istorijos *Principes de l'histoire* (1733), *Essai sur l'histoire des sciences, des belles lettres et des arts* (1740; 1757 4 t.) bei straipsnių periodiniuose leidiniuose *Mercure de France*, *France littéraire*.

II – 236

Kaczenowski, Michał, žr. Kačenovskij, Michail

Kaczkowski, Jan – remiantis K. Estreicherio *Bibliografia polska* (t. 19, p. 6), J. Lelewelis *Katechizm Rzymski, to jest Nauka chrześciańska* (1643) klaidingai priskyrė Kaczkowskiui, o ne Gniezno arkivyskupui ir Lenkijos primui Stanisławui Karnkowskiui (1520–1603).

I – 189,

Kaczwiński, Michał (XVIII a.) – matematikos vadovėlio *Arytmetyka albo Nauka o liczbie* (1757) autorius.

II – 219

Kačenovskij, Michail Trofimovič (Kaczenowski, Michał; 1772–1842) – rusų istorikas, filosofijos daktaras, skeptikų mokyklos kūrėjas, žurnalistas, vertėjas iš prancūzų ir lenkų kalbų. Maskvos universiteto profesorius ir rektorius (1837). Kurį laiką buvo grafo Aleksejaus Kirilovičiaus Razumovskio (1748–1842) bibliotekininku. Bendradarbiavo žurnaluose *Ippokrena*, *Novosti russkoj literatury*, *Vestnik Evropy*.

II – 182

Kadłubek (Kadłubkowicz), Wincenty, žr. Wincenty Kadłubek

Kagnimirus de Gora (Goranus)

II – *102*, *103*

Kahle, Ludwig Martin (1712–1775) – vokiečių teisininkas ir filosofas, Jenos ir Marburgo universitetų profesorius, aukštas Berlyno finansų direktorijos valdininkas. Paskelbė *Elementa Logicae probabilium* (1735), *Abriss von dem neusten Zustande der Gelehrsamkeit und einigen wichtigen Streitigkeiten in der politischen Welt* (1737–1744, 16 d.), *Vergleichung der Leibnitzischen und Newtonischen Metaphysik* (1740), *Elementa juris canonico-pontificio-ecclesiastici...* (1743–1744), *De Trutina Europae...* (1744) ir kt. Taip pat išleido papildytą Burkhardo Gotthelfo Struve's *Bibliotheca philosophica Struviana emendata et continuata atque aucta* (1744).

II – 237

Kaim, Urban (?–1518 ar 1520) – Budapešto leidėjas ir knygininkas, 1515–1518 m. naudojęsis Venecijos leidėjų Luca Antonio Giunta (1457–1538), Johanno Emericho (XV–XVI a.) ir Peterio Lichtenšteino (XV–XVI a.) paslaugomis. Jis spausdino savo leidinius ir Niurnberge, Lione bei Vienoje. Iš 1503 m., 1509–1519 m. ir palikuonių 1520 m. šiandien yra žinoma 20 jo spaudinių, išleistų Vengrijoje ir užsienyje. Tai daugiausia liturginės knygos Vengrijos diecezijoms ir vadovėliai mokykloms. Jis vienintelis to meto Budos leidėjas, publikavęs knygas ir užsieniui: Michał z Wrocławia *Introductorium dyalectice* (1515), *Breviarium Cracoviense* (1516).

I – 78

Kalaidovič, Konstantin Fedorovič (1792–1832) – rusų archeografas, knygos istorikas, bibliografas, bibliofilas, Peterburgo mokslo akademijos narys korespondentas (1825). Rinko rankraštines knygas ir retus spaudinius. Jo biblioteka sudegė per karą 1812 m. Nuo 1811 m. veiklus *Rusų istorijos ir senovės draugijos* narys, vienas iš žymesnių Nikolajaus Petrovičiaus Rumiancevo (1754–1826) pagalbininkų, jo iniciatyva ir lėšomis ieškojęs archyvuose ir bibliotekose, leidęs ir komentavęs istorijos ir literatūros paminklus. 1817–1818 m. važinėdamas drauge su Pavelu Michailovičiumi Strojevu (1796–1876) po Rusiją surado unikalių rankraštinės knygos paminklų, tarp jų *Izbornik Sviatoslava* (1073), bulgarų egzarcho Joano (X a.) *Nebesa* ir *Šestodnev*, *Sudebnik Ivana III* ir kt. Iš gausių jo veikalų paminėtini skirtieji knygos istorijai: *Ivan Fedorovič, pervyj moskovskij tipograf* (1813), *Svedenija o trudach Švaifolta Feolia, drevneišego slavianskogo tipografa* (1820), *Bibliografičeskoje izvestije o Evangelini učitelnom, napečatanom v Zabludove*

pervymi moskovskimi tipografščikami (1825) ir *Obstojatelnoje opisanije slavino-rossijskich rukopisei chraniaščichsia v biblioteke... gr. F. A. Tolstova* (kartu su P. M. Strojevu, 1825).

I – 55
II – 182

Kalimachas (Kalimachas Batiadas; Kallimachos; apie 305–apie 240 pr. Kr.) – Aleksandrijos eruditas, mokslininkas, bibliotekininkas ir poetas iš Kirėnės. Studijavo Atėnuose, Aleksandrijoje, buvo Mūsėjo bibliotekininkas, sudarė sistemingą 120 knygų katalogą (išliko tik fragmentai), plačią literatūros istoriją, įdomybių rinkinį, tyrė mitus, parašė didaktinių eilėraščių, elegijų, epigramų, himnų. Liko jo poetinės kūrybos fragmentų. Kadangi jo tėvas buvo Batas, kartais vadinamas Kalimachu Batiadu.

II – 252

Kalkstein, Jan (Kalstein; XVI a.) – Joachimo Lelevelio teigimu, 1557 m. Karaliaučiuje išleido *Postilę*. Karolis Estreicheris savo *Bibliografia polska* (t. 25, p. 117) nurodo tik vieną jo paties iš vokiečių kalbos išverstą postilę *Postilla, to iest Kazania albo Wykłady Świętych Ewangelii* (1594, 3 d.).

II – *138*

Kalonimas, žr. Jaffe, Kalman ben Mordechaj

Kalstein, Jan, žr. Kalkstein, Jan

Kalvinas, žr. Calvin, Jean

Kamert, Jan

II – 197

Kamieński, Kajetan

III – 36

Karamzin, Nikolaj (1766–1826) – rusų rašytojas, publicistas ir istorikas. Vienas įspūdingiausių jo veikalų *Istorija gosudarstva Rossijskogo* (1816–1829, 12 t.).

I – 30, 31, *79*
III – 71, 75

Karcanas, Jonas (Karcan, Jan z Wieliczki; Kartzan, Jan; Velicensis, Joannes; ?–1611) – lenkų kilmės spaustuvininkas ir leidėjas, iš pradžių dirbęs Krokuvoje. 1576–1580 m. vadovavo Jono Kiškos pilies spaustuvei Loske, kur išspausdino 7 knygas. 1580 m. atsikėlė į Vilnių ir įsteigė vieną iš pirmųjų LDK spaustuvių, veikusią

komercijos pagrindais, nesilaikusią konfesinės priklausomybės. Iki 1611 m. išspausdino mažiausiai 102 leidinius (41 lotyniškai, 61 lenkiškai). Daugiausia leido pasaulietinę literatūrą: antikos autorių, mokslines knygas, vadovėlius, kelionių aprašymus, kalendorius, panegirikas, poleminius veikalus. Išspausdino pirmąsias Lietuvoje medicinos knygas, pirmąją enciklopedinio pobūdžio knygą – Jano Protasowicziaus *Inventores rerum albo krótkie opisanie, kto co wynalazł...* (1608), pirmą leidinį su natomis – Stanisławo Sudrowskio *Katechizm... z modlitwami, psalmami i piosnkami* (1594), pirmuosius savarankiškus spausdintus kalendorius *Kalendarz na rok Pański 1606* (1605) ir *Kalendarz na rok Pański 1607* (1606).

I – 199, 201, 203
II – 228–230

Karcanas, Juozapas (?–1620) – Lietuvos spaustuvininkas, susijęs su katalikų stovykla. Po tėvo mirties 1611–1620 m. vadovavo jo Vilniaus spaustuvei ir išspausdino apie 40 leidinių – daugiausia panegirikas, religinius rašinius, epitafijas. Dalis tėvo spaustuvės atiteko jo seseriai ir žentui arijonui Petrui Blastui Kmitai, įsteigusiam atskirą spaustuvę.

I – 203

Karkowski, Bohumił

III – 21, 22, *34*, *36*, *55*, 62, 63, *67*, *72*

Karliński, Stanisław (XVI a.) – Lvovo medikas ir alchemikas, keliautojas ir kariškis, parašęs ir išspaudinęs *Roku Pańskiego świętego 1600 z częściami, z oznaczeniem świąt, z przestrogą pogod y niepogod za porachowaniem obrotów Słońca y Księżyca pilne opisanie* (1600) bei išleidęs Stanisławo Łaskio *Spraw y postępkow rycerskich y przewagi opisanie krotkie z naukami w tey zacney zabawie potrzebnemi* (1599).

II – 206

Karnall, Michał (?– prieš 1673) – spaustuvininkas, 1643–1666 m. veikęs Torunėje, o 1666–1673 m. Mintaujoje (dabar Jelgava, Latvija). Torunėje dirbo Franzo Schnelboltzo (?–apie 1639) spaustuvėje, kuriai vadovavo po jo mirties. 1642 m. vedęs jo našlę įsigijo spaustuvę. Pirmasis ėmė signuoti savo leidinius Gimnazijos spaustuvininko vardu. Torunėje išspausdino 143 leidinius.

II – 222

Karolis V (1500–1558) – Šv. Romos imperijos imperatorius (1519–1555) iš Habsburgų dinastijos, taip pat Ispanijos karalius, oficialiai vadintas Karoliu I (1516–1556), ir Sicilijos karalius, vadintas Karoliu IV (1516–1558). Paveldėjo Ispaniją su kolonijomis, Pietų Italiją, Nyderlandus, Austriją, Burgundiją. Siekė įkurti pasaulinę krikščionių monarchiją. Kariavo su Prancūzija, Turkija, Vokietijos protestantais. 1556 m. imperatoriaus sostą ir Vokietijos žemes perdavė broliui Ferdinandui I (1503–1564), Ispanijos sostą – sūnui Pilypui II (1527–1598).

II – 203

Karolis VII (1403–1461) – Prancūzijos karalius (1422–1461), Karolio VI ir Izabelės Bavarės sūnus. Jam įžengus į sostą anglai buvo užėmę vos ne visą Prancūziją, tačiau Žanos d'Ark įkvėptas po 20 kovų metų išvijo anglus iš visos Prancūzijos, išskyrus Kalė. Jo žmona buvo Marija Anžu (1404–1463).

II – 34

Karolis X Gustavas (Carolus Gustavus; 1622–1660) – Švedijos karalius (nuo 1654) iš Vitelsbachų giminės. Siekdamas įsigalėti Baltijos jūros regione pradėjo Šiaurės karą (1655–1660), užėmė beveik visą Lenkiją ir didelę dalį Lietuvos. Kėdainių sutartimi buvo paskelbtas Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu. Kariavo taip pat su Danija ir Rusija.

II – 104, 221

Karolis XII (1682–1718) – Švedijos karalius (nuo 1697) iš Vitelsbachų giminės ir žymus karvedys. Per 1700–1721 m. Šiaurės karą 1700 m. prie Narvos sumušė Rusijos, 1701 m. prie Rygos – Augusto II (1670–1733) kariuomenę. Įsiveržė į Lietuvą, 1702 m. – į Lenkiją. 1704 m. jo remiamas Abiejų Tautų Respublikos valdovu buvo išrinktas Stanislovas Leščinskis (1677–1766). 1709 m. pralaimėjo rusams mūšį prie Poltavos. Žuvo Norvegijoje.

II – 104

Karolis Didysis (apie 742–814) – frankų karalius, karūnuotas 771 m., popiežiaus Leono II 800 m. paskelbtas Rytų imperatoriumi. Išleido šimtą dekretų, vadinamų kapituliarijomis, reformavo valstybės teisės sistemą, valstybines institucijas, globojo raštiją, menus, įsteigė mokyklų. Šis kultūrinis atgimimas pavadintas Karolingų renesansu. Įsteigė dvi bibliotekas, vieną – Il Sent Barbo

vienuolyne netoli Liono, kitą – Achene (pagal kitus šaltinius Sen Galo vienuolyne).

II – 240

Kasimirus, žr. Kazimieras Jogailaitis

Kastriotis, Jurgis, žr. Skanderbegas

Katilienė, Irena

III – 12, *15*

Katonas, Markas Porcijus (Marcus Porcius Cato; 234 pr. Kr.–149 pr. Kr.) – romėnų valstybės veikėjas, oratorius ir rašytojas. Paskelbė per 150 kalbų, išliko tik 80 fragmentų. *Praecepta* arba *Libri ad filium* – laikoma pirmąja romėnų enciklopedija, kurioje pateikia retorikos, teisės, astronomijos, medicinos, žemės ūkio, karybos ir kt. žinių. Svarbiausias jo kūrinys buvo *Origines*, kuriame išdėstyta Romos ir italikų genčių istorija nuo miesto įkūrimo iki 149 m. pr. Kr. Tačiau visa yra išlikusi tik jo dalis *De agricultura* – seniausias romėnų prozos kūrinys.

I – *142*

Kaunas, Domas

III – *10, 26*

Kavaliauskas, Česlovas

I – 154

Kawieczyński, Maciej (?–apie 1572) – lenkų ir baltarusių spaustuvininkas ir leidėjas, Reformacijos veikėjas. 1562 m. Nesvyžiuje įsteigė spaustuvę, kurios tikslas buvo spausdinti kalvinistų veikalus lenkų ir senąja slavų kalbomis. Tačiau dėl stipraus stačiatikių pasipriešinimo spaustuvė turėjo apsiriboti tik lenkiškomis knygomis. 1563–1570 m. techninis spaustuvės vadovas buvo Danielis z Łęczycy (apie 1530–apie 1600), o 1571 m. Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio (1549–1610) paliepimu spaustuvė buvo uždaryta.

I – 191

Kawieczyńskiai – XVI a. LDK spaustuvininkai ir leidėjai, broliai Maciejus, Hektoras ir Albrechtas Kawieczyńskiai, dirbę Nesvyžiuje ir Uzdos dvare netoli Naugarduko arba Zaslavlyje Minsko paviete. Taip pat buvo Radvilų dvariškiai.

I – 201

Kazimieras Jogailaitis (Casimirus; Kasimirus; Kazimirus Jagellonis; 1427–1492) – Lietuvos didysis kunigaikštis (1440–1492), Lenkijos karalius Kazimieras IV Jogailaitis (1447–1492). 1468 m. patvirtino vad. *Kazimiero teisyną*, teismo sprendimų rinkinį (jį sudarė 25 straipsniai) – pirmąjį bandymą kodifikuoti Lietuvos teisę, galiojusį 1468–1529 m. Aukštaitijoje ir vad. Juodojoje Rusioje.

I – 62, 63, 69, 131, 238–240

II – *84*, 171, 172

Kącki, Walenty (XVI–XVII a.) – lenkų bitininkas, pirmojo lenkiško darbo apie bitininkystę *Nauka koło pasiek...* autorius. Pirmą kartą išspausdinta Zamoscyje Marcino Łęskio 1614 m.

I – 198, 206

Kebetas (Cebes; Kebēs; V a. pr. Kr.) – graikų filosofas iš Tėbų, Filolajo ir Sokrato mokinys ir artimas jo draugas. Jis – vienas iš Platono *Faidono* pašnekovų.

I – 173, *182*

II – 196, 197

Keller – Varšuvos knygininkas, kuris taip nuskurdo, kad buvo priverstas elgetauti.

I – 213

Kempini, Szymon (?–po 1635) – Krokuvos spaustuvininkas. 1601–1615 m. išspausdino 65 leidinius, tarp jų Aristotelio *Polityka* (1605), Bartłomiejaus Paprockio *Herby rycerstwa polskiego...* (1584), Valerijaus Maksimo *O dziejach i powieściach pamięci godnych* (1609), Jakobo Sprengerio ir Heinricho Krämerio *Młot na czarownice* (1614), eiliuotą Walenty Rozdzieńskio kūrinį apie kalnakasybą ir metalurgiją Silezijoje *Officina ferraria abo Huta i warsztat z kuźniami szlachetnego dzieła żelaznego* (1612) ir kt.

I – 187

Keppen, Piotr Ivanovič (Köppen, Peter; 1793–1864) – vokiečių kilmės rusų kultūros istorikas, statistas, geografas, etnografas ir bibliografas, Rusijos akademijos (1837), Peterburgo mokslo akademijos (1843) narys. Buvo vienas iš *Laisvosios rusų literatūros draugijos* steigėjų (1845). Parašė bibliografijos darbų *Materialy dlia istorii prosveščenija v Rossii* (1819–1827, 3 laidos). Antroji šio veikalo laida turi priedą *Bibliografičeskije listy* – bendraslaviško

pobūdžio kritikos ir bibliografijos mokslinį žurnalą. Rusų ir slavų knygotyrai yra įdomus čia paskelbtas jo darbas *Chronologičeskaja rospis' pervopečatnym slavianskim knigam*, papildantis Vasilijaus Stepanovičiaus Sopikovo (1765–1818) veikalą *Opyt rossijskoj bibliografii* (1813–1821, 5 d.). Iš kitų bibliografijos darbų paminėtinas *Chronologičeskij ukazatel' materialov dlia istoriji inorodcev Evropeiskoj Rossii* (1861).

I – *79*
III – 80

Kiciński, Bruno (1797–1844) – grafas, žurnalistas, poetas, vertėjas, leidėjas ir spaustuvės savininkas. 1816 m. jo iniciatyva pradėtas leisti *Pamiętnik Lwowski*. 1817 m. Varšuvoje įsteigė spaustuvę, kurioje kartu su kitais leido literatūros ir politikos laikraščius *Gazeta Codzienna Narodowa i Obca* (1818–1819), *Kronika Drugiej Połowy Roku 1819* (1819), *Orzeł Biały* (1819–1820), *Tygodnik Polski i Zagraniczny* (1818–1820), *Wanda* (1820–1822), *Kurier Warszawski* (1821) ir kt. 1821 m. pabaigoje laikraštį *Kurier Warszawski* kartu su spaustuve pardavė Ludwikui Adamui Dmuszewskui (1777–1847).

I – 232

Kieniewicz, Stefan

III – *20*

Kierski, Józef Tadeusz (1706–1783) – lenkų dvasininkas ir valstybės veikėjas, didysis Lenkijos sekretorius (1757), Peremislio vyskupas (1768), vienas iš Józefo Andrzejaus Załuskio (1702–1774) testamento globotojų. Rankraščiu paliko *Dziennik podróży do krajów obcych*.

II – *114*

Kieżgałow, Stanisław

I – *195*

Kiprijonas Kartaginietis (Caecilius Thascius Cyprianus; apie 200–258) – šventasis, kankinys, Kartaginos vyskupas, Bažnyčios tėvas, teologas, teisininkas, retorius. Svarbiausi jo raštai: *De catholicae Ecclesiae unitate*, *De lapsis*, *De dominica oratione*, *De bono patientiae*, *De habitu virginum*, *De opere et eleemosynis*, *De zelo et livori*, *De mortalitate*.

I – 134
II – 27

Kiška, Jonas (Kiszka, Jan; 1547–1592) – LDK valstybės ir karinis veikėjas, rėmė antitrinitorių bendruomenes. Jo įkurtoje spaustuvėje Loske 1573–1589 m. buvo išspausdinta apie 20 knygų.

I – 201

Klaudijus Klaudianas (Claudius Claudianus; apie 375–po 404) Aleksandrijos poetas, parašęs poemų, proginės poezijos.

I – 173

Klaudijas Ptolemajas (Klaudios Ptolemaios; apie 90–apie 168) – graikų matematikas, muzikos teoretikas, geografas, astronomas ir astrologas, gyvenęs ir dirbęs Aleksandrijoje, geocentrinės pasaulio sandaros kūrėjas. Svarbiausi traktatai yra 13 knygų astronomijos veikalas, žinomas arabišku pavadinimu *Almagestas* ir 8 knygų veikalas *Geografija*, apibendrinantis senovės graikų geografijos ir astronomijos žinias, kitaip dar vadinamas *Kosmografija*.

II – 54, 75, 144

Kleczewski, Jan (Kleczowski; ?–1557) – liejikas, pirklys ir Krokuvos tarybos narys, antrasis knygyno savininkės Annos Agnieszkos Szarfenberg vyras (vedė 1545).

I – 103

Klein, Adam (apie 1735–apie 1785) – Pšemislio vaitas ir burmistras, spaustuvininkas. 1749 m. įstojo į Krokuvos universitetą kaip spaustuvininko padėjėjas. 1751–1754 m. jau vadovavo nuosavai spaustuvei Krokuvoje. Šiuo laikotarpiu išspausdino 7 religinius leidinius, taip pat spausdino akcidencinius leidinių. Vyskupo Wacławo Hieronimo Sierakowskio (1699–1780) kvietimu persikėlė į Pšemislį, kuriame 1754–1756 m. vadovavo pirmajai šio miesto vyskupo spaustuvei. Išspausdino 15 religinių ir mokyklinių jėzuitų leidinių. 1756 m. spaustuvė perėjo jėzuitų žinion.

I – 213

Klemensas V (Clemens; apie 1264–1314) – Romos katalikų bažnyčios popiežius 1305–1314 m.

I – 25

Klementinus, žr. Clementinus, Daniel

Klewiz, Wilhelm Anton von (Klewitz; 1760–1838) – Prūsijos valstybės veikėjas, konservatyvus Prūsijos reformatorius ir valdininkas, 1817–1825 m. finansų ministras, 1825–1837 m. Saksonijos oberprezidentas.

II – *120*

Klinger, Friedrich Maximilian von (1752–1831) – vokiečių dramaturgas ir rašytojas. Sąjūdžio *Audra ir veržimasis* vienas svarbiausių narių. Bendravo su Johannu Wolfgangu Goethe. Parašė dramų ir romanų, tarp jų svarbiausi *Die Zwillinge* (1776), *Sturm und Drang* (1776), *Fausts Leben, Taten und Höllenfahrt* (1791), *Betrachtungen und Gedanken über verschiedenen Gegenstände der Welt und Literatur* (1803–1805, 3 t.).

I – 234

Kliuverijus, Filipas žr. Clüver, Philipp

Klongevičius, Andrius

III – 71

Klonowic, Sebastian Fabian (Klonowicz; Acernus; 1545–1602) – lenkų humanistas, poetas, vertėjas ir visuomenės veikėjas. Kūrė daugiausia lotyniškai. Didžiausias kūrinys lotynų kalba yra *Victoria deorum* (apie 1600). Vieni pirmųjų veikalų lenkų kalba – tai Klemenso Janickio *Vitae regum Polonorum* vertimas į lenkų kalbą pavadinimu *Królów i książąt polskich... zawarcie i opis* (1576) ir *Flis, to jest Spuszczanie statków Wisłą* (1595).

I – 185, 199

II – 152, 214

Kluk, Krzysztof (1739–1796) – lenkų gamtininkas, katalikų kunigas. Svarbiausi veikalai yra *Zwięrząt domowych i dzikich, osobliwie krajowych historii naturalnej początki i gospodarstwo* (1780) ir *Dykcjonarz roślinny...* (1786–1788, 3 t.). Pats iliustravo kai kurias savo vėlesnes knygas.

II – 275

III – 36

Kmita, Jonas (apie 1606–1646) – spaustuvės Liubčioje savininkas. Ją paliko tėvas Petras Blastus Kmita po 1623 m. Iš viso žinomi 23 jo išspausdinti leidiniai.

I – 204

Kmita, Petras Blastus (Kmita, Piotr; apie 1560–apie 1629) – LDK spaustuvininkas, leidėjas ir rašytojas. 1598 m. pamokslininkas Kėdainių arijonų maldos namuose. Apie 1600 m. atsikėlė į Vilnių ir vėliausiai 1606 m. pradėjo dirbti savo būsimo uošvio Jono Karcano spaustuvėje. Po uošvio mirties paveldėjo dalį jo spaustuvės ir įkūrė nuosavą spaustuvę Vilniuje, kurioje

1611–1612 m. išspausdino 5 arijonų leidinius. Dėl konkurencijos ir arijonų persekiojimo 1612 m. spaustuvę perkėlė į Liubčią (dabar Baltarusija). 1618 m. lankėsi arijonų centre Rakove, paliko lietuvišką įrašą arijonų istoriko Andrziejaus Lubieneckio albume. Iki 1629 m. iš viso išspausdino 52 religinius ir pasaulietinius leidinius.

Knapiusz, Grzegorz (Knapski; apie 1564–1639) – lenkų filologas, leksikografas ir pedagogas, jėzuitas. Svarbiausias jo darbas – žodynas *Thesaurus Polono-Latino-Graecus in tres tomos divisus*, kurio lotynų–lenkų ir lenkų–lotynų dalys XVII–XVIII a. buvo dažnai leidžiamos ir naudojamos mokyklose kaip vadovėliai.

Kniaźnin, Franciszek Dionizy (1750–1807) – lenkų jėzuitas, poetas ir dramaturgas. Nuo 1770 m. mokytojavo jėzuitų kolegijoje Varšuvoje. Nuo 1775 m. buvo Adomo Kazimiero Čartoriskio (1734–1823) sekretorius (su pertrauka 1781–1783). 1781–1783 m. dirbo Załuskių bibliotekoje. Išleido *Bajki* (1776), *Erotyki* (1779, 2 t.), *Carmina* (1781), *Poezje* (1787–1788, 3 t.), parašė dramų *Trzy gody* (1790–1791), *Marynki* (1790–1791), *Hektor* (1793), išvertė antikos ir Apšvietos autorių kūrinių.

Knittel, Kaspar (1644–1702) – vokiečių jėzuitas, matematikas ir filosofas. Baigęs studijas dėstė antikos mokslus, matematiką, etiką ir filosofiją. Svarbiausi jo veikalai *Cosmographia elementaris* (1673), *Via regia ad omnes artes et scientias* (1682), *Aristotelis curiosus et utilis* (1682).

Knobloch, Johann (Knoblouch; ?–1528) – Strasbūro spaustuvininkas ir leidėjas. 1501 m. vedė spaustuvininko Martino Flacho Vyresniojo našlę Kathariną Dammerer ir tapo Strasbūro piliečiu. Knoblochas kaip samdomas spaustuvininkas dirbo su įvairiais leidėjais. Pirmasis leidinys su jo vardu išėjo 1504 m. Jis išleido per 400 darbų, daugiausia scholastinės teologijos, humanistų veikalų ir Reformacijos veikėjų darbų.

Knoch, Georg Marcus (1695–1759) – knygininkas ir leidėjas. 1719 m. įregistruotas Vitenbergo miesto knygoje kaip knygininkas, bet suolininkų teismo sprendimu už draudžiamų knygų pardavinėjimą turėjo palikti miestą. 1728 m. buvo Gdansko knygininku. Išleido Jano Danielio Hoffmanno (1701–1766) *De typographiis earumque initiis et incrementis in Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae* (1740).
I – *165*

Koberger, Anton (Koburger; apie 1440–1513) – vokiečių spaustuvininkas, leidėjas, knygininkas, vienas iš stambiausių knygospaudos ankstyvojo laikotarpio veikėjų, iki 1504 m. išspausdinęs 200–250 leidinių, tarp jų ir savo leidinių katalogus. Jo spaustuvėje Niurnberge buvo 24 spausdinimo staklės ir per 100 darbininkų. Kaip leidėjas naudojosi kitų spaustuvininkų paslaugomis. Korespondencija su spaustuvininku Johannu Amerbachu (1443–1513) yra vertingas žinių šaltinis knygos istorijai. Kaip knygininkas pardavinėjo Vokietijoje ne tik savo, bet ir svetimus leidinius. Per nuolatinius savo atstovus Paryžiuje ir Lione prekiavo knygomis su pietvakarių Europos kraštais. Savo sandėlius turėjo taip pat Vienoje, Krokuvoje, Vroclave ir kitur. Po jo mirties firmai vadovavo giminaitis Johannas, o vėliau sūnus Antonas (1498–1532). Leidykla uždaryta 1526 m., o knygynas 1532 m.
I – 34

Kobierczycki, žr. Kobierzycki, Stanisław

Kobierzycki, Stanisław (Kobierczycki; apie 1600–1665) – lenkų valstybės veikėjas, istorikas. Parašė Zigmanto Vazos viešpatavimo istoriją *Historia Vladislai et Sueciae principis* (1655) ir pasakojimą apie Jasna Guros apgultį *Obsidio Claris Montis Częstochoviensis* (1659).
I – 211

Kobyliński, Wojciech (?–apie 1615) – Krokuvos spaustuvininkas ir knygininkas. Amato mokėsi Marcino Siebeneicherio (?–1543) spaustuvėje. Įsteigė nedidelę savo spaustuvę, veikusią 1588–1614 m., ir joje išleido apie 40 lenkiškų bei 12 lotyniškų knygų. Spausdino daugiausia religinius raštus, kalendorius ir proginius kūrinius.
I – 186, 187

Kochanowski, Andrzej (?–apie 1599) – lenkų vertėjas ir rašytojas, Jano Kochanowskio brolis. Jo veikalas *Aeneida. To jest, O Aeneaszu trojańskim książ dwanście* (1590) – pirmasis ir iki XVIII a. vienintelis eiliuotas Vergilijaus *Eneidos* vertimas slavų kraštuose.

I – 183

Kochanowski, Jan (1530–1584) – lenkų poetas, literatūrinės kalbos ir daugelio poetinių formų pradininkas, taip pat vertėjas. Parašė politinės poezijos, patriotinių dainų, meilės ir filosofinių eilėraščių, religinių himnų, epigramų ir eleginės lyrikos. Svarbiausi veikalai: *Odprawa posłów greckich* (1578), *Psałterz Dawidów* (apie 1579), *Treny* (1580), *Elegiarum libri IV...* (1584) ir kt.

I – *142*, *143*, 183, *184*, 186

II – 199, 278

Kochanowski, Piotr (1566–1629) – lenkų vertėjas ir poetas, karaliaus sekretorius. Iš italų kalbos išvertė Lodovico Ariosto *Orland szalony* (šis vertimas XVII–XVIII a. plito rankraščiais, iš dalies buvo išspausdintas 1799 m., o visas buvo išleistas tik 1905 m.) ir Torquato Tasso *Gofred albo Jeruzalem wyzwolona* (1618).

I – 189

II – 283

Kochowski, Wespazjan (1633–1700) – lenkų poetas ir istorikas. 1683 m. kaip karaliaus Jono III Sobieskio privilegijuotas istoriografas dalyvavo Vienos mūšyje. Rašė lenkų ir lotynų kalbomis lyrinius eilėraščius, epigramas, panegirikas, istorinius ir religinius kūrinius.

I – 212

Koehler, Johann David (1684–1755) – vokiečių istorikas, Getingeno universiteto profesorius. Tarp kitų gausių istorinės geografijos, chronologijos ir numizmatikos veikalų pirmiausia minėtinas apie spaudos pradininką *Ehren-Rettung Johann Guttenbergs* (1741). 1729–1750 m. Koehleris leido savaitraštį *Historische Münzenbelustigung*.

I – 22,

Koelhof de Lubeck, Joh, žr. Kölhof von Lübeck, Johann.

Kojalavičius-Vijūkas, Albertas (1609–1677) – Lietuvos istorikas, jėzuitas, teologas, filosofas. Iš gausių jo veikalų svarbiausias yra *Historiae Lituanae* (1650, d. 1; 1669, d. 2) – pirmoji spausdinta

Lietuvos istorija nuo seniausių laikų iki Žygimanto Augusto mirties (1572).

I – 211

Kolodinski (Kozma), Andręj (XVI a.) – baltarusis iš Vitebsko, iš pradžių stačiatikių cerkvės diakonas, vėliau antitrinitorius. 1567 m. jis neva išvertė iš bulgarų į rusų kalbą tariamą Iwanieco Smeros Polowlanino laišką didžiajam Kijevo kunigaikščiui Vladimirui Sviatoslavičiui (apie 960 ar 960–1015). Prof. Ivanas Malyševskis mano, kad jis tą laišką sukūrė, nes jis esą parašytas vakarų rusų kalba.

I – 30

Kołłątaj, Hugo (1750–1812) – lenkų dvasininkas, valstybės veikėjas, rašytojas, filosofas, švietimo ideologas. 1776–1786 m. Edukacinės komisijos narys. Nuo 1777 m. Krokuvos universiteto vizitatorius, 1783–1786 m. rektorius. Vienas iš 1791 m. gegužės 3-iosios konstitucijos autorių. 1791–1794 m. Lenkijos pakancleris. Buvo T. Kosčiuskos sukilimo 1794 m. organizatorius ir dalyvis. Išleido *Listy Anonima* (1788–1789, 3 d.), *Prawo polityczne narodu polskiego* (1790), *O ustanowieniu i upadku Konstytucji 3 Maja* (1793, 2 t., su kitais), *Uwagi nad tą częścią ziemi polskiej, która od Traktatu Tylżyckiego zwać poczęto Księstwem Warszawskim* (1808), *Porządek filozoficzno-moralny* (1810) ir kt.

II – *122*, *127–131*, 134

Komenský, Jan Amos (Commenius, J. A.; 1592–1670) – čekų pedagogas, filosofas, visuomenės ir valstybės veikėjas, švietimo reformuotojas, Čekų brolių religinės bendruomenės vyskupas, vienas iš šiuolaikinės pedagogikos kūrėjų. Skelbė žmonių švietimo programą, pagrįstą tolerancija ir humanizmu. Svarbiausas jo veikalas *Didactica magna* (1657). Parašė pirmąjį Europoje iliustruotą vadovėlį *Orbis sensualium pictus* (1658), taip pat kitų vadovėlių, pedagoginių ir filosofinių traktatų, veikalų apie čekų poeziją ir grožinių kūrinių.

II – 209

Konarski, Stanisław (1700–1773) – lenkų pijoras, kunigas, pedagogas, mokyklų reformatorius, publicistas ir poetas, bibliotekos ir spaustuvės organizatorius. 1730 m. paskatintas Józefo Andrzejaus Załuskio (1702–1774) pradeda leisti seimo įstatymų, statutų, konstitucijų ir privilegijų rinkinį *Volumina legum*.

1740 m. Varšuvoje įsteigia mokyklą *Collegium Nobilium*, kuriai vadovauja iki 1756 m. Laikomas lenkų Švietimo pirmtaku. Parašė kalbos, retorikos vadovėlių, poezijos, dramų, religinių veikalų, išvertė klasikų.

I – 223, 238, 241, 242

II – 109, *154*, *280*, 283, 291

Konarski, Jan (1447–1525) – lenkų dvasininkas, Krokuvos vyskupas, artimas Žygimanto Senojo bendradarbis ir patarėjas. Rūpindamasis diecezijos reikalais siekė pakelti intelektinį dvasininkų lygį, prisidėjo prie drausmės sustiprinimo ir Krokuvos akademijos mokymo lygio, buvo kultūros mecenatas, finansavo daugelio bažnyčių statybą ir aprūpinimą.

I – 51

Koniecpolski, Jan (apie 1400–1455) – lenkų valstybės veikėjas, 1430 m. karaliaus raštininkas, 1433–1455 m. kancleris. Po Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Jogailos (apie 1351–1434) mirties vienas iš Lenkijos globėjų tarybos, kuri valdė už nepilnametį jo sūnų Vladislovą Varnietį (1424–1444), narių, buvo artimas Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Kazimiero Jogailaičio (1427–1492) bendradarbis.

I – 242

Konrad, Paweł (?–1636) – lenkų spaustuvininkas, 1630–1636 m. turėjęs spaustuvę Liubline, vienintelę tuo metu šiame mieste. Joje buvo išspausdintas pirmasis lenkiškas Liublino spaudinys *Słonecznik albo porównanie woli ludzkiej z wolą Bożą* (1630). Konradas išspausdino 35 leidinius lenkų ir lotynų kalba: proginius kūrinius, panegirikas, kalendorius, astrologinius prognostikus, politinius traktatus ir kt. Po jo mirties spaustuvei vadovavo jo našlė Anna (?–apie 1661).

I – 206

Konradowa, Anna (?–apie 1661) – spaustuvės Liubline savininkė, po vyro Pawełо Konrado mirties spaustuvei vadovavusi 1636–1649 m. Išspausdino 61 leidinį, daugiausia religinio turinio. 1649 m. spaustuvę pardavė Liublino knygininkui Janui Wieczorkowicziui (?–apie 1656).

I – 206

Konstantinovičius, Konstantinas, žr. Vosylius, Konstantinas

Kontrimas, Kazimieras (Kantrimas; 1776–1836) – visuomenės veikėjas, bibliotekininkas ir publicistas, 1794 m. sukilimo dalyvis. 1803–1808 m. ir 1814–1824 m. Vilniaus universiteto bibliotekininko padėjėjas, 1804–1814 m. universiteto sekretorius ir istoriografas. 1822 m. parengė neįgyvendintus projektus Vilniaus universitete įsteigti lietuvių kalbos katedrą ir Rytų kalbų institutą. Įvairiais slapyvardžiais 1816–1822 m. bendradarbiavo laikraštyje *Wiadomości Brukowe*, 1815–1818 m. redagavo žurnalus *Dziennik Wileński*, 1820–1822 m. – *Dzieje Dobroczynności*, 1829–1830 m. – Varšuvoje *Biblioteka Handlowa* ir *Wiadomości Handlowe*, 1806 m. – laikraštį *Gazeta Literacka Wileńska*. Už dalyvavimą filomatų veikloje 1824 m. pašalintas iš universiteto ir ištremtas iš Vilniaus.

Kopczyński, Onufry (1735–1817) – lenkų pijoras, pedagogas, kalbininkas ir bibliotekininkas. Dirbo mokytoju pijorų mokyklose (nuo 1758) ir 1780–1792 m. Kilmingųjų kolegijoje (*Collegium Nobilium*) Varšuvoje. 1783–1794 m. buvo Załuskių bibliotekos prefektas. Edukacinės komisijos įgaliojimu parašė *Gramatyka języka polskiego i łacińskiego dla szkół narodowych w trzech częściach* (1778–1783) ir metodinius patarimus mokytojams *Przypisy dla nauczycieli*, sukūrė lenkų kalbos gramatikos terminologiją.

Kopernik, Mikołaj (Kopernikus, Nicolaus; 1473–1543) – garsus lenkų matematikas, astronomas, heliocentrinės Saulės sistemos kūrėjas. Svarbiausias veikalas *De Revolutionibus Orbium Coelestium* (1543).

Kopijewski, Eliasz (Kopiewski, Eliasz Teodorowicz; 1651–1714) – baltarusių kilmės kalvinistų pastorius, vertėjas, redaktorius, spaustuvininkas ir leidėjas. Nuo 1698 m. Amsterdame vertėsi knygospauda ir leidyba. Iš pradžių buvo Amsterdamo spaustuvininko Jano Tessingo (?–apie 1701) bendrininkas ir techninis spaustuvės vadovas. Nuo 1700 m. turėjo nuosavą spaustuvę. 1698–1706 m. parengė ir išleido apie 20 leidinių rusų ir senąja sla-

vų kalba iš astronomijos, matematikos, karybos ir laivybos, taip pat spausdino žodynus, kalendorius, vadovėlius, kartu leido knygas lotynų, vokiečių, olandų ir lenkų kalbomis. 1705 m. atsikėlė į Gdanską, paskui į Chelmą, kur 1706 m. lotyniškai išspausdino rusų kalbos gramatikos vadovėlį *Manuductio in grammmaticam in Sclavonico-rosseanum* ir jo pabaigoje pridėjo savo išleistų ir į Rusiją išsiųstų knygų sąrašą. Savo leidiniams sukūrė naujus spaudmenis, vėliau pavadintus *graždanka*. 1707 m. persikėlė į Varšuvą, vėliau į Maskvą, priėmė Rusijos pilietybę ir dirbo vertėju Pasiuntinių rūmuose.

I – *215*
II – 181

Kopp, Ulrich Friedrich (1762–1834) – vokiečių paleografas, romėnų greitraščio tyrinėtojas, Heidelbergo universiteto profesorius. Svarbiausias jo veikalas yra *Paleographia critica* (1817–1829, 4 t.), kuriame išdėstė lotynų ir graikų stenografiją, pateikė Tirono ženklų žodyną. Taip pat parašė darbų iš Vokietijos teisės ir istorijos, iš kurių reikšmingiausias *Bruchstücke zur Erläuterung der deutschen Geschichte und Rechte* (1799–1801).

II – 21, 27

Korecki, Samuel (XVII a.) – kunigaikštis.

II – *220*

Koreywa, Jan Aleksander (XVII a.) – lenkų poetas. Išleido proginių eilių knygą *Threnodia albo łzy żalu na śmierć królestwa* (1632). Joje, be raudos mirusiam Zigmantui Vazai (1566–1632), įdėta pastoralė *Sielanka i pieśń żałosnej ojczyzny* ir *Jo tryumfalne na Szczęśliwą karonacyą... Władysława Zygmunta IV króla polskiego* (1633).

II – 214

Korel, Achacy (Korella; 1621–1659) – Elbingo spaustuvininkas. Studijavo Karaliaučiaus universitete. Dirbo Wendelio Bodenhauseno (?–1642) spaustuvėje korektoriumi, po jo mirties vedė pastarojo našlę ir 1646 m. ėmė vadovauti spaustuvei. Išspausdino mažiausiai 78 leidinius vietos gimnazijai ir bažnyčioms, tiek katalikų, tiek protestantų, bei keletą proginių leidinių. Po jo mirties spaustuvei vadovavo antroji žmona. 1669 m. spaustuvę perėmė jo sūnus Achacy Korelas jaunesnysis (po 1646–1696).

I – 214

Korn, Johann Gottlieb (Korn, Bogumił; 1765–1837) – vokiečių leidėjas ir knygininkas, spaustuvės Vroclave savininkas, Wilhelmo Gottliebo Korno (1739–1806) sūnus. Leido vadovėlius, knygas jaunimui, maldaknyges, žodynus, grožinę literatūrą vokiečių ir lenkų kalbomis. Nuo 1806 m. pradėjęs spaustuvę valdyti savarankiškai, didesnį dėmesį skyrė laikraščiui *Schlesische Zeitung*, kuris padidinus tiražą buvo leidžiamas keliskart per dieną. Paskelbė *Spis książek polskich, które u W. B. Korna w latach 1833–1835 wyszły*.

I – 232

Korona, Marek (apie 1590–1651) – lenkų pranciškonas konventualas, teologijos daktaras, pamokslininkas, Lietuvos ir Rusijos pranciškonų provincijos provincijolas. Parašė *Speculum provinciae Russiae et M. D. Lithuaniae Ordinis S. Francisci fratrum minorum conventualium* (1637), *Rozmowa teologa katolickiego z rabinem żydowskim przy arianinie nie prawym chrześcianinie* (1645), *Directorium albo raczej wprowadzenie do pojęcia terminów elementów logicznych i filozoficznych* (1639) ir proginių pamokslų.

II – 220

Korotyński, Władysław

III – *31*, *37*

Korpała, Józef

III – 18, 92

Kortumai – mažiausiai du šios šeimos nariai praturtino Mokslo bičiulių draugijos Varšuvoje biblioteką. **Ernestas Traugottas Kortumas** (1742–1811) – teisininkas, dirbęs Prūsijos, Lenkijos ir Austrijos administracijoje, rašytojas ir frankmasonas. Sukaupė nemažai vertingų dokumentų, kuriuos 1820 m. padovanojo Mokslo bičiulių draugijos Varšuvoje bibliotekai. Svarbiausi jo raštai *Briefe über Wilhelmsbader Congres der Freymaurer* (1785), *Über Judenthum und Juden...* (1795), *Magna Charta von Galicien...* (1790). Jo brolis **Karlas Ludwigas Kortumas** (1749–1808) – bankininkas, ekonomistas, fizikas ir chemikas. Nuo 1802 m. Mokslo bičiulių draugijos Varšuvoje narys. Parašė *Von der Kirchenverwaltung der Ewangelische Gemeinde Augsburgischer Confession in Warschau von 1778 bis 1782* (1783) ir paskelbė straipsnių žurnaluose *Nowy Pamiętnik Warszawski, Pamiętnik Warszawski* bei *Rocznik Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk*.

II – *143*

Korvin, Antoni, žr. Corvinus, Anton

Korzeniowski, Józef (1797–1863) – lenkų pedagogas, istorikas, archyvininkas, rašytojas, bibliotekininkas ir bibliografas. 1820–1823 m. Zamojskių ordinacijos bibliotekos Varšuvoje bibliotekininkas. Susistemino bibliotekos fondus, parengė topografinį katalogą. 1823 m. užėmė Kremeneco licėjaus literatūros katedrą. 1832 m. pergabeno licėjaus bibliotekos knygas į Kijevo Šv. Vladimiro universitetą, kuriame 1833–1838 m. dėstytojavo. Svarbiausi jo kūriniai *Karpaccy górale* (1843), *Żydzi* (1843), *Spekulant* (1846), *Kollokacja* (1847), *Krewni* (1857, 4 t.), *Majątek albo Imię* (1860).
II – *161*

Kosakovskis, Jonas Nepomukas (Kosakauskas; 1755–1808) – Livonijos ir Vilniaus vyskupas. 1796 m. parengė Lietuvos vyriausiosios mokyklos nuostatus, nuo 1797 m. buvo Lietuvos edukacinės komisijos pirmininkas, rūpinosi parapinių mokyklų steigimu ir vidurinio mokslo plėtimu, taip pat – spauda, knygų leidyba. 1805 m. perkėlė iš Gardino į Vilnių karališkosios spaustuvės įrangą ir atidavė ją misionierių vienuolijai. Leido pamokslų rinkinius *Kazania* (1789–1793), *Kazania świąteczne i przygodne* (išsp. 1851), į lenkų kalbą išvertė veikalų apie jaunimo švietimą, etruskų meną, čekų literatūrą, slavų kalbų ryšius ir kita.
I – 225

Kosakovskis, Juozapas Kazimieras (1738–1794) – Abiejų Tautų Respublikos valstybės veikėjas, Livonijos vyskupas (1791), Trakų sufraganas (1775) ir Vilniaus vyskupo koadjutorius (1790), bažnyčios Jonavoje fundatorius, poetas, dramaturgas, memuarininkas, Baro ir Targovicos konfederacijų dalyvis. T. Kosciuškos sukilimo metu apkaltintas išdavyste ir pakartas. Išspausdino *Ksiądz pleban* (1786), *Obywatel* (1788), *Rozmowy Solona z Kadym* (apie 1790), *Warszawianin w domu*, *Panicz gospodarz*, *Mądry Polak po szkodzie* (1786), *Pamiętniki* (išsp. 1891).
II – 155

Koščiuška, Tadas
III – 32

Kosegarten, Ludwig Gotthard (1758–1818) – vokiečių poetas, liuteronų kunigas, Greifsvaldo universiteto istorijos ir teologijos profesorius. Svarbiausi jo veikalai *Gedichte* (1776), *Darmond und*

Allwina (1777), *Ida von Plessen* (1800), *Die Inselfahrt oder Aloysius und Agnes* (1805), *Legenden* (1804, 2 t.).

II – 178

Kosicki, Ludwik (Kossicki; 1793–1846) – lenkų istorikas ir pedagogas. Organizavo Krokuvos technikos institutą ir vėliau jam vadovavo. Parašė *O początku władzy hetmanów* (1818), *Pochwała Piotra Tomickiego, biskupa krakowskiego i podkanclerzego koronnego* (1820), *Zadania na celniejsze reguły konstrukcyjne do tłómaczenia z polskiego na łacińskie* (1821), *O heraldyce* (1829), *Bibliorum polonicorum per editionem familias conspectus brevis* (1814), *Wiadomości o kosciele św. Anny* (1835). Rankraščiais liko *Żywot Antoniego Himowskiego, O groszach praskich, Obrzędy ślubne i godowe u ludzi.*

I – 113, 114

Koster, Laurens Janszoon (apie 1370–1439 ar 1440) – olandas, tariamai 1423 m. Harleme (kituose šaltiniuose – 1428 arba 1430) išradęs spaudą renkamaisiais spaudmenimis. Vis dėlto šis faktas tebėra hipotezė. Taip pat nėra žinoma knygų, spausdintų jo vardu.

I – 28

Kostka, Jan ze Sztemberku (Joannes Costka a Stangenberg; apie 1529–1581) – Lenkijos valstybės veikėjas. Nuo 1553 m. karaliaus sekretorius. Nuo 1561 m. dalyvavo Lenkijos karo laivyno kūrime, vykdė Žygimanto Augusto (1520–1572) jūros politiką. Nuo 1574 m. Jūros komisijos pirmininkas. 1574–1575 m. siūlytas į Lenkijos sostą, bet atsisakė pretenzijų į jį, parėmė Stepono Batoro kandidatūrą ir buvo jo patarėjas.

I – 160

II – *194*

Koszutski, Stanisław (?–1559) – lenkų poetas, vertėjas, Mikalojaus Radvilos dvariškis ir sekretorius, o nuo 1548 m. Barboros Radvilaitės, po jos mirties – Žygimanto Augusto bibliotekininkas ir sekretorius, 1551 m. sudaręs rankraštinį juridinių jo bibliotekos knygų katalogą.

I – 194, 203

II – 228–230, 247

Kościelecki, Łukasz (1539–1597) – lenkų dvasininkas, nuo 1576 m. Poznanės vyskupas, įnirtingai kovojęs su kitatikiais, deginęs jų knygas ir naikinęs jų spaustuves savo diecezijoje, globojęs

jėzuitus ir patikėjęs jiems dvasinės seminarijos steigimą (pradėjo veikti 1579).

I – 204

Koteniusz, Andrzej (Kotenius, Jędrzej; ?–1607 ar 1608) – spaustuvininkas, kilęs iš Saksonijos. Veiklą pradėjo raidžių rinkėju Melchioro Neringo spaustuvėje Torunėje. Šiam mirus 1587 m. įsigijo jo spaustuvę ir leido knygas Torunės gimnazijai, taip pat vietinių protestantų ir kalvinistų rašytojų veikalus, oficialius raštus, panegirikas, kalendorius. Iš viso išspausdino apie 140 leidinių. Naudojo du signetus – pelikaną ir Torunės herbą laikantį angelą. Po jo mirties spaustuvei vadovavo našle likusi Eufrozyna, kuri 1609 m. testamentu ją užrašė Torunės ekonomijai. Tais pačiais metais spaustuvę įsigijo Augustinas Ferberis.

I – 204

II – *138*, *184*, 206

Kotwiczówna, Maria

III – *16*, 19

Kotzebue, August Friedrich Ferdinand von (1761–1819) – vokiečių prozininkas, publicistas, dramaturgas ir politikas, tarnavęs Rusijos caro administracijoje. Parašė romanų, apysakų, apie 215 pjesių.

II – 242

Kownacki, Hipolit (1761–1854) – lenkų kalnakasybos technologas, istorikas, šaltinių leidėjas, vėliau bibliotekininkas Stanisławo Kostkos (1755–1855), vėliau Potockių (1776–1845) bibliotekoje Vilanove. Aprašinėjo bibliotekos rankraščius ir kai kuriuos su paaiškinimais ir turinio apyrašu anonimiškai paskelbė mėnraštyje *Pamiętnik Warszawski* (1817–1821), taip pat išvertė ir išleido viduramžių kronikas, tarp jų Gallus Anonymus (XI–XI a.) kroniką (1821) ir Wincenty Kadłubeko (apie 1150–1223) kroniką (1824). Turėjo asmeninę biblioteką, iš kurios 1791 m. Voltaire'o *Oeuvres* padovanojo Jogailos universiteto bibliotekai, o rankraščius Varšuvos universiteto ir Vilanovo bibliotekai – 57 tomus (abi kone visiškai sudegė 1944 m.).

I – 64–66

Kozlowski, Mateusz (1764–1834) – lenkų bibliotekininkas. Jaunystėje lydėjo Tadeuszą Czackį (1765–1813) jo bibliofilinėse ko-

lekcinėse kelionėse po Lenkiją.* Galbūt tada išgelbėjo nusikopijavęs keliais egzemplioriais T. Czackio turimą Józefo Andrzejaus Załuskio (1702–1774) rankraštį *Biblioteka historyków, prawników, polityków i innych autorów polskich lub o Polsce piszących*, kurį pagal jo nuorašą 1832 m. Krokuvoje išleido Józefas Muczkowskis (1795–1858). Nuo 1807 m. dirbo Edukacijos rūmų protokolininku. 1812 m. tapo Viešosios bibliotekos prie Apeliacinio teismo bibliotekininku. Vėliau vertėsi tarpininkavimu perparduodant knygas. Jokių bibliografijos darbų nepaliko, bet buvo daugelio mokslininkų, tarp jų Joachimo Lelewelio, Felikso Bentkowskio, Jerzy Chrystiano Arnoldo, pagalbininkas.

I – 167
II – 171
III – 48

Koźmian, Andrzej Edward (1804–1864) – lenkų rašytojas, publicistas ir valstybės veikėjas, valstybės patarėjo Kajetano Koźmiano (1771–1856) sūnus, poeto Stanisławo Koźmiano (1836–1922) tėvas. Parašė keletą darbų apie valstiečių padėtį, dramą *Rok 1846* (1862), paliko *Pamiętniki z XIX w.* (1867), *Listy 1829–1864* (1894–1896), išvertė Šekspyro *Makbet* (1857).

II – 212, 218

Koźmiński, Grzegorz (1726–apie 1800) – jėzuitas, filologas, matematikas ir bibliotekininkas. 1773 m. panaikinus jėzuitų ordiną buvo paskirtas Załuskių bibliotekos bibliotekininko Jano Danielio Janockio (1720–1786) pagalbininku. Mirus Janockiui, Edukacinė komisijos paskyrimu 1787–1795 m. buvo šios bibliotekos bibliotekininkas. Jo pagalbininkas tuo metu buvo Onufry Kopczyńskis (1735–1817).

II – 116, 117, *119*, *124*, *126*

Köcher, Johann Christoph (1699–1772) – vokiečių teologas, Jenos universiteto filosofijos ir egzegezės profesorius, teologijos daktaras. Paskelbė *De superstitione erudita seu litteraria libellus* (1728), *Dissertatio inauguralis de angelis bonis...* (1737), *De idolatria literaia liber singularis* (1738), *Bibliotheca historiae Westphalicae* (1742), *Bibliotheca theologiae symbolicae et cathecheticae* (1749), *Voolständiger Abriss aller... Religionen* (1756), *Analecta philologica et exegetica* (1766) ir kt.

II – 236

Kölhof von Lübeck, Johann (Koelhof de Lubeck, Joh.; ?–1493) – vokiečių spaustuvininkas. 1471 m. Kelne įrengė spaustuvę. Spausdindamas knygas naudojo iš Venecijos parsivežtą gotišką rotundą, pirmasis įdiegė naujovę – lankų žymėjimą signatūromis. Žinomos daugiau kaip 125 jo išleistos knygos.

II – 65

Köppen, Peter, žr. Keppen, Piotr Ivanovič

Kraiński, Krzysztof (1556–1618) – lenkų evangelikas reformatas, teologas, pamokslininkas. Parašė *Postylla Kościoła powszechnego apostolskiego* (1611–1617, 5 t.), *Katechizm z pieśniami Kościoła powszechnego apostolskiego* (1596), *Porządek nabożeństwa Kościoła powszechnego* (1599), *Dawid jezuicki z Belzebuba harfą* (1615) ir kt. veikalus.

II – 217, 218

Krasicki, Ignacy (1735–1801) – lenkų dvasininkas, Varmės vyskupas (1767), Gniezno arkivyskupas (1795), poetas, prozaikas, dramaturgas ir publicistas, laikomas žymiausiu Lenkijos Apšvietos laikotarpio rašytoju. Svarbiausi jo kūriniai *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki* (1776), *Monachomachia, czyli Wojna mnichów* (1778), *Bajki i przypowieści* (1779), *Satyry* (1779), *Zbiór potrzebniejszych wiadomości...* (1781–1783, 2 t.)

II – 15, 111, 156

III – 34

Krasiński, Jan Andrzej (1550–1612) – lenkų rašytojas, istorikas, dvasininkas, Gniezno ir Krokuvos kanauninkas, karaliaus Stepono Batoro sekretorius. Parašė kalbų *In funere Sigismundi Augusti... celebrato Neapoli* (1576), *Oratio... de electione Henrici Valesii* (1573) ir visapusišką žinyną apie Lenkiją *Polonia* (1574).

I – 179, *180*

Krasiński, Józef Wawrzyniec (1783–1845) – lenkų kariškis, literatas, spaustuvės savininkas ir leidėjas. Turėjo dvi spaustuves. Apie pirmąją nėra tikrų žinių. 1816 (1815?) m. nusipirko panaikinto Varšuvos benonitų (redemptorių) vienuolyno spaustuvę ir įkurdino savo Radejovicų dvare netoli Varšuvos. Neaišku, ar ji apskritai pradėjo veikti. Dalį jos įrangos jau 1816 m. pardavė Franciszekui Świerczewskiui (?–apie 1851). 1827 m. įsteigė antrąją spaustuvę Varšuvoje pavadinimu *Drukarnia przy ul. Mazowieckiej nr. 1349*, vėliau – *Drukarnia „Piast" przy ul. Mazowieckiej nr. 1349*.

Spausdino savo sesers Elżbietos Jaraczewskos romanus, Konstanty Gaszyńskio eilėraščius, Augustino Eugène'o Scribe'o komedijas, Zygmunto Krasińskio istorinį romaną *Władysław Herman i dwór jego* (1830), taip pat leido mėnraštį *Piast czyli Pamiętnik Technologiczny* (1829–1830, 24 t.). Spaustuvei vadovavo Augustas Dietrichas, kuris apie 1836 m. ją nusipirko ir dirbo, o pavadinimas *Drukarnia „Piast" przy ul. Mazowieckiej nr. 1349* arba *Drukarnia Augusta Dietricha przy ul. Mazowieckiej nr. 1349*.
I – 232

Krasuński, Stanisław (XVII a.) – Liublino spaustuvininkas, paskutinis Pawełо Konrado (?–1636) spaustuvės savininkas, dirbęs 1661–1667 m. Išspausdino 8 leidinius, tarp jų Marcino Borzymowskio *Morska nawigacja do Lubeka* (1662), *Tryumfalne zwycięstwa abo Władysław IV król Polski i Węgierski* (1667) ir Jano Zuchowiczo *Rozsądek prawdziwy o fundamencie wiary* (1661).
II – 221

Kraszewski, Józef Daniel Antoni (1708–1758) – premonstratų arba norbertiečių ordino vienuolis, hagiografas. 1752 m. išleido trijų tomų veikalą *Życie świętych i w nadzieji świątobliwości zeszłych sług boskich zakonu premonstrateńskiego* – svarbų šaltinį Lenkijos vienuolynų istorijai. Mirdamas Vitovo vienuolyno bibliotekai paliko turtingą knygų rinkinį, kurį sudarė daugiausia Biblijos komentarai ir Bažnyčios istorijos veikalai. J. Lelewelio tekste – korektūros klaida (Kruszewski).
I – *220*

Kratandras, žr. Cratander, Andreas

Krämer, Heinrich (Instoris, Henricus; apie 1430–1505) – vokiečių dvasininkas, dominikonas ir inkvizitorius. Nuo 1474 m. jis buvo Vokietijos dominikonų ordino provincijos, kuri apėmė ir Tirolį, Zalcburgą, Čekiją bei Moraviją, inkvizitoriumi. Parašė raganų medžiotojų vadovėlį *Malleus maleficarum* (*Raganų kūjis*, 1486).
II – *98*

Krescentin, Piotr, žr. Crescenzi, Pietro de'

Kristina, žr. Fust, Christine

Kristine, generolas, žr. **Custine**, Adam Philippe de

Krokoczyński, Wilhelm Feliks (?–po 1652) – lenkų spaustuvininkas, 1647–1648 m. buvo vienas iš Zamojskio akademijos Za-

moscyje spaustuvininkų. Tuo metu spaustuvė išleido 15 spaudinių, iš kurių 10 signavo Krokoczyńskis. Išvykęs iš Zamoscio ėmė vadovauti Lvovo jėzuitų spaustuvei, kurioje 1652 m. signavo 2 leidinius, tarp jų Modesto Borkowskio *Complement ozdoby starożytnej Pilawie przez... pana Mikołaja z Potoka Potockiego... podana* (1652).

II – 220

Kromer, Marcin (Cromerus, Martinus; 1512–1589) – lenkų diplomatas, kronikininkas ir rašytojas, vertėjas, Varmės vyskupas, Žygimanto Augusto (1520–1572) sekretorius. Vykdė diplomatines užduotis, buvo vienas iš uoliausių Kontrreformacijos vadovų. Svarbiausias jo veikalas – Lenkijos istorija *De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX* (1555).

I – 108, *165*, 180, 183, 187, *188*

II – 283

Krowicki, Marcin (Krovickis, Martynas; apie 1500–1573) – lenkų Reformacijos laikotarpio visuomenės veikėjas, rašytojas, kalvinistų polemistas. Parašė *Chrześcijańskie napominanie...* (1554), *Obrona nauki prawdziwej i wiary starodawnej chrześcijańskiej* (1560), *Obraz a kontrefet własny antykristów* (1561) ir kt.

I – 154, *202*

II – 185, 186

Królikowski, Kazimierz (XVIII a. 2-oji pusė) – lenkų vienuolis dominikonas, teologas, Biblijos žinovas, polemininkas. XVIII a. penktajame dešimtmetyje dėstė teologiją dominikonų ordino studijoje Varšuvoje. Slapyvardžiu *Casimirus Puteanus* išleido veikalą *Judaismus convictus, seu Demonstratio veterem cessasse...* (1757)

II – 109

Krug, Wilhelm Traugott (1770–1842) – vokiečių filosofas, teologas. Profesoriavo Vitenberge, Frankfurte prie Oderio, Karaliaučiuje ir Leipcige. Iš daugybės jo veikalų reikšmingiausi *Versuch einer systematischen Encyclopädie der Wissenschaften* (1796–1797, 2 d.), *Versuch über die Principien der philosophischen Erkenntniss* (1801), *Fundamentalphilosophie* (1803), *System der theoretischen Philosophie* (1806–1810, 3 t.), *System der praktischen Philosophie* (1817–1819, 3 t.), *Handbuch der Philosophie* (1820–1821, 2 t.), *Logik oder Denklehre* (1827), *Geschichte der Philosophie alter Zeit* (1815),

Allgemeines Handwörterbuch der philosophischen Wissenschaften (1827–1828, 4 t.).
II – 308, 309

Kruszewski, žr. Kraszewski, Józef Daniel Antoni

Kruvacas (Kruwac) – spaustuvininkas, XVII a. Krokuvoje turėjęs hebrajišką spaustuvę.
I – 190

Krzemieniecki, Leon
III – *20*

Krzycki, Andrzej (Cricius, Andreas; 1482–1537) – lenkų humanistas, valstybės veikėjas ir poetas, rašęs lotyniškai, karaliaus Žygimanto Senojo (1467–1548) sekretorius, Gniezno arkivyskupas ir primas (1535). Rašė proginę poeziją, panegirikas, epigramas, paskvilius, satyras, meilės eilėraščius, palaikė ryšius su Europos humanistais, tarp jų su Erazmu Roterdamiečiu (1469–1536) ir Philippu Melanchthonu (1497–1560).
I – 99, 192

Krzyszkowski, Wawrzyniec (?–apie 1573) – Reformacijos veikėjas ir rašytojas. Iš pradžių reiškėsi kaip čekų brolis. 1558 m. Šamotuluose išspausdino iš čekų kalbos verstą knygą *O prawdziwym i gruntownym używaniu zbawienia w zaspokojonym człowieka sumieniu. Rozmowa czterech braci zakonu Chrystusowego.* Apie 1553 m. tapo kalvinistu ir buvo Nesvyžiaus kalvinistų bendruomenės superintendantas. XVI a. septintojo dešimtmečio pradžioje Nesvyžiuje kartu su Maciejumi Kawieczyńskiu ir Simonu Budnu įsteigė spaustuvę. Svarbiausias jo veikalas yra Justino Kankinio (apie 105–165) vertimas *Dialog z Tryfonem Żydem* (1564). Papildė ir išleido kartu su Kawieczyńskiu Budno darbą apie apokrifus *Apokryfa, to jest kryjome księgi* (1570). Apie 1563 m. suartėjo su lenkų broliais (arijonais), propagavo anabaptizmo idėjas.
I – 200

Krzysztoporski, Mikołaj (Chrzysztopowski; 1547–1573) – lenkų poetas. Svarbiausi raštai *Niniwa, miasto wykonterfetowane* (1572) ir *O powinności szlacheckiej* (žinomas tik iš literatūros, žr. *Bibliografia literatury polskiej Nowy Korbut*, t. 2: *Piśmiennictwo staropolskie*, p. 85).
I – 182

Krzyżanowski, Hieronim (1537–1572) – lenkų benediktinas, pamokslininkas, teologas. Rašė ir skelbė populiarius teologijos darbus, skirtus daugiausia pasauliečiams, kuriuos siekė apsaugoti nuo protestantų įtakos: *Krześcijańskie przyprawienie ku przyjmowaniu Ciała i Krwie Pana Jezusa Krystusowej* (1561), *Creda wykład tudzież modlitwy pańskiej i pozdrowienia anielskiewgo* (1566), *Kazania* (1566), *Rozmowa o chrzczeniu dziatek małych* (1567). Taip pat išvertė Stanisławo Orzechowskio (1513–1566) *Fidei catholicae confessio* (1562) į lenkų kalbą.
I – 137, 138

Ksilandras, žr. Xylander, Wilhelm

Kubów, Stefan
III – *20*, 21

Kucharski, Andrzej (Jędrzej) (apie 1608–1679) – kelių kapitulų narys, Krokuvos akademijos profesorius ir daugkartinis rektorius (1662–1676), teologijos daktaras (1657) ir bibliotekininkas. 1653–1654 m. buvo *Collegium Maius* bibliotekininkas, įgijo knygų cenzūros teisę Krokuvos akademijai. Parašė teologinių tezių ir laiškų.
II – 104

Kuchenmaister, Johannes – teisės daktaras, Mainco arkivyskupo patarėjas ir Šv. Romos imperijos imperatoriaus Maksimiliano I (1459–1519) legatas, parėmęs Janą Hallerį (apie 1467–1525) leidžiant Flavijaus Eutropijaus veikalą *Decem libri historiarum* (1510).
I – 81

Kudrewicz, Florian (1766–1834) – lenkų bazilijonas, unitų parapijos Krokuvoje klebonas, Krokuvos universiteto teologijos profesorius, Krokuvos mokslo draugijos narys, 1807–1809 m. ir 1815–1820 m. universiteto spaustuvės prefektas, 1807–1811 m. ir 1815–1820 m. bibliotekos direktorius. Svarbiausi jo raštai *Compendium hermeneuticae generalis librorum Veteris et Novi Foederis...* (1817), *Introductio in libros Novi Testamenti...* (1821), *Rys historyczny wykładu Pisma świętego u Hebrajczyków* (išsp. *Rocznik Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Krakowskim połączonego*, t. 5, 1818).
II – 166

Kuik, Jan Burchard (Cuick, Johann Burchard; XVI–XVII a.) – vokiečių kilmės Krokuvos spaustuvininkas, leidėjas ir knygininkas. 1614 m. Krokuvoje įgijo knygyną ir tapo stambiausiu XVII a. 1-osios pusės Krokuvos knygininku. Iš Kelno atsigabendavo knygų, kurias pardavinėjo antraštinius lapus papildęs nuoroda: *Cracoviae, vaeneunt apud Burchardum Kuickium.*

I – 187, *188*

Kulczyński, Ignacy (1707–apie 1747) – lenkų bazilijonas, istorikas ir hagiografas. 1726 m. tapo bazilijonų ordino generaliniu prokuratoriumi bei šv. Sergijaus ir Bakcho bažnyčios Romoje rektoriumi. Parašė *Relationes authenticae de statu Ruthenorum cum S. R. E. Unitorum in Regno Poloniae degentium...* (1727), *Specimen Ecclesiae Ruthenicae* (1732), *Monologium Bazyliańskie, to jest Żywoty świętych pańskich obojej płci z zakonu S. Bazylego W. na miesiące rozłożone...* (1771).

I – 222

Kupisz, Łukasz (apie 1600–1655) – Krokuvos spaustuvininkas ir knygininkas. Apie 1643 m. pradėjo dirbti savarankiškai ir įsigijo Sebastiano Jastrzębskio (buvusią Siebeneicherių) spaustuvę. Iš viso išspausdino apie 150 leidinių. Ypač vertingas jo spaudinys – Kristupo Manvydo Dorohostaiskio *Hippika* (1647). Po mirties iki 1622 m. spaustuvę valdė jo žmona Anna, o iki 1667 m. – paveldėtojai.

I – 188, 212

Kurald, Marcin, žr. Curalt, Robert

Kuropatnicki, Józef Ksawery (1766–1832) – Austrijos pakancleris ir šambelanas, Galicijos luomų narys ir deputatas (1818–1826), Galicijos seimo komisaras (1825), Varšuvos ir Krokuvos mokslo bičiulių draugijų narys, bibliotekos donatorius. Po tėvo mirties pildydamas jo valią dalį paveldėtos bibliotekos padovanojo Varšuvos mokslo bičiulių draugijos ir Lvovo universiteto bibliotekoms. Kitą jos dalį pardavė Antoniui Stadnickiui (1771–1836), o likusias perkėlė į Lipinkas, kur įsikūrė ir tęsė bibliofilines tėvo tradicijas. Į gyvenimo pabaigą biblioteką globoti paskyrė Galicijos luomams su priesaku atverti ją visuomenei.

I – 118, 125, 149

Kurcijus Rufas, Kvintas (Quintus Curtius Rufus; I–II a.) – romėnų istorikas ir senatorius, parašęs 10 knygų veikalą apie Aleksandrą Makedonietį *Historiae Alexandri Magni Macedonis*. Iki mūsų dienų išliko III–X knygos (su nežymiomis spragomis). Tai išsamiausia mūsų laikus pasiekusi Aleksandro Didžiojo biografija, tačiau ne mokslinis darbas, bet išmoningas ir stiliaus požiūriu patrauklus kūrinys.

I – 187, 188

Kurtzbück, Gregor (XVIII a.) – Vienos spaustuvininkas.

II – 275

Kvintilijanas, Markas Fabijus (Marcus Fabius Quintilianus, apie 35–95) – romėnų pedagogas, retorikos teoretikas, parašęs išsamiausią iki mūsų dienų išlikusį 12 knygų iškalbos veikalą *De institutione oratoria*, iš kurio kaip vadovėlio greta Cicerono kūrinių buvo mokomasi visose mokyklose.

I – 28

II – 75, 76

Kwaśniowski, Bartłomiej (XVII a.) – lenkų spaustuvininkas, dirbęs Krokuvoje nuo 1625 m. ir išspausdinęs keletą leidinių.

I – 188

II – 225–227

Kwiatkiewicz, Jan (1629–1703) – lenkų jėzuitas, teologas, polemininkas, asketas, iškalbos teoretikas, dėstė retoriką Lvove, Liubline, Kališe ir Jaroslavyje, paskui filosofiją ir matematiką Sandomire bei etiką Kališe. Paliko apie 40 įvairios tematikos darbų lotynų ir lenkų kalbomis. Vienas populiariausių jo veikalų, pakartotinai leistas ne kartą, *Suada civilis*... (1672), o didžiausias apimtimi – *Roczne dzieje kościelne od roku Pańskiego 1198 do lat naszych* (1695).

I – *22*

Kwiatkowski, Kajetan (1769–1852) – lenkų istorikas, politinis rašytojas ir bibliofilas, karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio iždininkas, Dominiko Radvilos bibliotekininkas Nesvyžiuje (1804–1810). Varšuvoje buvo sukaupęs keleto tūkstančių knygų rinkinį, kurį sudarė daugiausia polonistika ir polonika. 1838 m. jį pardavė Lenkų banko Varšuvoje bibliotekai (dabar abu rinkiniai saugomi Varšuvos universiteto bibliotekoje). Parašė *Dzieje narodu polskiego za panowania Władysława IV* (1823), išvertė Gajaus

Svetonijaus (apie 70–140) *Vitae duodecim caesarum* pavadinimu *Dzieje dwunastu cesarzów* (1826, 2 t.).

I – 125

II – 150, 157, 159

La Curne de Sainte-Palaye, Jean-Baptiste de (Sainte-Palaye; Palaye; 1697–1781) – prancūzų istorikas, filologas ir leksikografas. Svarbiausi jo veikalai *Mémoires sur l'ancienne chevalerie* (1759, 2 t.), *Histoire littéraire des troubadours* (1744, 3 t.). Jo parengtą *Dictionnaire historique de l'ancien language françoise...* (10 t.) 1875–1882 m. išleido Léopoldas Favre'as (1817–1890).

II – 278

La Fontaine, Jean de (1621–1695) – prancūzų poetas, rašytojas. Išgarsėjo eiliuotomis pasakomis *Contes et nouvelles en vers* (1665–1685, 5 kn.) ir pasakėčiomis *Fables* (1668, 6 kn.;, 1678, kn. 7–8, 1679, kn. 9–11 ir 1694, kn.12). Joms siužetus skolinosi iš Ezopo, Fedro, Renesanso autorių bei tautosakos ir juos aktualizavęs žaisminga šmaikščia alegorine forma kritikavo visuomenės ydas.

II – 277

La Rochefoucauld, François de (1613–1680) – prancūzų rašytojas, kunigaikštis. Parašė *Mémoires sur la régence d'Anne d'Autriche* (1662) ir jį išgarsinusį 500 aforizmų rinkinį *Reflexions ou sentences et maximes morales* (editio princeps, 1665), kuriame atskleidžia egoistinę žmogaus prigimtį, daro išvadą, kad visus žmogaus poelgius persmelkia savimeilė, veidmainystė, tuštybė ir savanaudiškumas.

II – 277

La Serna y Santander, Charles Antoine de (Santander; 1732–1823) – belgų bibliografas, bibliotekininkas ir bibliofilas. Sudarė daugelio knygų rinkinių katalogus, tarp jų ir savojo *Catalogue de livres de M C. de La Serna Santander* (1803, 5 t.). Be to, parašė *Dictionnaire bibliographique choisi du quinzième siècle...* (1805–1807, 3 t.), *Mémoire historique sur la bibliothèque dite de Bourgogne: présentement bibliothèque publique de Bruxelles* (1809).

II – 324

La Vallière, Louis-César de La Baume Le Blanc (La Valière; 1708–1780) – prancūzų kariškis ir didžiausias XVIII a. Prancūzijos bibliofilas. Padedamas savo bibliotekininko abato Jeano Josepho Rive'o (1730–1791) supirkinėjo ištisas bibliotekas ir šitaip sukaupė

didelę biblioteką. Po jo mirties biblioteka buvo parduota dalimis 1767 m., 1783 m. ir 1788 m.

II – 235, 312, 324

Lachon Colco

II – 103

Ladvocat, Jean-Baptiste (1709–1765) – prancūzų dvasininkas, abatas, literatas ir žodynininkas, Sorbonos universiteto hebrajų kalbos profesorius ir bibliotekininkas. Paskelbė *Dictionnaire géographique* (1747; pasirašytas slapyvardžiu „Vosgien“), *Dictionnaire historique des grands hommes* (1752), *Grammaire hébraïque à l'usage des Ecoles de la Sorbonne* (1753; paskutinė laida 1822) ir kt.

II – 235

Laganowski

II – 123

Lagarde, madamme arba la dame – popieriaus dirbtuvių savininkė, Jeano Baptiste'o Réveillono (1725–1811) kompanionė.

II – 41

Lagius, Jan, žr. Lange, Jan

Laire, François-Xavier (1738–1801) – prancūzų bibliofilas, bibliografas ir bibliotekininkas, pranciškonas. Skirtingais gyvenimo etapais rūpinosi ne vieno kilmingojo biblioteka. Kilus Didžiajai Prancūzijos revoliucijai Laire'as stengėsi surinkti ir išsaugoti uždaromų religinių kongregacijų knygas. Svarbiausi jo veikalai *Specimen historicum typographiae Romanae* (1778), *Dissertation sur l'origine et les progrès de l'imprimerie en Franche-Comté pendant le XVe siècle* (1785), *Serie dell'edizioni aldine* (1790), *Index librorum ab inventa typographia usque ad annum 1500* (1791–1797, 2 t.).

I – 36, 37, 42

II – 306

III – 59

Laktański, Wojciech (?–1689) – lenkų kunigas, spaustuvininkas, filosofijos daktaras, Poznanės šv. Mikalojaus bažnyčios klebonas, o nuo 1689 m. katedros kanauninkas, nuo 1664 m. Poznanės kapitulos notaras. 1679 m. iš Wojciecho Młodujewicziaus (?–1679) našlės nupirko spaustuvę. Išspausdino 69 daugiausia proginius ir religinius leidinius.

II – 221

Lam, Stanisław
III – 17, 70

Lambeck, Peter (Lambecius; 1628–1680) – vokiečių bibliotekininkas ir istorikas, Vienos karališkosios bibliotekos bibliotekininkas. Savo veikale *Commentarii de augustissima bibliotheca caesarea Vindobonensi* (1665–1682, 8 t.) aprašė Vienos bibliotekos rankraščius ir išdėstė istoriją. Taip pat parašė pirmąją chronologišką literatūros istoriją *Prodromus historiae literariae* (1659, 1724).
II – 234, 242

Lanckoroński, Mikołaj (?–1647) – Stanisławo Lanckorońskio sūnus.
II – *220*

Lanckoroński, Stanisław (?–1657) – Karūnos lauko etmonas 1654–1657 m., vienas stambiausių to laiko karo vadų. Taip pat buvo Skalsko seniūnas, Haličo ir Kameneco kaštelionas, nuo 1650 m. Braclavo vaivada, o nuo 1652 m. Rusios vaivada.
II – *220*

Lange, Jan (Lagius; Lagijus, Jonas; XVII a.) – spaustuvininkas, liuteronas iš Silezijos. Liubčios (prie Naugarduko, Baltarusija) spaustuvei po Petro Blasto Kmitos veikiausiai pradėjo vadovauti nuo 1646 m. 1653 m. savo vardu išleido 2 leidinius. Epidemija ir rusų antpuolis 1565 m. sunaikino Liubčios spaustuvę, gyvavusią apie 40 m.
I – 204

Lapi, Domenico de' (Lapis; XV a.) – italų knygininkas, leidėjas ir spaustuvininkas, dirbęs Bolonijoje. 1476–1482 m. čia turėjo nuosavą spaustuvę. Joje išleido 10 knygų, iš kurių vertingiausia yra Ptolemajo *Cosmographia* (1477, leidinyje klaidingai nurodyti 1462 m.), pirmą kartą iliustruota žemėlapių raižiniais.
II – 75

Lapide, Cornelius Cornelii a (Lapide, Cornelius a; 1567–1637) – flamandų jėzuitas, teologas, egzegetas, dėstęs filosofiją, teologiją, o vėliau Šventąjį Raštą ir hebrajų kalbą Lėveno ir Romos universitetuose. Svarbiausi jo veikalai *Commentaria in omnes D. Pauli Epistolas* (1614), *Commentaria in Pentateuchum Moysis* (1616), *Commentaria in Canticum canticorum et Librum Sapientiae* (1638), *Commentaria in Quattuor Evangelia* (1639, 2 t.).
II – 105

Le Long, Isaac (Lelongas; 1683–1762) – olandų istoriografas, bibliografas, leidėjas ir rankraščių, spaudinių, žemėlapių bei paveikslų kolekcininkas. Jo bibliotekoje Amsterdame vyravo dokumentai iš dviejų sričių – prekybos ir pasaulietinės bei Bažnyčios istorijos. Le Longas išleido *De Koophandel van Amsterdam* (1710, 10-ta laida 1801–1802) ir *Boek-Zaal der Nederduytsche Bebels* (1732, 2-a laida 1764). Susižavėjęs čekų broliais 1744 m. persikėlė į Marienborną prie Hanau, prieš tai pardavęs aukcione savo knygų rinkinį, išskyrus 290 veikalų apie čekų brolius (dabar jie Čekų brolių sąjungos archyve).

I – 59

Le Tellier – knygininkas.

II – 273

Lebrun, Thomas Hervé (Le Brun; 1752–1804) – prancūzų kilmės spaustuvininkas, knygininkas ir leidėjas. Prieš 1847 m. iš Paryžiaus atsikėlęs į Varšuvą, pradėjo dirbti Pierre'o Dufouro (1729–1797) spaustuvėje ir knygyne, o 1797 m. pagal Dufouro testamentą paveldėjo spaustuvę ir knygyną. Pakartotinai leido Dufouro spausdintus kūrinius ir naujus beletristikos, teatro, mokslo, publicistikos kūrinius. Po Lebruno mirties įmonę valdė jo našlė.

I – 228, 232

Lechas – legendinis karalius.

II – *103*

Leclerc de Sept-Chênes, Nicolas Marie (Septchèncs; ?–1788) – prancūzų literatas, Prancūzijos karaliaus Liudviko XVI sekretorius. Parašė *Essai sur la religijon des anciens Grecs* (1787, 2 t.), išvertė tris pirmuosius Edwardo Gibbono *Histoire de la décadence et de la chute de l'Empire Romain* (1777, 3 t.) tomus. Ilgą laiką buvo manoma, kad šiuo vardu dangstėsi Liudvikas XVI, buvęs tuo metu tik sosto įpėdinis.

II – 273

Lefebvre de Lassus, Gérard (XVIII–XIX a.) – prancūzų vienuolis benediktinas, eruditas. 1797 m. drauge su keliais kitais benediktinais iš Trua atvyko į Lenkiją ir vadovavo kelių bibliotekų įrengimui, pats dirbęs ir rašęs Secechuvo, Kopšyvnicos bei Lysa Gūros vienuolynų bibliotekose, parengė rankraštinius jų katalogus.

II – 152

Lenscius, Martinus, žr. Łęski, Marcin

Leopolita, Gabriel (?–1646) – lenkų dominikonas, teologas ir pamokslininkas. Išspausdino pamokslų rinkinius *Historya o Jonasza dla rozmyślania najdroższej męki Pana Jezusa* (1618), *Zwierciadło pokutujących* (1618), *Wąż miedziany albo rozmyślanie o najdroższej męki Syna Bożego* (1618), *Księgi czwiczenia chrześcijańskiego* (1619), *Przysmaki duchowne, gorczyca i kwas* (1619), *Oratorium Pałacu Duchownego* (1619).

II – 212

Leopolita, Jan (Jan Nicz ze Lwowa; apie 1523–1574) – lenkų kunigas, teologijos daktaras, Krokuvos akademijos dėstytojas, pirmojo viso Šventojo Rašto vertimo į lenkų kalbą *Biblja to iest Xięgi Stharego y Nowego Zakonu* (1561), dar vadinamo *Biblia Leopolity* arba *Biblia Szarffenbergowska*, leidėjas ir korektorius.

I – 177

II – *138*

Leopolita, Jan Wuchaliusz (1547–1608) – lenkų jėzuitas, rašytojas ir vertėjas. Paskelbė religinių veikalų: *Wizerunek żywota chrześcijańskiego pobożnego* (1581), *Żywot pana Jezusów, to jest Rozmyślenia nabożne a gruntowne przedniejszych spraw Zbawiciela naszego* (1592), *Żywot panny Mariey matki P. Jezusowey* (1597).

I – 126, *198*

Lern, Wolfgang (?–1543) – vokiečių kilmės Krokuvos spaustuvininkas ir knygininkas. Į Krokuvą iš Strasbūro atvyko pakviestas Jano Hallerio (apie 1467–1525) ir maždaug nuo 1508 m. ėjo jo spaustuvės vadovo pareigas išvykus Kasparui Hochfederiui (?–po 1517). 1512 m. nutraukė sutartį su Halleriu ir sudarė bendrovę su Florianu Ungleriu (?–1536). 1517 m. gavo Krokuvos pilietybę ir prekiavo vynu ir knygomis. Iš jų bendradarbiavimo laikotarpio liko 18 leidinių, tarp jų pirmoji žinoma knyga lenkų kalba *Raj duszny* (*lot.* Hortulus animae) (1513; pagal naujausius tyrinėjimus pirmąją, neišlikusią, knygą lenkų kalba turėjo išspausdinti Kasparas Hochfederis prieš 1508 m.). Spaudinius W. Lernas pasirašinėjo kaip *Wolfgangus de Pfaffenhofen* arba *Wolfgangus de Argentina*.

I – 76, 82, 83, 84, 85, 86, 110, 170

II – 63

III – *91*

Lernet, Jan Nepomucen Kałasanty (1745–1822) – medicinos, laisvųjų menų ir filosofijos daktaras, Vilniaus universiteto garbės narys, Vilniaus medicinos draugijos narys, Varšuvos mokslo bičiulių draugijos narys. Nuo 1806 m. Voluinės gubernijos mokyklų garbės direktorius. Fundavo keturias stipendijas Voluinės gimnazijos Kremenece mokiniams ir padovanojo jai savo biblioteką. Paskelbė *Ad propositiones de peste a Regia Societate Scientiarum Varsaviensi prolatas respondens dissertatio* (1814).
II – 146

Lessing, Gotthold Ephraim (1729–1781) – vokiečių dramaturgas, meno kritikas ir teoretikas, filosofas ir publicistas. Vienas iš žymiausių vokiečių švietėjų. Parašė dramų, eilėraščių, pasakėčių, epigramų, publicistikos. Jo kūryba turėjo įtakos *Audros ir veržimosi* sąjūdžio rašytojams. Svarbiausi kūriniai *Emilia Galeotti* (1772, liet. 1943), *Laokoon, oder über die Grenzen der Malerei und Poesie* (1766, liet. 1968), *Hamburgische Dramaturgie* (1767–1769, 2 t.).
I – 234

Leszczyński, žr. Leščinskis, Stanislovas

Leszczyński, Rafał (Leszczyński, Raphał; 1526–1592) – lenkų politikas, seimo maršalas, oratorius, vienas iš Lenkijos Reformacijos lyderių.
I – 155
II – 209, 218

Leszniowski, Antoni (Leśniowski; Leśniewski; 1769–1820) – lenkų publicistas, leidėjas ir spaustuvininkas. Nuo 1774 m. leido laikraštį *Gazeta Wolna Warszawska* (nuo 1794 *Gazeta Warszawska*). 1805 m. vedęs leidėjo Thomas Hervé Lebruno (1752–1804) našlę, tapo jo spaustuvės ir knygyno savininku. Leido knygas jaunimui, kalbos istorijos veikalus, grožinę literatūrą. Po jo mirties spaustuvę valdė posūnis Thomaszas Karolis Lebrunas (1801–1857), o 1841 m. įmonę perėmė A. Leszniowskio sūnus Antonis Leszniowskis (1815–1859).
I – 228, 232

Leśnicki, Stanisław (XVI a.) – aštuonių eilučių posmo *Stanisław Leśnicki do czytelnika*, įdėto į poeto ir istoriko Maciejaus Stryjkowskio (apie 1547–apie 1593) 1574 m. Krokuvoje išleistą poemą *Goniec cnoty* („Dorybės šauklys"), autorius.
II – 193,

Leśniewski (Leśniowski), Antoni, žr. Leszniowski, Antoni

Leśniowski, Jakub (XVI–XVII a.) – Lvovo pataurininkis, kilęs iš Zimna Vodos (Ukraina), bažnyčios koliatorius, parėmęs Tščianos (lenk. Trzciana; Pietų Lenkija) bažnyčią pinigais ir statybinėmis medžiagomis. Jam 1601 m. Jakubas Sępas Szarzyńskis (prieš 1555–po 1601), leisdamas savo brolio Mikołajaus Sęp Szarzyńskio (apie 1550–1581) knygą *Rytmy abo Wiersze polskie*, jos pradžioje įdėjo dedikaciją ir eilėraštį, skirtą Leśniowskio giminės herbui.

II – 199

Leščinskis, Stanislovas (Leszczyński; 1677–1766) – Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis (1704–1709 ir 1733–1736). Po Rusijos ir Saksonijos intervencijos emigravo į Prancūziją ir atsisakė sosto (iki gyvos galvos gavo valdyti Lotaringiją).

I – 222

II – 108

Lešekai – XIII–XIV a. kunigaikščių giminė. Pirmąsyk jos vardą panaudojo Wincenty Kadłubekas (1150–1223) savo kronikoje.

II – *103*

Leto, Pomponio (1428–1497) – italų humanistas, filologas, istorikas, antikos žinovas. Apie 1464 m. įsteigė Romos akademiją, dar vadinamą Pomponijaus akademija, antikos palikimui studijuoti. Parašė *Grammaticae compendium* (1484), *Romanae historiae compendium* (1499), *De Romanorum magistratibus* (1495), *De Romanae urbis vetustate* (išėjo 1510), pakelbė komentarus Publijaus Vergilijaus Marono, Liucijaus Junijaus Moderato Kolumelos darbams, išleido Kvinto Kurcijaus Rufo, Marko Terencijaus, Gajaus Saliustijaus Krispo ir kt. *editiones principis.*

I – 18

Letranne, A. (Letronne)

II – 281

Leunclavius, Johannes (Lewenklajus; 1533–1593) – vokiečių eruditas, teisininkas, filologas, leidėjas ir vertėjas. Svarbiausi jo darbai *Ius orientale* (1573), *LX librorum Βασιλικων synopsis* (1575), *Annales sultanorum Othmanidarum a Turcis sua lingua scripti...* (1588), *Pandectae historiae Turcicae* (1590), *Historiae musulmanae Turcorum de monumentis ipsorum exscriptae libri XVIII* (1591), *Ius Greco Romanum* (po mirties 1596), *Iuris Graeco Romani tam*

canonici quam civilis tomi duo (1596, 2 t.). Be to, išvertė ir išleido antikos rašytojų Ksenofonto, Plutarcho, Bažnyčios tėvų Grigaliaus Nisiečio, Grigaliaus Nizianziečio, istoriko Diono Kasijaus ir kitų Bizantijos istorikų kūrinių.

II – 283

Levaillant, François (Levaillaut; 1753–1824) – prancūzų keliautojas, tyrinėtojas ir ornitologas. Svarbiausi jo kūriniai *Voyage de M. Le Vaillant dans l'Intérieur de l'Afrique...* (1790, 2 t.), *Second voyage dans l'intérieur de l'Afrique...* (1795, 3 t.), *Histoire naturelle des perroquets* (1801–1805, 2 t.), *Histoire naturelle des oiseaux de paradis et des rolliers...* (1801–1806, 2 t.), *Histoire Naturelle des Oiseaux d'Afrique* (1805–1808, 6 t.).

II – 179

Levilapis, žr. Lichtenstein, Hermann

Lewenklajus, žr. Leunclavius, Johannes

Lewicki, Tomasz (XVI–XVII a.) – techninis Vilniaus akademijos spaustuvės vadovas. Jo pavardė randama ant 1604–1606 m. leidinių. Kilęs iš Krokuvos, nes knygoje *Panegyrica... Nicolao Christophoro Radzivilo* (1604) pasirašo „Thomas Leuiczki Cracouien[sis]", t. y. „Tomas Levickis krokuvietis".

II – 223

Liban, Jerzy (Libanus, Georgus Legnicensis; Libanus, Grzegorz; 1464–1546) – vokiečių kilmės lenkų humanistas, graikų kalbos žinovas, Krokuvos universiteto profesorius, rašytojas pedagogas, muzikas. Išleido Plutarcho, Kebeto, Aristotelio veikalų, taip pat *Elementale introductorium in nominum et in verborum declinationes graecas* (1535), *De philosophiae laudibus oratio* (1537), *De accentuum ecclesiasticorum exquisita ratione* (1539), *De musicae laudibus oratio* (1540), *Paraclesis id est Adhortatio ad graecarum litterarum studiosos* (1545) ir kt.

I – *110*

Liberiusz, Jacek (1599–1673) – lenkų reguliarusis Laterano kanauninkas, Dievo Kūno bažnyčios Kazimiere prie Krokuvos klebonas, pamokslininkas, teologijos daktaras. Išleido pamokslų rinkinius *Gospodyni Nieba a Ziemi Naświętsza Panna Maryja* (1657), *Gospodarz Nieba i Ziemi Jezus Chrystus* (1665), *Gwiazda Naświętsza Panna maryja trzydziestą kazań... zalecona* (1570).

II – 206

Lichtenberger, Johann Friedrich (1743–1831) – vokiečių ir prancūzų eruditas, protestantiškosios Strasbūro gimnazijos mokytojas. Parašė veikalų, skirtų spaustuvių istorijai: *Initia typographica* (1811), *Geschichte der Erfindung der Buchdruckerei* (1824); pastarasis veikalas 1825 m. buvo išleistas ir prancūzų kalba – *Histoire de l'invention de l'imprimerie.*

I – 22

Lichtenstein, Anton August Heinrich (1753–1816) – vokiečių zoologas, teologijos ir filosofijos daktaras, bibliotekininkas ir Rytų kalbų profesorius. 1782–1796 m. Hamburgo viešosios bibliotekos asistentas, o 1796–1798 m. jos direktorius. Svarbiausi jo veikalai *Catalogus Rerum Naturalium Rarissimarum* (1793), *Catalogus Musei zoologici ditissimi Hamburgi* (1796).

II – 20

Lichtenstein, Hermann (Levilapis; ?–1494) – XV a. vokiečių spaustuvininkas ir knygininkas, veikęs Vičencoje (1475–1480), Trevize (1477), Venecijoje (1482–1494). Pirmasis jo spaudinys – Klaudijo Ptolemajo *Cosmographia* (1475). Savo oficiną paliko sūnėnui Peteriui Lichtensteinui (?–1547).

II – 75

Liepaitė, Inga

III – 26

Ligęza, Mikołaj Spytek z Bobrku (apie 1562–1637) – Abiejų Tautų Respublikos didikas, Čechovo, Žarnuvo, Sandomiro kaštelionas, Bečo (Lenkija) ir Židačivo (Ukraina) seniūnas, Žešuvo savininkas. 1618 m. Dambravoje (Lenkija) išleido knygą *Schola Jesu Christi meditationum mentalium.*

II – 225

Likurgas (Lykurgos; IX–VIII a. pr. Kr.) – legendinis Spartos įstatymų leidėjas, kilęs iš karališkos Spartos giminės, tradiciškai laikomas Spartos santvarkos kūrėju. Spartos konstitucija, istorikų nuomone, atsiradusi VII–VI a. pr. Kr. iš senųjų papročių ir negalinti būti vieno žmogaus darbas.

I – 67

Lilienthal, Michael (1686–1750) – liuteronų teologas, Prūsijos istorikas, literatas, Berlyno (1711) ir Peterburgo (1733) mokslo akademijų narys, leidęs istorijos ir literatūros tęstinius leidinius,

biblinių egzegetinių ir teologinių raštų apžvalgas. Nuo 1727 m. – Karaliaučiaus bibliotekos bibliotekininkas. Parašė *De machiavelismo litterario...* (1712), *Selecta historica et litteraria* (1715–1719, 2 t.), *Erläuterte Preußen* (1724–1727, 4 t.), *Acta Borussica, ecclesiastica, civilia, litteraria...* (1730–1732, 3 t.) ir kt.

II – 236, 240

Linde, Samuel Bogumił (1771–1847) – lenkų kalbininkas, pedagogas, bibliografas ir bibliotekininkas. 1794 m. atvyko į Varšuvą, kur Załuskių bibliotekoje dirbo prie Leipcige pradėto *Słownik języka polskiego*. 1794–1804 m. buvo Józefo Maksymiliano Ossolińskio (1748–1826) bibliotekininkas Vienoje ir praturtino jo biblioteką vertingais spaudiniais iš vienuolynų ir bažnyčių. 1817 m. tapo Varšuvos universiteto viešosios bibliotekos direktoriumi ir užsiėmė bibliotekos fondų kaupimu ir jų aprašymu. Jis surinko apie 50 000 senųjų spaudinių ir rankraščių, daugiausia iš 1819 m. uždarytų vienuolynų. Jo pastangomis biblioteka tapo viena iš stambesnių Europos bibliotekų. Svarbiausias jo darbas *Słownik języka polskiego* (1807–1814, 6 t.). Rankraščiu liko jo *Bibliotheca polonica* – antras po Józefo Andrzejo Załuskio (1702–1774) abėcėlinis lenkų bibliografijos bandymas.

I – 53, 54, 55, *58*, 59, *61*, *164*, *195*, *203*, *215*, 229, 233

II – *83*, *88*, *91*, *113*, 157, 172–176, 181, 182

III – *36*, 53, 55, 57, 58, 72, 79, 80

Linden, Johannes Antonides van der (Linden, Jan Antonius van den; 1609–1664) – olandų medikas, eruditas Franekero (Olandija) bibliotekininkas.

II – 239

Lipp, Balthasar (Lippen, Baltazar; ?–1623) – vokiečių spaustuvininkas. Iš pradžių dirbo pas Johaną Feyerabendą (1550–1599) Frankfurte prie Maino, o 1595 m. nupirko dalį jo spaustuvės. 1598–1622 m. spausdino Maince, turėjo spaustuvę ir Ašafenberge. 1603 m. Maince jis išspausdino Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio veikalo *Kelionė į Jeruzalę* vertimą į vokiečių kalbą *Juengst geschehene Hierosolimitanische Reyse und Wegfahrt.*

II – *224*

Lippi Aurelius, žr. Brandolini, Aurelio Lippo

Lippomano, Luigi (1496–1559) – kardinolas, hagiografas, Modenos, Veronos ir Bergamo vyskupas, apaštalinis nuncijus Portugalijoje, Vokietijoje bei Lenkijoje ir Tridento suvažiavimo pirmininkas 1551–1552 m. Parašė *Catenae in Genesin* (1546), *In Exodum* (1550), *Confirmazione e stabilmento di tutti li dogmi cattolici ... contro i novatori* (1553). Svarbiausias jo darbas yra *Sanctorum priscorum patrum vitae* (8 t., 1551–1560), kurį rašydamas pasitelkė daug mokslininkų, o medžiagą rinko savo kelionių metu įvairiuose archyvuose ir bibliotekose.

I – 196

Liranus, žr. Nicolas de Lyre

Lisa, Gerardus de Flandria (Lisa, Gerhard; Flandras; ?– 1499) – flamandų spaustuvininkas, dirbęs Trevize (1471–1476, 1478, 1492–1498), Venecijoje (1477–1478), Čividalėje (1480), Udinėje (1484–1485). Išspausdino apie 20 leidinių.

II – 67

Lismanin, Franciszek (Lizmanin; 1504–1566) – graikų kilmės daugiausia Lenkijoje veikęs teologas socinistas, Reformacijos veikėjas humanistas. 1546 m. atvyko į Lenkiją kaip karalienės Bonos Sforzos (1494–1557) nuodėmklausys. Krokuvoje įstojo į pranciškonų ordiną, 1538–1544 m. buvo pranciškonų ordino generolas ir generalinis komisaras Lietuvai, Lenkijai ir Čekijai. 1553 m. Ženevoje paveiktas Jeano Calvino (1509–1564) perėjo į kalvinizmą.

I – 28, 29

II – 97, 188, 189

Litvinskis, Rapolas (Litwiński, Fabianas; 1748–1799) – jėzuitas nuo 1762 m. Mokytojavo įvairiose jėzuitų ordino mokyklose, tarp jų 1768–1769 m. – Kražių infimoje. Tikriausiai nuo 1789 m. pradžios vadovavo Vilniaus universiteto spaustuvei, nuo 1792 m. buvo bibliotekos prefektas. J. Lelewelis jį vadino Fabianu Litwińskiu.

II – 136, 163

Liublinietis, Jakobas, žr. Lubelczyk, Jakub

Liudvikas XII (1462–1515) – Prancūzijos karalius (nuo 1498). Paveldėjo savo senelio Orleano kunigaikščio Liudviko (1372–1407) ir tėvo Orleano kunigaikščio Karolio (1394–1465) Blua pilyje sukauptą biblioteką ir pirmtakų Liudviko XI (1423–1483) bei Karolio VIII (1370–1498) biblioteką Ambrazo pilyje. Jis pats praturti-

no biblioteką vertingais rankraščiais, įsigijo kone visą Lodewijko van Bruggės (1422–1492) biblioteką (apie 150 rankraščių). 1499–1500 m. parsigabeno dalį turtingos Visconti ir Sforzų bibliotekos iš Pavijos kaip karo grobį (apie 380 rankraščių). Mėgo puošnius įrišimus, kuriuos dažnai puošė savo ženklo, dygliatriušio įspaudu. J. Lelewelio klaidingai parašyta: Liudvikas IX.

II – 81

Liudvikas XVI (1754–1793) – Prancūzijos karalius (1774–1792), 1793 m. giljotinuotas. Ilgą laiką buvo manoma, kad prisidengęs Nicolas Marie Leclerc de Sept-Chênes'o vardu Liudvikas XVI, tuo metu dar tik sosto įpėdinis, išvertė pirmuosius tris Edwardo Gibbono veikalo *Histoire de la décadence et de la chute de l'Empire Romain* (1777, 3 t.) tomus.

II – *286*

Liuteris, žr. Luther, Martin

Livijus, Titas (Titus Livius; 59 pr. Kr.–17 po Kr.) – parašė monumentalią 142 knygų Romos istoriją *Ab urbe condita*, skirtą romėnų tautos istorijai nuo pradžios iki 9 m. po Kr. Išliko tik 35 knygos, apimančios laikotarpius nuo miesto įkūrimo iki III samnitų karo 293 m. pr. Kr. (1–10 kn.) ir nuo II pūnų karo iki Makedonijos užkariavimo 219–167 m. pr. Kr. (21–45 kn.).

II – 75, 83

Lizmanin, žr. Lismanin, Franciszek

Lob, Mikołaj (?–apie 1617) – Krokuvos spaustuvininkas. 1598 m. minimas kaip raidliejys. 1606 m. įsteigė spaustuvę ir daugiausia dirbo jėzuitams. 1609 m. gavo privilegiją spausdinti Giovanni Botero *Relatiae powszechne*. 1610 m. pradėjo spausdinti Szymono Syreńskio veikalą *Zielnik*, kurį kilus ginčui tarp Lobo ir autoriaus paveldėtojų pabaigė spausdinti Bazylis Skalskis (1613). Iš viso išleido apie 160 darbų. 1617 m. baigė savo veiklą. Jo spaustuvę veikiausiai nupirko Franciszekas Cezary.

I – 187

Lochman – benediktinų Šv. Kryžiaus vienuolyno Lysa Gūroje prioras.

II – 152

Loelhoeffeliai (Lölhöffeliai)

III – 31

Lubomirski, Jerzy Sebastian (1616–1667) – Abiejų Tautų Respublikos karinis ir valstybės veikėjas, kunigaikštis, Lenkijos didysis maršalas (1650–1664), lauko etmonas (1657–1664). Pasižymėjo per karus su Švedija ir Rusija bei kovas su kazokais, priešinosi siekiams stiprinti karaliaus valdžią.

II – *280*

Lubomirskiai – Lenkijos didikų giminė, žinoma nuo XIV a. XVII–XVIII a. darė nemažą įtaką Lenkijos politiniam gyvenimui.

II – 137

Lubomlczyk, Seweryn (1532–1612) – lenkų dominikonas, teologas, pamokslininkas ir Kontrreformacijos rašytojas. Populiariausias jo veikalas buvo *Monotessaron Evangelicum seu catena aurea* (1606).

I – 183

Ludewig, Johann Peter von (1668–1743) – vokiečių publicistas, teisininkas, istorikas ir valstybės veikėjas, Halės universiteto profesorius ir kancleris (nuo 1721). Parašė daugybę veikalų, tarp jų *De philosophis caute legendis* (1698), *De rationali philosophia apud Arabas et Turcas* (1699), *De auspicio regum* (1701), *Päpstlicher Unfug wieder die Cron Preussen und überhaupt König zu werden* (1701), *Germania princeps* (1702), *Jura primatus Germaniae sive Magdeburgici* (1707), *Reliquiae manuscriptorum medii aevi* (1720–1741, 12 t.), *Singularia juris publici* (1730), *Jura feudorum* (1740), *Singularia juris feudalis* (1753) ir kt.

II – 236, 312

Ludolphus de Saxonia (Ludolfas; Ludolphus; apie 1300–1377 ar 1378) – vokiečių kartūzų vienuolis, rašytojas. Žinomas kaip komentarų psalmėms, pamokslų ir monumentalaus, viduramžiais ir XV–XVI a. plačiai skaityto veikalo *Vita Domini nostri Jesu Christi ex quatuor Evangeliis* (po 1438; pirmą kartą išsp. 1474) autorius.

I – *220*

II – *89*, 93

Ludwik z Granaty, žr. Luis de Granada

Lugowskis, Simonas, žr. Ługowski, Szymon

Luis de Granada (Ludwik z Granaty; 1504–1588) – ispanų rašytojas ir pamokslininkas dominikonas. Rašė ispanų, lotynų ir portugalų kalbomis. Svarbiausi veikalai: *Libro de la oración y meditación* (1554), *Guía de pecadores* (1556), *Memorial de la vida cristiana* (1565), *Adiciones al memorial* (1574), *Introducción del simbol de la fe* (1583).

I – 126

Lukanas, Markas Anėjus (Marcus Annaeus Lucanus; 39–65 po Kr.) – romėnų rašytojas, reikšmingiausias po Vergilijaus epinio žanro atstovas romėnų literatūroje, poemos *Farsalija* autorius.

I – 173

II – 54, 75

Lukass z Gorky, žr. Górka, Łukasz

Lunig, žr. Lünig, Johann Christian

Luther, Martin (Liuteris; Luter, Marcin; 1483–1546) – vokiečių teologas, krikščionybės reformatorius, protestantizmo Vokietijoje pradininkas. Išvertė į vokiečių kalbą *Bibliją* (1534), teologines pažiūras išdėstė *Didžiajame katekizme* (1529).

I – 106, 116, 117, 154, 175, 183, 203

Luthoslaus de Crosczechovo

II – *87*

Lünig, Johann Christian (Lunig; 1662–1740) – vokiečių teisininkas, teisės istorikas ir publicistas. Laikomas reikšmingiausiu vokiečių administracinės teisės kompiliatoriumi. Iš gausių jo teisės veikalų reikšmingiausias yra 1710–1722 m. jo paties sudarytas ir išleistas *Das Teutsche Reichs-Archiv* (24 t.), nepraradęs vertės ir šiandien.

II – 179

Łaganowski – Kremeneco tauririninkas.

II – *123*

Łasicki, Jan (1534–po 1599) – lenkų teologas ir istorikas, iš pradžių kalvinas, vėliau čekų brolis (nuo 1567). Parašė istorinių ir religinių kūrinių, iš kurių svarbiausias *Historia de origine et rebus gestis Fratrun Bohemicorum...* (išsp. 1649). Minėtini *Clades Dantiscanorum...* (1578), *Historia de ingressu Polonorum in Valachiam...* (1578), *De Russorum, Moscovitarum et Tartarorum religine...* (1582) ir *De diis Samagitarum* (išsp. 1615), kuriame persako Mykolo Lietuvio, Alessandro Guagninio, Jano Długoszo, Sieg-

mi (?–apie 1841) vadovavo Universiteto spaustuvės filialui Gardine. Tais pačiais metais persikėlė į Varšuvą. Nuo 1817 m. nuomojo dalį Tadeuszo Antonio Mostowskio (1766–1842) spaustuvės, o 1820 m. dalį jos nupirko. Iki 1838 m. išspausdino 180 leidinių. Taip pat leido Walenty Majewskio sanskrito veikalus. Po jo mirties spaustuvę valdė Julianas Kaczanowskis (veikla 1840–1855).

I – 232

Łęski, Marcin (Lenscius, Martinus; ?–apie 1616) – lenkų spaustuvininkas, kilęs iš Krokuvos. 1597–1616 m. buvo techninis Zamoscio akademijos spaustuvės vadovas. 1597–1598 m. išspausdino 3 leidinius, vėliau jo vardas išnyko ir vėl pasirodė tik 1601 m. 1602–1616 m. išspausdino 57 leidinius, pasirašinėdamas juos kaip Akademijos spaustuvininkas. Spausdino vadovėlius, teisės kodeksus, klasikinės filologijos darbus, Jano Zamoyskio aplinkos poetų kūrinius. Po Łęskio mirties spaustuvei vadovavo Krzysztofas Wolbramczykas.

I – 198

II – *206*

Łysakowski, Adam

III – *17*

Łopacki, Józef (apie 1775–1853) – lenkų dvasininkas, istorikas. Bendradarbiavo su Lvovo laikraščiais *Pszczoła Polska* (1820), *Pamiętnik Galicyjski* (1821) ir *Rozmaitości*. Jame 1822 m. išspausdino darbą *O wynalazku sztuki drukarskiej, pierwszych drukarniach w Europie...*, kuriame gausu medžiagos apie tuometinę spaudos būklę.

I – *231*

Łopeski, Jan (XVII a.) – leidinių *Colloquium Janasa Knutla z Chlebowki magistrata* arba *Rozmowa Janusa Knutla Janusa Knutla z Chlebowki magistrata* (1633, 1642, 1660) ir *Pamiątka niewinnej męki zbawiciela naszego pospołu z smunkami najświętszej Panny Matki Jego* (1638) autorius.

II – 219

Łotwak, Henryk, žr. Henrikas Latvis

Łubieński, Feliks Franciszek (1758–1848) – grafas, valstybės veikėjas, teisininkas, Varšuvos kunigaikštystės teisingumo ministras. T. Kosciuškos (1746–1817) sukilimo metu buvo civilinis ir karinis komisaras. 1807 m. Napoleonas (1769–1821) jį paskyrė teisingu-

mo ir religijos ministru. Tais pačiais metais Varšuvos kunigaikštystėje jis įvedė gruodžio dekretą, o 1808 m. Napoleono kodeksą. Paliko atsiminimus *Pamiętniki* (išsp. 1876).

I – 230

II – 170, 171

Łubieński, Stanisław (1573–1640) – Lenkijos pakancleris, vyskupas, publicistas, istorikas, teisininkas. Globojo mokslininkus, poetus ir studentus, turėjo sukaupęs turtingą biblioteką Pultuske. Parašė istorinių ir politinių darbų, kurie sudėti po mirties išėjusiuose jo raštuose *Opera posthuma historica historopolitica varique discursus, epistolae et aliquot orationes* (1643).

I – 179, *180*

Ługowski, Szymon (Lugowskis, Simonas; 1530–1583) – karaliaus iždo raštininkas, Šventojo kapo (lenk. *bożogrobcy*) vienuolyno Mechuve prepozitas.

I – 107

Łuskina, Stefan (1725–1793) – lenkų jėzuitas, matematikas, astronomas, leidėjas ir žurnalistas. 1772–1773 m. Varšuvos *Collegium Nobilium* rektorius. 1773 m. panaikinus jėzuitų ordiną gavo iš karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio monopolį iki gyvos galvos leisti Lenkijoje laikraščius lenkų, italų, lotynų ir kitomis kalbomis, išskyrus prancūzų. 1774–1793 m. leido ir redagavo laikraštį *Gazeta Warszawska*. Buvo kraštutinių konservatyvių pažiūrų, kovojo prieš šviečiamąsias idėjas.

I – 225

Łuszczewski, Jan Paweł (1764–1812) – lenkų visuomenės veikėjas, Varšuvos kunigaikštystės vidaus reikalų ministras, 1785–1795 m. Stanislovo Augusto Poniatovskio (1732–1798) kabineto sekretorius, Ketverių metų seimo deputatas, Mokslo bičiulių draugijos narys. Paskelbė *Diariusz sejmu ordynacyjnego... rozpoczątego r. P. 1788* (1788–1790, 2 t.).

II – 170

Mabillon, Jean (1632–1707) – prancūzų vienuolis benediktinas, istorikas, paleografijos ir diplomatikos „tėvas", vienas didžiausių viduramžių rankraščių tyrinėtojų. 1681 m. čia išleido kapitalinį veikalą *De re diplomatica*, kuriame išdėstė principus ir priemones, leidžiančias nustatyti viduramžių dokumentų autentiškumą

ir juos datuoti. Paminėtini darbai, skirti Benediktinų ordinui *Acta Sanctorum ordinis Sancti Benedicti* (1668–1701, 6 t.), *Annales Ordinis Sancti Benedicti occidentalium monachorum patriarchae* (1703–1739, 6 t.)

II – 21, 110, *126*

MacCarthy-Reagh, Justin de (Mac Carthy; 1744–1811) – airių kilmės prancūzų bibliofilas. 1769 m. įsigijęs Paulio Girardot de Préfonds'o (XVII–XVIII a.) antrąjį knygų rinkinį, padėjo pamatus savo retų ir vertingų knygų bei iliuminuotų rankraščių bibliotekai, kurios dalis buvo parduota 1780 m. ir 1817 m. aukcionuose.

II – 324

Macevičiūtė, Elena

III – *26*

Machiavelli, Niccolò (1469–1527) – italų valstybės veikėjas, rašytojas, filosofas, istorikas. Iš jo kūrybos reikšmingiausi politiniai istoriosofiniai traktatai ir istorijos veikalai, iš kurių minėtinas *Il principe* (1532). Jame patariama, kaip monarchas turėtų išlikti valdžioje. N. Machiavellis taip pat rašė eilėraščius, karnavalines dainas, kanconas, epigramas. 1599 m. jo kūriniai buvo įtraukti į *Draudžiamų knygų sąrašus.*

II – *138*

Maciej arba **Mateusz z Szadka** (XIV–XV a.) – skriptorius, 1407 m. perrašęs Tomo Akviniečio darbą *Secunda Secundae.*

II – *87*

Maciej de Cracovia, žr. Mateusz z Krakowa

Maciej z Kobylina (Maciejus iš Kobylino; 1425–1492) – lenkų teologas, Krokuvos universiteto profesorius ir daugkartinis rektorius, palikęs universitetui savo kanonų teisės, filosofijos ir medicinos rankraščių rinkinį.

II – 91

Maciej z Miechowa (Miechowita, Maciej; Motiejus Miechovietis; 1457–1523) – istorikas, medikas, geografas ir astrologas, Krokuvos akademijos rektorius. Vieni svarbiausių jo istorinių veikalų *Tractatus de duabus Sarmatiis Asiana et Europiana* (1517, XVI a. išėjo 17 laidų) ir *Chronica Polonorum* (1519, 1521), kuriuose yra svarbių žinių Lietuvos istorijai. Turėjo sukaupęs vertingą biblioteką, kurioje pagal 1514 m. inventorių buvo daugiau kaip 250 veikalų ir

per 100 rankraščių. Be to, turėjo žemėlapių, numizmatikos ir laikrodžių rinkinius. Po jo mirties buvo parduoti ir išsklaidyti.

I – 102, 112, 171–173

II – 91

Maciej z Pełczyna (Mathias de Pilczyno (de Pysdri); Motiejus; ?–po 1500) – lenkų bendediktinas, Šventojo Kryžiaus vienuolyno Lysa Gūroje abatas, bibliotekininkas. Perrašė *Petrakavos statutą* (1457), *Vislicos statutą* (1458), *Vartos statutas* (1460). Rankraščiu paliko *Rocznik Świętokrzyski*.

I – 239–241

Maciej ze Sąspowa (Sanspowa; iš Sanspovo; apie 1408–apie 1473) – lenkų filosofas ir teologas, Krokuvos universiteto profesorius. Svarbiausi jo raštai yra komentarai Pierro Lombardo *Sentencijoms* ir komentarai *Giesmių giesmei*, likę rankraščiais.

II – *91*

Maciejowski, Samuel (1498–1550) – lenkų dvasininkas, humanistas, valstybės veikėjas ir diplomatas, Krokuvos vyskupas, Lenkijos didysis kancleris. Reformacijos idėjų priešininkas, taip pat puikus oratorius, literatų ir mokslininkų globėjas.

I – 117

Maciejowski, Wacław Aleksander (1793–1883) – lenkų kultūros, teisės ir literatūros istorikas, 1818–1831 m. Varšuvos universiteto romėnų teisės profesorius, panslavizmo ir susitaikymo su carizmu šalininkas. Svarbiausi jo veikalai: *Historia prawodawstw słowiańskich* (1832–1835, 4 t.), *Polska i Ruś aż do pierwszej połowy w. XVII pod względem obyczajów i zwyczajów* (1842, 4 t.), *Pierwotne dzieje Polski i Litwy* (1846), *Piśmiennistwo polskie od czasów najdawniezych aż do roku 1830* (1851–1852, 4 t.).

I – 18, 56, 175

MacKenzie, Alexander (1764–1820) – škotų keliautojas, Šiaurės Amerikos tyrinėtojas. Savo keliones skersai Šiaurės Ameriką nuo Šv. Lauryno įlankos iki Ramiojo vandenyno aprašė knygoje *Voyages from Montreal on the River St. Laurence through the Continent of North America* (1801, 2 t.).

II – 278

Mackiewicz, Tadeusz (1745–1792) – jėzuitas (1761), laisvųjų menų ir filosofijos daktaras, Vilniaus universiteto viceprofesorius. Dės-

tė įvairiose Jėzuitų ordino mokyklose, tarp jų aukštesniojoje mokykloje *Collegium Nobilium* kilmingųjų vaikams prie Vilniaus universiteto. 1787–1792 m. buvo Vilniaus universiteto bibliotekos prefektas. Lotyniškai pasakė ir paskelbė kalbą Jono III Sobieskio (1629–1696) 1683 m. pergalės prie Vienos šimtmečio paminėjimui *Oratio ... in memoriam victoriae de Turcis ad Viennam Austriae a Joanne III Polonorum...* (1784).

II – *136*

Maczuski, Andrzej, žr. Herburt, Jan Szczęsny

Madaliński, Wojciech (?–1660) – lenkų teisininkas. Išleido *Inwentarz constituciy koronnych od r. 1570 aż do r. 1628 uchwalonych in ordinem alphabeti zebrany* (1630), kurį vėliau pratęsė iki 1643 m., o Janas Dzięgielowskis išleido 1644 m. ir 1661 m.

I – 205

Maittaire, Michael (1668–1747) – prancūzų filologas klasikas, knygospaudos istorikas ir bibliografas. Vienas svarbiausių jo veikalų – inkunabulų sąvadas *Annales typographici ab artis inventae origine ad annum 1664* (1719–1741, 5 t.), kuriame inkunabulai pateikiami chronologiškai (apie 4 tūkst. aprašė *de visu*). Vėliau šį sąvadą papildė Michaelis Denisas išleisdamas veikalą *Annalium typographicum v. cl. Michaelis Maittaire supplementum* (1789, 2 t.). Maittaire taip pat parašė *Stephanorum historia, vitas ipsorum ac libros complectens* (1709), *Historia typographorum aliquot Parisiensium vitas et libros complectens* (1717, 2 t.), *Opera et fragmenta veterum poetarum latinorum prophanorum et ecclesiaticum* (1713, 2 t.).

I – 35, 36
III – 58

May, Jan Antoni (Maj, Jan; 1761–1831) – lenkų redaktorius, leidėjas, spaustuvininkas, knygininkas. Spaustuvininko veiklą pradėjo apie 1775 m. Ignacy Grebelio (apie 1741–1790) firmoje Krokuvoje, su jo sūnumi Antoniu Ignacy (1770–1799) buvo spaustuvės bendrininkai. 1792 m. nusipirko Stanisławo Stachowicziaus spaustuvę ir leido verstinius kūrinius, visuomeninius, politinius raštus, ypač T. Kosciuškos sukilimo laikotarpiu, kalendorius ir lenkų literatūros naujienas, taip pat spausdino ir redagavo laikraščius *Gazeta Krakowska*, *Monitor różnych ciekawości*, *Dziennik rządowy Rzeczypospolitej Krakowskiej*, išleido savo knygyno katalogų. 1791 m.

Krokuvoje atidarė Atviro skaitymo kabinetą – knygų skaityklą ir abonementą. Po jo mirties spaustuvę ir knygyną 1832 m. nupirko Danielius Edwardas Friedleinas (1802–1855).

I – 213, 231

II – *23*

Maj, Jan, žr. May, Jan Antoni

Makowski, Szymon Stanisław (Machowski, Makoski; apie 1612–1683) – Krokuvos kanauninkas, Krokuvos akademijos teologijos profesorius, rektorius. Parašė filosofinių, teologinių veikalų *Cursus philosophicus* (1679, 3 t.), *Theologia christiana* (1682) ir kt. Taip pat paliko nemažai pamokslų rinkinių lotynų kalba.

I – *220*,

II – *104*

Maksimas, Petras, žr. Massimi, Pietro de'

Maksimilianas II (Maximilian; 1527–1576) – Šventosios Romos imperatorius (1564–1576), Čekijos (1562–1576) ir Vengrijos (1563–1576) karalius. Katalikas, siekęs reformuoti Katalikų bažnyčią ir 1568 m. suteikęs Austrijos didikams protestantams tikėjimo laisvę. Nesėkmingai kariavo su Osmanų imperija.

II – 202

Malanczyński, Rafał (?–po 1524) – klajojantis knygininkas. Nuo 1491 m. vienas iš veikliausių Jano Hallerio (apie 1467–1525) bendradarbių. Pardavinėjo knygas Polocke, Pšemisle, Torunėje, taip pat Rusijoje ir Vengrijoje. Prekiauti knygomis jam padėjo žmona Małgorzata. Malanczyńskio vardu išėjo kai kurie Hieronimo Wietoro (po 1480–1546 ar 1547) leidiniai.

I – 80

Malczewski, Piotr (XVI a.) – proginio spaudinio *Wiersz radosny na wesiołą dnia chwalebnego narodzenia Pańskiego uroczystość* (1632) autorius, lenkų dominikono Jano Dionizy Mościńskio (?–1642) pamokslų *Kazania na wtórą niedzielę postu, a chwalebne święto S. Tomasza, doktora Anielskiego* (1632, 1641) leidėjas.

II – 214

Malecki, Hieronim (Malocki, Hieronym; 1526–1583) – lenkų evangelikų liuteronų teologas, vertėjas, leidėjas, spaustuvininkas. Parašė *Kazania katechizmowe* (1560), *Ustawa albo Porządek kościelny i ceremonie* (1571), išvertė į lenkų kalbą bei išleido nema-

žai liuteronų veikalų, tarp jų Martino Lutherio *Postilla domowa* (1574), taip pat išleido savo tėvo Jano Maleckio darbų rinktinę *Libellus de sacrificiis et idolatria...* (1563).

II – 224

Malecki, Jan (Janas iš Sončo; Joannes Sandecensis; Sandecius, Jo.; apie 1490–1567) – lenkų liuteronų teologas, poetas, vertėjas, spaustuvininkas ir leidėjas. 1522–1524 m. dirbo Floriano Unglerio spaustuvėje pameistriu. 1524 m. bendradarbiavo su Hieronimu Wietoru, 1529 m. – su Maciejumi Szarfenbergu. 1530 m. Krokuvoje atidarė savo spaustuvę ir išspausdino Erazmo Roterdamiečio *Dialogus festivissimus de contrahendo feliciter matrimonio*. 1531–1533 m. ir 1539–1540 m. dirbo Pultuske, 1534 ir 1538 m. – trumpai Poznanėje. 1536 m. išsikėlė į Prūsijos kunigaikštystę ir tapo Elko evangelikų kunigu ir superintendantu. 1551 m. Elke įkūrė spaustuvę. 1556 m. Mikalojaus Radvilos Juodojo buvo kviečiamas į Brestą vadovauti spaustuvei, bet pasiūlymo atsisakė. 1558 m. dėl skolų pardavė spaustuvę Hansui Daubmannui.

I – 192, *193*

Malevskis, Simonas

III – 69

Malinowski, Bazyli (?–1783) – lenkų pranciškonas reformatas, istorikas. Išleido knygą *Stylus ligatus... Alexandro Patavino, Benedikto Bulacovascio et Cypriano Gozdeccio primis introductionibus strictioris observantiae instituti S. Francisci in Poloniam... obligatus litatusque* (1759) ir *Facunda saluta in epitomen laudationis fundatorum reformationis seraphicae intra viscera domini Poloniae fixae* (1762).

II – 224

Malinowski, Mikołaj (1799–1865) – lenkų istorikas, archyvininkas, publicistas, bibliografas. 1824–1826 m. padėjo J. Leleweliui rinkti medžiagą jo *Bibliograficznych ksiąg dwoje* antram tomui, peržiūrėti korektūrą, derėtis su cenzorium. Józefas Zawadzkis jam patikėjo redaguoti antrąją Felikso Bentkowskio *Historia literatury polskiej* laidą, bet Malinowskis neįvykdė užduoties. Peterburgo Imperatoriškojoje viešojoje bibliotekoje 1827 m. atrado Józefo Andrzejaus Załuskio rankraštį *Magna Bibliotheca Polona*, parašė *Memoriał w sprawie Oddziału Cesarskiej Polskiego Biblioteki Publicznej w Peterburgu*. Vilniuje sukaupė kelių tūkstančių

knygų rinkinį, kurį po jo mirties Kurniko bibliotekai nupirko bibliofilas ir leidėjas Janas Kanty Działyński (1829–1880).

II – 182, 183, 207, 209, *215*, 219, 221, 224

III – 30, *42*, 78–84, 88–92

Mallet, Paul Henri

III – 43

Malocki, Hieronym, žr. Malęcki, Hieronim

Małachowicz, Wawrzyniec (Wasili; Malachowičius, Vasilis; XVI–XVII a.) – spaustuvininkas, tapatinamas su Wasyliu Małachwiejowicziumi, 1598 m. Merkelio Petkevičiaus spaustuvėje Vilniuje išspausdinusiu Grzegorzo z Żarnowca *Clypeus albo tarcz duchowna*. 1608–1611 m. spausdino Paniovcuose (dabar Panivcai, Ukraina), vėliau Lvove, kur išėjo dvi jo vardu signuotos knygos: Jacobus Gildensis *Carmen in nuptiis Stanislai Korytho et Elisabethae Dzieduszycka* ir Jan Ostroróg *Ad filios admonitoria epistola*. Tolimesnis likimas nežinomas.

I – 202

Małachowski, Jacek (1737–1821) – lenkų politikas, Lenkijos referendorius nuo 1764 m., Lenkijos pakancleris nuo 1780 m., Lenkijos didysis kancleris nuo 1764 m., seimo maršalka, prorusiškos pakraipos šalininkas. 1793 m. protestuodamas prieš 1791 m. gegužės 3-iosios konstituciją atsisakė kanclerystės.

II – *112*

Małciński, Stanisław, žr. Matciński, Stanisław

Mamoničiai – antroji spaustuvė Vilniuje po Pranciškaus Skorinos, veikusi 1574–1623 m. su pertrauka 1577–1582 m. Ją savo namuose įkūrė ir išlaikė savo lėšomis pirkliai Luka ir Kuzma bei jo sūnus Leonas Mamoničiai. Spaustuvininkais dirbo iš Maskvos atvykę Piotras Mstislavecas (1574–1576), Vasilijus Garabuda (1582), Grinius Ivanovičius (1582–1583). 1586 m. spaustuvė gavo Stepono Batoro privilegiją ir pradėjo spausdinti LDK Statutą, Lietuvos Vyriausiojoo Tribunolo nuostatus, valdovo įsakus, mokslui skirtus elemntorius, taip pat leido religines knygas senąja slavų, lenkų, lotynų kalbomis.

I – *61*, 167, 191, 202, *203*

II – 182

1817–1862 m. turėjo nuosavą spaustuvę, kurioje išėjo daug mokslo veikalų, tarp jų Igno Danilavičiaus (1787–1843) parengtas *Latopisiec Litwy i Kronika Ruska* (1827), Aleksandro Wiktoro Bohatkiewicziaus (1795–1833) *Rzecz o bibliografii powszechnej* (1829; liet. 2004), Teodoro Narbuto (1784–1864) *Dzieje narodu litewskiego* (1835–1841, 9 t.), *Zbiór dawnych dyplomatów i aktów miast Wilna, Kowna, Trok...* (1843, 2 d.), taip pat Adamo Honorio Kirkoro (1818–1886) *Przechadzki po Wilnie i jego okolicach* (1856; liet. 1991), Edwardo Kotłubajaus (1823–1879) *Galeria nieświeska portretów Radziwiłłowskich* su M. Starkmano medžio raižiniais (1857, liet. 1995) ir kt. Išspausdino 310 neperiodinių leidinių įvairiomis kalbomis, tarp jų 13 spaudinių lietuvių kalba. Buvo 1816 m. įsteigto Rusijos Biblijos draugijos Vilniaus skyriaus sekretorius. 1819 m. pranešime *Pierwsze posiedzenie publiczne Oddziału Wileńskiego Rosyjskiego Towarzystwa Biblijnego w Wilnie* (1819) įdėjo straipsnį apie slaviškus Šv. Rašto leidimus ir apie knygospaudos pradžią Lenkijoje. A. Marcinowskis taip pat paliko rankraščiu *Pomniki.*

I – 53, 55, *58*, 59, 232

Marcos de Lisboa (Markas iš Lisabonos; 1510–1591) – pranciškonas, Porto vyskupas (1582). Parengė Pranciškonų ordino istoriją *Crónicas da ordem dos frades menores* (1557–1562, 1–2 t., 1570, 3 t.) portugalų kalba, perleistą ne vieną kartą ir išverstą į italų, prancūzų, ispanų, vokiečių ir iš dalies į anglų kalbas.

I – 186

Marcus Schowa de Słup

II – *89*

Marianus à Stanislaus, žr. Sikorski, Marian

Markas iš Lisabonos, žr. Marcos de Lisboa

Markiewicz, Dominik Jan Kanty (1761–1818) – lenkų kunigas, mokytojas, teologijos ir filosofijos daktaras, Krokuvos universiteto komisaras, kuriam buvo paskirta atlikti bibliotekos reviziją ir ją sutvarkyti.

II – *166*

Marti, Galeotto iš Narnio, žr. Marzio, Galeotto

Martialis, M. Valerius, žr. Marcialis, Markas Valerijus

Martin, Gabriel (apie 1679–1761) – prancūzų knygininkas ir bibliotekininkas. Kartu su sūnumi išleido apie 148 knygų aukcionų

ir antikvariato katalogų. Knygas skirstė, remdamasis Jeano Garnier (1612–1686) klasifikacijos sistema, į penkias klases: teologiją, jurisprudenciją, mokslus ir menus, grožinę literatūrą, istoriją.

II – 305, 312

Marzio, Galeotto (Galeottus, Martius Narniensis, 1427–1494) – italų humanistas, kariškis, medikas, rašytojas, filosofas ir mokslininkas. Kurį laiką gyveno Vengrijos karaliaus Motiejaus I Korvino (1443–1490) dvare ir prisidėjo turtinant jo biblioteką. Parašė *De homine* (1475), *De doctrina promiscua*, *De chiromanthia*, *De incognitis vulgo*.

II – *85*

Masalskis, Ignotas Jokūbas (1726 ar 1729–1794) – LDK Bažnyčios ir valstybės veikėjas, Vilniaus vyskupas (1762), nuo 1754 m. Lietuvos referendorius, vienas iš LDK Edukacinės komisijos įkūrėjų (1772), jos pirmininkas. 1791 m. gegužės 3-iosios konstitucijos priešininkas. Propagavo fiziokratizmo idėjas, kėlė valstiečių išbaudžiavinimo klausimą. Paskelbė teologinių disertacijų, kalbų ir kt. raštų. 1794 m. T. Kosciuškos sukilimo metu apkaltintas valstybės išdavimu ir pakartas.

II – *122*, 135

Masen, Jakob (Masenius; 1606–1681) – vokiečių jėzuitas(1629), teologas, pamokslininkas, poetas ir istorikas. Parašė *Palaestra eloquentia ligatae* (1654–1683, 3 t.), *Palaestra styli Romani* (1659), *Exercitationes oratoriae* (1660), *Antiquitatum et annalium Treverensium libri XXV* (1670), *Epitome annalium Treveriensum* (1676), tačiau bene labiausiai pagarsėjo poema apie Adomo nuopuolį *Sarcotis* (1654).

II – 105

Massalski, Jerzy Jakub, žr. Masalskis, Ignotas Jokūbas

Massimi, Pietro de' (Maksimas, Petras; XV a.) – italų kilmingasis. Jo ir jo brolio Francesco namuose netoli Campo de' Fiori Romoje glaudėsi 1467–1476 m. Konrado Sweynheymo ir 1467–1473 m. Arnoldo Pannartzo spaustuvė, išleidusi daug inkunabulų.

II – 76

Massol, Jean François (1737–po 1818) – prancūzų dvasininkas, Albi Šv. Cecilijos katedros kapitulos kanauninkas ir bibliotekininkas. 1790–1815 m. sukaupė ir sutvarkė knygų rinkinius, padė-

(1754–1755, 2 t.), *Specilegium biblicum* (1763–1778, 3 t.) ir kt. veikalus.

II – 31

Mączyński, Jan (apie 1515–apie 1584) – lenkų arijonas, leksikografas. Svarbiausias jo veikalas lotynų–lenkų kalbų žodynas *Lexicon Latino Polonicum...* (1564)

I – 195

Mecherzyńska, Helena (XIX a.) – Krokuvos akademijos spaustuvės savininkė.

I – 19

Mečislovas I (931–992) – Lenkijos karalius, valdęs 31 metus, tapęs kataliku.

II – *102*, *103*

Medičiai (Medici) – viduramžių ir Naujųjų laikų Florencijos politikų ir bankininkų giminė. Iškilo XIII a. kaip prekybininkai ir pinigų keitėjai. XV a. tapo viena turtingiausių Italijos giminių. Medičių dvaras buvo vienas Italijos meno ir mokslo centrų.

II – 85

Medina – veikiausiai turimas omeny ispanų teologas, dominikonas **Bartolomé de Medina** (apie 1528–apie 1581).

I – *143*

Meineke, Johann Heinrich Friedrich (Meinecke; 1745–1825) – vokiečių pedagogas, vertėjas ir pamokslininkas. Parašė *Synopsis eruditionis universae* (1783), *Die Synonymen der Teutschen Sprache* (1815, 3 t.), *Materialien zur Erleichterung des Selbstdenkens* (1815, 4 t.), *Die Verskunst der Teutschen* (1817, 2 t.), išvertė iš graikų kalbos *Paläphatus von unglaublichen Begebenheiten* (1773), *Des Claudius Aelianus vermischte Erzählungen* (1775), *Titus Lucretius Carus Von der Natur* (1795, 2 t.).

II – 307

Meisel, Menach Nahum Mosze (XVII a.) – žydų spaustuvininkas, veikęs 1620 m. Krokuvoje, 1623–1627 m. Liubline, 1629 m. nupirkęs Izaako Aaronowicziaus įrangą, 1631 m. atidarė savo spaustuvę, veikusią iki 1650 m.

I – 190

Meisner, Jakub – Torunės miesto tarėjas ir teisėjas.

II – 222

Mel de Saint-Céran, Pierre Nicolas (Ceron; 1722–1790) – prancūzų vyriausiasis mokestininkas Montobane, prancūzų keliautojo Henri Marie Anne Jean-Baptiste Mel de Saint-Céran (1765–1788) tėvas, surinkęs žemėlapių, estampų ir knygų rinkinį, kurio aukcionui Guillaume'as Debure'as sudarė katalogą *Catalogue des livres rares et préciaux de M. Mel de Saint-Céran* (1780, 1788, 1791).

II – *235*

Melanchthon, Philipp (Melanchton; 1497–1560) – vokiečių teologas, humanistas, reformacijos veikėjas, Martino Lutherio bendražygis. Pas jį mokėsi Lietuvos kultūros veikėjai Stanislovas Rapolionis ir Abraomas Kulvietis.

I – 195, 203
II – 277

Meletijas (apie 310–381) – krikščionių šventasis, Antiochijos patriarchas, arijonų priešininkas, tris kartus siųstas į tremtį. Pirmininkavo Antiochijos (379) ir Konstantinopolio (381) Visuotiniams Bažnyčios susirinkimams.

II – 54

Mencke, Johann Burchard (Menke; 1674–1732) – vokiečių eruditas, istorikas, vertėjas ir poetas, Leipcigo universiteto istorijos profesorius, juristas ir politikas. Leido tėvo Otto Menckės (1644–1707) 1682 m. įkurtą žurnalą *Acta eruditorum*, kurį vėliau leido jo sūnus Friedrichas Otto Mencke (1708–1758). 1723 m. įsteigė *Neue Zeitungen von gelehrten Sachsen*. Svarbiausi jo raštai *Sigismundi Augusti... Epistolae, legationes et responsa necnon Stephani Battorii... Epistolarum decas...* (1703), *Galante Gedichte* (1705), *Schertzhaffte Gedichte* (1706), *Leben und Taten des Kaisers Leopold I* (1707), *De viris militia aeque scriptis illustribus* (1708), *Orationes duae de charlataneria eruditorum* (1713), *Bibliotheca Menckiniana* (1723), *Scriptores rerum Germanicarum, praecipue Saxonicarum* (1728–1730, 3 t.).

II – 293, 312

Meniński, Franciszek (1620 ar 1623–1698) – prancūzų kilmės lenkų kalbininkas, gramatikas ir leksikografas, poliglotas, Artimųjų Rytų kalbų žinovas. Svarbiausi jo veikalai *Grammatica Gallica in usum iuventutis maxime Polonae* (1649), *Compendiosa Italicae linguae instituto in Polonorum gratiam collecta* (1649), *Gramma-*

tica seu Instituto Polonicae linguae (1649) *Thesaurus linguarum orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae* (1680, 3 t.), *Linguarum orientalium Turciacae, Arabicae, Persicae institutiones seu Grammatica Tucica* (1680), *Rescriptum* (1692).

II – 179

Menke, žr. Mencke, Johann Burchard

Mentelin, Johannes (Mentel; apie 1410–1478) – iškilus vokiečių spaustuvininkas, knygų iliuminatorius ir notaras, pirmasis Strasbūro spaustuvininkas ir knygininkas. Jis leido Šventąjį Raštą, Bažnyčios tėvų, antikos klasikų, viduramžių autorių kūrinius, kalendorius ir „spaustuvininko skelbimus", palengvinusius jo leidinių prieskyrą, nes su jo vardu išėjo tik dvi knygos. J. Mentelinas išleido apie 40 knygų, iš kurių garsiausios *49 eilučių lotyniška Biblija* (1460), pirmoji Biblija vokiečių kalba (1466), Wolframo von Eschenbacho *Parzival* ir *Titurel* (abi 1477).

I – 31, 36, 39–42

Merkys, Vytautas

III – *31*

Mertens, Hieronymus Andreas (1743–1799) – Augsburgo Šv. Onos evangelikų gimnazijos rektorius ir miesto bibliotekininkas, sudaręs keletą miesto bibliotekos knygų katalogų, taip pat išleidęs vadovėlių, iš kurių svarbiausi *De bibliothecae Augustanae cimeliis* (1776), *Hodegetischer Entwurf einer vollständigen Geschichte der Gelehrsamkeit* (1779–1780, 2 t.), *Über die Augspurgische Stadtbibliothek* (1783), *Die Schönheit der deutsche Sprache* (1786).

II – 251

Meusel, Johann Georg (1743–1820) – vokiečių istorikas, leksikografas ir bibliografas. Po Georgo Christopho Hambergerio mirties (1726–1773) tęsė *Das gelehrte Teutschland oder Lexikon der jetzt lebenden teutschen Schriftsteller* (t. 13–23). Be to, išleido *Lexikon der vom Jahre 1750 bis 1800 verstorbenen teutschen Schriftsteller* (1802–1816, 15 t.), *Teutsches Künstlerlexikon* (1778, 2 t.), *Bibliotheca historica* (1782–1797, 9 t.), *Leitfaden zur Geschichte der Gelehrsamkeit* (1799) ir kt.

II – 236, 251

Mérigot, Jean Gabriel (1738–1818) – prancūzų knygininkas ir spaustuvininkas, 1765–1795 m. dirbęs Paryžiuje. Guillaume'as

Debure'as sudarė jo knygų katalogą *Catalogue des livres de M. J. G. Mérigot, libraire* (1800).
II – *235*

Mianowski, Józef
III – 11, 12

Miaskowski, Adrian (1657–1737) – lenkų jėzuitas, dogmatikas. Dėstė matematiką, filosofiją Kališe ir Poznanėje, dogmatinę teologiją Krokuvoje, Poznanės, Krokuvos kolegijų rektorius. Paskelbė dogmatinės teologijos veikalų lotynų kalba. Paminėtinas veikalas ir lenkų kalba – tai meditacijos *Nieomylna do zbawienia droga w ćwiczeniach duchownych...* (1719).
I – *221*

Miaskowski, Kasper (apie 1550–1622) – lenkų poetas, dvarininkas, rojalistas, kontrreformacijos šalininkas. Rašė daugiausia religinius arba mitologinius eilėraščius su Baroko literatūros elementais. Svarbiausias jo veikalas *Zbiór rytmów* (1612, 1622 II laida). Taip pat kūrė panegirikas, epitalamijus, epitafijas, politinę poeziją.
I – 140, 141, 143, 185, 205, 206
II – 210, 211

Michael, abbas S. Crucis Montis Calvi, žr. Michał z Kleparza

Michael Gac de Pinisko
II – *89*

Michalski, Jan (1621–1694) – Krokuvos kolegiatų prelatas, Krokuvos akademijos profesorius ir daugkartinis rektorius, teologijos daktaras, teologinių raštų autorius. 1694 m. Krokuvos akademijos bibliotekai užrašė savo asmeninį knygų rinkinį – iš viso 61 tomą.
II – *104*

Michał z Kleparza (Michael; apie 1410–1476) – lenkų vienuolis benediktinas, Krokuvos akademijos laisvųjų menų magistras, Šv. Kryžiaus Lysa Gūroje abatas (1450), atstatęs vienuolyną po 1449 m. gaisro ir įsteigęs skriptoriumą sunaikintai bibliotekai atkurti.
II – *84*, *89*

Michał z Wrocławia, žr. Falkener, Michał

Michał z Bystrzykowa (apie 1450–apie 1520) – lenkų teologas ir filosofas. Po filosofijos studijų Paryžiuje nuo 1485 m. dėstė Krokuvos universitete laisvuosius menus, o 1513–1514 m. buvo jo

bažnyčias, išgražinti Romą, siuntė būrius humanistų ieškoti antikos rankraščių, įsteigė Vatikano biblioteką.

I – 23

Mikalojus iš Frankfurto, žr. Nikolaus von Frankfurt

Mikalojus, Szpicimiero sūnus, žr. Mikołaj ze Szpicimierza

Mikołaj z Błonia (iš Blonio; ?–apie 1448) – Plocko ir Varšuvos kanauninkas, karaliaus kapelionas, pamokslininkas, kanonistas, Krokuvos universiteto profesorius. Svarbiausi jo raštai *Tractatus de administrandis rite ecclesiasticis sacramentis* (vad. *Sacramentale*, išsp. 1475) ir *Sermones* (išsp. 1493).

II – *91*, 93

Mikołaj z Szadka Prokopowicz (1489–1564) – lenkų astrologas, pamokslininkas, teologijos daktaras ir Krokuvos universiteto rektorius. Sudarinėjo ir leido astrologines prognozes – vad. *Judicia* ir seniausią išlikusį kalendorių lenkų kalba *Naznamionowanie... miesięców*, kurį 1525 m. Krokuvoje išspausdino Hieronimas Wietoras.

I – 74

Mikołaj z Toliszkowa (apie 1480–1531) – Krokuvos akademijos medicinos daktaras ir teologijos profesorius. 1517–1531 m. leido tuo metu populiarias prognozes – vad. *Judicia*.

I – 74

Mikołaj z Wielkowiecka (apie 1524–1601) – paulinas, religinių raštų autorius, vertėjas ir poetas. Išvertė šv. Onos gyvenimą *Historya o świętey Annie* (1577; originalo nenurodė) ir šv. Stanislovo gyvenimą *Historya o świętym Stanisławie* (1579; išvertė iš J. Długoszo *Historia Polonica*). Spėjama, kad jis parengė ar suredagavo mistinę dramą *Historya o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim* (apie 1580).

I – 146

Mikołaj ze Szpicimierza (Mikalojus, Szpicimiero sūnus; Mikołajus iš Špicimiro; Nicolaus Szipicimirus) – XV a. Vroclavo ir Krokuvos kapitulų kantorius, Poznanės dekanas, Gniezno kanauninkas, ilgus metus rinkęs Šv. Petro skatiko duoklę Lenkijoje, vėliau pasižymėjo kaip dekretininkas.

II – 56, *88*, 91

Mikoszewski – vienas iš Mikoszewskių šeimos narių, padovanojęs Kremeneco licėjaus bibliotekai jų giminės 788 knygų rinkinį.

II – 147

Minasowicz, Józef Epifani (Minasiewicz; 1718–1796) – lenkų leidėjas, vertėjas ir poetas, žurnalo *Monitor* (1769–1773) redaktorius. Buvo susijęs su Józefu Andrzejumi Załuskiu (1702–1774), dalyvavo jo bibliotekos rinkinių inventorizacijoje. Rašė lenkų ir lotynų kalbomis eiles, literatūrinius ir istorinius kūrinius. Vertė Lukiano, Horacijaus, Marcialio, Klaudiano ir kt. kūrinius. Jo kūrybinis palikimas paskelbtas daugiausia veikaluose *Zbiór rytmów polskich* (1755–1756) ir *Zbiór mniejszy poezji* (1782). Rankraščiu paliko Armėnijos istoriją *Memorabilia de gente, regno et regibus Armeniae*.

I – 57

II – *113*, *114*

Minucijus Feliksas, Markas (Marcus Minucius Felix; II–III a.) – romėnų rašytojas krikščionis, apologetas. Parašė filosofinį dialogą *Octavius*, kuriame stengiasi įrodyti, kad krikščionių tikėjimas suderinamas su tradicine kultūra ir filosofija, o didieji filosofai esą buvę jos pirmtakai.

II – 75

Mirecki, Franciszek (1761–1862) – lenkų muzikas, kompozitorius ir bibliotekininkas. 1814–1816 m. buvo grafo Józefo Maksymiliano Ossolińskio (1748–1826) sekretorius ir bibliotekininkas. Tuo metu parengė darbą *Opisanie najdawniejszych druków polskich w bibliotece J. M. Ossolińskiego*, kuriuo naudojosi Adamas Tobiaszas Chłędowskis (1790–1855) rašydamas savo *Spis dzieł polskich opuszczonych lub niedokładnie oznaczonych w Bentkowskiego „Historii literatury polskiej“* (1818).

I – 102, *183*

Mizler von Kolof, Lorenz Christoph (Mitzler de Koloff; 1711–1778) – vokiečių ir lenkų muzikas, medikas, istorikas, matematikas, spaustuvininkas, leidėjas ir knygininkas. Nuo 1736 m. buvo muzikos žurnalo redaktorius Leipcige, laikė muzikos knygyną, dėstė muzikos filosofiją. 1749 m. apsigyveno Varšuvoje ir 1756 m. atidarė nuosavą spaustuvę *Drukarnia JKMci Mitzlerowska* arba *Drukarnia JKMci i Rzeczypospolitej Mitzlerowska* (nuo 1757). Greta spaustuvės įsteigė spaudmenų liejyklą. 1768 m. spaustuvę drauge su liejykla perdavė kadetų korpusui, ji pervadinta į *Drukarnia Mitzlerowska Korpusu Kadetów*. Po jo mirties spaustuvė tapo kadetų korpuso nuosavybe ir imt vadinti *Drukarnia Korpusu Kadetów*, o jai vadovavo Adamas Gierykas Podebrańskis

(1741–1809). Mizleris von Kolofas turėjo dar ir knygyną, kuris aktyviausiai veikė 1756–1768 m.

Mykolas Lietuvis (apie 1490–1560) – LDK valstybės veikėjas, publicistas, vienas senosios raštijos kūrėjų. Apie 1550 m. lotyniškai parašė traktatą *Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius* (*De moribus tartarorum, lituanorum et moschorum*). Išlikę 10 jo fragmentų buvo išspausdinti 1615 m. Bazelyje.

Młodniewiczai Regulai, Albertai, žr. Młodujewicz, Wojciech ir Regulus, Wojciech

Młodujewicz, Wojciech (Młodniewicz Regulus, Albertus; ?–1679) – lenkų spaustuvininkas. Klaidingai laikomas spaustuvininko Wojciecho Reguluso (apie 1595–1652) sūnumi. 1651 m. dirbo Kališo jėzuitų spaustuvėje, 1655–1675 m. Poznanėje pas Reguluso našlę ir paveldėtojus, iš kurių 1676 m. nusipirko spaustuvę. Išspausdino 19 leidinių – 10 lotynų ir 9 lenkų kalbomis, kurių dauguma religinio turinio spaudiniai arba panegirikos. Po jo mirties našlė 1679 m. spaustuvę pardavė Wojciechui Laktańskiui (?–1689).

Młodzianowski, Tomasz (1622–1686) – lenkų jėzuitas, teologas, filosofas, polemininkas, pamokslininkas, misionierius. Poznanėje, Liubline ir Krokuvoje dėstė teologiją ir filosofiją, buvo Poznanės kolegijos rektorius. Svarbiausi jo veikalai: teologijos ir folosofijos vadovėlių serija *Praelectiones* 1666–1674), pamokslų rinkinys *Kazania i homilyie* (1681) ir kt.

Mniszek, Marina (Mnischek, Maria; apie 1588–1614) – Maskvos carienė, Dmitrijaus Apsišaukėlio I (?–1606) žmona, Sandomiero vaivados Jerzy Mniszecho (apie 1548–1613) duktė. 1606 m. po vedybų su Dmitrijumi Apsišaukėliu I vainikuota cariene. Bojarinams nužudžius jos vyrą, 1606–1608 m kalinta drauge su tėvu. Atgavusi laisvę nuvyko į Tušiną, ten susipažino su savo antruoju vyru Dmitrijumi Apsišaukėliu II (?–1610). 1610 m. politiniams

Montgolfier šeima – prancūzų popierininkų giminė, įsikūrusi Vidalono popieriaus malūne Anonė, Prancūzijos pietryčiuose XVII a. ir gaminusi aukštos kokybės popierių. Nuo 1692 m. viena giminės šaka įsikūrė Vidalone. Montgolfier įdiegė keletą naujovių popieriaus gamyboje. 1777 m. Pierre'as (1700–1793) ir Étienne'as (1745–1799) pagamino veleno popierių, patobulino holenderį.

II – 40

Morelli, Jacopo (1745–1819) – italų abatas, eruditas, graikų kalbos žinovas, literatas, Šv. Morkaus bibliotekos Venecijoje bibliotekininkas, palikęs savo knygų ir rankraščių rinkinį Šv. Morkaus bibliotekai. Svarbiausi veikalai *Della pubblica libraria di San Marco in Venezia dissertazione storina* (1774), *Codices manuscripti latini Bibliothecae Nanianae* (1776), *I codici manoscritti vulgari della biblioteka Naniana* (1776), *Catalogo di libri latini* (1785), *Bibliotheca Maphaei Pirelli Veneti* (1787, 6 t.).

II – 242

Moréri, Louis (1643–1680) – prancūzų istorikas, eruditas, enciklopedistas. Svarbiausias jo veikalas *Le grand dictionnaire historique...* (1674). Pirmoji laida turėjo daug trūkumų ir netikslumų, tad jie buvo taisomi vėlesnėse laidose. Geriausia laikoma paskutinė 20-oji laida, išleista Paryžiuje 1759 m.

II – 235, 238

Morgenbesser, Michael

II – *167*

Morhof, Daniel Georg (1639–1691) – vokiečių literatūros istorikas, juristas, poetas, bibliotekininkas. Iš daugybės jo veikalų patys svarbiausi yra pirmoji sisteminga Europos literatūros apžvalga *Unterricht von der deutschen Sprache und Poesie* (1682) ir populiarus veikalas apie bibliotekų, bibliografijos ir knygos istoriją *Der Polyhistor sive De notitia auctorum et rerum commentarii* (1688).

II – 236

Morisas Saksonietis, žr. Sachsen, Moritz von

Morkūnas, Jokūbas (Markowicz, Jakób; apie 1550–po 1611) – Lietuvos spaustuvininkas, knygrišys ir knygininkas. Spaustuvininko veiklą Vilniuje pradėjo 1592 m. perimdamas kalvinų bendruomenės spaustuvę ir dirbo iki 1607 m. (su pertraukomis 1595–1599 ir 1603–1606). Spausdino evangelikų reformatų religinius, polemi-

nius ir politinius veikalus. Išleido apie 25 knygas, daugiausia lenkų, lotynų ir netgi vokiečių kalbomis. Vienas reikšmingiausių leidinių lietuvių kalba *Postilla lietuwiszka* (1600) – Mikołajaus Rejaus pamokslų rinkinio *Postylla* (1557) vertimas iš lenkų kalbos.

I – 202, 203

Morsztyn, Hieronim (apie 1581–apie 1623) – lenkų baroko poetas, vertėjas. Svarbiausi jo raštai: poema *Światowa rozkosz* (1606) ir lyrikos bei epigramų rinkinys *Summariusz wierszów*, apimantis daugiau kaip tris šimtus skirtingos formos ir tematikos eilėraščių, parašytų tarp 1606 m. ir 1613 m., iš kurių trys ilgiausi buvo išspausdinti pavadinimu *Philomachia abo afektów gorącej miłości wyrażenie* (1655).

I – 206

Moskorzowski, Hieronim (Moskorzewski; apie 1560–1625) – lenkų arijonas, rašytojas, politikas. Polemizavo su katalikų ir kalvinistų teologais, buvo pagrindinis Rakovo katekizmo *Katechizm Rakowski* (1605) vertėjas į lotynų kalbą. Paliko nemažai poleminių veikalų, išleido keletą Fausto Socino darbų, parašė poezijos.

I – 199

Mostowski, Tadeusz Antoni (1766–1842) – lenkų publicistas, literatūros kritikas, politikas, leidėjas ir spaustuvės savininkas. 1791–1792 m. leido drauge su Juliumi Ursynu Niemcewicziumi (1758–1841) ir Józefu Weyssenhoffu (1860–1932) laikraštį *Gazeta Narodowa i Obca*. 1792 m. įsigijo nuosavą spaustuvę ir spausdino politines brošiūras, skraides, romanus. 1800 m. tapo Varšuvos mokslo bičiulių draugijos nariu, 1802 m. savo rūmuose įkūrė spaustuvę *Drukarnia Nr. 646 przy Nowolipiu*. Spaustuvė veikė su pertrauka 1802–1806 m. ir 1815–1820 m. Joje buvo išspausdinta *Wybór Pisarzów Polskich* (1803, 26 t.), serija jaunimui *Wybór Powieści Moralnych i Romansów* (1804–1806, 20 t.) ir *Wybór Podróży* (1805–1806, 12 t.). Visi jos spaudiniai suregistruoti kataloge *Katalog książek polskich znajdujących się w kantorze Drukarni Nr 646 przy Nowolipiu w Warszawie* (1805 ir 1806). Nuo 1817 m. spaustuvę nuomojo Onufry Łątkiewiczius (1778–1838), 1820 m. nupirkęs dalį spaustuvės įrangos.

I – 228, 232

Moszyński, Fryderyk Józef (1738–1817) – lenkų kilmingasis, ekonomistas, raštininkas, generolas, Targovicos konfederacijos di-

dysis maršalas, bibliotekos kūrėjas. Rinko albumus, iliustruotus leidinius, grafiką. Savo bibliotekoje sukaupė apie 14 000 egzempliorių. Testamentu Kremeneco licėjui užrašė 2603 knygas. Savo knygas žymėjo antspaudu FCM, t. y. Frédéric Comte Moszynski.
II – 147

Mościcki, Jakub (Jakób; apie 1630–1707) – lenkų spaustuvininkas, leidėjas, Lvovo miesto tarybos narys. 1671 m. Mykolas Kaributas Višnioveckis savo privilegija suteikė sekretoriaus ir Jo karališkosios didenybės spaustuvininko titulą. 1671–1672 m. Lvove išleido 6 leidinius, o persikėlęs į Krokuvą 1673–1674 m. savo lėšomis išspausdino 11 smulkių religinių raštų, panegirikų ir universiteto leidinių.
I – 213

Mościński, Jan Dionizy (?–1642) – lenkų dominikonas, teologijos dėstytojas ir Krokuvos parapinės Švč. Mergelės Marijos pamokslininkas, kurio pamokslus *Kazania na wtórą niedzielę postu, a chwalebne święto S. Tomasza, Doktora Anielskiego* 1632 m. ir 1641 m. išleido Piotras Malczewskis.
II – 214

Motiejus, žr. Maciej z Pełczyna

Motiejus I Korvinas (Mathias; Motiejus; 1443–1490) – Vengrijos karalius (1458–1490), humanistas, bibliofilas, žymus karvedys, valstybės teisinės sistemos kūrėjas, literatūros ir mokslo globėjas. 1467 m. įkūrė Bratislavos, o 1480 m. Budapešto universitetą. 1472 m. Budapešte įsteigė spaustuvę, kurioje 1473 m. buvo išspausdinta pirmoji knyga Vengrijoje. Savo rūmuose Budoje jis turėjo vieną didžiausių Europoje bibliotekų – vad. *Bibliotheca Corviniana* arba tiesiog *Corvina*. Manoma, kad joje buvo nuo 2000 iki 5000 knygų ir kodeksų. Šiuo metu žinoma 216 Korvinianos knygų ir kodeksų, saugomų įvairių šalių bibliotekose. Čia J. Lelewelis aprašo pirmąjį vengrų teisyną *Decretum Maius*, priimtą 1486 m., o išspausdintą Leipcige 1488 m. pavadinimu *Constitutiones incliti regni Hungariae*.
I – 66–70, 179
II – 85, *86*

Moutard – XVIII a. leidėjas.
II – 273

Möller, Christian (Müller; XVII–XVIII a.) – spaustuvininkas, 1699–1706 m. dirbęs Odros Krosne (Lenkija). 1699 m. jis išspausdino J. Lelewelio minimą Krzysztofo Niemiryczius *Bajki ezopowe wierszem wolnym*, 40 Jeano de La Fontaine'o pasakėčių vertimą.

II – *224*

Möller, Cyriacus (XVI a.) – vertėjas, kuris iš lenkų kalbos į vokiečių kalbą išvertė Marcino Krowickio (1500–1573) veikalą *Obrona nauki prawdziwej i wiary starodawnej chrześcijańskiej* (1560) pavadinimu *Apologia: Das ist, Verantwortung unnd Verthedigung der warhafften Lehre*. Buvo išleistas Vilniuje 1602 m.

II – 185

Mrongowiusz, Krzysztof Celestyn (Mrongovius, K. C; Mrongovijus, Kristupas Celestinas; 1764–1855) – evangelikų liuteronų kunigas, lenkų kalbos mokytojas, leksikografas, gramatikas ir vertėjas. Iš gausių jo veikalų svarbiausi yra lenkų kalbos žodynai ir vadovėliai. Taip pat parengė nemažai religinių pamokslų, giesmių, vertė Homerą, Teofrastą, Platoną, Kantą ir kt.

II – *224*

III – 46

Mrugaczewski, Michał Wawrzyniec (apie 1718–1790) – lenkų dvasininkas, filosofas, teologijos daktaras (1777), Krokuvos universiteto profesorius. 1768–1784 m. kartu su Józefu Alojzy Putanowicziumi (1737–1788) ėjo *Collegium Maius* bibliotekininko pareigas. Abu parengė Arsène'o Théodore'o Fassaux (apie 1725 ar 1730–1777) sudaryto rankraščių katalogo pagrindu *Repertorium manuscriptorum Bibliothecae Collegii Maioris Universitatis Cracoviensis* (1777).

II – 129

Muratori, Lodovico Antonio (1672–1750) – italų humanistas, dvasininkas, istorikas ir filosofas, nuo 1700 m. Modenos kunigaikščio Rinaldo I d'Este (1655–1737) archyvininkas ir bibliotekininkas, tyrinėjęs viduramžių istoriją ir kritiškai išleidęs daug šaltinių. Paskelbė *Antiquitates Italicae medii aevi* (1738–1742, 6 t.), *Annali d'Italia* (1744–1749, 12 t.), *Rerum Italicarum scriptores* (1723–1751, 28 t.) ir kt.

II – 110, 284

Nájera, Manuel de (Naxera, 1604–1680) – ispanų jėzuitas, pamokslininkas, karaliaus nuodėmklausys, Alkalos universiteto Šv. Rašto ir Madrido Imperatoriškosios kolegijos politinių mokslų profesorius. Paskelbė Šv. Rašto komentarų ir pamokslų rinkinių, iš kurių svarbiausi *In Josue hostilibus redimitum trophaeis commentarii litterales moralesque* (1647–1652, 2 t.), *In Judices commentarii litterales moralesque* (1656), *Excursus morales in secundum librum Regum* (1672–1676, 3 t.), *Sermones varios* (1666), *Discursos morales para las dominicas de Aduiento y las demas asta Quaresma* (1652), *Discursos morales sobre los Evangelios dela Cuaresma* (1649), *Sermones panegiricos predicados en las festividades de Cristo Nuestro Señor* (1654).

II – 105

Nakielski, Samuel (1584–1652) – lenkų istorikas, Viešpaties kapo vienuolių ordino narys (nuo 1611). Išleido šiam ordinui brevijorių *Officia propria festorum... ordinis SS. Sepulchri Domini Hierosolymitani...* (1620), parašė ordino istoriją nuo jo įsteigimo Jeruzalėje iki Miechovo vienuolyno įkūrimo 1162 m. *De sacra antiquitate et statu ordinis canonici custodium... Sepulchri Domini Hierosolymitani* (1625) ir Miechovo vienuolyno istoriją *Miechovia sive promptuarium antiquitatum monasterii Miechoviensis* (1634).

I – 189

Nankier (Nanker; apie 1270–1341) – 1320–1326 m. Krokuvos vyskupas, 1326–1341 m. Vroclavo vyskupas. Buvo Vladislovo I Lokietkos (apie 1260–1333) šalininkas. Paskelbė Krokuvos diecezijos statutus ir inicijavo gotikinės katedros Vavelio klavos statybą. Dėl nesutarimų su Vladislovu I Lokietka buvo perkeltas į Vroclavo vyskupystę. Priešinosi Silezijos prijungimui prie Čekijos, 1337 m. prakeikė Čekijos karalių Joną Liuksemburgą (1296–1346). Rėmė popiežiaus politiką, pasisakė už šv. Petro denaro mokesčio padidinimą.

I – 240

Napoleonas

III – 49

Naramowski, Adam Ignacy (1686–1736) – jėzuitas, pamokslininkas, istorikas ir rašytojas, laisvųjų menų ir filosofijos daktaras, Varšuvos kolegijos rektorius. 1707–1710 m. studijavo Vilniaus universitete. Iš gausių jo religinių ir istorinių veikalų minėtina

Sarmatijos istorija *Facies rerum sarmaticarum...* (1724–1726, 2 t.), leista Vilniaus akademijos spaustuvėje.

I – 221

Naruszewicz, Adam Tadeusz Stanisław (1733–1796) – lenkų jėzuitas, Vilniaus universiteto dėstytojas (1753–1756), didysis Lietuvos raštininkas (1780), Nuolatinės tarybos sekretorius (1781–1786), Ketverių metų seimo dalyvis, Smolensko (1788) ir Lucko (1790) vyskupas, poetas, pirmasis kritiškas Respublikos istorikas. Svarbiausi jo raštai *Historia parodu polskiego* (1780–1786, d. 2–3; 1824, d. 1), *Diariusz podróży Stanisław Augusta Poniatowskiego na Ukrainę w r. 1787* (1788), *Historia Jana Karola Chodkiewicza* (1781, 2 t.). Parašė dramų, proginių eilėraščių, odžių, satyrų, parafrazių ir adaptacijų, išvertė Anakreonto, Horacijaus, Publijaus Kornelijaus Tacito ir kitų autorių kūrinių. Sukaupė didelį ir vertingą Respublikos istorijos šaltinių rinkinį (230 tomų), vadinamą Naruszewicziaus aplankais *Teki Naruszewicza.*

II – 138, 140, 145

III – 43, 45, *85*

Naruševičius, Kazimieras Adomas (1730–1803) – jėzuitas (1763), Vilniaus akademijos profesorius (dėstė matematiką ir hebrajų kalbą). 1764–1766 m. vadovavo Akademijos spaustuvei. Nuo 1769 m. Bajorų kolegijos Vilniuje rektorius. Po jėzuitų ordino uždarymo paskirtas Petrikavo bažnyčios klebonu, 1780–1788 m. Vilniaus vyriausiosios mokyklos sekretorius, nuo 1790 m. Anykščių klebonas.

II – 231

Naruševičius, Mikalojus (apie 1560–1603) – LDK didikas, karinis ir valstybės veikėjas, protestantas. Nuo 1582 m. Lietuvos medžioklis, nuo 1588 m. – Žemaitijos kaštelionas. Dalyvavvo 1558–1583 m. Livonijos kare, globojo įvairių vietovių protestantų bendruomenes.

II – 229

Natali, Pietro de' (Petrus de Natalibus; apie 1330–1406) – Venecijos vyskupas, hagiografas. Geriausiai žinomas kaip šventųjų legendų *Catalogus sanctorum et gestorum eorum* (parašė 1372, išsp. 1493) autorius. Veikalas buvo labai populiarus – iš viso išleistas 8 kartus (paskutinis 1616 m. Venecijoje).

II – 240

Naudé, *Gabriel* (1600–1653) – prancūzų istorikas, bibliotekininkas, bibliografas, prižiūrėjęs kardinolų Richelieu, Mazarinio, vėliau Švedijos karalienės Kristinos bibliotekas. Įkūrė pirmąją Paryžiuje viešąją, vadinamąją Mazarinio biblioteką (1634). Veikale *Advis pour dresser une bibliothèque* (1627) paskelbė visuotinio bibliotekų prieinamumo principą. Išleido bibliografinių rodyklių. Laikomas moderniosios bibliotekininkystės teoretiku.

I – *10*
II – 234, 303
III – 10

Navickienė, Aušra

I – *9*
III – *9*, *10*, 12, 15, *26*, *41*, *42*, *46*, *47*

Naxera, žr. Nájera, Manuel de

Nehring, Melchior, žr. Nering, Melchior

Neycke, Georg (Neycken, Georg; ?–1606) – Prūsijos kunigaikščio raštinės tarnautojas, Karaliaučiaus spaustuvininko Georgo Osterbergerio (apie 1542–1602) žentas, kuris po jo mirties vadovavo techniniam spaustuvės darbui, o 1604–1605 m. leidinius signavo savo pavarde. Po jo mirties 1610 m. darbą perėmė kitas žentas Johannesas Fabricius (?–1623).

II – 223

Nereziusz, Jan Hieronim (?–1790) – bazilijonas, pamokslininkas, Naugarduko ir Laurušavos (Baltarusija) vienuolynų superioras, vėliau Breslaujos (Baltarusija) vienuolyno abatas. Išleido proginių pamokslų, tarp jų *Kazanie na uroczystość przenoszin z ziemi do nieba Królowej Nayswiętszey Maryi Panny* (1765).

II – 221

Nering, Melchior (Nehring; ?–1587) – lenkų knygrišys, knygininkas ir spaustuvininkas. 1576–1578 m. vadovavo pirmajai žinomai Poznanės spaustuvei, kuri išspausdino 19 leidinių. Dėl nesutarimų su bažnytine valdžia išsikėlė į Grodziską, kur 1579–1581 m. spausdino kone išskirtinai Didžiosios Lenkijos kitatikių raštus (išspausdino 9 ar 10 leidinių). 1581–1587 m. dirbo Torunėje, kur išleido 46 spaudinius.

I – *188*, 199, 204
II – *138*

Neveža, Andronik Timofejevič (?–tarp 1602 ir 1603) – Maskvos spaustuvininkas ir Ivano Fiodorovo mokinys, 1568–1602 m. dirbęs Maskvoje bei Aleksandrovskaja Slabadoje. Pirmąją knygą *Psaltyr'* (1569) išleido kartu su Nikiforu Tarasijevu (XVI a.). Žinoma 11 Maskvoje ir 2 Aleksandrovskaja Slabadoje išspausdinti Nevežos leidiniai. Po jo mirties Maskvos spaudos rūmuose 1603–1611 m. dirbo jo sūnus Ivanas Andronikovas Nevežinas (Ivan Andronikov Nevežin, XVI a. pab.–XVII a. pr.).

I – 191

Nezabitauskis, Kajetonas Rokas

III – *44*, 111

Niccoli, Niccolò (apie 1365–1437) – italų pirklys, humanistas, literatas ir kolekcininkas. Po mirties visi jo turėti rankraštiniai kodeksai (700 lotyniškų, 100 graikiškų) 60 testamento vykdytojų valia buvo perduoti Cosimo de' Madici (1389–1464), kuris 1444 m. juos padovanojo dominikonų vienuolyno prie Šv. Morkaus bažnyčios bibliotekai. Dabar jie sudaro Medičių bibliotekos Florencijoje branduolį.

II – 85

Nicéron, Jean-Pierre (1685–1738) – prancūzų vienuolis barnabitas, eruditas, leksikografas ir rašytojas. Parengė *Mémoires pour servir à l'histoire des hommes illustres...* (1727–1745, 43 t.). Keturis paskutinius šio didelio darbo tomus sudarė François Oudinas (1673–1752), Jeanas Bernardas Michault (1707–1770) ir Claude Pierre Goujet (1697–1767). Išvertė iš anglų kalbos Johno Hanckocko *Le Grand Fébrifuge, ou Discours...* (1724), Johno Ovingtono *Les Voyages de Jean Ovington à Surate* (1724, 2 t.) ir kt.

II – 235

Nicolai, Jan Ludwik (?–1747) – spaustuvininkas ir leidėjas, 1709–1744 m. nuomojęs Torunės miesto tarybos ir gimnazijos spaustuvę. Vokiškai ir lotyniškai spausdino religinius kūrinius, mokslo veikalus (daugiausia istorinius), kalendorius, laikraščius (savo lėšomis) – iš viso 378 leidinius.

II – 222

Nicolas de Gorran (Mikalojus de Gorrant; Gorra; Gorram; 1232–1295) – prancūzų dominikonas, pamokslininkas ir Šventojo

Rašto aiškintojas. Parašė *Commentaria in quatuor Evangelia* (1537), *Postilla super Epistolas Pauli* (1478) ir kt.

II – 54, 58

Nicolaus Christophorus, žr. Radvila, Mikalojus Kristupas Našlaitėlis

Nicolaus de S.

II – *88*, *91*

Nicolaus de Lathowycz

II – *88*

Nicolas de Lyre (Liranus; apie 1270–apie 1340) – prancūzų Šventojo Rašto egzegetas, pranciškonas, pirmo spausdinto Biblijos komentaro autorius, atsivertęs žydas. Dažnai vadinamas *Doctor planus et utilis*. 1325 m. įkūrė Burgundijos kolegiją Paryžiuje. Svarbiausias jo veikalas – egzegezės vadovėlis *Postillae perpetuae in universam S. Scripturam*, padaręs didelę įtaką Martinui Lutheriui. Jame remiantis hebrajiškais ir lotyniškais tekstais aiškinamas Šventasis Raštas.

II – *89*, 93

Nicolaus de Polaniecz

II – *88*

Nicolaus de Rzeschow

II – *88*

Nicolaus de Sław...

II – *88*

Nicolaus de Walii

II – *87*

Nicolaus haeres de Schyenno

II – *89*

Nicolaus in Calvomonte

II – *88*

Nicolaus Szpicimirus, žr. Mikołaj ze Szpicimierza

Nicolaus Warszowiensis

II – *90*

Nicolovius, Matthias Friedrich (Nicolovius, Friderik; 1768–1836) – Karaliaučiaus knygininkas ir leidėjas. Knygininko amato trejus metus mokėsi pas Johanną Friedrichoą Hartknochą (1740–

1789) Rygoje. 1790–1818 m. Karaliaučiuje turėjo nuosavą knygyną, leido *Königsbergische gelehrte Anzeigen* (1791–1792), Karaliaučiaus autorių veikalus, tarp jų Imanuelio Kanto. 1794–1816 m. savo lėšomis išleido Krzysztofo Celestyno Mrongowiuszo *Kurzgefaßte Sprachlehre für Deutsche* (1794), *Nowy słownik polsko-niemiecki* (1794), *Anleitung zum Übersetzen aus dem Deutschen ins Polnische* (1803), *Słownik niemiecko-polski* (1803), *Polnisches Handbuch...* (1803) ir kt.

II – *224*

Niczcho (Nyczho) – Plocko kunigas, parašęs *Chronicon inclytae Mazovitarum gentis.*

II – *103*

Nider, Johannes (1380–1438) – vokiečių dominikonas ir teologas. Pagarsėjo savo žiaurumu husitų atžvilgiu. Svarbiausi iš gausių jo raštų yra *Formicarius* (1435–1437) ir *Praeceptorium divinae legis* (1411), kuriuose, be filosofinių, teologinių ir socialinių to meto klausimų, aptariama burtai, raganavimas, demonologija, nigromancija, erezijos, nuodėmės ir kiti prietarai

II – 65

Niećiołkowski, Symon (Szymon), žr. Niziołkowic, Szymon

Niegolewski, Maciej

II – 221

Niegoszewski, Stanisław (Niegossevvius, Stanislaus; apie 1565–po 1607) – lenkų poetas improvizatorius. Mokėsi Krokuvos akademijoje, vėliau gilino humanistines studijas Italijoje. Draugavo su Aldu Manucijumi Jaunesniuoju. Be lotynų ir graikų, mokėjo hebrajų, italų ir ispanų kalbas. Paskelbė *Ad... Miscovium... Epigrammata Janni Kochanovio* (1584), *Ad... principem Joannem Zamoiscium...* (1588), *Προς ϑειον Σιγισμονδον τριτον των Πολωνων βασιλεα... Στεφανοφορια* (1587). Be to, būdamas Italijoje išleido Stanisławo Orzechowskio *Turcicae duae* (1594).

II – 226–228

Niemcewicz, Julian Ursyn (1758–1841) – lenkų rašytojas, publicistas, valstybės veikėjas, knygų kolekcininkas. Buvo sukaupęs asmeninę biblioteką – 4000 knygų ir rankraščių, daugiausia iš lenkų istorijos ir literatūros. Po 1830 m. lapkričio sukilimo jo knygų rinkinys buvo išvežtas į Poznanę ir 1833 m. parduotas iš

varžytinių. Tuo metu buvo išleistas katalogas *Katalog książek w różch językach, w drodze publicznej licytacji sprzedawać się mających w Poznaniu od 1 lipca i następnych 1833 r.* (1833). 1808 m. Lenkų mokslo draugijos Varšuvoje pristatė lenkų retrospektyvinės bibliografijos nuo seniausių iki gyvenamojo laikotarpio projektą. Jo pasiūlymu Paryžiuje buvo įsteigta Lenkų biblioteka, kuriai testamentu paliko savo darbų rankraščius.

I – 68

Niemirycz, Krzysztof (apie 1650–apie 1710) – lenkų poetas ir arijonų polemininkas. 1669 m. Odros Krosne (Lenkija) pirmasis išleido 40 Jeano de La Fontaine'o pasakėčių pavadinimu *Bajki ezopowe wierszem wolnym*. Šiuo leidiniu pirmą kartą panaudojo laisvąsias eiles lenkų literatūroje, įdiegė terminą *bajka*, t. y. pasakėčia, vietoje *fabuła* bei *przypowieść*.

II – *224*

Niemojewski, Jakub (apie 1532–1584) – lenkų polemininkas, kalvinistų teologas. Polemizavo su Benedyktu Herbestu (apie 1531–1593) ir Jakubu Wujeku (1541–1597). Svarbiausi jo raštai: *O jedności boskiej nierozdzielnej przeciwko wieku dzisiajszego błędom i bluźnierstwom ariańskim nowo wskrzeszonym* (1566), *Odpowiedź na książki księdza Benedikta Herbesta...*(1569), *Apologia, to jest dowody i obrona Confessyjej kościołów polskich...* (1572) ir kt.

I – 182

Niesiecki, Kasper (1682–1744) – lenkų jėzuitas, heraldikas ir genealogas. Jo svarbiausias darbas yra XVIII–XIX a. herbynas *Korona polska...* (1728–1743, 4 t.). 1839–1846 m. jis buvo perleistas pavadinimu *Herbarz polski ks. Kaspra Niesieckiego* (10 t.) su Jano Nepomuceno Bobrowicziaus papildymais.

I – 144, 145, *203*, 221, 242

II – 15, *138*

Niesiołowski, Kazimierz Ignacy (Niesiołowski, Casimirus; apie 1676–apie 1754) – Abiejų Tautų Respublikos valstybės veikėjas, Smolensko kaštelionas ir poetas. Išleido *Otia publica* (1743) ir *Otia domestica* (1752). Abejuose kūriniuose gausu epistolinės, memuarinės medžiagos, legendų, epigramų, apokrifų, epitafijų, kalbų.

II – 224

Niezielkowicz, Szymon, žr. Niziołkowic, Szymon

Nigellius, Georgius (Nigelijus, Jurgis; Nigellius, Jerzy; XVI–XVII a.) – spaustuvininkas. 1605 m. Vilniaus akademijos spaustuvėje jis išleido Michaelio Otto Becanus veikalą *Ein Gespräch von der Religion.*

I – 203

Nikolaus von Frankfurt (Mikalojus iš Frankfurto; XV–XVI a.) – vokiečių spaustuvininkas, knygininkas ir leidėjas, 1473–1516 m. darbavęsis Venecijoje. Spausdino, leido ir pardavinėjo daugiausia teologinę literatūrą (Biblijas, mišiolus, brevijorius, pamokslų knygas). Iš pradžių kartu su Franzu Renneriu (XV a.) išspausdino 14 knygų, vėliau spausdino ir leido vienas arba jo užsakymus vykdė kiti spaustuvininkai.

II – 35

Niniński, Stanisław (?–ne anksčiau 1604) – kalvinistų polemininkas, LDK valdininkas, dirbęs Kauno muitinėje. Jo pageidavimu Kauno liuteronų kunigas Paulius Oderbornas (apie 1555–1604) parengė spaudai Ivano Rūsčiojo istoriją *Joannis Basilidis magni Moscoviae ducis vita* (1585; liet. 1999). 1585 m. ir 1604 m. savo lėšomis Vilniuje išleido Marcino Krowickio (?–1573) *Apologia więtsza, to jest obrona nauki prawdziwej i wiary starodawnej krześcijańskiej.*

I – 195

II – 185

Niziołkowic, Szymon (Niecołkowski, Symon (Szymon); Niezielkowicz, Nizolius, Nicilkowic, Szymon; XVI–XVII a.) – spaustuvininkas. Po Krzysztofo Wolbramczyko 1619–1624 m. vadovavo Zamoscio akademijos spaustuvei. Jo vardu signuota 18 spaudinių, daugiausia panegirikos, susijusios su Akademijos veikla arba skirtos jos globėjams.

I – 198

II – 205, *206*

Nochimowicz, Simcha Zimel (?–apie 1841) – žydų raidliejys ir spaustuvininkas. Po tėvo Menachemo Nachumo (Nochim) ben Jechezkielio iš Sokalio (?–prieš 1808) mirties perėmė Gardino spaudmenų liejyklą, ją patobulino ir lenkiškais, lotyniškais, rusiškais bei hebrajiškais spaudmenimis aprūpindavo daugelį Varšuvos ir Vilniaus leidyklų. 1808 m. Gardine taip pat įsteigė spaustuvę, kurioje spausdino valdiškus ir vietinius leidinius. 1823 m. Vilniuje įkūrė spaustuvę pavadinimu *Drukarnia Zymela i Manesa* arba *Drukar-*

nia Zymela Nochimowicz i Spółki. Ją valdė kartu su Menachemu Manu (Manesu) Rommu (?–1841). Po jų mirties bendrovė iširo.

I – 229, 232

Noskowski, Andrzej (Noskowsski, Andreas; 1492–1567) – dvasininkas, Pultusko, vėliau Krokuvos ir Polocko kanauninkas, Plocko vyskupas nuo 1545 m. Jo paliepimu ir lėšomis buvo išspausdinta *Agenda Ecclesiae Cathedralis Plocensis* (1550).

I – 104, 105

Novikov, Nikolaj Ivanovič (1744–1818) – rusų švietėjas, rašytojas, žurnalistas, knygų leidėjas. Leido satyrinius žurnalus *Truten'* (1769–1770), *Pustomelia* (1770), *Živopisec* (1772–1773). 1779–1789 m. nuomojosi Maskvos universiteto spaustuvę. Publikavo rusų istorijos paminklus *Drevniaja rossijskaja vivliofika* (1773–1775), paskelbė *Opyt istoričeskogo slovaria o rossijskich pisateliach* (1772), leido periodinius leidinius, vadovėlius, knygas iš įvairių mokslo šakų. Maždaug trečdalis to meto Rusijos leidinių išėjo jo spaustuvėje. Sukūrė leidėjų sąjungą *Tipografičeskaja kompanija* (paleista 1791), vienijusią apie 100 autorių, vertėjų, redaktorių ir knygų platintojų. Maskvoje atidarė biblioteką skaityklą. Organizavo knygų prekybą 16 Rusijos miestų. Skaitytojų lėšomis atidarė dvi mokyklas raznočincų vaikams, vaistinę, padėjo badaujantiems valstiečiams. Persekiotas už antivyriausybines šviečiamąsias nuostatas, 1789 m. iš jo buvo atimta universiteto spaustuvė, o 1792 m. 15 metų įkalintas Šliserburgo tvirtovėje. Nors 1796 m. buvo paleistas, bet verstis knygų leidyba jam uždrausta.

I – *215*

Novosilcev, Nikolaj

III – 81

Nowodworski, Witold

III – 19, 20, 22, 23, 27, *32*, *34*, *35*, *37*, *53*, *58*, 59, 62–64, 66, 70, *73*, 74, 77, 78, 83–86, 89, *95*, 100, 101

Nowogórski, Sebastian (Nowogorski, Sebastyan; XVII a.) – pirmasis Lvovo jėzuitų spaustuvės, veikusios 1646–1772 m., spaustuvininkas, dirbęs joje 1642–1648 m. ir išspausdinęs 33 leidinius, daugiausia panegirikas, teologijos disputų tezes ir religinius moralinius kūrinius.

II – 220

Obiedziński, Tomasz, žr. Tomasz z Obiedzina

Ochino, Bernardino (Okinus, Bernardin s Seni; 1487–1564) – italų teologas, pamokslininkas, filosofas ir religijos reformatorius. Pranciškonas, vėliau kapucinas, 1542 m. perėjo į protestantizmą. Daugiausia rašė poleminius veikalus, iš jų minėtini *Dialogo del Pirgatorio* (1556), *Labirinti del libero e servo arbitrio* (1561), *Dialoghi XXX* (1563).

I – 200

II – 188, 189

Oczko, Wojciech (1537–1599) – karalių Stepono Batoro ir Zigmanto Vazos rūmų gydytojas ir sekretorius, vienas iš lenkų medicinos terminologijos kūrėjų. Dviejuose medicinos traktatuose lenkų kalba *Cieplice...* (1578) ir *Przymiot...* (1581) pateikia pirmuosius lenkiškus medicinos terminus.

I – 183, *184*

Oderborn, Paul (Oderborinus, Paulus; apie 1555–1604) – prancūzų kilmės rašytojas, liuteronų pamokslininkas Vilniuje, Kaune, Rygoje, Jelgavoje. Ėjo kapeliono pareigas ir dalyvavo Stepono Batoro vadovaujamuose kariniuose žygiuose. Jo diskusija su jėzuitu Michaeliu Otto Becanus išspausdinta veikale *Ein Gespräch von der Religion...* (1605).

I – *203*

Oelrichs, Johann Carl Conrad (Elrichs; 1722–1799) – vokiečių istorikas, bibliografas ir knygos istorikas, Štetino (dabar Ščecinas) akademinės gimnazijos teisės profesorius. Svarbiausi jo veikalai: *Berlinische Bibliothek* (1747–1750, 4 t.), *Nachricht von seinen eigenen, meist zum Druck fertigen Manuscripten* (1752), *De bibliothecarum ac librorum fatis* (1757), *Beyträge zur Geschichte der Literatur* (1760), *Zuverläßige historisch-geographische Nachrichten vom Herzogthum Pommern* (1771).

I – 62, 63, 71

Okinus, Bernardin, žr. Ochino, Bernardino

Okolski, Szymon (1580–1653) – lenkų heraldikas ir istorikas vienuolis dominikonas, 1648–1652 m. Rusijos dominikonų provincijos provinciolas. Svarbiausias jo veikalas – nebaigtas herbynas *Orbis Polonus* (1641–1645, 3 t.). Parašė dominikonų provincijos Rusijoje istoriją *Russia florida* (1646) ir istorinių religinių darbų.

I – 166, 189

Olearius, Adam (1599–1671) – vokiečių mokslininkas, rašytojas, keliautojas, Šlezvigo–Holšteino kunigaikščio Friedricho III rūmų matematikas ir bibliotekininkas. Mokėjo rusų ir arabų kalbas. 1647 m. išleido gausiai iliustruotą savo kelionės į Persiją aprašymą *Beschreibung der Newen Orientalischen Reise* (papild. 1656). Turėjo 2400 tomų biblioteką. Ji 1676 m. Hamburge buvo parduota aukcione.

I – *79*

Olenin, Aleksandr Nikolajevič (1763–1842) – rusų rašytojas ir valstybės veikėjas, rusų paleografijos pradininkas. Nuo 1811 m. Imperatoriškosios viešosios bibliotekos Sankt Peterburge direktorius, nuo 1817 m. – Menų akademijos prezidentas. Svarbiausi jo veikalai *Opyt novogo bibliografičeskogo poriadka dlia Imperatorskoj publičnoj biblioteki* (1809), *Kratkoje istoričeskoje svedenije o sostojanii Imperatorskoj Akademii Chudožestv s 1764–1824 gody* (1829).

II – *139*

Oleśnicka, Zofija (?–tarp 1566 ir 1567) – pirmoji lenkų protestantų poetė, kūrusi psalmes.

I – 158

Oleśnicki, Zbigniew (1389–1455) – Lenkijos valstybės veikėjas, dvasininkas, Krokuvos vyskupas (nuo 1423), kardinolas (nuo 1449), buvęs Jogailos sekretorius, Vladislovo Varniečio (1424–1444) mažametystės metu faktinis regentas. Išleido sinodo statutus (1436, 1446), siekdamas suvienodinti liturgiją, aktyvinti pamaldumą, atnaujinti Lenkijos globėjų kultą.

I – *240*

Oleszczyńskis, S.

III – 14

Olivieri Giordano, žr. Abati Olivieri Giordani, Annibale degli

Olizarovijus, Aronas Aleksandras (apie 1618–1659) – teisininkas, medikas ir politinis rašytojas, Vilniaus universiteto profesorius. Svarbiausias jo veikalas *De politica hominum societate* (1651), kuriame svarsto įvairius visuomeninio gyvenimo klausimus, aptaria šeimos gyvenimą ir auklėjimą, visuomenės sandarą ir valstybinę santvarką.

I – 211

Oloff, Efraim (1685–1735) – danų kilmės lenkų mokslininkas, lenkų kalbos ir literatūros tyrinėtojas, liuteronų dvasininkas, pa-

mokslininkas, pedagogas, bibliofilas ir bibliografas. Svarbiausi jo raštai *Polnische Liedergeschichte von polnischen Kirchengesängen und dererselben Dichtern und Übersetzern...* (išsp. po mirties 1744) ir rankraščiu likęs darbas *Wiadomość o drukarniach w Polsce.* Turėjo sukaupęs asmeninę biblioteką, kuri tuoj po jo mirties buvo parduota. Aukcionui buvo išleistas jos katalogas *Bibliotheca Ephraim Oloffii libris... auctionis ritu in aedibus Dzikovianis 1736 publice distrahenda* (1736).

I – 135, *136*

II – 221

Olszowski, Andrzej (1621–1677) – lenkų dvasininkas ir valstybės veikėjas, Chelmno vyskupas (1661–1674), Gniezno arkivyskupas ir Lenkijos primas (nuo 1674) ir Lenkijos pakancleris. Paliko keletą religinio turinio veikalų, iš kurių svarbiausias traktatas apie Gniezno arkivyskupystę *De Archiepiscopatu Gnesnensi* (po 1674).

II – 111

Olszowski, Hieronim (Hieronimas iš Olševo; apie 1622–1677) – Lenkijos stalininkas (1673), Ravos vaivada (1677) ir poetas. Paskyrė 500 zlotų sumą nuo 10 000 zlotų kapitalo Krokuvos universiteto bibliotekai knygoms ir kitoms reikmėms. Eilėmis išvertė iš lotynų kalbos populiarų XVII a. gydytojo patarėją *Szkoła saleritańska, to jest Nauka doktorów salernitańslich o sposobie zachowania zdrowia dobrego* (1640, 1645, 1648, 1684).

II – 104

Onacevičius, Ignotas Žegota (Onacewicz; 1780–1845) – LDK istorikas. 1818–1827 m. Vilniaus universitete dėstė visuotinę istoriją, statistiką, diplomatiją. 1834–1845 m. dirbo Peterburgo archeologijos komisijoje, N. Rumiancevo muziejaus rankraštyne, rinko medžiagą Lietuvos istorijai. Išspausdino *Panowanie Henryka Walezjusza, Stefana Batorego, Kazimierza, Jana Alberta i Aleksandra Jagiellończyków* (1823–1827, 4 t.), *O bibliotekach zakonnych na Litwie* (*Archiwum północne*, 1822), *Rzut oka na pierwotne dzieje Litwy* (*Rocznik* literacki, 1846), *Uwagi nad historią powszechną* (*Magazyn powszechny*, 1840), *Rzut oka na dzieje W. Ks. Litewskiego* (*Pamiętnik naukowo-literacki*, 1845–1850).

II – *153*

III – 54, 59, 63, *84*, *85*

Osiński, Alojzy (1770–1842) – lenkų pijoras, filologas, žodynininkas, teologijos daktaras, Bažnyčios istorikas ir bibliografas, 1833–1839 m. Vilniaus dvasinės katalikų akademijos rektorius. Paskelbė 16 darbų, tarp jų veikalus apie Petrą Skargą, Tadeuszą Czackį, *Słownik mitologiczny* (1806–1812, 3 t.), tačiau vertingiausi liko neišspausdinti, kaip antai *Słownik pisarzy polskich* (apie 20 t.), *Żywoty biskupów wileńskich* (1856, 3 t.), *Bogactwa języka polskiego* (išliko 15 t.) ir kt.

I – *11*, 112–114, *164*, *183*, *199*

II – *145*, 146, *147*, 181, 186–188, 203, 207, *215*, 219–224

Ossoliński, Józef Maksymilian (1748–1826) – lenkų istorikas, literatūros tyrinėtojas, rašytojas, bibliotekininkas, bibliografas, bibliofilas. Nuo 1793 m. gyveno Vienoje, buvo rūmų bibliotekos prefektas. Savo asmeninę biblioteką 1817 m. dovanojo Lenkijai. Jos pagrindu 1827 m. įsteigtas Nacionalinis Ossolińskių vardo institutas (*Zakład Narodowy imienia Ossolińskich*), kurį sudarė biblioteka (25 402 spaudiniai, 708 tomai rankraščių, 133 žemėlapiai, 1445 raižiniai, 551 medalis ir 962 portretai), muziejus ir leidykla su spaustuve. Svarbiausias knygotyros veikalas *Wiadomości historyczno-krytyczne o pisarzach polskich... oraz o ich dziełach* (1819–1822, 1852).

I – 19, 62–66, 102, 104, 105, 137, 163, *164*, *176*, *177*

II – 16, 107, 140, 148–150, *151*, 188, 247

III – *57*, *58*, *66*

Osterberger, Georg (Oesterberger; apie 1542–1603) – Karaliaučiaus spaustuvininkas ir knygininkas, veikęs 1575–1602 m. Vedęs Hanso Daubmanno dukterį Kordulą (prieš 1573) nupirko jos brolio Bonifacijaus Daubmano dalį tėvui priklausiusios spaustuvės. Be šios spaustuvės, Osterbergeris turėjo du knygynus, knygrišyklą ir popieriaus malūną (nuo 1580). 1577 m. gavo privilegiją, gynusią jo leidinius Lenkijos Karalystės ir Prūsijos kunigaikštystės žemėse, o 1585 m. privilegiją, garantuojančią spaudos monopolį Prūsijos kunigaikštystėje. Iki 1590 m. jis išspausdino 99 leidinius, iš jų 14 lietuviškų knygų: visi Baltramiejaus Vilento, Jono Bretkūno veikalai, pirmieji Prūsijos valdžio įsakai lietuvių valstiečiams, taip pat tris latviškas knygas: *Enchiridion. Der kleine Catechismus* (1586), *Evangelia und Episteln* (1587) ir *Undeutsche Psalmen und geistliche Lieder* (1587). Iš lenkiškų knygų minėtina

Maciejaus Stryjkowskio *Kronika polska, litewska, żmudzka* (1582). Po jo mirties spaustuvę valdė našlė, sūnūs ir dvi ištekėjusios dukterys, o spaudinius ženklino dažniausiai „typis Osterbergiana". 1604–1606 m. taip pasirašinėjo žentas Georgas Neycke (?–1606), 1611–1618 m. kitas žentas Johannesas Fabricius (?–1623). 1623 m. jos savininku tapo Lorenzas Segebade (1584–1638).

I – 195

Ostroróg, Stanisław (1519–1568) – lenkų Reformacijos veikėjas, liuteronas, Mendzyžečo kaštelionas.

II – 191

Ostrowski, Teodor (1750–1820) – lenkų istorikas, teisininkas, pijoras (nuo 1765), Varšuvos *Collegium Regium* ir *Collegium Nobilium* profesorius. Svarbiausi jo darbai yra *Prawo cywilne parodu polskiego* (1784, 2 t.), *Dzieje i prawa kościoła polskiego* (1793, 3 t.), parengė 7 ir 8 *Volumina Legum* tomų inventorių, kurį išleido pavadinimu *Inwentarz nowy praw, traktatów i konstytucyj koronnych i W. Ks. Lit. w czasie bezkrólewia r. 1764 i za panowania Stanisłwa Augusta do r. 1780 uchwalonych* (1782).

I – *227*

Ostrowski, Władysław

III – *85*, *95*

Otokaras II (1233–1278) – Čekijos karalius iš Pšemyslų dinastijos. 1254 m. surengė Kryžiaus karą prieš gamtmeldžius prūsus. 1255 m. kartu su Teutonų ordino didžiuoju magistru Poppo von Osterna (apie 1200–1267) Priegliaus žemupyje Tvankstės vietoje įkūrė Karaliaučių.

II – 30

Otonas – vienas iš Šv. Romos imperatorių.

II – 220

Otto, August (XVIII a.) – pėstininkų kariuomenės būrio felčeris, iš kurio Edukacinės komisijos lėšomis 1792 m. birželio mėnesį už 3600 auksinų Varšuvoje buvo nupirktas jo medicinos knygų rinkinys Vyriausiajai Lietuvos mokyklai, t. y. Vilniaus universitetui.

II – 136, 291

Otwinowski, Walerian (1571–1642) – lenkų poetas ir vertėjas, kalvinistas. Nuo 1635 m. Sandomiro taurininkas. Išvertė Vergilijaus *Georgijum abo zieniańscw... ksiąg czworo* (1614) ir Ovi-

dijaus *Księgi metamorphoseon, to jest premian* (1638). Buvo savo giminaičio, lenkų poeto ir politiko Jano Andrzejaus Morsztyno (1621–1693), auklėtojas.

I – 186

Oudin, François (1673–1752) – prancūzų filosofas, teologas, jėzuitas. Leido jėzuitų bibliografiją, tačiau suspėjo pabaigti tik iki *D* raidės. Rašė eiles lotynų kalba. Paliko daug smulkių kūrinių. Dalį jų pasirašė slapyvardžiu Joannes Baptista Silvius.

II – *235*

Ovidijus, Publijus Nazonas (Publius Ovidius Naso; 43 pr. Kr.–17 po Kr.) – įžymus romėnų poetas, išgarsėjęs poema *Metamorphoses*.

I – 15, *142*, 170, 186,

II – 11, 239

III – 99

Pacaitė Valavičienė, Ona (Pacowna Wołłowiczowa, Anna; ?–1649) – LDK kariuomenės rotmistro, pulkininko, didžiojo vėliavininko Samuelio Paco (1590–1627) duktė, Vilniaus žemės raštininko Martyno Valavičiaus žmona.

I – *209*

Pace di Fabiano (di Fabriano) (Pax z Fabiano; XIV a.) – italas, pirmasis apie XIV a. vidurį pradėjęs Italijoje Trevize gaminti popierių, remiantis Girolamo Tiraboschi veikalu *Storia della letteratura italiana* (Roma, 1784, t. 5, p. 458).

I – 34

Pacevičius, Arvydas

III – *10*, 12, *48*, *69*

Pademontanas, kitaip – Philibertus Ferrerius, episcopus Pademontanus.

I – *176*

Pakosław – knygų perrašinėtojas.

II – 57

Pandlowski, Krzysztof (?–1658 ar 1659) – kalvinas, Belzo apskrities konsenioras, Zabluduvo (Lenkija) seminarijos regentas, gedulingų kalbų ir teologinių darbų autorius iš Pandėlio. Paskelbė *Anna z Rodzanowa Gorajska usługą pogrzebową wspomniana* (1638), *Columba olifera. De tranquilitate conscienciae, to jest O uspokojeniu sumienia* (1647, 1760), *Speculum mortis, to*

Peyr, Jan (Peir, Jan; XVI a.) – Krokuvos knygininkas 1512 m. Vėliau, 1519 m., išleido Valentino Ecko (apie 1494–1550 ar 1556) *De mundi contemptu et virtute amplectenda dialogus*, kurią išspausdino pas Mareką Szarfenbergą.
I – 81

Pelbartus de Themeswar (Pelbart de Temesuar; apie 1435–1504) – pranciškonų vienuolis (1480), pamokslininkas, teologijos daktaras (1471). Jo kūriniai buvo populiarūs ir dažnai perleidžiami visoje Europoje. Svarbiausi iš jų *Pomerium sermonum de tempore* (1483, 1498, 1517), *Pomerium sermonum de sanctis* (1475, 1514), *Stellarium Coronae Mariae Virginis* (1496, 1587), *Expositio libri Psalmorum* (1487, 1513), *Aureum Rosarium Theologiae* (1504, 1594).
II – 93

Pelikanas, Vaclovas
III – 81

Penzel, Abraham Jakub (1749–1819) – lenkų filologas, istorikas ir bibliotekininkas. Nuo 1778 m. mokė graikų ir vokiečių kalbų Šv. Petro dvasinėje seminarijoje Krokuvoje. 1780 m. parengė memorialus *Instructio futuri bibliothecarii*, *Plan pour rendre la Bibliothèque de Cracovie...* ir buvo paskirtas Krokuvos universiteto bibliotekos prefekto pavaduotoju, o 1781 m. spaustuvės provizoriumi. 1782 m. pašalintas iš užimamų pareigų. 1786–1787 m. vadovavo knygrišyklai. 1784 m. Leipcige paskelbė *De arte historica* (1-oji laida 1782) su pratarme, kurioje aiškino savo nesėkmių Krokuvoje priežastis.
II – 130

Pereira, Gómez (Pereira, Gomes; 1500–apie 1567) – XVI a. ispanų medikas, filosofas, asmeninis Pilypo II sūnaus Karolio gydytojas. Laikomas medicinos reformos, mokslinio metodo panaudojimo medicinoje, moderniosios psichologijos pradininku. Parašė dvi knygas: *Antoniana Margarita. Opus physicis, medicis ac theologicis utile et necessarum* (1554) ir *Novae veraque medicinae et identibus rationibus comprobatae* (1558). Tai pirmasis medicinos traktatas po Klaudijaus Galeno.
II – 238

Persijus Flakas, Aulas (Aulus Persius Flaccus; 34–62 po Kr.) – romėnų poetas, turtingas etruskų kilmės aristokratas. Sekdamas

Gajaus Lucilijaus (apie 180–102 pr. Kr.) ir Kvinto Horacijaus Flako (65–8 pr. Kr.) pavyzdžiu parašė šešias iki mūsų dienų išlikusias *Satyras*.

I – 171

II – 82

Peter I, žr. Petras Didysis

Petkevičius, Merkelis (Melchioras; Pietkiewicz, Malcher; apie 1550–1608) – Lietuvos spaustuvininkas, kalvinistas, senosios lietuvių raštijos kūrėjas, kilęs iš bajorų. 1598 m. Vilniuje įsteigė spaustuvę reformatų knygoms leisti. Joje 1598 m. savo lėšomis išleido pirmąją reformatų knygą Lietuvoje – iš lenkų kalbos jo paties verstą katekizmą *Polski z litewskim katechizm*. 1598 m. spaustuvė buvo parduota broliams Salomonui ir Ulrichui Sultzeriams.

I – 202

Petrančić, Feliks (Feliksas iš Raguzos; apie 1450–po 1517) – miniatūrininkas, kilęs iš Ragūzos (dab. Dubrovnikas, Kroatija). Po 1470 m. tapo Vengrijos karaliaus Motiejaus I Korvino (1443–1490) skriptoriumo vadovu. Jo žinioje dirbo 30 knygų perrašinėtojų ir dailininkų.

II – *85*

Petrarca, Francesco (1304–1374) – garsus Renesanso laikotarpio Italijos humanistas, poetas. Žinomiausias jo 366 eilėraščių ir 317 sonetų ciklas *Canzoniere*.

I – *143*

Petras IV (1319–1387) – Aragono karalius (1336–1387), pramintas „Ceremoninguoju". Vedė ekspansinę politiką Viduržemio jūros regione. Su katalonų istoriku Bernatu Descolliu (?–1390) parašė jo viešpatavimo kroniką.

II – 32

Petras de Vincis, žr. Pietro della Vigna

Petras iš Bleso, žr. Pierre de Blois

Petrycy, Sebastian (1554–1626) – gydytojas ir filosofas, Krokuvos medicinos profesorius 1608–1615 m., Aristotelio vertėjas, leidėjas ir komentatorius. Svarbiausi jo veikalai *De natura, causis, symptomatis morbi Gallici...* (1591), *Instructia abo nauka...* (1613). Jis taip pat išvertė *Politiki Aristotelesowej... ksiąg ośmioro* (1615), *Ekono-*

miki Aristotelesowej... ksiąg dwoje (1618), *Etyki Arystotelesowej... ksiąg dziesięcioro* (1618).
I – 184, 187

Petrus de Abano, žr. Pietro d'Abano

Petrus de Borzykolwa, žr. Piotr z Borzykolwa

Petrus de Chotkowo, žr. Piotr z Chodkowa

Petrus de Crescentiis, žr. Crescenzi, Pietro de'

Petrus de Kamyenecz
II – *88*

Petrus de Borzykolwa, žr. Piotr z Borzykolwa

Petrus de Natalibus, žr. Natali, Pietro de'

Petrus de Scarzeschow w Miechowie
II – *88*

Petrus de Sydlow
II – *88*

Petras Aponietis, žr. Pietro d'Abano

Petras Didysis (Peter I; 1672–1725) – Rusijos caras, pirmasis imperatorius (nuo 1725) iš Romanovų dinastijos. Iš pradžių formaliai valdė su savo vyresniuoju broliu Ivanu V (1666–1696). Iki 1689 m. Petro Didžiojo įvykdyto perversmo faktiškai už nepilnamečius brolius valdė regentė, jų sesuo Sofija (1657–1704).
I – *79*, *215*

Petrus Helie, arba **Helias** (apie 1100–apie 1166) – viduramžių kunigas, filosofas ir gramatikas. Apie 1146 m. parašė *Summa super Priscianum*, komentarus vėlyvosios antikos romėnų gramatiko Prisciano (lot. Priscianus, VI a. po Kr.) veikalui *Institutiones grammaticae*, ir Marko Tulijaus Cicerono (lot. Marcus Tullius Cicero, 106–43 pr. Kr.) veikalui *De inventione.*
II – 54

Petrus Hispanus (apie 1205–1277) – viduramžių portugalų filosofas, medikas. Svarbiausias veikalas – logikos vadovėlis *Summula logicae*, (1474). Taip pat parašė Aristotelio ir Tomo Akviniečio komentarus.
II – 54

Pętkowski, Kaspar (1554–1612) – jėzuitas, dramaturgas, poetas ir vertėjas, dėl nepaprastos atminties pramintas Kalepinu. Parašė panegirikų, dialogų, intermedijų, tarp jų *Lycus, Sceva, Sextus* (išsp. 1961), *Dialogus de pace* (išsp. 1972), įvairių smulkių religinių kūrinių, dažniausiai himnų šventiesiems globėjams. Išvertė iš gaikų kalbos *Święty a powszechny sobór we Flirencji odprawiony* (1609).

I – 187

Pfeiffer, August Friedrich (1748–1817) – vokiečių orientalistas, paleografas, bibliotekininkas. Erlangeno universitete dėstė filosofiją ir Rytų kalbas. Svarbiausi jo veikalai *Beyträge zu Kenntniß alter Bücher und Handschriften* (1783–1786, 3 t.), *Ebräische Grammatik* (1790), *Über Bücher-Handschriften überhaupt* (1840).

II – 21, *51*

Pfister, Albrecht (apie 1420–apie 1466) – antrasis vokiečių spaustuvininkas ir leidėjas Bamberge. Apie 1457 m. Bamberge įsteigė spaustuvę. Žinomos 9 jo išleistos knygos. Jis pirmasis panaudojo knygoms puošti medžio raižinius savo leidinyje *Biblia pauperum* (apie 1462).

I – 32

Pheol, Schwanpoltus, žr. Fiol, Szwajpolt

Philovallensis (Philovallus), Hieronymus, žr. Wietor, Hieronim

Piacentino, Dioniso Gregorio (1684–1754) – italų antikvaras. Įstojęs į Šv. Bazilijaus ordiną ėmė tyrinėti antiką ir Romoje dėstė graikų kalbą. Svarbiausi jo veikalai: *Epitome graecae palaeographiae* (1735), *Commentarium graecae pronunciationis* (1751), *De sigillis veterum Graecorum* (1754).

II – 20

Piaggio, Antonio (1713–1796) – vienuolis pijoras, Vatikano bibliotekos bibliotekininkas. 1753 m. buvo pakviestas į Neapolį, kad išvyniotų suanglėjusius Herkulanėjo ritinius. Su 1756 m. savo paties pagamintu aparatu sukūrė metodą, pranašesnį už visus kitus, kuris iš esmės buvo patobulintas tiktai 1960 m.

II – 31

Piasecki, Paweł (1579–1649) – lenkų vyskupas ir istorikas, karaliaus sekretorius. Paskelbė kanonų teisės veikalą *Praxis episcopalis ea quae officium et potestatem episcopi concernunt continens* (1611,

1613, 1615, 1620, 1627, 1643) ir istorinį darbą *Chronica gestorum in Europa singularium...* (1645, 1646, 1648, 1649).

I – 189

Piastai – pirmoji Lenkijos kunigaikščių ir karalių dinastija, valdžiusi Lenkiją maždaug nuo 960 m. iki 1370 m. Pradininkas – pusiau legendinis valstietis Piastas.

II – 19, 56, 82, *103*

Piątkowski, Walerian (Waleryan; ?–apie 1652) – lenkų spaustuvininkas. 1625 m. vedė Krokuvos spaustuvininko Maciejaus Jędrzejowczyko (?–1638) dukrą Dorotą. 1627–1629 m. turėjo nuosavą spaustuvę. Po uošvio mirties 1638 m. perėmė spaustuvę ir jai vadovavo iki 1651 m. 1627–1629 m. išspausdino 13, o 1640–1651 m. 173 spaudinius, daugiausia proginius arba susijusius su Krokuvos akademija.

I – 188

II – 225, 227

Piccolomini, Enea Silvio (Enėjas Silvijus; 1405–1464) – italų humanistas, politikas, 1458 m. tapęs popiežiumi Pijumi II, bandė suvienyti Europą kovai prieš turkus. Savo veikale *Cosmographia in Asiae et Europae eleganti descriptione* (1477) aprašo kai kuriuos lietuvių religijos dalykus.

II – 283

Piekarski, Hadrian – jėzuitų kunigas.

I – *216*

Pierre de Blois (Petras iš Bleso; apie 1135–apie 1212) – prancūzų humanistas, teologas, diplomatas ir poetas. Paliko *De Ierosolymitana peregrinatione acceleranda, Dialogus inter regem Henricum II et abbatem Bonaevallensem, Libellus de arte dictandi*, 324 laiškus, eilėraščių ir kitus raštus.

II – 82

Pierre Lombard (Petrus Lombardus; apie 1095–apie 1160) – prancūzų filosofas ir teologas, Paryžiaus vyskupas. Svarbiausias jo veikalas *Sententiarum libri quatuor* (1150–52), kuriame remdamasis Bažnyčios tėvais, ypač Augustinu, susistemino katalikybės teologiją. *Sentencijos* buvo pripažintas teologijos vadovėliu, jį komenatavo daugelis žymių autorių.

I – *97*

II – 36

Pietro d'Abano (Petrus de Abano; Petras Aponietis; 1250–prieš 1318) – italų gydytojas, filosofas ir astrologas. Savo medicinos veikaluose *Conciliator differentiarum quae inter philosophos et medicos versantur* (1472), *De veninis eorumque remediis* (1472) derino arabų mediciną bei filosofiją su graikų spekuliatyvine gamtos filosofija. Taip pat parašė glaustą magijos ritualų vadovėlį *Heptameron*. Du kartus buvo apkaltintas erezija ir teisiamas inkvizijos: pirmą kartą – išteisintas, antrą kartą pripažintas kaltu (po mirties).

I – 55

II – *98*

Pietro della Vigna (Petras de Vincis; 1190 ar 1200–1249) – italų teisininkas, valstybės veikėjas, diplomatas ir rašytojas, Šv. Romos imperijos imperatoriaus ir Sicilijos karaliaus Frydricho II (1194–1250) sekretorius, protonotaras ir kancleris, 1149 m. apkaltintas išdavyste ir apakintas. Paliko *Epistolarum libri V* (išsp. 1740, 2 t.), *Tractatus de potestate imperiali* ir kt.

II – 82

Pijus VI (1717–1799) – popiežius (1775). Jo pontifikatas pasižymėjo konfliktais su Europos katalikiškų valstybių monarchais. Jis rėmė menus, įkūrė Vatikano pinakoteką.

II – *280*

Pilypas II (1527–1598) – Ispanijos karalius (nuo 1556) iš Habsburgų dinastijos. Kariavo su Prancūzija (kišosi į hugenotų karus), 1571 m. laimėjo jūrų mūšį su Turkija prie Lepanto, 1581 m. prisijungė Portugaliją. Karui su Anglija surinko „Nenugalimąją armadą", bet pralaimėjo. Kovojo prieš 1566–1609 m. Nyderlandų revoliuciją.

II – 203

Pilypas IV Gražusis (1268–1314) – Pilypo III sūnus ir įpėdinis, Prancūzijos karalius iš Kapetingų dinastijos (1285–1314). Siekė bet kokia kaina sustiprinti Prancūzijos karalystę. Rėmėsi profesionalia legistų biurokratija. Jo valdymas žymi perėjimą nuo charizmatinės monarchijos prie modernesnės biurokratinės karalystės. 1302 m. pirmą kartą sušaukė Generalinius luomus. Jo reikalavimu 1312 m. panaikintas Tamplierių ordinas, o jų turtai sekuliarizuoti.

II – 28

Pilypas iš Švenčiausios Trejybės (Filip od Ś. Trójcy; 1603–1671) – prancūzų basųjų karmelitų generolas, misionierius, tomistinės pakraipos filosofas ir teologas. 1629 m. išvyko misionieriumi į Šventąją žemę ir Persiją, paskui į Goa. Savo kelionę į Indiją aprašė *Itinerarium orientale* (1649). Grįžęs į Prancūziją dėstė teologiją Lione, kartu ėjo įvairias ordino pareigas, išleido nemažai teologinių ir filosofinių veikalų.

I – *220*

Pilleriai – vokiečių kilmės Lvovo spaustuvininkų, knygininkų ir leidėjų giminė. Neaišku, kuris turimas galvoje. **Antonis Pilleris** (?–apie 1780) 1772 m. atsikėlė į Lvovą ir įsteigė čia valdiškiems raštams vokiečių kalba spausdinti Gubernijos spaustuvę, dėl modernios įrangos ir valdžios privilegijų tapusią geriausia Lvovo spaustuve. Jai nuo 1784 m. vadovavo sūnus **Thomas Pilleris** (?–1796), dar įsteigęs popieriaus dirbtuvę ir knygyną. Jo brolis **Josephas Johannesas Pilleris** (?–1824) 1822 m. pirmasis įsteigė Lvove litografijos dirbtuvę, spausdino pigius lenkų autorių leidinius, vadovėlius rusų mokykloms, pradėjo leisti periodinius leidinius *Gazeta Lwowska* (1811) ir *Rozmaitości* (1817–1848).

I – 231

Pillerowa, Józefa (XVIII a.) – Lvovo spaustuvininko Antonio Pillerio (?–apie 1780) žmona. Po jo mirties valdė spaustuvę 1780–1787 m. Nemažai spausdino grožinės literatūros (romanus, dramas, poeziją) ir periodikos.

II – *280*

Pindaras (Pindaros; apie 520–445 pr. Kr.) – senovės graikų poetas, chorinės lyrikos kūrėjas. Visą turtingą ir įvairiarūšę Pindaro kūrybą Aleksandrijos mokslininkai buvo suskirstę į 17 knygų. Išliko tik 4 epinikijų knygos.

I – *142*
II – *226*

Pinelli, Maffeo (1736–1785) – bibliotekos, vadinamos *Bibliotheca Pinelliana* savininkas. Ji buvo parduota 1789 m. aukcione.

II – 312

Piotr (XVI a.) – Krokuvos knygininkas (be pavardės), kuris buvo pašauktas į Krokuvos vyskupo teismą dėl Martino Lutherio *Ka-*

tekizmo pardavinėjimo ir 21 psalmės vertimo. Gynėsi nežinojimu ir draudžiamas knygas atidavė.

I – 117

Piotr Woda ze Szczekocin (?–1454) – lenkų valstybės veikėjas, 1438–1454 m. Lenkijos pakancleris, Lukuvo, Chelmo seniūnas.

I – 242

Piotr z Borzykolwa (Petrus de Borzykolwa, Piotras iš Božykolvos)

II – *87*, 90

Piotr z Chodkowa (Petrus de Chotkowo, ?–1497) – medicinos daktaras, studijavęs Krokuvoje ir Bolonijoje, Mazovijos kunigaikščių kancleris ir jų vaikų auklėtojas, Šv. Mykolo kolegiato Plocke prepozitas, 1480–1497 m. Plocko vyskupas, surengęs tris sinodus (1485, 1489, 1491).

II – *88*

Piotr z Oporowa (1405–1467) – Lenčycos vaivada, lenkų politikas, aktyviai veikęs būtent Kazimiero Jogailaičio (1427–1492) valdymo metu.

I – 242

Piotr z Proboszczowic (apie 1509–1565) – lenkų astronomas ir astrologas, teologijos daktaras, Krokuvos akademijos profesorius, Žygimanto Augusto (1520–1572) astrologas. 1544–1558 m. vos ne kasmet leido astrologinius raštus lotynų, lenkų ir vokiečių kalbomis *Przeyrzenie przygod swiatskich z biegow niebieskich obaczone* (1544, 1547), *Almanach mit sampt den Evangelion und Aspecten der Planeten* (1546, 1552, 1553), *Judicium cum electionibus* (1550), *Kalender mitt sampt den Evangelion und Aspekten der Planeten* (1555), *Kalendarz krakowski* (1558). Greta almanachų, kalendorių ir judicijų parašė lotyniškai ir lenkiškai rašinį *Wypisanie Comety widzianey w Krakowie* apie 1556 m. Krokuvoje stebėtos kometos poveikį žmonėms.

I – 105

Piotr z Woli

II – *87*

Piotr ze Szczekocin, žr. Piotr Woda ze Szczekocin

Piotrcovius, Thomas, žr. Piotrkowczyk, Tomasz

Piotrkowczyk, Andrzej (Jędrzej; Andreas Petricowiensis; Andrzejus Petrakavietis; apie 1585–1645) – lenkų spaustuvininkas.

1625 m. kalvinistų spaustuvėje Vielkonoce prie Krokuvos išspausdino garsią trijų dalių Jano Brożeko satyrą prieš jėzuitus *Gratis, Przywilej* ir *Konsens*, už kurią buvo viešai nuplaktas miesto aikštėje ir išvarytas iš miesto. Perkėlęs spaustuvę iš Vielkonoco į Baranovą, čia išspausdino keliolika leidinių, tarp jų generalinių kalvinistų sinodų konsensusus (1628) ir prancūzų poeto Guillaume'o de Salluste du Bartaso (1544–1590) epinės poemos *La Judith* (1574) vertimą į lenkų kalbą. Poemą į lenkų kalbą išvertė Rafałas Leszczyńskis (1579–1636).

I – 186, 207

II – *215*, *216*,

Piotrkowczyk, Andrzej (Jędrzej; apie 1581–1645) – Krokuvos spaustuvininkas, Andrzejaus vyresniojo sūnus, Krokuvos akademijos teisės mokslų daktaras. Po tėvo mirties 1620 m. perėmė spaustuvę. Pagal 1625 m. ir 1633 m. karaliaus privilegijas spausdino konstitucijas, o 1628 m. Piotrkovo sinodo privilegija gavo išskirtinę teisę spausdinti bažnytines knygas. 1620–1645 m. išspausdino per 360 spaudinių.

I – 185, 186

Piotrkowczyk, Andrzej (Jędrzej; apie 1550–1620) – Krokuvos spaustuvininkas, Piotro Byko z Piotrkowo sūnus, vadinamas ir Byczeku. 1576 m. atidarė spaustuvę, 1609 m. tapo karališkuoju spaustuvininku. Daugiausia spausdino seimo konstitucijas, bažnytines knygas, Petro Skargos, Jakubo Wujeko veikalus. Jo spaustuvėje išėjo apie 290 spaudinių.

I – 185

Piotrkowczyk, Stanisław Teodor (apie 1630–1675) – Andrzejaus jaunesniojo sūnus, buvęs kariškis, poetas, 1662 m. nobilituotas už karinius nuopelnus. Spaustuvę valdė 1666–1672 m. ir išspausdino per 60 spaudinių. 1674 m. ją su namais pardavė Krokuvos akademijai.

I – 185

Piotrkowczyk, Tomasz (Piotrcovius, Thomas; ?–po 1562) – laisvųjų menų ir medicinos magistras, Krokuvos astronomas, išleidęs *De comoeta anno Christi 1558 viso* (1558), *Praktyka na rok 1559* (1558/1559), *Ephimerides constellationum coelestium electionumque ad annum 1560* (1559/1560), *Kalendarz z wyboru czasów na rok 1562* (1561), *Calendarium* (1571).

I – 106

Płaszczewski, Bazyli (?–1728) – Krokuvos katedros kanauninkas, Krokuvos akademijos profesorius ir rektorius, teologijos daktaras (1712), teologinių disertacijų autorius. Krokuvos akademijoje dėstė filosofiją ir graikų kalbą. 1692–1695 m. buvo Krokuvos akademijos bibliotekininkas.

II – *104*

Pobidziński

II – 200

Pockels, Karl Friedich (Pokels; 1757–1814) – vokiečių pedagogas, antropologas, visuomenės veikėjas ir rašytojas. Parašė antropologijos ir populiarių filosofinių darbų *Beiträge zur Beförderung der Menschenkenntniß* (1789), *Versuch einer Charakteristik des weiblichen Geschlechts* (1797–1802, 5 t.), *Der Mann, ein anthropologisches Charaktergemälde seines Geschlechts* (1805–1808, 4 t.), *Über Gesellschaft, Geselligkeit und Umgang* (1813–1817, 3 t.). Anonimiškai išleido *Biographische Gemälde des Herzogs Karl Wilhelm Ferdinand von Braunschweig-Lüneburg* (1809).

II – *280*, 283

Počobutas, Martynas (Poczobut; 1728–1810) – Lietuvos jėzuitas, matematikas ir astronomas, Vilniaus universiteto profesorius, rektorius (1780–1799), Londono karališkosios astronomų draugijos narys (1770), Paryžiaus mokslo akademijos narys korespondentas (1778), Vilniaus observatorijos direktorius (nuo 1765). Po jėzuitų ordino panaikinimo gavo karaliaus privilegiją valdyti buvusią universiteto spaustuvę, 1774 m. redagavo laikraštį *Gazety Wileńskie*. 1775 m. pardavė spaustuvę rūmų iždininkui ir Gardino seniūnui Antanui Tyzenhauzui (1733–1785). Paskelbė *Krótka wiadomość o kometach* (1770), *Materia tentaminis mathematici ex trigonometria plana* (1766), *Calculus eclipseos lunaris* (1766), *Dysertacja o gwiazdach, słońcu i planetach* (1775) ir kt.

I – 225

II – 125, *136*

Poggius, žr. Bracciolini, Poggio

Pokels, žr. Pockels, Karl Friedich

Poliński, Michał Pełka (1784–1848) – matematikas, Vilniaus universiteto profesorius, kolekcininkas, bibliofilas ir bibliografas. Sudarinėjo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje iš-

leistų spaudinių rodykles (įtraukė apie 200 Lietuvoje ir kitur iki 1848 m. išleistų lietuviškų knygų). Paliko šakinių bibliografinių rodyklių: matematikos, gamtos mokslų, žemės ūkio, medicinos. Mažesnių sąrašų yra iš astronomijos, fizikos, chemijos, veterinarijos. Surinko bibliografinės medžiagos apie Lenkijos karalius, architektus, tapytojus, grafikus, Vilniaus universiteto profesorius, auklėtinius ir kt. Turėjo sukaupęs apie 12 000 senų spaudinių lenkų, lietuvių, gudų kalbomis, taip pat rinko skraides, kalendorius, brošiūras, raižinius, paveikslus, žemėlapius, rankraščius, medalius, monetas ir kitas muzealijas. Sudarė savo bibliotekos knygų katalogą. Paskelbė *Bibliografia dawna polska*, *Dodatek bibliograficzny*, *Dalszy ciąg dodatku bibliograficznego*, *O najpierwszej w polskim języku drukowanej książce* ir kt. Savo darbus dažniausiai skelbė anonimiškai įvairiuose periodiniuose leidiniuose.

I – 162

Pomonius Laetus, žr. Leto, Pomponio

Pompėjus Trogas, Gnėjus (Gnaeus Pompeius Trogus; I a. pr. Kr.–I a. po Kr.) – romėnų istorikas. Parašė 44 knygų pasaulio istoriją *Historiae Philippicae*. Išliko tik Marko Juniano Justino (II–III a.) jo santrauka *Epitome Historiarum Philippicarum*.

II – 82

Pomponijus Mela (Pomponius Mela; I a. pr. Kr.) – iš Ispanijos kilęs romėnų geografas, kosmografas ir istorikas. 43–44 m. parašė trijų dalių veikalą *De situ orbis libri tres* arba *De Chorographia*, kuriame pateikiamos apibendrintos antikos mokslo žinios apie pasaulį, yra netikslių žinių apie Baltijos jūrą ir Pabaltijo gyventojus.

II – 283

Ponętowski, Jan (?–1598) – lenkų politikas, diplomatas, bibliofilas. Buvo sukaupęs didelę asmeninę biblioteką, kurią 1592 m. padovanojo Krokuvos akademijai. Šiuo metu išlikę dokumentai saugomi Jogailos universiteto bibliotekoje, taip pat Stengneso kapitulos bibliotekoje Švedijoje. Parašė veikalą *Krótki rzeczy polskich seymowych, pamięci godnych commentarz* (1569).

I – 107, 109

Poniatovskis, Stanislovas Augustas (Stanislovas Augustas; 1732–1798) – Abiejų Tautų Respublikos valdovas, paskutinis Lenkijos

las. Politinių brošiūrų ir straipsnių žurnale *Pamiętnik Warszwski* autorius, vienas iš veikalo *O ustanowieniu i upadku Konstytucji 3 maja 1791* (1793, 2 d.) bendraautorių. Varšuvoje ir Kurove prie Liublino (Lenkija) sukaupė biblioteką, kurią sudarė apie 2700 knygų ir apie 1900 brošiūrų. Apie 230 veikalų (apie 700 tomų) paveldėjo iš savo uošvio Stanisławo Lubomirskio (1722–1783). Po jo mirties biblioteką perėmė brolis Stanisławas Kostka Potockis (1755–1821), o jo sūnus Aleksandras Potockis (1776–1845) biblioteką įkurdino Vilanuvo rūmuose Varšuvoje.

II – 115, 116, *122*

Potocki, Jan (1761–1815) – lenkų grafas, istorikas, archeologas, etnografas, rašytojas, keliautojas, rašęs tiktai prancūziškai. 1788 m. Varšuvoje savo rūmuose įsteigė privačią spaustuvę *Drukarnia Wolna*, kurioje 1788–1793 m. išėjo per 100 leidinių. Joje Potockis spausdino savo darbus apie slavų istoriją, kelionių įspūdžius. Svarbiausias jo veikalas yra fantastinis, filosofinis romanas *Manuscrit trouvé à Saragosse* (1797–1815, išspausdinti fragmentai 1805). Dingus jo autografui, visas kūrinys žinomas tik pagal Edmundo Chojeckio (1822–1899) lenkišką vertimą *Rękopis znaleziony w Saragosie*.

I – 59, 60, 222, 226

II – *280*, 283

Potocki, Józef (1673–1751) – Abiejų Tautų Respublikos politikas, Kijevo vaivada (1702–1744), Lenkijos didysis etmonas (1707, 1735–1751).

II – 282

Potocki, Mikołaj (1595–1651) – Abiejų Tautų Respublikos politikas, Lenkijos didysis etmonas (nuo 1646), kovojo su Bogdano Chmelnickio kazokais.

II – 220

Potocki, Stanisław Kostka (Potozki, Stanislaus; 1755–1821) – lenkų visuomenės veikėjas, religijos ir švietimo reikalų ministras, kolekcininkas ir bibliofilas. Vienas iš Varšuvos mokslo bičiulių draugijos ir Plocko mokslo draugijos iniciatorių. Bendradarbiavo su Samueliu Bogumiłu Linde (1771–1847) steigiant Viešąją biblioteką prie Varšuvos universiteto. 1818 m. jai padovanojo 5420 raižinių. Turėjo biblioteką, kurioje dar prieš ją sujungiant su brolio Ignacy Potockio rinkiniu (1750–1809) buvo 2475 veikalai.

Paskelbė *O sztuce u dawnych czyli Winkelman polski* (1815, 3 t.), *O wymowie i stylu* (1815, 4 t.), *Pochwały, mowy i rozprawy* (1816, 2 t.), *Podróż do Ciemnogrodu* (1820).
II – 167, 172, 178

Potockiai – Abiejų Tautų Respublikos didikų giminė, kilusi iš Potoko (Krokuvos vaivadijoje) savininkų. Nuo XVII a. giminiavosi su LDK didikais Radvilomis ir ėmė daryti įtaką valstybės politikai.
II – 137

Pranciškus Florentietis, žr. Fiorentino, Francesco

Prasno, Andrzej (Przasznik, Andrzej; XVI a.) – lenkų protestantas.
I – 148

Prebendowski, žr. Przebendowski, Ignacy Franciszek

Presser, Michael Laurenz (Presser, Michał Laurencius; 1675–apie 1753) – spaustuvininkas, dirbęs įvairiuose Vokietijos miestuose. 1716 m. Lešne įsteigė spaustuvę ir iki 1753 m. išspausdino apie 45 leidinius vokiečių, lenkų bei lotynų kalbomis, daugiausia įvairius proginius, bažnytinius bei mokyklinius raštus, miesto potvarkius, kalendorius, medicinos darbus. Po jo mirties spaustuvė atiteko sūnums Samueliui Teofilui (1720–po 1792) ir Michałui Wawrzyniecui (1726–apie 1771).
I – 215

Presser, Samuel Teofil (Presser, Samuel Theofil; 1720–po 1792) – spaustuvininkas. 1740 m. ėmė vadovauti tėvo spaustuvei. Po jo mirties spaustuvę valdė drauge su jaunesniuoju broliu Michału Wawrzyniecu (1726–apie 1771). Šiuo laikotarpiu M. Wawrzyniecas netgi išleido keletą knygų savo vardu, tarp jų Abrahamo Emmanuelio Wolffo *Traktacik o powietrzu morowym dla ludu polskiego* (1771), Floriano Zawistowskio *Dziwak na starość chcący się żenić oszukany* (1771). Po 1771 m. mirus broliui spaustuvei vadovavo Samuelis Teofilis. Jam mirus našlė 1795 m. spaustuvę testamentu užrašė protestantų Šv. Kryžiaus bažnyčiai Lešne.
I – 215, 218

Pretorijus, Matas (1635 ar 1636–1704) – Lietuvos ir Prūsijos istorikas ir etnografas, liuteronų, vėliau katalikų kunigas. Svarbiausias jo veikalas *Deliciae Prussicae oder Preussische Schaubühne* (parašytas 1698; išsp. tik jo ištraukos), kuriame aprašyta Mažosios

pat išleido proginių leidinių, brošiūrų ir vadovėlių. Po jo mirties spaustuvei vadovavo jo našlė Joana (1793–?), paskui antrasis jos vyras Walenty Mierzejewskis (1782– apie 1843).
I – 231

Przasznik, Andrzej, žr. Prasno, Andrzej

Przebendowski, Ignacy Franciszek (Prebendowski; 1730–1791) – Abiejų Tautų Respublikos valstybės veikėjas, Pamario vaivada (1772–1779), Solcų seniūnas (1772), Mažosios Lenkijos generalinis seniūnas (1779), Nuolatinės tarybos maršalas ir Užsienio reikalų departamento patarėjas (1786), generalinis pašto direktorius (1776), Edukacinės komisijos narys (1785).
II – *117*

Przecławski, Andrzej (XVI a.) – Poznanės dekanas, Krokuvos scholastikas.
I – 138

Przerębski, Jan (apie 1510–1562) – lenkų valstybės veikėjas, diplomatas, Gniezno arkivyskupas, Lenkijos primas, vienas iš artimiausių Žygimanto Augusto (1520–1572) patikėtinių, dalyvavo ne vienoje diplomatinėje misijoje.
I – 106

Przybylski, Jacek Idzi (1756–1819) – lenkų rašytojas, vertėjas, filologas klasikas, Vyriausiosios Lenkijos mokyklos Krokuvoje bibliotekininkas, bibliofilas. Savo knygų rinkinį (iš viso 705 tomai) paliko Jogailos universiteto bibliotekai. Parašė proginių kalbų ir eilėraščių, išvertė antikos autorių kūrinius ir kt.
I – 228, 235
II – 17, 55, 131, 132, *133*, 141, 142,

Przybysław de Linowecz
II – *87*

Przyjemska – antroji Mikałojaus Latalskio žmona.
II – *209*

Przyłuski, Jakub (apie 1512–1554) – lenkų teisininkas, poetas, Krokuvos žemės teisėjas, romėnų teisės žinovas, lenkų teisės projekto *Statuta Regni Poloniae...* (1548) ir veikalo *Leges seu statuta ac privilegia Regni Poloniae...* (1553) autorius. Savo namuose Krokuvoje turėjo sukaupęs didelę biblioteką (po jo mirties įvertinta

1000 zlotų), taip pat buvo įsirengęs spaustuvę, kurioje išspausdino savo *Leges seu statuta ac privilegia Regni Poloniae.*

I – 100, 173, *174*, 193, *194*

II – 283

Ptaszycki, Stanisław

III – 75

Ptolemajai (Ptolemaioi), kitaip **Lagidai** – helenistinio Egipto valdovų dinastija, valdžiusi 305–30 pr. Kr. Pradininkas – vienas Aleksandro Makedoniečio karvedžių Ptolemajas I Soteras. Ptolemajų valdymo metais Egiptas tapo galingiausia helenistine valstybe.

II – 30

Ptolemajas, Klaudijas, žr. Klaudijas Ptolemajas

Ptolemajas II Filadelfas (Ptolemaios Philadelphos; Ptolomeus Filadelf; 308–246 pr. Kr.) – Egipto valdovas nuo 285 m. pr. Kr., sustiprinęs Egipto padėtį helenistiniame pasaulyje, pagal egiptiečių tradiciją vedęs savo seserį Arsinoję. Jis buvo menų ir literatūros globėjas, įsteigė Mažąją biblioteką Aleksandrijoje.

I – 235

Publilijus Sirus (Publilius Syrus; I a. pr. Kr.) – romėnų poetas, mimografas.

II – 212

Pukszta, Józef

III – *67*

Putanowicz, Józef Alojzy (1737–1788) – lenkų dvasininkas, filosofas, teologas, karaliaus sekretorius ir matematikas. Nuo 1765 m. *Collegium Maius* narys, teologijos profesorius. 1765–1784 m. Krokuvos universiteto bibliotekininkas. 1774 m. išleido *Stan wewnętrzny i zewnętrzny Studii Generalis Universitatis Cracoviensis.* 1777 m. Arsène'o Théodore'o Fassaux (1725 ar 1730–1777) sudaryto rankraščių katalogo pagrindu parengė *Repertorium manuscriptorum Bibliothecae Collegii Maioris Universitatis Cracoviensis* (1777) kartu su Michału Wawrzyniecu Mrugaczewskiu (?–1794).

II – 129, 131

Quétif, Jacques (1618–1698) – prancūzų dominikonas, istorikas ir bibliografas. 1652 m. tapęs Paryžiaus Sen Onorė vienuolyno bibliotekininku jis sutvarkė ir smarkiai praturtino biblioteką, pa-

švęstą Prancūzijos dominui, būsimajam Liudvikui XIV nuo pat jo gimimo, taip pat prižiūrėjo Prancūzijos kanclerio Pierre'o Séguier biblioteką. Vienas svarbiausių jo veikalų – dominikonų ordino istorija *Scriptores ordinis praedicatorum* (1719–1721, 2 t.), kurią pabaigė ir išleido Jacques Échardas (1644–1724). Quétifas dar yra parašęs arba išleidęs *Hieronymi de Medicis formalis explicatio Summae theologiae D. Thomae Aquinatis* (1657), *Concilii Tridentini canones* (1666), *Vita Hieronymi Ferrariensis* (1674), *Petri Morini opuscula et epistolae* (1675) ir kt.

I – 34, 35

Rabis Josua bar Israelis – Krokuvos spaustuvininkas, 1617–1627 m. išspausdinęs Talmudą.

I – 190

Racine, Jean (1639–1699) – prancūzų dramaturgas tragikas, vienas iš XVII a. prancūzų „didžiosios trijulės" (greta Molière'o bei Pierre'o Corneille'io). Savo tragedijose *Andromaque* (1667), *La Thébaïde* (1664), *Britannicus* (1669), *Bérénice* (1670), *Bajazet* (1672), *Mithridate* (1673), *Iphigénie* (1674), *Phèdre* (1677), *Esther* (1689), *Atalia* (1691) parodė aistras kaip pragaištingą jėgą, pražudančią jų užvaldytą žmogų.

II – 161

Raczyński, Edward (1786–1845) – lenkų istorikas, leidėjas, vertėjas, menų ir mokslo mecenatas, bibliofilas, Raczyńskių bibliotekos Poznanėje steigėjas (1829). Bibliotekos išlaikymui skyrė 120 000 zlotų. Leido istorijos šaltinius, lenkų rašytojų kūrinius ir lotynų klasikus.

I – 233

II – 154

Račius, Vidas

I – *9*

III – *9*, 11, 12

Rader, Matthäus (Raderus, Matthaeus; 1561–1634) – vokiečių istorikas, filologas, katalikų teologas, jėzuitas. Vienas svarbiausių jo darbų yra *Bavaria sancta et pia* (1615–1628, 4 t.).

I – *188*

Radiševskij, Anisim Michailovič (Radiševskis, Onisimas Michailovičius; apie 1560–tarp 1629 ir 1631) – Maskvos spaudos

ir patrankų rūmų meistras. 1603 m. Maskvoje atidarė nuosavą spaustuvę, kurioje išspausdino *Četveroevangelije* (1606) ir *Ustav, ili Oko cerkovnoje* (1610). 1620 m. sudarė vieną pirmųjų rusų mokslo ir technikos veikalų *Ustav ratnych pušečnych i drugich del, kasajuščichsia voinskoj nauki* (išsp. 1777–1781).

I – 191

Radivila, Christina, žr. Radvilaitė, Kristina

Radivilus, Albertus, žr. Radvila, Albertas

Radivilus, Stanislaus, žr. Radvila, Stanislovas

Radymiński, Marcin (1602–1664) – lenkų filosofas, Krokuvos universiteto profesorius, bibliotekos globėjas. Švedmečiu išgelbėjo biblioteką nuo išgrobstymo. 1662 m. drauge su tuometiniu rektoriumi Andrzeju Kucharskiu (?–1679) pradėjo bibliotekos reformą, sutvarkė knygų fondus, atnaujino pasenusį inventorių. Užrašė bibliotekai ir filosofijos katedrai naujoms knygoms pirkti 2000 zlotų. Savo asmeninę biblioteką išdalijo Krokuvos vienuolynams ir *Collegium Maius*, kuriai paliko visus filosofinius ir humanitarinius veikalus.

II – 104

Radliński, Jakub Paweł (apie 1680–1762) – lenkų teologas, poetas ir istorikas, dogmatikas ir hagiografas, teologijos daktaras, reguliariųjų kanauninkų generolas su būstine Mechuve (Lenkija). Paliko teologinių, istorinių ir eiliuotų kūrinių.

II – 109

Radomski, Jan (?–1580) – reformacijos veikėjas, Nidzicos evangelikų kunigas, vertėjas. Prūsijos kunigaikščio atsikviestas į Karaliaučių čia išvertė Philippo Melanchthono *Examen theologicum...* (1561), Martino Lutherio *Enchiridion, Catechismus mały* (1562), *Repetitio coerporis doctrinae ecclesiasticae...*(1569).

I – 195

Radvila, Albrechtas (Radivilus, Albertus; 1558–1592) – pirmasis Klecko ordinatas, Lietuvos didysis maršalas (nuo 1586), Kauno seniūnas (nuo 1580), Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo sūnus.

I – *196*

Radvila, Boguslavas (Radziwilianus; 1620–1669) – LDK didikas, Abiejų Tautų Respublikos valstybės ir karinis veikėjas, evangelikų reformatų globėjas. Paveldėjo tėvo Jonušo Radvilos (1579–1620)

biblioteką, kurią papildė pusbrolio Jonušo Radvilos (1612–1655) Kėdainių biblioteka. Dalį savo rinkinio, apie 500 tomų XVI a. knygų ir XVII a. atlasų, 1668 m. testamentu paliko Karaliaučiaus pilies bibliotekai. Slucko kalvinistų mokyklai taip pat padovanojo jos rektoriaus Andrzejaus Dobrzańskio (–1640) knygų rinkinį, nupirktą po jo mirties.

II – 105

Radvila, Jurgis (1556–1600) – Vilniaus vyskupas ordinaras, Katalikų Bažnyčios kardinolas (nuo 1583). Jis kovojo su protestantizmu, 1581 m. uždraudė be jo leidimo Vilniuje spausdinti protestantiškas knygas. Parašė lotynų kalba atsiminimų apie kelionę į Italiją (1575).

I – *196*

Radvila, Kristupas (*Radziwil, Chrysztof;* 1585–1640) – LDK didikas, Abiejų Tautų Respublikos valstybės ir karinis veikėjas, reformatas, kalvinizmo globėjas. 1615–1635 m. LDK lauko etmonas, 1633–1640 m. – Vilniaus kaštelionas ir vaivada, 1635–1640 m. – didysis Lietuvos etmonas. Pasižymėjo ne tik kaip karvedys, bet ir kaip karybos teoretikas. Parašė *Dyskurs... o podniesieniu wojny Inflantskiej* (1624).

II – *195*, 227

Radvila, Mikalojus Kristupas Juodasis (1515–1565) – LDK valstybės ir reformacijos veikėjas, 1542–1550 m. didžiojo kunigaikščio rūmų maršalas, nuo 1550 m. kancleris, nuo 1551 m. Vilniaus vaivada. 1550 m. Lietuvos Brastoje (dabar Brestas, Baltarusija) įsteigė spaustuvę, kuriai 1553–1554 m. vadovavo Bernardas Wojewódka, 1558–1560 m. Stanisławas Murmelius, 1560–1570 m. Cyprianas Bazilikas. Spaustuvė išleido per 40 įvairaus turinio leidinių lenkų ir lotynų kalbomis. Didžiausias ir reikšmingiausias leidinys – XVI a. spaudos paminklas *Brastos, arba Radvilų Biblija* (1563), visos Biblijos vertimas į lenkų kalbą.

I – 106, 138, 166, 167, 196, 197

II – 188, 189

Radvila, Mikalojus Kristupas Našlaitėlis (Radzivilus, Nicolaus Christophorus; 1549–1616) – Abiejų Tautų Respublikos valstybės karinis veikėjas, kartografas, vadovavęs vienam tiksliausių tuo metu LDK žemėlapio sudarymui ir išleidimui (1613), knygos

lotynų kalba *Kelionė į Jeruzalę* (1601) autorius, kurioje aprašė piligriminę kelionę į Šventąją žemę.

I – *196*, 202, 203

II – *224*

Radvila, Mykolas Kazimieras Žuvelė (Radziwiłł, Michał; 1702–1762) – Lietuvos valstybės ir karinis veikėjas, Lietuvos arklininkas, Lietuvos dvaro maršalas, Trakų kaštelionas, LDK lauko etmonas, nuo 1744 m. LDK didysis etmonas ir Vilniaus vaivada. Nesvyžiuje su žmona Pranciška Uršule įsteigė teatrą, 1750 m. – spaustuvę. Buvo daugelio bažnyčių ir vienuolynų fundatorius. Iki 1761 m. rašė šeimos kroniką, svarbų Saksų dinastijos valdymo laikotarpio dokumentą.

II – 109, 282

Radvila, Stanislovas Pamaldusis (Radivilus, Stanislaus; 1559–1599) – Abiejų Tautų Respublikos valstybės ir karinis veikėjas, LDK didysis maršalas (nuo 1592), Žemaitijos seniūnas (nuo 1595), dalyvavo valdovo Stepono Batoro žygiuose į Rusiją, Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo sūnus. Mėgo religinius kūrinius, buvo laikomas poliglotu.

I – *196*

Radvilaitė, Elžbieta (Radziwiłówna; 1550–1591) – Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo dukra, Lenkijos didžiojo etmono, Podolės vaivados Mikołajaus Mieleckio (apie 1540–1585) žmona.

I – *197*

Radvilaitė, Kristina (Radivila, Christina; Radziwiłówna; 1560–1580) – Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo dukra, Lenkijos didžiojo kanclerio Jano Zamoyskio žmona.

I – *196*, *197*

Radvilaitė, Ona (Radziwiłówna; 1553–1590) – Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo dukra, Kameneco pakamario Mikołajaus Buczackio Tworowskio (apie 1540–1595) žmona.

I – *197*

Radvilaitė, Zofija (Radziwiłówna; ?–po 1597) – Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo dukra, Pamario vaivados Achacy Czema'os žmona.

I – *197*

Raimundo de Peñafort (Raymundus; Rajmundus; 1185–1275) – ispanų dominikonas. 1218 m. įkūrė Švč. Mergelės Marijos gailestingumo ordiną, siekdamas išlaisvinti krikščionis iš maurų nelaisvės. Popiežiaus Grigaliaus IX pakviestas į Romą sudarė kanono teisės rinkinį *Decretales Gregorii IX*, tapusį norma beveik 700 metų. Taip pat parašė veikalus *Summa Iuris Canonici* (tarp 1218 ir 1221), *Summa de casibus poenitentiae*.

I – 130, 133

Raine, de la

II – 273

Rainouard, žr. Renouard, Antoine Augustin

Rakowiecki, Ignacy Benedykt (1783–1839) – lenkų istorikas, rašęs apie slavų teisę ir papročius, išvertęs rusų teisės paminklą *Russkaja pravda* (*Prawda Ruska*, 1820–1822, 2 t.).

I – *48*, 227

Rankelienė, Sondra

III – *10*

Rarogowa – Varšuvos knygininkė, kuri taip nuskurdo, kad buvo priversta elgetauti.

I – 213

Redyger, žr. Rehdiger, Thomas

Regiomontanus, Johannes (Müller, Johann; 1436–1476) – žymus vokiečių astronomas, astrologas ir matematikas, gimęs Königsberge (lot. Regiomons) Bavarijoje, todėl lotynizuotai vadinamas Regiomontanu. Drauge su Georgu von Peurbachu (1423–1461) iš naujo išvertė Klaudijo Ptolemajo *Almagestą* su komentarais *Epitome in Almagestum* (1498), prisidėjo prie kalendoriaus reformos, paliko reikšmingų darbų iš matematikos. Svarbiausi iš jų *De doctrina triangulorum* (1463), *Calendarium* (1473), *Ephimerides ab anno 1475–1506* (1475), *De reformatione calendarii* (1484), *De triangulis omnimodis* (1464, išsp. 1533), *Tabulae directionum* (1585).

II – *98*, 276

Regulus, Wojciech (apie 1595–1652) – Poznanės konsistorijos notaras ir spaustuvininkas. 1636 m. veikiausiai iš Jano Wolrabo jaunesniojo (apie 1583–apie 1630) paveldėtojų nusipirko spaustuvę. Išspausdino 89 leidinius, iš jų 62 lotynų ir 27 lenkų kalba. Dauguma jų panegirikos arba religinio turinio leidiniai. Spausdino

Bartua. 1494 m. persikėlė į Ulmą, bet apie čionykštę jo veiklą trūksta žinių.

II – 35, 67

Renouard, Antoine-Augustin (Rainouard; 1765–1853) – prancūzų knygininkas, antikvaras, leidėjas, bibliofilas, bibliografas ir valstybės veikėjas. 1792 m. Paryžiuje atidarė leidyklą ir leido lotynų ir prancūzų klasikus. Svarbiausi jo paties darbai *Catalogue des livres imprimés de Bodoni* (1795), *Catalogue de la bibliothèque d'un amateur* (1819), *Annales de l'imprimerie des Alde* (1803, 1825, 1834), *Annales de l'imprimerie des Estiennei* (1837, 1843).

II – 76, 324

Reszka, Ignacy Franciszek (Reška, Ignotas; 1781–?) – valstybės patarėjas ir cenzorius.

I – 14

II – 10

III – 79, 80

Reszka, Stanisław (1544–1600) – lenkų polemininkas, memuaristas, teologo Stanisławo Hozjuszo (1504–1579) sekretorius, jo biografijos *Stanislai Hosii vita* (1587) autorius ir darbų leidėjas. Parašė satyrinių eilėraščių, paskvilių, poleminių darbų, laiškų *Ministromachia* (1591), *De atheismis et phalarismis Evangelicorum* (1596), *Epistolarum liber unus* (1594), *Epistolarum pars posterior* (1598), paliko dienoraštį *Darium 1583–1589* (išleista 1915).

II – 95

Retas, Joakimas Jurgis, žr. Rhete, Joachim Georg

Reuchlin, Johannes (1455–1522) – vokiečių humanistas, filologas, teisininkas, poetas, ypač domėjęsis hebrajų kalba ir kabalistika. Jo veikalai *De rudimentis hebraicis* (1506), *De verbo mirifico* (1494) ir *De arte cabbalistica* (1517) perleisti keletą kartų. Buvo pirmasis hebraikos žinovas europietis, kurio darbai leido pagilinti Šventojo Rašto tyrimus.

II – *98*

Reuß, Johann David (Reuss; 1750–1830) – vokiečių filologas, literatūros ir mokslo istorijos istorikas, bibliotekininkas. Svarbiausi jo veikalai *Beschreibung einiger Handschriften aus der Universitätsbibliothek in Tübingen* (1778), *Beschreibung merkwürdiger Bücher aus der Universitäts-Bibliothek in Tübingen* (1780), *Das*

gelehrte England (1791), *Repertorium commentationum a societatibus litteraribus* (1801–1822, 16 t.), *Alphabetical Register of the authors in Greath-Britain and in United-Provinces of Nord-Americain* (1804, 15 t.), *Conspectus societatis regiae scientiarum* (1808), iš ispanų kalbos išvertė *Sammlung der Instructionen des Spanischen Inquisitionsgerichts* (1788).

II – 293

Rhegius, Urbanus (Regus, Urb.; 1489–1541) – vokiečių humanistas, teologas. Svarbiausi jo veikalai: *Nova doctrina* (1526), *Seelenarznei* (1529, susilaukęs apie 90 laidų, išverstas į 10 kalbų, tarp jų ir į lenkų kalbą *Lekarstwo duszne*), *Formulae quaedam* (1536; lenk. *Sposoby a obyczaye nyektore*, 1554), *Dialogus von der schönen Predigt* (1536).

I – 133, 134

Rhete, Georg (Rhetius; 1600–1647) – spaustuvininkas, nuo 1619 m. valdęs Gdansko spaustuvę, o nuo 1638 m. Ščecino spaustuvę, kuriai 1624–1638 m. vadovavo jo brolis Davidas (apie 1605–1638). 1629 m. gavo Gdansko miesto tarybos privilegiją ir oficialų miesto ir gimnazijos spaustuvininko titulą. Gdanske išspausdino mažiausiai 111 leidinių, daugiausia gimnazijos leidinius (paskaitas, disputus, disertacijas), valdiškus raštus (Ordnungen), lenkų kalbos vadovėlius, muzikos spaudinius, vokiškus žurnalus. Kaip Ščecino spaustuvės savininkas 1647 m. gavo Švedijos karalienės Kristinos privilegiją, patvirtinusią anksčiau turėtas spaustuvės privilegijas. Po jo mirties abi spaustuves valdė antroji žmona Anna.

I – 214

Rhete, Joachim Georg (Rhet; Rhetas, Joachimas Jurgis; Retas, Joakimas Jurgis; XVII a.) – spaustuvininkas, Gdansko spaustuvininko Georgo Rhete (1600–1647) ir jo žmonos Annos (?–1659) sūnus. 1651 m. Jonušo Radvilos (1612–1655) kvietimu atvyko į Kėdainius ir įsteigė spaustuvę. Spausdino lietuvių, lenkų ir vokiečių kalbomis daugiausia mokyklos bei kunigaikščio dvaro administracinius raštus. 1653 m. išspausdino vieną iš didžiausių ir svarbiausių reformatų leidinių lietuvių kalba – Stepono Jaugelio-Telegos, Samuelio Minvydo ir Jono Božimovskio parengtą *Knygą nobažnystės krikščioniškos*. Manoma, kad 1670 m. spaustuvė iš Kėdainių buvo perkelta į Slucką.

I – 207, *208*

Rive, Jean-Joseph (1730–1791) – prancūzų abatas, bibliofilas, antikvaras, bibliografas, pirmasis pasiūlęs terminą bibliologija. Svarbiausi jo raštai *Eclaircissements historiques et critiques sur l'invention des cartes a jouer* (1780), *La chasse aux bibliographes et antiquaires mal-avisés* (1788–1789, 2 t.).

II – 247

Rizzo, Bernardino (Rizijus, Bernardas; XV a.) – spaustuvininkas, kilęs iš Novaros (šiaurės rytų Italija) ir 1484–1492 m. dirbęs Venecijoje. 1484 m. kartu su Bernardino Celeri (XV a.) išleido Marko Tulijaus Cicerono *De officiis*. Nuo 1485 m. dirbo vienas. Iš viso išspausdino 10 leidinių.

II – 67

Rykowski, Filip – lenkų dominikono ir teologo Gabrielio Leopolitos (?–1649) knygos *Oratorium Pałacu Duchownego* (1619) leidėjas, kuriam jis dedikavo šį pamokslų rinkinį.

II – 212

Ryntfleys – benediktinas raštininkas.

II – 58

Rodecki, Aleksy (Aleksandras Turobinietis; Turobin, Aleksander; Turobińczyk, Alexander; apie 1540–1606) – lenkų spaustuvininkas, Krokuvos spaustuvininko Sebastiano Sternackio (?–apie 1635) uošvis. 1574 m. įsteigė Krokuvoje spaustuvę, kurioje leido lotynų, lenkų ir vokiečių kalbomis kitatikių raštus, daugiausia Lenkų brolių (Marcino Czechowico, Jano Niemojewskio, Fausto Socino), taip pat pasaulietines knygas, tarp jų istorinius veikalus, muzikos kūrinius, vadovėlius. 1574–1600 m. jo spaustuvė išleido 75 spaudinius. Apie 1600 m. perkėlė spaustuvę į Rakovą ir perdavė ją žentui.

I – 185, 199, 234–236

II – 207

Rogala, Jan

III – *21, 29, 47, 62, 74, 76, 78*

Roloff

II – 312

Rogaliński, Józef Feliks (1728–1802) – lenkų fizikas, matematikas, astronomas, pedagogas, jėzuitas. Nuo 1763 m. profesoriavo Poznanės jėzuitų kolegijoje. Įsteigė ir prižiūrėjo fizikos ir techni-

kos muziejų bei astronomijos observatoriją. Svarbiausias jo veikalas *Doświadczenia skutków rzeczy pod zmysły podpadających...* (1765–1776, 4 t.). Tai plačiausias XVIII a. lenkų fizikos vadovėlis.

I – 221

II – 178

Rogalski, Leon (1806–1878) – literatūros istorikas, publicistas, vertėjas ir valdininkas, J. Lelewelio mokinys. 1834 m. Vilniuje pradėjo leisti žurnalą *Wizerunki i Roztrząsania Naukowe*. 1836–1840 m. redagavo Augusto Emanuelio ir Krystiano Teofilio leistą *Encyklopedia powszechna*, 1860–1866 m. buvo vienas iš Samuelio Orgelbrando leistos *Encyklopedia powszechna* redaktorių. Paskelbė daug kompiliacinių istorijos darbų, veikalą *Historia literatury polski* (1871, 2 t.), vertė istorijos ir literatūros kūrinius. Kartu su Antoniu Bolesławu Hlebowicziumi (1801–1847) išrinko iš Kijevo metropolito Jevgenijaus Bolchovitinskio darbų viską apie Lenkiją ir paskelbė laikraštyje *Dziennik Wileński* (1822).

I – *216*, *218*

III – *30*, 78, 84–88

Roizijus, Petras (apie 1505–1571) – ispanų kilmės poetas, teisininkas, Bažnyčios ir visuomenės veikėjas. 1551 m. atvyko į Vilnių. Buvo vienas iš *II Lietuvos Statuto* redaktorių. Parengė teisės ir bažnytinių veikalų lotynų kalba. Svarbiausias iš jų *Decisiones... de rebus in Sacro Auditorio Lituanico ex appellatione judicatis* (1563). Parašė lotyniškų poemų, eiliuotų sveikinimų, epitalamijų, epigramų, epitafijų, satyrų.

I – 104, 181, *182*

Rolevinck, Werner (1425–1502) – vokiečių vienuolis kartūzas, istorikas ir rašytojas. Parašė per 50 kūrinių. Labiausiai išgarsėjo perrašęs sinoptinę pasaulio istoriją nuo jo sukūrimo iki popiežiaus Siksto IV (1414–1484) *Fasciculus temporum*. Kūrinys buvo ypač populiarus: 1474–1500 m. susilaukė 23 laidų. Kitas svarbus veikalas, aprašantis jo gimtinės papročius, kultūrą ir istoriją, yra *De laudibus veteris Saxoniae* (1478).

II – *98*

Romm, Menachem Man (Manes) ben Baruch (Boruchovičius, Manesas; ?–1841) – žydų spaustuvininkas ir leidėjas. Po tėvo Barucho ben Josefo Maso Rommo (?–1803) mirties perėmė Gardino ir Vilniaus spaustuves. Gardino spaustuvės likimas nėra aiškus:

galbūt ji buvo Rommų nuosavybėje iki 1841 m. Vilniaus spaustuvė klestėjo, nepaisant carinės rusų cenzūros ir apribojimų. 1835 m. jis pradėjo leisti *Babilono Talmudą* (hebr. *Talmud Bavli*, 10 t.). 1836 m. Rusijos valdžia uždarė visas žydų spaustuves, palikdama tik dvi – Vilniuje ir Kijeve. Tai suteikė Rommo spaustuvei monopolį (iki 1862) žydų spaudiniams Lietuvoje ir Baltarusijoje. Drauge su Gardino spaustuvininku Simcha Zimeliu Nochimowicziumi (?–apie 1841) buvo Vilniaus spaustuvės, įkurtos 1823 m. (adresu Pilies g. 185), savininkas. Jų spaustuvė pavadinimu „Drukarnia Zymela i Manesa" arba „Drukarnia Zymela Nochimowicz i Spółki" spausdino hebrajų, jidiš, lenkų ir lietuvių kalbomis kalendorius, religinę ir didaktinę literatūrą, tarp jų keletą laidų *Mokslas skaytima raszta lietuwiszka*, Kaliksto Kasakausko darbą *Kałbrieda leżuwio ziamaytiszko* (1832). Po jo mirties spaustuvei vadovavo jo sūnus Josefas Rubenas Rommas (?–1858).

I – 232

Ronsard, Pierre de (1524–1585) – prancūzų poetas, XVI a. prancūzų poetinės mokyklos *Plejados* ideologas ir vadovas. Nuo 1560 m. oficialus Karolio IX rūmų poetas. Jo kūryba turėjo didelės įtakos naujosios literatūrinės prancūzų kalbos raidai. Svarbiausi veikalai: *Odes* (1550–1552), *Amours* (1552–1556), *Bocage* (1554), *Mélanges* (1555–1559), *Hymnes* (1555–1556), *Élégies, mascarades et bergeries* 1565), *Nouvelles poésies* (1563), *L'art poétique français* (1565), *Sonnets pour Hélène* (1578) ir nebaigta epopėja *La Franciade* (1572).

I – *143*

Rosselli, Annibale (Rosellius, Hannibal; 1524–1592) – italų vienuolis bernardinas, Krokuvos akademijos teologijos ir filosofijos profesorius. Parašė *Pymander Mercurii Trimegisti cum commentario fratris Hannibali Rosseli* (1584–1590, 6 t.). Buvo planuojami dar keturi tomai, bet išleistas tik devintasis tomas pavadinimu *De septem sacramentis Ecclesiae catholicae* (1589).

I – 184

Rossowski, Jan (?–prieš 1634) – lenkų spaustuvininkas. 1620–1624 m. dirbo Poznanėje ir išspausdino 43 leidinius, o 1624–1633 m. – Varšuvoje, kur išspausdino 61 leidinį. Čia jis gavo karaliaus privilegiją, kuria buvo paskelbtas „oficialiu" spaustuvininku, kartu buvo pirmasis nuolatinis Varšuvos spaustuvininkas. Po jo mirties spaustuvei vadovavo našlė Katarzyna (?–apie 1648) ir

1634–1635 m. išspausdino 13 leidinių. 1635 m. spaustuvei ėmė vadovauti antrasis jos vyras Janas Trelpińskis (?–1656).

I – 141, *185*, 199, 205

Rostovskis, Stanislovas (Rostowski; 1711–1784) – LDK jėzuitas, istorikas, Vilniaus universiteto profesorius, 1765–1769 m. bibliotekos prefektas. Svarbiausias jo veikalas apie jėzuitų veiklą Lietuvoje 1564–1664 m. *Lithuanicarum Societatis Jesu historiarum provincialium pars prima* (1768).

I – *220*

Roterdamas (Roterdamietis), žr. Erasmus, Desiderius

Rotermund, Heinrich Wilhelm (1761–1848) – vokiečių teologas, teologijos ir filosofijos daktaras, rašytojas ir pamokslininkas. Pastoriavo Bremene, išleido įvairių žinynų ir istorinių veikalų, tarp jų *Verzeichniss von den verschiedenen Ausgaben der sämtlichen Schriften Dr. Martin Luthers...* (1813), *Erneuertes Andenken der Männer die für und gegen die Reformation Lutheri gearbeitet haben* (1813), *Das Gelehrte Hannover, oder Lexicon von Schriftstellern...* (1823, 2 t.).

II – 236, 239

Rozet, Rebeka

III – 24, *28*, *46*, *47*

Röder, Johann Paul (1704–1766) – vokiečių istorikas, evangelikų teologas. Svarbiausias jo veikalas *Catalogus librorum qui saeculo XV A. C. N. Norimbergae impressi sunt* (1742).

I – 34

Różycki, Jan (Rożycki; 1603–1679) – jėzuitas, Chelmo vyskupas (1667–1669), Lenkijos sekretorius, karaliaus iždo raštininkas. Parašė daug panegirikų ir laidotuvių pamokslų, tarp jų *Kazanie na pogrzebu Jego Mości Pana Seraphina Głębockiego* (1638), *Wąż Jaśnie Oświeconego Jego Mości księdza Jana Wężyka, arcybiskupa gnieźnieńskiego... ziemi oddany* (1638), *Obrona doświadczona z Boga przytomnego albo Kazanie na pogrzebie wielmożnego pana Jego Mości Pana Wacława Ossowskiego z Ossowa...* (1643)

II – 221

Rubinkowski, Jakub Kazimierz (1668–1749) – lenkų pirklys, karaliaus dvariškis, Torunės tarybininkas ir pašto viršininkas, eruditas, rašytojas, vertėjas ir kolekcininkas. Rinko knygas, įvairius

dokumentus ir raštus bei meno kūrinius. Išleido *Janina zwycięskich tryumfów...* (1739), *Promienie cnót królewskich...* (1742), *Gemma coronae Sarmatiae...* (1746), *Bellona triumphorum... ad Chocimum Joannis III... palmam victoriae porrigens* (1746).

II – 275, 276

Rudawski, Wawrzyniec Jan (1617–1674) – lenkų istorikas ir teisininkas, abiejų teisių daktaras, Varšuvos (1648), vėliau Olomouco (1658) kanauninkas ir imperatoriaus Leopoldo I (1640–1705) patarėjas. Didžiausias jo darbas – Lenkijos istorija *Historiarum Poloniae ab excessu Vladislai IV ad pacem Olivensem usque libri IX* (išsp. 1755).

I – 224

Rudbeck, Olof (1630–1702) – švedų mokslininkas, anatomas, botanikas ir istorikas, Upsalos universiteto medicinos profesorius ir keletą kartų rektorius. Išleido fundamentalų medžio raižiniais iliustruotą darbą *Campi Elysii liber secundus* (1701). Visas pirmosios dalies tiražas, išskyrus du egzempliorius, sudegė 1702 m., ir tik 1863 m. buvo išspausdinta 20 jos egzempliorių. Be to, parašė veikalus *Hortus botanicus* (1685) ir *Atlantid eller Manheim* (1675–1698, 3 t.), kur įrodinėja, kad Švedija – Platono Atlantida, žmonijos civilizacijos lopšys.

II – 144, 179

Rulikowski, Mieczysław

III – 17

Rumiancev, Nikolaj Petrovič (1754–1826) – rusų valstybės veikėjas, diplomatas, senatorius, užsienio reikalų ministras, kancleris, bibliofilas, kolekcininkas, leidėjas, mecenatas. Jo rinkinys (28 000 spaudinių, 710 rankraščių, monetos, mineralai ir kt.) davė pradžią 1828 m. įkurtam Rumiancevo muziejui. 1861 m. muziejus buvo perkeltas į Maskvą ir tapo Rumiancevo viešąja biblioteka. Po 1917 m. perversmo sudarė 1925 m. įkurtos V. I. Lenino bibliotekos pagrindą. Šiuo metu yra Rusijos valstybinė biblioteka.

I – 55

Ruprecht (Rupert; 1352–1410) – Vokietijos karalius (1400–1410), Pfalco kurfiurstas (1398–1410). Jis stengėsi įtvirtinti Vokietijoje taiką, bet susidūrė su stipria opozicija. Taip pat nesėkmingai siekė reformuoti Bažnyčią. Po jo mirties Vokietija dar labiau suskilo.

I – 25

Sabellico, Marco Antonio (Šabellikas; apie 1436–1506) – žymus italų istorikas, pranciškonas. Už Venecijos istorijos tyrinėjimus 1485 m. jam buvo paskirta 200 sekvinų pensija ir suteiktas šv. Morkaus bibliotekos bibliotekininko titulas. Šias pareigas jis ėjo iki 1505 m. Parašė *Rerum Venetarum historiae* (1487) ir kt.

I – 173

Sachsen, Moritz von (Morisas Saksonietis; 1696–1750) – Saksonijos karvedys, maršalas, tarnavęs Prancūzijoje, taip pat karo teoretikas. Vienas reikšmingiausių jo veikalų *Les Reveries, ou Memoires sur l'art de la guerre* (1756). Jis buvo Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Augusto II nesantuokinis sūnus.

II – *201*

Sainte Croix, žr. Guillaume de Sainte Croix, Guillaume Emmanuel Joseph de

Salden, Willem (1627–1694) – olandų dvasininkas, teologijos daktaras, Utrechto universiteto *doctor honoris causa*, mokslininkas ir poetas. Pasirašinėjo slapyvardžiais Gelasius Mullens, Christianus Liberius Germanus. Paskelbė *Weg des troostes* (1662), *Weg des leevens* (1665), *Otia theologica* (1669), *Concionator sacer* (1678), *Bibliophilia, sive de libris scribendis, legendis et aestimandis excercitatio paraenetica* (1671), *De libris varioque eorum usu et abusu* (1688) ir kt.

II – *249*

Salustijus Krispas, Gajus (Gaius Sallustius Crispus; 86–35 pr. Kr.) – romėnų valstybės veikėjas ir istorikas. Iki mūsų dienų išliko istorijos veikalai apie Liucijaus Sergijaus Katilinos (108–62 pr. Kr.) sąmokslą *Coniuratio Catilinae* (63 pr. Kr.) ir karą su Jugurta (po 160–104 pr. Kr.) *Bellum Jugurthinum* (111–105 pr. Kr.). Veikalo *Historiae*, apimančio laikotarpį nuo Liucijaus Kornelijaus Sulos (138–78 pr. Kr.) mirties iki Gnėjaus Pompėjaus (106–48 pr. Kr.) valdžios įsigalėjimo (78–67 pr. Kr.), išliko tik fragmentai.

I – *85*, 171, *188*

Sałtszewicz, Wawrzyniec Józef (apie 1700–1762) – XVIII a. kalendorių, leistų Krokuvoje, autorius.

I – 76

Samotulinus, Venceslaus, žr. Wacław z Szamotul

Sand, Christof (Sandius, Christophorus, Sandijus; 1644–1680) – iš Karaliaučiaus kilęs arijonų teologas, Bažnyčios istorikas. Parašė veikalų apie Bažnyčios istoriją *Nucleus historiae ecclesiasticae* (1668) bei apie arijonizmo istoriją Lenkijoje *Bibliotheca antitrinitariorum* (1678).
I – 29, 30

Sandecius, Jo, žr. Malecki, Jan

Sandek, Franciszek – 1472 m. rašė laiškus Janui Długoszui.
II – 91

Sannig, Bernard (1637–1704) – čekų pranciškonas iš Silezijos. Studijavo filosofiją ir teologiją Prahoje, Romoje, po to dėstė filosofiją Prahos arkivyskupo seminarijoje ir kartu generalinėje studijoje prie pranciškonų observantų vienuolyno. 1667 m. tapo teologijos dėstytoju, o 1675 m. provincijolu. Parašė *Schola Theologica Scotistarum* (1675–1681), *Schola Philosophia Scotistarum* (1684–1685), *Rituale Franciscanum* (1685).
I – *220*

Santander, žr. La Serna y Santander, Charles Antoine de

Sapiega, Aleksandras (1773–1812) – kunigaikštis, Laikinosios Lietuvos vyriausybės narys, imperatoriaus Napoleono (1769–1821) šambelanas ir adjutantas, gamtininkas, keliautojas, mecenatas ir rašytojas. Nuo 1800 m. Mokslo bičiulių draugijos Varšuvoje narys. Šiai draugijai 1802 m. padovanojo Sapiegų Kodno biblioteką kartu su 5000 zlotų legatu penkiasdešimčiai metų. Parašė *Podróże w krajach słowiańskich odbywane w latach 1802 i 1803* (1811), rankraščiais liko *Minerologia* (1800–1801), chemijos vadovėlis ir kt. raštai.
II – 143

Sapiega, Jonas Frydrichas (1680–1751) – Abiejų Tautų Respublikos valstybės veikėjas, LDK kancleris, rašytojas, bibliotekos kūrėjas. Kodelyje (Lenkija) sukaupė turtingą biblioteką, 1733 m. turėjusią 1130 tomų spaudinių. Vėliau biblioteka atiteko Varšuvos mokslo bičiulių draugijai. Paliko keletą istorinių ir politinių veikalų, iš kurių svarbiausias yra *Swada polska i łacińska,* išleistas jo sekretoriaus Jano Ostrowskio-Danejkowicziaus (m. 1751) vardu 1745 m.
II – 108

Sapiega, Juozapas Stanislovas (1708–1754) – Lenkijos ir Lietuvos didikas, dvasininkas, Vilniaus katedros prelatas, Vilniaus vyskupas koadjutorius, didysis dvasinis Lietuvos referendorius. Po Vilniaus didžiojo gaisro 1748 m. parengė naują – neįgyvendintą – miesto planą, turėjusį užkirsti kelią gaisrams. 1753 m. fundavo Vilniaus universitetui teleskopą. Testamentu paliko savo knygų rinkinį Vilniaus kapitulos bibliotekai.
II – 108, 155

Sapiega, Kazimieras Leonas (Sapieha, Kazimirz Leon; 1609–1656) – LDK valstybinis veikėjas, karaliaus sekretorius (nuo 1631), Lietuvos didysis raštininkas (1631–1637), Lietuvos dvaro maršalas (1637–1645), Lietuvos pakancleris (1645–1656), Leono Sapiegos (1557–1633) sūnus.
II – 223

Sapiega, Leonas (1557–1633) – LDK didikas, valstybės veikėjas, Stepono Batoro ir Zigmanto Vazos patarėjas, diplomatas, kultūros mecenatas. 1585–1589 m. LDK pakancleris, 1589–1623 m. LDK kancleris, nuo 1623 m. Vilniaus vaivada, nuo 1625 m. LDK didysis etmonas. Prisidėjo prie *III Lietuvos Statuto* parengimo, patvirtinimo ir išleidimo (1588 m. kirilika, 1614 m. ir 1619 m. – lenkiškai). Ružanuose (Gudija) sukaupė nemažą biblioteką, kurią testamentu užrašė savo sūnums Jonui Stanislovui (1585–1635), Kristupui Mikalojui (1607–1631) ir Kazimierui Leonui (1609–1659).
I – 203

Sapiegienė, Teofilė (1742–1812) – Baro konfederacijos veikėja, Juozapo Sapiegos (1737–1792) žmona. Iš savo tėvo Józefo Aleksandro Jabłonowskio (1711–1777) paveldėjo didelę biblioteką ir ją sujungė su savąja. 1805 m. ji padovanojo Kremenecio licėjui 2246 tomų. Likusi bibliotekos dalis kartu su Jabłonowskių giminės archyvu 1860 m. atiteko Zamojskių ordinacijos bibliotekai Varšuvoje.
II – 146

Sapiegos – XV–XVIII a. LDK, Abiejų Tautų Respublikų, XIX–XX a. Lenkijos ir Lietuvos didikų, Katalikų Bažnyčios veikėjų giminė. Buvo galingiausi po Radvilų. XVI–XVIII a. užėmė reikšmingas pareigas: buvo LDK vaivados, Lietuvos vyriausiojo tribunolo maršalai, kardinolas, vyskupai, kancleriai, etmonai, senatoriai. Atkakliai gynė Lietuvos savarankiškumą. Jų valdomuo-

Schard, Simon (Schardius; 1535–1573) – vokiečių humanistas, teisininkas, istorikas, bibliofilas, leidėjas ir rašytojas. Svarbiausias jo veikalas yra *Germanicorum rerum quatuor celebriores vetustiores chronographi...* (1566). Minėtini *De varia temporum in jure civili observatione* (1561), *Historicum opus in quatuor tomos divisum* (1574), *Lexicon iuridicum...* (1582). Taip pat išvertė Fadrique Furió Ceriolio *Del consejo y consejero* iš ispanų kalbos į lotynų ir išleido pavadinimu *Idea consularii, hoc est De consillis et consiliariiis principum...* (1579).

II – 203

Scharffeberg, žr. Szarfenberg

Scharffenberg(er), **Scharpffenberg**, žr. Szarfenberg

Schäufelein, Hans Leonhard (Scheufelin, Johann; tarp 1480 ir 1485–tarp 1538 ir 1540) – vokiečių tapytojas ir piešinių medžio raižiniams kūrėjas, vienas iš svarbiausių XVI a. pirmojo ketvirčio knygų iliustratorių. Labiausiai išgarsėjo savo raižiniais imperatoriui Maksimilianui I (*Theuerdank*, *Weißkunig* ir *Triumphzug*, 1511–1515). Taip pat iliustravo mediko, knygų leidėjo ir spaustuvininko Ulricho Pinderio (?–tarp 1510 ir 1519) 1507 m. Niurnberge išspausdintą knygą *Speculum passionis domini nostri Jesu Christi.*

I – 119

Schedeliai – XVII–XVIII a. pradžioje Krokuvoje veikusių spaustuvininkų giminė.

I – 187, 188, 212

Schedel, Hartmann (1440–1514) – vokiečių gydytojas, humanistas, istorikas ir bibliofilas. Labiausiai išgarsėjo savo *Liber chronicarum* (vok. *Nürnberger Chronik* arba *Schedelsche Weltchronik*, 1493). Tai unikali gausiai iliustruota (1800 medžio raižinių) pasaulio istorija nuo pasaulio sukūrimo iki 1490 m. Joje pateikiama ir netikslių žinių apie Lietuvą. Schedelio vertingą rankraščių (370 vnt.) ir spausdintų knygų (667 tomai) rinkinį 1552 m. nupirko Johannas Jakobas Fuggeris (1516–1575), o 1571 m. ją kaip dalį Fuggerio bibliotekos nupirko kunigaikštis Albrechtas V Bavaras (1528–1579).

II – 283

Schedel, Jerzy Romuald (Szedel; 1635–apie 1705) – Krokuvos spaustuvininkas ir visuomenės veikėjas, savo lėšomis išspausdinęs

keletą leidinių. Anonimiškai 1667 m. išspausdino politinę satyrą *Trąba woskowa.*

I – *124*, 189, 212

Schedel, Krzysztof (Szedel; ?–1653) – čekų kilmės Krokuvos spaustuvininkas ir knygininkas. Jo spaustuvė 1639–1651 m. išspausdino 135 leidinius. Spausdino Krokuvos akademijos leidinius, antikos autorių ir amžininkų raštus.

I – 188, 212

Schedel, Mikołaj Aleksander (Szedel; 1644–1708) – Krokuvos spaustuvininkas ir visuomenės veikėjas. 1684 m. išpirko iš brolio Jerzy Romualdo (1635–apie 1705) tėvo Krzysztofo (?–1653) spaustuvę, o 1688 m. pradėjo vadovauti Wojciecho Goreckio (?–1684) spaustuvei, kurią įsigijo apie 1695 m. Išleido apie 260 spaudinių. Paskutiniais XVII a. metais spaustuvė daugiausia leido kalendorius. 1696 m. joje išėjo Wacławo Potockio (1621–1696) *Poczet herbów szlachty.*

I – 189, 212

Schelhorn, Johann Georg (1694–1773) – vokiečių dvasininkas, teologas, istorikas, Memingeno miesto bibliotekos bibliotekininkas (1718–1762) ir bibliofilas. Parengė Memingeno miesto bibliotekos rankraščių ir inkunabulų katalogą *Addimenta quaedam ad Mich. Maittaire*, kurį išspausdino periodiniame leidinyje *Miscellanea Lipsiensia* (1723, t. 12, p. 66–114). Paskelbė *Amoenitates literairiae* (1725–1731, 14 t.), *Amoenitates historiae ecclesiasticae et literairiae* (1737–1738, 2 t.) ir kt.

II – 240, 254

Scheufelin, Johann, žr. Schäufelein, Hans Leonhard

Schikewick (Schikewicz), Mikołaj, žr. Szykwik, Mikołaj

Schilling, Friedrich, žr. Szyling, Fryderik

Schlegel, Johann Rudolf (1729–1790) – vokiečių pedagogas, istorikas, teologas, bibliotekininkas. Svarbiausi jo darbai: *De libris quibusdam rarioribus bibliothecae publicae Heilbronnensis prolusio scholastica* (2 t., 1742–1744), *De situ Alisi* (1761), *De Fortuna respiciente* (Heinricho Wilhelmo Clemmo (1725–1775) knygoje *Amoenitates litterariae*), *De statuis principum* (1764), *De pietate veterum in defunctos principes* (1765), *Geschichte von Frankreich*

(1762–1765, 5 t.), taip pat išleido Johanno Lorenzo von Mosheimo (1694–1755) *Vollständige Kirchengeschichte* (1770–1796, 7 t.).

I – 33

Schmeitzel, Martin (1679–1747) – iš Transilvanijos kilęs vokiečių istorikas, literatas, valstybės teisės, geografijos ir istorijos profesorius, Christiano Gottliebo Jöcherio bendradarbis leidžiant *Allgemeines Gelehrtenlexicon* (1750–1751). Paskelbė *Praecognita historiae civilis* (1720), *Praecognita historiae ecclesiasticae* (1721), *De natura et indole Heraldicae* (1720), *Einleitung zur neusten Historie der Welt* (1723–1725, 3 t.), *Versuch zu einer Historie der Gelahrtheit* (1728), *Abriss zu einer vollständigen Reichshistorie* (1728), *Einleitung zur Staats-Wissenschaft überhaupt...* (1732), *Catalogus scriptorum, qui res Hungariae, Transsilvaniae etc illustrant* (1748) ir kt.

II – 237

Schmid, Christian Heinrich (1746–1800) – vokiečių literatūros kritikas, vertėjas ir bibliotekininkas. 1767–1789 m. išvertė 29 anglų pjeses, tarp jų Richardo Steele'o *Lustspiele* (1767), Johno Crowno *Sir Phantast, oder Es kann nicht seyn* (1767), *Englisches Theater* (1769–1777, 7 t.), 1770–1781 m. Leipcige leido *Almanach der teutschen Musen*. Parašė *Theorie der Poesie* (1767), *Biographien der Dichter* (1769–1770, 2 t.), *Abriß der Gelehrsamkeit für encyklopädische Vorlesungen* (1783), *Kommentar über Horazen's Oden* (1789).

II – 307

Schmidt, Jan Beniamin (1737–1774) – Gdansko suolininkas, bibliofilas. Nedidelį iš protėvių paveldėtą knygų rinkinį pavertė biblioteka. Rinko istorinę medžiagą, susijusią su Gdansko ir visos Lenkijos istorija, daugiausia lotynų ir vokiečių kalbomis. Turėjo herbinį ekslibrį. Rinkinys buvo du rankraštiniai katalogai, saugomi Gdansko bibliotekoje: *Catalogus alphabeticusscriptorum poloniae, quae possidebat...*(1764) ir *Catalogus librorum ad historiam Polonicam spectantium, impress. et manuscriptorum*. Rankraščiu taip pat liko *Codex diplomaticus der Stadt Danzig*.

I – *164*

Schmidt-Phiseldek, Christoph von (Schmidt-Phiseldeck; 1740–1801) – vokiečių teisininkas, istorikas ir archyvininkas, teisės ir istorijos profesorius *Collegium Carolinum* Braunšveige. Svar-

biausi jo veikalai *Briefe über Rußland* (1770), *Versuch einer neuen Einleitung in die Russische Geschichte* (1773–1774), *Materialien zu der Russischen Geschichte seit dem Tode Kaisers Peters des Großen* (1777–1788, 4 t.), *Denkwürdigkeiten der Regierung Catherina der Zweyten* (1780), *Repertorium der Geschichte und Staatsverfassung von Teutschland* (1789–1794, 8 t.).

I – *79*

II – 277, *280*, 283

Schnayder, Józef (Schneider; apie 1780–1853) – spaustuvininkas. Apie 1808 m. nupirko Gustawo Wilhelmo Wichmano (XVIII–XIX a.) spaustuvę Lvove. Tarp gausių jo spaudinių minėtini I. Lubiczio Czerwińskio *Okolica za-dniestrska* (1811), I. Chodynickio *Dzieje historyczno-polityczne Europy i in. Części świata* (1817–1820, 6 t.), A. T. Chłędowskio *Spis dzieł polskich...* (1818), J. B. Zimarowicziaus *Historia m. Lwowa* (1835), žinynai *Przewodnik testatora* ir *Cenzor w ojcu* (1810), *Panicz wojeżer* (1821), žurnalus *Rocznik Teatru Polskiego we Lwowie* (1814–1818), *Pamiętnik Galicyjski* (1816–1819), *Pszczoła Polska* (1820), *Czasopism Naukowy księgozbioru publicznego im. Ossolińskich* (1828–1832), almanachas *Dniestrzanka* (1841), taip pat vokiškai *Lemberger Zeitung* (1812–1814), *Taschenbuch der Universität Lemberg* (1833–1836, 1839–1843) bei austrų profesorių ir valdininkų darbai vokiečių kalba.

I – 231

Schneeberger, Anton (Szneeberger; 1530–1581) – šveicarų botanikas, gydytojas, bibliofilas, veikęs Lenkijoje, garsaus mediko ir gamtininko Konrado von Gesnerio (1516–1565) mokinys. Krokuvoje turėjo asmeninę biblioteką (518 veikalų), kurią po jo mirties paveldėjo sūnus Antonis jaunesnysis (apie 1562–po 1600). Be daugelio medicinos traktatų, parašė vieną pirmųjų veikalų apie Krokuvos apylinkių augmeniją *Catalogus Stirpium quarundam latine et polonice conscriptus* (1557).

I – *176*

Schneider, žr. Schnayder, Józef

Schneider, Nikolaus (lot. Nicolaus Santorius, 1560–1621) – vokiečių spaustuvininkas, iš pradžių dirbęs Žitavoje (vok. Zittau) ir Žaruose (vok. Sorau) Sorbijoje, o 1589 m. kunigaikščio Friedricho IV kvietimu įsteigė spaustuvę Legnicoje (*vok.* Liegnitz), garsėjusią kaip geriausią Silezijoje tiek įranga, tiek spaudinių gausa. Greta

proginių leidinių spausdino mokslinius ir didaktinius veikalus. Žinoma per 360 spaudinių. Po jo mirties spaustuvė už skolas atiteko Legnicos kunigaikščiui Georgui Rudolfui.

I – 45

Schnellboltz, Franz (Snelbolc; ?–apie 1639) – spaustuvininkas. 1623 m., pasitraukus Heinrichui Friesei, nuomojo Torunės miesto spaustuvę, anksčiau priklausiusią Augustinui Ferberiui. Spausdino kitatikių literatūrą, daugiausia teologines knygas, giesmynus, taip pat proginius raštus, skraides ir vadovėlius. Iš viso išspausdino 85 leidinius, iš jų 31 lenkų kalba. Po jo mirties 1639–1642 m. leidyklai vadovavo jo našlė, pasirašinėjusi leidinius *Typis Snellbolcianis*. 1642 m. ištekėjo už leidyklos darbuotojo Michało Karnallo (?–1673), kuris perėmė vadovavimą spaustuvei.

I – 204

Schoenknecht, Piotr (P. S.; 1657–1721) – rašytojas ir vertėjas. Buvo Brodnicos burmistras, karaliaus sekretorius. Parašė proginių kūrinių, vertė giesmes į lenkų kalbą ir jas išleido knyga *Duchowny pielgrzymski pastorał* (1713).

II – 222

Schott, Andrzej (Jędrzej; 1707–1764) – Gdansko teisės istorikas ir bibliografas. Sukaupė biblioteką, kuri po jo mirties buvo parduota aukcione Gdanske; tada buvo parengtas jos katalogas *Bibliothecae viri dum viveret praenobilis et consult. Andreae Schotti scab. Palaeop. a. 1764, in aedibus b. possessoris in foro lignario vulgo Holtz Marckt distrahendam per J. G. Barthelsen* (1764, 2 t.). Jo veikalai buvo skirti Gdansko, Prūsijos ir Lenkijos istorijos, teisės ir religijos problemoms.

I – *164*, *165*, *181*, *187*, *188*, *202*, *203*, *205*, *207*, *208*

Schöfferiai – XV–XVI a. vokiečių spaustuvininkų giminė. Peterio Schöfferio sūnūs pratęsė tėvo veiklą, įkūrę nuosavas spaustuves įvairiose Europos šalyse.

I – 31

Schöffer, Peter (Opilio; apie 1435–1502 ar 1503) – vokiečių kaligrafas, spaustuvininkas, Johanneso Gutenbergo mokinys. Jis patobulino spaustuvės įrangą, pirmasis įdiegė ornamentiką, įvedė keliaspalvę spaudą, sukūrė kelių rūšių literų rinkinius. 1547 m. *Psalterium Moguntinum* pirmą kartą panaudoti dvispalviai ini-

cialai, kolofonas ir spaustuvininko ženklas (*signetas*). Jis taip pat pirmasis komentarų tekstui panaudojo rėmelinį išdėstymą puslapyje. 1459 m. išspausdino *Psalterium Benedictinum*, 1462 m. – *48 eilučių Bibliją*. Po Johaneso Fusto mirties 1466 m. tapo spaustuvės savininku, išleido apie 250 pavadinimų knygų. Po jo mirties spaustuvę paveldėjo sūnus Johannas (apie 1456–1531), vėliau – sūnėnas Ivo (apie 1500–1555).

I – 23, 24, 49

II – 72, 76

Schönfels, Georg (?– po 1626) – spaustuvininkas. 1598 m. iš Johanno Sachse's (?–1592 ar 1593) paveldėtojų nusipirko spaustuvę Braneve. Per 29 veiklos metus išspausdino apie 100 leidinių, daugiausia lotynų kalba: oficialių vyskupijos raštų, maldynų, pamokslų, jėzuitų poleminių kūrinių, tarp jų Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio *Hierosolymitana peregrinatio* (1601), Jano Długoszo *Vitae episcoporum Posnaniensium* (1604). 1631 m. našlė spaustuvę pardavė vietiniam knygininkui ir knygrišiui Kasparui Weingärtneriui (?–1658).

I – 214

Schöpflin, Johann Daniel (Jean-Daniel Schoepflin, 1694–1771) – vokiečių ir prancūzų istorikas, 1720 m. istorijos ir retorikos profesorius Strasbūro univertsitete, *Académie des Inscriptions et Belles Lettres* ir *Royal Society* narys. 1752 m. įsteigė diplomatų mokyklą Strasbūro universitete, 1763 m. – Pfalco Mokslų akademiją, kurios pirmininkas buvo iki pat savo mirties. Svarbiausi jo veikalai: *Alsatia illustrata* (2 t., 1752–1762), *Historia Zaringo-Badense* (7 t., 1763–1766), *Alsatia diplomatica* (2 t., 1772–1775). Jis taip pat paskelbė savo darbe *Vindiciae typographicae* (Argentorati, 1760) pagrindinius dokumentus, susijusius su Johanno Gutenbergo gyvenimu Strasbūre.

I – 22

Schreiber, Karol Ferdynand (?–1692) – spaustuvininkas ir knygininkas, kilęs iš Silezijos. Apie 1674 m. apsigyveno Varšuvoje ir pradėjo dirbti Piotro Elerto (?–1652 ar 1653) žmonos Marijos Elżbietos (?–apie 1682) vadovaujamoje spaustuvėje. Kartu vertėsi ir knygų prekyba. Nuo 1677 m. dalimis pirko iš Elerto paveldėtojų dalį jo spaustuvės. Oficialus spaustuvės aktas įsigaliojo 1682 m. 1685 m. karalius Jonas III Sobieskis patvirtino ankstesnes Elertų

privilegijas, dėl kurių Schreiberis įgijo teisę spausdinti valdiškus raštus ir laikyti knygyną. Schreiberio veiklos metais spaustuvė išspausdino apie 100 leidinių, tarp jų Stanisławo Herakliuszo Lubomirskio *Tobiasz wyzwolony* (1691) ir *Adverbiorum moralium sive de virtute et fortuna libellus* (1688, 1691), Hieronimo Morsztyno *Philomachia* (1685, 1689). 1693 m. spaustuvę su visomis privilegijomis iš jo našlės Annos nusipirko Varšuvos pijorai.

I – 213, 219

Schreiber, Tomasz Jan (1699–1778) – Gdansko spaustuvininkas, vadovavęs spaustuvei 1724–1778 m.

II – 223

Schrettinger, Martin (1772–1851) – vokiečių kunigas ir bibliotekininkas, vienas pirmųjų sudaręs dalykinį katalogą. Parašė keletą teorinių bibliotekininkystės veikalų. Svarbiausi jo raštai *Versuch eines vollständigen Lehrbuches der Bibliothek-Wissenschaft...* (1808–1829, 2 t.), *Handbuch der Bibliothek-Wissenschaft* (1834). Rankraščiais išliko jo 1793–1850 m. dienoraštis *Tagebuch* ir *Autobiographie*.

II – 257, *279*

III – *76*, 100

Schröter, Adam (1525–1572) – sulenkėjęs Silezijos vokietis, poetas, 1564 m. paskelbtas „poetu laureatu". Svarbiausi jo kūriniai *Elegiarum liber unus item epigramatum* (apie 1520), *De nuptiis... sigismundi Augusti... et Catharinae... carmen elegiacum* (1553), *Salinarium Vielicensiumiucunda ac vera descriptio* (1553), *De fluvio Memela Lituaniae... carmen elegiacum* (1553).

II – 283

Schürer, Matthias (Schuer, Maciej; apie 1470–1519) – vokiečių spaustuvininkas ir knygininkas. Nuo 1501 m. dirbo korektoriumi Strasbūre pas Martiną Flachą Jaunesnįjį, vėliau pas Johanną Prüssą ir Johanną Knoblochą. 1508 m. Strasbūre įsteigė nuosavą spaustuvę. Joje iki 1519 m. išspausdino beveik 300 darbų, daugiausia teologijos, antikos klasikų ir italų bei vokiečių humanistų, visų pirma Erazmo Roterdamiečio, kūrinių. Po Schürerio mirties spaustuvei vadovavo jo našlė Katarina Speich ir palikuonys iki 1528 m.

I – 32

Schütz, Christian Gottfried (1747–1832) – vokiečių filologas klasikas, literatūros teoretikas ir vertėjas. 1785 m. Jenoje drauge su Christophu Martinu Wielandu (1733–1813) ir Friedrichu Justinu Bartuchu (1747–1822) įsteigė *Allgemeine Literaturzeitung*, su Johannu Samueliu Erschu (1766–1828) leido *Hallesche Literaturzeitung*, su Christophu Wilhelmu Hufelandu (1762–1836) redagavo *Allgemeines Repertorium der Literatur für die Jahre 1785 bis 1790*. Parašė *Grundsätze der Logik oder Kunst zu denken* (1773), *Lehrbuch zur Bildung des Verstandes und des Geschmacks* (1776–1778, 2 t.), *Doctrina particularun graecarum* (1782), *Doctrina particularum linguae latinae* (1784) ir kt. Išleido išsamius Aischilo (1789–1794, 3 t.), Cicerono (1814–1822, 20 t.), Aristofano (T. 1, nebaigta) raštus.

II – 307, 308

Schwarz, Christian Gottlieb (Schwartz; 1675–1751) – vokiečių filologas, istorikas, pedagogas, asmeninės bibliotekos savininkas. Daugelis jo veikalų buvo išleisti rinkiniais po mirties: *Dissertationes selectae* (1778), *Exercitationes academicae* (1783), *Opuscula academicae* (1793), išskyrus *Miscellanea politioris humanitatis* (1721).

I – 34, 42
II – 40

Schweinheim, žr. Sweynheym, Konrad

Scinzenzeler, Ulrich (apie 1451–1500) – vokiečių spaustuvininkas, dirbęs Milane ir žinomas kaip išspausdinęs pirmą iliustruotą knygą šiame mieste. 1477–1490 m. dirbo su Leonhardu Pacheliu (fl. 1449–1512) ir vykdė kitų užsakymus. Pats vienas leido daugiausia juridinę, teologinę, pastoralinę literatūrą, gramatikas ir antikos klasikus mokykloms. Išleido taip pat knygų italų ir graikų kalbomis bei garsią Abu Bakr ibn Zakariya ar-Razi knygą apie vaikų ligas *De aegritudinibus puerorum* (1481).

II – 67

Scoto, Ottaviano (Scotas, Octavianas; ?–1498) – spaustuvininkas ir leidėjas, 1479–1490 m. dirbęs Venecijoje. Spausdino antikos klasikus, Dantės Alighierio kūrinius ir teologinius veikalus su pirmomis gaidomis Italijoje. Naudojo signetą, vaizduojantį apskritimą, padalytą pusiau horizontalės, iš kurios centro kyla dvigubas kryžius su raidėmis O[ctavianus] S[cotus] M[odoetiensis].

II – 67

Scultetus, Abraham (Szkultet, Abraham; 1566–1624) – reformatų teologas, Heidelbergo universiteto teologijos profesorius, Pfalco kurfiursto ir Čekijos karaliaus Frydricho V (1596–1632) rūmų pamokslininkas. 1657 m. Michałas Karnallas Torunėje išspausdino į lenkų kalbą išverstą jo *Postilla kościelna, to jest Wykład Ewangelii niedzielnych przez cały rok.*

II – 222

Sebardijus

II – 283

Sebastian z Felsztyna (Sebastjanas iš Fulštyno; apie 1485–po 1543) – muzikos teoretikas ir kompozitorius, dvasininkas. 1517–1543 m. Krokuvoje išleido keletą muzikos teorijos traktatų, tarp jų pirmą Lenkijoje menzuralinės muzikos teorijos vadovėlį studentams *Opusculum musicae mensuralis* (1517). Išliko keturi jo keturbalsiai motetai *Alleluia ad Rarote cum prosa Ave Maria, Felix es sacra virgo Maria, Popule meus* ir *Prosa ad Rarote* – seniausi lenkų polifonijos kūriniai.

I – 172

Seclucianus, Jan, žr. Seklucjan, Jan

Sedlčanský, Daniel (Siedlczański, Daniel; ?–1613) – spaustuvininkas ir leidėjas, 1582–1613 m. dirbęs Prahoje. 1599 m. jis išspausdino Bartłomiejaus Paprockio *Ogrod krolewski...*

II – *224*

Seebald – XV a. spaustuvininkas.

I – 62

Seehofer, Arsacius (apie 1503–1545) – vokiečių Reformacijos dvasininkas, Philippo Melanchthono (1497–1560) mokinys. 1522 m. persikėlė į Ingolštatą, kur buvo nuteistas kalėti vienuolyne. Pabėgęs veikė Karaliaučiuje, paskui Augsburge ir Viurtenburge. Svarbiausias jo veikalas *Enarrationes Evangeliorum Dominicalium* (1539).

II – 190–192

Seklucjan, Jan (Seclucianus, Jan; apie 1510–1578) – lenkų liuteronų rašytojas, leidėjas ir knygininkas. Dėl reformacinių pažiūrų persikėlė į Prūsiją ir 1544 m. tapo lenkų evangelikų pamokslininku Karaliaučiuje. Išleido pirmą lenkišką katekizmą *Katechizm mniejszy* (1545), taip pat pirmą lenkišką evangelikų kancionalą

Pieśni duchowne a nabożne (1547) bei pirmą lenkišką postilę *Postylle polska domowa* (1556), o kartu su Stanisławu Murzynowskiu (1528–1553) pirmąkart išvertė Naująjį Testamentą į lenkų kalbą (1554).

I – *91*, 134–136, 194, 195, *198*

II – 205

Sekstas Empirikas (Sextus Empiricus; apie 160–apie 210) – graikų gydytojas ir filosofas, skepticizmo atstovas. Gyveno Atėnuose, Romoje ir Aleksandrijoje. Žinomi trys jo darbai graikų kalba *Pyrrhoneioi hypotyposeis*, *Pros dogmatikous*, *Pros mathematikous*.

II – 75

Sellius, Burchard Adam (1695–174) – danų kilmės rusų istorikas, vienuolis. 1732 m. atvykęs į Sankt Peterburgą dėstė lotynų kalbą Aleksandro Neviškio dvasinėje mokykloje, vėliau buvo jos inspektorius. Tyrinėjo ir rinko senąsias rusų kronikas ir kitus rankraščius. Svarbiausi jo istoriniai darbai *De Rossorum hierarchia quinque libri, Schediasma litterarium de scriptoribus qui historiam politico-ecclesiasticam Rossiae scriptis illustrarunt* (1736).

I – 30

Sendziwoj, žr. Sędziwój, Michał

Seneka, Lucijus Anėjus (lot. Lucius Annaeus Seneca; apie 4 pr. Kr.–65) – romėnų politinis veikėjas, filosofas, rašytojas. Išliko nemažai jo moralinio religinio turinio traktatų, laiškų, taip pat keletas tragedijų.

II – 27, 82

Septchèncs, žr. Leclerc de Sept-Chênes, Nicolas Marie

Serafinowicz (Serafinovičius) – pijoras, padovanojęs Valeriano arba Lužkų pijorų kolegijai knygų.

II – 155

Seroux d'Agincourt, Jean-Baptiste-Louis-Georges (Agincourt; 1730–1814) – prancūzų archeologas ir meno istorikas. Prieš mirtį išleido *Recueil de fragmens de sculpture antique en terre cuite* (1810). Svarbiausias jo veikalas yra *L'Histoire de l'art par les monumens, depuis sa décadence au quatrième siècle jusqu'à son renouvellement au seizième* (1810–1823, 6 t.) su 325 raižiniais, vaizduojančiais per 1400 meno paminklų.

II – 277

Sévestre, Louis (Sevestre, Ludovicus; 1634–1696) – prancūzų spaustuvininkas, dirbęs Paryžiuje ir išspausdinęs Kazimiero Jono Vaišnoravičiaus knygą *Arsenał miłosierdzia Panny Przenajświętszej* (1668).
II – 210

Sędziwój, Michał (Sendziwoj; 1566–1636) – lenkų alchemikas ir gydytojas. Jo alchemijos veikalas *Novum lumen chymicum* (1604) buvo žinomas visoje Vakarų Europoje ir susilaukė vertimų į daugelį kalbų.
I – 180

Sęp, Joachim, žr. Szarzyński Sęp, Joachim

Sforzos – italų didikų giminė, 1450–1535 m. valdžiusi Milaną. Pradininkas – Romanijos valstietis, kondotjeras Muzio Attendolo (1369–1429), pramintas Sforza (*ital.* jėga). Iš šios giminės kilusi Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo (1467–1548) žmona Bona Sforza (1494–1557).
I – 106, 137

Shamotulius, Gregorius, žr. Grzegorz z Szamotuł

Siarkowski, Dominik Wojciech (apie 1706–1749) – knygrišys, knygininkas, spaustuvininkas. Knygrišio amato išmoko Krokuvoje, paskui persikėlė į Varšuvą, kur turėjo knygrišyklą ir nelegalų knygyną. 1739 m. dėl pinigų vedė Jakubo Matyaszkiewicziaus našlę. Neuždaręs savo Varšuvos įmonių ėmėsi valdyti žmonos firmą Krokuvoje. 1739 m. pasirodė pirmieji spaudiniai jo vardu. Leido daugiausia religinius raštus arba atnaujindavo senesnius leidinius. Bijodamas, kad 7 posūniai gali pareikalauti savo dalies, ėmė paslapčia apvaginėti Krokuvos įmonę, plėsti savo Varšuvos knygyną, siųsti ten knygas, spausdinimo įrangą ir pinigus. Šitaip nualino knygyną ir spaustuvę, o kai žmona Róża dėl to susirgo psichine liga, 1746 m. ją pametė ir visam laikui sugrįžo į Varšuvą. Čia atidarė antrą knygyną. Po mirties į jo knygynus pretenzijas pareiškė Hebanowskiai, Matyaszkiewicziai ir jo sesuo.
I – 213

Sibeneycher, žr. Siebeneicher, Jakub

Siebeneicher (Siebeneycher) – XVI–XVII a. Krokuvos spaustuvininkų ir knygininkų giminė, 1557 m. perėmusi spaustuvę iš

Szafenbergerių. Per visą savo veiklą išspausdino daugiau negu 187, daugiausia religines katalikų knygas.
1 – 109, 126, 162, 179, 180, 185, 186

Siebeneicher, Anna (XVI a.) – Jakubo Siebeneicherio (apie 1556–1604) našlė, Kazimiero miesto tarybos nario Andrzejo Pukałos duktė, spaustuvės savininkė. Po vyro mirties vadovavo spaustuvei iki 1610 m. ir jos leidiniai ėjo su nuoroda – *U wdowy Jakuba Siebeneychera*. Vėliau leidyklos pavadinimas buvo *Dziedzice Jakuba Siebeneychera*.
1 – 103

Siebeneicher, Jakub (Sibeneycher; apie 1556–1604) – Mateuszo Siebeneicherio ir Elżbietos Fetrównos sūnus, Krokuvos spaustuvininkas, knygininkas ir miesto tarybos narys, 1584 m. paveldėjęs tėvo spaustuvę, tais pačiais pabaigė tėvo pradėtą Jakubo Wujeko (1541–1597) pamokslų rinkinį *Postylla* kartu su pridėta *Apologia*. Leido įvairią literatūrą, tačiau didelę jos dalį vis dar sudarė religinė – devocionalinė ir poleminė – katalikų autorių, daugiausia jėzuitų, literatūra. 1584 m. apsiėmė parduoti tėvo knygyną, priklausiusį visiems paveldėtojams (žmonai Annai ir septyniems dviejų santuokų vaikams), tačiau pirkėjų nerado. Po jo mirties spaustuvei iki 1610 m. vadovavo jo našlė Anna ir jos leidiniai ėjo su nuoroda *U wdowy Jakuba Siebeneychera*. Vėliau leidyklos pavadinimas buvo pakeistas į *Dziedzice Jakuba Siebeneychera*. Spaustuvei tuo metu vadovavo Stanisławas Giermańskis (?–1627), 1627 m. tapęs jos savininku.
1 – 103, 126, 127, 180

Siebeneicher, Marcin (?–1543) – Krokuvos knygininkas ir spaustuvininkas, kilęs iš Silezijos miestelio Lybentalio. Krokuvoje apsigyveno prieš 1515 m. Dirbo pameistriu Floriano Unglerio (?–1536) spaustuvėje. 1531 m. tapo Krokuvos piliečiu. Vedė Mareko Szarfenbergo (?–1545) dukrą Anną Agnieszką. Savo spaustuvės neturėjo, tik knygyną.
1 – 103, 180, 181

Siebeneicher, Mateusz (Siebeneycher; Syebeneycher; ?–1582) – Krokuvos spaustuvininkas, leidėjas ir knygininkas, vyriausias Marcino Siebeneicherio (?–1543) ir Annos Agnieszkos Szarfenberg sūnus. Paveldėjo tėvo knygyną ir Mareko Szarfenbergo popieriaus malūną, motinos palikimo dalį. Vedęs Hieronimo

Szarfenbergo našlę Elžbietą, perėmė jos spaustuvę ir 1557 m. pats pradėjo spausdinti knygas. Nuo 1560 m. ėmėsi leisti vadovėlius ir devocionalus. Paskutiniais gyvenimo metais leido tritomį Jakubo Wujeko (1541–1597) *Postylla*, kurios paskutinis tomas išėjo po jo mirties 1584 m. Iš viso išleido apie 200 leidinių, daugiausia lenkų kalba.

I – *89*, 103, 125, 126, 180, 181

II – 200, 204

Siebeneicher, Wacław – Marcino Siebeneicherio (?–1543) ir Annos Agnieszkos Szarfenberg sūnus.

I – 103

Siedlczański, Daniel, žr. Sedlčanský, Daniel

Siekielowicz, Wojciech (?–1671) – lenkų spaustuvininkas. Spaustuvę Krokuvoje atidarė 1660 m., o nuo 1662 m. savo spaudinius signavo Jo karališkosios didenybės spaustuvininko titulu. Apie 1665 m. įsigijo dalį arba visą Stanisławo Bertutowicziaus Lenczewskio spaustuvę. Išspausdino 32 nedidelės apimties leidinius (12 lenkiškai, kitus lotyniškai). Daugiausia tai religinio arba astronominio turinio raštai, panegirikos, laidotuvių kalbos, tarp jų Sebastiano Fabiano Klonowico *Worek Judaszów* (1661), Samuelio ze Skrzypny Twardowskio *Daphnis w drzewo babkowe przemieniłas się...* (1661), *Historie rzymskie rozmaite* (1663), *Lekarstwa domowe dla poratowania zdrowia* (1671). Spėjama, kad jis prekiavęs knygomis. Po jo mirties spaustuvę perėmė žentas Wojciechas Józefas Goreckis.

I – 213

Siemek, Kasper (?–1642) – lenkų publicistas ir pedagogas, Krokuvos akademijos matematikos ir filosofijos profesorius. Išleido du traktatus: apie pilietinį auklėjimą *Civis bonus...* (1632) ir apie respublikos valdymo principus *Lacon seu de reipublicae recte instituendae arcanis dialogus* (1635).

I – 183

Sieniawski, Adam Hieronim z Granowa (apie 1623–1650) – Abiejų Tautų Respublikos valstybinis veikėjas, Lvovo seniūnas (nuo 1648), Karūnos didysis raštininkas (nuo 1649).

II – 223

Sienieński, Jakub (Sieniński; 1568–1639) – lenkų politikas, seimo deputatas ir arijonų globėjas. 1575 m. Rakove įkūrė spaustuvę, kuriai iš pradžių vadovavo Aleksy Rodeckis, vėliau broliai Sternackiai. Joje buvo išleistas garsusis Rakovo katekizmas *Katechizm Rakowski* (1605 lenkiškai, 1608 vokiškai, 1609 lotyniškai). 1602 m. Sienieńskis įsteigė mokyklą, vadinamą „Rakovo akademija" (*lenk.* Akademia Rakowska). 1638 m. ir akademija, ir spaustuvė seimo nutartimi buvo likviduotos.

I – 199

Sieniński, žr. Sienieński, Jakub

Sienkiewicz, Jan Karol (Sieńkiewicz; 1793–1860) – lenkų istorikas, rašytojas, archyvininkas ir bibliotekininkas. 1818–1831 m. Adomo Jurgio Čartoriskio (1770–1861) sekretorius, 1824–1831 m. jo Pulavų bibliotekos bibliotekininkas, 1828–1831 m. Pulavų spaustuvės vadovas, 1830–1831 m. sukilimo dalyvis. Parengė *Katalog duplikat biblioteki pulawskiej* (1829), išleido *Skarbiec historii polskiej* (1839–1842, 4 t.), *Documents historiques relatifs à la Russie et la Pologne* (1854, 3 t.), *Dziennik podróży po Anglii 1820–1821* (1853), išvertė Walterio Scotto *Pani Jeziora* (1822), Victoro Hugo *Hernani* (1830), Casimiro Delavigne'io *Warszawianka* (1831).

II – *160*, 277

Siennik, Marcin (?–apie 1588) – Krokuvos miestelėnas, popierininkas, vertėjas iš vokiečių ir lotynų kalbų, botanikas, Žygimanto Augusto gydytojas. Išleido veterinarijos ir botanikos kompiliacinį veikalą *Lekarstwa doświadczone* (1564) ir Hieronimo Spiczyńskio (prieš 1500–1550) veikalo perdirbinį *Herbarz, to iest ziół tutecznych, postronnych y zamorskich opisanie* (1568). Iš vokiečių kalbos išvertė populiarų viduramžių romaną *Historia o Meluzynie* (1569).

I – 107, 108, 136, 137, 175, 176, *177*, 183, *184*

II – *138*

Sierakowski, Józef (1765–1831) – lenkų istorikas, politikas, lenkų pasiuntinybės Stokholme sekretorius 1789–1792, Lenkijos Karalystės valstybės tarėjas, nuo 1812 m. Laikinosios Lietuvos tarybos narys. Rinko senienas, knygas ir meno kūrinius. Paskelbė *O mitologii Słowian* ir *Récit de deux mois d'emprisonnement* (1816).

I – 68, 238, 241

Sierakowski, Sebastian (1743–1824) – lenkų architektas ir architektūros teoretikas, jėzuitas, valstybininkas, Lenkijos iždo saugotojas. 1807–1814 m. buvo Vyriausiosios Krokuvos mokyklos (taip tuo metu vadino Krokuvos universitetą) rektoriumi. Projektavo įvairius baroko, klasicizmo ir neogotikos stiliaus pastatus. Paskelbė enciklopedinį veikalą apie architektūrą *Architektura obejmująca wszelki gatunek murowania i budowania* (1812).

I – 230

Sierakowski, Wacław Hieronim (1700–1780) – lenkų grafas, arkivyskupas, Krokuvos kanauninkas, spaustuvės ir bibliotekos steigėjas, bibliofilas, surinkęs turtingą teologinių veikalų rinkinį, kurio dalį padovanojo 1754 m. jo įkurtai Pšemislio bibliotekai. 1754 m. Pšemislyje įkūrė spaustuvę. Parašė keletą religinių veikalų. Už lojalumą Austrijai jam buvo suteiktas grafo titulas.

I – 113

II – 109, *114*

Siestrzeńcewicz, Stanisław Jan Bohusz (1731–1826) – Baltarusijos vyskupas nuo 1774 m., Mogiliovo arkivyskupas nuo 1782 m., visų Rusijos imperijos katalikų diecezijų metropolitas nuo 1798 m., 1801–1826 m. Dvasinės Romos katalikų kolegijos Peterburge vadovas. Vykdė Rusijos politiką, paremtą griežta Bažnyčios veiklos kontrole. Be pamokslų, ganytojiškų rašinių, išleido nedideles mokslinės vertės darbų iš slavų istorijos, taip pat Krymo istoriją.

I – 59, 60

Sievers, Jakob Johann von (1731–1808) – rusų valstybės veikėjas, generolas, diplomatas, tikrasis valstybės tarėjas, grafas. 1756–1763 m. dalyvavo Septynerių metų kare. 1764 m. paskirtas Novgorodo gubernatoriumi, 1776 m. – Novgorodo, Tverės ir Pskovo generalgubernatoriumi. 1789–1798 m. buvo Jekaterinos II ypatingasis ir įgaliotasis pasiuntinys Abiejų Tautų Respublikoje, vadovavo antrajam ir trečiajam šios valstybės padalijimui.

II – 125

Sigismundus I, žr. Žygimantas Senasis

Sigismundus de Puechaim – vengrų kilmingasis.

I – *99*

Sikorski, Marian od od św. Stanisława (Marianus à Stanislaus; 1713–1767) – lenkų trinitorius, tinitorių ordino istorikas, rašęs

Mariano od św. Stanisława vardu. Iš jo gausių religinių, istorinių veikalų plačiausias yra istorinis *Hypomnema Ordinis Discalceatorum Sanctissimae Trinitatis Redemptionis Captivorum...* (1753).

I – *220*

Sylburg, Friedrich (1536–1596) – vokiečių filologas klasikas, leidėjas ir bibliotekininkas. Po 1583 m. dirbo korektoriumi Frankfurte prie Maino pas spaustuvininką Johanną Wechelį (1549–1593) ir išleido ne vieną antikos autorių. 1591 m. tapo Pfalco elektoriaus bibliotekininku Heidelberge ir čia Hieronymo Commelino spaustuvėje leido krikščionių autorius.

II – 239

Silijus Italikas, Tiberijus Kacijus Askonijus (*lot.* Tiberius Catius Asconius Silius Italicus; apie 25–101) – romėnų teisininkas, epinis poetas, filosofas ir valstybės veikėjas, konsulas (68). Parašė 14 knygų veikalą apie Antrąjį pūnų karą su Hanibalu *Punica.*

II – 75

Silveira João da (1592–1687) – portugalų vienuolis karmelitas, teologas ir egzegetas. Baigęs Koimbroje mokslus, ilgus metus dėstė filosofiją ir teologiją ordino mokyklose. Svarbiausi jo raštai *Comentarium in textum Evangelicum* (1640–1659, 5 t.), *Commentarium litterale et morale in Apocalypsim* (1663–1669, 2 t.), *Commentaria in Acta Apostolorum* (1681).

II – 105

Silvestras II (Gerbert; apie 946–1003) – mokslininkas, filosofas ir matematikas, Romos popiežius (nuo 999). Skleidė Vakaruose arabų matematikos ir astronomijos žinias, populiarino arabų skaitmenis, abaką ir astroliabiją. Parašė *Libellus de numerorum divisione*, *De geometria*, *De sphaere constructione*, *Libellus de racionali et ratione uti* ir kt.

II – 79

Simon de Cassia, žr. Fidati, Simone

Simonides. žr. Szymonowicz, Szymon

Singriener, Johann (Singreineris; Singrenius, Joannes; apie 1480–1545) – vokiečių spaustuvininkas ir leidėjas. 1510–1514 m. dirbo kartu su Hieronimu Wietoru (po 1480–1546 ar 1547) Vienoje, vėliau savarankiškai. Jo spaustuvė Vienoje garsėjo šriftų įvairumu ir ypač gera spauda. 1518 m. pradėjo leisti knygas grai-

kiškais spaudmenimis. 1540 m. gavo privilegiją spausdinti visus Žemutinės Austrijos žemės kunigaikščio potvarkius ir įsakus. Iš viso išspausdino per 300 spaudinių. Leido medicinos, teologijos, filologijos, poezijos ir retorikos darbus, taip pat spausdino gaidas.

I – 94, *99*, 100
II – 67

Sirenius, žr. Syreński, Szymon

Sixtus, Erazm, (Syxtus; apie 1570–apie 1635) – iš Lvovo kilęs medikas ir leidėjas, medicinos ir filosofijos daktaras, Zamojskio akademijos profesorius. Parašė *O cieplicach we Szkle ksiąg troje* (1617), *Commentarius medicus in L. Annaei Senecae opera* (1627) ir išleido Publilijaus Siro raštus *Publii [!] Syri Mimi selectae sententiae* (1590, 1599).

I – 198

Sygmunt, žr. Žygimantas Senasis

Sylvius, Jakub (Sylwiusz; apie 1520–po 1583) – lenkų protestantas, polemininkas.

I – 148

Symonowicz, Szymon, žr. Szymonowicz, Szymon

Syreński, Szymon (Sirenius; apie 1540–1611) – lenkų gamtininkas, gydytojas, botanikas, Krokuvos universiteto profesorius, vaistažolių tyrinėtojas. Parašė vaistinių augalų atlasą *Zielnik herbarzem z języka łacińskiego zowią* (išsp. 1613), kuriame aprašė 765 augalus ir jų gydomąsias savybes.

I – 185

Syxtus, žr. Sixtus, Erazm

Skalski, Bazyli (apie 1570–?) – Krokuvos spaustuvininkas, daugiausia spausdinęs Krokuvos akademijos užsakymus. 1603–1605 m. nuomojo iš Jano Januszowskio spaustuvę, kurioje išspausdino apie 16 leidinių. 1606 m. atidarė savo spaustuvę ir iki 1620 m. išspausdino 90 leidinių.

I – *143*, 183, 184, *185*, 187

Skanderbegas (Jurgis Kastriotis; 1405–1468) – albanų karvedys ir nacionalinis didvyris, kunigaikščio Jono Kastriočio (?–1442) sūnus. 1415–1420 m. ir 1423–1425 m. drauge su savo dviem broliais buvo sultono Murado II (1404–1451) įkaitu Adrianopolyje (dabar Edirne, Turkija), kur atsivertė į islamą. 1443 m. po Janoso

Hunyadi pergalės prie Nišo vėl grįžo į krikščionybę, sukilo prieš turkus, tapo vyriausiuoju vadu ir pradėjo vadovauti albanų išsivadavimo kovai.

II – *141*

Skarga, Petras (1536–1612) – Abiejų Tautų Respublikos teologas, jėzuitas, hagiografas, kontrreformacijos veikėjas. 1573–1584 m. gyveno ir dirbo Vilniuje. 1574–1579 m. buvo Vilniaus jėzuitų kolegijos, 1579–1584 m. pirmasis Vilniaus akademijos rektorius. Su kitais įkūrė jėzuitų kolegijas Polocke, Tartu, Rygoje. 1588–1612 m. buvo Zigmanto Vazos (1566–1632) pamokslininkas. Vienas reikšmingiausių Skargos veikalų yra politinių pamokslų rinkinys *Kazania sejmowe* (1597), populiariausias – hagiografinis veikalas *Żywoty świętych* (1579). Paliko nemažai poleminių traktatų, veikalų, skirtų Brastos unijai ir pamokslų rinkinių.

I – 112, 162, *183*, 186, *199*

II – 164, 186–188, *215*, 217

Skominovijus, žr. Tyszkiewicz Skuminowicz, Teodor

Skorina, Pranciškus (apie 1490–apie 1541) – baltarusių knygospaudos pradininkas, mokslininkas, švietėjas ir kultūros veikėjas, gydytojas, botanikas. 1517 m. Prahoje išleido *Psalmyną* (Psaltyr), 1517–1519 m. išvertė 22 Biblijos knygas bendru pavadinimu *Biblija ruska*, parašė joms pratarmę, komentarus, baigiamąjį žodį. Ši Biblija išėjo anksčiau nei vokiškas Martino Lutherio vertimas. Vilniuje įsteigė pirmąją LDK spaustuvę. Joje 1522 m. išspausdino 5 dalių maldaknygę *Mažoji kelionių knygelė* (Malaja podorožnaja knižica), 1525 m – *Apaštalą* (Apostol). Leidiniams parašė pratarmes ir komentarus.

I – 53, 58, 59, 190

II – 183

Skrzetuski, Rafał (apie 1525–1568) – spaustuvininkas, leidėjas, knygininkas, graveris, raidliejys. Dėl religinių priežasčių apie 1550 m. išvyko iš Lenkijos ir 1556 m. Vienoje išsirūpino privilegiją leisti knygas. Vėliau dirbo Debrecene (1565), Oradijoje, Alba Julijoje (1567–1568). Išleido per 130 knygų vokiečių, hebrajų ir vengrų kalbomis. Po jo mirties Alba Julijos spaustuvei vadovavo jo žmona, vėliau sūnus Rudolfas (1550–1585 ar 1586).

I – 32

savo knygoje *Istorija gosudarstva Rossijskogo* mini Nikolajus Michailovičius Karamzinas (1766–1826), rašydamas apie Rusios krikštą, nors abejoja to laiško tikrumu.

I – 28–31

Smieszkowicz, Balcer, žr. Śmieszkowic, Balcer

Smotrickij, Meletij (Smotrickis, Meletijus; 1578–1633) – ukrainiečių hierarchas, Bažnyčios ir kultūros veikėjas, filologas, rašytojas, polemininkas. Pasaulietinis vardas Maksimas, slapyvardis Teofilas Ortologas. Lenkų kalba paskelbė poleminių kūrinių, nukreiptų prieš katalikybę, 1596 m. Bresto uniją, stačiatikių persekiojimą. 1619 m. Vievyje išleido populiarią senosios bažnytinės slavų kalbos gramatiką *Grammmatiki slovianskija pravilnoje sintagma* (1619), kuri turėjo didelę įtaką pirmosioms rusų kalbos gramatikoms. Ja rėmėsi netgi čekų filologas Josef Dobrovský (1753–1829) rašydamas savo *Institutiones linguae slavicae dialecti veteris* (1822).

I – 61, 191

Snelbolc, Franciszek, žr. Schnellboltz, Franz

Snell, Christian Wilhelm (1755–1834) – vokiečių pedagogas ir filosofas. Parašė daug filosofijos veikalų ir vadovėlių, iš kurių svarbiausias yra *Handbuch der Philosophie* (1809–1815, 8 d.). Jį rašydamas bendradarbiavo su broliu Friedrichu Wilhelmu Danieliumi Snellu (1761–1827), taip pat pedagogu, filosofu ir matematiku.

II – 283

Snell, J. Fri

II – 284

Sniadeckis, Jonas (Śniadecki, Jan; 1756–1830) – astronomas, matematikas, filosofas, pedagogas. 1781–1803 m. Krokuvos universiteto profesorius, 1806–1825 m. Vilniaus universiteto profesorius ir observatorijos direktorius, 1807–1815 m. – rektorius. Chemiko Andriaus Sniadeckio (1768–1838) brolis. Svarbiausi darbai *Rachunku algebraicznego teoria* (1783), *Geografia, czyli opisanie matematyczne i fizyczne ziemi* (1804), *O Koperniku* (1802), *O rachunku losów* (1817), *Trygonometria kulista analitycznie wyłożona* (1817), *O pismach klasycznych i romantycznych* (1819), *Filozofia umysłu ludzkiego* (1821).

II – 125, *133*, *134*

III – *29*, 45, 49–52, 59

Sobek, Stanisław z Sulejowa (?–1569) – Lenkijos valstybės ir Bažnyčios veikėjas, Lenkijos iždininkas, Mažosios Lenkijos reformatų veikėjas.

I – 30, *289*

Sobieski, Jakub (1590–1646) – karaliaus Jono III Sobieskio tėvas, valstybės veikėjas, Krokuvos pilininkas, rašytojas ir oratorius. Aplankęs Nyderlandus, Ispaniją, Portugaliją bei Italiją parašė *Dwie podróże... odbyte po krajach europiejskich w l. 1607–1613 i 1638* (išsp. 1833). Veikale *Commentariorum Chotinensis belli libri tres* (1646) aprašė Chotino karą. Yra palikęs daug kalbų, pasakytų seime ir kitomis progomis, pamokymų savo vaikams.

I – 211

Sobolewski, Ludwik (Sobolevskis, Liudvikas; 1791–1830) – lenkų filologas, bibliografas, bibliotekininkas, 1826–1830 m. – Vilniaus universiteto bibliotekos prefektas. Bibliografijai svarbūs jo darbai: *Katalog dzieł do historii literatury polskiej należących, przez F. Bentkowskiego opuszczonych* (1819); *Wiadomości historyczno-krytyczne do dziejów literatury polskiej, rozbór dzieła Ossolińskiego* (1820–1821) ir kt.

I – 26, *104*, *108*, 113, 128, 131, 162, *164*, 196, *203*,
III – *81*, 84

Sofija Paleologė (Sophia; po 1449–1503) – antroji Ivano III (1440–1505) žmona (1472), Rusijoje vadinta Sofija Fominična Paleolog. Ji suvaidino didelį vaidmenį Rusijos istorijoje.

I – *79*

Sokół, Bartłomiej (?–po 1615) – Čižuvo (Lenkija) evangelikų reformatų bendruomenės kunigas, 1615 m. išleidęs *Bankiet duszny*, kurį pataisęs kartu su savo *Dziennik, to jest Modlitwy o krześciańskie potrzeby należące ludziom powszechnej wiary apostolskiej na każdy dzień* 1617 m. išleido Krzysztofas Kraińskis (1556–1618).

II – 217

Sokołowski, Stanisław (1536–1593) – lenkų pamokslininkas, dogmatikas polemininkas, Krokuvos akademijos profesorius. Nuo 1576 m. karaliaus Stepono Batoro nuodėmklausys ir pamokslininkas. Visi jo darbai buvo surinkti ir 1591 m. Krokuvoje išleisti viena knyga *Stanislai Socolovii canonici Cracovien. apud Stephanum I Poloniae regem concionatoris opera*.

I – 184

Solikowski, Jan Dymitr (Sulikowski; 1539–1603) – valstybės veikėjas, diplomatas, publicistas, religinis katalikų polemininkas ir poetas. Nuo 1564 m. karaliaus Žygimanto Augusto sekretorius. 1582 m. tapo Lvovo arkivyskupu, aktyviai dalyvavo rengiant Brastos bažnytinę uniją (1596). Parašė *Commentarius brevis rerum Polonicarum a morte Sigismundi Augusti...* (1647), *Apocalipsis* (1564, išsp. 1580), *Ziemianin* (1565), *Poemata* (1562) ir kt.

I – 211

Solonas (Solōn; 640–561 pr. Kr.) – Atėnų įstatymų leidėjas, poetas. Išrinktas archontu, savo įstatymais (*Solono konstitucija*, 594 m. pr. Kr.) uždraudė už skolas pavergti kitus piliečius, sukūrė naujus ūkinės veiklos ir visuomeninės santvarkos pamatus. Dėl nuveiktų darbų buvo laikomas vienu iš Septynių išminčių.

I – 67

II – 28

Sołowiew, Michał Gregorowicz (Solovjovas, Michailas Grigorjevičius; XVIII a.) – spaustuvininkas, keletą metų dirbo Supraslyje ir spausdino knygas kirilika sentikiams, paskui Varšuvoje atidarė rusiškų prekių parduotuvę. Ten, pasitelkęs Piotro Zawadskio raidliejį, kad pagamintų bažnytines kirilikos literas ir matricas, 1784 m. sutaisė tris kasas slaviškų spaudmenų, kuriais Pierre'o Dufouro (1729–1797) ir jo paveldėtojo Thomas Hervé Lebruno (1752–1804) spaustuvėse keturiomis staklėmis spausdino knygas sentikiams. Knygų leidimo vieta buvo nurodoma ne „w Warszawie", bet „w Arszawie". Ši spaustuvė veikė iki 1790 m. Tokias žinias, gautas iš jo raidrinkio Antonio Czarniawskio, apie šį spaustuvininką pateikia Ignacy Benedyktas Rakowieckis (1783–1839).

I – 227

Sołtyk, Kajetan Ignacy (1715–1788) – lenkų dvasininkas, Kijevo vyskupas (1756), Krokuvos vyskupas (1759), Radomo konfederacijos ir Delegacinio seimo (1767) dalyvis, reformų priešininkas. Už priešinimąsi Rusijos pasiuntinio Nikolajaus Repnino (1734–1801) diktatui, pastarojo įsakymu 1767 m. buvo pagrobtas ir išvežtas į Kalugą. Grįžo 1773 m. Paskelbė kalbų, ganytojiškų laiškų, aplinkraščių ir kt. raštų.

II – 128

Sołtykowicz, Józef Florian (1762–1831) – lenkų teisininkas ir filosofas, mokslo ir švietimo istorikas, Jogailos universiteto pro-

(1748–1826) knygų aukcioną ir išleido aukciono katalogą *Bibliotheca Ossoliniana sive Catalogus librorum* (1803). 1807 m. tapo Krokuvos universiteto bibliotekininku. Rūpinosi, kad biblioteka gautų privalomąjį egzempliorių, kuris jai buvo paskirtas 1807 m. dekretu. Buvo sukaupęs didelę asmeninę biblioteką: ją sudarė 7677 tomai, iš jų 913 senųjų spaudinių ir 2403 istorinių veikalų.

II – 142, 148, 166, 167, *169*, 171, 172

Spencer, George John 1758–1834) – anglų didikas, antrasis Spencerio grafas, politikas ir bibliofilas. Althorpe turėjo turtingą biblioteką. Joje buvo ksilografinių spaudinių, daug retų ankstyvųjų spaudinių, tarp jų Christopho Valdarferio (XV a.) 1471 m. Venecijoje spausdintas Giovannio Boccaccio *Decamerone*, 57 Williamo Caxtono (apie 1422–1491) spaudiniai, Biblijų, tarp jų Johanno Gutenbergo (apie 1399–1468) *Biblija*, aldų ir elzevyrų rinkiniai. 1892 m. ji buvo nupirkta Johno Rylandso bibliotekai Mančesteryje.

II – 76

Spencer-Churchill, George (1766–1840) – anglų politikas ir bibliofilas, penktasis Marlborough hercogas, bibliofilams labiau žinomas kaip markizas Blandfordas. White Kightso rūmuose turėjo sukaupęs didelį knygų rinkinį. 1812 m. Roxburghe'o hercogo Johno Kerio (1740–1804) bibliotekos aukcione nupirko Christopho Valdarferio (XV a.) 1471 m. Venecijoje spausdintą Giovannio Boccaccio *Decamerone* už 2260 svarų sterlingų. Varžovas buvo George'as Johnas Spenceris (1758–1834), antrasis Spencerio grafas, kuris tą pačią knygą 1819 m. išparduodant markizo Blandfordo rinkinį nupirko už 750 (kitais duomenimis už 918) svarų sterlingų.

II – 76

Speronowic, Joachim (Speronius, Joachimus; ?–1663) – kelių Krokuvos kolegiatų prelatas, Krokuvos akademijos profesorius, teologijos daktaras (1650), proginių ir teologinių raštų autorius. 1541–1546 m. vadovavo graikų kalbos katedrai, 1653 m. *Collegium Maius* bibliotekai. Jai paliko savo asmeninio rinkinio filosofines knygas.

II – *101*

Spiczyński, Hieronim (prieš 1500–1550) – lenkų botanikas, poetas ir vertėjas, Žygimanto Augusto gydytojas, Krokuvos miesto tarybos narys. 1542 m. išleido Stefano Falimirzo enciklopedinį veikalą *O ziołach tutecznych y zamorskich, y o moczy ich...*, paties

perdirbtą ir papildytą iš kitų autorių žolynininkų, su jo baigiamuoju žodžiu (perleistas 1556).

I – 175, 176, *177*

II – *138*, 204

Spytek z Mielsztyna (iš Mielštyno; XVI a.) – spaustuvininkas, 1567 m. Mogilianuose, kaip tvirtina J. Lelewelis, remdamasis Alojzy Osińskiu (1770–1842), išspausdinęs Mikołajaus Rejaus *Zwierciadło albo kształt* (1567).

II – 224

Sprenger

II – 55

Stachowicz, Stanisław (Stachiewicz, Stan.; 1719–1791) – lenkų knygrišys, spaustuvininkas, knygininkas. 1735 m. tapo Krokuvos piliečiu ir knygrišių cecho nariu. 1754 m. gavo Augusto III privilegiją spaustuvei laikyti ir išskirtinę teisę 76 leidiniams, taip pat knygininko titulą. Spausdino istorijos, teisės, proginės ir grožinės literatūros raštus, religines knygas, vadovėlius ir kalendorius. 1758 m. išsinuomojo Michało Józefo Antonio Dyaszewskio (apie 1718–apie 1761) spaustuvę, o 1766 m. ją perėmė jau iš Dyaszewskio našlės. Po Stachowiczaus mirties spaustuvę 1792 m. per varžytines nupirko Janas Antonis Majus (1761–1831).

I – 213, *220*, 231

Stadnicki, Antoni (1771–1836) – lenkų istorikas ir bibliofilas, Krokuvos mokslo bičiulių draugijos narys. Savo valdose Duklioje ir Žmigrude (Pietryčių Lenkija) sukaupė didelę biblioteką, kurią sudarė daugiausia istoriniai ir filosofiniai XVIII–XIX a. leidiniai, taip pat senieji spaudiniai ir rankraščiai. 1820–1827 m. buvo sudarytas *Spis map i sztychów z biblioteki Antoniego Stadnickiego w Żmigrodzie*. Jo biblioteką paveldėjo sūnūs Kazimieras (1808–1886) ir Aleksandras (1806–1861). Svarbiausi jo veikalai *Rys historii ludu żydowskiego w Europie...* (1832), *Postrzeżenia nad wiekiem XIV* (1837), *Wspomnianie cnót Anny z hrabiów Siemieńskich Jabłonowskiej* (1828).

II – 149

Stadnicki, Stanisław (Stadnicki, Stanisław ze Zmigroda; apie 1551–1610) – lenkų kilmingasis, Sanoko kaštelionas, Lanceto ponas, karaliaus rotmistras, riaušininkas ir avantiūristas, pramintas

Lancuto Velniu, vienas iš Mikołajaus Zebrzydowskio (1553–1620) maišto (1606–1609) vadų. Stanisławas Witkowskis jam dedikavo Teodoro Prodromo *Zgoda tułająca się* (1605).

II – 198

Stancaro, Francesco (Stankar; 1501–1574) – italų teologas ir Reformacijos veikėjas, dirbęs Transilvanijoje ir Lenkijoje. Organizavo protestantų bendruomenes Didžiojoje Lenkijoje. Dalyvavo protestantų vidiniuose disputuose. Skleidė antitrinitarizmą. Buvo vienas iš *Brastos Biblijos* vertėjų. Išleido *Canones reformationis ecclesiasticarum Polonicarum* (1559), *Ebreae grammaticae institutio* (1547) ir kt. raštus.

I – 195

Staniewski, Wawrzyniec (Stefan od Świętego Wojciecha; 1671–1737) – lenkų pijoras, pamokslininkas. 1724–1725 m. įsteigė Krokuvos pijorų spekuliatyviosios teologijos kolegiją ir tapo pirmuoju jos rektoriumi. Garsėjo kaip puikus oratorius, išspausdino pamokslų, išvertė ir išleido ispanų mistikės, Agredos abatės Maríaʼos de Jesús (1602–1665) veikalą *Mystica Civitas Dei, seu Historia divina...* pavadinimu *Miasto święte niedościgłemi tajemnicami ubłogosławione...* (1731).

I – *220*

Stanislaus de Miechow

II – *88*

Stanislaus de Mstowo, žr. Stanisław ze Mstowa

Stanislaus de Voicicze, žr. Stanisław z Wojcicz

Stanislaus Janis

II – *88*

Stanislaus Rusek de Bodzewo, žr. Stanisław Rusek z Bodzewa

Stanislovas Augustas, žr. Poniatovskis, Stanislovas Augustas

Stanisław (Stanislaus Polonus) – XV a. Lenkijos spaustuvininkas.

I – 32

Stanisław Rusek z Bodzewo (Stanislaus Rusek de Bodzewo)

II – *88*, 91

Stanisław z Licławic, žr. Taszycki, Stanisław

Stanisław z Wojcicz (Stanislaus de Voicicze; Stanisławas iš Voicičių; XV a.) – Ilžos klebonas, vėliau Sandomiro kanauninkas ir

Starowolski, Szymon (1588–1656) – lenkų kanauninkas, rašytojas, istorikas, publicistas, enciklopedininkas. Parašė apie 70 darbų lotynų ir lenkų kalbomis, tarp jų yra ir bibliografinių. Jo *Scriptorum Polonicorum Hekatontas* (1625; kt. laidos 1627, 1644) pateikiama 230 rašytojų biografijų ir jų darbų aprašų. Knygininkai Franciszekas Cezary Krokuvoje ir Jerzy Försteris Gdanske parūpindavo knygų asmeninei jo bibliotekai.

I – 17, 53, 58, *139*, 180
II – *138*

Starzechowski, Stanisław (?–1582) – Lvovo pakamaris (1575), Podolės vaivada (1571), Medenycios (Ukraina) laikytojas (1572), poeto Mikołajaus Sępo Szarzyńskio (apie 1550–1581) mokslo draugas, perėmęs po Szarzyńskio mirties jo rankraščius ir biblioteką. Szarzyńskis po Starzechowskio tėvo mirties parašė epitafiją *Nagrobek panu Janowi Starzechwskiemu...*, kuri įdėta jo knygoje *Rytmy abo Wiersze polskie* (1601).

II – 200

Staszic, Stanisław (1755–1826) – lenkų kunigas, valstybės veikėjas, gamtininkas filosofas, publicistas, rašytojas ir reformų ideologas. Nuo 1800 m. Mokslo bičiulių draugijos Varšuvoje narys, o nuo 1808 m. iki pat mirties jos pirmininkas. Svarbiausi raštai *Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego* (1785), *Przestrogi dla Polski* (1790), *O statystyce Polski* (1807), *O ziemiorództwie Karpatów* (1815), *Myśli o równowadze politycznej w Eurpie* (1815), *Ród ludzki* (1819–1820).

II – 143

Statkowski – lenkų spaustuvininkas, J. Lelewelio tvirtinimu, XIX a. dirbęs Kelcuose.

I – 231

Steckel, žr. Stöckel, Wolfgang

Stefan I, žr. Steponas Batoras

Stefan od Świętego Wojciecha, žr. Staniewski, Wawrzyniec

Stefanovič, I. (Stefanowicz) – spaustuvininkas, J. Lelewelio tvirtinimu, XIX a. spausdinęs Minske. Jerzy Samuelis Bandtkie savo knygoje *Historya drukarń w Krolestwie Polskiem i Wielkiem Xięstwie Litewskiem...* (T. 2, p. 8) kaip jo vardo inicialą nurodo „W". *Kniga Belarusi, 1517–1917: zvodny katalog (skladalnik G. J. Galenčenka ... i dr.)* (Minsk, 1986) Minsko spaustuvininku nurodo

jonų autorių teologinius filosofinius veikalus, iš kurių garsiausi *Katechizm rakowski* (lenk. 1605, vok. 1608, lot. 1609) ir kancionalas *Psalmy i pieśni nabożne* (1610, 1620, 1625), taip pat kalvinistų darbus, mokyklų vadovėlius, dainynus, pasaulietines knygas ir populiarią literatūrą. Nuo 1634 m. iki pat spaustuvės uždarymo 1638 m. seimo teismo sprendimu jai vadovavo sūnus Pawełas, vadinamas Bruziku. Iš viso spaustuvė išleido apie 250 spaudinių.

I – 185, 199

II – 214

Sternak – grafas (nuo 1798), valstybės veikėjas, teisininkas. Varšuvos kunigaikštystės teisingumo ministras Feliksas Franciszekas Łubieńskis (1758–1848) iš jo pigiai nupirko kelis šimtus knygų.

II – 171

Sterne, Laurence (1713–1768) – anglų rašytojas, žurnalistas, kunigas. Sukūrė romanus *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman* (1759) ir *A sentimental Journey Through France and Italy* (1768), taip pat išleido pamokslų ir atsiminimų.

II – 232

III – 99

Styczyński, Jan Gwalbert (1786–1845) – pedagogas, rašytojas ir bibliografas. Bendradarbiavo žurnale *Dziennik Wileński*. Jame 1818–1822 m. išspausdino papildymus Felikso Jano Bentkowskio (1781–1852) veikalui *Historia literatury polskiej* pavadinimu *Do Historii literatury polskiej mały dodatek*. Rankraščiu liko *Opis bibliograficzny książek w pryw. Bibliotece Adama hr. Chreptowicza w Szczorsach znajdujących się z włączeniem dzieł cudzoziemskich, r. 1826*. Jo aprašų kruopštumą ir tikslumą labai vertino J. Lelewelis.

I – *164*

II – *153*, *154*, *211*, *231*

Stobajas, Jonas (Stobaios; V a. po Kr.) – Bizantijos doksografas ir kompiliatorius, gavęs pravardę pagal savo gimtinę Stobus (Makedonija). Savo sūnaus Septimijaus mokymui surinko apie 500 ištraukų iš antikos autorių. Šį rinkinį sudaro 4 knygos: I Pasaulis (metafizika, fizika), II/III Žmogus (etika), IV Visuomenė (politika ir privatus gyvenimas). Vėliau jis buvo padalintas į dvi dalis (išsp. 1575 ir 1535).

II – 198

Struś, Józef (Strus; 1510–1568) – lenkų humanistas, medikas, išgarsėjęs pulso studijomis, Žygimanto Senojo ir Žygimanto Augusto rūmų gydytojas, graikų medicinos literatūros žinovas. Savo 20 metų tyrimų rezultatus paskelbė knygoje *Sphygmicae artis iam mille ducentos perditae et desideratae libri V* (1555).

I – 179

II – 199

Struve, Burkhard Gotthelf (Struvijus, Burhardas Gotthelfas; 1671–1738) – vokiečių istorikas, bibliografas, pirmasis savo veikaluose apibrėžęs skirtumą tarp knygos, kaip raštijos produkto, ir konkretaus poligrafinio leidinio. Svarbiausi jo veikalai *Bibliotheca juris selecta* (1703), *De doctis impostoribus* (1703), *Introductio in notitiam rei litterariae et usum bibliothecarum* (1704), *Bibliotheca philosophica* (1704), *Bibliotheca antiqua* (1705), *Selecta bibliotheca historica* (1705), *Historia und memorabilia bibliothecae Jenensis* (1705), *Rerum Germanicarum scriptores* (1717).

II – 236, 244

Strzępiński, Tomasz (Strząpiński; Strzepczyński; Tomasz ze Strzempina; Tomaszas Stšempinietis, iš Stšempino; 1398–1460) – lenkų valstybės ir bažnyčios veikėjas, teologas, teisininkas, teologinių veikalų ir pamokslų autorius, Krokuvos akademijos profesorius (1432 ir 1443 rektorius). Keliskart vykdė diplomatines misijas Romos kurijoje, dalyvavo Bazelio susirinkime (1436), vedė derybas su kryžiuočiais (1459), parašė traktatą *O wyższości soboru nad papieżem* (1441).

I – 239, 242

II – 56, 83, 84, 91, 145

Stuart, James (1713–1788) – anglų archeologas, architektas, menininkas ir antikvaras. Drauge su architektu Nicholasu Revettu (1720–1804) paskelbė išsamų veikalą apie antikinės Graikijos architektūrą *The antiquities of Athens and other monuments of Greece* (1762).

II – 238

Stuchs, Georg (?–1520) – vienas reikšmingiausių po Antono Kobergerio (apie 1445–1513) ankstyvųjų Niurnbergo spaustuvininkų, dirbęs 1485–1518 m. Spausdino daugiausia liturginius veikalus: brevijorius ir mišiolus. Jais aprūpindavo visos šiaurės ir

tytojas. Leidinyje *Pamiętnik Warszawski* spausdino teisės tematikos straipsnius.

I – *108*

Szaniawski, Józef (?–1808) – lenkų dvasininkas, Krokuvos kanauninkas, Vonchocko cistersų abatas, Šv. Stanislovo ordino kavalierius, vienas iš Józefo Andrzejaus Załuskio (1702–1774) testamento vykdytojų.

II – *114*

Szarfenberg, Agnieszka (?–1565) – knygyno ir spaustuvės savininkė. Padėjo savo vyrui Marekui (?–1545) vadovauti verslui, o jam mirus 1546–1565 m. prižiūrėjo visą knygyno ir spaustuvės veiklą. Verslo reikalus tvarkė jos sūnūs Mikołajus (1519–1606) ir Stanisławas (apie 1519–1584).

I – 103

Szarfenberg, Andrzej – Mareko (?–1545) ir Agnieszkos Szarfenberg (?–1565) sūnus.

I – 103

Szarfenberg, Anna Agnieszka (XVI a.) – knygyno savininkė, Marcino Siebeneicherio (?–1543) žmona, Mareko (?–1545) ir Agnieszkos Szarfenberg (?–1565) duktė. Po vyro mirties paveldėjo knygyną ir mokė amato vyriausiąjį sūnų Mateuszą (?–1582). 1545 m. antrą kartą ištekėjo už Krokuvos tarybos nario Jano Kleczewskio (?–1557). 1549 m. paveldėjo pusę tėvo popieriaus malūno *Żabi Młyn* Prondnik Biskupi vietovėje (kitą pusę jo atpirko iš savo brolio Andrzejo Szarfenbergo, XVI a.), kurį 1569 m. perleido pirmosios santuokos sūnums Mateuszui ir Wacławui Siebeneicheriams.

I – 103

Szarfenberg, Bartłomiej (?–1569) – spaustuvininko Maciejaus Szarfenbergo brolis.

I – 102

Szarfenberg, Elżbieta – spaustuvininko Mareko Szarfenbergo dukra.

I – 103

Szarfenberg, Helena (1547–?) – spaustuvininko Bartłomiejaus Szarfenbergo (–1569) dukra.

I – 102

klausomas nuo giminaičio Mareko Szarfenbergo, kuris jį atsikvietė iš gimtojo Lybentalio (dabar Liubomežas). Nuo 1531 m. dirbo savarankiškai. Išspausdino per 300 leidinių, vertėsi knygų prekyba. Po mirties spaustuvei ir knygynui vadovavo žmona Helena (?–1551) kartu su jo broliais Bartłomiejumi (?–1569) ir Jakóbu.

Szarfenberg, Marek (Scharpffenberg, Szarffenberg, Marcus; ?–1545) – knygininkas, leidėjas, spaustuvininkas, knygrišyklos ir popieriaus malūnų savininkas. Nuo 1506 m. gyveno Krokuvoje ir nuo 1510 m. vertėsi knygų prekyba bei savo lėšomis leido knygas užsienyje: Niurnberge pas Johanną Weissenburgerį, palaikė ryšius su brolių Leonardo ir Luko Alantsee firma Vienoje, drauge su Janu Halleriu (apie 1467–1525) publikavo brevijorius Venecijoje. Taip pat finansavo Krokuvoje Hieronimo Wietoro (po 1480–1546 ar 1547), Floriano Unglerio (?–1536) ir Maciejaus Szarfenbergo (?–1547) tiražus, o didesniems sumanymams jungėsi su kitais Krokuvos leidėjais ir netgi knygininkais, kaip antai Janas Bajeris (?–po 1532), Mikołajus Szykwikas (?–apie 1514), Melchioras Frankas (?–1523), Michałas Wechteris (?–1542), Janas Buttneris (?–prieš 1549), Marcinas Siebeneicheris (?–1543). Buvo puikus filologas, rašė lotyniškas pratarmes ir dedikacijas savo leidiniams. 1543 m., nors jau turėjo knygyną, knygrišyklą ir du popieriaus malūnus, įsigijo spaustuvę. Jam mirus 1546–1565 m. įmonei vadovavo jo žmona Agnieszka (?–1565), vėliau sūnūs Mikołajus (–1606) ir Stanisławas (apie 1519–1584).

Szarfenberg, Mikołaj (Scharffenberg, Nicolaus; 1519–1606) – vyriausias Mareko (?–1545) ir Agnieszkos (?–1565) Szarfenbergų sūnus ir garsiausias jų įpėdinis. 1554 m. nobilituotas pakeitė pavardę į Scharfenberger ir nuo tada herbą naudojo kaip signetą. Amato mokėsi iš tėvo, o po jo mirties su broliu Stanisławu (apie 1519–1584) vadovavo motinos valdomam knygynui ir spaustuvei. Po motinos mirties atidarė savo spaustuvę. 1570 m. gavo karaliaus

kanceliarijos spaustuvininko vardą ir išskirtinę karaliaus privilegiją leisti statutus, konstitucijas ir kitus oficialius raštus. Taip pat leido herbynus, populiarią grožinę ir mokslinę literatūrą, istorijos veikalus, religinius spaudinius, tarp jų pirmąjį visą Jano Leopolitos (apie 1523–1574) *Šventojo Rašto* vertimą į lenkų kalbą. 1577 m. tapo Stepono Batoro dvaro spaustuvininku ir buvo įpareigotas laikyti nuolatinį spaustuvininką prie kanceliarijos. Dėl to turėjo kilnojamą spaustuvę Malborke, Varšuvoje, Lvove, Knišine, prie Polocko. Jai vadovavo Walenty Łapczyńskis (?–1604).

Szarfenberg, Stanisław (Scharffeberg; Scharffenberg, Stanislaus; apie 1519–1584) – Krokuvos spaustuvininkas ir knygininkas, Mareko (?–1545) ir Agnieszkos Szarfenbergų (?–1565) sūnus. 1554 m. nobilituotas pakeitė pavardę į Scharffenberger. Amato mokėsi tėvo dirbtuvėje, o po tėvo mirties drauge su broliu Mikołajumi (1519–1606) vadovavo spaustuvei, kurią valdė motina. 1551 m. praturtino spaustuvę nusipirkęs visą Helenos Unglerowos (?–1551) spaustuvės įrangą. Spausdino lenkų ir lotynų kalbomis, dažnai anonimiškai. Po jo mirties spaustuvę iki 1587 m. valdė jo žmona Anna.

Szarfenberg, Walent – Mareko (?–1545) ir Agnieszkos Szarfenbergų (?–1565) sūnus.

Szarfenbergai (Szarffenbergai; Scharffenberg(er)) – XVI a. Lenkijos kygininkų, leidėjų ir spaustuvininkų giminė, veikusi Krokuvoje, Vroclave, Nysoje, Lužicoje, Zgoželece.

Szarffenberg, žr. Szarfenberg

Szarzyński Sęp, Jakub (prieš 1555–po 1601) – Lvovo taurininkas ir stalininkas, Joachimo Sępo Szarzyńskio (apie 1500–1582) sūnus, poeto Mikołajaus Sępo Szarzyńskio (apie 1550–1581) brolis, išleidęs 1601 m. jo kūrybą knyga *Rytmy abo Wiersze polskie.*

Szarzyński Sęp, Joachim (apie 1500–1582) – politinis veikėjas, Lvovo stalininkas, Zimna Vodos (Ukraina) savininkas, poeto Mikołajaus Sęp Szarzyńskio (apie 1550–apie 1581) tėvas.
II – 199, 247

Szarzyński Sęp, Mikołaj (Sempa; apie 1550–1581) – lenkų vėlyvojo Renesanso poetas, rašęs lotyniškai ir lenkiškai. Išliko tik 50 jo kūrinių, rašytų 1568–1581 m., kuriuos po jo mirties surinkęs 1601 m. išleido jo brolis Jakubas Sępas Szarzyńskis *Rytmy abo Wiersze polskie* knyga.
II – 198–200, 247, 285

Szczawiński, Paweł Ludwik (?–1679) – Inovroclavo vaivada, Kujavijos kaštelionas, Bžesko seniūnas. Dalyvavo karuose su Ukraina, Švedija.
II – 221

Szczerbic, Paweł (1552–1609) – lenkų teisininkas, nuo 1583 m. karaliaus sekretorius. 1588 m. įėjo į *Lietuvos Statuto* pataisų komisiją. Surinko ir išvertė į lenkų kalbą teisės veikalus *Speculum Saxonum albo Prawo saskie i majdeburskie* (1581), *Ius municipale, to jest Prawo miejskie majdeburskie* (1581) ir *Promptuarium statutorum omnium et constutionum Regni Poloniae* (1604).
I – *174*

Szczygielski, Stanisław (1616–1687) – lenkų vienuolis benediktinas, ordino istorikas. Mokėsi Krokuvos, paskui Vilniaus akademijoje, kurioje 1649 m. apgynė filosofijos doktoratą. Kurį laiką dirbo Trakuose, vėliau 1663–1668 m. buvo Tiniece (dabar Krokuvos dalis) prepozitu. Išleido *Illibatae semel Matris semper Virginis castissimae Tuchoviensis mirabilium operum symbola* (1661), *Aquila Polono-Benedictina...* (1663), *Calendarium Benedictinum...* (1663), *Catechismus monasticus sive Regulae S. Benedicti...* (1668), *Tinecia seu Historia monasterii Tinecensis ordinis S. Benedicti...* (1668), *Pharus Benedictinus...* (1669) ir kt.
II – *204*

Szedel, Krzysztof, žr. Schedel, Krzysztof

Szedeliai, žr. Schedeliai

Szeliga, Jan (?–apie 1637) – lenkų spaustuvininkas. 1605–1609 m. dirbo Krokuvoje, 1611–1617 m. – Dobromile. Šiuo laikotarpiu išė-

jo reikšmingiausi jo spaudiniai: Stanisławo Orzechowskio *Annales* (1611), Wincenty Kadłubeko *Historia Polonica* (1612) ir Jano Długoszo *Historia Polonica* (1615). Vėliau jis spausdino Lvove, Javorove ir Jaroslavlyje, leisdamas daugiausia religinę literatūrą. Nuo 1620 m. vadinosi arkivyskupo spaustuvininku.

I – 139, 140, 144, 146, 187, 199, 206

II – 210–213

Szelutta, Ewa, žr. Lelewel, Ewa

Szelutta, Franciszek

III – 32

Szelutta, Konstanty

III – 34, 38

Szembek, Jan (?–1731) – lenkų grafas, valstybės veikėjas. Nuo 1699 m. Lenkijos referendorius, nuo 1701 m. seimo maršalas, nuo 1702 m. Lenkijos pakancleris, nuo 1712 m. Lenkijos didysis pakancleris. Pirmasis iš Szembekų giminės ėmė vadintis grafu.

II – 144

Szembek, Krzysztof Hilary (1722–1797) – lenkų dvasininkas, Abiejų Tautų Respublikos politinis veikėjas, Gniezno kanauninkas (1742), Chelmno vyskupo koadjutorius (1773), Plocko vyskupas (1785–1797), 1783–1784 m. popiežiaus nuncijus Lenkijoje. Tris kartus buvo deputatas į Lenkijos Karalystės Tribunolą, aktyviai dalyvavo Nuolatinės tarybos (1775–1785) ir Ketverių metų seimo (1788–1792) darbe. Vienas iš Józefo Andrzejaus Załuskio (1702–1774) testamento globotojų.

II – *114*, *280*, 283

Szykwik, Mikołaj (Schikewick; Schikewicz; ?–apie 1514) – lenkų knygininkas ir knygų leidėjas. 1485 m. tapęs Krokuvos piliečiu, savo namuose atidarė knygyną. Varžydamasis su Janu Halleriu buvo sudaręs bendrovę su Mareku Szarfenbergu bei Melchioru Franku ir išleido Krokuvos kalendorių *Almanach* (1510). Savo lėšomis Strasbūre pas Johanną Knoblochą išleido *Missale Cracoviense* (1510), kad išvengtų Hallerio 1509 m. mišiolo privilegijos, išduotos šešeriems metams. Po Szykwiko mirties jo knygyną įsigijo Szarfenbergas.

I – 49, 80, 169

Szyling, Fryderik (XV–XVI a.) – popieriaus gamintojas. 1493 m. Prondnike prie Krokuvos įsteigė popieriaus malūną. Po jo mirties 1508 m. malūną įsigijo spaustuvininkas Janas Halleris (apie 1467–1525).

I – 81

Szymon z Łowicza (apie 1512–apie 1538) – lenkų botanikas ir gydytojas. Išleido Emilijaus Macero veikalą *De herbarum virtutibus* (1532), kurį papildė lotyniškų ir lenkiškų augalų pavadinimų žodynu ir iliustravo Lenkijoje augančių žolynų medžio raižiniais. Tai pirmas spausdintas botanikos leidinys Lenkijoje. Parengė populiarų medicinos propedeutikos vadovėlį studentams *Enchiridion medicinaei* (1537).

I – 172

Szymonowicz, Szymon (Symonowic; Simonides; 1558–1629) – lenkų poetas, pramintas Lenkų Pindaru. 1593–1605 m. Jano Zamoyskio paskyrimu organizavo Zamoscio akademiją, biblioteką ir spaustuvę. 1590 m. Zigmantas Vaza jį nobilitavo suteikdamas *Poeta Regius* titulą. Labiausiai žinomas jo veikalas lenkų kalba yra *Sielanki* (1614). Rašė taip pat dramas lotynų kalba ir proginius kūrinius.

I – 189, 198

Szyndler, Bartłomiej

III – *21, 100*

Szkultet, Abrah, žr. Scultetus, Abraham

Szlichtyng, Jonasz (Szlichtink; 1592–1661) – lenkų kilmingais, lenkų brolių teologas, Rakuvo ir Luslavicų pastorius, 1647 m. ištremtas iš krašto ir gyveno Olandijoje. Svarbiausi jo raštai *Odpowiedź na script X. Daniela Clementinusa nazwany Antilogiae et absurda* (1625), *Questiones duae* (1636), *De SS. Trinitate, de moralibus N. et V. Testamenti praeceptis* (1637), *Confessio fidei Christiane* (1642).

II – *215, 216*

Szneeberger, žr. Schneeberger, Anton

Szweykowski, Wojciech Anzelm (Szwejkowski; 1773–1838) – lenkų pijoras, pedagogas, kalbininkas, Varšuvos universiteto rektorius (1818–1831), teologinių, pedagoginių ir kalbinių veikalų autorius. Parašė *Uwagi nad wyższemi szkołami w porównaniu do*

laikė priemone išsaugoti tautos kultūrinį paveldą. Rinkinį kaupė ketindamas įsteigti J. M. Ossolińskio instituto pavyzdžiu nacionalinį institutą. Dalis rinkinio sudegė 1850 m. per Krokuvos gaisrą. Naują rinkinį, kurį sudarė 1031 rankraštis, 21 912 spaudinių (25 317 tomų), 12 492 raižiniai, apie 3000 monetų, 246 archeologiniai eksponatai, drauge su fundacija papildymui ir išlaikymui testamentu paliko Aleksandrui Wielkopolskiui (1803–1877), prisakydamas jį padaryti viešą Varšuvoje. Paveldėtojas rinkinį prijungė prie savo privačios bibliotekos. Tik visuomenės spaudžiamas 1859 m. atsisakė paveldėjimo teisės, ir rinkinys 1860 m. buvo prijungtas prie Krasińskių bibliotekos (1944 m. biblioteka sudeginta, išliko nedidelė dalis).

I – 74, 125, 162, *165*

II – 159, 188, 196, 202

Świerczewski, Franciszek Ksawery (Swierczewski; apie 1778–1848) – lenkų spaustuvininkas. 1816 m. nusipirko dalį Józefo Wawrzynieco Krasińskio (1783–1845) spaustuvės. Spausdino pavadinimu *J. Węcki* arba *Zawadzki i J. Węcki*. Spaustuvei vadovavo Maksymilianas Chmielewskis (1804–1851), nuo 1823 m. Krasińskio žentas, kuris 1837 m. tapo jos savininku. F. K. Świerczewskis 1823 m. išsikėlė į Suvalkus, kur kaip „typograf przy Komisji Województwa Augustowskiego" vadovavo buvusiai Antonio Lenteckio (apie 1782–1822) spaustuvei, taip pat turėjo pirmąjį knygyną Suvalkuose. Spausdino daugiausia valdiškus ir proginius raštus. Po jo mirties spaustuvę perėmė įpėdiniai.

I – 232

Święcki, Tomasz (1744–1837) – lenkų teisininkas, istorikas, Varšuvos mokslo bičiulių draugijos narys. Svarbiausias veikalas *Opis starożytnej Polski* (1816, 2 t.). Paliko daug rankraščių, kuriais naudojosi ne vienas tyrėjas.

I – *193*

Tacitas, Publijus Kornelijus (lot. Publius Cornelius Tacitus; apie 55–120 po Kr.) – romėnų istorikas, didžiausią dėmesį skyręs valdžios temai. Svarbiausi jo veikalai yra *Historiae* ir *Annales*.

II – 65, 74

Tacuino, Giovanni (Triduinus, Jan; veikla 1492–1542) – spaustuvininkas, dirbęs 1501–1542 m. Venecijoje. Leido rūpestingai parengtus lotynų klasikus ir italų rašytojus, tarp jų Marko Poliono Vitru-

komisijai, rengusiai Lenkijos teisės kodifikacijos projektą *Correctura iurium* (vad. *Korektura Taszyckiego*, 1532), atmestą seimo 1534 m. dėl politinių sumetimų.

I – 173, *174*

Taszycki, Stanisław (Stanisław z Lichawic; ?–1592) – lenkų bajoras, valstybės veikėjas, Lenkijos socijonų globėjas. Gindamas suimtą Rakovo spaustuvininką Aleksy Rodeckį (apie 1540–1606) kreipėsi į karalių Steponą Batorą (1533–1586) kalba: *Oratio ad Stephanum Regem Poloniae in causa Alexii Rodecii...* (1585). Vėliau atsivertė į katalikybę ir savo pažiūras išdėstė rašte, įdėtame Marcino Czechowico (1532–1613) knygoje *Rozsądek na Wykład katechizmu...* (1581). Jam taip pat priskiriama knyga *Rozmowa o szczerej znajomości Boga, Syna jego i Ducha świętego* (1575).

II – 207

Teodor Norymberczyk, Wit, žr. Dietrich, Veit

Teodoras Prodromas (Theodor Cyryus; Ptochoprodromas; apie 1100–1156 ar 1170) – Bizantijos rašytojas, gramatikos ir retorikos mokytojas, susijęs su valdovų Komnenų dvaru. Sukūrė proginių eilėraščių, satyrų, filosofijos, istorijos, gramatikos, astronomijos veikalų. Svarbiausi jo raštai *Τα κατα Ροδανθην και Δοσικλεα*, *Κατομυομαχια*, *Κατα φιλοπορνου γραος*, *Κατα μακρογενειου γεροντος*, *Στιχοι εις τους δώδεκα μηνας*, *Επι αποδημου τη φιλια* (pastarąjį 1605 m. Stanisławas Witkowskis išvertė į lenkų kalbą pavadinimu *Zgoda tułająca się*). Taip pat manoma, kad jis parašė liaudies kalba 4 poemų rinkinį *Πτωχοπροδρομικων*. Mirė kaip vienuolis Hiliarijonas.

II – 197, 198

Teofrastas (Theophrastos; apie 371–287 pr. Kr.) – graikų autorius, filosofo Aristotelio mokinys ir sekėjas, domėjęsis mokslo teorija, gamtos mokslais, augalų sandara – ypač rytinių Viduržemio jūros pakrančių bei Egipto upių ir ežerų augalija. Parašė daugiau nei 200 darbų, iš kurių svarbiausi *Περὶ φυτῶν ἱστορίας* (*lot.* Historia plantarum, 9 kn.), *Περὶ φυτῶν αἰτιῶν* (*lot.* De plantarum causis, 6 kn.), *Φυσικῶν δόξαι* (*lot.* Physicorum placita, 16 kn.), *Ἠθικοὶ χαρακτῆρες* arba *Χαρακτῆρες* (*lot.* Morales characteres arba *Characteres*), *Περὶ γάμου* (*lot.* De nuptiis).

II – 83

Thiébaut de Berneaud, Arsennè (1777–1850) – prancūzų kariškis, valstybės veikėjas, agronomas ir bibliotekininkas. Paskelbė mokslo ir literatūros veikalų, redagavo kelis kolektyvinius leidinius, tarp jų *Bibliothèque physico-économique* ir Linėjaus draugijos darbus. Svarbiausi jo raštai *Traité du père de famille* (1799), *Mémoire sur la fièvre jaune* (1804), *De l'Orme* (1811), *Traité de l'éducation des animaux domestiques* (1820–1823, 2 t.), *Manuel du vigneron* (1823), *Manuel du cultivateur français* (1829), *Manuel complet de la laiterie* (1842).
II – 306

Thomas, Krokuvos vyskupas, žr. Strzępiński, Tomasz

Thomas de Cantimpré (Cantipratenas, Tomas; apie 1201–1270 ar 1272) – belgų vienuolis dominikonas, teologas, pamokslininkas, rašytojas hagiografas ir enciklopedininkas. Parašė keletą šventųjų gyvenimų, *Liber de natura rerum* (parašė apie 1225–1241), *Bonum universale de apibus* (parašė 1256–1263, išsp. prieš 1478).
II – 266

Thomas de Strzelcze, žr. Tomasz ze Strzelcy

Thomas de Poznaniensis
II – *87*

Thott, Otto (1703–1785) – danų politikas, bibliofilas, vienas didžiausių to meto Danijos knygų kolekcininkų. Jo biblioteką sudarė daugiau negu 120 000 tomų rankraščių ir spaudinių. Dalis jos atiteko Danijos karališkajai bibliotekai.
II – 312

Thou, Jacques-Auguste de (1553–1617) – prancūzų istorikas, politikas, bibliofilas. Vienas svarbiausių jo veikalų *Historia sui temporis*, 1543–1607 m. laikotarpį apimanti Europos istorija, spausdinta dalimis – pirmoji dalis pasirodė 1604 m. Jis buvo surinkęs 8000 tomų asmeninę biblioteką (*Bibliotheca Thuana*), daugiausia istorijos veikalų lotynų kalba. Po Thou mirties biblioteka pateko į princo de Soubise'o biblioteką, o 1789 m. buvo išpraduota.
II – 312

Thurso, Joannes, žr. Turzo, Jan

Thurzo, Alexius, žr. Turzon, Aleksy

Ticijus, Julijonas (Titius, Jul.)
III – *92*

Tironas, Markas Tulijus (Marcus Tullius Tiro; 163–4 pr. Kr.) – Marko Tulijaus Cicerono atleistinis, sekretorius, jo veikalų leidėjas. Ištobulino stenografijos, t. y greitraščio sistemą, kuri buvo pavadinta „Tirono ženklais“ (*lot.* notae Tironianae) ir naudota viduramžiais įvairioms paskaitoms, pastaboms ir diktuojamiems dokumentams užrašinėti.

II – 27

Titius, Jul., žr. Ticijus, Julijonas

Tiškevičius, Teodoras Skuminas (Skuminas, Teodoras; 1538–1618) – LDK didikas, grafas, Abiejų Tautų Respublikos valstybės ir karinis veikėjas. 1576 m. Lietuvos dvaro paiždininkis, 1581–1610 m. Breslaujos seniūnas, 1586–1590 m. Naugarduko vaivada, 1608–1615 m. Gardino seniūnas.

II – 229

Tylkowski, Wojciech (1625–1695) – jėzuitas, Vilniaus akademijos profesorius, polemininkas. Gausiai išleido knygų iš įvairių mokslo sričių: filosofijos, teologijos, apologetikos, asketikos, bažnytinės teisės, geometrijos, matematikos, akustikos, žemdirbystės, istorijos, karybos. Svarbiausias jo veikalas – daugiatomė *Philosophia curiosa* (1680–1690), į kurią įėjo atskirai išleisti darbai *Arithmetica curiosa*, *Physica curiosa*, *Metereologia curiosa*, *Philosophia curiosa* ir kiti raštai. Be to, išleido pamokslų ir religinio turinio knygų.

I – 221

Tyszkiewicz Skuminowicz, Teodor (Skominovijus; Skuminovius, ?–1668) – teisės žinovas, popiežiaus namų prelatas. 1663 m. Briuselyje išleido veikalą *De jure personarum seu In primum institut. Justinianearum librum catholica explanatio*, kurį mini *Lietuvos Statutas*.

I – 179, *180*

Tyzenhauzas, Antanas (1733–1785) – LDK valstybės veikėjas. 1775 m. iš tuometinio valdytojo Martyno Počobuto (1728–1810) už 36 000 auksinų įsigijo Vilniaus akademijos spaustuvę. Joje spausdino vadovėlius, paskaitų tvarkaraščius, mokslo veikalus, kalendorius, laikraščius. Po jo mirties Edukacinės komisijos nutarimu spaustuvė grįžo universitetui. 1775 m. taip pat įsteigė spaustuvę Gardine *Drukarnia Jego Królewskiej Mości, Nadworna JKM, Skarbowa*, kurioje spausdino istorinius veikalus, beletris-

tinius kūrinius, kalendorius, valdiškus raštus, proginę literatūrą lotynų, lenkų ir prancūzų kalbomis. 1776–1783 m. spausdino paties įkurtą ir leidžiamą laikraštį *Gazeta Grodzieńska*. 1780 m. dėl finansinių sunkumų jis bankrutavo, bet spaustuvė nebuvo likviduota ir veikė iki 1796 m. 1788–1792 m. ją valdė Baruchas ben Josefas Masas arba kitaip – Rommas (?–1803), o 1805 m. vyskupas Jonas Nepomukas Kosakovskis (1755–1808) perkėlė į Vilnių. Vėliau ji atiteko misionieriams ir kaip diecezijos spaustuvė veikė iki XIX a. vidurio.

I – 225, 226, 229

Tofanovas, Ivanas Nikita, žr. Fofanov, Anikita Fedorovich

Tolstoj, Fedor Andrejevič (1758–1849) – rusų senatorius, bibliofilas ir kolekcininkas. Rinko rankraščius ir senas spausdintas knygas. Jo bibliotekoje esančius rankraščius ir knygas aprašė bei paskelbė Konstantinas Fedorovičius Kalaidovičius ir Pavelas Michailovičius Strojevas (1796–1876) knygose *Obstojatelnoje opisanije slavino-rossijskich rukopisei chraniaščichsia v biblioteke... gr. F. A. Tolstova* (abu, 1825) ir *Opisanije staropečatnych knig grafa F. A. Tolstogo* (tik Strojevas, 1829).

I – 54, 55

Tomas Akvinietis (šv. Tomas; apie 1225–1274) – italų dominikonas, Alberto Didžiojo mokinys, Bažnyčios daktaras, šventasis (1323). Sukūrė savo filosofinę teologinę sistemą, tomizmą, kai ką paimdamas iš Augustino, neoplatonikų ir Aristotelio kategorijas pritaikydamas katalikybės teologijai. Savo sistema tolesnei filosofijos ir teologijos raidai padarė didžiausią įtaką, prilygstančią Augustino įtakai. Jo pagrindiniai veikalai yra *Summa Theologiaca* ir *Summa contra gentiles*, taip pat parašė giesmių, naudojamų katalikų liturgijoje.

II – 82, 93

Tomasz z Obiedzina (Obiedziński, Tomasz; XV–XVI a.) – Plocko kantorius, *Collegium Maius* narys, magistras, 1517 m. skyręs 60 zlotų Krokuvos universiteto bibliotekai. Už juos buvo pastatyta atskira salė, pavadinta jo vardu.

II – 94, 130, 167

Tomasz ze Strzelcy (Thomas de Strzelcze; Tomaszas iš Stšelcos)

II – *88*, 91

žymiausias prancūzų Renesanso medraižys, knygininkas, prancūzų rašybos reformatorius. Parašė ir išleido veikalą apie kaligrafiją ir spaudmenų kūrybą *Champ fleury* (1529), kuriuo įdiegė kirčio ženklus, apostrofą ir *cédille* ženklą, taip pat išvertė ir išleido ne vieną antikos autorių, tarp jų Kebeto *Tables* (1529), Plutarcho *Politiques* (1530), Ksenofonto *Economie* (1531) ir kt. Sukūrė vinječių, bordiūrų, ornamentinių inicialų, signetų bei spaudmenis Simonui de Colinesui (prieš 1480–1546) ir Robertui Estienne'ui (1499–1559). 1530 m. tapo pirmuoju Prancūzijoje karaliaus spaustuvininku.

I – *110*

Torquemada, Juan de (Turrecremata, Joannes (Johann, Jan) de; 1388–1468) – ispanų dvasininkas, teologas ir kardinolas. Iš gausių jo teologinių veikalų svarbiausias *Summa ecclesiastica* (1489).

I – 44, 45, *168*, *231*

Toustain, Charles François (Toussaint; 1700–1754) – prancūzų benediktinas, istorikas. Kartu su René Prosperu Tassinu leido *Nouveau traité de diplomatique par deux bénédictins* (1750–1765, 6 t.). Taip pat parašė *La vérité persécutéepar l'erreur* (1733, 2 t.), *De l'authorité des miracles dans l'Église* ir kt.

II – 21

Trankvilionas-Stavrovertskis, Kirilas

III – *85*

Trassler, Joseph Georg (Trasser; 1759–1813) – austrų spaustuvininkas, knygininkas ir leidėjas. Spausdino Vienoje, Brno (Slovakija) ir Opavoje (Čekija). Nuo 1796 m. Krokuvoje spausdino mokyklinius leidinius ir valdiškus raštus, 1797–1809 m. leido *Krakauer Zeitung* su priedu *Intelligenzblatt*, o nuo 1803 m. kalendorių *Poseł Galicji Zachodniej czyli Nowy Krakowski Kalendarz*. Greta spaustuvės turėjo knygyną ir knygrišyklą. 1809 m. spaustuvę pardavė Franciszekui Salezy Gertneriui (apie 1772–1816), o 1810 m. knygyną – Johannui Georgui Friedrichui Friedleinui (1772–1834). Tuomet grįžo į Brno, kur spausdino kortas, raižinius ir vertėsi spaudmenų gamyba.

I – 231

Trecius, Krzysztof (Trecki, Krzysztof; 1530–1591) – lenkų kalvinistų teologas, protestantas, gimnazijos Krokuvoje rektorius.

I – 148

Unger, Józef (Ungier; 1817–1874) – spaustuvininkas, leidėjas, knygyninkas, Varšuvos spaustuvininkų draugijos vyresnysis (1847–1854). 1841 m. nupirko iš Hipolito Wyżewskio (1766–1813) paveldėtojų jo spaustuvę, kuri netrukus tapo didžiausia Lenkijos spaustuve. Jis įkūrė ir savo lėšomis leido žurnalus *Józefa Ungera Kalendarz Warszawski Popularno-Naukowy* (1845–1862), *Tygodnik Ilustrowany* (ėjo 1859–1882), *Wędrowiec* (ėjo 1863–1878), tuometinių lenkų rašytojų kūrinius. Taip pat turėjo knygyną ir spaudmenų liejyklą. Po jo mirties firmą valdė įsūnis Gracjanas Jeżyńskis (1853–1911).

I – 232

Ungler, Florian (?–1536) – Krokuvos spaustuvininkas, kilęs iš Bavarijos. 1510 m. įsteigė pirmąją Lenkijoje spaustuvę. Su buvusiu 1513–1514 m. bendrasavininkiu Wolfgangu Lernu (?–1543) drauge išspausdino pirmą žinomą knygą lenkų kalba – iš lotynų kalbos išverstą ir lenkams pritaikytą Biernato z Lublina (apie 1465–apie 1529) maldaknygę *Raj duszny* (lot. *Hortulus animae*) (1513). 1516 m. dėl finansinių sunkumų kartu su visa spaustuvės įranga perėjo pas Janą Hallerį ir iki 1520 m. buvo techninis spaustuvės vadovas. 1520–1536 m. vadovavo antrajai nuosavai spaustuvei. Ungleris propagavo raštiją lenkų kalba. Iš viso išleido apie 250 pavadinimų knygų. Po jo mirties spaustuvei vadovavo našlė Helena (?–1551).

I – *47*, 57, 58, 74, 76, 80, 82–88, 92, 93, 96, 98, 106, 110–114, 116, 137, 170–175, *176*

II – 63, 67, 204

III – *91*

Unglerowa, Helena (Florianienė; Florianowa; Ungler, Helena; ?–1551) – antroji Floriano Unglerio žmona, kuri po jo mirties (1536) liko spaustuvės savininkė. Spaustuvę valdyti jai padėjo Stanisławas z Zakliczyna (1538–1539), Janas Heliczas (1539–1540), Grzegorzas z Przeworska (1544–1546) ir Maciejus Wirzbięta. Iki 1541 m. leidiniai spausdinti vis dar F. Unglerio vardu, paskui buvo signuojami *apud viduam Floriani Ungleri* arba *u wdowy Unglerowej*. Ji išleido apie 140 knygų, tarp jų Mikołajaus Rejaus (1505–1569) *Żywot Józefa* (1545) ir Marcino Bielskio (1495–1575) *Kronika wszystkiego świata* (1551).

I – 92, 93, 112, 113, 117, 137, *176*, *177*

Ussovius, Nicolaus, žr. Husovianas, Mikalojus

Ustrzycki, Andrzej Wincenty (?–1711) – lenkų poetas ir vertėjas. Jo svarbiausias veikalas yra epopėja lotynų kalba *Sobiesciados seu De laudibus Ioannis Magni Poloniarum regis invictissimi carminum libri quinque* (1686), kuriame aprašo Jano Sobieskio gyvenimą ir veiklą. Taip pat minėtinas vertimų rinkinys *Troista historia, to jest Prozerpina, Faeton, Achilles z innymi drobniejszymi edycjami* (1700).

I – 189

Ustrzycki, Mateusz (XVIII a.) – lenkų filosofijos daktaras, apaštalinis notaras, palikęs keletą spausdintų kalbų.

II – *113*

Utino, žr. Mattei, Leonardo

Vadian, Joachim (1484–1551) – šveicarų humanistas, reformatas, medikas, geografas, poetas, Sankt Galeno tarybos narys, burmistras, diplomatas. 1514 m. imperatoriaus Maksimiliano I buvo paskelbtas *poeta laureatus*. Išleido Saliustijaus, Ovidijaus, Plinijaus Vyresniojo ir Pomponijaus Melos veikalus, parašė *De poetica et carminis ratione liber* (1518), *Die Grosse Chronik der Äbte des Klosters St. Gallen* (1529), *Epitome trium terrae partium Asiae, Africae et Europae* (1534), *Aphorismorum de consideratione euchristiae libri VI* (1535). Savo asmeninę biblioteką *Vadiana* testamentu paliko Sankt Galeno miestui.

I – *99*

Vaišnoravičius, Kazimieras Jonas (Woysznarowicz, Kazimierz Jan; ?–1680) – pamokslininkas, teologas, Vilniaus diecezijos kancleris, Piltinės (Kuršas) scholastikas, Eismantų klebonas, Lietuvos didžiosios kanceliarijos regentas ir karaliaus sekretorius, po 1662 m. Vilniaus universiteto bibliotekai padovanojęs knygų rinkinį, fundavęs Vilniaus universiteto politinės teisės katedrą. Paskelbė nemažai pamokslų ir kalbų rinkinių.

II – 210

Vaitkevičiūtė, Viktorija

III – *9*, 11, 12

Val'assius (Vałas), Joannes

I – *110*

Valavičiai – LDK didikai, kurių pirmtakas Visaginas 1413 m. Horodlėje gavo iš lenkų herbą *Bogorja* – raudoname skyde dviejų sidabrinių strėlių antgaliai smaigaliais nukreipti žemyn ir aukštyn.
II – 196

Valavičius, Eustachijus (Wołowicz, Ostafi; apie 1520–1587) – LDK veikėjas, humanistas, vienas iš *III Lietuvos Statuto* rengėjų ir Reformacijos sąjūdžio globėjas. Iš pravoslavų tikėjimo perėjo į protestantizmą, buvo kalvinizmo, vėliau arijonizmo šalininkas.
II – 197

Valdarfer, Christoph (Waldafer; veikla 1470–1488) – vokiečių spaustuvininkas iš Regensburgo, 1470–1471 m. spausdinęs Venecijoje, 1473–1488 m. Milane. Venecijoje išspausdino 9 knygas, tarp jų Cicerono *De oratore* (1470) ir Giovannio Boccaccio *Decamerone* (1471), Milane – 29, daugiausia teologines ir teisės knygas.
II – 76

Valerijus Maksimas (Valerius Maximus; apie 20 pr. Kr.–apie 50 po Kr.) – romėnų rašytojas, apie 31 m. pr. Kr. sudaręs istorinių skaitinių (*exempla* – poelgių ir kalbų pavyzdžių) rinkinį *Factorum ac dictorum memorabilium libri IX* ir paskyręs imperatoriui Tiberijui Julijui Cezariui. Jame sudėtos garsių veikėjų kalbos ir darbų aprašymai. Rinkinys buvo labai populiarus tarp rašytojų ir oratorių.
I – 187, *188*
II – 77, 82

Valier, Agostino (Valerius, Augustinus; 1530–1606) – italų dvasininkas, Verenos vyskupas, kardinolas ir literatas. Svarbiausi jo darbai *Rhetorica ecclesiastica* (1571), *De recta philosophandi ratione* (1574), *Opusculum numquam antehac editum de cautione adhibenda in edendis libris* (išsp. 1719).
II – *249*

Valiūnas, Silvestras
III – *43*

Valla, Lorenzo (1406–1457) – italų humanistas, pedagogas, istorikas, filosofas, retorikas ir vertėjas. Parašė *De voluptate ac de vero bono* (1431), *De libero arbitro* (1493), *De falso credita et emendita Constantini donatione declamatio* (1440, išsp. 1517), *De linguae*

latinae elegantia (1444, išsp. 1471) ir kt. Taip pat iš graikų kalbos išvertė Herodotą, Tukididą, dalį Homero *Iliados*, keletą Ezopo pasakėčių.

II – 75

Valli, Girolamo dalle (Hieronymus; apie 1420–apie 1494) – italų medikas ir poetas, Paduvos ambasadorius Romoje. Išgarsėjo poema apie Jėzaus Kristaus kančią *Jesuida seu De passione Christi*. Krokuvoje ji buvo išleista tris kartus 1504 m., 1514 m. ir 1526 m.

I – *84*

Van Mons, Jean Baptiste (1765–1842) – belgų farmacininkas, chemikas, botanikas ir agronomas. Parašė *Pharmacopée manuelle* (1800), *Grundsätze der Electricitätslehre zur Bestätigung der Franklin'schen Theorie* (1812), *Principes élémentaires de chimie philosophique...* (1818), *Arbres fruitiers* (1835–1836, 2 t.) ir kt.

II – 277

Varinus, žr. Favorino, Guarino

Varonas, Markas Terencijus (Marcus Terentius Varro; 116–17 pr. Kr.) – žymus romėnų poetas, valstybės veikėjas. Mokėsi Romoje, Atėnuose, siekė advokato karjeros, po Farsalijos mūšio suartėjo su Cezariu, daug dirbo šiam nutarus steigti Romoje viešąsias bibliotekas. Manoma, kad buvo Palatino bibliotekos (*lot.* Bibliotheca Palatina) bibliotekininkas. Parašė grožinių kūrinių, istorinių, ekonominių, teisės, filosofijos, matematikos ir geografijos traktatų (74 veikalai), iš kurių išliko *Rerum rusticarum libri III*, *De lingua Latina* ir fragmentų iš *Rerum humanarum et divinarum antiquitates*.

II – 234
III – 102

Varsevitius, Christophorus, žr. Warszewicki, Krzysztof

Vazos – Švedijos ir Abiejų Tautų Respublikos valdovų dinastija, valdžiusi Švedijoje 1523–1654 m., Lietuvoje ir Lenkijoje – 1587–1886 m. Vardas kilo nuo Vazų giminės herbe pavaizduotos vazos.

II – 101

Veyl, Sveybolt, žr. Fiol, Szwajpolt

Velicensis, Joannes, žr. Karcanas, Jonas

Vergis – spaudinių *Burmistrz* (b. v., b. m.) ir *Burmistrz z panem woytem* (1790) autorius.
II – 279, 283

Verlo, Antonio (Verlamas, Antonijus; veikla 1493–1515) – italų poetas, leidėjas, 1493 m. Vičencoje išleidęs Pietro de' Natali (?– tarp 1400–1406) *Catalogus sanctorum et gestorum eorum* (parašė 1372) su savo eilėraščiu *Antonii Verli Vicentini ad lectorem endecasyllabon* ir žodžiu į krikščioniškąjį skaitytoją *Antonius Verlus Vicentinus christianis salutem*.
II – 240

Vetter, Daniel (Wetter, Daniel; apie 1592–1669) – čekų brolių dvasininkas, spaustuvininkas ir rašytojas. Iš pradžių spausdino čekų brolių raštus Olandijoje Leidene. 1630 m. atsikėlė į Lešną Lenkijoje ir 1632 m. perėmė vadovavimą Mateuszo Krotoczyńskio čekų brolių spaustuvei, gyvavusiai nuo 1630 m. Joje išspausdino mažiausiai 160 leidinių čekų, lotynų, lenkų ir vokiečių kalbomis. 1638 m. išspausdino savo veikalą *Islandia, albo krótkie opisanie Wyspy Islandii* – 1613 m. kelionės į šią salą aprašymą. 1656 m. Lenkijos–Švedijos karo metais dalis spaustuvės sudegė, likusią jis pergabeno į Bžegą, o 1661 m. į Amsterdamą.
I – 207, 208

Vettori, Pietro (Victoras, P.; 1499–1585) – italų humanistas, studijavo filosofiją ir klasikines kalbas Pizoje ir Romoje, buvo Alessandro Farnesės auklėtojas, nuo 1538 m. graikų ir lotynų kalbų profesorius Florencijoje, išleido Cicerono *Raštus*, Aristotelio *Nikomacho etiką* ir *Politiką*, Ksenofonto *Atsiminimus apie Sokratą* ir kitų klasikų darbus, parengė fundamentalius komentarus Aristotelio *Poetikai* ir *Retorikai*, savo filologinius darbus išleido rinkiniu *Variarum lectionum libri XXXIII* (1582), taip pat parašė *De regionibus urbis Romae* (1518), *Trattato delle lodi et della coltivazione de gli ulivi* (1569) bei kalbų, eilių lotynų ir italų kalba.
II – 239

Vietor, Hieronim, žr. Wietor, Hieronim

Vietorowa, Barbara, žr. Wietorowa, Barbara

Vigneul, žr. Argonne, Bonaventure d'

Vilém z Rožmberka (Wilem z Rozemberka; 1535–1592) – čekų kilmingasis diplomatas ir valstybės veikėjas. 1553 m. Pracheno

Vogt, Johann (1695–1764) – vokiečių evangelikų teologas, istorikas, bibliofilas. Jis parašė nemažai teologinių ir istorinių veikalų, kurių reikšmingiausias yra anotuota retų knygų bibliografija *Catalogus historico-criticus librorum rariorum* (1732), apimanti apie 4000 įrašų. Paminėtina ir Bremeno miesto istorinių šaltinių rinktinė *Monumenta inedita rerum germanicarum praecipue Bremensium* (1740–1763, 2 t.).

I – 34, 35

II – 242, 324

Voigt, Mikuláš Adaukt (1733–1787) – čekų patriotas ir tautos žadintojas, istorikas, filologas ir numizmatikos Čekijoje pradininkas, Vienos universiteto profesorius ir Imperatoriškojo monetų kabineto vedėjas. Svarbiausias jo veikalas *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen* (1771–1787, 4 t.). Kartu su Ignácu Antoninu Bornu (1742–1791) ir Františeku Martinu Pelclu (1734–1801) išleido *Effigies virorum eruditorum et artificum cum brevi vitae operumque enumeratione* (1773–1775, 2 t.).

I – 75

Voigt, Michał Wacław (1765–1820) – filosofas, universiteto profesorius, bibliotekininkas. 1787–1798 m. mokytojavo įvairiose Čekijos gimnazijose. 1804–1809 m. dėstė filosofiją ir pedagogiką Krokuvos universitete. Mirus Krokuvos universiteto bibliotekos vadovui Anselmui Speiserui (apie 1755–1807), 1808 m. kartu su Tomaszu Vuchichumi (?–1818) perėmė bibliotekos valdymą. Nuo 1813 m. iki mirties buvo Olomouco (Čekija) Filosofijos studijų bibliotekininku ir direktoriumi. Tarp gausių jo darbų svarbiausias *Die Quelle de Seelenruhe* (1799).

II – 142, 166, 167, *169*, 253

Volkel, žr. Völkel, Johann

Volodimirus, žr. **Vladimiras Sviatoslavičius**

Vosylius, Konstantinas (Konstantinovičius, Konstantinas; 1527–1608) – kunigaikštis, Kijevo vaivada (1559–1608), Voluinės maršalas, žymus valstybės ir kultūros veikėjas, vienas iš turtingiausių ir įtakingiausių Respublikos magnatų. Ostroge įsteigė ukrainietišką mokyklą ir vieną pirmųjų Ukrainos spaustuvių (apie 1577). Taip pat įsteigė ukrainiečių mokyklas Turove (1572) ir Voluinės Vladimire (1577). Šiuose steiginiuose subūrė žymius kultūros vei-

kėjus – Gerasimą Smotrickį, Demjaną Nalivaiko (?–1627), Ivaną Fiodorovą (apie 1510–1583) ir kt. Jo paliepimu Fiodorovas 1581 m. Ostroge išspausdino senąja slavų bažnytine kalba visą Bibliją, vadinamą *Ostrogo Biblija*.

I – 61, 104, 191, 208
II – 182

Vossius, Gerardus Joannes (Vossijus, Gerhardtas; Johanesas, 1577–1649) – olandų teologas, filologas ir istorikas. Nuo 1631 m. naujai įsteigto Amsterdamo *Athenaeum* profesorius. Svarbiausi jo veikalai *Historia Pelagiana, sive Historiae de controversies...* (1618), *De theologia gentili* (1642), *Ars rhetorica* (1623), *De artis poëticae natura* (1647) *Aristarchus, sive De arte grammatica* (1635), *Etymologicum linguae Latinae* (1662), *De historicis Graecis libri III* (1624), *De historicis Latinis libri III* (1627), *Ars historica* (1653). Jo retorikos veikalai buvo ypač populiarūs ir naudoti kaip vadovėliai.

II – 238

Völkel, Johann (Volkel; apie 1565–1618) – vokiečių teologas, socinas. 1585 m. atvyko į Lenkiją, dalyvavo rengiant Rakovo katekizmą *Katechizm Rakowski* (1605). Parašė *Nodi Gordii a Martino Smiglecio noxi dissolutio* (1613), *Refutatio vanae dissolutionis nodi Gordii a de vocatione ministrorum* (1614), *De vera religione libri quinque...* (1630) ir kt. darbus.

I – 199

Vrtel-Wierczyński, Stefan

III – *17*, 18, 100

Vuchich, Tomasz (Vučičius; ?–1818) – mokslininkas, bibliotekininkas, nuo 1794 m. Lvovo universiteto dėstytojas ir bibliotekininkas, nuo 1801 m. – Jogailos universiteto dėstytojas, nuo 1808 m. – šio universiteto bibliotekininkas. 1808 m. grįžo į Lvovą ir 1812 m. tapo Lvovo licėjaus bibliotekos, kurios fondai 1817 m. įjungti į atgaivinto universiteto biblioteką, saugotoju.

II – *141*, 142

Wachler, Ludwig (1767–1838) – vokiečių literatūros istorikas, teologas, filosofas. Parašė *Handbuch der allgemeinen Geschichte der literärischen Cultur* (1804–1805, 2 t.), *Vorlesungen über die Geschichte der teutschen Nationallitteratur* (1818–1819, 2 t.), *Handbuch der Ge-*

schichte der Litteratur (1804, 4 t.), *Geschichte der historischen Forschung und Kunst* (1812–1820, 2 t.), *Philomathie* (1819–1821, 3 t.).

II – 251

Wacław (Venceslaus; XIV–XV a.) – jau nesamo Šv. Jadvygos vienuolyno Krokuvoje, kurį po 1451 m. pastatė Krokuvos kaštelionas Janas Czyżowskis (1373–1459), prepozitas ir perrašinėtojas, minimas 1404 m., 1405 m. ir 1406 m. kodeksuose.

II – *87*

Wacław z Szamotul (Szamotulski, Wacław; Samotulinus, Venceslaus; apie 1520–apie 1560) – lenkų Renesanso kompozitorius ir poetas, kalvinistas. Rašė daugiabalsius religinius ir pasaulietinius kūrinius tekstams lotynų ir lenkų kalbomis. Išliko tik nedaugelis jų: 3 lotyniški motetai, 4 lenkiškos giesmės, 4 lenkiškos psalmės ir keletas vienbalsių kūrinių.

II – 204

Waga, Teodor (1739–1801) – lenkų teisininkas ir istorikas, kunigas, pijoras (nuo 1754). Tyrinėjo Lenkijos teisės istoriją. Svarbiausi jo veikalai yra *Historia książąt i królów polskich krótko zebrana* (1767; 1818 m. papildė J. Lelewelis), *Zbiór krótki wiadomości potrzebnych kawalerowi maltańskiemu* (1775), *Kadencje sądów ziemskich i grodzkich, oraz jurysdykcyj sądowych ultimae instantiae obojga narodów* (1785), *Inwentarz praw, statutów, konstytucyj koronnych i W. Ks. Litewskiego* (1782).

I – *227*

III – 72, 75

Walch, Georg – vokiečių spaustuvininkas, 1479–1482 m. dirbęs Venecijoje ir išspausdinęs italų religinio rašytojo Domenico Cavalca (apie 1270–1342) knygą *Specchio di croce* (apie 1480).

II – 35

Wald, Piotr (XVI a.) – Krokuvos knygininkas, knygrišys, su kuriuo 1511 m. Janas Halleris (apie 1467–1525) sudarė sutartį.

I – 81

Waldafer, žr. Valdarfer, Christoph

Waldhausen, Konrad von (Walthaus, Conradus de; 1326–1369) – austrų ir čekų pamokslininkas, rašytojas, husitų sąjūdžio pirmtakas, kūręs vokiškai, lotyniškai ir čekiškai. Parašė *Postilla studen-*

tium sanctae universitatis Pragensis, Postilla accurtata, Excerpta postilla, Sermones de sanctis, Libellus responsionum ir kt.

II – 36, 58

Walenty z Widawy (Walentas iš Vidavos; 1537–1601) – lenkų dvasininkas, Krokuvos kolegialų prelatas, teologijos daktaras (1587), dogmatikas, Krokuvos akademijos profesorius ir daugkartinis rektorius. Kurį laiką buvo *Collegium Maius* bibliotekininkas. Savo asmeninę biblioteką testamentu paliko Vidavos bažnyčiai.

II – *101*

Walenty z Brzozowa (?–apie 1570) – kunigas, Čekų brolių bendruomenės vyresnysis, išvertęs į lenkų kalbą Čekų brolių vyskupo Jano Roho (?–1547) 1541 m. išspausdintą garsų čekų kancionalą *Písně chval božských* ir išleidęs jį pavadinimu *Cantionl albo księgi chwał boskich* (1554; antroji 1569 m. laida buvo dedikuota karaliui Žygimantui Augustui).

I – 135, 136

Walerjan (?–1553) – Trzcianos savininko Jano tėvas.

I – 145

Wallis, W.

II – 282

Walthaus, Konrad, žr. Waldhausen, Konrad von

Walther, Johann Ludolf (?–1752) – vokiečių archyvininkas, oficialus Didžiosios Britanijos karaliaus Jurgio II archyvininkas. Išleido *Universal-Register über die sechs Theile der Westphälischen Friedens-Handlungen und Geschichte* (1740, 2 d.), *Lexicon diplomaticum, abbreviationes syllabarum et vocum in diplomatibus et codicibus a saeculo VIII ad XVI usque occurentes exponens* (1745–1747, 3 d.).

II – 26

Walton, Brian (apie 1600–1661) – anglų dvasininkas anglikonas, mokslininkas orientalistas, Česterio vyskupas (1660). Pasitelkęs to meto anglų mokslininkus išleido daugiakalbę Bibliją *Biblia Sacra Polyglotta* (1653–1657, 6 t.; 1659, du papildymai), vad. *Londono* arba *Waltono Polyglottą*. Šventasis Raštas pateiktas 9 kalbomis – hebrajų, chaldėjų, samariečių, sirų, arabų, persų, etiopų, graikų ir lotynų. Tai pirmasis anglų leidinys, pardavinėtas subskripcijos

būdu. Iš kitų Waltono darbų paminėtinas *Introductio ad lectionem linguarum orientalium* (1654, 1655).

II – 155, 238, 323

Wargocki, Andrzej (1557–po 1620) – lenkų kunigas, jėzuitas, vertėjas, Vilniaus universiteto dėstytojas. Propagavo antikos istoriją, kultūrą, vertė antikos autorius, parašė populiarų darbą *O Rzymie pogańskim i chrześciańskim* (1610), taip pat paskelbė religinės polemikos veikalų *Apologia przeciw luteranom, zwinglianom, kalwinistom, nowokrzczencom* (1605), *Przestroga na chytrość ministrów ewangelickich w rozmowach o wierze* (1605).

I – 181, 187, *188*

II – 198, 205

Warszewicki, Krzysztof (Christofor; Varsevitius, Christophorus; 1543–1603) – lenkų istorikas, politinis rašytojas, vertėjas, diplomatas, Stanisławo Warszewickio brolis. Svarbiausi jo veikalai *De legato legationeque liber* (1595), *De optimo statu libertatis libri duo* (1598), *Rerum polonicarum libri XIII* (1589, išsp. 1827) ir kt.

I – 181, 182, *202*

II – 203

Watkins, John (veikla 1792–1831) – anglų laisvųjų menų magistras, teisės daktaras, biografas ir bibliografas. Vienas svarbiausių jo veikalų *Universal bibliographical and historical dictionary* (1800). Juo pasinaudojo prancūzų abatas Jeanas Baptiste'as L'Ecuy (1740–1834) leisdamas savo *Nouveau dictionnaire universel, historique, biographique, bibliographique et portatif* (1803). Kiti minėtini J. Watkinso veikalai yra *Characteristic anecdotes of men of learning and genius, natives of Great Britain and Ireland* (1808), *History of Our Lord and Saviour Jesus Christ* (1810), *Bibliographical dictionary of the living authors of Great Britain and Ireland...* (1816) ir kt.

II – *235*

Wąsówna, Magdalena (XV–XVI a.) – pirmoji Krokuvos spaustuvininko Floriano Unglerio žmona.

I – 92

Wechter, Michał (iš Rimanovo; ?–1542) – lenkų knygininkas ir leidėjas. Dirbo pameistriu pas Mikołajų Szykwiką, Marką Szarfenbergą Krokuvoje. 1524 m. nupirko dalį Melchioro Franko knygyno, 1538 m. – Piotro Reismollerio knygyną. Vertėsi ir knygų

įkūręs spaustuvę (veikė iki 1533 m.). Tuo laiku išspausdino per 171 leidinį, daugiausia kontrreformacinį, perleidinėjo popiežiaus bules prieš Martiną Lutherį, taip pat spausdino muzikos kūrinius.

I – 28, 78, 93

Wenceslaus Chlemtur

II – *87*

Wendelin von Speyer (Vendelinas iš Špejerio; Windelinas iš Spiros; ?–1477) – vokiečių spaustuvininkas, 1470–1477 m. dirbęs Venecijoje. Pirmasis ėmė naudoti kustodus, t. y. kiekvieno puslapio apačioje spausdinti pirmą kito puslapio žodį. Spausdino iš brolio perimta antikva, o teisės raštams naudojo vidutinio dydžio rotundą. 1470–1477 m. išspausdino per 70 didelių veikalų, daugiausia antikos klasikų ir teisinę literatūrą, taip pat savo amžininkų, tarp jų Dantės *Divina Commedia* (1477).

II – 65, 74, 76

Wergeriusz, žr. Vergerio, Pietro Paolo il Vecchio

Werner, Georg aus Patschkau (1497–1567) – vokiečių humanistas ir poetas, kilęs iš Pačkovo Silezijoje. 1535–1540 m., būdamas karaliaus Ferdinando I (1503–1564) patarėju ir patikėtiniu, vykdė diplomatines užduotis Austrijoje, Lenkijoje ir Vengrijoje. Svarbiausias jo darbas yra veikalas apie mineralinius vandenis *De admirandis Hungariae aquis hypomnemation* (1549).

I – *95*

Wessel, Augustyn (1678–1735) – lenkų katalikų dvasininkas, cistersas, vyskupas, rašęs asketinės tematikos veikalus.

I – *204*

Westphal, Johann Heinrich (1794–1831) – vokiečių astronomas, ilgai gyvenęs Italijoje. Išvertė Giuseppe Piazzi'o *Lezioni elementari di astronomia* į vokiečių kalbą pavadinimu *Lehrbuch der Astronomie* (1822). Taip pat sukūrė *Nikolaus Kopernikus* (1822), *Urbis antiquae Tarquiniorum topographia* (1827), *Carta topografija della parte più interessante della campagna di Roma* (1827), *Spaziergang durch Kalabrien und Apulien* (1828), *Carta di contorni di Neapoli* (1829), *Die römische Kampagne in topographischer und antiquarischer Hinsicht* (1829).

II – 282

Wetter, žr. Vetter, Daniel

Węcki, Józef (Venckis, Juozapas; ?–apie 1850) – spaustuvininkas, knygininkas ir leidėjas. Kaip Józefo Zawadzkio giminaitis valdė jo firmoje Vilniaus universiteto spaustuvę. 1810 m. J. Zawadzkio įgaliojimu įsteigė Varšuvoje knygyną, o nuo 1812 m., investavęs į knygyną pinigų, jam vadovavo. Knygyną nuo 1813 m. vadino *Zawadzki i Kompania*, o nuo 1816 m. – *Zawadzki i Węcki*. Įsivardindamas „nakładem Zawadzkiego i Węckiego“ išleido grožinės literatūros, mokslinių veikalų ir vertimų, daugiausia iš anglų, lotynų, vokiečių kalbų, tarp jų Felikso Bentkowskio *Historia literatury polskiej* (1814, 2 t.), Samuelio Bogumiło Lindės *O Statucie Litewskim* (1816), Juliano Ursyno Niemcewicziaus *Dzieje panowania Zygmunta III* (1819) ir kt. J. Węckis knygas leido įvairiose spaustuvėse, įvardydamas *J. Węcki* arba *Zawadzki i J. Węcki*. Leidybinė J. Zawadzkio ir J. Węckio firmos veikla nutrūko 1835 m. Po Zawadzkio mirties (1838) toliau vadovavo knygynui, nepakeisdamas pavadinimo.

I – 232
III – *53*, 77, 78, 84, 86

Węclewski, Zygmunt

III – *30*

Węgierski, Andrzej (Wegierscius (Wegeracius), Andreas; Regenvolscius; Regenwolski; 1600–1649) – lenkų istorikas, poetas, evangelikų reformatų pamokslininkas. Svarbiausias jo veikalas – viena pirmųjų Lenkijoje Reformacijos istorijų *Sistema historico-chronologicum ecclesiarum Slavonicarum per provincijas varias* (1652).

I – 30
II – 207, 208, *209*, *215*, 278

Węgierski, Tomasz (Thomasz; 1587–1653) – lenkų evangelikų poetas ir pamokslininkas, Andrzejaus Węgierskio (1600–1649) brolis. Parašė ir išspausdino *Asymbolum Socianorum, to jest o przedniejszych powszechnej apostolskiej wiary cząstkach* (1630), *Conciones de poenitentia de Solatiis parentum in obitu liberorum* (1626), *Kazanie o pokucie* (1618), *Krótkie objaśnieniei wyrażenie summowne pecierza albo modlitwy Pańskiej* (1620) ir kitus kūrinius.

II – *215*

Węgierski, Wojciech (Albert; 1604–1659) – lenkų protestantų pamokslininkas ir rašytojas, Andrzejaus brolis. Parašė poemų lenkų ir lotynų kalbomis, proginių kūrinių bei laidotuvių pa-

mokslų. Svarbiausi jo raštai: apologetinis traktatas *Antidotum albo lekarstwo duszne* (1646) ir istoriografinis veikalas *Kronika zboru ewangelickiego krakowskiego* (1651; išsp. 1817).

I – *207*

II – *215*

Wichman, Gustaw Wilhelm (XVIII–XIX a.) – Lvovo spaustuvininkas. Spaustuvininko veiklą pradėjo prieš 1796 m. išspausdindamas vieną iš pirmųjų tuometinėje Lenkijoje reklaminių leidinių, informuojantį apie jo spaudmenų kasų asortimentą: *Jetzige Schrift-Proben der Wichmannischen Buchdruckerey in Lemberg* (1796). Jis taip pat išspausdino panegirikų, gedulingų kalbų ir kt. leidinių lenkų, lotynų, vokiečių ir prancūzų kalbomis. Apie 1808 m. jo spaustuvę nupirko Józefas Schnayderis (apie 1780–1853).

I – 231

Wiecmorowski, Johann, žr. Wieczorkowicz, Jan

Wieczorkiewicz, Anton

III – 33

Wieczorkowicz, Jan (Wiecmorowski, Johann; ?–1656) – Liublino knygininkas ir spaustuvininkas. 1648 m. iš Annos Konradowos nupirko spaustuvę ir jai vadovavo iki savo mirties. Turėjo karaliaus spaustuvininko titulą. Išspausdino 26 įvairaus turinio leidinius, iš jų 19 lenkų kalba, tarp jų Pawełо Ruszelio *Skarb nigdy nie przebrany...* (1655–1656, 3 kn.) apie kazokų Liublino antpuolį.

I – 207

II – 221

Wielowieyski, Stefan (1654–1721) – lenkų jėzuitas, hagiografas. Jėzuitų kolegijose dėstė gramatiką, retoriką ir logiką, teologiją, kanonų teisę, moralę. Svarbiausias jo veikalas *Nowe żywoty świętych* (1735, 4 d.).

I – *220*

Wierczyński, S., žr. **Vrtel-Wierczyński**, Stefan

Wierzbięta, Maciej, žr. Wirzbięta, Maciej

Wierzejski, Stanisław (Viežejskis, Stanislovas; XVI a.) – spaustuvininkas, apie kurį yra žinoma tik tiek, kad jis 1598 m. Merkelio Petkevičiaus spaustuvėje Vilniuje išspausdino pirmąją reformatų knygą Lietuvoje *Polski z litewskim katechizm.*

I – 202

Wiłkoszewski, Antoni Franciszek (XVIII a.) – lenkų filosofijos ir abiejų teisių daktaras, Krokuvos akademijos kanonų teisės profesorius. 1787 m., Jacekui Idziui Przybylskiui (1756–1819) esant Krokuvos akademijos bibliotekos prefektu, buvo jo adjunktas. 1768 m. akademijos reikmėms paskyrė 5000 zlotų. Išleido *Quaesrio iuridica de immunitate ecclesiarum, coemeterii et rerum ad pertinentium* (1739), *Quaesrio iuridica de terstamentis et ultimis voluntatibus* (1740), *Quaesrio iuridica de duellis* (1736).

II – *131*

Wincenty Kadłubek (Vincent Kadlubek; Wincent Kadłubkowicz; 1150–1223) – Lenkijos kronikininkas, Kazimiero II Teisingojo (1138–1194) dvaro raštininkas ir kapelionas. Apie 1207 m. kunigaikščio paliepimu parašė Lenkijos kroniką lotynų kalba *Chronica seu Originale regum et principum Poloniae.* Pirmą kartą ji buvo išleista 1612 m. pavadinimu *Historia Polonica Vincentii Kadlubkonis episcopi Cracoviensis.*

I – 116, 206, 233

II – 82, *83*, *88*, 90, *91*, *103*, 145

III – *57*, *58*

Windelinas iš Spiros, žr. Wendelin von Speyer

Winiwarter, Joseph Ritter von (1780–1848) – austrų teisininkas, vienas iš pagrindinių austrų egzegetinės teisės atstovų. 1806 m. buvo pakviestas į Lvovo universitetą dirbti romėnų ir civilinės teisės katedroje. 1819 m. tapo Lvovo universiteto rektoriumi. Nuo 1827 m. – Vienos universiteto civilinės teisės profesorius. Svarbiausi jo raštai *Handbuch der Justiz- und politischen Gesetze und Verordnungen* (1826–1829, 3 t.), *Das österreichische bürgerliche Recht* (1831–1838, 5 t.).

II – *141*

Wirowski – Astravo dvaro savininkas, kuriame Benjaminas Budnas parašė savo verstos Marko Tulijaus Cicerono knygos *Księgi o przyjaźni* (1603) dedikaciją Adomui Chreptavičiui.

II – 230

Wirzbięta, Maciej (Wierzbięta; 1523–1605) – Krokuvos spaustuvininkas ir knygininkas, taip pat vertėjas, kalvinistas. 1554–1609 m. išspausdino apie 175 teologines, polemines, politines knygas, taip pat daugumą Mikołajaus Rejaus bei Jano Kocha-

nowskio veikalų. Po jo mirties spaustuvei vadovavo jo sūnus Pawełas (?–1610).

I – 181, 182, *196*, 210

II – 193–198, 205

Wislicka

II – *220*

Wiszowaty, Benedykt (Wissowaty; apie 1650–po 1704) – arijonų teologas ir rašytojas, Andrzejaus Wiszowaty (1608–1678) brolis. 1677 m. išvertė iš lenkų kalbos į lotynų tariamą Iwanieco Smeros Polowlanino laišką, kurį Christofas Sandas (1644–1680) paskelbė savo *Nucleus historiae ecclesiasticae* (1668 ir 1768) priede.

I – 30

Witeliusz, Jakub (Vittellius, Jakób; 1587–1648) – lenkų teologas, dogmatikas, Krokuvos akademijos profesorius ir daugkartinis rektorius. Mokėjo tris kalbas. Parašė daug proginių kūrinių – prakalbų, panegirikų, elegijų. Turėjo asmeninę biblioteką, kurią paliko trims kolegijoms: teologinę literatūrą – *Collegium Maius*, filosofinę – *Collegium Minor*, o humanistinę – *Kolegium Nowodworskiego*.

II – *101*, 283

Witelo (Vitellius; Witellionas; apie 1230–apie 1280) – lenkų vienuolis, teologas, fizikas, gamtos filosofas, matematikas, percepcijos psichologijos pirmtakas. Didžiausias išlikęs Witelo veikalas iš optikos *Perspectiva* (parašytas apie 1270–1278 m., išspausdintas 1535 m.).

I – 179, *180*

II – 81

Witkowski, Stanisław (apie 1580–po 1626) – lenkų poetas, rašęs politinius ir proginius kūrinius, ir vertėjas. Jam priskiriama 113 veikalų, parašytų 1603–1626 m. Reikšmingiausi iš jų yra *Apophtegmata abo Subtelne powieści z ksiąg Plutarcha i różnych filozofów, cesarzów, królów* (1615) ir *Złota wolność Koronna* (1609).

II – 197, 198, *206*

Witte, Samuel Simon (1738–1802) – vokiečių teisininkas, rūmų patarėjas, nuo 1789 m. Rostoko universiteto prigimtinės ir tarptautinės teisės profesorius. Parašė *Versuch über die Bildung der Völker zur Vernunft* (1786), *Allgemeine akademische Encyclopädie*

und Methodologie (1793), *Versuch über den Ursprung des Pyramiden in Egypten und der Ruinen von Persepolis und Palmyra* (1789), *Über die Bildung der Schriftsprache und den Ursprung der keilformigen Inschriften zu Persepolis* (1799).
II – 307

Wykowski, Sebastian (1700– 1764) – lenkų vienuolis pijoras, teologas ir poetas. Baigęs mokslus ilgus metus mokytojavo skirtingose ordino mokyklose. Be įvairių proginių eilėraščių, išspausdino *Theses theologicae* (1729).
II – *110*

Wysz Radoliński, Piotr (Wyssth, Piotr; apie 1354–1414) – lenkų dvasininkas, Krokuvos (nuo 1392) ir Poznanės (nuo 1412) vyskupas, teisininkas ir valstybės veikėjas. Tarnavo Lenkijos karaliui Vladislovui II Jogailai (1377–1434) ir Lenkijos karalienei Jadvygai I de Anjou (1372–1399). Buvo vienas iš Teologijos fakulteto Krokuvos akademijoje steigėjų (1397) ir pirmasis universiteto kancleris. Paliko rankraščiais *Synody dyecjezalne krakowskie* ir kitus vėlesnius savo įstatus.
I – 240

Wyżewski, Hipolit (1766–1813) – lenkų valstybės veikėjas, kariškis, laikraščių redaktorius ir leidėjas. 1796 m. nupirko Karolio Malinowskio (1741–po 1796) spaustuvę, kurioje nuo 1797 m. leido ir redagavo laikraštį *Korespondent Warszawski i Zagraniczny*, iš pradžių pavadinimu *Gazeta Korespondenta Warszawskiego i Zagranicznego*. Po jo mirties spaustuvę valdė sūnus. 1841 m. spaustuvę nupirko Józefas Ungeris (1817–1874).
I – 232

Wladimir, žr. Vladimiras Sviatoslavičius

Władysław (Vladislaus Polonus) – XV a. Lenkijos spaustuvininkas.
I – 32

Włyński, Zygmunt Aleksander (apie 1740–1831) – Krokuvos šv. Onos, vėliau šv. Florijono klebonas, Krokuvos akademijos Filosofijos fakulteto profesorius (nuo 1775), teologijos, abiejų teisių ir filosofijos daktaras. Paskelbė smulkių darbų iš teologijos ir filosofijos, proginių eilėraščių, išvertė kai kuriuos Stanisławo Orzechowskio darbus.
II – *131*

Włodek, Ignacy (1723–1780) – lenkų rašytojas, jėzuitas, ordino kolegijų dėstytojas. Parašė pirmą darbą Lenkijoje apie mokslų klasifikaciją *O naukach wyzwolonych w powszechności i szczególności* (išsp. po mirties 1780). Laikomas lenkų kalbos gynėju, o dėl Jano Kochanowskio kūrinio *Tren VII* kritinio nagrinėjimo – analitinės literatūros kritikos Lenkijoje pradininku.

I – 222

Włodkowic, Paweł (apie 1370–1435) – lenkų mokslininkas ir rašytojas, kelių kapitulų narys, Prahos ir Krokuvos universitetų profesorius, kanonų teisės veikalų autorius. Parašė *Causa inter regem Poloniae et Cruciferos coram Concilio Constantiensi dicta A. D. 1416*, *Propositio Samogitarum contra Cruciferos*, *Artimuli accusationis contra Cruciferos ex parte Polonorum Sigismundo Imperatorių Romanorum missi* ir kt.

II – 83

Woysznarowicz, Kazimierz Jan, žr. Vaišnoravičius, Kazimieras Jonas

Wojewódka, Bernard (?–1554) – lenkų rašytojas, vertėjas, spaustuvininkas, reformacijos veikėjas. Pakviestas Mikalojaus Kristupo Radvilos Juodojo 1553 m. atvyko į Lietuvos Brastą (dabar Brestas, Baltarusija) vadovauti jo tuo metu įsteigtai spaustuvei. Spausdino protestantų veikalus, giesmes, katekizmus, parašė *Algoritm, to jest nauka liczby po polsku* (1553), vertė į lenkų kalbą psalmes ir teologinius veikalus, tarp jų liuteronišką postilę (apie 1547). Po jo mirties 1558 m. spaustuvei ėmė vadovauti Stanisławas Murmelius.

I – 197

Wolbramczyk, Krzysztof (Volbramčikas, Kristupas; Chrysztofor; ?–apie 1618) – spaustuvininkas. 1594 m. vadovavo Vilniaus akademijos spaustuvei ir išspausdino 3 leidinius, iš kurių minėtinas Andriaus Jurgevičiaus *Bellum quinti evangelii* (1594). 1614–1615 m. dirbo Lvove, kur išspausdino 2 leidinius. 1617–1618 m. vadovavo Zamoscio akademijos spaustuvei, kur išspausdino 14 leidinių. Po jo techninį spaustuvės vadovavimą perėmė Szymonas Niziołkowicas.

I – 198, 203

Wolf, Friedrich August (1759–1824) – vokiečių filologas klasikas, Halės universiteto filosofijos ir pedagogikos profesorius. Svarbiausi jo darbai *Antiquitäten von Griechenland* (1787), *Prolegomena zu Homer* (1795), *Darstellung der Alterthums-Wissenschaft* (1807), *Encyclopädie der Philologie* (1831). Kartu su Philippu Buttmannu (1764–1829) išleido *Museum der Alterthumswissenschaften* (1807–1810, 2 t.).

II – 266

Wolf, Johann Christian (1690–1770) – vokiečių filologas, Hamburgo gimnazijos gamtos mokslų ir poetikos mokytojas, bibliotekininkas. Svarbiausi jo veikalai *Mulierum graecarum...* (1735), *Monumenta typographica...* (1740)

I – 31

Wolfhard, Adrian (Wolfhardus, Adrianus Transylvanus; apie 1491–1545) – vokiečių humanistas iš Transilvanijos. Parašė liaupsę imperatoriui Maksimilianui *Panegyris ad invictissimum caesarem Maxmilianum semper augustum* (1512) ir prisidėjo leidžiant įvairių poetų ir mokslininkų darbus.

I – *100*

Wolrab, Jan (?–1591 ar 1592) – Poznanės spaustuvininkas, kilęs iš Bauceno (*vok.* Bautzen, *sorb.* Budyšin). Spaustuvę Poznanėje įsteigė 1578 m. Per 14 darbo metų išspausdino 104 spaudinius. Naudojo signetą – pelikaną, savo krauju maitinantį jauniklius, kaip Kristaus simbolį. Po jo mirties spaustuvei vadovavo jo našlė Barbara (?–1598), sūnūs Janas (apie 1583–apie 1630) ir Marcinas (apie 1590–apie 1654).

I – 127, *184*, 204

Wolrab, Jan (apie 1583–apie 1630) – lenkų spaustuvininkas, Poznanės spaustuvininko Jano Wolrabo (?–1591/1592) sūnus. Po tėvo mirties 1592–1602 m. spaustuvę valdė motina Barbara (?–1598) ir paskirti globėjai. Šiuo laikotarpiu spaustuvėje išėjo 42 leidiniai, iš pradžių signuojami *U wdowy i dziedziców Jana Wolraba*; nuo 1598 m. *U dziedziców Jana Wolraba*.

I – 204

Wolrab, Marcin (apie 1590–apie 1654) – lenkų spaustuvininkas, siuvėjas, Poznanės spaustuvininko Jano Wolrabo (?–1591 ar 1592) sūnus. 1603–1607 m. išėjo 10 leidinių, pasirašytų *w drukarni*

Marcina Wolraba. Veikiausiai 1607 m. spaustuvę pardavė broliui Janui.

I – 204
II – 206

Wołyński, Antoni – XVII a. Krokuvos spaustuvininkas, pasak J. Lelewelio, 1633 m. išspausdinęs Dawido Alberto Grymżos veikalą *Applausus coronationis Vladislai IIII*. K. Estreicherio *Bibliografia polska* (T. 17, p. 357) nurodo, kad *Applausus auspicatissimae coronationis serenissimi ac potentissimi Vladislai IV...* (1633) išleistas Antonio Wosińskio spaustuvėje. Žr. **Wosiński**, Antoni.

I – 188

Wołowicż, Ostafi, žr. Valavičius, Eustachijus

Worm, Ole (Wormius; 1588–1655) – danų gamtininkas, medikas ir kolekcininkas, Kopenhagos universiteto lotynų, graikų kalbų, fizikos, medicinos dėstytojas ir rektorius. Sukūrė įdomybių muziejų *Musaeum Wormianum*. Parašė darbų iš medicinos, ypač embriologijos, speleologijos, paskelbė runų tyrinėjimo darbų. Svarbiausi jo veikalai *Selecta controversiarum medicarum centuria* (1611), *Institutionum medicinarum epitome* (1640), *Fasti Danici* (1626), *Runir seu danija literatūra antiquissima* (1636), *Danicorum monumentorum libri sex* (1643), *Specimen lexici runici* (1650).

II – 144, 323

Wosiński, Antoni (?–1651) – Krokuvos spaustuvininkas, veikęs 1617–1642 m. Tarp jo spaustuvėje išleistų veikalų minėtinas Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio *Peregrynacja albo pielgrzymowanie do Ziemi Świętej* (1617), taip pat anoniminis Mateuszo Bembuso kūrinys *Krótka sprawa o nowym Collegium Ojców Soc. Jesu...* (1625), kurio visas tiražas buvo viešai sudegintas turgaus aikštėje.

I – 187
II – 214

Wosiński, Szymon (XVII–XVIII a.) – lenkų dvasininkas, teologas ir teisininkas, apaštališkasis protonotarijus, Poznanės katedros kanauninkas, Koščiano klebonas. Parašė *Celsitudo triumviralis...* (1698) ir pagiriamąjį žodį Kazimierui III Didžiajam (1310–1370), įdėtą Sebastiano Jano Piskorskio (1636–1707) knygoje *Regia solis...* (1702), taip pat savo lėšomis leido įvairius veikalus.

I – *220*

Zapf, Georg Wilhelm (1747–1810) – vokiečių istorikas, bibliografas, turėjęs didelę privačią biblioteką. Kaip bibliografas, jis daugiausia tyrinėjo XV–XVI a. spaustuvių istoriją, paskelbė nemažai darbų šia tema: *Annales typographiae Augustanae...* (1778), *Augsburgs Buchdruckergeschichte...* (1786–1791), *Catalogus librorum rarissimorum...* (1786), *Merkwürdigkeiten der Zapfischen Bibliothek* (1787), *Aelteste Buchdruckergeschichte...* (1790) ir kt.

I – 26, 27, 44

Zaroski, Paweł, žr. Zahorski, Paweł

Zasławski, Jerzy z Ostroga (?–1636) – Vladimiro seniūnas.

II – 214

Zawadzki, Adam

III – 23, 29, 92, 96

Zawadzki, Józef (1781–1838) – Vilniaus spaustuvininkas, leidėjas ir knygininkas. Atsikėlęs į Vilnių, 1805 m. perėmė Vilniaus universiteto spaustuvę ir tapo jo spaustuvininku, 1816 m. – ir universiteto knygininku. Leido vadovėlius, mokslo darbus (tarp jų J. Lelewelio *Bibljograficznych ksiąg dwoje*, 1823–1826, 2 t.), klasikos autorių ir rašytojų amžininkų kūrinius (tarp jų Adomo Mickevičiaus *Poezje*, 1822–1823, 2 t.), natas, kalendorius, laikraščius (tarp jų *Tygodnik Wileński*, 1816–1822). Parašė memorialą *Prawidła dla powszechności księgarskiej...* (išleistas 1930). 1828 m. neteko universiteto spaustuvininko titulo ir buvo priverstas išsikelti iš universiteto patalpų. Turėjo knygynus Vilniuje ir Varšuvoje.

I – 15, 144, 229, 230, *231*, 232, 233

II – 11, *160*

III – 16, 23, 29, 42–44, 52, *53*, *57*, 70, 72, 75–78, 81, 84, 85, 92, 109

Zawadzki, Piotr (?–apie 1796) – Varšuvos raidliejys, spaustuvininkas, leidėjas ir knygininkas. Mokėsi pas Varšuvos graverį ir raidliejį Adamą Gieryką (1741–1809). 1777 m. Varšuvoje įsteigė nuosavą spaudmenų liejyklą, o 1789 m. – savo spaustuvę. Turėjo teisę spausdinti religinius ir pasaulietinius raštus įvairiomis kalbomis, tarp jų ir hebrajų. Aktyviausiai veikė Ketverių metų seimo (1788–1792) laikotarpiu. Tada jis

to (1520–1572) šalininkas. Atliko kelias diplomatines misijas. Aršiai kovojo su Reformacija. Parašė *Krótka odpowiedź... na artykuły obłędliwe Marcina Krowickiego* (1556), *Oratio de haeresi tollenda* (1550) ir kt.

Zedler, Johann Heinrich (1706–1763) – vokiečių leidėjas ir knygininkas, pagarsėjęs daugiatomių spaudinių leidyba, iš kurių žymiausias yra *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste* (1732–1750, 64 t. su 4 priedais) – didžiausias XVIII a. enciklopedinis leidinys. Dalį jo išspausdino spaustuvėje prie Johanno Peterio von Ludewigo (1668–1743) vadovaujamų našlaičių prieglaudos. Nuo 1739 m. jo leidybai vadovavo Karlas Güntheris Ludovici (1707–1778).

Zeglar z Bochnia, Jakub (Zeglar de Bochna (iš Bochnios), Jacobus; XV a.) – lenkų medikas chirurgas, studijavęs mediciną Italijoje ir 1443 m. Paduvoje įgijęs medicinos daktaro laipsnį. Parašė *In practica Almansoris* (1438).

Zeidler, Johann Gottfried (Zeitler; 1655–1711) – vokiečių evangelikų teologas ir rašytojas satyrikas. Parašė *Theatri eruditorum pictura* (1690), *Das verdeckte und entdeckte Carneval* (1699), *Dreyfache Rettung des Rechts Evangelischer Fürsten in Kirchen-Sachen* (1701), *Pantomysterium, oder Das Neuste vom Jahre der Wünschelruthe* (1700), *Buchbinder-Philosophie* (1708), *ABC Buch Schlüssel zur Lesekunst* (1701) ir kt.

Zevis, žr. Jaffe, Cvi Hirš bar/ben Abraham Kalonimos.

Zienowicz, P.

Zigmantas Vaza (Zigmantas III; Žygimantas III; 1566–1632) – Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis (nuo 1587), Švedijos karalius (1592–1599), Švedijos karaliaus Jono III ir Kotrynos, Žygimanto Augusto sesers, sūnus.

Zigrovius, žr. Zygrowski, Jan

estio metaphysica de essentia et existentia (1747), *Fervidi Academiae et Ecclesiae donores in obitu Francisci Kolewski* (1747) ir kt.

II – *127*

Żółkowski, Aleksander (Żółtkowskis, Aleksandras; ?–1835) – lenkų spaustuvininkas, knygininkas ir leidėjas. Buvo pagalbininku Józefo Zawadzkio (1781–1838) knygyne ir spaustuvėje Vilniuje. 1814 m. Vilniaus pijorų spaustuvėje savo lėšomis išleido Michało Wazgirdo *Sposób zachowania drzew owocowych od wymacia*. 1815–1816 m. šią spaustuvę išsinuomojo ir savo lėšomis spausdino *Tygodnik Wileński* (1815–1822), *Kurjer Litewski* (1815–1818), *Wiadomości brukowe* (1816–1818), leido mokslo populiarinimo knygas, religinę ir grožinę literatūrą.

I – 232

Żuchowski, Józef

III – 86

Żukowski, Szymon Feliks (Symonas; 1782–1834) – kalbininkas, Vilniaus universiteto bibliotekos bibliotekininkas, jos prefektas (mirus Gottfriedui Ernestui Groddeckui). 1806–1810 m. kartu su Kazimieru Kontrimu, Stanisławu Bakowskiu sudarė keturių tomų abėcėlinį katalogą *Librorum Academiae Caesareae Vilnensis Indices*... Parašė graikų, hebrajų kalbų vadovėlius (1806, 1809), parengė Friedricho Jacobso *Chrestomathia grecka*.. (1807), Johanno Severino Vaterio *Wypisy hebrajskie* (1811), išleido Andrzejaus Maczuskio *O przyjaźniach i przyjaciołach* (1817) ir kt.

I – 144, 145

III – 40

Żupański, J. K.

III – 9

Živný, Ladislav Jan

III – 17

Žídek, Pavel (1413–1471) – čekų gydytojas ir enciklopedininkas. Pilzene parengė enciklopediją *Liber viginti artium*. Jos rankraštis saugomas Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekoje. Tarnaudamas čekų karaliui Jurgiui Podebradui (1420–1471) Žídekas čekų kalba 1470 m. parašė veikalą apie valdovo pareigas *Spravovna*.

I – 32

II – 54, 55

Joachim Lelewel and his *Two bibliographic books* Summary

The late 18th to first half of the 19th century was a period when bibliography, or bibliology, appeared in the humanities. Known as a primary science, it encompassed today's fields of book history, bibliography, librarianship and other related documental communication disciplines. The so-called bibliography was created not only by scientists from French, German and Englich-speaking lands, but also by scientists open to the latest scientific innovations from the former Polish-Lithuanian Commonwealth. In the first three decades of the 19th century, Vilnius University was one of the few higher education institutions where the primary science idea about the study of books was raised and realised, and where important theoretical and historical works from this field were published. One such work was written by the Vilnius University graduate and professor, Joachim Lelewel (1786–1861), known as Poland's and Lithuania's 19th-century poly-historian. The title of this work is *Joachim Lelewel's two bibliographic books which analyse and supplement two works by Jerzy Samuel Bandtkie, the history of Krakow's printing houses, as well as the history of the Jagiellonian University Library in Krakow, with the catalogue of Poland's incunabula* (Joachima Lelewela bibljograficznych ksiąg dwoje, w których rozebrane i pomnożone zostały dwa dzieła Jerzego Samuela Bandtkie, Historja drukarń Krakowskich – tudzież Historja bibljoteki uniw. Jagiell. w Krakowie a przydany katalog inkunabulow polskich). The Vilnius University typographer Józef Zawadzki financed and printed the first volume of this work in Vilnius in 1823, with the second volume being released three years later. A third volume, planned as the catalogue of Poland's incunabula, was under preparation, though was never published.

Lelewel was the founder of numerous scientific fields not only in the lands of Poland and Lithuania at the time, but also in other European countries as well. In the first volume of *Two bibliographic books* he discussed the emergence of printing in Europe and pre-

sented the development of printing houses in Poland and Lithuania. The volume also included the texts of Poland's statutes from the 14th and 15th centuries, as well as Lelewel's own engravings depicting the type-script, woodcuts and signets of the very first printers. The second volume encompassed the history of libraries in the territory of the former Polish-Lithuanian state, divided into five historical periods: 1000–1350, 1350–1500, 1500–1650, 1650–1750, and from 1750 until the start of the 19th century. His discussion of the history of libraries concluded with information about the Warsaw University Library, its condition and collections. For this reason, *Two bibliographic books* also served as a practical, informative publication for the mentioned library's users. Once the first volume was printed, the content intended for the second volume changed – perhaps in response to the comments by Pawel Jarkowski, a lecturer in bibliography at the Liceum Krzemieniec, which was subordinate to Vilnius University, over the lack of a systematic approach. Lelewel decided to tackle the science of bibliography on a broader scale, thereby enhancing the content planned for the second volume with chapters on writing, hand-written codex, materials for writing on and with, printed codex, as well as a theoretical section on bibiography based on a critical analysis of the insights of European theoreticians of the day, and a chapter on maintaining a library, reflecting Lelewel's own practical experience as a librarian. The third volume was meant to feature a catalogue of Poland's incunabula, based on the collections of the Warsaw University Library, and a list of abbreviations found in hand-written codex and tables of illustrated material that had been omitted in the first and second volumes. However, when the second volume was under preparation for printing, the scientist was forced to leave his post at Vilnius University due to political circumstances, and the subsequent printing of the third volume never eventuated.

Today, Lelewel's *Two bibliographic books* is a valuable part of his scientific legacy and in Lithuania and Poland occupies an important place in the theory and methodology of book research, the history of books, methodics of bibliography, librarianship, the history of libraries, the history of writings, diplomacy, filigranistics, codicology, paleography and the study of incunabula. Under more

favourable circumstances, the author's innovative methodological approaches to the research of the history of books and libraries, along with his theoretical insights, could have had a greater influence on the evolution of the sciences in Europe.

Until now, there has newer been a critical source-study publication of Lelewel's *Two bibliographic books*. The Polish tradition of the publishing of this work commenced with a facsimile release of *Two bibliographic books* under the initiative of Warsaw publisher Hieronim Wilder in 1927. The facsimile made Lelewel's work quite widely available, yet it had no influence on the academic publishing tradition.

The Lithuanian publication of Lelewel's *Two bibliographic books* started being organised fifteen years ago, and today we have a critical source-study publication of the three volumes. Volumes I and II feature a Lithuanian translation of *Two bibliographic books* (translated by Aldona Baliulienė), that have been supplemented with subtext explanations made by Vidas Račius and Alma Braziūnienė. Volume III adds to Lelewelian historiograhy a research article by Aušra Navickienė about Joachim Lelewel and his *Two bibliographic books*, as well as an annotated index of names of figures from volumes I and II (compiled by Vidas Račius and Viktorija Vaitkevičiūtė), and summaries in English, German and Polish languages.

The first ever publication of Lelewel's *Two bibliographic books* in Lithuanian continues the tradition of publishing Lithuania's academic monuments, and appears as part of the series *Fontes et studia historiae Universitatis Vilnensis*. The compilers of this publication trust that Lelewel's text presented and commented in Lithuanian will be significant in communication and information sciences history research, in widening the knowledge of sciences history at Vilnius University, and in entrenching the Lithuanian aspect of the Lelewelian paradigm.

Joachim Lelewel und seine *Zwei bibliographische Bücher*

Zusammenfassung

In dem Zeitraum vom Ende des 18. bis Mitte des 19. Jh. entstand und entwickelte sich ein neuer Zweig der humanitären Wissenschaften, genannt Bibliografie oder Bibliologie. So bezeichnete man die primäre Wissenschaftslehre, die heute Bücherkunde, Bibliografie, Bibliothekswesen und andere verwandte Disziplinen der Dokumentarkommunikation umfasst. Die neue Wissenschaft wurde nicht nur in Frankreich und Deutschland, sondern auch im damaligen litauisch-polnischen Staat von aufgeschlossenen Wissenschaftlern entwickelt. In den ersten drei Jahrzehnten des 19. Jh. gehörte die Universität Vilnius zu den wenigen Hochschulen, wo die Idee der Grundwissenschaft über das Buch geboren und umgesetzt wurde. Hier entstanden die für diesen Wissenschaftszweig wichtigen theoretischen und historischen Werke. Zu den Letzteren gehört ein Werk des Absolventen der Universität Vilnius, Professor Joachim Lelewel (1786–1861), auch litauisch-polnischer Polyhistoriker des 19.Jh. genannt. *Joachim Lelewel erstellte zwei bibliographische Bücher, in denen zwei Werke von Jerzy Samuel Bandtkie analysiert und vervollständigt sind, ebenso Geschichte der Krakauer Druckereien, sowie die Geschichte der Jagiellonischen Bibliothek mit der Anlage eines Katalogs der polnischen Wiegendrucke* (Joachima Lelewela bibljograficznych ksiąg dwoje, w których rozebrane i pomnozone zostały dwa dzieła Jerzego Samuela Bandtkie, Historja drukarn Krakowskich – tudzież Historja bibljoteki uniw. Jagiell. w Krakowie a przydany katalog inkunabulow polskich). Der erste Band dieses Werkes erschien 1823 in Vilnius in der Druckerei des Typografen der Universität Vilnius Józef Zawadzki, der ihn auf eigene Kosten veröffentlichte. Drei Jahre später erschien auch der zweite Band des genannten Werks. Vorbereitet wurde auch der dritte Band, der als Katalog der polnischen Wiegendrucke gedacht war, er wurde aber leider nicht gedruckt.

J. Lelewel legte Grundlagen für viele Wissenschaftszweige nicht nur in den damaligen Litauen und Polen, sondern auch in den an-

deren europäischen Ländern. In dem ersten Band seiner *Zwei bibliographische Bücher* behandelte er das Entstehen des Buchdrucks in Europa und in Polen und stellte einen Umriss der litauischen und polnischen Druckereien sowie des Druckwesens dar. Der Band wurde durch Texte der polnischen Gesetzbücher des 14. und des 15. Jh. sowie durch die eigenhändig von J. Lelewel angefertigten Zeichnungen der ersten Druckschriften und Drucker-Petschaften erweitert. Im zweiten Band ist die Bibliotheksgeschichte in dem litauisch-polnischen Staat dargestellt, eingeteilt in fünf historische Perioden: 1000–1350, 1350–1500, 1500–1650, 1650–1750 und von 1750 bis Anfang des 19. Jh. Die Darstellung der Bibliotheksgeschichte wurde mit einer Präsentation der öffentlichen Bibliothek der Warschauer Universität und mit den Informationen über deren Zustand und die dort vorhandenen Sammlungen abgeschlossen. Aus diesem Grund wurden die *Zwei bibliographische Bücher* zu einer praktischen Informationsquelle für Besucher der genannten Bibliothek. Nachdem der erste Band erschienen war, machte der Lektor des Lyzeums in Kremenec (das Lyzeum war der Universität Vilnius unterstellt) Pavel Jarkowski, der dort ein als Bibliografie bezeichnetes Fach unterrichtete, Bemerkungen wegen der fehlenden Systematisierung. Daraufhin änderte sich der geplante Inhalt des zweiten Bandes; J. Lelewel setzte sich zum Ziel, eine breitere Umfassung des als Bibliografie bezeichneten Wissenschaftszweiges zu liefern. Aus diesem Grund wurde der geplante Inhalt um neue Kapitel über Schrift, über handgeschriebene Codices, Schriftmaterial und Schreibwaren sowie gedruckte Kodexe erweitert. Lelewel verfasste auch ein theoretisches Kapitel über die sogenannte Bibliografie, gestützt auf die kritische Analyse von Einsichten der europäischen Theoretiker dieser Wissenschaft. Als Resultat praktischer Arbeit und Erfahrungen Lelewels als Bibliothekar entstand ein Kapitel über Bücherordnung bzw. Bibliothekswesen. Der dritte Band sollte aus dem Katalog der polnischen Wiegendrucke, basierend auf Fonds der öffentlichen Bibliothek der Universität Warschau, bestehen. Es war geplant, ein Verzeichnis der Abkürzungen der Termini aus den handgeschriebenen Codices und Tabellen von Illustrationen zu erstellen, die in den ersten und den zweiten Band nicht aufgenommen werden konnten. Erst eine Hälfte der Druck-

arbeiten war fertig, als der Wissenschaftler aus politischen Gründen die Universität Vilnius verlassen musste. Der dritte Band blieb ungedruckt.

Zwei bibliographische Bücher von J. Lelewel werden heute als wertvoller Teil seines wissenschaftlichen Nachlasses betrachtet. Diesem Werk wird eine besondere Rolle in der Geschichte der Universität Vilnius, in der Theorie und Methodik von Bücherkunde in Litauen und in Polen, in der Buchgeschichte, in der Methodik der Bibliografie, des Bibliothekswesens, der Bibliotheksgeschichte, Schriftgutgeschichte, Diplomatie, Filigranistik, Codices, Paläographie und Inkunabelnlehre beigemessen. Bei günstigeren Umständen hätten die innovativen methodologischen Vorschläge des Autors zur Forschung der Buch- und Bibliotheksgeschichte dienen und seine theoretischen Einsichten über den neuen Wissenschaftszweig einen größeren Einfluss auf Entwicklung der Wissenschaft in Europa ausüben können.

Bis zum heutigen Tag gab es keine quellenkritischen Publikationen über die *Zwei bibliographische Bücher* von J. Lelewel. Die polnische Tradition der Veröffentlichungen dieses Werks begann 1927 in Warschau mit den Faksimiles der *Zwei bibliographische Bücher* durch den Herausgeber Hieronim Wilder. Diese Faksimiles machten das Werk von J. Lelewel gut zugänglich; sie hatten jedoch keinen Einfluss auf die Tradition der wissenschaftlichen Veröffentlichungen.

Vor fünfzehn Jahren wurden die Vorbereitungen für die litauische Ausgabe der *Zwei bibliographische Bücher* von J. Lelewel getroffen. Heute liegt uns ein quellenkritisches Werk in drei Bänden vor. Im ersten und im zweiten Band findet man die litauische Übersetzung (übersetzt von Aldona Baliulienė) der *Zwei bibliographische Bücher* von J. Lelewel, erweitert durch Texterläuterungen von Vidas Račius und Alma Braziūnienė. Im dritten Band gibt es eine Studie zu J. Lelewel und seinen *Zwei bibliographische Bücher* von Aušra Navickienė als Beitrag zur Historiografie von Lelewel, ein annotiertes Verzeichnis von Eigennamen, das die Eigennamen des ersten und des zweiten Bandes umfasst (zusammengestellt von Vidas Račius und Viktorija Vaitkevičiūtė) sowie Zusammenfassungen in einigen Fremdsprachen.

Die zum ersten Mal in litauischer Sprache veröffentlichten *Zwei bibliographische Bücher* von J. Lelewel gehören zur Druckreihe „Fontes et studia historiae Universitatis Vilnensis“ und setzen die Tradition fort, Werke der litauischen Wissenschaft zu veröffentlichen. Die Autoren der Veröffentlichung hoffen, dass der Text von J. Lelewel samt Erläuterungen in litauischer Sprache eine wichtige Rolle für die historischen Untersuchungen der Kommunikations- und Informationswissenschaft, für die Verbreitung der hervorragenden historischen Tatsachen über Wissenschaften an der Universität Vilnius sowie für Implementieren des litauischen Paradigma von Lelewel spielen wird.

Joachim Lelewel i jego *Bibljograficznych ksiąg dwoje*

Streszczenie

Na przełomie XVIII i XIX wieku w przestrzeni nauk humanitarnych kształtowała się nauka pierwotna, zwana bibliografią lub bibliologią, obejmująca współczesne naukę o książce, bibliografię, bibliotekarstwo oraz inne pokrewne dyscypliny komunikacji dokumentalnej. Za prekursorów tej nauki uważa się nie tylko naukowców francuskich, niemieckich czy angielskich, lecz i interesujących się nowościami naukowców Rzeczpospolitej Obojga Narodów. W trakcie trzech pierwszych dziesięcioleci XIX wieku Uniwersytet Wileński był jedną z niewielu uczelni, w której zarodziła się i była zrealizowana idea studiów pierwotnej nauki o książce, a również opracowane ważne dzieła historyczne i teoretyczne z tej dziedziny. Do wyżej wspomnianych należy też dzieło absolwenta oraz profesora Uniwersytetu Wileńskiego Joachima Lelewela (1786–1861), zwanego polskim i litewskim polihistorem XIX wieku. Dzieło *Joachima Lelewela bibljograficznych ksiąg dwoje, w których rozebrane i pomnożone zostały dwa dzieła Jerzego Samuela Bandtke, Historja drukarń Krakowskich tudzież Historja bibljoteki uniw. Jagiell. w Krakowie a przydany katalog inkunabulow polskich.* Z funduszy i w drukarni typografa Uniwersytetu Wileńskiego Józefa Zawadzkiego został wydany pierwszy tom dzieła a po upływie trzech lat ukazał się i tom drugi. Tom trzeci, który miał być polskim katalogiem inkunabulów, był przygotowywany do druku, lecz tak i nie został wydany.

J. Lelewel był prekursorem wielu dziedzin nauki nie tylko na ówczesnych ziemiach Polski i Litwy, lecz i w innych krajach europejskich. W pierwszym tomie dzieła *Bibljograficznych ksiąg dwoje* ukazał on sprawy dotyczące początków drukarstwa w Europie oraz w Polsce, przedstawił obraz rozwoju drukarstwa oraz drukarń w Polsce i na Litwie. Tom został uzupełniony w teksty wraz z ich wariacjami ze statutów polskiego z XIV i XV w. oraz sztychami samego Lelewela, przedstawiającymi czcionki, ryciny oraz sygnety pierwszych drukarzy. Drugi tom przedstawiał histo-

rię bibliotek, znajdujących się na terytorium byłego państwa polsko-litewskiego. Historia ta była podzielona na pięć okresów historycznych: 1000–1350 r., 1350–1500 r., 1500–1650 r., 1650–1750 r. i od 1750 r. do początku XIX w. Omówienie historii bibliotekarstwa kończylo się informacją o Publicznej Bibliotece Warszawskiej, jej stanie oraz zbiorach. Z tegoż powodu *Bibljograficznych ksiąg dwoje* stało się dziełem informacyjnym mającym wartość praktyczną dla czytelników wymienionej biblioteki. Po wydrukowaniu pierwszego tomu, a może biorąc pod uwagę krytykę Pawła Jarkowskiego, wykładającego przedmiot zwany bibiografią w Liceum Krzemienieckim, podległym Uniwersytetowi Wileńskiemu, o brak systematyczności, planowana treść tomu drugiego uległa zmianie. J. Lelewel zdecydował się objąć szerszą problematykę nauki, zwanej bibliografią. Właśnie z tego powodu planowana treść dzieła stała się bogatsza o nowe działy o piśmiennictwie, kodeksy rękopiśmienne, materiały piśmiennictwa oraz przyrządy do pisania, kodeksy drukowane. Tym samym na podstawie analizy krytycznej ówczesnych teoretyków europejskich, została napisana część teoretyczna, dotycząca nauki zwanej bibliografią, oraz dział o bibliotekarstwie, który powstał ze względu na działalność praktyczną Lelewela. Tom trzeci miał być katalogiem inkunabułów, utworzonym na podstawie zbiorów Biblioteki Publicznej Uniwersytetu Warszawskiego. Również planowano zamieszczenie spisu skrótów słów, spotykanych w kodeksach rękopiśmiennych oraz tabele z materiałem ilustracyjnym, których nie zdążono wydrukować w tomach pierwszym i drugim. Jednak w połowie prac (już po wydrukowaniu pierwszego tomu) z powodu okoliczności politycznych uczony był zmuszony zostawić Uniwersytet Wileński, a do wydania trzeciego tomu tak i nie doszło.

W dniu dzisiejszym *Bibljograficznych ksiąg dwoje* autorstwa J. Lelewela jest częścią dziedzictwa naukowego i zajmuje wyjątkowe miejsce w historii Uniwersytetu Wileńskiego, w historii teorii oraz metodologii bibliologii, historii książki, metodyki bibliograficznej, historii bibliotek, historii pisma, dyplomatyki, filigranistyki, kodykologii, paleografii i inkunabulistyki w Polsce i na Litwie. Przy bardziej sprzyjających okolicznościach nowoczesne badania historii książki oraz bibliotekarstwa jak również metodologia badań i po-

gląd teoretyczny autora o nowej nauce mogły mieć większy wpływ na rozwój nauki w Europie.

Do dziś dnia *Bibljograficznych ksiąg dwoje* J. Lelewela publikacji źródłoznawczych krytycznych w ogóle nie było. Tradycję polskiego druku dzieła zapoczątkowały faksymilia *Bibliograficznych ksiąg dwoje* z roku 1927, wydane z iniciatywy Hieronima Wildera. Dzięki faksymiliów dzieło J. Lelewela stało się powszechnie dostępne, lecz nie miało wpływu na tradycje publikacji naukowych.

Litewską wersję *Bibljograficznych ksiąg dwoje* zaczęto przygotowywać 15 lat temu i w dniu dzisiejszym już posiadamy trzytomowe dzieło źródłoznawstwa krytycznego. Litewskie wydanie pierwszego i drugiego tomu *Bibljograficznych ksiąg dwoje* (tłumaczenie Aldony Baliulienė) uzupełnione jest w przypisy Vidasa Račiusa oraz Almy Braziūnienė. W trzecim – historiografię leleweliany uzupełniający artykuł naukowy Aušry Navickienė o J. Lelewelu i jego *Bibljograficznych ksiąg dwoje*, bogato anotowany indeks nazw osobowych, obejmującą nazwy osobowe z pierwszego i drugiego tomu (opracowanie Vidasa Račiusa i Viktorii Vaitkevičiūtė) oraz streszczenia w językach obcych.

Po raz pierwszy w języku litewskim publikowane dzieło *Bibljograficznych ksiąg dwoje* J. Lelewela jest kontynuacją tradycji litewskiego wydawnictwa naukowego i ukazuje się w serii „Fontes et studia historiae Universitatis Vilnensis". Autorzy publikacji mają nadzieję, iż tekst J. Lelewela oraz komentarze w języku litewskim będą znaczącymi w badaniach historii nauk komunikacji i informacji, a również w rozpowszechnianiu znaczących faktów naukowych Uniwersytetu Wileńskiego jak i w utwierdzaniu lituanistycznego paradygmatu leleweliany.

FONTES ET STUDIA HISTORIAE UNIVERSITATIS VILNENSIS

IŠLEISTOS KNYGOS

Rabikauskas, Paulius. *Vilniaus akademija ir Lietuvos jėzuitai.* Sudarė Liudas Jovaišas. Vilnius: Aidai, 2002. 544 p.

Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedra, 1940–2000. Sudarė Giedrius Viliūnas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2002. 347 p.

Olizarovijus, Aronas Aleksandras. *Apie politinę žmonių sąjungą.* Vertė Jolita Sarcevičienė. Vilnius: Aidai, 2003. 676 p.

Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai: katalogas. Sudarė Nojus Feigelmanas, Irena Daugirdaitė, Petras Račius. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003. LXVIII, 584 p.

Academia et Universitas Vilnensis: Vilniaus universiteto steigimo dokumentai. Sudarė Domas Butėnas. Vilnius: Kultūra, 2004. 224 p.

Bohatkiewiczius, Aleksandras Wiktoras. *Veikalas apie visuotinę bibliografiją.* Vertė Aldona Baliulienė, parengė Alma Braziūnienė, Aušra Navickienė, Sondra Rankelienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004. 270 p.

Vilniaus jėzuitų kolegijos dienoraštis, 1710–1723 metai. Parengė Irena Katilienė. Vilnius: Baltos lankos, 2004. 682.

Matulaitytė, Stasė. *Senoji Vilniaus universiteto astronomijos observatorija ir jos biblioteka.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004. 428 p.

Vilniaus universitetas fotografijose, XIX a. antroji pusė–XX a. Sudarė Alfredas Bumblauskas, Stanislovas Žvirgždas. Vilnius: Daigai, 2004. 240 p.

Liauksminas, Žygimantas. *Rinktiniai raštai.* Sudarė Bronius Genzelis. Vilnius: Mintis, 2004. 440 p.

Pšibilskis, Vygintas Bronius. *Mykolas Biržiška ir Vilniaus universitetas*: veikos studija ir atsiminimų publikacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005. 275 p.

Daugirdas, Angelas. *Raštai*: logika, pažinimo teorija, moralės filosofija. Vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Romas Plečkaitis. Vilnius: Margi raštai, 2006. 378 p.

Sniadeckis, Janas. *Raštai*: filosofijos darbai. Vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Romas Plečkaitis. Vilnius: Margi raštai, 2007. 382 p.

Machovenko, Jevgenij, Maksimaitis, Mindaugas. *Vilniaus universiteto Teisės fakultetas 1641–2007 metais.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008. 396 p.

Zigmas Žemaitis: bibliografijos rodyklė ir fotografijų rinkinys. Sudarė Henrikas Jasiūnas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008 p.

Vilniaus universiteto bibliotekos aldai: katalogas. Sudarė Petras Račius. Vilnius: E. Karpavičiaus leidykla, 2008. 127 p.

Proišhofas, Jonas Antanas. *Akademijos laurais žydintis Jogailos ir Batoro Vilniaus universitetas.* Vertė ir komentarus parašė Evaldas Grigonis. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2009. 170 p.

Ankstyvieji Vilniaus universiteto istorijos šaltiniai. Sudarė Paulius Rabikauskas. Vilnius: Aidai, 2009. 191 p.

Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai: kolektyvinė monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. 1030 p.

Bibliotheca Sapiehana: Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinys: katalogas. Sudarė Aušra Rinkūnaitė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010. XLV, 695 p.

Pamirštoji mecenatystė, 1792–1832: dovanų Vilniaus universiteto bibliotekai knyga. Sudarė ir parengė Arvydas Pacevičius. Vilnius: DABAexpo, 2010. 319 p.

Lelewelis, Joachimas. *Dvejetas bibliografinių knygų.* Iš lenkų kalbos vertė Aldona Baliulienė. T. 1: Pirmosios bibliografinės knygos. Vilnius: Versus aureus, 2011. 320 p.

Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto istorijos bruožai: kolektyvinė monografija. 2-asis patais. ir papild. leid. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012. 1056 p.

Liber extraordinarius provincialis = Ypatingoji provincijolo knyga. Parengė ir iš lotynų kalbos vertė Irena Katilienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012. 581 p.

Vilniaus universiteto bibliotekos kirilikos leidinių kolekcija, 1525–1839: katalogas. Sudarė Ina Kažuro. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013. 471 p.

Lelewelis, Joachimas. *Dvejetas bibliografinių knygų.* Iš lenkų kalbos vertė Aldona Baliulienė. T. 2: Antrosios bibliografinės knygos. Vilnius: Versus aureus, 2015. 447 p.

Vilniaus universiteto bibliotekos plantenai: katalogas. Sudarė Vidas Račius. Vilnius: Petro ofsetas, 2015. 493 p.

Lelewel, Joachim

Le-165 Dvejetas bibliografinių knygų : 3 tomai / Joachimas Lelewelis ; pirmąjį ir antrąjį tomus iš lenkų kalbos vertė Aldona Baliulienė ; [pirmąjį ir antrąjį tomus parengė Alma Braziūnienė] ; [leidinio redaktorių kolegija: Domas Kaunas (pirmininkas) ... [et al.] ; [pirmojo ir antrojo tomų komentarų autorius Vidas Račius] ; Vilniaus universitetas. – Vilnius : Versus aureus, 2011–2016. – (Fontes et studia historiae Universitatis Vilnensis / redaktorių kolegija: pirmininkas Vygintas Bronius Pšibilskis (t. 1–2), Rimvydas Petrauskas (t. 3) ... [et al.])

ISBN 978-9955-34-340-0 (įr.)

T. 3: Studija ir anotuota asmenvardžių rodyklė / [studijos autorė Aušra Navickienė] ; [anotuotą asmenvardžių rodyklę sudarė Vidas Račius ir Viktorija Vaitkevičiūtė]. – 2016. – 486, [2] p. : faks. – Santr. angl., lenk., vok. – ISBN 978-9955-34-651-7

Lietuvių kalba publikuojamas XIX a. mokslo paminklas – žymaus istoriko, knygotyrininko, bibliografo, knygos mokslų teoretiko Joachimo Lelewelio (1786–1861) veikalas *Dvejetas bibliografinių knygų* (Vilnius, 1823–1826). Trečiasis tomas papildo pirmajame ir antrajame tomuose spausdinamą šio veikalo vertimą su komentarais. Jame skelbiamas lelewelianos istoriografiją praplečiantis Aušros Navickienės studijinis straipsnis apie J. Lelevelį ir jo minėtąjį veikalą, anotuota asmenvardžių rodyklė, apimanti pirmojo ir antrojo tomo asmenvardžius (parengė Vidas Račius ir Viktorija Vaitkevičiūtė) ir santraukos anglų, vokiečių, lenkų kalbomis. Leidinys skiriamas mokslo visuomenei ir visiems besidomintiems mokslo istorija.

UDK 01(438)(091)+027.7(438)(091)

JOACHIMAS LELEWELIS
DVEJETAS BIBLIOGRAFINIŲ KNYGŲ
III tomas
STUDIJA IR ANOTUOTA ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

STUDIJOS AUTORĖ AUŠRA NAVICKIENĖ
ANOTUOTĄ ASMENVARDŽIŲ RODYKLĘ SUDARĖ VIDAS RAČIUS
IR VIKTORIJA VAITKEVIČIŪTĖ
DAILININKAS MAKETUOTOJAS SAULIUS BAJORINAS
REDAKTORĖ ONUTĖ GUDŽIŪNIENĖ

IŠLEIDO „VERSUS AUREUS“ LEIDYKLA
RŪDNINKŲ G. 18, LT-01135 VILNIUS
INFO@VERSUS.LT | WWW.VERSUS.LT

SPAUSDINO „BALTO PRINT“ SPAUSTUVĖ
UTENOS G. 41A, LT-08217 VILNIUS
INFO@BALTOPRINT.COM | WWW.BALTOPRINT.COM